

Naawunni Kunni Paalli

Mampruli 2001 Edition

This Bible is copyrighted by Wycliffe Bible Translators (Wycliffe.org) and is printed with permission by the Digital Bible Society (dbs.org) for non-commercial use.

This Bible is available for free download in a variety of digital formats at dbs.org/bibles.

MATTYU.....	4
MAAKI.....	30
LUUKI	46
GYONI	73
TUUMUDIMA TUMA	94
ROOM DIMA	122
KORINTI DIMA	135
KORINTI DIMA	146
GALESEAA DIMA.....	154
EFESUSI DIMA	159
FILIPAAI DIMA	163
KOLOOSIDIMA	166
TESALONIKA DIMA	169
TESALONIKA DIMA	172
TIMOTI	174
TIMOTI	178
TAITUUSI	181
FAIIMON	183
HIBRUU DIMA	184
GYEEMSI.....	194
PIITA	197
PIITA	201
GYONI	204
GYONI	207
GYONI	208
GYUUDA	209
KASIGRI	211

MATIYU

1 Yisa Masiya daa yi la NaaDauda naam tunjru za'anɔri ni na, ɔɔn NaaDauda muna n daa nye ti zaa yaaba Ibrahim ya'anɔra: ka Yisa yaadima yela nɔra :-

2 Ibrahim daa dɔ'ai biiya, ka u bii mun yuuri Yisahaaku; ka Yisahaaku bii n daa nye Yaakubu, ka Yaakubu mun biisi daa nye Gyuuda ni u tunzɔppa. 3 Gyuuda biisi daa nye Pɛɛzi ni Zeera, ba ma Tamaara ɔɔn daa dɔ'ai see-ba n-ti u la, ka Pɛɛzi mun bii daa nye Hɛzɔn, ka Hɛzɔn bii daa nye Raam. 4 Raam bii n daa nye Aminadaba, ka Aminadaba mun bii daa nye Neeseoon, ka Neeseoon bii daa nye Salimoon. 5 Salimoon bii n daa nye Bɔ'azi, Reehabu ɔɔn daa dɔ'ai n-ti u la, ka Bɔ'azi ni u pɔ'a Ruuta bii mun daa nye Oobedi, ka Oobedi bii daa nye Gyɛsi, 6 ka Gyɛsi mun bii daa nye NaaDauda. 7 Ka NaaDauda bii n daa nye NaaSulemaana - pɔ'asɔ ɔɔn daa danɔri n-ninɔ Yuraaya pɔ'a la daa dɔ'ai u n-ti u. 7 Ka NaaSulemaana bii daa nye NaaRehɔbɔ'am, ka NaaRehɔbɔ'am mun bii daa nye NaaAbaigya, ka NaaAbaigya bii daa nye NaaEesa; 8 NaaEesa bii daa nye NaaGyihooasafatti, ka NaaGyihooasafatti mun bii daa nye NaaGyooram, ka NaaGyooram bii daa nye NaaYuzaaya. 9 NaaYuzaaya bii daa nye NaaGyootam, ka NaaGyootam mun bii daa nye NaaEehazi, ka NaaEehazi bii daa nye NaaHezikaaya; 10 NaaHezikaaya bii daa nye NaaManasa, ka NaaManasa mun bii daa nye NaaEemɔn, ka NaaEemɔn bii daa nye NaaGyoosaaya. 11 Ka ɔɔn NaaGyoosaaya biisi n daa nye NaaGyɛkɔnaaya ni u tunzɔppa: lala saha ka ba daa gbaasi ba n-kyanɔri Babelɔn.

12 ɔɔ; ka Babelɔn kyenni saha la nyaanɔra, ka NaaGyɛkɔnaaya daa dɔ'ai biiya, ka u bii mun yuuri Seaalitiyeli, ka Seaalitiyeli bii daa nye Zerubabeli; 13 Zerubabeli bii daa nye Abaayuda, ka Abaayuda mun bii daa nye Ilayakiyim, ka Ilayakiyim bii daa nye Eezɔr; 14 Eezɔr bii daa nye Zeedɔkku, ka Zeedɔkku mun bii daa nye Eekyim, ka Eekyim bii daa nye Ilayuuda; 15 Ilayuuda bii daa nye Eliyeeza, ka Eliyeeza mun bii daa nye Matan, ka Matan bii daa nye Yaakubu sɔ. 16 ɔɔn Yaakubu maa bii n daa nye Gyoosefi; ka Gyoosefi mun daa nye Mariama sira - ɔɔn Mariama mun daa dɔ'ai Yisa, sɔ ban boonni 'Kirisita, Masiya' la.

17 ɔɔ; ka dinɔra Ibrahim saha zanɔri nti paai NaaDauda saha ba kaanni la yaadima piiya ni anaasi; ka NaaDauda saha zanɔri nti paai ban daa gbaasi ba n-kyanɔri Babelɔn sahaseaa la, ba kaanni la yaadima piiya ni anaasi yaasa; ka Babelɔn kyenni saha la zanɔri nti paai Yisa Masiya mun gba saha la, ba kaanni la yaadima piiya ni anaasi yaasa m-paasi.

18 ɔɔ. Ban daa dɔ'ai Yisa Masiya seem nɔra#:-

Sahaseaa ban daa zanɔri u ma Mariama n-ti Gyoosefi, ka na bu taasi u la, di saha ka ba daa yi nya ka Naawunni Sii Kasi yiiko daa pun kye ka pɔ'asariga maa mari puuwa. 19 U sira Gyoosefi daa nye la ninvugsunɔri pam, ka dizugu u daa yeli, ni, u ya sɔ'ai n-za'asi u ka niriba bu ya banɔri di gbinni: ni, "M bu boori ni ba ti di-isi u vi." 20 ɔɔn daa na kur teesiri lala yela maa, ka u daa zaasi zaasimni, ka ti Dugma malaaka daa kye u saani na n-yeli u, "Nyini Gyoosefi ɔɔn nye NaaDauda ya'anɔra wa, di zɔri dabeem ni i kye ka ba taasi Maria-ma i yiri na, dama ɔɔn mari puseaa maa yi la Naawunni Sii Kasi yiiko ni na. 21 U nin ti dɔ'ai bidibga, ka i purim u yuuri Yisa, dama u nin ti tiligi u niriba ba tumbeeri taalli zaa ni." 22 Dinɔra zaa daa ninɔri ni di kye ka anabi maa yeligu ti ninɔri yelimaɔri - ti Dugma ɔɔn daa pun kye ka anabisɔ daa yeli seem la, ni#:-

23 "Pɔ'asarisɔ nin ti gbaai puuwa n-dɔ'ai bidibga,

Ka ba ti booli u yuuri *Immanuel*."

(ka gbinni nye la 'Naawunni be la ti saani')

24 ɔɔ, ka sahaseaa Gyoosefi ɔɔn daa neaai goom ni la, u daa ninɔri hoo ti Dugma malaaka maa ɔɔn sa yeli u seem maa, ka kye ka ba taasi u pɔ'a maa na n-ti u.

25 Amaa ba daa bu la'am taaba n-dooni halli ka Maria-ma ti dɔ'ai u pɔ'asaridɔ'am, bidibga; ka Gyoosefi daa puri u yuuri Yisa.

2 Ban daa ti dɔ'ai Yisa Betlehem timpuuni n-naai,

Meegyai daa yi wuntampusiri tinwa'aligu ziiya n-kye Gyerusalem na - ban n daa nye ninvugseeba ban banɔri sanɔriwuusi yela, ni bamsim pam m-paasi. Di saha maa Betlehem daa be la Gyuudiiya naam suulinsi ni, ka NaaHeroodi mun daa di lala tingbanɔri naam maa. 2 Ka Meegyai maa daa kur boosiri, ni, "Yeni ka ba dɔ'ai Izraeli dima naaba la? Ti daa nya u sanɔriwuusi maa wuntampusiri lugri ni, dizugu ka ti kye na ni ti gyeem u." 3 Ka NaaHeroodi ɔɔn daa wum ba lala boosigu maa, di daa gyɛri u pampam - ɔɔn ni u niriba ban be Gyerusalem zaa - ka ba sufu daa sa'am. 4 Di saha ka u la'asi Izraeli dima kpamma ban nye Naawunni Gyeenɔri Toondaandima, ni zaaligu banɔri la, m-boosi ba zanɔri n-kyanɔri Naawunni ɔɔn ya tum sɔ na ni u ti tiligi niriba n-naayi di naam la; ka yeli, ni, "Tinkani ka di wulisi, ni, ba nin ti dɔ'ai Masiya la?" 5 Ka ba daa labsi n-yeli u, ni, Betlehem tinɔra kan be Gyuudiiya suulinsi ni la ka ba nin dɔ'ai u. Ni, dama anabidima daa sɔbi n-zali, ni#:-

6 "Nyin Betlehem tinɔra wa,

Nyin be Gyuudiiya suulinsi ni la,

I bu poora Gyuudiiya nabiisi sunsukkuni;

Nasɔ m be ni nɔn ti ya n-guri ya -

Ya Izraeli dima maa -

Hoo ban guri bunkɔbri seem la:

Nɔnwa ti ya n-yi nyin Betlihem saani na."

⁷ Ka NaaHeroodi daa booli Meegyai maa asiiri ni, m-maali m-boosi ba, ni, "Bɔn saha deede ka sanmariwuu maa daa pusi saazugu na?" Ka ba daa wulisi u di saha nɔn be seem. ⁸ Ka u daa yeli ba, "Ya kyem Betlihem nti bɔ bii maa lahabaari. Ka ya yi ti paai n-nya u, ya tumma yooma na n-yeli ma, ka man gba nin kyanɔɔ nti gyeem u."

⁹ Ka ban daa wum Naaba nɔn daa yeli ba seem la, ba daa yi n-lu Betlihem soori yaasa, ka sanmariwuu maa daa gaari ba tooni ka ba daa dɔla - ban daa pun nya seaa wuntampusiri zii la - halli nti paai n-zaani saazugu n-wulisiri bii maa nɔn daa be seela. ¹⁰ Ba sufu daa maaya pam, sanmariwuu maa zugu. ¹¹ Ba daa ku mari la lala halli n-ti paai bii maa nɔn daa be luginseaa maa, ka daa kpe yiri maa ni - Mariama ni u bii maa nɔn daa be seela. Ka ba daa gbaani n-gyeem bii maa, ka daa lɔ-rigi ba neema n-yiisi piini n-tisi u - salima n daa be ni, ni turaali zum ban daa zanɔɔni bunseebu n-nyoori n-gyeemni Naawunni la, ni kpaseebu bun mari toom ka bu ligri zoaai pam. ¹² Tɔ; ka Naawunni daa kye ka ba zaasi zaasimni m-bugsi ba, ni, ba di naa n-labi NaaHeroodi saani, ka dizugu ba daa lɔkki sɔseaa n-labi n-kuli ba tinɔa.

¹³ Ban daa ti gaari n-kuli n-naai, Gyoosefi daa zaasi zaasimni n-nya ka ti Dugma malaaka daa kyanɔɔni u saani na nti yeli u, ni, "Doaama n-zanɔɔni bii maa ni u ma la n-zɔ n-kyanɔɔni Igyipti. See ka ya kpalim m-be beni halli ka man ti laa n-ti ya kukɔri; dama NaaHeroodi ya boori la bii maa ziiya ni u gbaai u n-ku." ¹⁴ Ka u daa doaai yunɔɔni n-zanɔɔni u pɔ'a ni bii maa n-yisigi n-kyanɔɔni Igyipti. ¹⁵ Ba daa kpalim la beni halli ka NaaHeroodi ti kpi. Ka dinɔa n daa kye ka di siri niɔi hoo ti Dugma nɔn daa pun kye ka u anabisɔ ti tɔ'asi anabitiri ni, ni#:-

"N daa booli m bii maa

Ka yiisi u Igyipti tingbanɔɔni la ni na."

¹⁶ Ka NaaHeroodi nɔn daa ti banɔɔni, ni, Meegyai maa yɔmsi u ka sɔ'ai n-kuli, u sufu daa yisigiya pam. Ka u daa zaali zaaligu, ni, ba kyanɔɔni Betlihem, ni tin-kpanseesi an be gyilagyila la ni, nti ku biisi maa - bidibseeba ban dɔ'ai ka ba nye dahinyinni halli nti paai yu-uma ayi biisi la zaa. U lala zaaligu maa daa dɔlisi la sa-haseaa Meegyai maa nɔn daa wulisi u la. ¹⁷ Di saha di siri daa niɔi hoo Anabi Gyerimaaya nɔn daa tɔ'asi anabitiri yeliseelli, ni#:-

¹⁸ "Raama ka kukɔri maa yi na,

Kunkuma ni fabligu pam n nye di.

Reekyel n kumni u biisi zugu

Halli ka sɔ ka ni n-nin toaai n-goaa u;

Dama u biisi maa zaa na ka ni."

¹⁹ Tɔ. Ka NaaHeroodi kum nyaanɔa, Gyoosefi daa zaasi zaasimni, ka ti Dugma malaaka daa laa n-kye u saani na ²⁰ nti yeli u, ni, "Doaama n-zanɔɔni bii maa ni u ma la n-labi Izraeli tingbanɔɔni ni, dama ninvugseeba ban daa boori ba ku bii maa la kpiya." ²¹ Ka dizugu u

daa doaai n-zanɔɔni bii maa ni u ma la n-labi Izraeli tingbanɔɔni ni. ²² Amaa nɔn daa ti wum, ni, NaaHeroodi bii Arikyileesi n diri u ba Heroodi naam n-su Gyuudiiya maa, dabeem daa gbaai u ni u kyanɔɔni beni. Ka u daa zaasi zaasimni ka di wulisi u, ni, u kyem Galilii tingbanɔɔni ni nti zinni beni. ²³ Ka u daa doaai n-kyanɔɔni n-ti zinni Nazareti tinɔa ni. Ka dinɔa daa kye ka di siri daa niɔi hoo anabidima nɔn daa tɔ'asi seem n-zaali la, ni#:-

"Ba ti ya m-boonni u la Nazareti nira."

³ Di saha maa ka Gyɔni daa be ni, dɔɔɔ nɔn daa su-uri niriba Naawunni koom la; ka nɔn Gyɔni Kɔsuura daa doaai m-be yoo ni, Gyuudiiya tingbanɔɔni maa ni. U daa be beni m-moonna, ² n-yetti, ni, "Ya kyeli ya teesi-beeri ni ya tumberi zaa, dama Arizana naam be la ya saani." ³ Dama nɔnɔa yela ka Anabi Aizaaya daa pun tɔ'asi, n-yeli, ni#:-

"Ya wumma!

Sɔ m be moo ni n-tasira,

Ni, 'Ya maalim ti Dugma palli n-ti u,

Ya sɛ'asim u sɔya zaa ka a tuusi kyappi!'"

⁴ Nɔn Gyɔni daa yeeri la arakoomi kɔbri bunyeerigu, ka daa mari gbanɔɔni n-loori u seaa, ka u bundirigu daa nye toori, ni siiri. ⁵ Ka daadam pam daa la'am n-yi n-kye u saani na; ba daa yi la Gyuudii tingbanɔɔni ni na, ni Gyerusalem tinɔa ni, halli ni tinseesi zaa an be Gyɔdin mɔ'ari duuri m-paasi. ⁶ Ka ba daa paai u na ka wulisiri ban tum tumbeseesi maa, ka u daa su ba tumberi kye-m-peɔɔni kɔsuubu, Gyɔdin mɔ'ari la ni.

⁷ Nɔn daa nya ka Farisi dima ni Saddusii dima pam gba daa kyenni na ni u ti su ba Naawunni koom; ka u daa yeli ba, ni, "Ya bunkyɔ'ama wa! Ya kur nmani la hoo wa'abeeri! Nɔni n wulisi ya Naawunni nɔn ya namsi ya seem ka ya yenni, ni, ya nin zɔ n-yi namsigu maa ni?"

⁸ See ka ya tum tunseesi an wulisi, ni, ya pun takki ya halibeoo ni ya teesibeeri zaa, hoo tisuɔɔni nɔn wannu walisuma seem la. ⁹ Yan di nyuuri bara n-yetti taaba, ni, 'Ibrahim ya'ansi n nye ti!'; ya bu banɔɔni Naawunni yela, bee? Ni, u nin toaai n-zanɔɔni halli kuga wa gba m-maali ya'ansi n-ti Ibrahim? ¹⁰ Pampanɔa ka Naawunni nin namsi tumberi dima hoo nira nɔn maali u leefu siri ni u nɔa tiseaa kan bu wannu sunɔasunɔa seem. U nin nɔa ka n-lusi n-zanɔɔni ka n-lɔsi bugum ni." ¹¹ Ka daa laa n-yeli, ni, "Koom ka man mari n-suuri ya wa, ni ya takki ya halibeoo ni ya teesibeeri tuma: amaa sɔ m be n nyaanɔa n-kyenni na, nɔn nin zanɔɔni Sii Kasi ni bugum n-suuri ya. Nɔna n kpeem n-gaari ma halli ka mani bu sumsi ni m kpikkri u namna n-ti u gba. ¹² U kyenni na; ka pun maali u neema siri ni u pii u kabuubu tampii maa ka ka niɔi kasikasi. Ka u nin yeeli u kyi maa n-yiisi wuurigu la ka kye kabeelim. Kasuma maa ka u nin la'asi n-su kusɔkku maa ni, ka naayi zanɔɔni wuurigu maa zaa n-vaai m-basi bugunseebu bun ka kpiisigu puuni."

¹³ Di saha maa ka Yisa daa yi Galilii tingbanɔɔni ni na, ka daa paai Gyɔdin mɔ'ari ni nti kye Gyɔni saani na ni u ti kye ka Gyɔni su u koom maa. ¹⁴ Amaa Gyɔni daa bu sakki, ka yeli u, "Mani n da naa n-kye ka nyini su ma

koom, ka nyin laa n-kyenni n saani na, bee?" ¹⁵ Ka Yisa daa gyerigi n-yeli u, ni, "Kur kye ka di ninji lala pampanjaka. Dama di sumsi ni ti tumni bunseelli kam zaa la Naawunni n-kye zaali n-ti ti seem maa." Ka di saha maa ka Gyoni daa sakki ka daa su u koom maa. ¹⁶ Ka Yisa n-kye daa ti deaai Naawunni kwsuubu n-naai ka daa ti yi koom maa ni na, di saha maa ka sangbana daa yoaai ka u daa nya ka Naawunni Sii daa sigri u zugu na; Sii maa mun daa nmani la hoo nanmanni n-kye seem. ¹⁷ Ka ba daa wum Naawunni kukori saazugu na, n-yetti, ni, "M bii njaka, ka n wuri u ni pam. N nini n tigi u."

4 Tɔ. Di saha ka Naawunni Siiya Vuusim Kasi daa zanjji Yisa n-taasi yoo ni, ka Sintaani daa zamsi u. ² Ka u daa be beni n-loori noori dapisinaasi, wuntanjan ni yunjan zaa, ka di dabsa maa daa ti gaari ka kom wum u. ³ Ka Sintaani, yomsigu daana, daa kye u saani na n-yeli u, ni, "I yi siri nye la Naawunni biiya, i ku kye ka kuga wa leebi bundira?" ⁴ Ka u daa labsi n-yeli, ni, "Di pun sɔbi n-dɔya, ni#:-

'Pa bundirigu kɔkɔ zugu ka ninsaala be ni,
Amaa yetɔ'a zaa an yiiri Naawunni noori ni na -
Anɔ zugu ka u be ni.' "

⁵ Ka Sintaani daa laa n-zanjji Yisa n-taasi Gyerusalem tinkasi la ni, n-zanjji u n-du n-tɔm Naawunni Gyeerjan Yiri saazugu sa. ⁶ N-yeli u, ni, "I yi siri nye la Naawunni biiya, i ku zanjji i manjan m-basi tinjan? Di sɔbi n-dooli, ni#:-

'Naawunni nin yeli i yela n-ti u malaakadima maa,
Ni, ba zanjjan ba nuusi n-teebe i saazugu
Ka i napɔnjan ku tuui kugri zaa.' "

⁷ Ka Yisa daa yeli u, ni, "Ka di laa n-sɔbi m-paasi, ni, nyin di zamsi i Dugma Naawunni!"

⁸ Di nyaanjan ka Sintaani daa zanjji u n-kyanjan n-du usi n-tɔm zɔwa'alli saazugu m-bulisi u duniya puuni tinsi zaasa, ni a gyirima maa. ⁹ Ka yeli u, ni, "I yi ti gbaani tinjan n-gyeem ma Naawunni gyeerjan, n nin zanjji anɔ zaa n-ti i." ¹⁰ Ka Yisa yeli u, ni, "Kyema sa, Sintaani! Di pun sɔbi n-dɔya, ni#:-

'Naawunni yinni kɔkɔ,
N-kye nye ya Dugma la,
N-kye sumsi gbaanigu ni gyeerjan.' "

¹¹ Ka Sintaani n-kye daa yi zamsi u n-naai maa, u daa bakki ni ka kye u, ka malaakadima daa kye na n-guri u.

¹² Ka Yisa n-kye daa ti wum, ni, ba gbaai Gyoni n-kpɔri, u daa bakki n-kyanjan m-paai Galilii tingbanjan ni. ¹³ U daa bu kpalim Nazareti tinjan, amaa u daa kyanjan nti be Kapirinyum tinjan ni, tinseaa kan ze m'ari gbirinjani, Zebulun ni Naftaali tingbana ziiya. ¹⁴ Dinjan daa kye ka anabi Aizaaya n-kye daa yeli seem la ninji yelimanjan, ni#:-

¹⁵ "Zebulun tingbanjan, wumma!
Naftaali tingbanjan, wumma!

Yan be teeku la soori maa,
Yan be Gyodin m'ari ya'ari sa:
Yan be Galilii, saamma tinjan la ni, gba, wumma!#:-

¹⁶ Ya nye la ban daa zi zibsim ni,
Amaa pampanjan ya be la neesim ni, nyain!
Ya daa zi la kum tinjan libilibi,

Amaa neesim doaya, ka di neaari ya zugu."

¹⁷ Di saha maa zanjji n-kyenna ka Yisa daa gbaai mooligu n-tɔ'asiri Naawunni yela n-yetti, ni, "Ya takkma ya beebu ni ya teesibeeri! Dama Arizana naam la be la ya saani."

¹⁸ Ka Yisa daa kyenni n-dɔli la Galilii m'ari duuri la nti nya niriba ayi, Saimoon ni u tunzo Anduru, ka ba daa lbri ba laama m'ari maa ni, dama ba daa tumni la zingbaariba tuma. ¹⁹ Ka u daa yeli ba, "Ya dɔli ma na! N nin kye ka ya leebi ninsaalgbaariba." ²⁰ Ka ba daa basi ba laama maa yoomyooma ka dɔli u. ²¹ N-kye daa yi beni n-kyanjan tooni, u daa nya niriba ayi yaasa m-paasi, Gyeemsi, Zebidii biiya, ni u tunzo Gyoni; ka ban ni ba ba Zebidii daa be nyarinjan ni m-maanni ba laama. Ka Yisa daa booli ba ni ba dɔli u na. ²² Di saha ka ba daa bakki ka kye nyarinjan maa, halli n-kye ba ba Zebidii gba, ka kyanjan n-dɔli Yisa nyaanjan.

²³ Ka u daa gyiligi Galilii tinsi zaa n-kpeeri ba la'anjjan duri ni n-wulisiri ka moonni lahabasanjjan zanjji n-kyanjan Arizana naam yela, ka tibri niriba ban daa beeri zaa beni ka dooru balimbalim m mari ba, bee, ban kɔnjan yaa ni alaafa. ²⁴ Tɔ; ka lahabaari zanjji n-kyanjan u yela daa paai halli Siriiya tingbanjan ni sa, ka niriba daa mari ba baaridima zaa n-kye u saani na, dooru ni beerim kam zaa n-kye mari seba la, ni arizim-beeri n-kye daa kpe seba, ni kpisinkpiiri n-kye daa gbaai seba, ni ban nuusi bee ban gbaya n daa kpi la. Ka Yisa daa tibi ba zaa. ²⁵ Ka Galilii dima daadam pam daa yi na n-dɔli u, ni Tinsi Piiya tingbanjan dima, ni Gyerusalem tinjan, ni Gyuudii tingbanjan dima, ni tingbanseaa zaa an be Gyodin m'ari ya'ari wa sa.

5 Tɔ. Yisa n-kye daa nya niriba maa, u daa kyanjan nti du zoori la ni. U daa zinni beni ka u nyaandɔliba daa kye u saani na. ² Ka u daa gbaai ba wulisigu n-yeli, ni#:-

³ "Zugsunjjan be ni n-ti ninvugseeba ban nye faradima ba sufu ni,
dama Arizana naam nye la ba dinni.

⁴ Zugsunjjan be ni n-ti ninvugseeba ban sufu n sa'am-na,
dama Naawunni nin kye ka ba sufu maai.

⁵ Zugsunjjan be ni n-ti ninvugseeba ban sigsi ba mansi,
dama ba nin di faari n-su duniya wa.

⁶ Zugsunjjan be ni n-ti ninvugseeba ban boori
Naawunni yela

hoo nira n-kye boori bundira ni bunnyuura seem,
dama Naawunni nin diisi ba ban boori diseesi
ka ba ti tigi.

⁷ Zugsunjjan be ni n-ti ninvugseeba ban zɔri niriba
namboo

dama Naawunni nin zɔ ba gba namboo.

⁸ Zugsunjjan be ni n-ti ninvugseeba ban mari sufu yin-ni,

dama ba nin ti nya Naawunni.

⁹ Zugsunjjan be ni n-ti ninvugseeba ban zɔri sindaani
m-maari zaba ni nangbankpeemni yela,
dama Naawunni nin booli ba u biisi.

¹⁰ Zugsunjjan be ni n-ti ban namsiri seba

Naawunni soori maa zugu la,
dama Arizana naam nye la ba dinni."

¹¹ Ka Yisa daa laa n-yeli, "Zugsunḡu be ni n-ti ya, sahanseaa niriba yi tuuri ya, ka katti ya m-basira, ka ma'ari ziri n-yetti yelibeeri pam n-tiri ya, ka ba ninji lala man zugu. ¹² Ya kye ka ya sufu maai m-peligi pam dizugu, dama ya laara zoaaya pam arizana ni. Ya bu nya? - lala ka ba daa danḡi n-ninji anabidima la."

¹³ Ni, "Ya ḡmanni la yaarim, ni duniya zaa ti nya'asa. Amaa yaarim nya'asim yi ti yi ka kye di, di laa n-ya n-ninji la wula ka di nya'asim maa labi na yaasa? Di saha maa di laa n-ka anfaani, ka ba yi zanḡi di ni m-basi samanni ni, ka niriba yi kyenni n-noori di. ¹⁴ Yaasa, ya ḡmanni la neesim, ni duniya zaa ti neaai sunḡa. Tin-seaa yi me n-ze zoori zugu, ka ku toaai n-laa n-s'ai. ¹⁵ So na zi n-nyoaai firila n-zanḡi ka n-s'ai luginseaa, bee n-zanḡi kuriba m-pili ka; see ka u na'a yi zanḡi ka ni, n-tom bunseelli zugu ni ban kam zaa be duu maa ni nin nya kan neaai seem maa. ¹⁶ Dizugu ya kye ka ya neesim neaai halli ka sokam zaa nya; ka ba nin ti nya ya tunsuma ka ti pe'ai ya Ba ḡn be arizana ni di zugu."

¹⁷ Ka Yisa daa laa n-yeli, "Ya di teesi, ni, n kyenni na ni n ti sa'am Musa zaaligu ni anabidima la bulisigu yela. Ay! N bu kye na ni n ti sa'am a ni, amaa ni n ti kye ka a ninji yelimaḡni. ¹⁸ Yelimaḡni ka n yetti ya wa, sahanseaa arizana ni duniya wa yi na kpalim m-be ni, ba ku yiisi halli yelifiinḡ bee yetto'abila gba zaaligu maa ni m-basi, halli ni a seelikam zaa naari. ¹⁹ Dizugu ninvugso ḡn za'asiri zaaligu wa bumbila fiinḡ m-basi, ka laa m-bulisi niriba lala, ba nin ti booli lala nira, ni, Arizana naam nyaḡḡa daana. So mun ḡn sakkri zaaligu wa bumbila m-bulisira, ḡn mun ka ba nin booli Arizana naam toondaana. ²⁰ Dama man ya n-yeli ya wa, ni, di yi ti pa la ya doli Naawunni soori sunḡa n-gaari zaaligu karim-badima ban doli seem maa, ni Farisidima ḡn doli seem maa, ya ku nya sorseaa yan nin zanḡi n-kpe Arizana naam ziiya."

²¹ Ka Yisa daa laa n-yeli ba, ni, "Tḡ; ya pun wum, ni, ba daa yeli ti yaadima, ni, 'Di ku ninsaala.', ka so ḡn ku nin ti be sariya karibu yetto'a ni. ²² Amaa man yetti ya wa, ni, ḡn suuri yisigi n-ninji u mabiiya, u be la sariya karibu ni. Ka ḡn mun ti laa n-yeli u mabiiya, 'Nyin bunkyo'ḡḡu wa!', ba nin boosi u boosa gyintooriba duu maa ni. Ka ḡn mun ti laa n-yeli u mabiiya, 'Nyin gyerigu wa!', u nin di wahala bugum ni. ²³ Dizugu i yi ti mari i piini n-kyanḡi nti paai maaligu ziiya, di yi pa seem ka beni ka i ti teaai, ni, i ninji i mabiso taalli. ²⁴ Di yi be lala, see ka i kye i piini maa n-dooli maaligu zii la ni ka kyanḡi m-maali yetto'a maa ka nyin ni i mabii maa nya nangbanyinni pḡ, ka naayi labi na n-tisi.

²⁵ M-paasi, nyin ni so yi mari sariya karibu yetto'a ka nyin ni ḡn ti be soori ni n-kyenni sariya karibu ziiya, kur kpanḡma i maḡḡa n-kye ka ya maali yetto'a maa yooma, lala saha maa; di yi pa lala u nin zanḡi i n-ninji sarikatta nuu ni, ka ḡn mun nin zanḡi i n-ninji pirinsi nuu ni, ka ba nin kpari i dansarika duu ni. ²⁶ Yelimaḡni ka n yetti i wa, i ku laa n-yi beni na see ka i ti yo i samni maa zaa n-naai, halli ka kḡḡo yinni bu kpalim gba."

²⁷ Ka Yisa daa laa n-yeli ba, ni, "Tḡ; ya pun wum, ni, ban daa yeli, 'Di tum zina.' ²⁸ Amaa man yetti ya wa, ni, ḡn ḡsiri la pḡ'aso kḡrisi ḡsibu, di daama sufu teesa puuni ka u pun zanḡi pḡ'a maa n-tum zina. ²⁹ Dizugu i nudirigu nimbiri yi kye ka i tum tumbeoo, nyin lukkma ka m-basi. I yi kḡḡni nimbiri yinni ka mari nyḡvuri, di yi so ni ba ti zanḡi i ningbina zaa nti kpeesi wahala ni, bugum ziiya. ³⁰ Ka i nudirigu yi kye ka i tum tumbeoo, nyin zanḡma ka m-basi. I yi kḡḡni nuu yinni ka mari nyḡvuri, di so ni ba ti zanḡi i ningbina zaa nti kpeesi wahala ni, bugum ziiya."

³¹ Ka Yisa daa laa n-yeli, ni, "Ba daa yeli, ni, 'Dḡso yi ya n-kari u pḡ'a, see ka u sḡbi pḡ'akaribu gbanḡu n-ti u.'

³² Amaa man yetti ya wa, ni, ḡnkam kari u pḡ'a, di yi pa la pḡ'a maa ḡn tum zina zugu, di daama pun kye ka pḡ'a maa tum zina, ka dḡso ḡn di lala pḡ'a gba tum zina."

³³ Ka Yisa daa laa n-yeli ba, ni, "M-paasi yaasa, ya pun wum, ni, ba daa yeli ti yaadima, ni, 'Di pḡ noori ka yi di nyaḡḡa; i yi ti pḡ, ni, i zanḡi bunseelli n-ti Naawunni, see ka i siri zanḡi n-tisi.' ³⁴ Amaa man yetti ya wa, ni, yan di pḡ noori halli beela. Di pḡ arizana, dama Naawunni naam zizii nla. ³⁵ Mun di pḡ tingbanḡu, dama Naawunni napḡḡomnigu nla. Di laa m-pḡ Gyerusalem, dama Naaba Yiikodaana maa tinḡa nla. ³⁶ Di pḡ halli i maḡtoori zugu gba, dama i ku toaai n-kye ka ka zḡḡu yinni ti peligi, bee, n-sḡḡi. ³⁷ Kur to'asiri n-yetti 'Ii, ii!', bee, 'Ay, ay!', dama din paasi lala zugu yi la Yelibeeri Daana la saani na."

³⁸ Ka Yisa daa laa n-yeli ba, ni, "Tḡ; ya pun wum, ni, ba daa yeli, ni, 'So yi ti sa'am i nimbiri, soori be ni ni i gba sa'am u nimbiri; u yi ti ḡma i nyinni muna, soori be ni ni i ti ḡme u gba nyinni di zugu.' ³⁹ Amaa man yetti ya wa, ni, yan di zabi ni ya ta'ai ya taalli daana tuma; faasee ka so yi lḡbi i tampekka, nyin ḡmaligma kanla gba m-paasi u. ⁴⁰ So yi ti ya taasi i kootu ni n-deaai i bunyeerigu, ka laa m-boori i kyinkyinni m-paasi, nyin di mḡḡi u. ⁴¹ Ka so yi ya mugsu i, ni, i zi u neema n-kyanḡi maalli yinni, nyin ziima a n-kyanḡi abayi n-ti u. ⁴² Ninvugso yi ti susi bunni i saani, zanḡma n-ti u. So mun boori ni i peḡḡi u bunseelli, nyin di mḡḡi u."

⁴³ Ka Yisa daa laa n-yeli ba, ni, "Tḡ; ya pun wum, ni, ba daa yeli, ni, i wuri i zḡ ka yaai i dindaana. ⁴⁴ Amaa man yetti ya, ni, ya wura ya dindaandima, ka susiri Naawunni n-tiri ban namsiri ya. ⁴⁵ Lala ka ya nin ti leebi bisuma n-ti ya Ba ḡn be arizana ni. Nḡna n nye so ḡn kye ka wuntanḡa pusiri n-neari ninvugbeeri m-paasi ninvugsuma zugu; ka laa n-kye ka saa miiri n-ninḡi ban deaari u yela ni ban za'asiri u yela m-paasi. ⁴⁶ Ya yi wuri la ban wuri ya, ya nin nya laara di zugu? Ay! Halli lam-podeaariba gba ninḡi la lala - bee, m ma'ari ni? ⁴⁷ Ka ya yi puusiri la ya mabiisi kḡḡa, tunsunḡu ḡḡ ka ya tum-na? Halli ban pa Izraeli dima gba ninḡi lala, bee, m ma'ari ni? ⁴⁸ Ay! See ka ya kye ka ya tuma n nye an veela zaa, kaman ya Ba ḡn be arizana ni tuma ḡn veela zaa seem la."

6 Ka Yisa daa laa n-yeli, ni, "Ya mira ka ya di tumni ya wungyeenḡu tuma paalu ni, ni niriba ti nya yan

ɲɔn tumni seem. Ya yi niɲni a lala paalu ni, ya ku nya bunseelli Naawunni saani - Naawunni ɲɔn nye ya Ba m-be arizana ni.

² I yi ti sunɲi ɲɔn ka seelli ka susira, n-tiri u bunny, nyin di ɲme luɲɲa m-mooli di yela, hoo birikɔnsi dima ɲɔn niɲni seem maa; ba niɲni lala ba la'aɲɲu duri maa ni, ni daasi ni; ba boori niriba nya ka pe'ai ba. Yeli-maɲni ka n yetti ya, lala niriba pun nya ba laara zaa n-naai. ³ Nyin muna, i yi ya sunɲi ɲɔn susira, di kye ka ba baɲɲi di yela, halli ni i nuzaa di baɲɲi i nudirigu ɲɔn tumni seem. ⁴ I yi so'ai n-tumni tunsuma, i Ba ɲɔn nyari yeliso'ara zaa nin ɲɔ i.

⁵ I yi ya puusi Naawunni, di niɲi hoo birikɔnsi dima: ba boori ba ze saazugu m-puusiri gyeɲɲu duri ni, ni so'kyira ni, ni niriba ti nya ba. Yelimaɲni ka n yetti ya wa, ba pun deaai ba laara zaa n-naai. ⁶ Nyin muna, i yi ya puusi Naawunni, nyin kpeem i duu puuni n-ɲɔ kye'buru la ka so'ai m-puusi n-ti i Ba. Ka i Ba ɲɔn nyari yeliso'ara zaa nin ɲɔ i. ⁷ To: ya yi ya m-puusiri Naawunni, di mari yetto'ayɔna pam hoo ban pa Izraeli dima ɲɔn niɲni seem. Dama ba teesi, ni, ba yi ti to'asi n-yuui, ni, Naawunni nin wum n-ti ba dizugu. ⁸ Yarima muna, yan di ɲmanni bana. Dama ya Ba pun mi yan boori seelli po'i, ka ya naayi susi.

⁹ Dinɲɔ ka ya nin puusi, ni#:-

'Ti Ba, nyin be la arizana ni,

Kye ka i yuuri du.

¹⁰ Kye ka i naam kye na;

Kye ka ba tumni i yuubu yela

N-niɲi duniya wa ni,

Hoo ban niɲni arizana ni seem.

¹¹ Tim ti zuna ti beoo kam bundirigu;

¹² Ka kyeri ti taalli m-peɲɲi ti,

Hoo tin kye seeba ban niɲi ti taalli la.

¹³ Ka di kye ka ti nya zamsigu din nin nyaɲɲi ti.

Amaa yiisima ti Yelibeeeri Daana nuusi ni.'

¹⁴ Dama ya yi kye ya taaba tumbeeri taalli m-peɲɲi ba, ya Ba ɲɔn be arizana la gba nin kye ya mammansi taalli m-peɲɲi. ¹⁵ Amaa ya yi bu kye ya taaba taalli m-peɲɲi, dinɲɔna ya Ba maa gba ku kye ya mammansi taalli m-peɲɲi."

¹⁶ Ni, "Ya yi ti gbaai noori loobu sahanseaa, yan di mi-isi ya nindaa hoo birikɔnsi dima wa ɲɔn niɲni seem la. Ba yi kye ka ba nini n da'ai ni so'kam ti nya ka baɲɲi, ni, ba loori la noori. Yelimaɲni ka n yetti ya wa, ba pun deaai ba laara zaa n-naai. ¹⁷ Nyin muna, i yi ya gbaai la noori loobu, see ka i peaa i nini ka saasi i zugu, ¹⁸ ka lala ka ninsaalidima ku baɲɲi i noori loobu yela, see ka i Ba ɲɔn be la ziso'arli maa ni nin baɲɲi. Di saha ka i Ba ɲɔn nyari yeliso'ara nin ɲɔ i."

¹⁹ Ka Yisa daa laa n-yeli, "Ya di la'asi ya neema n-tiri ya mansi n-niɲi ya arizikki duniya wa ni, dama beni ka leelisi nin ɲɔbri a ni, bee, a nin nyaamna, ka naayi sa'am, halli ka na'ayigsi kabri n-kpeeri na n-zuuri gba.

²⁰ Amaa ya la'asim neenseesi an nin zaali arizana ni n-niɲi ya arizikki maa; beni ka leelisi ku ɲɔbi a, bee, a ku nyaamna, ka na'ayigsi mun gba ku toaai n-kabri

n-zuuri a. ²¹ Dama i sufu kur ya be la i arizikki ɲɔn be seela."

²² Ni, "I nini n niɲi hoo i ningbina firila: i nini yi neaai sunɲa, i ningbina zaa mari la neesim, nyain! ²³ Amaa i nini yi sa'amna, i ningbina zaa be la zibsim ni. To - ka neesim din be i ni maa yi nye la zibsim, di nin zibgi halli nti laa n-ya'ai."

²⁴ Ni, "Ninvugyinni ku toaai n-leebe daabri n-ti dug-madima ayi: see ka u za'asi yinni yela ka wuri yinni la, bee u tibgi yinni la, ka laa n-zeem ɲɔnla. Ya ku toaai n-kye ka Naawunni su ya yela ka kye ka ligri gba su ya."

²⁵ Ni, "Dizugu ka n ya yeli ya, ni, yan di zaɲɲi yela m-mugsi ya mansi zaɲɲi n-kyanɲi ya nin niɲi seem n-nya bundirigu n-di, bee n-nya situra n-yea - yan di fa-bli anɲɔ zaa yela; dama nyɔvuri gaari bundirigu, ka ningbina gaari bunyeerigu, bee m ma'ari ni? ²⁶ Ya gɔsim niinsi ban be saazugu la; ba bu butta, ba mun bu la'asiri bundirigu n-niɲi napaari ni, amaa ya Ba ɲɔn be arizana ni la diisiri ba ni: ka yan mun mari bukaata n-gaari ba, bee m ma'ari ni? ²⁷ Ya so nin toaai n-zaɲɲi u nyɔvuri yela m-mugsi u maɲɲa halli nti yakki u nyɔvuri tariga m-paasi dabsiri yinni gba? ²⁸ Ka wula zugu ka ya zaɲɲi bunyeera yela m-mugsiri ya mansi? Ya baɲɲma po'a-veelli-ku-siisi-koom la yela: gɔsim n-nya kan zoari seem moo ni, ka bu tumni n-waanni gumni. ²⁹ Amaa n yetti ya wa, ni, halli NaaSulemaana ni u naam gyirima zaasa gba daa na zi m-ɔɔbi suturiveela kaman mo'puuma wa yinni veelim ɲɔn nye seem. ³⁰ Ka Naawunni yi zaɲɲi veelim wa tataabu n-niɲi mo'seesi an be ni zuna ka beoo ka a sa nin ɲɔ bugum m-basi maa, wula zugu ka u ku yeeli yarima sutura? - Ya yedda ko'ɲɲniba wa! ³¹ Dinzugu yan di fabinna, bee n-teesiri, ni, 'Bo ka ti ya di?', bee, 'Bo ka ti ya nyu?', bee, 'Bo ka ti ya yea?' ³² Ninvugseeba ban bu mi Naawunni la be la anɲɔ zaa no'ba karibu ni. Amaa yarima mari ya Ba ɲɔn be arizana ni maa, ka u mi halli, ni, ya boori la anɲɔ zaa. ³³ Ay, see ka ya daɲɲi n-zaɲɲi ya Ba naam yetto'a, ni u yela zaa, m-mugsi ya mansi po'i, ka ɲɔn nin naayi zaɲɲi bunseelli din kpalim zaasa m-paasi ya. ³⁴ Di fabinni beoo yela zuna, see ka i kye ka beoo maa sa ya fabli ka maɲtoori yela. Zuna mun mari la ka toori yelimugsa ka a sakki."

7 Yisa daa laa n-yeli ba, "Ya di teesiri taaba yela, ka Naawunni ku ti teesi ya gba yelibeeeri. ² Ka yan ma'asiri n-tiri ya taaba seem, lala ka Naawunni nin ti ma'asi n-ti ya gba." ³ U daa laa m-boosi ba, ni, "Ni wula ka i nya muɲɲa i mabii nimbiri ni ka zaantoliga dee n-sa i maɲtoori dinni ni ka i bu nya ka? ⁴ Bee wula ka i nin toaai n-yeli i mabiiya, ni, u kye ka i yiisi munseaa kan be u nimbiri ni, ka zaantoliga maa kpalim m-be i maɲtoori dinni ni? ⁵ Nyin birikɔnsi daana wa! Nyin daɲɲma n-voaai i nimbiri ni zaantoliga maa m-basi ka nyari sunɲa po'i, ka naayi yiisi munseaa kan be i mabii nimbiri ni!" ⁶ Ni, "Ya di zaɲɲi bunny din nye kasi n-tiri baasi, ba nin ɲmaligi n-dum ya. Di zaɲɲi buna an veela n-dooli kurikyudima tooni, ba nin no a ni n-sa'am."

⁷ Ka Yisa daa laa n-yeli, "Ya susima ka nin deaai yan susi seelli maa; ya booma ka nin nya yan boori seelli

maa; ya kpaasima ka ba nin yoaa kyeburu maa n-ti ya. ⁸ Dama n̄nkam susira deaari ni; n̄nkam boora nyari ni; ka n̄nkam kpaasira, ba nin yoaa n-ti u. ⁹ So m be ya puuni ka u biiya nin susi paanu ka u m̄n̄n̄, ka zan̄ji kugri n-ti u? - Ay! ¹⁰ Bee, u yi ti susi zin̄n̄a ka u m̄n̄n̄ ka zan̄ji waafu n-ti u? - Ay! ¹¹ To! ya nye la ninvugseeba bam mari teesibeeri ya beebu ni, ka halli yarima gba yi mi yan zan̄ji piinisuma n-tiri ya biisi; ka din̄n̄na ya Ba n̄n̄ be saazugu ku zan̄ji u piinisuma n-ti ban susiri u?" ¹² Ni, "Din̄n̄na yan boori ni niriba nin̄ji seem n-ti ya zaa, see ka ya nin̄ji lala n-ti ba gba. Zaaligu yela maa zaa nla, ni anabidima maa bulisigu m-paasi."

¹³ Ni, "See ka ya d̄li la za'an̄bila maa n-kpea. Dama za'an̄ri be ni n-yelima, ka s̄sun̄n̄u gba be ni, ka a mun wa la bugum ni sa'an̄n̄u ziiya - halli niriba pam n d̄li an̄n̄ maa! ¹⁴ So sea n be ni, ka ka za'an̄ri poora, ka soori maa bu yelima; ka mun wa la nyovuri ziiya, amaa niriba ban nya ka n-d̄la bu zoaai."

¹⁵ Ni, "Ya ban̄n̄ma, ka ziri anabidima m be ni. Ba n̄mani la kunduna ban yeeri peesi gbana, ni ba ti la'am ni peesi maa n-gbaai ba. ¹⁶ Ba wala nin kye ka ya ban̄n̄ji ba. Goaa bu wanni sisibi ka kpikpaliga mun ku toaai n-wali kinkama. ¹⁷ Tiseaa kan mari alaaf̄e wanni la wal- isuma. Tiseaa kan ka alaaf̄e muna - walibeeri ka ka nin wali. ¹⁸ Tiseaa kan mari alaaf̄e ku toaai n-wali walibeeri, halli ka kan ka alaaf̄e ku toaai n-wali bunsuma.

¹⁹ Tiseelli kam kan bu wanni walisuma, ba nin n̄maai ka m-basi, ka zan̄ji ka n-nin̄ji bugum ni. ²⁰ Lala zugu ka n yeliya, ni, ba wala - di nye la ba tuma maa - nin kye ka ya ban̄n̄ji ba."

²¹ Ka Yisa daa laa n-yeli ba, ni, "Pa seeba ban boonni ma, ni, 'N Dugma, n Dugma' zaa n nin kpe arizana naam ziiya, amaa seeba ban tumni m Ba n̄n̄ be arizana ni la yuubu maa nin ti kpea. ²² Dabsiri maa yi ti paai na, niriba pam nin ti yeli ma, ni, 'Ti Dugma, ti Dugma! I yuuri ni ka ti daa yeli anabitiri yela; i yuuri ni ka ti daa kari arizimbeeri m-basi; i yuuri ni ka ti daa tum alahazibu tuma pam! Bee, ti ma'ari ni?' ²³ Di saha maa ka n nin mooli n-yeli ba, ni, 'Man zi ya kotaa! Ya z̄ma ka kye ma, yan tumbeeri dima wa!'"

²⁴ Ni, "Dizugu n̄nkam zaa wum n yeligu ka d̄li ka, u n̄manni la yam daans̄ n̄n̄ daa m̄e u yiri n-t̄m tampii zugu. ²⁵ Saa daa mi pam, ka m̄'a daa paali n-yakki m-k̄bri na, ka p̄bsigu daa dam pam. Ka di zaa yori, yiri maa daa bu lu, ka nyeeba n̄n̄ t̄m tampii maa ni zugu. ²⁶ N̄nkam zaa mun wum n yeligu ka bu d̄li ka, u n̄manni la gyerigu s̄ n̄n̄ daa m̄e u yiri n-t̄m tam-bisigu ni. ²⁷ Saa daa mi pam, ka m̄'a daa paali n-yakki m-k̄bri na, ka p̄bsigu daa dam pam. Ka yiri maa daa lu zaa, ka ka luuwa daa bu veela gba."

²⁸ To: ka Yisa n̄n̄ daa yeli an̄n̄ zaa n-naai maa, di daa nin̄ji daadam maa alahazibu pam u yett̄'a maa zugu.

²⁹ Dama u daa t̄'asi yett̄'aman̄ni, ka u bu birisira halli beela; ni, di pa la kaman ba zaaligu ban̄n̄n̄ba la n̄n̄ yi wulisiri seem la.

8 To: ka Yisa n̄n̄ daa yi zoori zugu n-sigri na, niriba pam daa d̄li u. ² Di saha ka k̄ns̄ daa be ni, ka u kye Yisa saani na n-s̄mni u tooni n-yeli u, "N daana, i yi

da sakki, i naa kye ka n k̄mni wa naai ka n kpe n-taabi ni." ³ Ka Yisa daa teaai u nuu n-siisi u, ka yeli, "N sakkiya, di naama!" ka di saha maa ka u k̄mni maa daa basi u ka u daa nin̄ji kasi. ⁴ Ka Yisa daa yeli u, ni, "Di yeli s̄ zaa. Kur d̄li Musa n̄n̄ daa zaali piiniseesi zan̄ji n-kyan̄n̄ji tippu ni maa n-kyan̄n̄ji n-wulisiri i man̄n̄a n-ti maalimaanna la, ka di nin kye ka ba ban̄n̄ji, ni, i siri nya tippu."

⁵ Sahanseaa Yisa n̄n̄ daa kyenni la Kapirinyum tin̄n̄a, ka soogyadima toondaans̄ daa tuusi u soori ni n-susiri u ⁶ n-yetti, ni, "N daabri n beera; u d̄ la yiri ni n-k̄n̄n̄ji doaari, ka di mugsu u pam." ⁷ Ka Yisa daa yeli u, "To! N nin kye i yiri maa ni na n-tibi u." ⁸ Ka doo maa daa labsi n-yeli u, ni, "Ay, n Daana! Man poora ni i kye n yiri ni na; nyin kur yelima yeliseesi nyin ya yeli la, ka n baara maa kpan̄n̄ji." ⁹ Ni, dama n̄n̄ gba nye la ban su ninvugs̄, ka u mun gba su soogyaseeba fukumsi ka nin toaai n-yeli ba yinni, ni, u kyem luginseaa ka u kyan̄n̄ji, bee n-yeli s̄, ni, u kyem na ka u kye na, ka nin toaai n-yeli u daabri, ni, u tumma n̄n̄ ka u tum di.

¹⁰ To: ka Yisa n̄n̄ daa wum toondaana maa n̄n̄ daa yeli seem maa ka di daa gyeri u pam, ka u yeli ban daa d̄li u maa, ni, "Yeliman̄ni ka n ya yeli ya, halli Izraeli dima ni gba n na zi n-nya s̄s̄ n̄n̄ nin̄ji yedda hoo doo wa n̄n̄ nin̄ji seem!" ¹¹ Ni, "N yetti ya wa, niriba nin ti yi wuntampusiri n-kye na, ni wuntanluri gba, nti la'am ni Ibrahim, ni Yisahaaku, ni Yaakubu m-paasi, n-zinni ba ziziisi ni, Arizana naam kyuu diibu maa saha. ¹² Halli ka seeba ban nye naam zuliya dima maa, ba nin yiisi ba m-basi, ni ba ti paai wa'aligu ya'aseelli ban n̄n̄ be zib-sim ni n-kumna ka n̄bri ba nyina." ¹³ Di saha ka Yisa daa yeli toondaana maa, ni, "Kulim yiri ni; nyin nin̄ji yedda seem maa, lala ka i nin nya!" Ka u daabri maa daa nya tippu lala saha maa deede.

¹⁴ To: Yisa daa kyan̄n̄ji nti kpe Saimoon yiri, ka daa nya Saimoon deemma ka waari daa mari u, ka u d̄ya n-gyigra. ¹⁵ Ka u daa zan̄ji u nuu n-siisi p̄'a maa n-sun̄n̄ji u ka u doaai n-zaani. Ka u dooru daa basi u, ka u daa yi na n-tum n-ti ba. ¹⁶ Di daari zaans̄yun̄n̄u, ba daa mari niriba pam ka arizimbeeri be ba zugri ni, n-kye u saani na; ka u daa yeli u yeligu k̄k̄a, ka di katti arizimbeeri maa m-basira, ka tibri baaridima zaasa. ¹⁷ U daa nin̄ji din̄n̄ ni u kye ka anabi Aizaaya yeligu maa ti nin̄ji yeliman̄ni, ni#:-

"U mamman̄n̄a daa deaai ti yaa k̄n̄n̄sim,
Ka daa zan̄ji ti dooribeeri maa
N-ziili u man̄n̄a."

¹⁸ To: ka sahanseaa Yisa n̄n̄ daa nya daadam ban zoaai n-gyiligi u maa, u daa yeli u nyaand̄liba maa, ni, ba l̄n̄n̄ma m̄'ari maa ya'ari sa. ¹⁹ Ka zaaligu karimbasa daa kye u saani na nti yeli u, "N daana, n nin d̄li i n-kyenni luginseelli kam zaa." ²⁰ Ka Yisa yeli u, "Ȳbaasi la mari la v̄ya n-kpeera, ka niinsi mun mari teeri n-t̄mna, amaa man Ninsaala Biiya ka luginseaa man nin zan̄ji n zugu n-dooli gba." ²¹ U nyaand̄lis̄ mun daa yeliya, ni, "Kur kye ka n kuli ka m ba yi ti kpi ka n s̄'ai u p̄i ka naayi kye na n d̄li i." ²² Amaa ka Yisa daa

yeli u, "Kye ka kpiimma so'ari ba kpiintaaba, nyin muna - doli ma!"

²³ To; ka di saha maa ka u daa kpe nyariŋgu puuni, ka u nyaandoliba daa doli u n-kpea. ²⁴ Ka pesititoo daa doaai mo'ari ni n yi zeeri ni, halli ka koom ti kpeeri nyariŋgu maa puuni. Yisa mun daa gbisiri ni. ²⁵ Di saha ka ba daa kye Yisa saani na n-neaai u goom ni n-yeli u, ni, "Tuligma ti, ti Dugma! - ka ti zaa kpiiri ni pesigu wa zugu!" ²⁶ Amaa ŋon mun daa yeli ba, ni, "Ya yedda koŋŋniba wa! Wula ka ya mari dabeem lala?" Ka u daa doaai n-tasi pesigu maa, ni mo'ari la, ka di lu n-fɔ surimm! ²⁷ Ka di daa gyeri ba pam, ka ba yi to'asiri n-tiri taaba ka boosiri, ni, "Bo nira nŋa? - halli ka u mari yiiko n-toaai n-tasiri pesigu ni mo'ari gba ka a wumna!"

²⁸ To; Ka ba daa du mo'ari maa duuri m-paai Gadara dima tingbanŋu maa ni. M-paai beni ka doŋpa ayi daa yi gbala zii maa na nti tuusi u, ka arizimbeeri daa daamni ba halli nti yakki, ka dizugu niriba daa bu laa n-toaai n-doli lala soori maa. ²⁹ Di saha ka ba daa tasi n-yetta, "I ya niŋi ti la wula, nyin Naawunni ŋon Ka Kpeaa biiya? I kye kpa na ni i ti namsi ti, halli ka di saha maa na bu paai, bee?" ³⁰ To, ka di saha maa kurikyuudi-ma pam gba daa be la wa'aligu n-dira, ³¹ ka arizimbeeri daa susi Yisa n-yeli, "I yi ya kari ti m-basi, nyin kye ka ti kyanŋi nti la'amni ni kurikyuudima wa n-kpe ba ni."

³² Ka Yisa daa yeli ba, "To, ya kyema!", ka arizimbeeri maa daa yi doŋpa maa ni n-kyanŋi nti kpe kurikyuudi-ma maa, ka ba zaa daa vaai n-guui halli nti lu mo'ari ni n-kpi. ³³ To; ka ninvugseeba ban daa guri kurikyuudi-ma daa zo n-kyanŋi m-paai timpuuni nti tisi lahabaari zanŋi n-kyanŋi ban nya seem, ka laa n-yeli arizimbeeri ŋon daa mari ninvugseeba maa yela. ³⁴ Ka timpuuni niriba zaa daa yi na nti tuusi Yisa soori ni. Ka ban daa paai na n-nya u maa, ba daa yeli u, ni, u kyema n-gaari ka kye ba.

9 Di saha ka Yisa daa laa n-kpe nyariŋgu maa ni n-labi n-kuli u toori tiŋŋa.

² Di saha ka ninvugseeba daa mari ba baarisɔ ŋon daa gbarigi n-do bundoaa ni, n-taasi Yisa saani na. Yisa ŋon daa nya ka ba niŋi yedda pam maa, u daa yeli baara maa, ni, "M biiya, kur mari sufukpeemni! n kye i taalli m-peŋŋi i." ³ Ka karimbaseeba daa boosiri ba sufu ni teesa, ni, "U zanŋi u maŋŋa n-zaantiri Naawunni zaaziya!" ⁴ Ka Yisa daa banŋi ban teesiri seem, ka daa yeli ba, ni, "Wula ka ya teesiri teesibeeri?" ⁵ Yela ayi wa sunsukkuni, kani m bu toa - i yi yeli soa, ni, u nya u taalli kye-m-peŋŋi, bee i yi yeli soa, ni, u doaama n-kyanŋi?" ⁶ Ni, "Amaa m boori la ni ya banŋi, ni, ba pun ti man Ninsaala Biiya soori ni n kyeri niriba taalli m-peŋŋi ba, duniya wa puuni." Di saha maa ka u ŋmaligi n-yeli baara maa, "N yetti i ni, ni, i doaama ka kpikki i bundoaa wa n-kuli!" ⁷ Ka doo maa siri daa doaai ka vaai n-kuli. ⁸ Ka niriba maa ŋon daa nya lala, dabeem daa gbaai ba, ka ba daa pe'ai Naawunni ŋon zanŋi yiiko lala taabu n-ti ninsaalidima.

⁹ U daa yi beni n-gatta, ka naayi nya karikyiso, ka u yuuri boonni Matiyu, ka u daa zi ba lampoo tuma ziiya n-tumna. Ka Yisa yeli u, "Doaama n-doli ma!" Ka u daa

doaai n-doli u. ¹⁰ Ka ba daa kyanŋi nti kpe yiri maa ni, ka Yisa nyaandoliba daa paasi ba zugu. Di saha ka lam-podeaariba ni ala'akyi dima pam gba daa doli ba n-kpea. Ba daa la'am nti di bundirigu. ¹¹ Ka baseeba ban daa doli Farisidima soori la daa nya lala, ka ba daa boosi u nyaandoliba maa, ni, "Wula ka ya karimba ni ninvugbanŋo taabu la'amni n-dira?" ¹² Ka ŋon daa wum ban to'asiri seem maa ka yeli, "Ninvugseeba ban mari alaafe bu boori tiimaraana, na'ala ban beeri m boori u. ¹³ Ya kyema nti banŋi dinŋo gbinni, ni, 'Sufubaalim ka n boora, pa bunkɔbri sara maaligu.' Pa tunsuma dima ka n kye na ni m booli, amaa tumbeeri dima ka m boonna."

¹⁴ To. Di saha maa ka Gyoni Kɔsuura nyaandoliseeba daa kye Yisa saani na, m-boosi u, ni, "Bo n niŋi ka tiri-ma ni Farisidima maa loori noori ka nyin nyaandoliba mun bu loora?" ¹⁵ Ka Yisa labsi n-yeli ba, ni, "Doɔɔ yi ti di po'apaalli ka ba mari la deema di zugu; ammi, po'apaalli maa sira yi ti be u saamma sunsukkuni, ba sufu nin sa'am di saha maa, bee? Ay! Amaa sahanseaa kyenni na ka ba nin ti yiisi amriya doo maa ba saani - di dabsa maa puuni ba nin ti laa."

¹⁶ Ni, "So na zi n-zanŋi kyinkyimpaalli tanni n-ligi bunyeerikurigu. Dama tampaalli maa nin yiisi kan ligi seela maa ka kyeaai bunyeerigu la, ka ka maali n-sa'am m-paasi. ¹⁷ Bee, ya teesim daam yela: ba mun ku laa n-sakki n-zanŋi dapaalli n-le daga'akura ni. Ba yi niŋi lala, ga'akura maa nin ŋma, ka daam maa yuuli m-basi, ka ga'a maa gba sa'am. Ay! Ga'apaala ka ba zanŋi n leeri dapaalli n-niŋni a ni, lala ka abayi maa zaa nin kpalim sunŋa."

¹⁸ Yisa ŋon daa kur yetti ba dinŋo maa, kpeenso daa kye u saani na n-gbaani u tooni ka yeli u, "M bipumbila kpiya ni." ni, "Amaa kyem na n-zanŋi i nuusi m-pa u zugu, ka u nin ti nya u nyɔvuri." ¹⁹ Ka Yisa daa yisigi n-doli u, ŋon ni u nyaandoliba maa. ²⁰ Ka po'aso daa kyenni n-doli Yisa nyaanŋa, po'aso ŋon daa soori halli yuuma pii ni ayi ka ziim bu goaara. Ka po'a wa daa tabli na n-kpanŋi u maŋŋa n-siisi Yisa bunyeerigu, ²¹ dama u daa yetti u sufu ni, ni, "N yi kur siisi u bunyeerigu maa n nin nya alaafea." ²² Ka Yisa daa ŋmaligi n-nya u ka yeli, "M biiya, kur mari sufukpeemni! I niŋi la yedda ka dizugu i nya tippu." Ka di saha maa zanŋi n-kyenna ka po'a maa daa nya alaafea. ²³ Ka Yisa daa kyanŋi nti paai kpeema maa yiri na. ŋon daa ti paai, u daa goɔsi n-nya, ka ba daa ŋmeeri kuyiri bunŋmeera ka di kur nye la basaa ni. Ka dizugu u daa yeli, ²⁴ "Ya sokam zaa yima! Bipunŋa wa bu kpi, amaa u gbisiri ni." U daa to'asi lala ka di ku ba la laari. ²⁵ Amaa ŋon daa kari daadam n-yiisi kpanŋa maa, u daa kpe bipumbila maa ŋon daa do seelli maa ka daa gbaai u nuu, ka bii maa di doaai. ²⁶ Di saha ka di lahabaari maa daa mooli n-gyili tingbanŋu maa zaa.

²⁷ Ka Yisa ŋon daa kye beni maa, ka daa kyenni soori zugu, zoomma ayi daa doli u nyaanŋa. Ba daa kur tasiri n-yetti, "Nyin NaaDauda bii wa, zoɔm ti namboo!"

²⁸ Ka Yisa ŋon daa kpe yiri ni la, zoomma wa daa kye u saani na; ka Yisa daa boosi ba, ni, "Ya niŋi yedda, ni, n

nin toaai n-tibi ya?" Ka ba daa labsi n-yeli u, ni, "Ii!" ²⁹ Di saha ka Yisa daa siisi ba nini maa ka yeli, "Kye ka di ninji hoo yan ninji yedda seem maa!" ³⁰ Ka ba nini maa daa neaai di saha maa. Ka Yisa daa kpaam ba, ni, ba di kye ka sɔɔɔ banji. ³¹ Amaa ba daa yi na ka daa moonni u yela n-gyinni tingbanjɔ maa zaa.

³² Ka dɔppa wa nɔn daa bakki n-kyanji maa, nin-vugseeba daa mari dɔɔɔ nɔn nye mukka n-kpe Yisa saani na. Arizimbeoo daa be doo maa ni, ka dizugu u daa kɔnɔn yetta'a. ³³ Ka Yisa nɔn daa kari arizinni maa n-yiisi mukka maa ni maa, doo maa daa piili n-tɔ'asira. Ka di daa ninji sɔkam alahazibu. Zama maa daa yetti, ni, "Ti na zi n-nya nɔn taabu Izraeli tingbanjɔ wa ni!" ³⁴ Amaa Farisidima maa daa yeli, "Arizimbeeri Naaba ti u suori ni u katti arizimbeeri maa."

³⁵ Ka Yisa daa gyiligi tinsi maa zaa, ni tinkpansi maa gba, n-wulisiri ba la'anjɔ duri puuni, ka moonni la-habasunjɔ zanji n-kyanji Naawunni naam yela, ka tibri ban daa beera ka dooru balimbalim m mari ba, bee, ban kɔnɔn yaa ni alaafe zaa. ³⁶ Ka nɔn daa ti nya daadam maa, u sufu daa zɔ ba namboo, dama ba daa nɔmani la peesi ban ka nɔn guri ba, ka di mugi ba ka sa'am ba sufu. ³⁷ Dizugu u daa yeli n-ti u nyaandɔliba maa, ni, "Ya kyi nɔmaabu tuma wa zoaaya pam, amaa ka ya tuntumniba maa mun bu zoaai; ³⁸ dizugu ya susim ti Dugma nɔn nye puu daana wa, ka u tum niri-ba na m-paasi ka ba nɔmaara."

10 Ka u daa ti booli u nyaandɔliba piiya ni ayi na ka daa ti ba yiiko ni ba katti arizimbeeri m-basira ka tibri dooru balibu kam zaa ni baaridima zaa. ² U tu-umudima pii ni ayi wa yuya nɔnɔ#: nɔn danji tooni n daa nye Saimoon, sɔ ban daa pa yupaa, ni 'Piita' la, ni u tunzɔ Anduru; ka Gyeemsi, Zebidii bii la, n daa be ni, ni u tunzɔ Gyoni; ³ ni Filipi, ni Baatɔɔmiyu, ni Tɔmaasi ni Matiyu lampoo karikyɔ la; ni Alifiisi Gyeemsi, ni Tadiyusi, ⁴ ni Saimoon Kyena'an doowa, ni Gyuudasi Isikariyɔti (nɔn mun daa ti figsi Yisa n-ti u dindaandima maa).

⁵ Tɔ, ka niriba pii ni ayi wa ka Yisa daa tum, ka kpaasi ba zugu ni n-yeli, ni, "Ya di kyanji ban pa Yehudiyadi-maa saani, ya mun di kpe Samerii dima tinseelli ni. ⁶ Amaa ya kyema Izraeli dima ban bɔrigri hoo peesi la saani. ⁷ Ka ya yi kyenna, ya moolima n-yetti, ni, Arizana naam be la ba saani. ⁸ Ya tibma baaridima, ka kye ka kpiimma neaai, ka kɔnɔn kpanji. Ya karima arizimbeeri gba m-basira. Ya bu nya? yarima daa deaai di la yɔri, ka ya gba tisima di yɔri." ⁹ Ka u daa laa n-yeli ba, ni, "Ya di mari ligri n-suuri gyefa ni, la'akara halli ni la'abisi gba. ¹⁰ Yan di zanji booriga m-paasi ya kyenni maa ni, bee bunyeera ayi bee namna, halli zangbeaa gba. Dama tuntumna zaa sumni ni ba ti u u bundirigu."

¹¹ Ni, "Ya yi ti kpe tinjɔa bee tinkpanjɔa ni, ya boosima n-nya ninvugsunjɔa ziiya n-kpe u yiri m-be ni halli ni ya ti yi tinjɔa maa ni. ¹² Ya yi ti kpe yiriseelli, ya puusim ba puusisunjɔa. ¹³ Ka yiri maa yi nye yirisunjɔa, yan kye ka ya puusigu sufudoaa kpalim m-be beni; amaa ka yi pa la yirisunjɔa, ya nin kye ka ya puusigu sufudoaa maali n-labi ya mammanjɔa saani. ¹⁴ Ka sɔ yi bu ti deaai ya,

bee, n-za'asi ya yeligu wumpu, ya yi ti ya yi yiri maa ni, bee, tinjɔa maa ni, ya kpaasim ya nɔnɔna tankpoo m-basi. ¹⁵ Yelimanjɔni ka n yetti ya wa, ni, toom seebu Sɔdoom ni Gɔmɔra tinsi ninvugbeeri nɔn nin ti nya Zaa-daari maa ku ti nɔmanni lala tinjɔa niriba toom maa nɔn nin nye seem."

¹⁶ Ka Yisa daa laa n-yeli ba, ni, "Ya bu nya? - n tumni ya, ni ya kyanji nti nɔmanni la peesi ban be kunduna sunsukkuni seem la. Dizugu ya mari yam hoo wugi la nɔn mari seem, ka be baalimm hoo nanjɔmana la nɔn be seem maa. ¹⁷ Amaa ya gbaam ya mansi ninsaalidima saani: ba nin ti gbaai ya n-taasi ba kootudima ni, ka feebe ya ba la'anjɔ duri ni. ¹⁸ Ba nin zanji ya n-taasi gɔmnadima ni nadima saani, man zugu; ka lala nin ti wulisi yelimanjɔni yela n-tiri ba, ni tinsi zaa niriba m-paasi ba zugu. ¹⁹ Dizugu ban ti ya gbaai ya n-taasi sariya karibu ziiya, yan di kye ka ya sufu birisiri yan ye ti yeli seem, bee, n-tɔ'asi seem zugu: dama di saha maa yi ti paai ya nin ti banji yan ye n-yeli seem.

²⁰ Dama di pa yarima n ya n-tɔ'asi amaa ya Ba Naawun-ni Sii maa nin be ya saani n-tɔ'asira. ²¹ Dɔseeba nin gbaai ba mabiisi n-tisi ka ba ku ba, bee ba nin gbaai ba biisi, ka biisi mun nin yisigi n-zabi ba badima ni ba madima halli nti ku ba gba. ²² Ba zaa nin yaai ya man yuuri zugu, amaa sɔ zaa nɔn nin kpanji u manjɔa m-bari n-zaani halli nti paai yela wa tariga maa nin nya tiliginsim. ²³ Ba yi ti mugi ya tinseaa ni, ya kur yima n-zɔ n-kyanji tinseaa yaasa. Dama yelimanjɔni ka n yetti ya wa, ni, ya na ku kyanji n-dɔli Izraeli tingbanjɔni tinsi zaa n-naai ka Ninsaala Bii ti kye na.

²⁴ Ya bu nya? - karimbii bu gatti u karimba, ka daabri bu gatti u dugma. ²⁵ Karimbii yi ti paai u karimba tataabu, di nin sakki u ni. Ka daabri yi paai u dugma saani gba, di sakkiya. Ba yi zanji Arizimbeeri Naa yuuri m-pa yiriseaa yiridaana, ni, Biyelizibuli n nye u, ba bu ya booli u yiri maa dima lala? - halli ni yuseesi an be n-gaari lala."

²⁶ Ka u daa laa n-yeli ba yaasa, ni, "Dizugu yan di kye ka dabeem mari ya ninsaalidima zugu. Bunseelli zaa kan pili ka bu nyara, ba nin piligi ka ka sɔkam ti nya; ka yettɔ'asɔ'ara zaasa muna - sɔkam nin banji a gbinni nɔn nye seem. ²⁷ Man sɔ'ari zibsims ni n-tɔ'asiri n-tiri ya yettɔ'aseesi zaasa, ya kye ka ba wum a la wuntampeeliga; man kpe duu puuni ka waasiri n-yetti ya yeliseesi la, yan duum saazugu m-mooli a ka sɔkam zaa wum."

²⁸ Ni, "Yaasa, yan di zɔri ninvugseeba ban kuuri niriba ningbina, ka ku toaai n-kuuri ba siisi m-paasi. Amaa ya zɔm sɔ nɔn nin toaai n-sa'am ningbina ni siisi zaa ka zanji a n-lɔsi bugum ni la. ²⁹ Ba bu zanji la'abila yinni n-daari niimbisi ayi? Amaa din zaa yɔri, niimbila yinni ku toaai n-lu tinjɔa ka di pa la ya Ba maa yuubu ni.

³⁰ Yarima muna, Naawunni mi halli ya zɔbri gba yela, ka banji a zaa yinni yinni kaaligu nɔn nye seem maa.

³¹ Dizugu yan di zɔri dabeem, dama yarim mari bukuyi pam n-gaari niinsi maa zaa."

³² Ka Yisa daa laa n-yeli ba, "Nɔnkam zaani niriba tooni n-yeli, ni, u nye la man dinni, man gba nin ti zaani m Ba tooni arizana ni, n-yeli, ni, nɔn nye la n dinni.

³³ Ka ɗɗnkam mun yi za'asi ma niriba tooni, man gba nin za'asi u m Ba tooni arizana ni."

³⁴ Ni, "Ya di teesi, ni, m mari la nangbanyinni beesigu n-kye duniya wa na. Ay! M bu kye na ni m mari nangbanyinni yela na, see zaba. ³⁵ N kye na ni n tugli la doowa ni u ba, ni bipuɗɗa ni u ma gba, ni bii pɔ'a ni u dinyaampɔ'a m-paasi, ka ba zabi. ³⁶ Lala ka nira yi ti mari dindaana, u toori yiri puuni ka di daama nin be ni. ³⁷ Ɗɗɗn wuri u ba, bee, u ma, n-gaari ma, di daama bu sumsi ni u be n saani; ka ɗɗn laa n-wuri u biiya, doo bee pɔ'a, n-gaari ma, ɗɗn gba bu sumsi ni u be n saani. ³⁸ Halli ɗɗn mun ku sakki n-zanɗi u kum dɔpulli n-dɔli n nyaanɗa, ɗɗn gba bu sumsi ni u be n saani. ³⁹ Ɗɗɗnkam zaa yi boori u nyɔvuri maa nin kɔɗɗi ka; ɗɗn mun yi sakki ni u kɔɗɗi u nyɔvuri, mani zugu, ɗɗna n nye sɔ ɗɗn nin nya nyɔvuri."

⁴⁰ Ka u daa laa n-yeli ba, "Ɗɗɗnkam zaa gyaari ya, mani ka u gyaari. Ka ɗɗnkam gyaari ma, Naawunni ka u gyaatira, dama ɗɗn Naawunni n tum ma na. ⁴¹ Ɗɗɗnkam zaa gyaari anabi ɗɗn nye anabi maa zugu, ɗɗn gba nin deaai laara sea kan nye anabi dinni. Ka ɗɗnkam mun gyaari yelimaɗni daana ɗɗn nye yelimaɗni daana maa zugu, ɗɗn gba nin deaai laara sea kan nye yelimaɗni daana dinni. ⁴² Halli ɗɗnkam zaa mun yi ti zanɗi kɔ-maasim n-ti n nyaandɔlɔɔ ni u ti nyu, ɗɗn nye n nyaandɔla maa zugu, yelimaɗni ka n yetti ya wa, di daama gba ku toaai n-kɔɗɗi u laara."

11 Ɗɔ: ka Yisa ɗɗn daa kpaam u nyaandɔliba pii ni ayi maa n-naai, u daa kyanɗi tinkpanseesi an daa tabi beni maa n-wulisiri m-moonni yeligu maa n-tiri niriba.

² Di saha ka Gyɗni daa be dansarika ni - Gyɗni sɔ ɗɗn daa su niriba Naawunni koom la. U daa ti wum Yisa ɗɗn daa tumni seem, ka daa tum u nyaandɔliba Yisa saani na, ³ ni, "Nyin n nye ɗɗn ya kye na la, bee ti na gɔsim di daama soori?" ⁴ Ka Yisa daa labsi n-yeli Gyɗni niriba wa, ni, "Ya labma nti yeli Gyɗni yan wumni ka nyari seela: ⁵ ni, zoomma nini neaara, ka gbarisi kyenna, ka ban mari kɔmni nyari alaafaa, ka tubkpira daandima wumna, halli ka ban kpi gba neaari kum ni; ni, ka lahabasunɗu ka ba moonni n-tiri faradima." ⁶ Ka laa n-yeli ba, "Ɗɗɗnkam bu birisiri n yela zugu mari zugunɗu!" ⁷ Gyɗni nyaandɔliba maa daa bakki n-kyanɗi, ka Yisa mun daa piili n-tɔ'asiri n-ti daadam maa zanɗi n-kyanɗi Gyɗni yela, ka boosiri ba, ni, "Ɗɔ ka ya daa kyanɗi mooni ni ya ti nya? Kyimnigu ka pebsigu zeera, bee? ⁸ Bee ɔ ka ya daa lee n-kyanɗi ni ya ti nya? Ninvugɔɔ ɗɗn ɔɔbi sunɗa? Ya bu nya? - ninvugseeba ban yeeri bunveela n kur be nadima yiya ni." ⁹ ka laa m-boosi ba n-yeli, "Ka ɔ zugu ka ya daa lee n-kyanɗi? - ni ya ti nya anabisɔ, bee? Yelimaɗni ka n ya yeli ya, ni, halli u gaari anabi gba. ¹⁰ Ɗɗna n nye ban daa sɔbi sɔ yela la, ni, Naawunni yeliya:-

'Nya, n tuumu nɗa;

N tumni u ni u ti danɗi i tooni:

Ɗɗna nin maali i kyenni maa soori n-ti i.'

¹¹ Amaa yelimaɗni ka n ya yeli ya, ni, Gyɗni Kɔsuura gaari bidibseeba pɔ'aba ɗɗn pun dɔ'ai la zaa; amaa ka

n ya yeli ya yaasa, ni, ninvugɔɔ ɗɗn poora zaa ka be Naawunni naam ni, di daama yi gaari ɗɗna." ¹² Ka Yisa daa laa n-yeli, "Sahanseaa ka Gyɗni daa mooli u mooligu la, halli nti paai zuna, arizana naam yela ka ba moori n-gbaari ni nimbirimoaa. ¹³ Anabi dima la sɔppu, ni Musa zaaligu la, daa wulisiri anabitiri yela m-mari yaa, halli nti paai sahanseaa ka Gyɗni daa ti kye na. ¹⁴ Halli ya yi ti sakki n-deaai n yeligu wa, n ya yeli ya, ni, Gyɗni nye la Ilaygya - sɔ ban daa yeli u yela, ni, u nin labi na la. ¹⁵ Ɗɗnkam mari tuba n nin wum, ɗɗn wum-ma!"

¹⁶ Ka Yisa daa laa n-yeli, ni, "Ka bumbɔ ka n ya zanɗi n-nɗansi zuna niriba wa? - Ba nmani la hoo biisi ban zi daa ni m-boonni taaba n-yetti, ¹⁷ ni, 'Ti peebe yiya n-ti ya ka ya za'asi waa, ka ti laa m-maanni la kuuri n-ti ya ka ya bu sakki n-kaasira!' ¹⁸ Dinɗna Gyɗni daa kye na ka u ba'a ka diibu ni nyuubu yela ni, ka ya yeli, ni, arizimbeoo n zi u zugu ni. ¹⁹ Ka man mun Ninsaala Bii ti kye na ka man ni niriba la'amni n-dira ka nyuura, ka ya yeli, ni, 'Ya bu nya doo wa ɗɗn nye beem daana ni danyuura seem? - ka u laa n-ɔ zoori ni lampodeaariba ni ala'akyi daandima.' Amaa Naawunni yam tumni n-wulisiri kamaɗa yela."

²⁰ Di saha ka Yisa daa gbaai tinsi maa galinɗu - tinseesi ɗɗn daa pun be ni n-tumni u alahazibu tuma ba saani la; ka di zaa yori ba daa za'asi, ni, ba ku wum u yeligu n-kye ba tumbeeri ni ba teesibeeri yela. ²¹ Ni, "Zugubeoo ka ya nin nya, yarima Kreezini dima ni Bet-saida dima wa! Dama ba yi di daa tum tunkara Taaya ni Saidoon tinsi ni hoo man tumni aseesi ya tinsi maa ni la, ban tumbeeri daandima wa daa naa m-pun ye tankyera n-zinni m-bugi tampe'alim n-wulisiri ba sufusaɗɗu ɗɗn nye seem, ka takki ba halibeoo beebu la ka di daa yuui. ²² Amaa n yetti ya, ni, Zaadaari halli Taaya ni Saidoon ninvugbeeri wahala gba ku paai ya dinni. ²³ Yarima muna, ya Kapirinyum dima wa, ya bu duusiri la ya mansi m-paai arizana ni? Amaa ba nin sigsi ya kpiimma tinɗa ni sa. Dama alahazibu tunseesi an daa tum i saani maa yi daa tum la Sɔdoom tinɗa puuni, ka daa naa n-kpalim m-be ni, halli ni zuna.

²⁴ Amaa n yetti ya, ni, Zaadaari halli Sɔdoom ninvugbeeri wahala gba ku paai ya dinni."

²⁵ Di saha maa Yisa daa yeliya, "M Ba Naawunni, nyin ɗɗn su arizana ni duniya wa, m pe'ari i ni, dama nyin zanɗi yela wa zaa n-sɔ'ai ka kye yam dima ni banɗniba, ka laa n-kasigi a n-wulisi n-ti bileesi. ²⁶ Ii, m Ba, yelimaɗni lala veela i saani. ²⁷ Bunseelli kam zaa ka m pun deaai m Ba nuu ni. Sɔ ka ni m-mi Bii maa na'ala u Ba maa m mi u; ka sɔ mun gba ka ni m-mi m Ba maa na'ala mani u Bii maa m mi u; m-paasi sɔkam man u Bii maa ɗɗn nin sakki n-kasigi m Ba maa yela n-wulisi n-ti u la." ²⁸ Ni, "Ya ninvugseeba ban zi zikara n-gye zaa, ya kyema n saani na, ka n nin kye ka ya vuusi. ²⁹ Kye ka man ni yarim la'am n-tumna: di nmani la hoo nigi ayi ɗɗn darigri na'adoo seem, ya nin ti bamsi tuma man saani, dama ninvugmaɗni n nye ma, ka laa m-mari sufubaalim. Ya nin vuusi ni sufudoaa. ³⁰ Dama n na'adoo wa ku nmaari ya, ka n ziya maa fa'asi ni."

12 Tɔ, ka lala saha maa ka Yisa daa dɔli puri ni n-gatta, Vuusim dabsiseaa ni. U nyaandɔliba n daa dɔli u, ka kɔm daa mari ba ka ba daa kabri kasana maa n-ɔkbra. ² Ka Farisidima daa nya lala, ka yeli u, "Nyama! I nyaandɔliba wa tumni la puri tuma. Ba galimni zaaligu maa zanɔɔ n-kyanɔɔ Vuusim Dabsiri wa." ³ Ka Yisa yeli ba, "Ammi, ya na zi n-karim NaaDauda yela maa? Ni, ɔkɔn ni u taaba daa be ni ka kɔm daa gbaai ba, ⁴ ka u daa kpe Naawunni gyeenɔɔ zii maa, n-zanɔɔ boroboro n-ɔkbi. Pa boroboro anɔɔ taabu ka ba dooli Naawunni tooni ka a kyisiri ni? Ii! A kyisiri n-tiri u taaba - halli n-tiri u mammanɔɔ gba - see maalimaanniba kɔkɔ n ɔkɔri a. ⁵ Bee, ya na zi n-karim Musa zaaligu yela? Ni, maalimaanniba tumni la ba tuma Naawunni Gyeenɔɔ Yiri puuni Vuusim Dabsiri. Ban n tumni la Vuusim Dabsiri maa ka bu deaari taalli di zugu. ⁶ Man yetti ya wa, ni, bunseelli n be kpa n-gaari Gyeenɔɔ Yiri maa. ⁷ Sɔppu la yeliya, ni, 'Man Naawunni bu boori ni ya maanni m-maanni bunkɔri wa, amaa m boori ya zɔri niriba namboo.' Ya siri da mi dinɔɔ gbinni, ya naa n-ku galim niriba ka ba bu niɔɔ taalli halli beela. ⁸ Dama man Ninsaala Bii n su Vuusim Dabsiri fukumsi gba."

⁹ Ka Yisa daa bakki beni n-kyanɔɔ nti kpe ba la'anɔɔ duu ni. ¹⁰ Ka dɔɔɔ ɔkɔn nuu kpi daa be beni. Ka ba daa boosi Yisa n-yeli, ni, "Ammi, soori be ni ni ba tibi niriba Vuusim Dabsiri maa ni?" - Dama ba daa boori daliiri ni ba galim u. ¹¹ Ka Yisa daa labsi n-yeli ba, ni, "Ya ninvugɔ peoo yi ti lu bɔ'azulinɔɔ ni, ka di nye la Vuusim Dabsiri daari, u nin yiisi u na, bee, u nin kye u?" ¹² Ka ninsaala bu gaari peoo? Dizugu soori be ni ni ti tum tunsuma Vuusim Dabsiri daari." ¹³ Di saha ka u yeli nukpiinɔɔ daana maa, ni, "Teaam i nuu maal!" Ka u daa teaai ka u nuu maa daa nya tippu n-leebe hoo kanla. ¹⁴ Ka Farisidima daa doaa'i ya'abi, n-yi duu maa ni nti ɔmeeri taaba saawara m-boori sɔseaa ba nin nya ni ba ku Yisa.

¹⁵ Yisa ɔkɔn daa ti wum lala, u daa bakki n-kyanɔɔ mɔ'ari ni, ka niriba pam daa dɔli u. U daa tibi ba baaridima zaa, ¹⁶ amaa ka daa kpamsi ba, ni, ba di yeli daadam maa ɔkɔn nye sɔa. ¹⁷ Dinɔɔ daa niɔɔ ni di kye ka seelikam siri ti niɔɔ hoo anabi Aizaaya ɔkɔn daa pun yeli seem la: ni#:-

¹⁸ "Naawunni yeliya, ni#:-

'N bii nɔɔ, mani n yiisi u:

N wuri u, ka n sufu laa m-peligi u zugu.

N nin zanɔɔ n Sii Kasi n-niɔɔ u ni,

U nin wulisi n sariya karibu yela

N-ti tinsi zaa niriba maa.

¹⁹ U ku ɔme nangbankpeemni,

Bee, u tasiri pampam.

U ku kye ka ba wum u kukɔri,

Bee, n-tɔ'asi pampam timpuuni.

²⁰ U ku kabi kika'ari kan mari daalimni;

Bee, n-kpiisi firila gaariga kan bu sakki nyoaari

sunɔɔ.

U nin kpalim m-be lala

Halli ka yelimaɔɔni ti nyanɔɔ zaa.

²¹ Tinsi zaa niriba nin ti wum u yuuri,

Ka zanɔɔ ba tama n-danni u."

²² Di saha ka ninvugseeba daa zi dɔɔɔ ɔkɔn nye zooma ka bu toaa'i n-tɔ'asiri n-kye Yisa saani na; doo maa daa be lala dama arizimbeoo daa be u ni. Ka Yisa daa tibi zɔligu wa ka kye la u laa n-tɔ'asiri ka nyari yaasa. ²³ Di daa gyeri zama maa pam, Yisa ɔkɔn tum seem maa. Ba daa yetti taaba, ni, "Pa NaaDauda ya'anɔɔ maa nɔɔ? - Pa tin guri sɔ kyenni na la nla?" ²⁴ Amaa Farisii dima maa daa wum lala ka daa yeli, "U zanɔɔ ArizinNaaba yi-iko n-katti la arizimbeeri maa. Ii! - Biyelizibuli n siri mari u." ²⁵ Ka Yisa daa mi ba n daa teesiri seem, ka di zugu u daa yeli ba, ni, "Tinseelli kam zaa kan timbiisi yi purigi n-zabri taaba la nin sa'am zaa. Bee, tinseaa, bee, yiriseaa, m be ni kan niriba yi purigi n-zabri taaba, lala tiɔɔ, bee, yiri, ku toaa'i n-zaani. ²⁶ Dizugu Sintaani muna, u yi ti katti u mammanɔɔ niriba n-zabri ba, ɔkɔn gba suulinsi ya niɔɔ la wula n-zaani?" ²⁷ Ni, zanɔɔ la Biyelizibuli yiiko n-katti arizimbeeri maa, ka dinɔɔna ya karimbiseeba ban katti ba la - ba zanɔɔni ɔkɔn dinni n-katti ba? Dizugu ban nin ti di ya yettɔ'a wa sariya n-lusi ya. ²⁸ Ka m mun zanɔɔni la Naawunni Siiya n-katti arizimbeeri n-yiisiri niriba ni, dinɔɔna Naawunni naam danɔɔni m-paai ya na. ²⁹ Ka ba ya niɔɔ la wula n-kpe yaa daana yiri n-zu u neema maa ka di pa la ba danɔɔni n-lɔ lala yaa daana maa ka naayi nyanɔɔni n-fa u yiri ni buna zaasa? ³⁰ Ka ninvugɔ ɔkɔn ku sakki ni u ze n nyaanɔɔ, ɔkɔn n za'asi ma n-yi n nyaanɔɔ; bee sɔ yi ku sunɔɔni ma ni ti la'asi bunwurima, u wurimni a m-basira.

³¹ Dinzugu ka n yetti ya maa, niriba yi tum tumbeeri, bee ba yi sa'am Naawunni yuuri, Naawunni nin kye lala ala'akyi taalli zaa m-peɔɔni ba, amaa ba yi ti sa'am Sii maa yuuri, kye-m-peɔɔni ka ni. ³² Halli ɔkɔn tɔ'asi yettɔ'abeeri n-galim man Ninsaala Bii maa gba, u nin toaa'i n-nya kye-m-peɔɔni; amaa ɔkɔn mun yeli seelli n-galim Sii Kasi maa, di daama ɔkɔn kur ku nya u taalli kye-m-peɔɔni, zuna halli ni sahaseelli zaa."

³³ Ka Yisa daa laa n-yeli ba, "Ya kye ka tiseaa nye tisunɔɔ, ka ka nin wannu walisuma. Di yi pa lala, tibeoo n nye ka, ka ka nin wannu walibeeri. Ba gɔsiri la tii kam zaa wala ni ba ti banɔɔni tii maa ɔkɔn be seem. ³⁴ Ya bunkɔ'ama wa! Ya kur ɔmanni la wa'abeeri! Ya ya niɔɔ la wula n-yetti din veela, ka ya mamansi n nye ninvugbeeri? Dama dinkam be ninsaala sufu ni nti paali ka, dina ka u yiisiri u noori ni na. ³⁵ Bunsuma yi be ninvugsunɔɔ puuni m-paali u, bundaana n nye u, ka u nin yiisiri bunsuma maa na n-tisira; ka ninvugbeoo ɔkɔn mun yi paali ni bumbeeri yiisiri la bumbeeri n-tisiri na. ³⁶ Man yetti ya wa, ni, sariya karibu Zaadaari ba nin boosi sɔkam boosa zanɔɔ n-kyanɔɔni yettɔ'ayɔya kam zaa ɔkɔn daa tɔ'asi. ³⁷ Dama i noori yeligu zugu ka ba nin yiisi i na, ni, yelimaɔɔni daana; ka i noori yeligu zugu yaasa ka ba nin lusi i m-basi."

³⁸ Di saha maa ka karimba dimseeba daa tɔ'asi n-ti u, ni Farisii dimseeba m-paasi, n-yeli, ni, "Ti Karimba, ti boori la i tum alahazibu tunseaa n-wulisi ti." ³⁹ Ka u daa labsi n-yeli ba, ni, "Zuna niriba wa nye la ninvugbeeri ban boori zina. Ba kur be la alahazibu nyaabu ni, ni ba

ti banji yela, amaa ba ku ti nya seseelli m-paasi Anabi Gyoona alahazibu yela maa. ⁴⁰ Gyoona n̄n daa be zintitaari maa puu ni n-ninji daba ata ni yunsi ata maa, lala ka man Ninsaala Bii maa gba nin be tingbanji puuni n-ninji daba ata ni yunsi ata beni. ⁴¹ Niniva dima gba daa wum Gyoona wa'azu yiisigu la ka daa kye ba tumbeeri m-basi ka ninji tuuba, ka dizugu ba nin doaa n-galim zuna niriba wa Zaadaari maa, dama n̄n gaari anabi Gyoona be la kpa zuna ka ba bu ya wum. ⁴² Pɔ'a-naaba sɔ n̄n daa su nudirigu luga tinseaa la daa yi wa'aligu n-kye na ni u ti wum NaaSulemaana yam yet-tɔ'a maa, ka dizugu u nin doaa n-galim zuna niriba wa Zaadaari maa, dama n̄n gaari NaaSulemaana be la kpa zuna ka ba bu ya wum."

⁴³ Ka Yisa daa laa n-yeli ba, "Tɔ; ka arizimbɛsɔ n daa be ni, ka u daa kpe dɔsɔ puuni n-su u. Ka ba daa yiisi u n̄n daa be dɔsɔ puuni maa ni n-kari m-basi. Ka u daa yi n-kyanji n-gyinni yoo ni, m-be kukoo ni m-boori vusim ziya, halli nti gyea. ⁴⁴ Di saha maa ka u daa yeli, ni, 'See ka n labi n doo maa saani - yiri seaa man daa yi ka kye la ni!' Ka u daa ti labi na n-nya ka sɔsɔ ka beni ka ba pun pii yiri maa n-se'asi ka kasikasi ka ka veela; ⁴⁵ ka dizugu u daa labi n-kyanji n-zanji u arizintaaba ayɔpɔi seeba ban be n-gaari u mammanna, ni ba ti paasi u zugu, ka ba daa kpe nti be beni. Di saha maa ka di daama beesigu daa be pam n-gaari din daa danji m-be seem. Ka di kur be la lala zuna niriba saani."

⁴⁶ Ka Yisa n̄n daa na tɔ'asiri n-tiri zama maa, u ma ni u tunzɔppa daa paai na n-zaani samanni, ni, ba boori n-tɔ'asi yettɔ'aseaa n-ti u. ⁴⁷ Ka ninvugɔ daa yeli u, ni, "I ma ni i tunzɔppa be samanni m-boori n-tɔ'asi yettɔ'aseaa n-ti i." ⁴⁸ Ka Yisa daa labi n-yeli u, "M ma n nye n̄n? ni, n tunzɔppa n nye bandima?", ⁴⁹ ka daa teaai u nuu m-bugsi u nyaandɔliba maa ka daa yeli, "Nya ba! M ma ni n tunzɔppa maa n̄n! ⁵⁰ N̄n kam zaa tumni m Ba n̄n be arizana ni la yuubu nye la n tunzɔ, bee n tunzɔpɔ'a, bee m ma."

13 Di daari maa ka Yisa daa yi yiri maa ni na n-kyanji nti zinni mɔ'ari maa gbiriŋu.

² Daadam pam daa la'am u saani na, ka dizugu u daa kpe nyariŋu puuni nti zinni. Nyariŋu maa daa be la koom puuni ka daadam maa daa ze mɔ'ari maa gbiriŋu. ³ Ka u daa tɔ'asi n-tiri ba n-nyesiri ba nyesa yela pam; ni, "Dɔsɔ n daa kyanji u puu, ni u ti waali u bumbura; ⁴ ka n̄n daa waanni maa, a seesi daa lu sɔkpanja ka niinsi daa kye na n-di a zaa. ⁵ Ka u bumburiseesi mun daa lu kuga ziya ka beni tanni daa bu zoaai, ka a daa tɔ bula yoomyooma dama tanni maa daa pɔsigi a. ⁶ Amaa wuntanja n̄n daa ti bi, a bula maa daa gyekki n-kpi, dama a nya'a maa daa bu sigi wa'aligu. ⁷ Ka seesi gba daa lu goosi ni, ka goosi maa daa zoaai na m-mugsi n-gabi kabula maa. ⁸ Amaa kaburiseesi daa lu tam ziya n-tɔ bula, n-zoaai, ka daa dɔ'ai kyi, halli n-ninji beelim kɔbɔbga, ni pisiyooyoobu, ni pisitata. ⁹ Tɔ: n̄n kam mari tuba n nin wum, n̄n wumma!"

¹⁰ Di saha ka u nyaandɔliba daa kye u saani na nti boosi u, ni, "Bɔ n kye ka i tɔ'asiri yettɔ'anyesa wa n-tiri

ba?" ¹¹ Ka u daa labi n-yeli ba, ni, "Dama Naawunni siri ti yarima soori ni ya banji u naam yelisɔ'ara n̄n nye seem, amaa ban kpalim la ku nya lala soori. ¹² Sɔkam zaa n̄n mari seelli nin nya m-paasi halli ka di ti zoaai, amaa n̄n ka seelli maa n̄n, halli n̄n mari seelli fiiŋ maa gba, ba nin ti fa a ka kye u yɔri." ¹³ Ni, "Dinzugu n tɔ'asiri yela zaa yettɔ'anyesa ni n-tiri ba, ka lala nin kye ka ba nin gɔsiri ka ku nya seela: ba nin wumna, amaa ka ku banji seela. ¹⁴ Dizugu anabi Aizaaya yelisim maa daa yeli n-ti la bana, ni#:-

'Ti Dugma yeliya, ni#:-

"Ya nin wum, m-maali n-wum,

Amaa ya ku banji di gbinni.

Ya nin gɔsi m-maali n-gɔsi,

Amaa ya ku nya di.

¹⁵ Dama n niriba wa muna -

Ba sufu ni teesa bu zulima,

Ba ligi la ba tuba,

Ba mumni ba nini:

Dama di yi pa lala

Ba nini naa n-nyara,

Ba tuba naa n-wumna,

Ba sufu ni teesa naa n-neara,

Ka ba ti labi n saani na

Nti nya tippu n saani." " "

¹⁶ Ka u daa laa n-yeli ba, ni, "Ya nini n̄n nyari wa zugu ka ya mari la zugsunju! - Ni ya tuba n̄n wumni maa zugu gba. ¹⁷ Dama n yetti ya la yelimanji, ni, sahaseaa din gaari ka anabidima ni ninvugsuma pam daa boori ba da nya yan nyari bunseesi wa, ka mun bu nya a; ka daa laa m-boori ba wum yan wumni seelli wa, ka daa bu wum."

¹⁸ Ka u daa yeli ba, ni, "Ya wumma! - ka banji bumbura nyesiri maa gbinni. ¹⁹ Sɔkam n̄n wum Naawunni naam lahabaari maa ka bu banji di gbinni maa ka Yelibeeeri Daana maa kye na n-fa yeligu maa u sufu ni, n̄n n̄n n̄n la bumburiseesi an lu sɔkpanja. ²⁰ Ninvugɔ mun n̄n n̄n la bumbura an lu kuga zugu la n nye sɔ n̄n yi wum yeligu maa sahanseaa la, u yi deaai ka la ni sufupeelli; ²¹ amaa ka di bu kpe u sufu ni ni yelimanji, ka u nya'a kaalinsi zugu u bu yuura: dizugu yelibeeeri be vɔlisigu yi ti kye na Naawunni yeligu maa zugu, u yi labi la nyaanja yooma. ²² Ninvugɔ n̄n n̄n bumbura an lu goosi ni la n nye sɔ n̄n yi wum yeligu maa pɔi, ka laa n-zanji duniya wa yela m-mugsi u manja, ni bundaantirigu yela gba; ka dizugu ka Naawunni yeligu bu toaai m-bunni u sufu ni nti zoaai na n-wanni tunsuma wala. ²³ Amaa ninvugɔ n̄n n̄n la bumbura an lu tam zii la n nye sɔ n̄n wum lahabaari maa ka banji di gbinni la, n̄n n̄n nye sɔ n̄n nin wanni tunsuma wala - halli kɔbɔbga, bee pisiyooyoobu, bee pisitata."

²⁴ Ka Yisa daa yeli ba nyeseese m-paasi, ni, "Arizana naam maa n̄n n̄n la n̄n#:- Dɔsɔ n daa be ni ka u daa buri bumburiseesi u puu. ²⁵ Ka yunseaa, sɔkam zaa n̄n daa ti gbisi, ka u dindaana daa kyanji nti buri niimberni n-ninji puu maa bumbula maa sunsukkuni, ka bakki. ²⁶ Ka bumbula maa n̄n daa ti zoaai ka kyi

maa daa ti ya ninji n-yirigi, di saha maa ka niimberni gba daa ti bunni na. ²⁷ Ka yiri maa daana tuntumniba daa kye u saani na nti yeli u, ni, 'Ti dugma, pa bum-burisu ma ka i daa buri i puu maa ni? Ka niimberni wa yi la yani?' ²⁸ Ka u daa labsi n-yeli ba, ni, 'N dindaanso n ninji lala maa.' Ka ba daa boosi u, ni, 'Dinngona ti kyema n-vo niimberni maa m-basi?' ²⁹ Ka u daa yeli ba, ni, 'Ay! Dama yan la'asiri niimberni maa, pa seem ya nin ti dari n-vo kyi la gba m-paasi. ³⁰ Ya kur kye ka kyi maa ni niimberni maa zaa la'am n-zoaa halli ni kanmaa saha. To, ka n nin yeli ban nmaari a maa, ni, ba voaama niimberni maa poci n-lb a gbilagbila n-nyca, ka naayi nma kyi maa n-la'asi n-zanngi n-ninji n napoo ni.' "

³¹ Ka Yisa daa yeli ba nyeseesaa m-paasi, ni, "Arizana naam nmanni la hoo zinzambeelli nira ngn zanngi m-buri u puu ni. ³² Ka nye la buseelli bumbura kam zaa ngn galisi n-gaari ka; amaa kan daa ti zoaa n-ninji buntitaari n-gaari zeeri bumbula zaa, ka daa leebi hoo tiya, halli ka niinsi daa te ba teeri ka zugu ka nyari ka vaari maasim."

³³ Ka u daa laa n-yeli ba nyeseesaa, ni, "Arizana naam nmanni la dabinsesi p'aso ngn daa zanngi n-gyeri zum ni, ni u ti se paanu. U daa zanngi dabina beela n-ninji zum pam puuni - hoo zum kuriba ata - ka a dbla, halli nti kye ka zum maa zaa ti du n-fuusi."

³⁴ To. Anng zaa ka Yisa daa t'asiri n-tiri niriba la, ka daa kur zanngi ma'asa ni nyesa n-t'asira. U daa bu t'asi yetto'aseelli ka ma'asa ka di ni. ³⁵ Lala daa kye ka anabi la yeligu la ti ninji yelimanngi, ni#:-

"N nin t'asi n yetto'a n-tiri ba -

Yetto'anyesa ka n nin t'asira:

N nin kasigi yeliso'ara n-ti ba

Ba na zi m-banngi yeliseesi,

Halli duniya naanngi saha zanngi m-paai zuna."

³⁶ Yisa ngn daa ti kyeoosi zama maa n-ti ba soori ni ba bakki, u daa kyanngi nti kpe yiri maa ni. U daa be beni, ka u nyaandoliba maa daa kye u saani na nti yeli u, "Yelima ti niimberni an be puu ni la nyesiri la gbinni!" ³⁷ Ka Yisa daa labsi n-yeli ba, ni, "To; dco ngn buri bumburisu ma la n nye man Ninsaala Biiya. ³⁸ Puu maa n nye duniya wa, ka bumburisu ma n nye nin-vugseeba ban su naam maa beebu soori, niimberni bumburibeeri mun n nye ninvugseeba ban be Yelibeeri Daana la suulinsi ni. ³⁹ Dindaanso ngn daa buri bumbeeri la nye la Sintaani; kanmaa saha n nye duniya wa naari, ka ban nmaari maa n nye malaakadima. ⁴⁰ Niimberni la ngn la'asi n-nyo seem la, lala ka di ti ya ninji duniya naari Zaadaari maa. ⁴¹ Lala saha ka Ninsaala Bii maa nin ti tum u malaakadima ka ba zanngi bankam zaa daa kye ka niriba tum tumbeeri, ni bankam zaa daa ninji yelibeeri, n-la'asi n-yiisi u naam maa ni m-basi. ⁴² Ka ba nin ti zanngi ba n-lcsi bugum ni, ya'aseaa ban nin be ni n-kumna ka ngn bri ba nyina. ⁴³ Di saha ka Naawunni niriba nin nya'ara, hoo wuntanngi ngn nya'ari seem maa, m-be ba Ba naam maa ni. Ngnkam mari tuba n nin wum, ngn wumma!"

⁴⁴ Ni, "Arizana naam nmanni la ngnca#:- di daa ninjiya ni, ka dco daa kyanngi nti nya arizikki kan pi tinngi, ka u

gni tanni n-labsi m-pi ka. Ka daa kuli nti koosi u marigu zaa n-labi na nti da lala tingbanni maa."

⁴⁵ Ni, "Arizana naam laa n-nmanni la ngnca#:- walima daanso n daa be ni, ka u daa goori m-boori kugsuma, bumpeela nyain, an ligri daa zoaa pam. ⁴⁶ Ngn daa ti nya seaa ka ka veeli n-gaari a zaa, u daa labi yiri ni nti koosi u marigu zaa n-kyanngi nti da ka."

⁴⁷ Ni, "Arizana naam laa n-nmanni la ngnca#:- zing-baariba daa lobi ba laama m'ari ni n-gba zaasim balibu kam zaa. ⁴⁸ Laanngi maa daa paali la ni zaasim. To, ka ba darigi ka n-du m'ari gbiringi nti yiisi a n-gamsi. Ba daa zanngi bunsuma la n-ninji ba peeri ni; ka daa zanngi bunseesi an bu veeli la n-lcsi m-basi. ⁴⁹ Lala ti ye nye di duniya naari daari; malaakadima la nin gamsi ninvugbeeri la ninvugsuma la puuni ⁵⁰ n-zanngi ba n-lcsi bugum ni, ya'aseelli ban nin kumni ka ngn bri ba nyina la."

⁵¹ Ka Yisa daa boosi ba, ni, "Ammi, ya banngi anng zaa gbinni, bee?" Ka ba daa labsi n-yeli u, "Ii." ⁵² Di saha ka u daa yeli ba, ni, "Dinng wulisiri, ni, zaaligu karimbaso ngn labgi Arizana naam yela nyaandola nmanni la yiridaana ngn kpeeri u neema duu ni n-yiisiri bumpaala na, ka yiisi bunkura na m-paasi."

⁵³ Yisa ngn daa yeli ba nyesa wa n-naai, u daa bakki beni ⁵⁴ n-labi u manngi tinngi. U daa be la ba la'anngi duu maa ni nti wulisi ba. Ka alahazibu daa gbaai ba, ka ba daa boosiri taaba, ni, "Yani ka doo wa lee n bamsi u yela wa zaa, ka laa n-nya yiiko n-tumni tunkara wa?"

⁵⁵ Pa kampinta bii maa ngnca? Pa u ma n nye Mariama? - ka u tunngppa n nye Gyeemsi, ni Gyoosefi, ni Saimoon, ni Gyuudasi la? ⁵⁶ U tunngpp'aba zaa gba bu be la ti saani? Ka yani ka u lee n-nya anng zaa?" ⁵⁷ Lala zugu ba daa bu boori u yela halli beela. Di saha ka Yisa daa yeli ba, "Anabi kam nyari gyirima luginseelli kam zaa ni, na'ala u mammanngi tinngi niriba ni u yiri dima saani." ⁵⁸ Ka u daa bu tum tunkara pam beni, ban daa bu ninji Naawunni yedda maa zugu.

14 Di saha ka NaaHeroodi Tetirakyi la daa ti wum Yisa damni, ² ka t'asi n-ti u kpambaya, ni, "Gyoni so ngn daa suuri niriba koom la ngnca, ngnca n doaa kum ni; lala zugu n kye ka u mari yiiko n-tumni alahazibu tuma wa." ³⁻⁴ Ka di gbinni n-daa ngnca: P'aso n daa be ni ka u yuuri boonni Heroodiyasi. Ngn Heroodiyasi daa nye la NaaHeroodi beeri, Filipi, p'a, ka Naaba daa fa u n-di u. Dizugu ka Gyoni daa yeli Naa maa, ni, "Di ka soori ni i di p'a maa!" Ka u p'a Heroodiyasi zugu daa kye ka NaaHeroodi daa tum n-gbaai Gyoni m-ba u kutti ka kpeesi u dansarika. ⁵ Dizugu ka Heroodi daa boori u ku Gyoni, amaa ka zori zama maa dabeem dama ba zaa daa sakki, ni, anabi n nye Gyoni. ⁶ Ka NaaHeroodi d'am dabsiri daari kyu daa ti paai, ka Heroodiyasi bipunngi daa wa niriba tooni halli ka Naaba sufu daa ti maai. ⁷ Ka dizugu u daa p'ko noori ka yeli u, ni, u nin ti u ngn boori seelli kam zaa. ⁸ Ka bii maa ma daa wulisi u ngn ya n-yeli seem, ka u daa susi Naaba, ni, u boori la Gyoni Kosuura zugu, ka ba fikki ka n-ninji laa ni m-mari na n-ti u. ⁹ Ka di daa ninji Naaba maa sufusa'anngi, amaa u daa pun p'ko noori n-ti bii maa u saamma tooni,

ka di zugu u daa yeli, ni, ba mari na n-ti u. ¹⁰ Ka u daa kye ka ba kyanjji dansarika ni n-fikki Gyoni zugu beni, ¹¹ ka zanjji ka n-ninji laa ni m-mari na nti ti bipunja maa, ka u daa mari n-kyanji n-ti u ma la. ¹² Ka Gyoni nyaandliba daa kye na nti zanjji u ningbinjju maa n-kyanji nti so'ai, ka naayi kyanji n-yeli Yisa.

¹³ Ka Yisa rjon daa ti wum Gyoni yela maa, u daa kpe nyarinjju n-kpa luginseelli so rjon ka ni, rjon ni u nyaandliba kaka. Ka niriba maa daa wum lala ka daa yi tinsi zaa ni n-kyanji n-doli mo'aduuri maa ka kari u naba. ¹⁴ Ka Yisa rjon daa ti yi nyarinjju maa puuni na, u daa laa n-nya daadam maa, ka u sufu daa zo ba namboo, ka u daa tibi ba baaridima maa. ¹⁵ Zaanoori saha ka u nyaandliba maa daa kye na nti yeli u, "Saha pun gaari, ka kpa wa laa n-nye la luginseelli so rjon ka ni: tim niriba maa soori ni ba wurigi n-kpe tinkpansi maa ni, n-da diibu n-di." ¹⁶ Ka Yisa labsi n-yeli ba, "Ba ku kyanji seela. Ya tim ba seelli ka ba di." ¹⁷ Ka ba daa yeli u, ni, "Ti ka diibu kpa, m-paasi paanu bunkpila anu, ni zaasim ayi kaka." ¹⁸ Ka Yisa daa yeli ba, ni, ba mara a na n-ti u. ¹⁹ Di saha ka Yisa yeli niriba maa, ni, ba zinma moori la zugu. Ka u daa zanjji paanu anu ni zaasim ayi maa n-gosi saazugu m-puusi Naawunni ka nmaai paanudima maa n-zanjji n-ti u nyaandliba maa ni ba deaai n-ti zama maa. ²⁰ Di saha maa ba zaa daa di n-tigi, ka ba daa la'asi dikyeba an kpalim la m-paali peeri piya ni ayi. ²¹ Ninvugseeba ban daa di lala diibu maa mun daa nye la dooppa tusa anu, m-paasi ko'aba ni biisi.

²² Di nyaanja ka Yisa daa kye ka u nyaandliba kpe nyarinjju puuni n-danji tooni n-lonji mo'aduuri, ka rjon mammanja daa kpalim n-kyeosisi niriba maa. ²³ Ka rjon daa kyeosisi ba n-naai, u daa kyanji n-du zoori zugu, ni u ti be beni u kaka m-puusi Naawunni. Yurjju rjon daa ti ya zibi, ka Yisa daa kpalim m-be beni, u kaka. ²⁴ Ka nyarinjju maa daa pun kyanji tooni wa'aligu, m-be la mo'ari sunsukkuni. Ka pesigu daa zeeri ba tooni n-nyarjji nyarinjju maa koom maa ni, ka di daa mugi ba pam. ²⁵ Ka din daa piri bekikyeeo, ka Yisa daa kye ba saani maa na n-kyenni koom maa zugu. ²⁶ Amaa u nyaandliba daa nya u ka u kyenni koom zugu, ka di daa gyeri ba pam, ka ba yeli, ni, kpi-inyisigi n nye u, ka daa nme kurja dabeem zugu. ²⁷ Ka Yisa daa t'asi n-ti ba, n-yeli ba, "Ya mari sufukpeemni ka di kye ka dabeem mari ya! Ka mani nla!" ²⁸ Dinsaha ka Piita daa yeli, "N dugma, di yi siri nye la nyini, nyin kye ka n kyanji koom wa zugu n-kye i saani na." ²⁹ Ka Yisa daa labsi n-yeli u, "To, kyem na!" Ka Piita daa yi nyarinjju maa ni n-tom koom maa zugu ka gbaai kyenni ni u ti paai Yisa rjon daa be seela. ³⁰ Amaa Piita rjon daa ti nya pesigu rjon zeeri seem la, dabeem daa gbaai u ka u daa piili n-simni koom maa ni. U daa kaasi n-yeli, "Faam ma, n dugma!" ³¹ Ka Yisa daa teaai u nuu yooma n-gbaai Piita, ka yeli u, ni, "Nyin yeddakurja wa, wula zugu ka i birisira?" ³² Ka ba daa kpe nyarinjju maa ni ka pesigu maa daa kye zeebu. ³³ Ka u nyaandliba ban daa be nyarinjju maa ni daa gyeemni Yisa n-yetti, ni, Naawunni bii n siri nye u.

³⁴ To; ka ban daa lonji mo'ari maa ba daa ti paai Gyenesareti tinja. ³⁵ Ka beni niriba maa rjon daa ti banji, ni, Yisa n nye u, ba daa tum nti yeli tinkpansi zaa an daa gyiligi beni maa, ka ba daa mari ba baaridima zaa n-kye u saani na. ³⁶ Ka ba daa susi u, ni, u kur kye ka ba siisi u kparigu nangbanni, ka ban daa siisi zaa daa nya alaafaa.

15 Di saha ka Farisii dimseeba daa yi Gyerusalem n-kye Yisa saani na, ban ni zaaligu karimbaseeba. Ka ba daa yetti, ² ni, "Bo n ninji ka i nyaandliba maa sa'amni la ti yaadima kaari? Dama ba bu peari ba nusi ka diri bundirigu." ³ Ka Yisa daa labsi n-yeli ba, "Ka bo n ninji ka yarima za'asiri Naawunni zaaligu, ya yaadima kaari doligu zugu? ⁴ Naawunni daa pun bu yeli ya lala? - ni, 'Tim i ba ni i ma gyirima'; ni, 'rjon t'asi bumbeoo zanjji n-kpa u ba bee u ma, ya nin kye ka u kpi.' ⁵ Ya mun yetti, ni, so yi ti yeli u ba, bee, u ma, ni, 'Yan da naa n-nya seelli n saani ka n pun zanjji n-ti Naawunni.' ⁶ Ni, lala zugu di bu laa n-kpa ni di daama gyeemni u ba ni u ma yaasa. Di zugu ka ya ninji ka ya ba'a laa n-ka Naawunni zaaligu ni, ya yaadima kaari doligu zugu." ⁷ Ni, "Ya birikonsi daandima wa! Anabi Aizaaya daa pun mari yelimanji rjon daa bugi n-yeli ya yela seem la, ka daa sobi, ni, Naawunni yeliya, ni#:-

⁸ 'Niriba wa gyeemni ma la ni ba nangbana.

Ba sufu mun ka n saani, ka kpalim n-wo'a;

⁹ Ba gyeemni ma la yori:

Ban wulisiri la zaaliseaa maa pa la bunseelli zaa Na'ala ninsaala yeligu kaka."

¹⁰ Ka Yisa daa booli niriba maa u saani na n-yeli ba, "Ya wumma! Ya banjma! ¹¹ Di pa la din kpeeri ninsaala noori ni n-kye ka u leebi da'ari daana Naawunni saani. Amaa bunni din yiiri nira noori ni na n kye ka u leebi da'ari daana." ¹² Ka u nyaandliba maa daa kye u saani na nti boosi u, ni, "Ammi, i mi, ni, nyin yeli seem la bu ninji Farisidima maa nya'asim?" ¹³ Ka Yisa daa gyerigi n-yeli ba, "M Ba rjon be arizana ni wa yi bu sa tiseaa, ba nin vukki lala tii maa n-lusi. ¹⁴ Ya kyeli ba! Dama ba nye la zoomma, ka zooma yi ya n-dari u zoontaraana, ba zaa ya n-lu la bo'ari ni." ¹⁵ Di saha ka Piita daa yeli u, "Kur wulisim ti nyesiri wa gbinni." ¹⁶ Ka u daa yeli, ni, "Ya gba yam na bu gaari ban dinni maa? ¹⁷ Ya bu mi di gbinni? - ni, bunseela an kpeeri ninsaala noori, u puuri ka a kpeera, ka gatti n-yi bangyira zii la ni. ¹⁸ Amaa din yiiri ninsaala noori ni na, u sufu ni na ka di yiira, ka din mun nin toaai n-sa'am ninvugkasi. ¹⁹ Dama teesibeeri zaa yiiri ninsaala puuni, ni u sufu ni na; an kye ka u tumni tumbeeri - n-kuuri niriba, n-tumni la zina, m-boori seeba ko'aba, n-zuura, m-ma'ari ziri n-lusiri niriba kootu ni; ka tuuri ninsaala ni Naawunni. ²⁰ Yelibeeri anja taabu zaa n kye ka ninsaala leebi da'ari daana, amaa nira yi bu peai u nuusi ka di bundirigu, lala ku toaai n-kye ka u leebi da'ari daana."

²¹ Yisa daa yi beni m-bakki n-kyanji tinseaa kan piri Taaya ni Saidoon tinsi ni. ²² Ka Kyena'ampok'aso rjon daa yi lala tinsi maa na daa fabinni pampam, ni, "N daana, nyin NaaDaada bii wa, zom ma namboo! Arizimbeoo n kur mugsiri m bipumbila ka di bu veeli gba!" ²³ Yisa

mun daa bu labsi u seela. Ka u nyaandɔliba daa kye u saani na nti susi u, ni, "I bu ya kari u? - Dama u kur kati ti nɔba n-fabinni pampam." ²⁴ Ka u daa labsi n-yeli ba, ni, "Ba daa bu tum ma na faasee ni n kye Izraeli dima ban bɔrigri hoo peesi la saani na." ²⁵ Pɔ'a maa mun daa kye u saani na n-gbaantiri n-ti u n-yetta, "N daana, kur sunɔma ma!" ²⁶ Amaa Yisa daa labsi n-yeli u, "Kye ka ti danɔji n-diisi biisi la. Di bu tu ni ti zanɔji biisi bundirigu maa m-basi babisi la." ²⁷ Ka pɔ'a maa daa yeliya, ni, "Yelimaɔni, n Daana, amaa babisi la gba ku kɔɔɔni ba piisi ban su ba la sa'akyeba an luri tinɔa la." ²⁸ Ka Yisa daa labsi n-ti u, ni, "Mboo! Pɔ'a, i mari la yed-da pam gba! Di nin ninɔ nyin boori seem n-ti i." Ka u bipunɔna maa daa nya tippu lala saha maa.

²⁹ Di saha ka Yisa daa bakki n-kyanɔji n-dɔli Galilii mɔ'ari kpanɔa, nti du zoori zugu n-zinni beni. ³⁰ Ka niri-ba pam daa mari ba baaridima n-kyenni u saani na, gbarisi ni wɔbsi n daa be ni, ni zoomma ni tubkpira dima, ni banɔɔ taabu pam. Ba da zanɔji ba m-basi Yisa nɔba ziya, ka u daa tibi ba zaa. ³¹ Ka di daa ninɔ daadam maa alahazibu, dama ba daa nya ka mugsi tɔ'asira, ka wɔbsi nyari tippu, halli ka gbarisi ti doari n-kyenni ka zoomma gɔsiri n-nyari gba. Ka ba daa pe'ari Izraeli dima Naawunni di zugu.

³² Yisa mun daa booli u nyaandɔliba maa u saani na nti yeli, "N sufu bu maai niriba wa yela zugu, dama ba be n saani ka di paai dabsa ata ka ka seelli ni ba di. M bu boori n kye ka ba kuli yɔri, baseeba nin ligi soori ni."

³³ Ka u nyaandɔliba maa daa yeli u, ni, "Yani ka ti nin nya bundirigu n-diisi niriba wa zaa moo wa ni?" ³⁴ Ka Yisa daa yeli ba, "Boroboro abala ka ya mara?" Ka ba daa labsi n-yeli u, ni, "Abayɔɔni ka ti mara, ni zaasim beela." ³⁵ Ka nɔn daa kye ka niriba maa zini tinɔa maa, ³⁶ u daa zanɔji boroboro ayɔɔni ni zaasim maa n-tisi Naawunni pe'abu ka nmaasi n-tisi u nyaandɔliba maa, ka ba daa zanɔji n-tori daadam maa. ³⁷⁻³⁸ Ka sɔkam zaa daa di n-tigi; dɔppa maa daa paai tusa anaasi, m-paasi pɔ'aba ni biisi maa. Ba daa nɔɔbi ka kyaa, ka u nyaandɔliba maa daa vaai dikyeba la m-paali peeri ayɔɔni. ³⁹ Ka Yisa nɔn daa kyeoosi ba ka ba kyanɔji maa, nɔn ni u nyaandɔliba maa daa kpe nyariɔɔni n-kyanɔji Magyada tinɔa ziya.

16 Di saha ka Farisii dimseeba, ni Saddusii dima daa ti kye u saani na. Ba daa boori la ba beri u, lala zugu ka ba daa yeli u, ni, u niɔma makkri tumni ka ba nya, ka di wulisi, ni, Naawunni mi u yela. ² Ka Yisa daa labsi n-yeli ba, ni, "Ya bu nya? - zaanoori saha ka ya gɔsiri saazugu n-yetti, ni, sangbana moaaya, saa bu ya mi: ³ asusuba muna ka ya yetti, ni, saa ku n-sɔbgi vilim, saa nin mi. Tɔ - sangbana gɔsibu nɔn nye seem ka ya mi sunɔa, ka mun na zi pampanɔɔ saha nɔn wulisiri makkri yela seem. Ka wula nla? ⁴ Zuna niriba wa n nye ninvugbeeri ban boori zina. Ba kur be la alahazibu nyaabu ni ba ti banɔji yela, amaa ba ku ti nya seseelli m-paasi la anabi Gyoona alahazibu yela maa." Ka u daa bakki ka kye ba.

⁵ Di saha ka ba daa kpe nyariɔɔni maa ni ni ba ti lɔɔni mɔ'ari maa, ka u nyaandɔliba maa daa tam ka bu mari

boroboro. ⁶ Ka Yisa daa yeli ba, ni, "Ya gbaam ya mansi sunɔa zanɔji n-kyanɔji Farisii dima dabina la, ni Saddusii dima dinni gba." ⁷ Ka ba daa piili n-tɔ'asiri ni taaba, ni, "U yetti la lala tin ka boroboro la zugu!" ⁸ Ka Yisa daa mi ban tɔ'asiri seelli maa, ka dizugu u daa yeli, ni, "Ya yeddakɔɔniba wa! Wula ka ya tɔ'asiri taaba, ni, yan ka boroboro zugu? ⁹ Ya na bu mi, bee, bu laa n-teaai boroboro anu an tɔri n-ti niriba tusa anu la yela? Ka an daa kpalim la peeri ala ka ya daa vaai? ¹⁰ Ka boroboro ayɔɔni n-tisi niriba tusa anaasi la yela muna, peeri ala ka ya daa vaai, an daa kpalim la? ¹¹ Tɔ: ka dinɔɔna wula zugu ka ya bu mi, ni, pa boroboro yela ka n tɔ'asi ka yeli, ni, ya gbaam ya mansi sunɔa zanɔji n-kyanɔji Farisii dima dabina la, ni Saddusii dima dinni gba?" ¹² Ka lala saha maa ka ba daa banɔji, ni, pa boroboro dabina yela ka u tɔ'asiri n-tiri ba, amaa wulisigu yela, Farisii dima ni Saddusii dima ban daa wulisiri seem la, ka u tɔ'asira.

¹³ Ka Yisa daa kyanɔji nti paai tinkpanseesi an pɔri Filipi Sizarii la ni. Ka u daa boosi u nyaandɔliba maa, ni, "Niriba maa yetti, ni, man Ninsaala Bii maa nye la nɔni?" ¹⁴ Ka ba yeli u, ni, "Baseeba ban yetti, ni, Gyɔni Kosuura n nye i; seeba mun yetti, ni, Ilaygya; ka seeba mun yetti, ni, Gyerimaaya, bee, kurimbuni sa anabisɔa." ¹⁵ Ka u daa yeli ba, ni, "Ka yarima muna? Ya yetti la wula?" ¹⁶ Ka Saimoon Piita daa labsiya, ni, "I nye la Masiya Kirisita, sɔ Naawunni nɔn tumni na nti tiligi ti: Naawunni nɔn nye Nyɔvuri Daana Bii n nye i." ¹⁷ Ka Yisa daa labsi n-yeli u, ni, "Mboo! Zugsunɔu be ni n-ti nyini, Saimoon, nyin Gyoona bii wa! Dama pa ninsaala n wulisi i lala maa, amaa m Ba nɔn be la arizana ni maa - nɔna n wulisi i. ¹⁸ Man mun yetti i wa, ni, i yuuri boonni la Piita, ka di gbinni nye la 'tampiiya': tɔ, n niriba nin la'am n-tɔm tampii wa zugu, ka Sintaani suulinsi ku toaai n-zabi ba n-nyanɔni. ¹⁹ N nin zanɔji Arizana naam saafibiisi n-ti i, ka nyin kpari bunseelli duniya wa ni, lala bunni nin ti kpari arizana ni gba, halli ka nyin kparigi bunseelli duniya wa ni, lala bunni nin ti kparigi arizana ni gba." ²⁰ Di saha maa ka u daa kpaam ba, ni, ba di yeli sɔa, ni, nɔna n nye Masiya maa.

²¹ Ka lala saha maa zanɔji n-kyenna ka Yisa Kirisita Masiya daa piili n-wulisiri u nyaandɔliba maa, ni, u nin namsi pam kamma maa nuusi ni, ban ni zaaligu karimbadima ni gyeenɔu toondaandima zaa. Ni, ba nin ku u, amaa dabsa ata daari u nin yisigi n-labi u nyɔvuri ni. ²² Ka Piita daa mari u n-labi kpanɔa m-piili n-kpaamni u, ni, "Ay, n dugma! Di ku toaai n-ninɔ i lala!" ²³ Yisa mun daa nmaligi n-yeli Piita, ni, "Bakkma ka kye ma, nyin Sintaani wa! I ta'ari la n soori.", ni, "I teesa wa bu yi Naawunni saani na, amaa a kur nye la ninsaala teesa."

²⁴ Tɔ; ka Yisa daa yeli u nyaandɔliba maa zaa, ni, "Nɔnkam boori u kye n saani na, see ka u za'asi u mammanɔa, ka kpikki u kum dɔpulli n-dɔli ma. ²⁵ Nɔnkam zaa yi boori u nyɔvuri maa nin kɔɔni ka; nɔn mun yi sakki ni u kɔɔni u nyɔvuri, mani zugu, nɔna n nye sɔ nɔn nin nya nyɔvuri. ²⁶ Ninvugɔ yi ti deaai duniya wa zaasa ka kɔɔni u nyɔvuri, nyɔɔ ka u nya?"

Seelli mun ka ni ka ninsaala nin zaŋŋi u nyɔvuri n-takki ka. ²⁷ Ya bu nya? - Ninsaala Bii maa siri nin zaŋŋi u Ba Naawunni gyirima ka kye ka Naawunni malaakadima dɔli u ka u kye na: lala saha maa ka u nin yɔ sɔkam samni hoo di daama tuma ŋɔn daa be seem la." ²⁸ Ni, "Yelimaŋni ka n yetti ya wa, ninvugseeba m be kpa, ban ku kpi halli ka ti nya ka Ninsaala Bii maa kye na ni u naam yiiko."

17 Dabsa ayoobu ŋɔn daa ti gaari, Yisa daa zaŋŋi Piita ni Gyeemsi ni u tunzo Gyɔni n-zi ba n-gaari tooni n-kyanŋi n-du zɔtitaari zugu ka ba daa ti be ba kɔkɔa. ² Ban daa gɔsiri maa, ba daa ti nya ka Yisa takki ni, ka u nindaa daa ti nya'asiri hoo wuntaŋŋa la, ka u neema daa peligi nyain! ³ Dinsaha u nyaandɔliba ata maa daa nya ka Musa ni anabi Ilaygya daa be ni ka ban ni ŋɔn daa sɔsira. ⁴ Ka Piita daa yeli Yisa, ni, "Ti Dugma, ti kpa wa beesigu veela! I yi boori lala, n nin ti suga ata, i dinni yinni, ni Musa dinni, ni Ilaygya mun dinni!" ⁵ Ka Piita noori ŋɔn na bu lu tinŋa, sangbam-peelli daa ligi ba na, ka kukɔri daa tɔ'asiri sangbanŋu maa ni n-yetti, ni, "M bii maa nŋa, ka n wuri u: n nini tigi u pam: ya wumma u yeligu!" ⁶ Yisa nyaandɔliba maa ŋɔn daa wum lala maa, dabeem daa gbaai ba. Ba daa sunni tinŋa dabeem maa zugu. ⁷ Ka Yisa daa kye na nti siisi ba ka yeli ba, "Ya yisigma! Yan di zɔri dabeem." ⁸ Ba daa wukki ba zugri saazugu, amaa ba daa bu nya sɔa; kulla Yisa kɔkɔ n daa zeya.

⁹ Ka ban daa ti yi zoori maa zugu n-sigri na, Yisa daa kpaamni ba n-yeli, ni, "Ya di yeli sɔ yan nya seem wa, halli ka man Ninsaala Biiya ti doaai kum ni." ¹⁰ Ka u nyaandɔliba maa daa boosi Yisa, ni, "Wula zugu ka ti karimbadima yetti, ni, Ilaygya nin danŋi n-kye na poi, ka Masiiya naayi paai na?" ¹¹ Ka u daa labsi n-yeli ba, "Ilaygya n siri ya n-kye na n-sɛ'asi buna kam zaa. ¹² Man mun yetti ya wa, ni, Ilaygya pun kye na ka ba daa bu banŋi u, ka daa ninŋi u ban daa boori seem. Lala ka man Ninsaala Bii gba ya n-di wahala ba nuu ni."

¹³ Di saha maa ka u nyaandɔliba maa daa ti banŋi, ni, Gyɔni Kɔsuura maa yela ka u tɔ'asiri ba maa.

¹⁴ Yisa ni u nyaandɔliba ata wa daa sigi na nti paai daadam saani na. Ka zama maa puuni dɔsɔ daa kye Yisa saani na nti sɔmni u tooni ¹⁵ n-yeli, ni, "N daana, zɔm n bidibga wa namboo! Kpisinkpiiri ŋɔn mari u n-namsiri u pam. Di kur lusiri u bugum ni, bee, koom ni sahakam. ¹⁶ Ka n mari u n-kye i nyaandɔliba wa saani na, ka ba bu nyanŋi n-tibi u." ¹⁷ Ka Yisa gyerigi n-yeli, "Ah! Ya zuna niriba wa n kur nye bungɔlima ka ku sakki yedda ninbu! N ya yuui la wula ya saani? Bee man nin di sugru ya saani ka di yuui wula? Tɔ, yan mari bii maa n-kye kpa na!" ¹⁸ Ka Yisa daa tasi arizimbeoo maa, ka u zɔ ka kye bii maa, ka bii maa di kpanŋi zaa. ¹⁹ Tɔ; ka di nyaanŋa Yisa nyaandɔliba maa daa kye u saani na nti sɔ'ai n-yeli u, ni, "Bɔ n ninŋi ka tirima guui arizimbeoo maa karibu?" ²⁰⁻²¹ Ka u yeli ba, "Di nye la ya yedda poorim zugu. Yelimaŋni ka n yetti ya wa, ni, ya yi da mari yedda ka di sa'ai zinzam beelli, ya naa n-toaai n-yeli zoori wa, ni, ka doaai m-bakki n-kyanŋi beni sa, ka ka ninŋi lala. Halli seseelli ku kɔŋŋi ninbu ya saani."

²² Ban daa goori n-gyinni Galilii tingbanŋu ni sahanseaa, Yisa daa yeli ba, ni, "Ba nin zaŋŋi man Ninsaala Bii n-ti ninvugseeba nuusi ni, ²³ ka ba nin ku ma. Ka Ninsaala Bii maa kum maa nyaanŋa di nin paai dabsa ata ka u nin laa n-doaai." Ka ba sufu daa sa'am pam di zugu.

²⁴ Ban daa paai Kapirinyum tinŋa sahanseaa, ninvugseeba daa kye ba saani na ni ba ti toosi Gyerusalem Gyeenŋu Yiri lampoo ligri maa. Ba daa yeli Piita, ni, "Ammi, ya karimba bu yoori ti lampoo la?" ²⁵ Ka u labsi n-yeli ba, ni, "Ay! U yoori, walla!" Ka ban daa ti paai yiri maa ni, Yisa daa yeli Piita, ni, "N zɔ Saimoon, i teesi la wula? - Duniya wa nadima maa, bandima saani ka ba deaari lampoo ni piini? Ba timbiisi saani, bee, tinzundima saani?" ²⁶ Ka ŋɔn daa labsi n-yeli, ni, tinzundima maa saani, Yisa daa yeli u, ni, dizugu timbiisi ka samni. ²⁷ Ni, "Amaa ti bu boori ni ti daamni ba sufu, ka dizugu kur kyema mɔ'ari ni n-lɔbi zingoaa; i yi danŋi n-gbaai zinseaa, zaŋŋma u n-yaam u noori ka i nin nya lampoo buyi la'afu: kana ka i nin zaŋŋi n-yɔ man ni nyin samni."

18 Di saha maa ka Yisa nyaandɔliba maa daa kye u saani na ka boosi u, ni, "Ŋɔni n nye ninvugtitaari n-gaari zaa Arizana naam maa ni?" ² Ka u daa booli bii yinni n-zaali ba tooni, ³ ka yeli ba, "Yelimaŋni ka n yetti ya wa, sɔ yi bu takki n-leebe hoo bibila ŋɔn be seem, u ku toaai n-kpe Arizana naam maa ni. ⁴ Sɔ ŋɔn sigsi u manŋa ka ŋmanni bibila wa - ŋɔna n nye ŋɔn galisi n-gaari sɔkam zaa Arizana naam ni. ⁵ Sɔ yi gyaari bibila wa taabu man yuuri zugu, mani ka di daama n gyaari."

⁶ Ni, "Amaa sɔ yi yɔmsi bibisi wa yinni ka kye ka u bu laa n-ninŋi ma yedda ka za'asi ma, lala nira nin ti nya ka ba yi da zaŋŋi netitaari n-lɔ u nangoori ni ka zaŋŋi u n-lɔsi mɔ'azulinŋu ni, di naa n-sɔ u beesigu. ⁷ Sufusa'arŋu m be duniya wa ni, yɔmsigu zugu, ni yedda kɔŋŋsim zugu. Soori ka ni ka yɔmsigu ku kye na, amaa sufusa'arŋu m be ni n-ti ninvugɔ ŋɔn yɔmsira ka kye ka niriba kye ba yedda ninbu! ⁸ Dizugu i nuu, bee, i gbari, yi yɔmsiri i ka kye ka i kɔŋŋi yedda, nyin ŋmaam ka m-basi. I yi mari nuu yinni, bee, gbari yinni, ka mari nyɔvuri, di sɔ i mari nuusi ayi, bee, gbaya ayi, ka kpe bugum bun bu kpiiri halli sahakam maa ni. ⁹ I nimbiri yi yɔmsiri i ka kye ka i kɔŋŋi yedda, nyin lukkma ka n-lɔbi. I yi mari nimbiri yinni n-kpe nyɔvuri ni, di sɔ i mari nini ayi ka kpe bugum wahala ni."

¹⁰⁻¹¹ Ka u daa laa n-yeli ba, ni, "Nyama! Yan di zeem bibisi wa yinni yela. N yetti ya, ni, ba malaakadima m be arizana ni n-gyeemni m Ba Naawunni." ¹² Ni, "Ya teesi la wula? - Dɔsɔ yi mari u peesi kɔbga ka yinni ti bɔrigi, u bu ya bɔ u ziiya? Ay! - u nin kye u peesi kɔbga-yinni-ka la ka ba kpalim m-be zoori zugu, ka kyanŋi nti bɔ yinni maa ziiya. ¹³ Ka u yi ti nya u, n yetti ya wa, ni, u sufu nin maai peoo yinni maa zugu n-gaari peesi kɔbga-yinni-ka ban bu bɔrigi la. ¹⁴ Lala n nye di ya Ba saani arizana ni: u gba bu boori u bibisi wa yinni basi yɔri."

¹⁵ Ka u daa yeli, "I mabii yi tum i taalli, kur kyema nti nya u, nyin ni ŋɔn kɔkɔa, n-wulisi u u taalli ŋɔn nye

seem. U yi ti wum n-ti i, i labi u n-lɔ mabiitiri nang-banyinni yaasa. ¹⁶ Amaa u yi ku sakki n-wum n-ti i, za-ŋŋma ninvugyinni, bee, babayi m-paasi i maŋŋa zugu ka ya kyanŋi nti tɔ'asi n-ti u. Lala ka ya nin kye ka 'sehara dima ayi-ata noori ni ka yettɔ'a yelimaŋni nin yi paalu'. ¹⁷ Ka u yi ku sakki n-wum n-ti ya yaasa, ya kye ka ya mabiisi zaa la'am n-wumna. U yi ku sakki n-wum la'ŋŋu maa noori, ya gɔsima u hoo ŋŋn pa la Naawunni nira, bee, ŋŋn nye lampodeaara."

¹⁸ Ni, "N yetti ya ni, ni, yan lɔ bunseelli duniya wa ni, dina n lɔ Arizana ni gba; yan mun lɔrigi bunseelli duniya wa ni, dina n lɔrigi Arizana ni gba. ¹⁹ Ka n yetti ya yaasa, ni, niriba ayi yi gbaai seelli duniya wa ni ka susi Naawunni di zugu, dina ka m Ba sɔ ŋŋn be arizana ni nin ti ninji n-ti ba. ²⁰ Niriba ayi-ata yi ti la'am taaba man yuuri maa zugu, n nin be ba saani."

²¹ Ka Piita daa kye Yisa saani na nti boosi u, ni, "N dugma, m mabii yi ti tum ma taalli, napɔmbula ka n nin kye u taalli m-peŋŋi u? Napɔmbuyɔɔɔ, bee?" ²² Ka Yisa daa yeli u, "Pa la napɔmbuyɔɔɔ, amaa napɔŋŋu pisiyɔɔɔ zii buyɔɔɔ."

²³ Ka Yisa daa yeli, ni, "Dama arizana naam yela ŋmanni la nŋɔa#:- Nasɔ n daa be ni, ka u daa ye gɔsi u kɔmma ŋŋn mari u ligri n-tumni seem. ²⁴ U daa piili lala laasaabu, ka ba daa zi sɔ n-kpe na, ka u daa di Naa maa samni salima ligri tusatusa. ²⁵ Ka doo maa daa bu nyanŋi n-yɔ lala samni maa, ka Naaba daa yeli, ni, ba koosima u ni u pɔ'a ni u biisi ni u marigu zaa n-yɔa. ²⁶ Ka doo maa daa gbaanni Naa maa tooni ka belimni u, ni, u dim sugru ka u nin yɔ samni maa zaa. ²⁷ Ka Naaba maa sufu daa sa'am pam ka u daa zɔ u namboo ka kye u samni zaa m-peŋŋi u. ²⁸ Tɔ; ka Naaba kpeema wa daa yi n-kyenna, nti paai u kpeemtaraansɔ ŋŋn daa nye u sandaana, amaa u samni daa bu zoaai. Ka u daa gbaai di daama n-diisi u nangoori n-yeli u, ni, u yooma u samni maa zaa. ²⁹ Ka doo maa daa gbaanni u tooni ka belimni u, ni, u dim sugru ka u nin yɔ samni maa zaa. ³⁰ Amaa u daa za'asi ka zanŋi u n-taasi dansarika ni, halli ka u ti yɔ samni maa. ³¹ Ka ba taaba maa ŋŋn daa nya ka u ninji u seem maa, di daa dam ba sufu ka ba daa kyanŋi nti pooti n-ti Naaba ŋŋn tum seem maa. ³² Ka Naa maa daa booli u na n-yeli u, 'Nyini ninvugyɔri wa! N da kye i samni zaa m-peŋŋi i, nyin da susi ma zugu. ³³ Ka dizugu di bu sumsi ni i zɔ i taraana namboo? - kaman man zɔ i namboo seem maa.' ³⁴ Ka Naa maa sufu daa yisigi m-basi doo maa, ka ba daa zanŋi u n-kpari dansarika duu ni halli ni u ti yɔ u samni maa. ³⁵ Tɔ: ka lala ka m Ba ŋŋn be arizana ni gba nin ninji ya, ya sɔkam yi ku siri zanŋi u sufu n-kye u mabii taalli zaa m-peŋŋi u."

19 Yisa ŋŋn daa naai yettɔ'a wa, u daa yi Galilii tingbanŋu ni n-kyanŋi Gyuudii tingbanŋu ya'ari, halli nti lɔŋŋi Gyɔdin mɔ'ari la. ² Ka zama pam daa dɔli u, ka u daa tibri ba beni. ³ Ka Farisii dimseeba daa kye u saani na ni ba da u gbinni. Ba daa boosi u n-yeli, ni, "Yelim ti: ammi, doo mari soori ka u nin toaai n-yiisi u pɔ'a daliiri kam zaa zugu?" ⁴ Ka Yisa daa labi m-boosi ba, ni, "Ya bu karim Litaafi la? Ni, Naawunni ŋŋn daa pi-

ili duniya naanŋu la, u daa naam ba doowa ni pɔ'a, ⁵ ka daa yeli ba, ni, dinŋɔ zugu doo nin kye u ba ni u ma ka ŋŋn ni u pɔ'a la'am n-tabli taaba. Ni, babayi maa nin la'am m-be ni kaman bunyinni. ⁶ Dizugu ba laa m-pa niriba ayi amaa bunyinni. Dinŋɔna Naawunni ŋŋn la'am bunseesi ni a leebi bunyinni maa, ninsaala di wɔligi a." ⁷ Ka Farisii dima la daa boosiya, ni, "Ka di ninji la wula ka Musa daa zaali zaaligu la, ni, sɔ nin toaai n-za'asi u pɔ'a? - ni, u zanŋma pɔ'aza'asigu gbanŋu n-ti u pɔi, ka naayi kye ka u bakki." ⁸ Ka u daa yeli ba, ni, "Ya tuppuwumni la zugu ka Musa daa ti soori, ni, ba ninji ma lala. Amaa di daa pa lala piiligu saha la. ⁹ Amaa man yetti ya wa, doowa yi kari u pɔ'a ka pɔ'a maa bu tum la zina, ka doo maa ti laa n-di pɔ'asɔ, u ninji zina." ¹⁰ Ka u nyaandɔliba daa yeli u, "Di yi nye lala ŋŋna, zanŋi n-kyanŋi doo ni u pɔ'a yela, dinŋɔna di sum ni nira di laa n-di pɔ'a." ¹¹ Ka Yisa daa yeli ba, "Wulisigu wa mu-na - pa sɔkam zaa nin toaai n-dɔli dinŋɔ maa, na'ala seeba Naawunni ŋŋn pun zanŋi n-ti ba la. ¹² Dizugu yela pam m be ni n-kye ka doo ku toaai n-di pɔ'a#:- baseeba m be ni ka ba madima daa dɔ'ai ba lala, ka baseeba ninsaala daa ninji ba lala, seeba mun ninji la lala ba mammals, Arizana naam maa zugu. Kye ka sɔ ŋŋn nin toaai n-deaai wulisigu wa deaai di."

¹³ Di saha maa ka ba daa mari bibisi n-kye Yisa saani na ni u zanŋi u nuusi m-pa ba zugri n-susi Naawunni n-ti ba. Ka u nyaandɔliba maa daa nyikki ba di zugu. ¹⁴ Yisa mun daa yeli ba, "Ya kyeli bibisi maa, yan di ta'ari ba ni ba di kye n saani na! Dama banŋɔ taabu n su Naawunni naam la." ¹⁵ Ka u daa zanŋi u nuusi m-pa biisi maa zugri, ka daa dooai m-bakki beni.

¹⁶ Ka dɔsɔ daa kye Yisa saani na nti yeli u, ni, "N Karimba, tunsunŋu bɔ ka n nin tum ka deaai nyɔvuri kan ka naari?" ¹⁷ Ka u daa yeli u, "Wula ka i boosi ma bunsuma yela? Naawunni kɔkɔ n nye bunsunŋu. I yi boori i kpe nyɔvuri, see ka i dɔli zaaligudima la." ¹⁸ Ka doo maa daa labi m-boosi u, ni, "Zaaligu bɔ n nye a?" Ka Yisa daa yeli, "Ni, 'Di ku ninsaala.', 'Di tum zina.', 'Di zu.', 'Di di ziri sehara n-lusi i kpeaa u yelli ni.', ¹⁹ 'Tim i ba ni i ma gyirima.', ni, 'Wuri i taraana hoo nyin wuri i mammanŋa seem la.'" ²⁰ Ka na'akyimbila maa yeli, "Anŋɔ zaa ka n daa pun dɔla. Bumbɔ m pɔsigi ma yaasa?" ²¹ Ka Yisa daa yeli u, ni, "I yi boori n-ninji seelikam sunŋa deede, kyema nti koosi i marigu zaa n-zanŋi n-tɔri faradima, ka i arizikki maali n-zoaai Naawunni saani. Ka kye na n-dɔli ma." ²² Tɔ, ka na'akyimbila maa ŋŋn daa ti wum lala u daa bakki ni sufusa'ŋŋu, dama u daa nye la bundaana ni yelimaŋni.

²³ Ka Yisa daa yeli u nyaandɔliba maa, ni, "Yelimaŋni ka n yetti ya wa, ni, di tɔ pam ni bundaana kpe Arizana naam ni. ²⁴ Ka n yetti ya yaasa, ni, halli arakoomi nin ti kpe seeriga voori ni m-puligi n-yi ka bundaana na ku toaai m-ma'asi ni u kpe Naawunni naam ni." ²⁵ Ka u nyaandɔliba ŋŋn wum lala di daa gyeri ba pam, ka ba boosi, ni, "Ka ŋŋni n lee n-nin tiligi?" ²⁶ Yisa daa gɔsi ba ka yeli, "Dinŋɔ tɔ pam ninsaalidima saani, amaa Naawunni ku kɔŋŋi bunseelikam ninbu." ²⁷ Dinsaha ka Piita daa yeli u, "Nyama, tirima n nye seeba ban kye yel-

li kam m-basi ka dɔli i! Tɔ - bɔ ka ti nin mari di zugu?"
²⁸ Yisa daa yeli, "Yelimaɗni ka n yetti ya wa, yaseeba ban pun dɔli man nyaanɗa la, ni, Ninsaala Bii maa yi ti zi u naam zizii maa ni, ka di be la duniya paalli din kye na la puuni - lala saha maa ka ya niriba pii ni ayi wa nin ti zini naam gbana zugu n-katti Izraeli za'anɗya pii ni ayi niriba sariya. ²⁹ Ka sɔ yi be ni ka u kye u yiri, bee u babiisi ni u mabiisi, u ba ni u ma, bee u biisi bee u puri, man yuuri zugu, di daama nin deaai a taabu pampampam, ka u nin ti nya nyɔvuri kan ka naari m-paasi. ³⁰ Amaa ban danɗi tooni nin ti kpalim nyaanɗa, ka ban kpalimni nyaanɗa mun nin ti danɗi tooni."

20 Ka Yisa daa laa n-yeli, ni, "Arizana naam yela ɗmanni la nɗa#:- Yiridaansɔ n daa be ni, ka u daa danɗi asuba n-doaai n-yi na, ni u ti bɔ tuntumniba ni ba tum u puu tuma n-ti u. ² U daa nya seeba, ka daa sakki ni u nin yɔ ba sɔkam dabsimunni tuma ligri, ka daa kye ka ba kyanɗi u puu ma ni. ³ Ka u daa laa n-yi na kurigu awai saha nti kpe daa ni n-nya ninvugseeba ka ba kpalim n-zeya n-ka tuma. ⁴ Tɔ, ka u daa yeli ba, ni, ba gba kyema nti tum u tuma maa, ka u ti yɔ ba din tuusi. ⁵ Ka ba daa sakki ka kyanɗi. Ka u daa laa n-yi na agbaa saha, ni kurigu ata saha yaasa, n-ninji lala. ⁶ Di daa ti paai kurigu anu saha, ka u daa laa n-yi na n-kpe daa ni ka seeba kpalim n-zeya ka ka tuma. Ka u daa yeli ba, ni, 'Bɔ n ninji ka ya kpalim n-ze kpa yɔriyɔri, halli ni zaanoori saha wa?' ⁷ Ka ba daa labsi n-yeli u, ni, 'Sɔ na bu zanɗi ti ni ti tum.' Ka u yeli ba, 'Tɔ! Ya gba kyema m puu ni nti tum ka n nin yɔ ya.' ⁸ Ka zaanɗyungu saha ɗɗon daa ti paai, puu maa daana daa yeli u tuma zuguraana, ni, u kyema nti booli u tuntumniba na ka u ti yɔ ba ba ligri. Ni, u danɗma m-piili ban kpalim nyaanɗa la halli nti paai asuba dima maa. ⁹ Ka dizugu baseeba ban daa kyanɗi kurigu anu saha la daa kye na nti deaai dabsimunni tuma ligri. ¹⁰ Tɔ; ka di daa ti paai asuba dima maa, ka ba daa teesi, ni, ba nin deaai ligri n-gaari banla dina, amaa ba gba daa deaai dabsimunni tuma yoori. ¹¹ Ka ban daa deaai lala maa, ba daa nyurimni ba kparima n-ninji puu maa daana, ¹² n-yetti, ni, 'Ban kpalim nyaanɗa wa bu tum hoo tirima ɗɗon tum seem la. Saha beela kɔkɔ ka ba tum, ka tirima mun tum asuba halli ni yungu saha wa ka di wum ti pam; ka ti zaa deaai yoori yummu!' ¹³ Ka u daa labsi n-yeli ba ninvugɗɔ, ni, 'N zaa, wumma! M bu yɔmsiri i ni. I da bu sakki, ni, i ya deaai dabsimunni tuma ligri? ¹⁴ Zanɗma i ligri n-kyanɗi! M boori n zanɗi n-tisi ɗɗon kpalim nyaanɗa wa hoo man zanɗi n-ti i. ¹⁵ Mani n su ligri maa. I bu sakki ni n zanɗi m mammantoori bunny n-ninji man boori seem? Bee, i zabri ma nyuuri n nirilim tuma zugu?' ¹⁶ Ka Yisa daa yeli, "Dizugu ban danɗi tooni nin ti kpalim nyaanɗa, ka ban kpalimni nyaanɗa mun nin ti danɗi tooni."

¹⁷ Yisa ɗɗon daa ti wa Gyerusalem, u daa zanɗi u nyaandɔliba pii ni ayi maa n-yi kpanɗa n-yeli ba, ¹⁸ ni, "Ya wumma: ti wa la Gyerusalem tinɗa, beni ka ba nin ti zanɗi man Ninsaala Bii n-ninji gyeenɗu toondaandi-ma ni karimbadima nuusi ni. Ban nin ti kari n sariya n-zanɗi ma taalli, ni, n sumni kum, ¹⁹ ka naayi zanɗi ma

n-ninji ban pa ti butiri niriba la nuu ni, ni ba maali ansarisi, ka feebi ma ka ku ma. Amaa daba ata daari n nin yisigi kum ni."

²⁰ Ka Zebidii pɔ'a daa mari u biisi, Gyeemsi ni Gyɔni, n-kye Yisa saani na nti gbaani n-ti u ka susiri bunseelli u saani. ²¹ Ka u daa boosi u, ni, "Bumbɔ n nye di?" Ka pɔ'a maa yeli u, "Ni, i kye ka m biisi ayi wa ti zinni n-tabli i tooni, i nudirigu ni i nuzaa ziiya, i naam zanɗu puuni." ²² Ka Yisa daa labsi n-yeli, ni, "Ya bu mi yan susiri seelli maa. Ya nin toaai n-nyu wahala kɔbeseaa ka man ya n-nyu wa?" Ka ba labsi n-yeli u, ni, ii, ba nin nyanɗi. ²³ Ka u yeli ba, "Ya siri nin ti nyu n wahala kɔbeaa la, amaa mani bu su noori ni n wulisi ban nin zinni n nudirigu bee n nuzaa zii maa. Di nye la : m Ba Naawunni n ya n-yiisi niriba maa, ka u pun maali ba ziziisi siri n-zaali ba." ²⁴ Tɔ, ka u nyaandɔliba ban kpalim piiya la ɗɗon daa ti wum lala, ba suuri daa yisigi n-ninji mabiisi ayi wa, Gyeemsi ni Gyɔni. ²⁵ Dizugu Yisa daa booli ba ni ba la'amma taaba na, ka yeli ba, "Ya mi ninvugseeba ban bu gyeemni Naawunni la yela, ni, ba saani ka ban su ba fukumsi mari la yiiko ka ninji putoo n-tiri ba, ka ba kpamma su ba yela ni kpeenɗu. ²⁶ Amaa di pa lala ya saani. Ya sɔ yi boori tibsimsim, see ka u tumni n-tiri ya daadam wa zaa. ²⁷ Ya sɔ yi boori ni u leebi toondaana, see ka u leebi ya zaa daabri. ²⁸ Kaman man Ninsaala Bii bu kye na ni ba tumni n-sunɗni ma, amaa n kye na ni n ti tumni n-sunɗni niriba, ka zanɗi n nyɔvuri m-pa talima ka niriba pam nya tiliginsimsim."

²⁹ Yisa ni u nyaandɔliba maa ɗɗon daa ti ya yi Gyerikoo tinɗa maa, daadam pam daa dɔli ba. ³⁰ Di saha ka zoomma ayi daa zi soori maa gbiringu, ka daa ti wum, ni, Yisa n gatta, ka ba daa tasi n-yeli, ni, "Nyin NaaDauda bii wa, zɔm ti nambool!" ³¹ Ka daadam maa daa nyiki ba n-yeli, ni, ba sina ba vuuri. Amaa ba daa laa n-tasi pampam m-paasi, ni, "Nyin NaaDauda bii wa, zɔm ti nambool!" ³² Ka Yisa daa zaani, ka booli ba na, nti boosi ba, ni, "Bɔ ka ya boori ni n ninji n-ti ya?" ³³ Ka ba daa yeli u, ni, "Ti Bapira, ti boori la i neaai ti nini wa ka ti nyara." ³⁴ Ka Yisa daa siisi ba nini maa, ka di saha ka a daa neaai ka ba nyara, ka ba daa dɔli Yisa di daari maa.

21 Ka Yisa ɗɗon daa kyenni m-potti Gyerusalem tinɗa maa, u daa paai tinkpanseaa ban boonni Betfeegy i la, kan ze Olivii zoori kpanɗa. Di saha ka Yisa daa danɗi n-tum u nyaandɔliba ayi ni ba gaari tooni, ² ni, "Ya kyem ti tooni nti kpe tinkpanseaa kan ze ya tooni sa. Beni ya nin ti nya bunnyaanɗa n-lɔ n-zeya, ni u bumbila u saani; ya lɔrigma ba m-mari na. ³ Ka sɔ yi ya boosi ya seelli, yan yelim u, ni, ya Dugma m boori ba ni, ka mun nin labsi ba na yooma." ⁴ Dinɗɔ daa ninjiya, ni anabi maa yelisim ninji yelimaɗni, ni#:-

⁵ "Ya tɔ'asima n-ti Zayɔn tinɗa wa,
 Hoo yan nin tɔ'asi n-ti pɔ'asariga,
 Ni, 'Nyama, i Naaba n kyenni i saani na wa!
 U sigsi u manɗa baalimm
 Ka baari bunɗa,
 Halli bumbila ka u baara.'"

⁶ Tɔ; ka nyaandɔliba ayi maa daa kyanɗi nti tum Yisa ɗɔn daa wulisi ba seem la. ⁷ Ban daa mari bunɗa ni u bii maa na, ba daa zaɗɗi ba kyinkyina m-pa bunsu maa nyaanɗa ka Yisa daa m-ba n-kyanɗi. ⁸ Daadam ban daa dɔli u maa seeba daa zaɗɗi ba kyinkyina n-yeligri soori maa ni, ka seeba mun daa kabi n-kabi tiisi wula, n-daa dooli n-dooli soori maa ni. ⁹ Ninvugseeba ban daa be tooni, ni seeba gba ban daa be nyaanɗa n-dɔli maa daa piili n-kpalimna n-yetti, ni#:-

"Hoosana! Tiliginsim daana! NaaDauda Biiya!

Zugsunɗu be ni n-ti ɗɔn zaɗɗi ti Dugma yuuri na!

Tiliginsim daana gyirima be la zugsaa!"

¹⁰ Yisa ɗɔn daa ti kpe Gyerusalem timpuuni la, tiɗɗa maa zaa daa damni n-vuura, ka ba boosiri taaba, ni, "Nɔni n-lee n-nye u?" ¹¹ Ka ban daa dɔli Yisa la daa labsi n-yeli ba, ni, "Anabi Yisa nla: u yi la Nazareti na, Galilii tingbanɗu maa ni."

¹² Ka Yisa daa paai Naawunni Gyeenɗu Yiri maa nti kpe beni n-katti ban daa koosiri ka daari neema Yiri maa puuni la n-yiisiri ba. Baseeba daa takkri ligri beni, ka u daa daai ba tebulidima m-basi, ni ɗmankoosiriba kugsi m-paasi. ¹³ Ka yeli ba, ni, "Di sɔbi n-zaali, ni, 'Ba nin booli n Yiri wa, ni, Wunsusigu Yiri.', amaa ya zaɗɗi ka n-labgi la 'ta'ayigsi ɗɔn sɔ'ari seela.' "

¹⁴ Zoomma ni kɔnsi daa kye u saani na, Naawunni Gyeenɗu Yiri puuni, ka u daa tibi ba. ¹⁵ Ka gyeenɗu toon-daandima, ni karimbadima maa sufu daa yisigi zaɗɗi n-kyanɗi alahazibu tunseesi Yisa ɗɔn daa tumni la; ni biisi ban daa be Gyeenɗu Yiri maa ni n-tasiri n-yetta, *"Hoosana! Tiliginsim daana! NaaDauda Biiya!"* ¹⁶ Dinɗo zugu ba daa boosi Yisa, ni, "I bu wum ban yetti seem wa?" Ka u daa labsi n-yeli ba, ni, "Ii, n wumiya. Ammi, ya na bu karim Sɔppu maa yela? - ni, ba pe'ari Naawunni, ni, 'Nyin, Naawunni, bamsi la biisi - halli bileesi gba - ni ba tiri pe'abu.' " ¹⁷ Dinɗo nyaanɗa ka Yisa daa kye ba m-bakki n-yi Gyerusalem timpuuni n-kyanɗi nti paai Betani tinkpanɗa n-gbea.

¹⁸ Beoo ɗɔn daa neai asusuba, ka Yisa ɗɔn daa kyen-ni n-labri timpuuni na, kɔm daa ti mari u. ¹⁹ Ka u daa gɔsi n-nya ka kinkanɗa n ze sɔkpanɗa sa; ka u daa kyanɗi m-paai ka ni, amaa ɗɔn daa ti paai tii maa na, u daa bu nya seseelli na'ala vaari kɔkɔa. Ka Yisa daa yeli kinkanɗa maa, ni, "I ku laa n-wali walli yaasa!" Ka tii maa daa gbirigi n-kuui di saha maa. ²⁰ Ka u nyaandɔliba maa ɗɔn daa ti nya lala, di daa gyeri ba pam. Ka ba boosiri n-yetti, "Bɔ n niɗi ka tii maa gbirigi n-kuui lala yooma?" ²¹ Ka Yisa daa labsi n-yeli ba, ni, "Yelimaɗni ka n yetti ya wa, ni, ya yi mari yedda, ka bu birisira, ya nin toaai n-niɗi man niɗi kinkanɗa wa seem. Ka pa dinɗo kɔkɔa, amaa halli ya yi ti yeli zoori wa, ni, ka doaama n-lɔbi ka maɗɗa m-basi teeku puuni, di nin niɗi. ²² Ya yi susi Naawunni bunseelli kam zaa, ka niɗi yedda, ya nin nya."

²³ Ka Yisa daa kyanɗi Naawunni Gyeenɗu Yiri maa, ni u ti wulisiri niriba la. Ka gyeenɗu toondaandima daa kye u saani na, ban ni tiɗɗa maa kamma la, m-boosi u, ni, "Nɔni n ti i soori ni i tum i lala tuma maa, bee, yi-iko bɔ ka i mara?" ²⁴ Ka Yisa daa labsi n-yeli ba, ni, "N

gba ya boosi ya la boosigu yinni. Ya yi yeli ma pɔi, ka man gba nin naayi labsi ya ya boosigu wa. ²⁵ Tɔ: ɗɔni n daa ti Gyɔni soori ni u suuri niriba Naawunni koom la, bee, u yiiko yi la yani? Di daa yi la Naawunni saani, bee, ninsaalidima saani?" Ka ba daa piili n-ɗmeeri nangbankpeemni n-tiri taaba, ni, "Ti ya yeli la wula? Ti yi yeli, ni, Naawunni saani, u nin boosi ti, ni, bɔzugu ka ti daa bu niɗi Gyɔni yedda? ²⁶ Ka ti yi sakki n-yeli, ni, ninsaalidima saani...? - Ay! ti zɔri la niriba, dama sɔkam sakkiya, ni, Gyɔni Kɔsuura daa nye la anabi." ²⁷ Dizugu ba daa labsi n-yeli Yisa, ni, "Ti bu mi." Ka Yisa daa yeli ba, ni, "Dinɗɔna n gba ku yeli ya ɗɔn ti ma soori ni n tumni anɗo zaa."

²⁸ Ka Yisa daa laa n-yeli, ni, "Tɔ; ka ya teesiri la wula? - Dɔɔ n daa be ni m-mari u bidibsi ayi. Ka u daa kyanɗi u bii yinni saani nti yeli u, ni, 'Kyema nti tum tiisi puu maa tuma zuna.' ²⁹ Ka bii maa daa labsi n-yeli, ni, 'Ay! - N ku kyanɗi.', amaa di nyaanɗa u daa laa n-takki u teesa ka kyanɗi. ³⁰ Di saha ka u daa paai u bii ɗɔnla, ka yeli ɗɔn gba, ni, u kyema nti tum, ka ɗɔn mun sakki n-yeli, ni, 'Tɔ, n wumiya.', amaa u daa bu kyanɗi. ³¹ Tɔ, ka babayi wa saani, ɗɔni n daa tum u ba ɗɔn boori seem?" Ka ba labsi n-yeli u, "Nɔn daɗɗi tooni la." Ka u daa yeli ba, "Yelimaɗni ka n yetti ya wa, ni, ban deari lampoo ni ban goori gye'amiru la nin gaari yarima tooni n-kpe Arizona naam ni. ³² Dama Gyɔni daa kye na ni u ti wulisiri ya yelimaɗni soori, ka yarima daa bu niɗi u yedda, amaa ka lampodeaariba ni gye'amirudima daa niɗi u yedda. Ka yarima muna, halli ni yan daa nya lala zaa, ya daa bu takki ya teesa n-naayi niɗi u yedda."

³³ Ka u daa gbaai yettɔ'a n-yeli ba nyeseesaa yaasa, ni, "Yiri daansɔ n daa be ni n-daa sa u tiwanna puu. U daa me la goomni n-gyili puu maa, n-gbi bɔkku ba n soorigri tiwala maa seela, ka laa n-ti sugri puu maa puuni. U daa maali di zaa ka zaɗɗi puu maa n-niɗi ninvugseeba nuu ni ni ba tumma puu maa tuma n-tiri u: ka u daa naayi kyanɗi n-gɔa. ³⁴ Tɔ, ka tiisi maa wala saha ɗɔn daa ti pɔri, u daa tum u daaba ni ba kyanɗi tuntumniba maa saani nti deaai u puu maa diibu na n-ti u. ³⁵ Amaa tuntumniba maa daa gbaai ba yinni m-bu u, ka sɔ mun ka ba daa ku, ka daabsɔ yaasa ka ba daa lɔbi kuga. ³⁶ Ka puu maa daana daa laa n-tum seeba, daaba pam gba n-gaari banla, ka tuntumniba maa daa niɗi ba zaa lala. ³⁷ Ka u daa naayi tum u toori biiya ba saani, dama u daa teesiya, ni, 'Ba nin ti m maɗtoori bii maa gyirima.' ³⁸ Amaa tuntumniba maa ɗɔn daa nya puu maa daana bii la, ba daa yeli n-ti taaba, ni, 'Nɔn nin di puu maa daana faari la nɗa. Ya kye ka ti ku u, ka mari u faari maa.' ³⁹ Ka lala zugu ba daa gbaai u n-zaɗɗi u m-basi puu maa kpanɗa n-ku u. ⁴⁰ Tɔ: ka puu maa daana yi ti paai na, u nin niɗi tuntumniba wa wula?" ⁴¹ Ka ba daa labsi n-yeli u, ni, "U nin ku tuntumniba wa zaa ka ba kum nin ti be halli. Ka u nin zaɗɗi puu maa n-ti tuntunseeba ban nin sakki n-zaɗɗi u wala maa n-ti u, a walibu saha yi ti paai." ⁴² Ka Yisa daa yeli ba, ni, "Ammi, ya na bu karim Sɔppu la? - ni#:-

'Kugseaa tammeeriba ɗɔn daa za'asi la
Kana daa leebi kan gbaai nyeebri maa,

N-gbaari ka zaa ni kpeenju;
Ti Dugma tuma maa nla,
Ka di nye la alahazibu n-ti ti.'

- ya bu banji lala soppu maa?" ⁴³ Ni, "Dinɔɔna man yet-ti ya ni, ni, ba nin fa Naawunni naam yela ya saani nti zanji n-ti tingbanseaa niriba, ban tuma sumsi ni ba deaai." [[⁴⁴ Ni, "Nɔnkam zaa lu kugri maa zugu nin kabi m-basi, amaa kugri maa nɔn lu sɔ zugu ka nin nmerigi u zaa."]]

⁴⁵ Di saha ka gyeenju toondaandima ni Farisii dima maa daa wum lala ka daa banji, ni, nyesiri maa gal-imni la bana. ⁴⁶ Ka ba daa boori soori ni ba gbaai u; amaa ba daa zɔri la daadam la dabeem, dama zama maa daa yenni, ni, anabi n nye u.

22 Yisa daa laa n-tɔ'asi daadam maa, nyesiri puuni, ni, ² "Arizana naam yela nmanni la nɔɔa#:- Nasɔ n daa be ni, ka u daa se'asi pɔ'adiri kyyu n-ti u biiya. ³ U daa tum u daaba ni ba kyanji nti booli nɔn pun zuusi seeba maa, ni, ba kyem na. Amaa ba daa bu sakkɔ n-kye na. ⁴ Dizugu u daa laa n-tum seeba yaasa ni ba ti yeli ba, ni, 'Kyyu maa saha paaya. N maali kyyu maa yela zaa siri n-naai. M pun kɔri nigi ni bunkɔbkara la, ka di zaa ninji la siri. Ya kyem pɔ'adiri kyyu maa na!'

⁵ Amaa ba ba'aba daa ka u ni, ka ba zaa daa bakki n-kyanji ba kyenni. Sɔ daa kyanji la u puu, sɔ mun daa kyanji daa: ⁶ ka seeba mun daa gbaai u daaba maa n-diisi ba vi, halli nti ku ba gba. ⁷ Dinɔɔ n daa kye ka Naa maa suuri yisigi pam, ka u daa tum u soogyadima ni ba ti ku ninvugkuuriba wa ka nyooai ba tinja maa bugum. ⁸ Tɔ; di nyaanja ka u yi daa booli u niriba maa na nti yeli ba, ni, 'Kyyu maa saha paaya, amaa man daa zuusi seeba la bu sumsi ni ba di kyyu maa.

⁹ Dinzugu ya kyema n-dɔli tinja wa pala ni sɔkara nti zuusi yan nya seeba zaa, ni, ba kyem pɔ'adiri kyyu maa na.' ¹⁰ Tɔ: ka daaba wa daa yi n-dɔli sɔya maa n-la'asi ban daa nya seeba zaa na - ninvugsuma halli ni ninvugbeeri zaa gba - halli ka duu maa ti paali. ¹¹ Amaa Naa maa nɔn daa kpe, ni u ti nya ban daa la'am na la, u daa nya dɔɔɔ ka u bu ye pɔ'adiri kyyu neema. ¹² Di saha ka u daa boosi u, ni, 'N zɔa, i ninji la wula n-kpe na ka bu ye kyyu maa neema?' Ka doo maa kur fɔ surimm ka bu yeli u seelli. ¹³ Tɔ; ka Naaba daa yeli u niriba maa, ni, 'Ya gbaama u n-lɔ u nuusi ni u gbaya ka zanji u n-yi m-basi zibsim ni sa. Beni ka ba kur kumna, ka nɔbri ba nyina.' " ¹⁴ Ka Yisa daa laa n-yeli ba, ni, "Niriba pam ka ba booli, amaa ban gamsi ninvugseeba la bu zoaai."

¹⁵ Di nyaanja ka Farisiseeba daa la'am taaba n-gbaai gbaari zanji n-kyanji ba nin ninji seem n-gbaai Yisa u yettɔ'a puuni. ¹⁶ Ka ba daa tum ba nyaandɔliseeba, ni NaaHeroodi niriba, ni ba kye Yisa saani na nti yeli u, ni, "Ti Karimba, ti mi halli, ni, i nye la ninvugsunju, ka i kur wulisiri Naawunni soori ni yelimaɔni: halli i ba'a ka niriba yela ni ka bu zɔri ninsaala nini. ¹⁷ Tɔ, ka dinɔɔna yelim ti: i yeli la wula - di tuya ni ba yoori lampoo n-tiri Room NaaTitaari, bee, di bu tuusi?" ¹⁸ Ka Yisa daa banji ba teesibeeri nɔn nye seem, ka yeli ba, ni, "Yan birikɔnsi daandima wa! Wula zugu ka ya gbiiri m bɔ'a? ¹⁹ Ya tim ma lampoo la'afu na ka n nya." Ka ba daa za-

nji la'afu n-ti u na, ²⁰ ka u yi boosi ba, ni, "Nɔni makkri m be la'afu maa ni wa? - ni nɔni yuuri n sɔbi m-be ka ni?" ²¹ Ka ba yeli, "NaaTitaari dinni." Di saha ka Yisa laa n-labsi n-yeli ba, "Dizugu ya zanjma din nye Naaba dinni n-ti Naaba maa, amaa ka zanjma din nye Naawunni dinni n-ti Naawunni." ²² Ka ban daa wum lala maa, di daa gyeri ba pam u zugu. Ka u daa bakki ka kye ba.

²³ Tɔ; ka lala saha maa ka Saddusidima - ban yetti, ni, kum yisigri ka ni la - ba gba daa kye na nti boosi u boosa. ²⁴ Ba daa yeli u, ni, "Ti Karimba, Musa daa yeli, ni, dɔɔɔ beeri yi ti kpi ka u ka biiya, nɔn dim u beeri pukoori maa n-dɔ'ai biisi n-ti u beeri maa. ²⁵ Tɔ; ka mabiisi bayɔɔɔ n daa be ti tinja wa. Ka ba kpeema n daa di pɔ'a ka kpi ka bu dɔ'ai biiya, ka kye u pɔ'a maa n-ti u nyeeri la. ²⁶ Ka nɔn pa buyi daana la daa di pɔ'a maa ka kpi ka bu dɔ'ai biiya, ni buta daana maa gba daa ninji lala, halli nti paai buyɔɔɔ daana la gba. ²⁷ Di nyaanja ka pɔ'a maa gba kpi. ²⁸ Tɔ: ka dinɔɔna Za-adaari, niriba yi ti yisigi kum ni, babayɔɔɔ wa puuni nɔn n nin nye pɔ'a maa sira, dama ba zaa daa di u ni?" ²⁹ Ka Yisa daa labsi n-yeli ba, ni, "Ya burigi soori ya zilinsi zanji n-kyanji Naawunni Soppu maa zugu, ni zanji n-kyanji nɔn Naawunni nɔn mari yiiko seem la gba. ³⁰ Zaadaari kum yisigri saha ba ku ti laa n-diri pɔ'aba bee n-kunni dɔppa, ba ti ya n-nmanni la hoo arizana malaakadima la. ³¹ Amaa zanji n-kyanji ban kpi kum yisigri la yela, ya bu karim Naawunni nɔn daa yeli seem? - ni, ³² 'Mani n nye Naawunni ka i badima gyemni ma. Halli Ibrahim Naawunni n nye ma, ni Yisa-haaku Naawunni, ni Yaakubu gba.' - ya bu wum lala? U siri pa la ninvugkpiimma Naawunni amaa ninvugvuya Naawunni." ³³ Ka niriba maa nɔn daa ti wum dinɔɔa, di daa gyeri ba, u wulisigu wa zugu.

³⁴ Farisii dima maa nɔn daa ti wum Yisa nɔn daa kye ka Saddusidima sini ba noori seem la, ba daa la'am n-kye u saani na. ³⁵ Ka ba ninvugɔ nɔn daa nye Naawunni zaaligu banjma daa ti boori ni u zamsi Yisa yam, ka doaa n-zaani m-boosi u, ni, ³⁶ "N Karimba, Naawunni nɔn daa zaali zaaligu maa zaa puuni, kani n lee m-mugsi ka kpa n-gaari zaa?" ³⁷ Ka Yisa daa labsi n-yeli u, "Ni, 'Zanjma i sufu n-wuri i Dugma Naawunni, ni i siiya, ni i teesa zaa.' ³⁸ Kan mugsi n-kpa n-gaari za-aligu kam zaa nla. ³⁹ Kan paasi buyi daana nmanni la kana: ka nye la, ni, 'Wuri i taraana hoo nyin wuri i mammanja seem la.' ⁴⁰ Musa zaaligu la zaa, ni an-abidima wulisigu zaa gba, be la abayi wa puuni."

⁴¹ Farisii dima maa nɔn daa la'asi taaba, Yisa daa boosi ba, ⁴² ni, "Bɔ ka ya ya n-yeli zanji n-kyanji Masi-iyaa maa yela? - Naawunni nɔn ya tum sɔ na ni u ti di naam n-fa u niriba m-basi. Ni, naam za'anɔri kani ka u ti ya n-yi na?" Ka ba daa labsi n-yeli u, ni, "NaaDaada dinni." ⁴³ Ka Yisa yeli ba, ni, "Ka dinɔɔna, wula zugu ka NaaDaada daa tɔ'asi Masiyya maa yela, n-tɔ'asiri Naawunni Siiya yiiko ni, m-boonni u, ni, u Dugma. Dama u daa yeli#:-

⁴⁴ 'Ti Dugma daa yeli n-ti n Dugma maa, Ni, "Kyem n nudirigu zii na n-zinni,

Halli ka n zaŋŋi i dindaandima zaa

N-ninji i nuusi ni.”

⁴⁵ Ka di yi nye la dina, ka NaaDauda booli ŋɔn Masiya maa, ni, u Dugma, ka wula ka Masiya maa nin toaai m-be NaaDauda za'anɔri ni?" ⁴⁶ Tɔ: ka di saha sɔ daa bu nyanŋi n-labsi Yisa seela, halli sɔ daa bu laa m-boosi u boosa yaasa, lala dabsiri maa zaŋŋi n-kyenna.

23 Di saha ka Yisa daa t'asiri n-tiri daadam maa, ni u nyaandɔliba gba, ² ka yeli ba, ni, "Musa zizii maa ni ka Farisii dima zintira, ban ni karimbadima maa. ³ Dizugu ban yetti ya maa zaa, ya tumma a ni, ka ya dɔli ba wulisigu la sunŋa; amaa ba tuma muna, yan di dɔli anŋɔ, halli beela! Dama ba t'asira, ka bu tumna. ⁴ Ba loori la zitibsa n-ziinni niriba, ka ba sɔ mun pun ku wukki ziiri maa halli beela n-sunŋi ba. ⁵ Ba tumni la ba tuma zaa ni ba ti kye ka niriba gɔsiri a; ba mari la sabkara m-pitta, ni saariveela ka ba paari ka puusira. ⁶ Deema ziiya ka ba boori la ba be tooni, halli la'anŋu duri puuni gba ba zi la sɔkam zaa tooni. ⁷ Ba boori ni sɔkam zaa puusiri ba daasi puuni, ka gyeemni ba m-boonni ba, ni '**Rabbi!**', ni, 'N Karimba!' ⁸ Yarim muna - yan di kye ka ba boonni ya, ni, '**Rabbi!**'. Karimba yinni m be ni n-ti ya zaa, ka ya mun zaa be ni hoo mabiisi n-ti taaba. ⁹ Di laa m-boonni sɔ ya Ba, duniya wa puuni: ya Ba yinni m be ni n-ti ya, ka ŋɔn mun be la saazugu.

¹⁰ Yan di laa n-kye ka ba boonni ya ba toondaandima: ya toondaana be ni n-ti ya, ka ŋɔn mun n nye Masiya maa. ¹¹ Yarim saani, ya kye ka ya ninvugtibsiri leebi sɔkam daabri. ¹² Ninvugsɔ ŋɔn duusi u maŋŋa, ba nin sigsi u; amaa ŋɔn sigsi u maŋŋa muna, ba nin duusi lala nira maa pam.

¹³⁻¹⁴ Zugbeoo be yarima karimbadima ni Farisidima zugu! Yan birikɔnsi dima wa! Dama ya kpari la bamsim bamsigu za'anɔri, ka niriba ku toaai n-kpɛa. Yarima mammansi ku sakki n-kpɛa, ka laa n-ta'ari ban kpeeri la soori.

¹⁵ Zugbeoo be yarima karimbadima ni Farisidima zugu! Yan birikɔnsi dima wa! Dama ya kyenni n-gyinni teeku ni tingbanŋu ziisi zaa ni ya ti nya ya nyaandɔla yinni; yan mun yi ti nya sɔa, ya yi kye ka u leebi Sintaani dinni n-gaari ya mammansi ŋɔn nye seem napɔmbuyi.

¹⁶ Zugbeoo be la yarima zugu, yan wulisiri niriba soori ka ya mun nye zoomma! Dama ya yetti, ni, ninvugsɔ yi ti pɔ Naawunni Gyeenŋu Yiri, di pa seelli; amaa ŋɔn mun yi pɔ Yiri maa salima maa - ɔhoo! di nin dɔli u! ¹⁷ Yan gyera wa! Ni yan zoomma wa! Abayi wa puuni, kani n tibsɔ n-gaari? - Salima la n gaari? - bee, Gyeenŋu Yiri kan kye ka salima maa leebi Naawunni dinni kasi? ¹⁸ Ni, ninvugsɔ yi ti pɔ sara maaligu bimbinni la, di pa seela, amaa ŋɔn mun yi pɔ piiniseaa kan pa bimbinni maa zugu - ɔhoo! di nin dɔli u! ¹⁹ Yan zoomma wa! Abayi wa puuni, kani n tibsɔ n-gaari? - Piini la gaari? - bee, maaligu bimbinni kan kye ka piini maa leebi Naawunni dinni kasi? ²⁰ Dinŋɔna ninvugsɔ ŋɔn pɔ maaligu bimbinni maa, bimbinni maa ka u pɔa, ni bunseesi zaa an pa ka zugu gba. ²¹ Ka ninvugsɔ ŋɔn pɔ Gyeenŋu Yiri maa, Yiri maa ka u pɔa, ni ŋɔn su Yiri maa

m-be ni gba. ²² Ka ŋɔn mun pɔ saazugu, Naawunni naam ziziiya ka u pɔa, ni ŋɔn zi beni gba.

²³ Zugbeoo be yarima karimbadima ni Farisidima zugu! Yan birikɔnsi dima wa! Dama ya yiisiri la naanzu-uwa ni kpɛligu ni zinzam zaa zakka, amaa ka lee n-kye an mugsɔ n-kpa n-gaari lala maa m-basira - di nye la yelimaŋni tumpu, ni nambɔzoobu, ni yedda ninbu. Ya yi ti teaari anŋɔ ka bu laa m-pɔsigi anla, di naa n-sɔa. ²⁴ Zugbeoo be la yarima zugu, yan wulisiri niriba soori ka ya mun n nye zoomma! Ya teeri n-yiisiri saliga ya bunnyuura ni, ka mun nyuuri bun mari arakoomi n-ɔnna.

²⁵ Zugbeoo be yarima karimbadima ni Farisidima zugu! Yan birikɔnsi dima wa! Kɔbeesi ni dugri nyaansi ka ya peaara, amaa ka a puuni na paali ni da'ari ni ta'ayigsi tuma. ²⁶ N zɔ Farisidoowa, nyin zooma wa! See ka i danŋi m-peaai kɔbeaa maa puuni pɔi, ka ka nyaanŋa gba nin naayi peaai kasi.

²⁷ Zugbeoo be yarima karimbadima ni Farisidima zugu! Yan birikɔnsi dima wa! Dama ya ŋmanni la hoo gbala ka ba zaŋŋi tampeelli n-ta a ka a veela, amaa a puuni na paali ninvugkpɛimma kɔba ni da'aseesi an kyisiri zaa. ²⁸ Lala ka yarima siri ŋmanni la yelimaŋni dima, niriba nini ni, amaa ya sufu puuni ka ya na paali birikɔnsi ni tuppuwumni.

²⁹ Zugbeoo be yarima karimbadima ni Farisidima zugu! Yan birikɔnsi dima wa! Dama ya maanni la gbala n-tiri anabidima, ka kur kye ka ninvugsuma dabɔya veela, ³⁰ n-yetti, ni, 'Tirim yi daa be ni ti badima saha, ti daa bu naa n-zɛ ba nyaanŋa n-ku anabidima wa.'

³¹ Lala zugu ka ya wulisiri ya mansi halibeoo, ni, ya badima daa nye ninvugseeba ban daa ku anabidima maa. ³² Halli, ya badima maa ŋɔn daa pɔsigi tumbeeseesi la, yarim mun tumni a n-tiri ba. ³³ Yan bunkyɔ'ama wa! Ya kur ŋmanni la hoo wa'abeeri! Ya ya ninji la wula n-zɔ n-yi Bugum ni namsigu la ni? ³⁴ Dinŋɔ zugu n nin tum anabidima ya saani na, ni banŋniba, ni karimbadima; ka ya nin ku baseeba, ka kpaasi baseeba n-tabli dɔpula zugu ni ba ti kpi, baseeba muna ka ya nin feebi ya la'anŋu duri ni, ka kari ba nti yi tinseaa n-gaari tinseaa. ³⁵ Dizugu ya nin ti zi taalli zaŋŋi n-kyanŋi ban daa ku yelimaŋni dima zaa zugu, duniya wa piiligu ni la sa, m-piili Eebli kuubu, ŋɔn daa nye yelimaŋni daana, halli nti paai Zakariya, Barakaaya bii la, ban daa ku sɔ Naawunni Gyeenŋu Yiri puuni, sara maaligu zii maa ni Dutitaari la sunsukkuni. ³⁶ Yelimaŋni ka n yetti ya wa, ni, Naawunni nin kye ka ba kum taalli be ya zuna niriba wa zugu ni."

³⁷ Ka u daa gbaai kunkuma Gyerusalem zugu, ni, "Gyerusalem, Gyerusalem! Waay, waay, waay! Nyin ŋɔn kuuri anabidima ka zaŋŋni tuumuseeba ban daa tum i saani maa n-lɔbri ba kuga wa! N da kur boori la n la'asi i niriba luginyinni kaman nɔnyaanŋa ŋɔn la'asi u biisi ka yirigri u kpunkpama n-ligri ba seem la; amaa ya bu sakki n-ti ma. ³⁸ Ya gɔsima! Ya Gyeenŋu Yiri maa yi kpalim la daboo. ³⁹ Dinzugu ka n yetti ya wa, ni, ya ku laa n-nya ma yaasa, zuna zaŋŋi n-kyenna, halli ka ya ti yeli 'Zugsunŋu be n-ti ŋɔn zaŋŋi ti Dugma yuuri na!'"

24 Yisa ḡḡn daa yi Gyeenḡu Yiri maa ni n-kyenni la, u nyaandɔliba maa daa kye u saani na n-yeli u, ni, u ḡḡsim Gyeenḡu Yiri duri ni gooma meebu ḡḡn veeli seem. ² U mun daa labsi n-yeli ba, ni, "Ya bu nya anḡḡ zaa? Yelimaḡni ka n yetti ya wa, ni, a seaa ku kpal-im n-tɔm ka kugkpeaa zugu, amaa a zaa nin ti ḡme n-wurim n-lu tiḡḡa na."

³ Di nyaanḡa u daa zintiri ɔlivi Zoori zugu, ka u nyaandɔliba daa kye u saani na nti sɔ'ai m-boosi u, ni, "Yelim ti wula saha ka dinḡḡ nin niḡi. Ka bumbɔ n ti ya niḡi n-wulisi, ni, i ya n-labi ni na, ka duniya wa ti ya paai ka saha tariga?" ⁴ Yisa daa labsi n-yeli ba, ni, "Ya banḡḡma suḡḡa ka di kye ka sɔ yɔmsi ya. ⁵ Niriba pam nin zanḡḡi n yuuri n-kye na, ni, 'Mani n nye Masiya maa!' ka ba nin yɔmsi niriba pam m-basi. ⁶ Ya nin wum-ni tɔppu damni, bee di lahabaya; ya ḡḡsima! - yan di kye ka yam-ḡmaa gbaai ya, dama lala nin niḡi pɔi, amaa pa naari maa nla. ⁷ Tinsi dima nin yisigi n-tuusi taaba tɔppu, ni nadima gba nin tuusi taaba. Kɔm nin ti lu, ka tingbanḡu maa nin damni kpa, ka nin damni kpa; ⁸ anḡḡ zaa ti ya m-be ni hoo pɔ'a pudaana wɔlisigu piilligu beerim ḡḡn be seem. ⁹ Di saha ba nin ti gbaasi ya ka zanḡḡi ya n-niḡi seeba nuusi ni, ka ba namsi ya ka ku ya. Ban pa Yehudiya dima maa zaa nin yaai ya man yuuri zugu. ¹⁰ Di saha maa ka niriba pam nin ti birisi ka labi nyaanḡa, ka seeba mun figsiri taaba ka yaai taaba. ¹¹ Ka ziri anabidima pam gba nin ti yi na ka yɔmsiri niri-ba pam. ¹² Ban za'asiri soori la nin ti maali n-zoai, ka di zugu niriba pam ku laa n-wuri taaba suḡḡa. ¹³ Amaa sɔ zaa ḡḡn nin kpanḡi u maḡḡa m-bari n-zaani halli nti paai yela wa tariga maa nin nya tiliginsim. ¹⁴ Ka ba nin ti mooli Arizana naam lahabasunḡu wa ka tinkam zaa niriba banḡi di yela suḡḡa, halli nti paai duniya wa lugri kam. Ba nin niḡi lala pɔi, ka bunseelikam naayi ti naai.

¹⁵ Ya nin ti nya bumbeseelli kan kyisiri la - anabi Daniyeli ḡḡn daa tɔ'asi seaa yela nla - ka ba zanḡḡi n-zali luginseaa kan nye Naawunni bunkasi la ni, n-sa'am-na [kye ka ninvugɔ ḡḡn karimni anḡḡ banḡi suḡḡa-sunḡa]. ¹⁶ Tɔ: ya yi ti nya lala, di saha maa yan kye ka ban be Gyuudii tingbanḡu la ni maa zɔ n-du zɔya ni. ¹⁷ Yan di kye ka ban be pii zugu ti sigi tiḡḡa na n-zanḡḡi yiri puuni seseela; ¹⁸ ka seeba ban be puri ni di labi nyaanḡa nti zanḡḡi ba kpari. ¹⁹ Di saha maa di nin ti kpeem pam n-tisi pɔ'apuusi dima ni pɔ'aseeba ban mari biisi ka ba na mɔ'ara. ²⁰ Dizugu ya susim Naawunni ka yan zɔri sahanseaa wa bu kye na waari saha, bee, Vuusim Dabsiri maa ni. ²¹ Dama di saha maa ka mugsu nin ti be ni pam, ka a taabu n na zi n-niḡi duniya piilligu saha halli ni zuna, ka ti ku laa n-nya lala taabu yaasa. ²² Ka ba yi daa bu ḡmaai dabsa maa n-gyiḡḡi, saalibii n daa ka ni n-da naa n-nya tiliginsim, amaa Naawunni ḡḡn daa yiisi seeba la zugu ka ba siri daa ḡmaai dabsa maa. ²³ Ka di saha maa, sɔ yi ti yeli ya, ni, 'Nyama, Masiya maa be la kpa.' bee 'Kpa sa ka u be ni.' yan di niḡi ba yedda. ²⁴ Seeba nin ti doai na m-ma'ari ziri, ni, ban n nye Masiya, bee, ban n nye anabidima; ba nin tum alahazibu tunkara ni ba ti yɔmsi niriba m-basi, halli ni

Naawunni ḡḡn yiisi seeba maa gba, amaa Naawunni ku sakki lala. ²⁵ Ya bu nya? - man pun danḡi n-yeli ya seelli kam zaa. ²⁶ Niriba yi ti yetti ya, ni, 'Ya ḡḡsima, u be la yoo ni!', yan di kyanḡi; bee, ni, 'Ya ḡḡsima, u be la duu puuni!', yan di niḡi lala yedda. ²⁷ Dama Ninsaala Bii kyenni na dabsiri maa yi ti paai, u nin ḡmani hoo saa ḡḡn yi nya'asira, n-neaai sangbana gbinni n-yi wun-tampusiri ya'ari wa zanḡḡi n-kyanḡi wuntanluri ya'ari wa sa. ²⁸ Tɔ: bunkpiinḡu ḡḡn be seela, beni ka zuusi nin ti la'am taaba."

²⁹ Ka u daa laa n-yeli ba, ni, "Amaa wahala maa nyaanḡa, di saha maa deede, ni#:-

'Wuntanḡa nin ti zibgi zimm!

Ka namboaa la ku laa m-peligi:

Sanḡariwuusi nin ti yi saazugu n-lu na,

Ka arizana yiiko daandima zaa nin damna.'

³⁰ Di saha ka makkri nin ti niḡi sangbana ni n-wulisi Ninsaala Bii maa yela, ka ninsaalidima ban be duniya wa ni maa nin ti kumna - lugri kam, ni butiri kam, dima - ba yi ti nya 'sɔ ka u ḡmani ninsaala, bee, Ninsaala Bi-iyi ka u pɔtti na, ka sangbana gyiligi u' ka u ti mari yi-iko ni gyirima veelim pam. ³¹ Ka u nin ti kye ka ba peebi kika paampam pɔi, ka u naayi tum u malaakadima maa ka ba yi na m-paai duniya wa lugri kam zaa n-nya ḡḡn yiisi seeba la, ka la'asi ba taaba na."

³² Ni, "Ya kye ka kinkanḡa yela wulisi ya di gbinni ḡḡn nye seem: ya yi ti nya ka lala tii maa wula na bu kpanḡi ka a pusiri la vapaala, ya nin banḡi, ni, siga saha m pɔt-ta. ³³ Ka di be la lala: ya yi ti nya yela wa zaa, ya nin banḡi, ni, saha maa pɔriya. ³⁴ Yelimaḡni ka n yeli ya wa, ni, zuna niriba zaa ku gaari, see ka dinḡḡ zaa naayi niḡi. ³⁵ Saazugu ni tingbanḡu nin gaari, amaa man yet-tɔ'a wa ku gaari."

³⁶ Ni, "Amaa di daari maa, bee di saha, ḡḡn ya m-paai sahanseaa la ka sɔsɔ bu mi deede, halli malaakadima ban be arizana ni la bu mi, Naawunni Bii maa gba bu mi, na'ala ti Ba maa kɔkɔ m mi. ³⁷ Hoo din daa kur niḡni seem Nuhu saha la, lala ka di ti ya n-niḡi Ninsaala Bii gba kyenni na saha maa. ³⁸ Koom ḡḡn na bu kye na n-di ba sahanseaa la ka niriba daa diri ni ka nyuura, ka diri pɔ'aba ka zanḡḡi ba bipunsi n-tiri dɔppa, halli nti paai Nuhu ḡḡn daa ti kpe nyarintitaari maa ni dahin-seaa maa. ³⁹ Amaa ni dinḡḡ zaasa, ba daa bu mi din ya n-niḡi, halli ka koom maa daa ti di ba zaa n-kyanḡi. Tɔ: di nin ti nye la lala Ninsaala Bii maa ḡḡn ye n-ti kye na sahanseaa la. ⁴⁰ Di saha dappa ayi nin ti be ba puu ni n-tumna, ka Naawunni kpikki yinni ka kye yinni. ⁴¹ Ka pɔ'aba ayi nin ti la'am n-neemni ba kyi neeri zugu, ka Naawunni kpikki yinni ka kye yinni. ⁴² Yan di gbisi yaa! dama ya bu mi sahanseaa ka ya Dugma maa ti ya n-kye na. ⁴³ Ya banḡḡma dinḡḡa: ni, yiddaansɔ yi da mi sahanseaa na'ayiga ḡḡn ya kye u yiri na, u naa n-ku gbisiri goom ka kye ka u kabi n-kpe u yiri maa ni na. ⁴⁴ Dinḡḡ zugu ya gba niḡma siri, dama sahanseaa yan bu teesiri u yela maa, lala saha ka Ninsaala Bii maa ti ya kye na."

⁴⁵ Ka Yisa daa laa n-yeli "Ninvugḡḡni n lee n-nye daab-sɔ ḡḡn mari yam ni yedda? - ka u dugma zanḡḡi u yiri bi-

isi maa fukumsi n-ninji di daama nuu ni, ni u tiri ba di-ibu, mɔnni basibu saha maa. ⁴⁶ Pa ɔna n nye daabsɔ ɔn nin nya sufupeelli, dama u dugma kuli na m-paai u, u lala tuma maa ni? ⁴⁷ Yelimaŋni ka n siri yetti ya, ni, u nin ti zaŋŋi u bunseelli kam fukumsi n-ninji lala daabri nuu ni. ⁴⁸ Amaa daabsɔ yi be ni n-nye ninvug-beoo, ka ti yeli u sufu ni, ni, u dugma maa yuuya pam ni u kulibu na, ⁴⁹ ka dizugu ka u piili m-buuri u daab-taaba, ka dira, ka nyuuri daam danyuuriba saani m-bu-gra; ⁵⁰ u dugma maa yi ti paai dahinseaa daabri maa ɔn bu teesiri u yela, bee sahanseaa ɔn bu mi u yela maa, ⁵¹ ka u dugma maa nin ti darigi u tubri ka ɔmaasi u bisibisi ka nin ti zaŋŋi u m-paasi birikɔnsi dima maa zugu: beni ka ba kur kumna ka ɔbri ba nyina."

25 Yisa daa laa n-yeli, ni, "Dirindaari maa ka Arizana naam yela nin ti ɔmanni nɔɔa#:- Pɔ'asara piyya n daa be amriya kyyu tuma ni; ba zaa daa zaŋŋi ba firiladima n-guusiri amriya doo maa yiri, ni ba ti yi na n-tuusi doo maa soori, u yi ti taasi pɔ'apaalli maa n-kunni na. ² Tɔ; ka babanu maa daa mari yam, babanu ban kpalim la mun daa gyerigiya ni. ³ Ban gyerigi la daa mari ba firiladima maa, amaa ba daa bu niŋi kpaam ga'a ni m-mari m-paasi. ⁴ Yam daandima maa mun daa mari kpaam ba ga'a ni m-paasi. ⁵ Tɔ, ka amriya doo maa daa yuui paari na, dizugu daa kye ka goom mari pɔ'asara wa zaa ka ba ti gbisi. ⁶ Ka yuntasuusi ka ba daa wum niriba damni, ka ba kaasiri n-yetti, ni, 'Doo maa paai na: ya doaai n-yi na nti tuusi u!' ⁷ Di saha ka pɔ'asara la daa doaai m-maali m-maali ba firiladima maa. ⁸ Ka ban daa kɔŋŋi yam la daa ti yeli ba taaba, ni, 'Ya ku ti ti kpaam ka ti niŋi ti firiladima maa ni? - Dama ti dina n kpiira.' ⁹ Ka yam dima maa daa labsi n-yeli, ni, 'Ay! Mma! - ti ku tisi. Ti gba kpaam ku paai ti. Ya mammansi kyema ban koosiri bu saani nti da na.' ¹⁰ Dinzugu ka gyera maa daa bakki n-kyanŋi ni ba ti da kpaam na; amaa ban daa kyenni maa, amriya doo dima maa daa paai na. Di saha ka pɔ'asariseeba ban daa maali siri la daa dɔli n-kpe pɔ'adiri kyyu duu maa ni. Ka ba daa yɔ dunoori maa n-kpari. ¹¹ Tɔ: ka di nyaanŋa ka pɔ'asaribanla daa paai na, nti yeli, 'Ti Bapira, ti Bapira! I ku kye ka ti kpe na?' ¹² Ka ɔn mun daa labsi n-yeli ba, ni, 'Mma! Yelimaŋni ka n yetti ya, ni, man bu mi ya.'" ¹³ Ka Yisa daa laa n-yeli, ni, "Tɔ! Ka dizugu yan di kye ka goom mari ya! Dama ya bu mi dabsiri maa paari na saha deede."

¹⁴ Tɔ: ka Yisa daa laa n-yeli ba, ni, "Di ɔmanni la nɔɔa : dɔɔɔ n daa be ni, ka u boori ni u kyanŋi soori, ka u daa booli u toori daaba u saani na n-zaŋŋi u marigu n-ninji ba nuusi ni. ¹⁵ U daa zaŋŋi n-ti ba, sɔkam hoo ɔn nin toaai m-mari yam seem zaŋŋi n-kyanŋi a gɔsibu. U daa zaŋŋi la'aboorisi anu n-ti sɔa, ka sɔ mun daa deaai abayi, sɔ yaasa daa deaai la'abooriga yinni. Ka doo maa naayi gɔ u goorim. Di saha ¹⁶ ka ɔn daa deaai la'aboorisi anu la daa zaŋŋi a n-walim, ka daa nya abanu m-paasi a zugu. ¹⁷ La'aboorisi ayi daana la gba daa tum lala nti nya la'aboorisi ayi m-paasi. ¹⁸ Amaa ɔn mun daa deaai la'abooriga yinni la daa mari u ligri maa n-kyanŋi n-gbi bɔ'ari m-pi u daana maa ɔn zaŋŋi

seelli n-ti u maa. ¹⁹ Di nyaanŋa ka daaba wa dugma la daa kuli na, ka yeli, ni, ba niŋma ligri maa laasaabu ka u nya. ²⁰ Ka ɔn daa deaai la'aboorisi anu la daa kye na m-mari a na, ni abanu yaasa m-paasi a zugu, ka yeli, ni, 'M Ba, I daa bu zaŋŋi la la'aboorisi anu n-ti ma? Tɔ - nnya abanu m-paasi a zugu: man nya nyoori seelli m-paasi nla.' ²¹ Ka u dugma daa yeli u, ni, 'Mboo! Daab-sunŋu ni yedda daana n nye i! Nyin ɔn su yettɔ'abisi fukumsi n-ze yimmu maa, n nin zaŋŋi bunkara fukumsi n-ti i ka i mara. Dizugu kyem na ti di n nya'asim maa.' ²² Ka la'aboorisi ayi daana la gba daa kye na nti yeli, 'M Ba, i daa bu zaŋŋi la la'aboorisi ayi n-ti ma? Tɔ - nnya abayi m-paasi a zugu: man nya nyoori seelli m-paasi nla.' ²³ Ka u dugma daa yeli u, ni, 'Mboo! Daabsunŋu ni yedda daana n nye i gba! Nyin ɔn su yettɔ'abisi fukumsi n-ze yimmu maa, n nin zaŋŋi bunkara fukumsi n-ti i ka i mara. Dizugu kyem na ti di n nya'asim maa.' ²⁴ Ka ɔn daa deaai la'abooriga yinni la naayi kye na nti yeli, 'M Ba, n daa mi halli, ni, putoo daana n kur nye i, ni, i boori ni i nya bunseelli kam zaa yɔri, ka kyeeri nyin daa bu buri seelli. ²⁵ Ka dabeem daa mari ma dizugu, ka n daa kur zaŋŋi i ligri maa n-sɔ'ai; dinzugu deaam i ligri.' ²⁶ Ka u dugma daa yeli u, 'Nyin bibeoo wa! Nyin bunkyɔ'anŋu wa! Ni, i daa mi, ni, mani n nye sɔ ɔn boori buna yɔri, ka kyeeri man bu buri seelli, fa? ²⁷ Tɔ! Ka bɔ n daa lee n-ninji i ka i daa bu zaŋŋi n ligri maa n-dooli bankyi dima maa nuu ni, ka man da kuli na wa, n naa n-kur nya nyoori m-paasi n la'adaya maa zugu?' ²⁸ - Ka daa yeli u niriba maa, ni, 'Ya deaam ligri maa u saani n-zaŋŋi m-paasi sɔ ɔn mari la'aboorisi piyya maa. ²⁹ Sɔkam zaa ɔn mari seelli, ba nin zaŋŋi n-ti u ka u nya m-paasi halli nti zoaai, amaa ɔn ka seelli maa ɔna, halli ɔn mari seelli fiin maa ka ba nin ti fa ka kye u yɔri.' ³⁰ Ni, 'Ka bunkyɔ'anŋu wa muna - ya gbaama u ka zaŋŋi u n-yi m-basi zibsim ni sa. Beni ka ba kur kumna ka ɔbri ba nyina.'" "

³¹ Ni, "Dama Ninsaala Bii ɔn ya zaŋŋi u gyirima neesim n-kye na sahanseaa la, ka malaakadima zaa ɔn nin la'am n-dɔli u, di saha u nin zini u naam ziziveelli zugu. ³² Ka ba nin la'asi duniya wa niriba zaa u saani na. ɔn mun ti ya wɔligi ba taaba, hoo bunkɔbgura ɔn wɔligri u bunkɔbri seem, nti kye ka peesi m be kpa, buusi mun be la kpa. ³³ Ka u nin kye ka peesi gaari nti ze u nudirigu ziiya, buusi mun ze la u nuzaa ziiya. ³⁴ Di saha maa ka Naa maa nin ti tɔ'asi n-ti baseeba ban ze u nudirigu zii la n-yeli, ni, 'Ya kyem na, yan zugsunŋu daandima wa, m Ba saani! Ya ti deaai naam maa, dama ba daa pun maali ka siri ni ka ti nye ya dinni, halli duniya wa piiligu saha. ³⁵ Dama kɔm ɔn daa mari ma sahanseaa la, ya daa zaŋŋi diibu n-diisi ma; kɔnyuuri gba ɔn daa mari ma, ya daa zaŋŋi koom n-ti ma ni n nyu: n daa yi tinseaa ni n-goora, ka ya daa deaai ma hoo ya saana n-kpeesi ya yiya ni. ³⁶ Halli n daa ka kparigu ka kyenni yɔri, ka ya daa yeeli ma kyinkyina; ban mun daa gbaai ma n-kpari dansarika duu, ka ya daa kaai ma beni.' ³⁷ Ka ninvugsuma wa nin labsi n-yeli u, ni, 'Ti Dugma, bɔn daari ka ti daa nya i ka kɔm mari i ka ti sunŋi i? Bee, kɔnyuuri m mari i ka ti ti i

koom ni i nyu? ³⁸ Bɔn daari ka ti daa nya i ka i goora ka daa deaai i, bee, i daa kyenni yɔri ka ti yeeli i kparigu? ³⁹ Bee, bɔn daari ka ti daa nya i ka i ka alaafɛa, bee, n-kpari la duu, ka ti daa kye i saani na n-sunɔji i di zugu? ⁴⁰ Di saha ka Naaba nin labsi n-yeli ba, ni, 'Yelimaɔni ka n yetti ya wa, ni, yan daa ninji lala n-ti m mabiisi wa yinni, halli nɔn poora zaa, mani ka ya daa sunɔji maa.'

⁴¹ Tɔ: ka di saha maa u nin ti t'asi n-ti baseeba ban ze u nuzaa zii maa, ni, 'Ya kyema sa! Zugbeoo be ya zugu, ya kyem Bugum bun bu kpiira ziiya, dama ba maali bu siri n-ti Sintaani ni u tuntumniba zaa. ⁴² Dama kɔm nɔn daa mari ma sahanseaa la, ya daa bu zaɔnji diibu n-diisi ma; kɔnyuuri gba nɔn daa mari ma, ya daa bu zaɔnji koom n-ti ma ni n nyu: ⁴³ n daa yi tinseaa ni n-goora, ka ya daa bu deaai ma hoo ya saana n-kpeesi ya yiya ni; n daa kyenni yɔri, ka ya daa bu ti ma kparigu; n daa ka alaafɛa, ka ba daa kpari ma dansarika, ka ya daa bu sunɔji ma.' ⁴⁴ Ka niriba wa gba nin labsi n-yeli u, ni, 'Ti Dugma, bɔn daari ka ti daa nya i ka kɔm bee kɔnyuuri m mari i, bee, i daa ka beebu ziiya, bee kparigu, bee n-kɔɔnji alaafɛa, bee n-kpari duu, ka ti daa bu sunɔji i?' ⁴⁵ Di saha ka u nin labsi n-yeli ba, ni, 'Yelimaɔni ka n yetti ya wa, ni, yan daa bu ninji lala n-ti banɔn yinni, halli nɔn poora zaa, mani ka ya daa mɔɔnji sunɔsim maa.' ⁴⁶ Ka lala niriba nin ti kyanɔji namsigu din ka naari ziiya, ka banɔn muna, ninvugsuma la, ba nin paai nyɔvuri kan ka naari ziiya."

26 Yisa nɔn daa ti wulisi yela wa zaa n-naai, u daa yeli u nyaandɔliba maa, ² ni, "Ya mi halli, ni, di kpalim la dabsa ayi ni Yakki-n-Gaari Kyuu." (kyuseaa ni ban diri bundiripaala - seesi an ka dabinni la) "Di saha ka ba nin zaɔnji man Ninsaala Bii maa n-tisi ni ba kpaasi u n-tabli dɔpulli zugu." ³ Dinsaaha ka gyeenɔju toondaandima ni Izraeli kɔmma maa daa la'am Kayafasi yiri - sɔ nɔn daa di gyeenɔju suulinsi la. ⁴ Ba daa nmeeri taaba saawara m-boori sɔseaa ban nin zaɔnji n-sɔ'ai n-gbaai Yisa n-ku u. ⁵ Ni, "Ti di ninji lala kyuu maa zama sunsukkuni, mira ka niriba maa nin zabi di zugu."

⁶ Yisa mun daa be la Betani tinkpaɔɔja; u daa kpe la Saimoon yiri, nɔn daa nye kunkɔɔɔja la. ⁷ Ka ban daa ti dira, pɔ'asɔ daa mari turaali kɔkɔba n-kpe na, turaali kpaam din mari nyunya'asiri ka di ligri zoaai pam n-daa la, m-paai na nti kpaai kpaam maa n-saari Yisa zugu. ⁸ Ka u nyaandɔliba maa sufu daa yisigi, ka ba tɔ'asiri n-tiri taaba, ni, "Bɔzugu ka u sa'am buna lala?" ⁹ Ba yi da zaɔnji bu n-koosi, ligri pam naa n-yi na ka lala ligri naa n-toaai m-puri n-tɔri n-ti faradima!" ¹⁰ Ka Yisa yeli ba, "Ya kyel u! Wula ka ya daamni pɔ'a maa? U tum la din veela n-ti ma. ¹¹ Ya kur nin mari faradima ya saani sahakam. Amaa ya ku mari mani sahakam. ¹² Nɔn ninji seem maa nye la#: - ni, u kpaai bunnyuuma maa n-saari n ningbɔɔɔju, ka di gbinni nye la n kum sɔ'abu siri maaligu. ¹³ Yelimaɔni ka n yetti ya, ni, ba yi ti mooli lahabasunɔju wa, duniya maa ya'aseelli zaa, ba nin teaai u yela n-tɔ'asi n-wulisi nɔn ninji seem wa."

¹⁴ Ka Gyuudasi Isikariyɔti, nɔn daa nye Yisa nyaandɔliba pii ni ayi maa yinni la, daa bakki n-kyanɔji gyeenɔju kpambaya maa saani, ¹⁵ ka yeli ba, ni, "N yi zaɔnji Yisa n-figsi n-ti ya, bɔ ka ya ye ti ma?" Ka ba daa kaali anzulifa ligri pisita n-zaɔnji n-ti u. ¹⁶ Dizugu Gyuudasi daa piili m-boori sɔsunseaa nɔn nin ninji n-zaɔnji Yisa n-ti ba.

¹⁷ Kyuu maa dahinyinni, Yisa nyaandɔliba daa kye u saani na m-boosi u, ni, "Yeni ka i boori ni ti kyanɔji n-se'asi i kyuu diibu siri n-ti i?" ¹⁸ Ka u daa yeli ba, ni, ba kpeema timpuuni m-paai za'ala saani nti yeli u, ni, "Ti Karimba maa yeli yaa! - 'N saha maa pɔtti na; man ni n nyaandɔliba maa ya di Kyuu maa i yiri.'" ¹⁹ Ka ba daa ninji hoo nɔn pun yeli ba seem maa, ka daa se'asi kyuu maa siri. ²⁰ Zaanoori nɔn daa paai, Yisa ni u nyaandɔliba pii ni ayi maa daa la'am n-zini. ²¹ Ka ban daa ti dira, u daa yeliya, "Yelimaɔni ka n yetti ya wa, ya yinni nin figsi ma n-ti n dindaandima maa." ²² Ba sufu daa sa'am pam, ka ba daa yetti yinni yinni, "N dugma, ka mani bee?" ²³ Ka u daa labsi n-yeli ba, ni, "Di nye la man ni sɔ nɔn la'amni n-sugri diibu laa yinni ni - nɔn n nye n figsira. ²⁴ Ninsaala Bii maa nin bakki hoo din pun sɔbi n-zaali u zugu seem la. Amaa nɔn mun figsi Ninsaala Bii maa n-kye ka ba gbaai u - di ku veeli u zugu. Ba yi daa kye di daama dɔ'am, di naa n-sɔa." ²⁵ Di saha ka Gyuudasi, sɔ nɔn ya figsi u la, daa tɔ'asi n-yeli u, ni, "N Karimba, ka mani, bee?" Ka Yisa daa yeli u, ni, "Nyin yeli!"

²⁶ Tɔ; ka ban daa ti diri maa, Yisa daa zaɔnji diseebu m-puusi Naawunni pe'abu ka nmaai n-zaɔnji n-tisi u nyaandɔliba, ka yeli, "Ya deaama n-nɔɔbi; n ningbina nla." ²⁷ Ka laa n-zaɔnji kɔbeaa m-puusi Naawunni ka zaɔnji n-ti ba, ni, "Ya zaa nyuum ka puuni. ²⁸ N ziim nla. N ziim wa nin ti yi na, ka di yiibu na nin sunɔji niriba pam ka kye ka nangbanyinni zaalipaalli ti zaani n-tiri ba, tumbeeri taalli kye-m-pɛɔɔni zugu. ²⁹ Dama n yetti ya, n ku laa n-nyu tiwala daam wa taabu yaasa, halli ni dindahinseaa man ni yan nɔn ti ya nyu di bumpaalli, m Ba naam beesigu ni."

³⁰ Ka ba daa yuum yuuma m-pe'ari Naawunni. Ban daa yuum n-naai ba daa yi beni n-kyanɔji nti paai Olivii Zoori lugri ni.

³¹ Ka Yisa daa yeli ba, "Zuna yunɔju wa ya zaa nin wurim ka kye ma, vi zugu. Di bu sɔbi n-dooli lala? - ni, 'N nin nme pegura maa ka u peesi maa wurim.' ³² Man mun yi ti doaai kum ni, n nin daɔɔni ya tooni n-kyanɔji Galilii tingbanɔju ni." ³³ Ka Piita daa labsi n-yeli u, "Ba zaa yi ti wurim ka kye i, vi zugu, man ku kye i saha kam!" ³⁴ Ka Yisa yeli u, "Yelimaɔni ka n yetti i wa, zuna yunɔju wa ka nyin mammannɔni nin kyiiisi, ni, i zi ma, m-maali n-yeli lala napɔɔɔni buta pɔi, ka nɔroo naayi kum." ³⁵ Ka Piita labsi n-yeli ni nimmoaa, ni, "Halli di yi zaan kum ni, n ku kyiiisi i." Ka u nyaandɔlitaaba zaa gba daa yeli lala.

³⁶ Ka Yisa daa kyanɔji, nɔn ni u nyaandɔliba maa, nti paai ya'aseelli ban boonni Gyētisamanni. Ka Yisa yeli u nyaandɔliba maa, "Ya zinma kpa ka man kyanɔji sa n-susi wunsusigu ka kye na." ³⁷ U daa zaɔnji la Piita ni

Gyeemsi ni Gyoni ka ba doli u, ka sufusa'anju ni beerim daa gbaai u ka di daa wum u pam. ³⁸ Ka u daa yeli ba, "Beerim din be n sufu ni wa zoaaya pam, n-njmanni din ya ku ma. Ya kpalimma kpa ka man ni yarim ti gu-usira." ³⁹ U daa kyanji tooni beela m-paasi nti zanji u manja n-gbaani tinja ka susi, ni, "M Ba, di yi ti nyanji n-ninji, n susiri i, ni, nyin kye ka namsigu kobeaa wa gaari ka kye ma: di kye ka n nyu di! Amaa di pa la man njan boori seem la amaa nyin njan boori seem, di ninma." ⁴⁰ U daa labi nyaandoliba la saani na ka nya, ka babata maa zaa daa gbisiri ni; ka u booli Piita, ni, "Saimoon, ni wula? I naa n-ku toaai n-gali goom halli hawa yinni n-ti ma?" ⁴¹ Ka laa n-yeli ba zaa, ni, "Ya gu-usima ka susi Naawunni ka lala nin kye ka ba di zamsi ya halli ka ya ti lu. Ya sufu boori sakkri amaa ya ningbina ka yaa ka za'asiri ni." ⁴² Ka u daa laa m-bakki yaasa n-kyanji ka laa n-susiri, ni, "M Ba, soori yi ka ni ka namsigu kobeaa wa nin gaari ka kye ma see ka n nyu di, t! di pa la man njan boori seem la amaa nyin njan boori seem, di ninma." ⁴³ Ka u daa laa n-labi m-paai na ka ba gbisiri ni, dama ba nini daa mumsiri ni. ⁴⁴ Ka Yisa daa laa n-kyanji ka kye ba, din daa paasiri buta. U daa laa n-susiri n-yetti lala. ⁴⁵ Ka u daa labi u nyaandoliba maa saani na n-yeli ba, "Ya na kpalim n-gbisiri ni ka vu-usira?". Ni, "Saha maa paaya. Ya nyama, ba pun yi n nyaanja ka figsi man Ninsaala Biiya n-ninji ala'akyi dima nuu ni. ⁴⁶ Ya dooama ka ti kyanji! Minaafikka maa n kyenni na wa."

⁴⁷ Njan daa na kur t'asiri maa, nnya Gyuudasi njan paari na, so njan daa nye u nyaandoliba pii ni ayi la ni yinni. Niriba pam daa doli u: ba daa yi la gyeenju kpambaya ni Izraeli kamma saani na, ka ba daa mari ba takoobidima ni dya na. ⁴⁸ Minaafikka maa daa pun wulisi u nyaanja njan ya n-ninji seem n-kye ka ba banji Yisa, ni, "N yi ti puusi so sunjasunja, njana njaka. Yan gbaam u!" ⁴⁹ Ka dizugu Gyuudasi daa kyanji yooma m-paai Yisa saani, ka yeli u, "N Karimba, aninwula!" ka daa puusi u sunjasunja. ⁵⁰ Ka Yisa daa yeli u, "N zaa, ninja nyin ya ninji seem la!" T, ka ba daa paai na n-gbaai Yisa ba nuusi m-bibgi u kirikiri. ⁵¹ Ka ban daa doli Yisa maa so daa foaai u takoobi n-kye kpambaya maa biso n-fikki u tubri m-basi. ⁵² Ka Yisa daa yeli u, ni, u zanja u takoobi maa n-labsi n-su ka teoo la ni, ni, "Bankam zaa zanji takoobi n-zabra, ban ka ba nin zanji takoobi n-zabi n-ku ba. ⁵³ Ammi, ya bu mi, ni, n da naa n-toaai m-booli n-susi m Ba ka u sunji ma, ka u daa naa n-ti ma malaakadima sunjism yoomyooma? - halli malaaka tbbiisi tusa ayoo bu napnjan pii ni ayi gba, u naa n-ti ma na. ⁵⁴ Amaa di yi ninji lala, Soppu la ya ninji la wula n-ninji yelimanji - ban daa sobi, ni, lala n sumsi ni di ninji la?" ⁵⁵ Di saha ka Yisa daa boosi ba, ni, "Ammi, n nye la ban zabra ka faari neema ninvugso, bee wula? - ka ya mari takoobidima ni dya n-yi na ni ya gbaai ma dizugu? Beoo kam ka n daa yi zi Gyeenju Yiri maa n-wulisiri niriba, ka ya daa bu gbaai ma.

⁵⁶ Amaa anja zaa ninjiya, ni di siri ninji hoo Naawunni anabidima maa soppu Litaafi njan daa yeli seem maa." Ka u nyaandoliba zaa daa zo ka kye u.

⁵⁷ T. Ba daa gbaai Yisa m-mari n-kyanji Kayafasi, Gyeenju Toondaana la, yiri; beni ka karimbadima maa ni kamma maa zaa daa pun la'am na. ⁵⁸ Ka Piita daa so'ai n-doli Yisa nyaanja sa, halli n-kpe Toondaana maa dundunju ni. U daa zi beni, m-be soogyadima maa sunsukkuni, ni u ti nya di naari njan ya nye seem.

⁵⁹ Kamma maa, ni la'anju dima zaa, daa moori la ni ba nya ziri sehara n-galim Yisa ka ku u. ⁶⁰ Amaa ba daa bu nya lala sehara, halli ni niriba pam daa yi na ni ba ma'ai ziri n-galim u. Ka niriba ayi daa naayi dooai n-zani na, ⁶¹ ni, "Doo wa yeliya, ni, u nin sa'am Naawunni Gyeenju Duu ka zanji daba ata m-me seaa." ⁶² Di saha ka Gyeenju Toondaana maa daa dooai m-boosi u, ni, "I ka labsigu? Bumbonja ka ba yetti yett'aseesi m-paasiri i wa?" ⁶³ Ka Yisa njan daa sina, Toondaana maa daa laa m-boosi u n-yeli, "Naawunni Nyuvuri Daana zugu n nin zanji i n-ninji nangbampori ni - yeli-ma ti#:- nyin nye Masiya njan ya fa ti m-basi ka leebi naaba? Nyini n nye Naawunni bii la?" ⁶⁴ Ka Yisa daa lab-si n-ti u, ni, "I yeliya; amaa n yetti ya, ni, zuna zanji n-kyenna#:-

'Ya nin nya Ninsaala Bii maa'

'Ka u zi Naawunni Yaadaana maa nudirigu ya'ari'

'Ka kyenni na ka saazugu sangbana gyligi u.'

⁶⁵ Ka Toondaana maa suuri daa yisigi, halli ka u daa toaai u mantoori sutura dizugu ka yeli, "Ah! U tuuri la Naawunni! Ti bu laa m-boori seharadima yaasa, bee baa? Ya pun wum njan t'asiri yett'aseesi an kyisira.

⁶⁶ Ya gbaai la wula?" Ka ba zaa daa labsi n-yeli, ni, "U ninji taalli - taalli kan sumni la kuubu." ⁶⁷ Baseeba daa piili n-tusiri nantoori n-ninji Yisa nini, ka daa lbri u tampe'asi ka daa buuri u ⁶⁸ ka boosiri u, ni, "Nyin Masiya, nyin anabi wa, bugma m-banji njan njme i wa!"

⁶⁹ T; ka Piita daa na be la tinji dundunju maa puuni, ka Gyeenju Toondaana yiri bipunsi so daa kpe na nti yeli u, ni, "Nyin gba yi be la Yisa, Galili nira wa, saani!"

⁷⁰ Amaa njan mun daa kyisi ba zaa tooni, ni, "M bu banji nyin t'asiri yett'aseesi wa!" ⁷¹ Ka daa yi n-kpe bunzunanju ni. Ka p'asariso daa nya u n-yetti dappa ban be beni maa, ni, "Njan n daa doli Yisa, Nazareti doo la!" ⁷² Ka Piita daa kyisi yaasa, ni, "M po la noori, ni, m bu mi doo wa!" ⁷³ Din daa paasi beela, ban daa ze beni maa daa laa n-yeli Piita, ni, "I ku toaai n-kyisi, ni, i pa ba nyaandola, dama i gba t'asiri la Galiliitiri ka ti banji i yela di zugu." ⁷⁴ Ka Piita daa maali m-poori n-yetti yelikya'ama, ni, "M poya, ni, n yeli la yelimanji. M bu mi doo maa!" Di saha maa ka nroo daa kum, ⁷⁵ ka Piita teaai Yisa njan daa yeli u seem, ni, "I nin kyisi ma napnjan buta po, ka nroo naayi kum." Ka u daa zo n-yi samanni ka kumni kunkuma.

27 Ka beoo njan daa ti kaai, gyeenju toondaandi-ma ni tinkamma maa zaa daa la'asi n-gbaai gbaari zanji n-kyanji ban nin ku Yisa seem. ² Ka ba daa ba Yisa bansi n-zanji u n-kyanji n-ninji Gomma Pailiti nuu ni.

³ Gyuudasi muna, so njan daa yi Yisa nyaanja la, njan daa ti wum, ni, Yisa galinsi maa sum la ni kuubu, u su-fu daa sa'amiya; ka u daa ya lugi anzulifa pisita la ni u

ti ti Gyeenju Toondaandima ni kpambaya la. ⁴ Nti yeli ba, ni, "Man galimiya! דָּכָכּוּ הָרֶכֶן בּוּ תוּמ טַאָלְלִי כַּא נְזַרְנִי נ־פִּיגְסִי נ־תִּי יָא, כַּא בַּא תִּי יֶעֱ נ־כּוּ ׀." Ka ba daa labsi n-yeli u, "Ka ti ba'a bֹכּ m bֵּעֵ נִי? אַי - נַיִן יֶעֱטֹ'א מַאָּא נְ כּוּר נַיֵּעֵ דִּי." ⁵ Di saha ka Gyuudasi daa zanji anzulifa ligri maa n-lֹבִי m-basi Gyeenju Yiri puuni, ka daa bakki. Ka di nyaanja u daa kyanji nti yuli u manja n-kpi. ⁶ Ka gyeenju toondaandima maa daa zanji ligri maa ka yeli, "Ligri zanji n-kyanji sֹכּ kum yela nְּכָּא: ti mun kaya nin ta'ai, ni, di bu sumsi ni ziim ligri wa taabu ti paasi ti Gyeenju Yiri wa ligri ni." ⁷ Ka ba zaa daa la'asi n-gbaai gbaari, ni, ba zanjma ligri maa n-da paaluseaa dugmeeriba la nְּכּוּן daa su la, ni ba ti mari n-sֹ'ari tinzundima beni. ⁸ Lala zugu daa kye ka ba booni beni, ni, 'Ziim Paalu', halli ni zuna. ⁹ Di saha di siri daa ninji hoo Anabi Gyerimaaya nְּכּוּן daa tֹ'asi anabitiri yeliseelli la, ni#:-

"Ba nin zanji anzulifa pisita la,
Izraeli dima maa nְּכּוּן daa sakki ni ba yֹכּ seesi la,
Ni, ba banji, ni, u ligri nְּכּוּן nְּיֶעֱ seem nla."

¹⁰ Ni#:-

"Ba zanji a n-da dugmeeriba paalu.
Ti Dugma nְּכּוּן daa yeli ma seem la nla."

¹¹ Tֹכּ: ka Yisa daa zaani Gֹמְנַא maa tooni, ka u daa boosi u, ni, "Nyini n nְּיֶעֱ Izraeli dima Naaba la?", ka Yisa daa yeli u, "Nyin nְּכּוּן yeli seem maa n nְּיֶעֱ di." ¹² Ka gyeenju toondaandima ni kpambaya maa nְּכּוּן daa galimni u la, u daa bu yeli seelli. ¹³ Di saha ka Pailiti daa yeli u, ni, "I bu wumni ban galimni i seem wa?" ¹⁴ Ka Yisa daa bu gyerigi, halli yelli yinni gba, ka di daa gyeri Gֹמְנַא maa pam.

¹⁵ Tֹכּ, ka Kyuu saha kaari soori n daa nְּיֶעֱ di, ni, niriba daa yi wulisi dansarika niriba ninvugֹכּ ban boora, ka Gֹמְנַא maa ti yiisi di daama n-kye u ka u kyanji. ¹⁶ Tֹכּ: lala saha maa ka דָּכָכּוּ n daa bֵּעֵ sarika maa ni, ka u yuuri booni Barabasi, ka sֹכּam zaa daa mi u yela. ¹⁷ Ka daadam nְּכּוּן daa ti la'am na, Pailiti daa boosi ba, ni, "Ya boori ni n zanji Barabasi m-basi ya, bee, Yisa ban booni sֹכּ Masiiya, Naaba, la?" ¹⁸ - dama u daa mi halli, ni, nyuuri zugu ka ba daa zanji Yisa n-ti u la.

¹⁹ Tֹכּ: ka Pailiti daa na kur zi la sariya karibu zֹרְנִי maa ni, ka u pֹ'א daa tum u saani na nti ti u lahabaari, ni, "Di ninji yelimanji daana wa seelli! Dama n zaasa puuni, yurju la, ka n sa namsiya pam u yettֹ'א zugu."

²⁰ Di saha ka Gyeenju Toondaandima ni kpamma maa daa kur tֹ'asiri n-tiri zama maa n-kpaasiri ba zugri, ka naayi kye ka ba sakki ni ba ti susi Gֹמְנַא maa, ni, u yiisima Barabasi n-ti ba na, ka kye ka Yisa baasi yֹרִי. ²¹ Dizugu Gֹמְנַא maa nְּכּוּן daa boosi ba, ni, "Niriba ayi wa puuni, ya yiisima yan boori sֹכּal!", ba daa labsi n-yeli u, ni, "Barabasi ka ti boora!" ²² Ka Pailiti daa laa n-yeli ba, ni, "Ka Yisa, ban booni sֹכּ Masiiya Naaba la, muna? - Ya boori ni n ninji u la wula?" Ka ba zaa yeli, "Kye ka ba kpaasi u n-tabli dֹpulli zugu!" ²³ Nְּכּוּן mun daa boosi ba, ni, "Ka taalli bֹכּ ka u daa tum?" Ka ba daa maali n-tasi pam n-yetti, ni, "Ba kpaasim u!" ²⁴ Ka Pailiti nְּכּוּן daa ti nya, ni, u yettֹ'א seseelli ku toaai m-maali yelli maa, halli u tuma maa zaa yֹרִי ka niriba maa

maali n-vuuri nti yakki, u daa zanji koom m-peaai u nuusi daadam maa tooni. Ni, "Man nuu ka doo wa ku-ubu ni! Ya tuma nla." ²⁵ Di saha ka zama maa zaa daa la'am n-yeli, "Tֹכּ! Kye ka u ziim taalli kpalim n-nְּיֶעֱ tirima dinni, ni ti biisi la dinni gba!" ²⁶ Di saha ka u daa yiisi Barabasi m-basi n-ti ba, ka daa feebi Yisa muna, ka zanji u n-tisi ni ba kpaasi u n-tabli dֹpulli zugu.

²⁷ Gֹמְנַא soogyadima maa daa zanji Yisa n-kֵּעֵ Baarikiyi maa ni, ka booli ba taaba ni ba la'am na. ²⁸ Ba daa yeaai u neema maa ka daa zanji naam kparizeoo n-yeeli u. ²⁹ Ka daa zanji goosi m-paam m-pili u zugu hoo naam zupiliga, ka zanji kika'ari n-gbibli u nudirigu hoo naam damni; ka daa gbaantiri u tooni m-maanni u ansarisi, ni, "Ndana, m Ba Izraeli Naaba!" ³⁰ Ba daa laa n-tusi nantoori n-ninji u, ka zanji u kika'ari la n-kpaasiri u zugu ni. ³¹ Ban daa deem u lala n-naai ba daa yeaai ba kparigu maa ka labsi u mantoori neema n-yeeli u. Ka daa mari u n-yi ni ba kyanji nti kpaasi u.

³² Ka ban daa ti kyenni maa, ba daa nya Sairiini tingbanju דָּכָכּ, ka u yuuri booni Saimoon. Nְּכּוּן ka ba daa gbaai n-kye ka u zanji Yisa dֹpulli daari maa n-ziiri n-dֹלִי Yisa nyaanja. ³³ Tֹכּ; ka ban daa ti paai luginseaa kan yuuri booni 'Gֹלִיגְטָא', ka di gbinni nְּיֶעֱ la "Zugunmaanju Zii la", ³⁴ ba daa zanji daam bun gyeri ni titoori, ni, u nyuuma! Amaa nְּכּוּן daa lam bu, u daa bu sakki n-nyu bu. ³⁵ Ka ba daa kpaasi u n-tabli dֹpulli zugu, ka zanji ka n-sa. Di saha ka ba daa puri u sutura n-tֹרִי taaba, n-toori tete ni ba ti nya a puribu soori.

³⁶ Di nyaanja ba daa zinni beni ka gֹסִירִי u ni. ³⁷ Ka ba daa sֹבִי bunni n-galimni u, ka zanji ka n-tabli dֹpulli maa saazugu, ni, "YISA, YEHUDIYADIMA NAABA LA, נְּיָכָא." ³⁸ Di saha maa ka ba daa kpaasi na'ayigsi ayi gba: ka daa sa ba yinni u nudirigu ya'ari, ni nְּכּוּן la u nuzaa ya'ari. ³⁹ Niriba ban daa gatti daa lbri ba zugu ka tuuri Yisa, ⁴⁰ ni, "דָּחֹ! Nyini n daa yenni, ni, i nin daai Gyeenju Yiri la n-lusi, ka laa n-zanji daba ata m-mֵּעֵ ka la yaasa! Tֹכּ, ka pampanju, i yi siri nְּיֶעֱ la Naawunni biiya, nyin sigma dֹpulli maa zugu na n-fa i manja m-basi!"

⁴¹ Lala ka gyeenju kpamma, ni karimbadima ni tin-kpamma maa gba, daa laari Yisa ka yetti taaba, ⁴² ni, "U daa faari la niriba m-basira, amaa ka bu toaai n-fa u manja m-basi! Ni, Izraeli Naaba n nְּיֶעֱ u, fa! - tֹכּ, kye ka u yi dֹpulli maa zugu n-sigi na ka ti ninji u yedda!" ⁴³ Ka ba daa laa n-yetti, ni, "U ninji la Naawunni yedda, ka yeli, ni, u nְּיֶעֱ la Naawunni biiya: tֹכּ, ka dinְּכּוּן nְּכּוּן Naawunni yi siri boori u, nְּכּוּן faam u m-basi ka ti nya!" ⁴⁴ Ka na'ayigsi ayi seeba ban daa kpaasi n-sa Yisa ya'ay maa gba daa tuuri u.

⁴⁵ Ka agbaa saha zanji n-kyenna, tingbanju maa zaa daa sֹבִגִי zimm, ka zibsim daa ligi ya'ari kam zaa n-yuui m-paai zaanoori hoo kurigu ata saha. ⁴⁶ Di saha maa Yisa daa kaasiya pam, ni, "iIlayi, Ilayi, lima sabakytani?" - di gbinni n nְּיֶעֱ 'N Naawunni, n Naawunni, wula ka i kye ma m-basi?' ⁴⁷ Niriba ban daa zֵּעֵ beni maa seeba daa ti wum u yettֹ'א maa ka yeli, ni, "Ya wumma! U booni la Ilaygya!" ⁴⁸ Di saha ka ba ninvugyinni daa kyanji nti bֹכּ sֹ'asu n-zanji n-ninji damiisiri ni, ka mari na n-zanji n-kusi kika'ari zugu n-duusi m-paai Yisa ni u

ti nyu. ⁴⁹ Ka banla daa yeli, ni, "Kyela! Kye ka ti nya Ilay-gya nin kye na n-fa u m-basi, bee?" ⁵⁰ Ka Yisa daa laa n-tasi pampam ka naayi ti ka ni. ⁵¹ Ka pateesa kan daa ya'ai Gyeenju Yiri Dutitaari puuni maa daa toaai buyi, ka saazugu zanji n-sigri tinja ni; ka tingbanju maa daa damni ka tampiisi bakki. ⁵² Ka gbala daa yaamna, ka Naawunni niriba kpiimma pam daa doaa na. ⁵³ Ka Yisa rjn daa yisigi kum ni n-naai, lala kpiimma pam daa yi gbala la ni na n-kpe Naawunni tinja la timpuuni, ka niriba pam daa nya ba. ⁵⁴ Soogyadima toondaana maa ni u niriba daa guri Yisa; ka ban daa nya tingbanju rjn daa damni seem maa, dabeem daa gbaai ba pam, ka ba daa yeli, ni, "Doo wa siri daa nye la Wumbiia." ⁵⁵ Ka p'aseeba daa be kpanja ka gcsiri na - p'aseeba ban daa doli u n-yi Galilii na ni ba ti surhni u la n daa nye ba. ⁵⁶ Mariama rjn daa yi Magdala na n-daa la, ni Mariama s' rjn daa nye Gyeemsi bila ni Gyoosefi ma, ni Zebidii p'a gba.

⁵⁷⁻⁵⁸ T. Bundaans' n daa be ni rjn yuuri daa boonni la Gyoosefi: Arimatiia tinja nira n daa nye u, ka u daa doli la Yisa. Di saha, zaanoori rjn daa ti maai, rjn Gyoosefi daa kyanji m-paai Gmna Pailiti na nti susi u soori ni u kye ka u zanji Yisa ningbinju nti s'ai. Ka Pailiti daa yeli, ni, t, ba zanjma n-ti u. ⁵⁹ Ka Gyoosefi daa deaai ningbinju maa ka zanji kasinveelli n-vili. ⁶⁰ Ka zanji u n-ninji gbalipaali ban kyibi seaa tampii ni, ka daa bilim kugtitaari n-ligi ka noori ka naayi bakki. ⁶¹ Mariama, Magdala tinja p'a la, ni u t'ama, daa zintiri n-tuusiri tampifeoo gballi la dunoori ni.

⁶² N-neaai beoo - Vuusim Dabsiri daari maa n-daa la - ka Gyeenju Toondaandima daa la'am Gmna Pailiti saani na, ban ni Farisidima maa m-paasi. ⁶³ Nti yeli u, ni, "Ti wumiya, ziridaana wa rjn daa na be ni maa, ni, u yetti, ni, u nin ninji dabsa ata p' ka naayi doaa. ⁶⁴ T; ka dinjana kye ka soogyadima kyanji nti guri u tampifeoo gballi maa n-ninji dabsa ata la. Dama di pa seem u nyaandliba nin zu u n-yiisi na, ka yeli niriba, ni, u doaa la kum ni. Di yi be lala, di naari nin ninji yom-sigu n-gaari danjini dinni rjn daa be seem la." ⁶⁵ Ka Pailiti daa yeli ba, "Ya mari la ya mantoori tbbiisi; t - kur kyema n-ninji yan nin nyanji seem n-guri ka surhnanja." ⁶⁶ Ka ba daa kyanji nti guri gballi maa, ka daa zanji bunni n-tabli kugbilingju maa, ka laa n-zaali tbbiisi ni ba gura.

28 Alahadaari, bekyikyeeo, ka Mariama, Magdala tinja p'a la, ni u t'ama la, daa kyanji ni ba ti gcsi tampifeoo gballi maa. ² Di daa bu yuui ka tingbanju daa vibgi pam, ka ti Dugma malaaka daa yi

arizana ni n-sigi na n-vuui gballi dunoori kugbilingju maa m-biligi ka n-yi kpanja n-zinni ka zugu. ³ Ka u ninda daa nya'ari ni n-nmanni hoo saa rjn yi nya'asi seem la, ka u neema peligi hoo gumni. ⁴ Dabeem daa gbaai gbaliguriba maa, halli ka ba ningbina kpi m-maai hoo kum la. ⁵ Ka malaaka maa daa t'asi n-yeli p'aba maa, ni, "Ya di kye ka dabeem mari ya. M mi halli, ni, ya boori la Yisa ziiya, Nazareti d' d' ban daa kpaasi la. ⁶ U laa n-ka kpa. U yigsiya hoo rjn daa pun yeli seem. Ya kyem na n-nya, rjn daa d' seela n'ka! ⁷ Amaa ya kyem yooma n-yeli u nyaandliba, ni, u neaai kum ni ka u nin danji ya tooni n-kyanji Galilii. Beni ka ya nin ti nya u. Ya nyama, m pun yeli ya ni." ⁸ Di daa gyeri p'aba maa pam; dabeem daa mari ba, ni sufumaasim gba. Ka dizugu ba daa z' yooma n-kyanji nti yeli u nyaandliba maa. ⁹ Di saha maa ka Yisa daa tuusi ba soori ni m-puusi ba, ni, alaafa? Ba daa p'ri u saani na n-gbaani u tooni m-b'kli u n'ba ka gyeemni u. ¹⁰ Ka Yisa daa yeli ba, ni, "Ya di z'ri dabeem. Ya kyema nti yeli m mabiisi la, ni, ba kyem Galilii tingbanju ni - beni ka ba nin nya ma."

¹¹ T: ka p'aba maa rjn daa ti yi soori, tbbiisi la seeba ban daa guri gballi maa daa labi timpuuni nti yeli Gyeenju Toondaandima la seelli zaa din ninji. ¹² Ka Toondaandima la daa la'asi kamma zaa na nti zinni n-nme taaba saawara ka gbaai gbaari. Ba daa zanji la ligri pam n-da tbbiisi maa noori ¹³ ka yeli, ni, s' yi ti boosi ba Yisa yela, ban yelima, ni, ba daa gbsiri ni yunju ka Yisa nyaandliba la kye na n-zu Yisa ningbinju la u tampifeoo gballi maa ni. ¹⁴ Ni, "Gmna maa yi ti wum lala, ti nin t'asi n-ti u, ka kye ka taaliseaa zaa ku gbaai ya." ¹⁵ Ka tbbiisi maa daa deaai ba ligri ka daa tum ban daa bulisi ba seem la. Di zugu lahabaari kanja na be Yehudiya dima maa saani halli ni zuna.

¹⁶ Yisa nyaandliba piya ni yinni maa mun daa kyanji nti paai Galilii. Ba daa du zosea Yisa rjn daa pun wulisi ba ka yela maa zugu, ¹⁷ ka beni ka ba daa nya u. Di saha ba daa gyeemni u ni, amaa baseeba daa birisiri ni. ¹⁸ Yisa daa paai ba na ka yeli ba, ni, "Ba ti ma la yiiko zaa duniya wa ni, ni arizana ni gba.

¹⁹ Dizugu ya kyema n-yi m-paai duniya wa lugri kam zaa n-wulisiri tinsi zaa niriba. Ya deaama ba n-su Naawunni koom ya Ba Naawunni yuuri zugu, ni u Bi-iyi, ni u Siya Vuusim Kasi yuuri zugu gba. ²⁰ Ya wulisi-ma ba, ni, ba d'la man zaali ya noori seem maa zaa. Ka ya banjma, ni, n nin be ya saani, halli ni duniya wa saha maa naari."

MAAKI

¹ Dinḡ n nye lahabasunḡu maa, zaḡḡi n-kyanḡi Yisa Kirisita Masiya, Naawunni Bii maa. Di piili la kpa.

² Dinḡna Naawunni daa pun kye ka Anabi Aizaaya sɔbi, ni:

“Nnya n tuumu maa nḡ,
N tumni u ni u ti daḡḡi i tooni:
Nḡna nin maali soori maa n-ti i.”

³ ni,

“Ya wumma!
Sɔ m be moo ni n-tasira,
Ni, ‘Ya maalim ti Dugma palli n-ti u,
Ya se’asim u sɔya zaa ka a tuusi kyippi!’”

⁴ Tɔ; ka dizugu dɔɔ n daa be ni, ka u yuuri Gyɔni - ḡḡn daa suuri niriba Naawunni koom la n-daa la. U daa be la moo ni m-moonna n-yetti, ni, “Ya kyeli ya tum-beeri m-basi, ka lala zugu ya kyem na ka n su ya Naawunni koom, ka ḡḡn Naawunni nin kye ya taalli zaa m-peḡḡi ya.” ⁵ Ka daadam daa la'am n-yi u saani na pam; ba daa yi la Gyuudii tingbanḡu ni na, ni Gyerusalem tiḡḡa m-paasi. Ka ba daa paai u na ka wulisiri ban tum tumbeseesi maa, ka u daa su ba tum-beeri kye-m-peḡḡi kɔsuubu, Gyɔdin mɔ'ari la ni. ⁶ Nḡn Gyɔni mun daa ye la arakoomi kɔbri kparigu, ka daa mari gbanḡu n-loori u seaa, ka u diibu daa kur nye la toori, ni siiri.

⁷ Tɔ; ka Gyɔni daa moonni, ni, “Sɔ nin kye n nyaanḡa na n-kpeem n-gaari ma, halli ka mani bu sumsi ni n kuntiri m-pirigi u namna n-tiri u. ⁸ Ya nyama! - koom ka mani zaḡḡi n-suuri ya wa, amaa ḡḡn mun nin zaḡḡi Sii Kasi Vuusim n-suuri ya.”

⁹ Di daa ninḡiya ka Yisa daa yi Nazareti, tinseaa kan be Galilii tingbanḡu ni la, ka daa kye na nti kpe Gyɔdin mɔ'ari maa ni n-su koom Gyɔni nuu ni. ¹⁰ Nḡn daa ti yi koom maa ni na, u daa nya ka sangbana n bɔkki ka Sii maa daa sigri u zugu na. U daa ḡɔsi ka Sii maa ḡɔsibu daa ḡmani hoo nanḡmanni ḡḡn be seem la. ¹¹ Ka ba daa wum Naawunni kukɔri saazugu ni na, ni, “M bii n nye i, ka n wuri i ni pam. N nini n tigi i.”

¹² Di saha ka Naawunni Siiya Vuusim Kasi daa zaḡḡi u n-taasi yoo ni. ¹³ Ka u daa be beni dapisinaasi, ka Sint-aani daa zamsiri u. U daa kpalim la beni, ka mooni bunkɔbri kɔkɔ n daa be u saani, ka malaakadima daa guri u.

¹⁴ Ka Naaba ḡḡn daa gbaai Gyɔni n-kpari sahanseaa la, di saha ka Yisa daa kyanḡi m-paai Galilii tingbanḡu ni n-tɔ'asiri Naawunni lahabasunḡu maa yela. ¹⁵ Ni, “Saha maa paaya; Naawunni naam la be la ya saani. Ya

takkma ya beebu, ni ya teesibeeri, ka ninḡi lahabasunḡu maa yedda.”

¹⁶ Ka u daa kyanḡi n-dɔli Galilii mɔ'ari duuri la nti nya Saimoon ni u sunzɔ Anduru, ka ba daa kɔbri laanḡu mɔ'ari maa ni, dama ba daa tumni la zingbaariba tumma. ¹⁷ Ka Yisa daa yeli ba, “Ya dɔli ma na! N nin kye ka ya leebi ninsaaligbaariba.” ¹⁸ Yoomyooma ka ba daa basi ba laama maa ka dɔli u. ¹⁹ Nḡn daa kyanḡi tooni beela maa, u daa nya Gyeemsi, Zebidii biiya, ni u sunzɔ Gyɔni, ka ba daa be nyarinḡu ni m-maanni ba laama. ²⁰ Ka u daa booli ba, ni, ba dɔli u na, ka ba daa doaai n-kyanḡi n-dɔli u nyaanḡa, ka bakki ka kye ba ba Zebidii, ni u tuntumniba, ka ba daa kpalim m-be nyarinḡu maa ni.

²¹ Ka ba daa kyanḡi nti paai Kapirinyum. M-paaya, ka Vuusim dabsa maa ni ka Yisa daa la'amni ni Kapirinyum dima n-kpeeri wumpuusigu la'anḡu duu maa ni nti wulisiri ba. ²² Di daa ninḡi ba alahazibu pam ḡḡn daa tɔ'asiri yettɔ'amanḡi zugu, ka u bu birisira halli beela; ni, di pa la kaman zaaligu banḡniba la ḡḡn yi wulisiri seem la. ²³ Di saha maa ka dɔɔ daa be la'anḡu duu maa ni, ka arizimbeoo daa kur be u ni; di daama daa kaasi ²⁴ ka yeli, “Yisa nyin Nazareti doo wa! Wula ka i ya mukki ti? I kyenni na ni i ti sa'am ti, bee? M mi nyin ḡḡn nye sɔa: ni, nyin nye la ḡḡn nye bunkasikasi ka yi Naawunni saani na!” ²⁵ Amaa Yisa daa nyikki u, ka tasi u n-yeli, ni, “Sina i vuuri ka yi na ka kye u!” ²⁶ Ka arizimbeoo maa daa dam doo maa n-lusi kyirigiligi, ka kaasi pam m-bakki ka kye doo maa. ²⁷ Ka di daa gyeri ba zasa, ka ba yi yetti taaba, “Bɔ nḡḡa? Wulisigu paalli nḡḡa! U tɔ'asiri la ni yiiko, halli u yetti arizimbeeri gba ka ba sakkri u noori.” ²⁸ Ka lahabaari wa daa gyiligi tiḡḡa maa yoomyooma, ka u yettɔ'a n daa be Galilii tinsi zaa ni.

²⁹ Nḡn daa yi la'anḡu duu maa, u daa kyanḡi n-ti kpe Saimoon ni Anduru yiri ni, ḡḡna ni Gyeemsi ni Gyɔni.

³⁰ Di saha ka waari n daa mari Saimoon deempɔ'a ka u ningbina daa bii, ka u dɔya. Ka ba daa yeli Yisa u yela.

³¹ Ka u gaari tooni n-gbaai pɔ'a maa nuu n-sunḡi u ka u doaai n-zaani, ka u dooru daa basi u, ka u daa yi na n-tum n-ti ba. ³² Di daari zaanḡyunḡu, wuntanḡa ḡḡn daa ti luri maa, ba daa mari seeba ban beera, ni arizimbeeri ḡḡn daa be seeba zugri la, n-kye u saani na; ³³ ka tiḡḡa maa niriba zaa daa la'asi na nti mugri yiri maa za'anɔri. ³⁴ Ka u daa tibi ba dooribeeri maa zaa ka kari arizimbeeri pam n-yiisi niriba saani. U daa bu sakkri ni arizimbeeri maa tɔ'asira, dama ba daa mi ḡḡn nye sɔa.

³⁵ Ka din daa kaai beoo asuba pinipini, u daa yisigi n-yi. U daa kyanji nti kpe moo ni nti be u kɔkɔ m-pu-usiri Naawunni. ³⁶ Amaa Saimoon ni u taaba maa daa bɔ m-bɔ ³⁷ nti nya u, n-yeli u, ni, "Ba zaasa boori la i zi-iyaa." ³⁸ Ka nɔn mun daa labsi n-yeli ba, "Ya kye ka ti gaari n-kyanji tingbanju wa tinkpanseesi ni, beni gba ka n ya mooli lahabaari maa: dama dinɔ zugu ka n yi na." ³⁹ Lala ka u daa yi n-gyiligi Galilii tinsi zaa n-yiisiri wa'azu ba la'anju duri ni, ka katti arizimbeeri daadam saani.

⁴⁰ Tɔ: ka kɔnsɔ daa ti kye u saani na n-gbaani u tooni n-susiri u; u daa yeli, ni, "I yi da sakki, i naa n-kye ka n kɔmni na naai ka n kpe n-taabi ni." ⁴¹ Ka Yisa daa zɔ u namboo ka daa teaai u nuu n-siisi u, ka yeli, "N sakkiya, di naama!" ⁴² Ka di saha maa ka u kɔmni maa daa basi u ka u daa ninji kasi. ⁴³ Ka Yisa daa kpaamni u ni nim-moaa n-kyeosi u: ⁴⁴ ka yeli, ni, "Di yeli seelli n-ti sɔ zaa. Kur kyem nti zanji i manja n-wulisi maalimaana ka maali sariseesi Musa nɔn daa sɔbi n-zaali zanji n-kyanji kɔmni tippu zii la; dina n nin kye ka ba banji, ni, i siri nya tippu." ⁴⁵ Amaa doo maa daa yi n-kye ka sɔkam zaa wum lahabaari maa, halli ka di ti ninji ka Yisa daa bu nyanji n-kpe tinja kam puuni ka ba nya u, amaa u daa kpalim m-be la moo ni. Amaa di zaa yɔri, niriba daa yiiri la lugri kam n-kyenni u saani na.

2 Di daa ninji dabsa ka Yisa daa labi n-kuli Kafirinyum na n-kpe yiri ni, ka u lahabaari daa paai sɔkam zaa, ni, u kuli na. ² Ka niriba pam daa la'am halli ka paalu beela daa ka duu maa ni; yiri maa samanni gba daa ka paalu halli beela. Ka Yisa daa tɔ'asiri yettɔ'a maa n-tiri ba. ³ Di saha ka niriba anaasi daa zi gbariga m-paai na. ⁴ Ka daadam nɔn daa zoaai seem maa zugu ba daa bu nyanji m-mari ba baara maa n-kpe Yisa saani na. Lala maa zugu ba daa du pii maa zugu nti kyibi voori n-ninji sunsukku, Yisa nɔn daa be seela maa deede. Ban daa kyibi n-naai la, ba daa kye ka gbariga ni u sɔnɔ maa zaa sigi na nti doonni Yisa tooni. ⁵ Tɔ, ka Yisa nɔn daa nya ban ninji yedda seem maa, u daa yeli baara maa, ni, "M biiya, n kye i taalli m-peɔni i." ⁶ Ka karimbaseeba daa zi beni m-boosiri ba sufu ni teesa, ni, ⁷ "Bɔ ka doo wa tɔ'asiri n-yetti wa? - lala ka u zanji u manja n-zaantiri Naawunni zaaziya! Nɔni n-lee n-toaai n-kye niriba taalli m-peɔni ba? Ka pa ni Naawunni kɔkɔa?" ⁸ Yooma ka Yisa daa banji ba sufu ni teesa maa zaa, ka boosi ba, ni, "Bɔ zugu ka ya birisiri ya sufu ni teesa puuni lala?" ⁹ Yela ayi wa sunsukkuni kani m bu tɔ - i yi yeli gbariga, ni, ba kye u taalli m-peɔni u, bee i yi yeli u, ni, u dooama ka zanji u sɔnɔ la n-kyanji?" ¹⁰ Ka u daa laa n-yeli ba, "Amaa m boori la ya banji, ni, ba pun ti man Ninsaala Biiya soori ni n kyeri niriba taalli m-peɔni ba duniya wa ni." Di saha maa ka u nmaligi n-yeli baara maa, ¹¹ ni, "N ya yeli i ni, ni, i dooama ka kpikki i sɔnɔ maa n-kuli!" ¹² Ka doo maa daa siri dooai n-zanji u sɔnɔ maa n-yi, ba zaa tooni. Ka di daa ninji ba zaa alahazibu ka ba daa pe'ari Naawunni n-yetta, "Ti na zi n-nya lala taabu, halli fiinj gba!"

¹³ Yisa daa laa n-labi n-dɔli mɔ'aduuri maa ni. Ka niri-ba zaa daa kye u saani na ka u daa piili n-wulisiri ba. ¹⁴ U daa kyenni n-gatta, ka naayi nya karikyiso, Alifiisi bii Liivai, ka u daa zi ba lampoo tuma ziiya n-tumna. Ka Yisa yeli u, "Dooama n-dɔli ma!" Ka u daa dooai ka dɔli u. ¹⁵ Ka ba daa kyanji nti kpe nɔn Liivai yiri maa, ban ni Yisa nyaandɔliba. Ka lampodeaariba ni ala'akyi dima pam daa dɔli ba n-kpea, ka ba zaa daa la'am nti di bundirigu, dama lala niriba daa zoaaya, ka daa dɔli Yisa. ¹⁶ Ka karimbada maa, baseeba ban daa dɔli Farisii dima maa soori la, daa nya ka Yisa la'amni ni lampodeaariba ni ala'akyi dima n-dira, ka ba daa boosi u nyaandɔliba maa, ni, "Wula ka nɔn ni ninvugbanja taabu n la'amni n-dira?" ¹⁷ Ka Yisa daa wum ban tɔ'asi seem maa ka labsi n-yeli ba, ni, "Ninvugseeba ban mari alaafe bu boori tiimaraana, na'ala ban beeri m boori u. Pa tunsuma dima ka n kye na ni m boonni ba, amaa tumbeeri dima ka m boonna."

¹⁸ Tɔ. Di saha maa ka Gyɔni Kɔsuura nyaandɔliba ni Farisii dima daa ti loori noori, ka ninvugseeba daa kye Yisa saani na m-boosi u, ni, "Bɔ n ninji ka Gyɔni nyaandɔliba maa loori noori, ban ni Farisii dima maa, ka nyin mun nyaandɔliba bu loora?" ¹⁹ Ka Yisa labsi m-boosi ba, ni, "Dɔsɔ yi ti di pɔ'apaalli ka ba mari la deema di zugu, ammi, pɔ'apaalli maa sira yi ti be u saamma sunsukkuni, ba nin lɔ noori di saha, bee? Ay! Pɔ'apaalli daana yi ti kpalim m-be ba saani ba ku toai n-lɔ noori. ²⁰ Amaa sahanseaa kyenni na ka ba nin ti yi-isi amriya doo maa ba saani - di dabsa maa puuni ba nin ti lɔa."

²¹ Ka u daa laa m-paasi ba nyesiri n-yeli, "Sɔ na zi n-zanji kyinkyimpaalli tanni n-se n-ligi bunyeerikurigu. U yi ninji lala, tampaalli maa yi yiisi kan ligi seela maa ka kyeaai bunkurigu la, ka ka maali n-sa'am m-paasi. ²² Bee, sɔ mun ku laa n-sakki n-zanji dapaalli n-le daga'akura ni. U yi ninji lala, daam maa nin nma ga'akura maa ka sa'am m-basi, ka ga'a maa gba sa'am. Ay! ga'apaala n zanji dapaalli."

²³ Di daa ninji ka Vuusim dindahinseaa ka Yisa daa dɔli puri ni n-gatta. U nyaandɔliba n daa kyenni n-dɔli u, ka ba daa kabri kasana maa. ²⁴ Ka Farisii dima daa yeli u, "Nyama! Wula ka ba tumni puri tuma wa? Ba galimni zaaligu maa zanji n-kyanji Vuusim Dabsiri wa." ²⁵ Ka Yisa yeli ba, "Ammi, ya na zi n-karim NaaDauda yela maa? Ni, Abiyaata nɔn daa di maalimaanniba zuguraana saha maa, ka bukaata daa dooni nɔn NaaDauda zugu ka u daa be ni, nɔn ni u taaba; ka kɔm daa gbaai ba, ²⁶ ka u daa kpe la Naawunni gyeenju zii maa n-zanji boroboro n-nɔbi. Pa boroboro anja taabu ka ba dooli Naawunni tooni ka a kyisiri ni? - na'ala maalimaanniba kɔkɔ n nɔbri a ni. Halli ka u daa laa n-tisi u taaba maa ka ba daa nɔbi." ²⁷ Ka Yisa daa naa n-yeli ba, "Vuusim dabsiri ka ba daa zaali ninsaala zugu, pa la Vuusim Dabsiri zugu ka ba daa maali ninsaala. ²⁸ Dizugu man Ninsaala Bii n su Vuusim Dabsiri fukumsi gba."

3 Ka Yisa daa laa n-kpe la'anju duu la ni, ka dɔsɔ nukpiinju daana n daa be beni. ² Ka ninvugseeba

n daa be beni m-paasi, ka ba daa boori daliiri ni ba galim Yisa. Ka dizugu ba daa gɔsiri u ni, ni ba ti nya u nin tibi so Vuusim Dabsiri daari, bee? ³ Di saha ka Yisa daa yeli doo maa, "Doaam n-zaani sunsukkuni!", ⁴ ka laa n-yeli ba zaa, "Vuusim Dabsiri muna, soori be ni, ni, nira tum tunsuma di dabsiri maa, bee tumbeeri ka u nin tum? M-paasi yaasa, u tiligma so nyɔvuri, bee u sa'am di ni?" Ka niriba maa daa kur kpalim surimm. ⁵ Ka u daa gɔsi n-gyiligi ba zaa ka u suuri daa yisigi ka u sufu sa'am ba zugkpeɛnɔ u nɔn zoaai maa zugu, ka naayi yeli nukpiɛnɔ daana maa, ni, "Teaam i nuu maa!" Ka u daa teaai, ka u nuu maa daa nya tippu. ⁶ Ka Farisii dima daa dooai ya'abi, ban ni NaaHeroodi nyaanɔ dima, n-yi duu maa ni nti nmeeri taaba saawara m-boori soseaa ba nin dɔli n-ku Yisa.

⁷⁸ Tɔ. Di nyaanɔ ka Yisa ni u nyaandɔliba maa daa bakki n-kyanɔ mɔ'ari ni, ka Galilii dima pam daa yi na n-dɔli ba. M-paasi lala, niriba pam gba daa yi Gyuudii tingbanɔ ni n-kye u saani na, ban daa wum nɔn pun tumni tunseesi maa zugu, ni Gyerasalem tinɔa niriba, ni Idumiya tingbanɔ dima, ni tingbanseaa zaa kan be Gyɔdin mɔ'ari ya'ari wa sa; halli seeba daa yi Taaya ni Saidoon tinsi ni gba n-kye na. ⁹ Lala zama maa zugu ka Yisa daa yeli u nyaandɔliba maa ni ba boom nyarinɔ m-maali siri ni ba deaai u, ni, niriba maa nɔn kur gyiligrim-mugri u pam. ¹⁰ Dama u daa tibi niriba pam, ka dizugu baaridima zaa kur daari ni n-kyenni tooni ni ba ti siisi u. ¹¹ Arizimbeeri daandima maa muna nɔn daa yi nya u, ba daa yi gbaani tinɔa u tooni ka tasi n-yeli, "Naawunni Bii n nye i!" ¹² Amaa u daa kpamsi ba pam, ni, ba di yeli daadam maa nɔn nye soa.

¹³ Di saha ka Yisa daa du zoori zugu, ka booli nɔn boori seeba ka ba daa kyanɔ nti paai u saani na. ¹⁴ U daa yiisi niriba piiya ni ayi, ni ba ti kpalim n-dɔli u nyaanɔ, ka u tum ba ni ba ti yi u saani n-kyanɔ nti moonni lahabaari maa, ¹⁵ ka mari yiiko n-katti arizimbeeri m-basira. ¹⁶ Piiya ni babayi ka u daa yiisi maa, ka ba yuya nɔa#:- u daa pa Saimoon yupaa, ni 'Piita' (di gbinni nye la "Tampiiya"), ¹⁷ ni Gyeemsi, Zɛbidii bii la, n daa be ni, ni u sunzo Gyɔni - ban ka u daa pa ba yupaa, ni '*Bɔ'anerigyeesi*' (di gbinni nye la "Satasinɔa Dima"), ¹⁸ ni Anduru ni Filipi, ni Baatɔlɔmiyu, ni Matiyu ni Tɔmaasi ni Alifiisi Gyeemsi, ni Taddiyusi ni Saimoon Kye-na'an doowa, ¹⁹ ni Gyuudasi Isikariyɔti (nɔn mun daa ti leebi nɔn figsi Yisa n-ti u dindaandima maa).

²⁰ Tɔ; ka Yisa daa kyanɔ nti kpe yiri ni, ka daadam daa laa n-la'amni na halli ka nɔn ni u nyaandɔliba maa daa bu nyaanɔ n-di bundirigu gba. ²¹ U niriba nɔn daa ti wum dinɔa, ba daa yi na ni ba kyanɔ n-goaa u, ni, "U zugu n labgi." ²² Di saha maa ka karimbaseeba daa pun yi Gyerasalem n-sigi na, ka ba daa be beni n-yetti, ni, "Biyelizibuli m mari u. Ii! - ArizinNaaba yiiko ka u zanɔn n-katti arizimbeeri maa." ²³ Ka Yisa daa booli ba na ka zanɔn nyesa n-tɔ'asi n-ti ba, ni, "Sintaani ya n-nin la wula ni u yiisi Sintaani m-basi? ²⁴ Tinseaa yi be ni ka ka timbiisi yi purigi n-zabri taaba, lala tinɔa ku toaai n-zaani. ²⁵ Bee yiriseaa yi be ni ka ka yiri dima yi purigi n-zabri taaba, lala yiri ku toaai n-zaani. ²⁶ Dizugu Sin-

taani muna, u yi ti za'asi u mammannɔ n-zabra, nɔn gba ku toaai n-zaani, u yela zaa naari nla. ²⁷ Yelimanɔ, so ku toaai n-kpe yaa daana yiri n-zu u neema maa ka di pa la u danɔ n-lɔ lala yaa daana maa ka naayi nyaanɔ n-fa u yiri ni buna zaasa. ²⁸ Yelimanɔ ka n yetti ya maa, Naawunni nin kye ninsaalidima ala'akyi taalli zaa m-peɛnɔ ba; halli nira yi tum tumbeeri, bee u yi sa'am Naawunni yuuri gba: ²⁹ amaa nɔn sa'am Sii Kasi yuuri maa, u ku nya kye-m-peɛnɔ halli saha kan ka naari, ka u nin di la saha din ka tariga taalli." ³⁰ - Ban daa yetti, ni, u mari la arizimbeoo, dizugu ka u daa yetti anɔn maa.

³¹ Ka Yisa ma, ni u sunzoɔpa, daa paai na n-zaani samanni ka tum so ni u kpe m-booli u na. ³² Daadam mun n daa zi n-gyiligi u, ka ba daa yeli u, ni, "I ma ni i sunzoɔpa be samanni m-boori i ziiya."; ³³ ka u daa labsi n-yeli ba, "M ma ni n sunzoɔpa n nye bandima?", ³⁴ ka daa gɔsi ban zi n-gyiligi u maa ka daa yetti, "N-nya ba! M ma ni n sunzoɔpa maa nɔa! ³⁵ Nɔnkam tumni Naawunni yuubu tuma nye la n sunzo, bee n sunzoɔ'a, bee m ma."

⁴ Tɔ; ka Yisa daa laa n-gbaai yetto'a n-wulisiri niriba, Galilii mɔ'ari kpanɔ. Niriba ban daa la'am u saani maa daa zoaaya pam, dizugu u daa kpe la nyarinɔ puuni nti zinni. Nyarinɔ maa daa be la koom puuni ka daadam maa daa kpalim mɔ'ari maa gbirinɔ n-wumna. ² Ka u daa nyesi ba nyesa ka a wulisi ba yela pam; ³ ka daa laa n-yeli ba, "Ya wumma! Dɔso n daa kyanɔ puu, ni u ti waali u bumbura; ⁴ ka nɔn daa waanni maa, a seesi daa lu la sokpɔnɔ, ka niinsi daa kye na n-di a zaa. ⁵ Tɔ, di saha maa ka u bumburiseesi daa lu kuga ziiya ka tanni ka ni see beela fiin, ka daa tɔ bula yooma dama tanni maa daa bu zoaai; ⁶ amaa wuntanɔ daa bii ka ka bula maa daa gyekki n-kpi, dama a nya'a daa bu sigi wa'aligu. ⁷ Ka seesi gba daa lu la goosi ni, ka goosi maa daa zoaai na n-gabi kabula maa ka a daa kɔnɔ dɔ'abu. ⁸ Amaa kaburiseesi daa lu la tam ziiya n-tɔ bula, n-zoaai, ka daa dɔ'ai n-nin kyi, seesi daa nin m-paai kabeelim pisitata, seesi pisiyooyoobu, seesi mun kɔbɔbɔga."

⁹ Tɔ; ka Yisa nɔn daa ti ya n-naai u yetto'a maa u daa yeli ba, "Nɔnkam mari tuba n nin wum, nɔn wumma!"

¹⁰ Ka Yisa nɔn daa ti ziya u kɔkɔa, ninvugseeba ban daa wum u lala yetto'a maa daa dɔli u tuumudima piiya ni ayi la n-kye u saani na nti susi u, ni, u wulisim ba nyesiri wa gbinni nɔn nye seem. ¹¹ Ka u daa yeli ba, ni, "Yarim muna - Naawunni siri ti ya soori ni ya banɔ u naam yelis'ara nɔn nye seem zaa. Amaa ban kpalim la nin wum yela zaa ka a be nyesa ni. ¹² Ni#:-

'Ba nin gɔsi m-maali n-gɔsi,

Amaa ba ku nya seela:

Ba mun nin wum m-maali n-wum,

Amaa ba ku banɔ di gbinni.

Di yi pa lala, ba da naa n-labi Naawunni saani na,

Ka u da kye ba taalli m-peɛnɔ ba.' "

¹³ Di saha Yisa daa boosi ba n-yeli, "Ya bu banɔ nyesiri wa gbinni? Ka ya ya nin la wula m-banɔ nyesa zaa gbina? ¹⁴ Tɔ, ya wumma: nɔn butti kyi la n nye hoo

ηκν moonni Naawunni yeligu. ¹⁵ Ninvugseeba ban ηmani la bumbura an lu soori ni la n nye seeba ban yi wum yeligu maa pɔi, ka di bu yuui ka Sintaani naayi kye na n-fa yeligu maa ka kye ba. ¹⁶ Ninvugseeba muna ban ηmani la bumbura an lu kuga zugu la n nye seeba ban yi wum yeligu maa sahanseaa ba yi deaai ka ni sufupeelli; ¹⁷ amaa di bu kpe la ba sufu ni ni yelimaηni, ka ba nya'a kaalinsi zugu ba bu yuura: dizugu yelibeoo bee vɔlisigu yi ti kye na Naawunni yeligu maa zugu, ba yi labi la nyaanηa yooma. ¹⁸ Ninvugseeba muna ban ηmani la bumbura an lu goosi ni la n nye baseeba ban yi wum yeligu maa pɔi, ¹⁹ ka naa n-zanηi duniya wa yela m-mugsi ba mansi, ni bundaantirigu ni sufuyuubu yela n yi ti ta'ai ka ba ku toaai n-wumni yeligu maa, dizugu ka Naawunni yeligu bu toaai m-bunni ba sufu ni nti zoaai na n-wanni tunsuma wala. ²⁰ Amaa ninvugseeba ban ηmani la bumbura an lu tam ziiya la n nye baseeba ban wumni Naawunni yeligu maa ka deaari ka, ka laa n-wanna: baseeba pisitata, seeba pisiyooyoobu, seeba mun kɔbkɔbga."

²¹ Ka Yisa daa laa n-yeli, "Sɔ na zi n-nyoaa firila n-zanηi kuriba m-pili ka, bee u zanηi ka n-sɔ'ai gadu lɔηni. Ay! U yi zanηni ka n-tɔmni la saazugu. ²² Bunsɔ'ariseaa ka ni, ka ka ku ti yi paalu na; bee asiiri seaa ka ni ka ku yi na ka ba banηi ka. ²³ Nɔnkam mari tuba n nin wum, ηκν wumma!"

²⁴ U daa laa n-yeli ba, ni, "Ya kpasim suηηa ya wumpu ziiya! Yan ma'asiri seem n-tiri niriba, lala ka ba nin ma'asi n-ti ya gba, halli ba nin paasi ya lala. ²⁵ Ninvugsɔ ηκν mari seelli ya n-nya m-paasi, amaa ηκν ka seelli maa ηκna, halli ηκν mari seelli fiη maa ka ba nin ti fa ka kye u yɔri."

²⁶ Ni, "Naawunni naam ηmani la ηκna#:- Dɔsɔ n daa be ni n-daa yaam bumbura u paalu ni n-naai; ²⁷ di nyaanηa u daa doontiri yuηηu n-neaari beoo, n-doon-tira, n-neaara, ka lala saha zaa ka u bumbura maa bunni n-zoaari tanni puuni, amaa ηκν daa bu banηi din niηi seem. ²⁸ Ay! - Tanni maa daa tumni ka maη-toori tuma n-kye ka kyi maa ti niηi: a daa danηi m-buli m-pusi n-dɔ'ai, halli nti piri. ²⁹ Ka kyi maa yi ti kuui, doo maa nin zanηi u suuwa n-yi na n-ηma a ni, dama kyi ηmaabu saha paaya."

³⁰ Ka Yisa daa boosi ba, ni, "Ti nin yeli, ni, Naawunni naam ηmani la bɔa? Ma'asiri bɔ ka ti nin zanηi n-wulisi di gbinni? Tɔ: di ηmani la ηκna#:- ³¹ Dɔsɔ n daa be ni n-zanηi zinzambeelli, m-buri ka tiηηa ni. Tɔ, bumbilifiη nla, ka bumbura kam zaa n galisi n-gaari ka. ³² Ka ka daa buli, n-zoaai n-niηi buntitaari n-gaari zeeri bumbula zaasa, ka daa tɔ wula, halli ka niinsi daa tɛ ba teeri a zugu ka nyari ka vaari maasim."

³³ Tɔ. Ka Yisa ηκν daa tɔ'asiri u yeligu wa n-tiri niriba la, u daa kur zanηi ma'asa ni nyesa anηκ taabu n-tɔ'asira. Lala ka di daa paai ba zaa yinniyinni bamsim ηκν sa'ai seem. ³⁴ U daa bu tɔ'asi yettɔ'aseelli ka ma'asa ka di ni, amaa ηκν daa ti be ni, ηκν ni u nyaandɔliba kɔkɔa, sahanseaa la u daa yi wulisiri ba la yettɔ'anyesa maa gbinni ηκν nye seem.

³⁵ Di daari zaanoori maa ka Yisa daa yeli u nyaandɔliba la, ni, "Ya kye ka ti lɔηηi mɔ'ari wa ya'ari sa." ³⁶ Ka ba daa zanηi u ηκν daa pun be nyarinηηu seaa la ni, ka bakki n-kye zama maa mɔ'aduuri ni. Ka nyarinseesi gba daa dɔli u m-paasi. ³⁷ Di daa bu yuui ka pebsititaari daa ti yisigi ka daa mari nyarinηηu maa n-laantiri ni, halli ka koom daa ti kpe ka ni. ³⁸ Yisa daa be la nyarinηηu maa nyaanηa ziiya n-kukki dafeeru n-gbisira. Ka ba daa neaai u ka yeli u, "Ti Karimba, di bu mugsɔ i tin ya kpi wa zugu?" ³⁹ Ka u daa neaai ka tasi pebsigu ni koom maa, ni, "Ya sina! Kur kyela!", ka a daa siri kyeya, ka di lu n-fɔ surimm! ⁴⁰ Din saha ka Yisa daa yeli u nyaandɔliba maa, ni, "Bɔzugu ka dabeem gbaai ya lala? Ammi, ya na bu niηi yedda, bee?" ⁴¹ Ka dabeem pam daa maali n-gbaai ba, ka ba daa tɔ'asiri n-tiri taa-ba, ni, "Bɔ nira ηκna? - halli ka u mari yiiko n-toaai n-tɔ'asiri pebsigu ni mɔ'ari gba ka a wumna!"

5 Ka ba daa du mɔ'ari maa duuri m-paai Gyerasa di-ma tingbanηu maa ni. ² Ka Yisa ηκν daa yi nyarinηηu maa ni maa, arizimbeoo daansɔ daa yi gbala zii la ni n-kye u saani na. ³ Gbala zii wa ni ka u daa kur be ni; ba daa bu nyanηi n-gbaai u m-ba, halli kyɔrimi gba. ⁴ Halli ba daa pun zanηi kutti m-ba u nuusi ni u nɔba, amaa u daa kur kyisiri a ni - sɔsɔ daa ka yaa n nin toaai n-gbaai u suηηa. ⁵ Lala zugu u daa kpalim m-be gbala maa ni, ni zɔya zugu, wuntanηa ni yuηηu zaa. U daa kaasira, ka mari kuga n-ηmaari u maηηa. ⁶ Tɔ; doo wa daa pun be wa'aligu n-nya Yisa, ⁷ ka daa zɔ na n-tu-usi u soori nti gbaanni u tooni ka tasi n-yeli kpeenηa, ni, "I ya niηi ma la wula, Yisa nyin Naawunni Nɔn Ka Kpeaa biiya? Poom noori n-ti ma, ni, i ku namsi ma!" ⁸ Yisa daa pun yeli u, ni, arizimbeoo maa yim na ka kye u, ka lala zugu daa kye ka u yeli lala. ⁹ Yisa daa boosi u, ni, u yuuri? ka u yeli, ni, u yuuri booni la 'Zama', ni, "Ti bɔbgu n nye ti." ¹⁰ Ka u yi susiri u, ni, u di kari ba n-yiisi tiηηa maa ni.

¹¹ Tɔ, ka di saha maa kurikyuudima pam gba daa be la kunkunni lugri ni n-dira. ¹² Ka arizimbeeri maa daa susi Yisa n-yeli, "Kye ka ti kyanηi nti kpe kurikyuudima wa ni." ¹³ Ka u daa ti ba soori, ka ba daa yi n-kyanηi n-kpe kurikyuudima maa ni - kurikyuudima maa mun daa paai tusa ayi - ka ba daa vaai n-guui halli nti lu mɔ'ari ni ka koom daa di ba.

¹⁴ Tɔ; ka ninvugseeba ban daa guri kurikyuudima maa daa zɔ la yoomyooma n-kyanηi m-paai timpuuni niriba, ni ban tumni puri ni la, nti tisi lahabaari zanηi n-kyanηi ban nya seem maa. ¹⁵ Ka niriba daa yi na ni ba ti nya yettɔ'aseaa kan niηi maa. Ban daa paai na maa, ba daa nya arizindima ηκν yi ka kye dɔsɔ la, ka u zi la suηηa ka ye u sutura ka yettɔ'aseaa ka u. ¹⁶ Di daa gbaai ba dabeem pam. Ka baseeba ban nini nya maa daa yeli daadam maa Yisa ηκν kari arizimbeeri n-tibi doo maa seem, ni kurikyuudima yela gba. ¹⁷ Ka ba daa gbaai yettɔ'a n-susi u, ni, u kyema ka kye ba tiηηa maa. ¹⁸ Ka Yisa ηκν daa ti kpe nyarinηηu maa ni m-bakki, arizimbeeri ηκν daa mari dɔsɔ maa daa susi u soori ni u dɔli u n-kyanηi. ¹⁹ Yisa mun daa bu sakki lala, amaa ka yeli u, ni, "Kulima i toori niriba saani n-yeli ba ti Dugma

hɔn zɔ i namboo ka tum seem n-ti i." ²⁰ Ka doo maa daa bakki n-kyanɔɔ nti piili n-gyinni Tinsi Piiya tingbanɔɔ maa ni n-yetti Yisa hɔn ninji seem n-ti u maa, ka alahazibu daa gbaai ba zaa.

²¹ Tɔ. Yisa hɔn daa kpe nyariɔɔ maa n-du mɔ'ari maa duuri sa maa, daadam pam n daa la'am n-kye u saani na. Ka hɔn daa na be mɔ'ari maa gbiriɔɔ la ni, ²² ba la'anɔɔ duu kpeensɔ daa kye na ka nya u - doo maa yuuri daa boonni Gyayiruusi. ²³ Nɔnɔ n daa zɔ na n-gbaani u tooni n-susi u n-yeli, "M bipumbila n ya n-kpi," ni, "Kur kyem na n-zanɔɔ i nuusi m-pa u zugu, ka u nin nya nyɔvuri ni alaafɛa." ²⁴ Tɔ; ka lala zugu ka Yisa daa dɔli u n-kyanɔɔ, ka niriba pam gba daa dɔla m-mugri u soori ni. ²⁵ Di saha maa gba ka pɔ'asɔ daa be ba sunsukkuni, ka u daa soori halli yuuma piiya ni ayi ka ziim bu goaara. ²⁶ U daa pun zɔ n-gyili tiima dima saani halli nti gyɛa, ka di u marigu zaa ka bu nya tippu. Di zaa puuni u dooru maa daa bu baligra, amaa ka lee n daa paasiri ni. ²⁷ Pɔ'a wa daa wum niriba hɔn daa tɔ'asiri Yisa yela seem maa, ka lala zugu u daa la'am ni zama maa n-dɔli u nyaanɔɔ nti tabli n-siisi u bunyeerigu, ²⁸ dama u daa yetti, ni, "N yi siisi u bunyeerigu n nin nya alaafɛa." ²⁹ Ka di saha maa u soobu maa siri daa nɔmaai, ka u mammannɔɔ daa banɔɔ, ni, u dooru basiya ka u nya alaafɛa. ³⁰ Di saha ka Yisa gba daa banɔɔ, ni, yiiko yi la u saani n-kpe sɔa, ka u nɔmaligi daadam maa ni m-boosi, ni, "Nɔni n siisi n neema?" ³¹ Ka u nyaandɔliba maa daa yeli u, "Nyam daadam hɔn daari taaba seem, ka i laa m-boosi, ni, 'Nɔni n siisi ma?' fa?" ³² Amaa hɔn mun daa na gɔsiri n-gyinna, ni u ti nya hɔn siisi u. ³³ Di saha ka pɔ'a maa daa gyigri ni dabeem ka mun mi din ninji u seem, ka u daa kye na nti gbaani Yisa tooni ka yeli u din ninji u maa zaa kasi. ³⁴ Ka Yisa daa yeli u, "M biiya, kyema ni alaafɛa. I yedda zugu ka i nya tippu."

³⁵ Ka u daa na be la yettɔ'a ni, ka ba daa yi kpeema maa yiri ni na nti yeli kpeema maa, ni, "I bii maa kpiya; wula zugu ka i laa m-mukkri ti karimba maa yaasa?"

³⁶ Yisa daa wum ba lahabaari maa, ka yeli kpeema la, ni, "Di kye ka dabeem mari i, kur ninɔma yedda!" ³⁷ U daa bu sakki ni sɔsɔ dɔli u n-kyanɔɔ na'ala Piiya, ni Gyeeemsi ni u sunzɔ Gyɔni. ³⁸ Ba daa paai kpeema maa yiri ka di kur nye la basaa ni, ni kunkuma ni fabla. ³⁹ Ka Yisa kpe nti yeli, "Wula ka di nye basaa ni kunkuma? Bii wa bu kpi, amaa u gbisiri ni." ⁴⁰ U daa tɔ'asiya lala ka di ku ba la laari; amaa u daa kari niriba maa zaa n-yiisi, ka zanɔɔ la bii maa ba ni u ma m-paasi u nyaandɔliba ata la zugu ka ba kpe bii maa hɔn dɔ seela la. ⁴¹ Di saha ka u daa gbaai bii maa nuu ka yeli u, "*Talitta kuumi!*", din gbinni nye "Biiya, n yetti i wa, ni, i doama!"

⁴² Yoomyooma ka bipumbila maa daa doaa n-zaani n-kyenni n-gyinna: - u daa nye la yuuma piiya ni ayi bi-
iya. Nɔɔ maa daa ninji ba alahazibu ni sufupeelli pam.

⁴³ U daa kpaam ba, ni, ba di kye ka sɔsɔ wum din ninji maa, ka laa n-yeli ba ni ba zanɔɔma diibu n-ti bii maa ka u di.

6 Ka Yisa daa doaa beni n-labi n-kuli u manɔoori tinɔa, ka u nyaandɔliba daa dɔli u n-kyanɔɔ. ² Ka

Vuusim Dabsiri daari daa ti paai, ka u kyanɔɔ la'anɔɔ duu maa ni nti gbaai wulisigu. Niriba pam daa be beni: ban daa wum u yela maa, di daa kye ka alahazibu gbaai ba ka ba daa boosiri taaba, ni, "Yani ka doo wa lee m-bamsi u yela wa zaa? Yam bɔ ka ba zanɔɔ n-ti u? - halli n-ti u yiiko ka u tumni tunkara wa?" ³ Pa kampinta maa nɔɔ? - Mariama bii la? - Ka u sunzɔppa n nye Gyeeemsi, ni Gyoosefi, ni Gyuudasi, ni Saimoon la - halli u sunzɔpɔ'aba gba be la ti saani!" Lala zugu ba daa bu boori u yela halli beela. ⁴ Ka Yisa daa yeli ba, "Anabi kam nyari gyirima luginseelli kam zaa ni, na'ala u mammannɔɔ tinɔa niriba, ni u dɔ'ariba, ni u yiri dima maa saani ka u bu nyara." ⁵ Ka u daa bu nyanɔɔ n-tum tunkara beni, di daa pa la u daa zanɔɔ u nuusi m-pa baaridima beela zugri ni, ka ba daa nya alaafɛa. ⁶ Ban daa bu ninji Naawunni yedda seem la n daa gyeri u pam.

Ka Yisa daa gyili tinkpansi maa zaa n-daa wulisiri niri-
ba. ⁷ Ka u daa ti booli u nyaandɔliba piiya ni ayi na nti tum ba babayiyi. U daa ti ba yiiko ni ba katti arizim-beeri m-basira. ⁸ Ka yeli ba, ni, ba di zanɔɔ seelli m-mari m-paasi ba kyenni maa ni, na'ala zangbeaa: ni, ba di zanɔɔ bundirigu, bee booriga, bee n-suuri ligri gyefa ni. ⁹ Ba pirim pa'atipa'ati amaa ba di zi bunyeerigu m-paasi ban ye seaa la zugu. ¹⁰ Ka u daa laa n-yeli ba, "Ya yi ti paai yiriseaa, ya kpeema ka be beni halli ka ya ti yi tinɔa maa ni. ¹¹ Ya yi ti paai tinseaa ka ba ku sakki n-deaai ya, ka za'asi ya yettɔ'a wumpu, ya yim tinɔa maa ni ka kpaasi ya napɔna tankpoo m-basi n-ninji tinɔa wa ni, ka lala nin leebi din wulisiri ba halibeoo hɔn nye seem." ¹² Tɔ; ka ba daa ti yi n-tɔ'asiri Naawunni yeligu, ni, niriba takkma ba beebu ka zɔ n-yi ba tum-beeri ni. ¹³ Ka ba daa katti arizimbeeri pam m-basira, ka daa zanɔɔ kpaam n-soosiri ban daa ka alaafɛ maa ka tibri ba.

¹⁴ Di saha ka NaaHeroodi daa wum lala, dama Yisa yuuri daa mooliya, ka seeba daa yetti, ni, "Gyɔni hɔn daa suuri niriba koom la n nye u, n-doaa kum ni n-labi na; lala zugu n kye ka u mari yiiko n-tumni alahazibu tuma wa." ¹⁵ Seeba mun daa yetti, ni, "Ay, Ilaygya n nye u.", ka seeba mun daa yetti, ni, "U nye la anabi, hoo kurimbuni sa anabidima hɔn daa be seem la." ¹⁶ Amaa NaaHeroodi hɔn daa ti wum di, u daa yeliya, "Gyɔni Kɔ-suura n nye u, mani n daa fikki u zugu, amaa u laa n-doaa kum ni na!" ¹⁷ Ka di gbinni n-daa nɔɔ: NaaHeroodi daa pun tum n-gbaai Gyɔni m-ba u kutti ka kpeesi u dansarika. Heroodiyasi zugu ka u daa pun ninji lala: hɔn mun Heroodiyasi daa nye la u beeri Filipi pɔ'a, ka Heroodi daa fa u n-di. ¹⁸ Dizugu Gyɔni daa yeliya, "Di ka soori ni i di pɔ'a maa: i beeri pɔ'a n nye u!" ¹⁹ Di daa nye la lala zaa zugu ka Heroodiyasi daa gye suuri n-ninji Gyɔni, ka daa boori ni u ku u; amaa ka u daa bu nyanɔɔ, NaaHeroodi zugu. ²⁰ Dama Naaba maa daa zɔri Gyɔni pam ka guri u sunɔa, hɔn daa mi u yela zugu, ni, u nye la ninvugsunɔɔ ka zɔri Naawunni maa. Gyɔni hɔn daa tɔ'asi yettɔ'aseesi la daa kye ka NaaHeroodi birisi pam u sufu ni, amaa di zaa yɔri u daa wumni u yela maa ni sufupeelli. ²¹ Tɔ; ka dahinseaa

daa ti paai ka NaaHeroodi daa diri u dɔ'am dabsiri kyuu n-tiri u kpamma ni u tɔppu toondaandima, ni Galilii tingbanɔɔ ninvugtibsaa zaa. Lala ka Heroodiyasi maa daa nya soori ni u tum u yuubu, ²² ka u daa kye ka u bipunɔɔa kpe na n-wa waa n-ti ba, ka di daa ninɔɔ Naa-ba ni u saamma maa nya'asim pam. Ka NaaHeroodi daa boosi bipunɔɔa maa, ni, "Bɔ ka i boora? Nyin boori seelli zaa n nin zanɔɔi n-ti i." ²³ Ka u daa pɔ noori ka yeli u, "N nin ti i nyin boori seelli kam zaa halli di yi nye n naam tingbanɔɔ maa purigri." ²⁴ Ka bipunɔɔa maa daa yi m-boosi u ma, ni, "N susim bumbɔɔa?", ka u ma labsi n-yeli u, "Susim Gyɔni Kɔsuura zugu!" ²⁵ Ka bipunɔɔa maa daa labi yooma n-kpe Naaba saani nti susi n-yeli, "Zanɔɔma Gyɔni zugu n-ninɔɔi laa ni n-ti ma na ya'abi!" ²⁶ Ka di daa ninɔɔi Naa maa sufusa'anɔɔu, amaa u daa bu boori ni u mɔɔɔɔi bii la, nɔɔi daa pun pɔ noori n-ti u u saamma tooni zugu. ²⁷ Ka dizugu u daa tum u gbandasɔɔ ni u kyem m-mari Gyɔni zugu maa na. Ka gbandaari la daa kyanɔɔi ya'abi n-kpe dansarika maa ni nti fikki Gyɔni zugu, ²⁸ ka zanɔɔi ka n-ninɔɔi laa ni m-mari na. Ka Naaba daa deaai ka n-zanɔɔi n-ti bii maa, ka bii maa daa mari n-kyanɔɔi n-ti u ma la. ²⁹ Ka Gyɔni nyaandɔɔliba nɔɔi daa ti wum lala, ba daa kye na nti zanɔɔi kum maa m-mari n-kyanɔɔi nti sɔ'ai.

³⁰ Yisa nyaandɔɔliba maa nɔɔi daa labi u saani na maa, ba daa yeli u ban tum tunseesi zaa seem la, ni ba wulisigu yela. Di saha ka niriba pam daa kyenni Yisa saani na ka labra; ³¹ lala maa zugu Yisa ni u nyaandɔɔliba maa daa bu nya saha halli n-di bundirigu. Dinɔɔɔna u daa yeli ba, "Ya kye ka ti bakki n-yi n-kyanɔɔi luginseelli sɔɔɔɔ nɔɔi ka ni, m-be ti kɔkɔa, ka ya vuusi." ³² Ka ba daa doaaai n-kpe ba nyarinɔɔu la n-kpa luginseelli sɔ nɔɔi ka ni, ba kɔkɔa. ³³ Amaa ban daa kyenni maa, niriba pam daa nya ba m-banɔɔi ban nye ninvugseeba. Dizugu ka ba daa yi tinsi zaa n-kyanɔɔi ba nɔɔa n-zɔ n-danɔɔi Yisa ni u nyaanɔɔa m-paai ba paari ziiya. ³⁴ Ka Yisa nɔɔi daa ti yi nyarinɔɔu maa puuni na, u daa laa n-nya daadam pam, ka u sufuu daa zɔ ba namboo, dama ba daa nmani la peesi ban ka nɔɔi guri ba, ka u daa gbaai yettɔ'a n-wulisiri ba yela pam. ³⁵ Ka saha nɔɔi daa pun yuui ka yunɔɔu zibri maa, u nyaandɔɔliba maa daa kye na nti yeli u, "Saha pun gaari, ka kpa wa laa n-nye la luginseelli sɔ nɔɔi ka ni. ³⁶ I bu ya ti niriba maa soori ka ba kyanɔɔi? Ba nin wurim n-kpe tinkpanseesi an gyligi kpa maa ni, ni tinɔɔa maa zaa ni, n-da bundirigu n-di." ³⁷ Ka Yisa labsi n-yeli ba, "Ya tim ba bunseelli ka ba di." Ka ba labsi m-boosi u, ni, "Ammi, i boori la ti kyanɔɔi nti da ligri pam paanu na n-diisi ba, bee? Ay! - ti ligri ku paai lala!" ³⁸ Ka u daa boosi ba n-yeli, "Paanukpila ala ka ya mara? Ya kyem nti nya!" Ban daa gɔsi n-nya maa, ba daa labi u saani na nti yeli u, ni, "Paanukpila anu ka ti mara; ni zaasim ayi." ³⁹ Di saha ka Yisa naayi yeli u nyaandɔɔliba maa, ni, ba kye ka niriba maa puri ba mansi n-zinni mɔmaasa la zugu. ⁴⁰ Ka ba daa zinni kpa sa ni kpa sa, kɔbɔkɔbɔga bee pisinunu n-tɔɔɔi taaba. ⁴¹ Ka Yisa daa zanɔɔi paanu anu ni zaasim ayi maa n-gɔsi saazugu m-puusi Naawunni, ka purigi paanudima maa, ni zaasim maa m-paasi, ka yi

zanɔɔi di n-ti u nyaandɔɔliba maa ni ba tɔri n-ti ba. ⁴² Di saha maa ba zaa daa di n-tigi, ⁴³ ka nyaandɔɔliba maa daa la'asi dikyeba an kpalim la, ni zaasikyera la, m-paali peeri piiya ni ayi. ⁴⁴ Ninvugseeba ban daa nɔɔi lala paanu maa mun daa nye la dɔppa tusa anu.

⁴⁵ Di nyaanɔɔa, sahanseaa u mammanɔɔa nɔɔi daa kpalim n-kyeosiri niriba maa, Yisa daa kye ka u nyaandɔɔliba kpe nyarinɔɔu puuni la n-danɔɔi tooni n-lɔɔɔi mɔ'aduuri sa n-kyanɔɔi tinseaa ban booni Bet-saida la. ⁴⁶ Ka nɔɔi daa kyeosii ba n-naai, u daa kyanɔɔi n-du zoori zugu ni u ti puusi Naawunni. ⁴⁷ Yunɔɔu nɔɔi daa ti ya n-zibi la, nyarinɔɔu maa daa be la mɔ'ari maa sunsukkuni, ka Yisa daa kpalim m-be mɔ'aduuri ni u kɔkɔa. ⁴⁸ Di saha ka pebsigu daa zeeri ba tooni n-nyanɔɔi nyarinɔɔu maa koom maa ni, n-ta'ai ba kyenni, ka di daa mugi ba pam; ka Yisa daa nya lala. Di daa paari bekyyikyeeo saha, ka u daa kye ba saani na n-kyenni koom maa zugu, ka daa ya yakki ba n-gaari. ⁴⁹ Amaa ba daa nya u ka u kyenni koom zugu, ka ba zaa daa yeli, ni, kpiinyisigi n nye u, ka daa nɔɔi kunɔɔa. ⁵⁰ Ban daa nya u ka di gyeri ba maa, Yisa daa tɔ'asi n-ti ba, n-yeli ba, "Ya mari sufukpeemni ka di kye ka dabeem mari ya! Ka mani nla!" ⁵¹ Ka u kpe nyarinɔɔu maa ni ka pebsigu maa daa kye zeebu. Ka di laa n-gyeri ba, halli nti yakki. ⁵² Ba daa na bu banɔɔi nɔɔi diisi niriba tusa anu maa gbinni nɔɔi nye seem: ka di zugu ba sufuu maa daa bu zuligi na.

⁵³ Tɔ; ka ban daa lɔɔɔi mɔ'ari maa, ba daa ti paai Gyenesareti tinɔɔa na, ka daa nya nyarima loobu ziiya beni, n-lɔ ka yi na. ⁵⁴ Ban daa yi nyarinɔɔu maa ni la, beni niriba maa daa banɔɔi ya'abi, ni, Yisa n nye u, ⁵⁵ ka ba daa zɔ n-gyili tingbanɔɔu maa zaa ka gbaai baaridima ziibu na. Ba daa doonni ba bundoosi zugu n-ziiri n-kyenni ban daa wum, ni, u be seela zaa. ⁵⁶ Yisa nɔɔi daa kyanɔɔi nti kpe tinkpanseaa, bee tinseaa puuni, halli m-be puri ni gba, ba daa zanɔɔi ban daa ka alaafa la n-dooli daasi ni nti susi u, ni, u kur kye ka ba siisi u kparigu nangbanni, ka ban daa siisi zaa daa nya alaafa.

7 Di saha ka Farisiisi maa seeba daa yi Gyerusalem na, ban ni zaaligu karimbaseeba. ² Niriba wa nɔɔi daa la'am Yisa saani na la, ba daa nya ka u nyaandɔɔliba maa seeba daa diri diibu ni 'nuda'ari' - di gbinni nye la ba daa bu peaaari ba nuusi hoo Farisii dima kaari nɔɔi daa nye seem la. ³ Ban mun yi bu dɔli ba soori m-peaai ba nuusi ni nimmoaa, ba ku sakki n-di bundirigu; ⁴ ka ba yi yi daa na see ka ba peaaari ba mansi lala pɔi ka naayi di: ka ba yaadima kaari laa m-paasi pam, hoo ban peaaari kɔbeesi ni dugri ni tasilaasi seem. ⁵ Tɔ, ka lala niriba daa boosi Yisa, ni, "Wula ka i nyaandɔɔliba maa bu dɔli ti yaadima kaari la, amaa ka diri ni nuda'ari?" ⁶ Ka Yisa daa labsi n-yeli ba, "Anabi Aizaaya daa pun mari yelimanɔɔi nɔɔi daa bugi n-yeli ya birikɔ'anu di-ma yela seem la; ka daa sɔbi, ni, Naawunni yeliya, ni#:- 'Niriba wa gyeemni ma la ni ba nangbana.

Ba sufuu mun yi n saani
Ka kpalim n-wa'a;

⁷ Ban wulisiri la zaaligu wa,

Ba gyeemni ma la yɔri;

Di pa la bunseelli zaa

Na'ala ninsaala yeligu kɔkɔa.'

- Dama ya kye Naawunni zaaligu ka dɔli saalidima kaari." ⁸ Ka Yisa daa yeli ba m-paasi, ni, ⁹ "Yarima muna - ya za'asiri Naawunni soori, ni ya ti dɔli ya mammangɔa kaari maa: yam nla, bee? ¹⁰ Ay! - Musa daa pun bu yeli ya lala? - ni, 'Tim i ba ni i ma gyirima', ni, 'ɔn tɔ'asi yet-tɔ'abeoo zaɔɔɔ n-kpa u ba bee u ma, yan kuum u!' ¹¹ Amaa yarima wulisiri, ni, nira ɔn laa n-zaɔɔɔ bunseelli n-sunɔɔɔ u ba ni u ma, u yi ti yeli ba, ni, 'Bunni maa nye la "Kɔribaan" ', bee 'Naawunni dinni', ¹² ka mɔɔɔɔɔ u ba ni u ma dizugu, ni, u ka taalli. ¹³ Sɔkanɔɔ n nye wulisiseesi yan mari n-wulisiri seeba n-kpiisiri Naawunni zaaligu. Ka yela pam anɔɔ taabu be ni ka ya niɔna."

¹⁴ Ka Yisa daa laa m-booli niriba maa u saani na nti yeli ba, ni, "Ya wumma! Ya zaa baɔɔɔma! ¹⁵⁻¹⁶ Seelli ka ni din nin kpe ninsaala puuni ka kye ka u leebi da'ari daana Naawunni saani. Amaa bunni din yiiri nira puuni na n kye ka u leebri da'ari daana." ¹⁷ Ka ɔn daa bakki ka kye daadam maa n-kpe yiri maa ni maa, u nyaandɔliba daa susi u, ni, u wulisim ba yettɔ'a maa gbinni. ¹⁸ Ka u daa yeli ba, ni, "Ya gba yam bu gaari niri-ba wa dinni maa zugu, fa? Ya bu baɔɔɔɔɔ di gbinni? Ni, bunseelli din kpe ninsaala puuni ku toaai n-kye ka nin-vugkasi leebi la da'ari daana. ¹⁹ Dama lala buna bu kpeeri u sufu ni; ay! - u puuri ni ka a kpeera, ka gatti n-yi u ningbina maa, bangyira ziiya." Dinɔɔ ka Yisa daa zaɔɔɔɔ n-wulisi, ni, bundirigu zaa sumni diibu ka bu kyisira. ²⁰ Ka laa n-yeli ba m-paasi, ni, "Din yiiri ninsaala puuni na muna, dina n sa'amni ninvugkasi maa.

²¹ Dama teesibeeri zaa yiiri ninsaala puuni, ni u sufu ni, na; ana n kye ka u tumni tumbeeri zaa - u tumni zina, n-faara, n-zuura, n-kuuri niriba, m-boori seeba pɔ'aba; ²² m-mari beem, ni zinsunɔɔɔ, ni putoo; m-ma'ari ziri nti yɔmsi niriba, ka kur dɔli u maɔtoori sufu yuubu; n-tu-uri ninsaala ni Naawunni, m-mari karimbaani ni gyiril-im. ²³ - Yelibeeeri anɔɔ taabu zaa yiiri la ninsaala puuni na n-kye ka u leebi da'ari daana."

²⁴ Yisa daa yisigi n-yi beni n-kyanɔɔɔ tinseaa kan pɔri Taaya tinɔɔ la. U daa kpe yiri ni ka bu boori ni sɔsɔ baɔɔɔɔ, ni, u be beni. Amaa u daa bu nyanɔɔɔ n-sɔ'ai.

²⁵⁻²⁶ Pɔ'asɔ n daa be beni ka mari bipunɔɔɔ ka arizim-beoo daa be u ni. Ba daa dɔ'ai pɔ'a wa Fɔnisii tingbaɔɔɔ maa ni, ya'aseaa kan be Siriiya naam fukumsi ni, u pa Izraeli pɔ'a. Lala pɔ'a maa daa wum Yisa lahabaari ka daa yi yooma n-kye u saani na nti gbaani m-puusi u, ka daa susi u, ni, u karim arizim-beoo maa n-yiisi ka kye u bii maa. ²⁷ Amaa Yisa daa yeli u, "Kye ka ti daɔɔɔ n-diisi biisi la. Di bu tu ni ti zaɔɔɔɔ bi-isi bundirigu maa m-basi babisi la." ²⁸ Ka pɔ'a maa daa labsi n-yeli, ni, "Yelimaɔɔɔ, n Daana, amaa babisi ban dɔya ku kɔɔɔɔ ba piisi biisi sa'akyeba an luri tinɔɔ la."

²⁹ Ka Yisa yeli u, "Mboo! Labsigu seaa nyin labsi wa zugu, kur labma n-kuli; i nin paai n-nya ka arizinni maa yiya, ka kye i bipunɔɔɔ maa!" ³⁰ Ka dizugu u daa kuli nti

nya u bii maa ka u dɔ la gadu zugu; ka arizimbeoo maa siri pun yi ni ka kye u.

³¹ Di saha ka Yisa daa yi Taaya n-dɔli Saidoon tinɔɔ n-kyanɔɔɔ, ka daa kyenni n-dɔli Tinsi Piiya tingbaɔɔɔ maa puuni soori ni u ti paai Galilii mɔ'ari zii maa na. ³² Ka dɔsɔ daa be beni ka u tuba daa bu wumna, ka u bu laa n-nyanɔɔɔ n-tɔ'asiri sunɔɔɔ: ba daa mari lala doo maa n-zi u m-paai na nti susi Yisa, ni, u zaɔɔɔ u nuusi m-pa u zugu. ³³ Ka Yisa daa zaɔɔɔ u n-yi kpanɔɔ sa u kɔkɔ ka kye zama maa, ka zaɔɔɔ u nubisi n-tum doo maa tuba ni; ka tusi nantoori n-zaɔɔɔ n-siisi doo maa zulimni. ³⁴ Ka daa gɔsi saazugu n-nyurim u lɔɔɔ u, ka yeli doo maa, ni, "Efatta'a!" - dinɔɔ gbinni nye la "Yoama!" ³⁵ Ka doo maa daa piili n-wumna; ka din daa ta'ari u yettɔ'a maa gba daa lakki, ka u daa gbaai yettɔ'a kasikasi. ³⁶ Ka Yisa yeli ba, ni, ba di yeli lahabaari zaɔɔɔ n-kyanɔɔɔ din niɔɔ maa n-ti sɔa; amaa ɔn daa kur yetti ba nimmoa seem maa zaa yɔri, ba daa yetti niriba m-paasira. ³⁷ Ka ban daa wum lala lahabaari maa muna, di daa niɔɔ ba zaa alahazibu ka ba daa yetti, ni, "U tumni seelli kam zaa la sunɔɔɔ.", ni, "U toaai n-kye ka tubkpiradima wumna, ka mugsu ni zɔlisi gba tɔ'asira!"

8 Di daa bu yuui ka daadam pam daa laa n-la'am Yisa saani na yaasa, ka daa ka seelli ni ba di. Ka Yisa daa booli u nyaandɔliba maa u saani na n-yeli ba, ² ni, "N sufu bu maai niriba wa zugu, dama ba be n saani ka di paai dabsa ata ka ka seelli din di. ³ N yi kye ka ba kuli yɔri, baseeba nin ligi soori ni, dama baseeba yi la wa'aligu na." ⁴ Ka u nyaandɔliba maa daa labsi m-boosi u, ni, yani ka sɔ nin nya bundirigu moo wa ni n-diisi niriba wa zaa? ⁵ Ka Yisa daa boosi ba n-yeli, "Ya mari la boroboro abala?" Ka ba daa labsi n-yeli u, ni, "Abayɔpɔi ka ti mara." ⁶ Ka u daa kye ka niriba maa zini tinɔɔ ka daa zaɔɔɔ boroboro ayɔpɔi maa ka daa pe'ai Naawunni ka ɔmaasi a n-tisi u nyaandɔliba maa ni ba zaɔɔɔ n-tɔri daadam maa. Ka ba daa niɔɔ lala. ⁷ Ba daa mari zaasim beela m-paasi, ka u daa puusi anɔɔ gba zugu ka daa yeli, ni, ba deaama n-tɔri. ⁸⁻⁹ Ka sɔkam zaa daa di n-tigi; niriba maa mun daa paai tusa anaasi. Ba daa ɔkɔi ka kye, ka u nyaandɔliba maa daa vaai bunkyeba la m-paali peeri ayɔpɔi. Ka Yisa daa kyeoosi niriba maa ka ba kyanɔɔɔ. ¹⁰ Ka ɔn ni u nyaandɔliba maa daa kpe nyarinɔɔ n-kyanɔɔɔ Dalimanuuta tinɔɔ zi-iyaa.

¹¹ Di saha ka Farisiseeba daa ti yi n-kye na nti ɔmeeri nangbankpeemni ni Yisa. Ba daa boori la ba beri u, lala zugu ka ba daa yeli u, ni, u niɔma sisiri ka di wulisiri, ni, Naawunni mi u yela. ¹² Yisa daa nyuusiya pam sufusa'arɔɔ zugu, ka yeli, "Wula ka zuna niriba wa kur boori alahazibu sisiri? Ay! Yelimaɔɔɔ ni ka n yetti ya wa, ni, ya ku nya lala sisiri." ¹³ Ka u daa basi ba ka labi n-kpe nyarinɔɔ maa ni, ni u ti lɔɔɔ mɔ'ari maa ya'ari sa.

¹⁴ Di saha ka u nyaandɔliba maa daa tam ka bu mari boroboro n-kpe nyarinɔɔ maa ni, kulla boroboro yinni kɔkɔ n daa kpalim m-be nyarinɔɔ maa puuni. ¹⁵ Ka Yisa daa kpaamni ba n-yeli, "Ya gbaam ya mansi sunɔɔɔ za-ɔɔɔ n-kyanɔɔɔ Farisii dima dabina la, ni NaaHeroodi din-ni gba." ¹⁶ Ka ba daa piili n-tɔ'asiri ni taaba, ni, u yetti la

lala ban ka boroboro la zugu. ¹⁷ Amaa Yisa daa mi ban tɔ'asiri seelli wa, ka dizugu u daa boosi ba, ni, "Wula ka ya tɔ'asiri, ni, yan ka boroboro la zugu? Ammi, ya na bu mi, bee, m-banɗi di gbinni? Ya yam maa na bu neaai, bee wula?" ¹⁸ Ya nyɛ la seeba ban mari nini ka bu nyara; m-mari tuba ka bu wumna! Ammi, ya bu teaai ¹⁹ man ɗon daa ɗmaasi boroboro anu n-tɔri niriba tusa anu la? Ka an daa kpalim la muna - peeri ala ka ya daa vaai?" Ka ba labsi n-yeli u, ni, piiya ni ayi. ²⁰ Ka u laa m-boosi ba, ni, "Ka man daa ɗmaasi boroboro ayɔɔɔ n-tisi niriba tusa anaasi la, peeri ala ka ya daa vaai, an daa kpalim la?" ni, abayɔɔɔ. ²¹ Ni, "Ka ya na bu banɗi, fa?"

²² Ba daa kyanɗi nti paai Betsaida, beni ka niriba daa mari zoonsɔ n-kyɛ Yisa saani na ka belim u, ni, u siisi u. ²³ Ka Yisa daa gbaai zooma maa nuu m-mari u n-yi tinkpanɗa maa ni na ka daa tusi nantoori n-niɗi doo maa nini ɔɔi, ka laa n-zanɗi u nuusi m-pa u zugu ka naayi boosi u, ni, "I nya seela?" ²⁴ Ka doo maa daa wukka n-gɔsi ka yeli, "Ii! N nyari niriba, amaa ba ɗmanni la tiisi n-kyɛnni n-gyiligr." ²⁵ Tɔ, ka Yisa daa laa n-zanɗi u nuu m-pa doo maa nini ni yaasa. Dinɗon doo maa daa gbaai la gɔsibu ni nimmoaa, ka u nini maa daa neaai ka u daa nyari sunɗa. ²⁶ Yisa daa yeli u, ni, u kulima yiri ni, ka yeli u, "Di labi n-kpɛ tinɗa maa puuni."

²⁷ Ka Yisa ni u nyaandɔliba maa daa yi beni n-kyanɗi ni ba ti paai tinkpanseesi an ɔɔri Filipi Sizarii tinɗa la ni. Ka ban kpalim m-be soori ni la, u daa boosi ba, ni, "Niriba maa yetti, ni, n nyɛ la ɗoni?" ²⁸ Ka ba labsi n-yeli u, ni, "Baseeba yetti, ni, Gyɔni Kɔsuura n nyɛ i; seeba mun yetti, ni, Ilaygya; ka seeba mun yetti, ni, kurimbuni sa anabisɔ n nyɛ i." ²⁹ Ka u daa maali m-boosi ba, ni, "Ka yarima muna? Ya yetti la wula?" Ka Piita daa labiya, "I nyɛ la Masiiya Kirisita, Naawunni ɗon tumni sɔ na nti di naam ka tiligi ti." ³⁰ Di saha ka Yisa daa yeli ba nimbirimoaa, ni, ba di yeli u yela lala n-ti sɔsɔa.

³¹ Yisa daa piili n-wulisiri ba, ni, Ninsaala Bii nin namsi pam, ka kamma nin ti za'asi u, ban ni zaaligu karimbadima ni gyeɗɗu toondaandima zaa. Ni, ba nin ku u, amaa dabsa ata daari u nin yisigi kum ni.

³² Ka daa tɔ'asi lala kasikasi ka di ka sɔ'abu. Lala zugu ka Piita daa mari u n-labi kpanɗa m-piili n-kpaamni u, ni, u di tɔ'asiri lala. ³³ Yisa mun daa ɗmaligi n-gɔsi u nyaandɔliba la ka tasi Piita n-yeli, "Bakkma ka kye ma, nyin Sintaani wa!", ni, "I teesa wa bu yi Naawunni saani na, amaa a kur nyɛ la ninsaala teesa."

³⁴ Tɔ; ka Yisa daa booli daadam, ni, ba la'am na, ban ni u nyaandɔliba maa zaa, ka yeli ba, "Nɔnkam boori u kye n saani na, see ka u za'asi u mammannɗa yela, ka kpikki u kum dɔɔpulli m-mari n-dɔli ma. ³⁵ Nɔnkam zaa yi boori u nyɔvuri maa nin kɔɗɗi ka; ɗon mun yi sakki ni u kɔɗɗi u nyɔvuri, mani zugu, ni lahabasunɗu maa zugu, ɗon n nyɛ sɔ ɗon nin nya nyɔvuri. ³⁶ Ninvugɔ yi ti deaai duniya wa zaasa ka kɔɗɗi u nyɔvuri, nyoori bɔ ka u nin nya? ³⁷ Seelli mun ka ni ka ninsaala ya zanɗi u nyɔvuri n-takki ka. ³⁸ Ninvugɔ yi ti kpalim m-be zuna niriba wa sunsukkuni n-zɔri vi n yela zugu, ni n wulisigu zugu gba, ba tumbeeri ni ba yedda kaalinsi zugu, di daama muna - Ninsaala Bii yi ti kye na sa-

hanseaa la, ɗon gba nin ti zɔ vi u yela zugu; dama ɗon Ninsaala Bii siri nin zanɗi u Ba Naawunni gyirima ka kye ka Naawunni malaakadima n dɔli u ka kye na."

⁹ Ka laa n-yeli ba, ni, "Yelimaɗni ka n yetti ya wa, ninvugseeba be kpa, n-ku kpi halli ka ba ti nya Naawunni naam kyɛnni na ni yiiko."

² Dabsa ayoobu ɗon daa ti gaari, Yisa daa zanɗi Piita ni Gyeemsi ni Gyɔni n-zi ba n-kyanɗi n-du zɔtitaari zugu ka ba daa ti be ba kɔkɔa. Ban daa ti gɔsiri maa, ba daa ti nya ka Yisa takki ni, ³ ka u neema daa peligi m-peligi nyain! - n-gaari ninsaala ɗon nin toaai m-peaai neema ka a peligi seem. ⁴ Dinsaha ka u nyaandɔliba ata maa daa nya anabi Ilaygya, ni Musa, ka ba daa be ni n-sɔsiri ni Yisa. ⁵ Ka Piita daa yeli Yisa, ni, "Ti Karimba, ti kpa wa beesigu veela! Kye ka ti ti suga ata - i dinni yinni, ni Musa dinni, ni Ilaygya mun dinni!"

⁶ Dabeem daa gbaai Piita ni u taaba halli, ka u daa bu mi ɗon yetti seem. ⁷ Di saha ka sangbanɗu daa sigi na nti ligi ba, ka kukɔri daa tɔ'asiri sangbanɗu maa ni, ni, "M bii maa nɗa, n wuri u ni: ya wumma u yeligu!" ⁸ Ka lala saha deede ka ba daa gɔsi n-gyili ban daa ze seelli maa zaa, amaa ba daa bu nya sɔa; kulla Yisa kɔkɔ n daa ze ba saani.

⁹ Ka ban daa ti yi zoori zugu n-sigri na, u daa kpaamni ba, ni, "Ya di yeli sɔ yan nya seelli wa, see ka man Ninsaala Biiya ti yisigi kum ni. ¹⁰ Dizugu ba daa deaai u noori wa ka daa bu yeli sɔa, amaa ka kur boosiri taaba zanɗi n-kyanɗi 'kum yisigri' gbinni ɗon nyɛ seem." ¹¹ Ka ba daa boosi Yisa, ni, "Wula zugu ka ti karimbadima yetti, ni, Ilaygya ya n-danɗi n-kyɛ na ɔɔi, ka Masiiya naayi paai na?" ¹² Ka u daa yeli ba, ni, "Ilaygya siri ya danɗi n-kyɛ na n-se'asi buna kam zaa. Amaa wula zugu ka Litaafi maa yeli, ni, Ninsaala Bii nin di wahala pam, ka ba laa n-zeem u m-paasi?" ¹³ Amaa n yetti ya ni, ni, Ilaygya pun kye na ka ba daa niɗi u ban daa boori seem, hoo Litaafi maa ɗon daa pun sɔbi u yela seem la."

¹⁴ Ka ban daa ti paai Yisa nyaandɔliseeba la ɗon daa be seela, ba daa nya ka daadam pam gyiligi ba, ka karimbaseeba daa ɗmeeri nangbankpeemni n-tiri nyaandɔliba maa. ¹⁵ Ka niriba maa ɗon daa ti nya Yisa, di daa niɗi ba alahazibu ka ba daa zɔ n-kyɛnni u saani na nti puusi u. ¹⁶ Ka Yisa daa boosi ba, ni, "Nangbankpeemni bɔ ka ya ni ban ɗmeeri maa?" ¹⁷ Ka daadam maa puuni dɔsɔ daa labsi n-yeli, "N Karimba, m bii wa mari la arizimbeoo ɗon kye ka u bu tɔ'asira; ¹⁸ dizugu ka m mari u n-kyɛ i saani na. Halli arizimbeoo maa yi ti yisigi u ka yi zanɗi u m-basi la tinɗa, ka nantɔfufugri yiiri u noori ni na, ka u dumni u nyina, ka u niɗɗa zaa kpanɗi. N da yeli i nyaandɔliba wa, ni, ba karim arizinni maa m-basi amaa ba da bu nyanɗi n-kari u." ¹⁹ Yisa daa yeli ba, "Ah! Ya yedda kɔɗɗniba wa! N ya n-yuui la wula ya saani? Bee man nin di sugru ya saani ka di yuui wula? Yan mari bii maa n-kyɛ n saani na!" ²⁰ Ka ba daa mari u n-kyɛ u saani na. Arizimbeoo maa ɗon daa nya Yisa, u daa lusi bii maa hoo kpisinkpi-iri, ka bidibga maa daa lu tinɗa m-bilimna, ka nantɔfufugri yiiri u noori ni. ²¹ Ka Yisa daa boosi bii maa ba,

ni, "Dooru wa piili u ka di yuui, bee?" Ka u daa labsi n-yeli u, ni, "Di daa piili ka u na nye la bibila. ²² Napɔŋɔ paai seem ka arizinni maa zaŋŋi u m-basiri bugum ni, bee koom ni, ni u ya ku u. Zɔm ti namboo ka suŋŋi ti, di yi nin toaai n-ninji!" ²³ Ka Yisa daa yeli u, "Ni, di yi ti toaai, walla!", ni, "Bunseelli kam nin toaai n-ninji yedda daana saani." ²⁴ Ka bii maa ba tasi yooma n-yeli, "N ninji yedda, amaa n yedda maa bu zoaai ni. Kur suŋŋma ma ka n yedda paasira!" ²⁵ Ka Yisa daa banŋi, ni, daadam maa ya n-lim ba na, ka dizugu u daa yeli arizimbeoo maa, ni, "Nyin arizinni tubkpira ni zɔligu daana wa, yim na ka di laa n-kpe bidibga wa yaasa!" ²⁶ Arizinni maa daa yisigiya ka kye ka bii maa daa kaasi pampam ka lu kpisinkpiiri; ka arizinni maa daa yi ka kye u, halli ka bii maa daa kpalim n-dɔya hoo kum, ka niriba maa pam daa yeli, ni, u kpi ni. ²⁷ Amaa Yisa daa gbaai bii maa nuu n-sunŋi u ka u daa doaai n-zaani.

²⁸ Di nyaanŋa Yisa daa ti be duu ni, ka u nyaandɔliba maa daa kpe na nti sɔ'ai m-boosi u, ni, "Bɔ n ninji ka tiri-ma guui arizimbeoo maa karibu?" ²⁹ Ka Yisa daa labsi n-yeli ba, "Seelli ka ni n nin toaai n-kari arizinni wa taabu na'ala wunsusigu kɔkɔa."

³⁰ Di saha maa ka Yisa ni u nyaanŋa daa yi beni nti goori n-dɔla Galilii tingbanŋu soya. Yisa daa bu boori ni sɔ banŋi ŋɔn be seela, ³¹ dama u daa wulisiri u nyaandɔliba la; ka yetti ba, ni, "Ninsaala Bii n nye ma, ka ba nin zaŋŋi man Ninsaala Bii n-ninji ninvugseeba nuu ni ni ba ti deaai ma n-ku ma. N kum maa nyaanŋa di nin paai dabsa ata ka n nin laa n-doaai." ³² Amaa ba daa bu banŋi u yetto'a wa gbinni, ka dabeem mun daa mari ba ni ba boosi u di gbinni yaasa.

³³ Ban daa ti paai Kapirinyum la ba daa be la duu ni ka Yisa daa boosi u nyaandɔliba maa, ni, "Nang-bankpeemni bɔ ka ya da ŋmeeri soori ni la?" ³⁴ Amaa ba sɔsɔ daa bu labsi u seelli, dama soori maa ni ka ba yi ga'ari ni zaŋŋi n-kyanŋi ba taaba kpanni. ³⁵ Yisa daa zini tinŋa ka booli u nyaandɔliba piiya ni ayi la na nti yeli ba, "Sɔ yi boori ni u leebi toondaana, see ka u sigsi u maŋŋa n-leebi sɔkam daabri." ³⁶ Ka u daa yiisi bii yin-ni n-zaali ba tooni. ³⁷ U daa zaŋŋi u nuusi n-gɔbi bii maa ka yeli ba, "Sɔ yi gyaari bibila wa taabu man yuuri zugu, mani ka di daama n gyaari. Sɔ mun yi gyaari ma, pa man kɔkɔ ka u gyaari, amaa u gyaari la ŋɔn tum ma na la gba."

³⁸ Ka Gyɔni daa yeli u, "Ti Karimba, ti da nya la dɔsɔ ka u zaŋŋi i yuuri n-katti arizimbeeri, ka ti da yeli u, ni, u di laa m-paasi lala yaasa, dama u bu dɔli ti." ³⁹ Ka Yisa daa yeli ba, "Ya di goaari u, dama sɔ yi ti tum tunkarigu man yuuri zugu, di daama ku laa n-ŋmaligi ya'abi ka tu ma. ⁴⁰ Sɔ yi bu yi ti nyaanŋa, di daama nye la ti nira.

⁴¹ Yelimaŋni ka n yetti ya wa, sɔ yi zaŋŋi koom n-ti ya, yan nye man Masiya la niriba zugu, di daama ku kɔŋŋi u tuma laara.

⁴² Amaa sɔ yi yɔmsi bibisi wa yinni ka u kye u yedda ninbu ka za'asi ma di zugu di bu veeli gba. Lala nira nin ti nya ka ba yi da zaŋŋi netitaari n-yeeli u nangoori ka daai u m-basi mɔ'ari ni, ni, di nin ti sɔ u beesigu.

⁴³⁻⁴⁴ Dizugu i nuu yi yɔmsiri i ka kye ka i kɔŋŋi yedda,

nyin ŋmaam ka m-basi. I yi mari nuu yinni ka mari nyɔvuri, lala veela n-gaari ni i mari nuusi ayi ka kpe wahala ni, bugum bun bu kpiiri ziiya. ⁴⁵⁻⁴⁶ I nɔbri yi kye ka i tum tumbeoo, nyin ŋmaam ka m-basi. I yi mari napɔŋɔ yinni ka mari nyɔvuri, lala veela n-gaari ni i mari napɔna ayi ka kpe wahala ni. ⁴⁷ I nimbiri yi yɔmsiri i ka kye ka i kɔŋŋi yedda, nyin lukkma ka m-basi. I yi mari nimbiri yinni ka kpe Naawunni naam ni, lala veela n-gaari ni i mari nini ayi ka kpe wahalaseaa kan ka naari, ⁴⁸ seelli ka bugum bu kpiira, ka zunzuya kur kpalim n-ŋɔbra.

⁴⁹ Bugum nin maali sɔkam zaa tuma hoo yaarim ŋɔn maanni zeeri seem la.

⁵⁰ Yaarim nya'asa, amaa ka biim maa yi ti yi ka kye ka, bɔ n nin laa n-toaai n-kye ka ka mari biim yaasa?

Ya sɔkam mari yaarim nya'asim maa taabu ya beebu ni, lala ka ya nin la'am m-be ni ka yetto'aseaa ka ni."

10 Di saha ka Yisa daa bakki beni n-kyanŋi Gyuudii tingbanŋu ya'ari, halli nti yakki Gyɔdin mɔ'ari la m-be ni. Ka zama daa la'am n-kye u saani na yaasa, ka u daa wulisi ba hoo ŋɔn daa yi pun wulisiri ba seem la.

² Ka Farisiseeba daa kye u saani na ni ba ti da u gbinni. Ba daa boosi u, ni, "Yelim ti: ammi, doo mari soori ni u nin toaai n-kari u pɔ'a n-yiisi, bee?" ³ Ka Yisa labsi m-boosi ba, ni, "Wula ka Musa daa zaali n-ti ya?" ⁴ Ka ba daa labsi n-yeli u, ni, "Musa daa ti ti soori ni doo nin toaai n-sɔbi gbanŋu n-ti u pɔ'a ka di wulisi, ni, u yiisi u."

⁵ Ka Yisa daa labsi n-yeli ba, "Ya tuppuwumni la zugu ka Musa daa sɔbi zaaligu wa n-ti ya maa. ⁶ Amaa duniya piiligu ni, buna zaa naanŋu la saha, Naawunni daa naam ba la doowa ni pɔ'a, hoo Litaafi ŋɔn yeli seem la. ⁷ Ni, 'dinŋɔ zugu ka doo nin kye u ba ni u ma, ka di pɔ'a, ka ba la'am m-be ni ⁸ kaman bunni yinni.'

Dinzugu ba laa m-pa niriba ayi amaa hoo bunni yinni. ⁹ Dinŋɔna Naawunni ŋɔn la'am bunseesi ni a leebi bun-yinni maa, ninsaala nira di wɔligi a." ¹⁰ Ka ban daa ti labi n-kpe yiri maa ni, u nyaandɔliba maa daa boosi u yelli wa gbinni. ¹¹ Ka Yisa daa yeli ba, "Doo yi yiisi u pɔ'a ka laa n-di pɔ'asɔ, u tum zina n-nya taalli u pɔ'akurigu saani. ¹² Lala yaasa, pɔ'a gba yi za'asi u sira ka yi n-kuli dɔsɔ, pɔ'a maa gba tum taalli."

¹³ Sahanseaa yaasa ka ba daa mari bibisi n-kye Yisa saani na ni u zaŋŋi u nuusi n-siisi ba, ka u nyaandɔliba maa daa nyikki ba di zugu. ¹⁴ Yisa mun ŋɔn daa ti banŋi lala maa, u sufu daa bu maai; ka u daa yeli u nyaandɔliba maa, ni, "Ya kye ka bibisi maa kye n saani na, yan di ta'ari ba! Dama Naawunni naam nye la banŋɔ taabu dinni. ¹⁵ Yelimaŋni ka n yetti ya wa, ni, sɔ yi bu sakki Naawunni naam yeligu maa hoo bibila ŋɔn sakkri seem la, u ku toaai n-kpe naam maasim maa ni."

¹⁶ Dinsaha ka u daa zaŋŋi u nuusi n-gɔbi biisi maa ka daa susi Naawunni n-ti ba.

¹⁷ Ka Yisa ŋɔn daa ya n-kyanŋi u kyenni maa yaasa, dɔsɔ n daa zɔ n-kye u saani na nti gbaani u tooni ka boosi u, ni, "N Karimbasanŋu! N ya ninji la wula n-nya nyɔvuri kan ka naari?" ¹⁸ Ka Yisa daa yeli u, ni, "Wula ka i booli ma, ni, ninvugsunŋu? Sɔ n ka ni n-nye bun-sunŋu, na'ala Naawunni kɔkɔa. ¹⁹ Tɔ; ka i mi zaaligu

maa ḡḡn nye seem: ni, 'Di ku ninsaala. ni, 'Di tum zi-na.; ni, 'Di zu.; ni, 'Di di ziri sehara n-lusi i kpeaa u yelli ni.; ni, di yḡmsi niriba n-di ba neema; ni, 'Tim i ba ni i ma gyirima'. " 20 Ka doo maa yeli, "N Karimba, anḡḡ zaa ka n daa pun dḡli ka na nye na'akyimbila." 21 Ka Yisa daa ḡḡsi doo maa ni sufumaasim, ka yeli u, "Yelli yinni kḡkḡ n kpalim ka i kḡḡḡḡ: kyema nti koosi i marigu zaa n-zanḡḡ n-tḡri faradima, ka i arizikki maali n-zoaa Naawunni saani. Ka kye na n-dḡli man nyaanḡḡa." 22 Tḡ, ka Yisa ḡḡn daa ti yeli lala maa, doo maa daa miisi u ninda, ka daa bakki ni sufusa'anḡḡu, dama u daa nye la bundaana ni yelimaḡḡni.

23 Yisa daa ḡmaligi n-ḡḡsi u nyaandḡliba maa ka yeli ba, "Di siri nin tḡ pam ni bundaana kpe Naawunni naam ni!" 24 Ka yettḡ'a anḡḡ daa kpeesi u nyaandḡliba maa alahazibu, amaa Yisa daa laa n-yeli, "M biisi, di tḡ pam ni nira ti kpe Naawunni naam maasim ni!" 25 Halli arakoomi nin ti kpe seeriga vḡbila ni m-puli n-yi ka bundaana na ku toaai m-ma'asi ni u kpe Naawunni naam ni." 26 Di daa gyeri u nyaandḡliba maa pam yelli wa zugu, ka ba daa boosiri taaba, ni, "Ka ḡḡni n nin toaai n-tuligi?" 27 Yisa daa ḡḡsi ba ka yeli, "Dinḡḡ tḡ pam ninsaalidima saani, amaa Naawunni saani di bu tḡa. Dama Naawunni ku kḡḡḡḡ bunseelikam niḡbu." 28 Din-saha ka Piita daa yeli u, "Nyama, tirima nye seeba ban kye bunseelikam m-basi ka dḡli i!" 29 Ka Yisa daa yeli ba, "Yelimaḡḡni ka n yetti ya wa, sḡ yi be ni n-kye u yiri, bee u babiisi ni u mabiisi, bee u ba ni u ma, bee u biisi, bee u puri, man zugu, ni Naawunni yeligu wa zugu, 30 di daama nin ti nya bunseesi an gaari anḡḡ zaa pam-paḡḡḡ saha - u nin nya yiya kḡbkḡbga, ni mabiisi ni babiisi, ni madima ni badima ni biisi, ni puri kḡbkḡbga m-paasi - amaa ka u nya wahala ni vḡlisa gba: ka saha din kyenni na u nin ti nya nyḡvuri kan ka naari. 31 Amaa ban danḡḡ tooni muna - ba pam nin ti kpalim nyaanḡḡa, ka ban kpalimni nyaanḡḡa mun nin ti danḡḡ tooni."

32 Yisa ni u nyaandḡliba daa be la soori ni n-wa Gyerusalem. Yisa daa gaari tooni, u nyaandḡliba mun daa dḡli u nyaanḡḡa ka di daa gyeri ba pam; halli dabeem daa gbaai ninvugseeba ban daa dḡli ba zaa. Yisa daa laa n-zanḡḡ u nyaandḡliba pii ni ayi maa n yi kpaḡḡa ba kḡkḡ nti yeli ba yeliseesi an ti ya paai u. 33 U daa yeli ba, "Ya wumma: ti wa la Gyerusalem tiḡḡa, beni ka ba nin zanḡḡ man Ninsaala Bii n-ti gyeenḡḡu toondaandima ni karimbadima nuusi ni. Ban nin ti kari n sariya n-zanḡḡ ma taalli, ni, n sumni kum, ka naayi zanḡḡ ma n-ninḡ ban pa ti butiri niriba la nuu ni, 34 ni ba maali ma ansarisi, n-tusi nantoori n-ninḡ ma, n-feebi ma ka ku ma. Amaa daba ata daari n nin yisigi kum ni."

35 Ka Zebidii biisi, Gyeemsi ni Gyḡni la, daa kye Yisa saani na nti yeli u, "Ti Karimba, ti kye la i saani na, ni, bunseelli m be ni ka ti boora, ammi i nin ninḡ n-ti ti, bee?" 36 Ka u daa boosi ba, ni, "Bumbḡ n nye di? Ni, bumbḡ ka n ninḡma n-ti ya?" 37 Ka ba daa labsi n-yeli u, "I naam gyirima saha yi ti paai na, ni, ti boori ni ti zini n-tabli i, yinni i nudirigu, ni yinni i nuzaa ziiya." 38 Ka u daa yeli, "Ya bu mi yan susiri seelli maa. Ammi, ya nin toaai n-nyu wahala kobeseaa man ya n-nyu wa? Bee

man ya n-su tumbeeri kye-m-peḡḡḡi koom ka ya gba nin su lala maa?" 39 Ni, "Ii! Ti nin nyaḡḡḡi." Ka Yisa mun yeli ba, "Ya siri nin ti nyu n wahala kḡbeaa la, ka su n lala koom maa, 40 amaa man bu su soori ni n wulisi ban nin zinni n nudirigu bee n nuzaa zii maa. Naawunni pun maali ziziisi wa siri n-zaali n-ti ḡḡn ḡanḡḡi nin-vugseeba la." 41 Tḡ, ka u nyaandḡliba piiya ban kpalim la ḡḡn daa ti wum lala maa, ba suuri daa yisigi n-ninḡ Gyeemsi ni Gyḡni. 42 Dizugu Yisa daa booli ba, ni ba la'amma taaba na, ka yeli ba, "Ya mi ninvugseeba ban bu gyeemni Naawunni la yela, ni, ba yetti, ni, nin-vugseeba ban su ba fukumsi mari la yiiko ka tumni ba putoo, ka ba kpamma su ba yela ni kpeenḡḡu. 43 Amaa di pa lala ya saani. Ya sḡ yi boori kpeema tibsimsim, see ka u tumni n-tiri ya zaa. 44 Ka sḡ yi boori ni u leebi toondaana, see ka u leebi ya zaa daabri. 45 Dama man Ninsaala Bii bu kye na ni ba tumni n-sunḡḡḡi ma; ay! - n kye na ni n tumni n-sunḡḡḡi niriba, ka zanḡḡi n nyḡvuri m-pa talima ka niriba pam nya tiliginsim."

46 Tḡ; ka ba daa paai Gyerikoo tiḡḡa n-kpe beni. Ka Yisa ḡḡn daa naayi yi tiḡḡa maa ni, ḡḡn ni u nyaandḡliba ni zama pam, ka zoonsḡ daa zi soori kpaḡḡa m-maanni bara, doo mun yuuri daa boonni Baatimeeyusi, ni, Timeeyusi biiya. 47 Nḡna daa ti wum, ni, di nye la Yisa, Nazareti doo la, n-gatti maa, ka u daa tasi, n-yeli, "Yisa, NaaDauda biiya, zḡm ma namboo!" 48 Ka niriba pam daa nyikki u n-yeli, ni, u sina u vuuri. Amaa u daa laa n-tasi pampam, ni, "Yisa, NaaDauda bi-iyi, zḡm ma namboo!" 49 Ka Yisa daa zaani, ka yeli, "Ya boolim u na!", ka ba daa booli zooma maa na, ka yeli u, "Mari sufupeelli, doaam na! Ka u boonni i maa." 50 Tḡ, ka zooma maa daa yisigi n-zaani, ka yeaai u waari kpaḡḡu m-basi, ka vaai n-zḡ n-kyanḡḡi Yisa saani. 51 Ka Yisa daa boosi u, ni, "Bḡ ka i boori ni n ninḡ n-ti i?" Ni, "N Karimba, m boori ni n nyari yaasa." 52 Ka Yisa daa labsi n-yeli u, ni, "Kyema! - i yedda maa taasi la sooky na n-ti i." Ka di saha maa u nini maa daa neaai, ka u daa doaai n-dḡli Yisa ka ba kyenna.

11 Ka Yisa ni u nyaanḡḡa ḡḡn daa kyenni m-pḡtti Gyerusalem tiḡḡa maa, ba daa paai tinkpanseesi an boonni Betfeegy ni Betani la, seesi an ze ḡlivii zoori kpaḡḡa. Di saha ka Yisa daa danḡḡi n-tum u nyaandḡliba ayi ni ba gaari tooni, 2 ni, "Ya kyem nti kpe tinkpanseaa kan ze ya tooni wa. Ya yi ti paai beni, ya nin nya ka bunḡḡa lo n-zeya, bumbilisḡ ban na zi m-ba u; yan lbrigma u m-mari na. 3 Sḡ mun yi boosi ya, ni, ni wula ka ya lbrigri u? yan yelim u, ni, ya Dugma m boori u, ka mun nin labsi u na yooma." 4 Ka ba daa kyanḡḡi nti nya bumbila maa ka u lo n-ze samanni ni n-tabli yiri la za'anḡri kpaḡḡa. Ban daa yi ya lbrigi u maa, 5 nin-vugseeba ban ze n-tabli beni daa nya ba ka boosi ba, ni, "Bḡ ka ya niḡni maa, bumbila maa ka ya lbrigri wa?" 6 Ka ba daa labsi n-yeli ba Yisa ḡḡn pun yeli ba seem maa, ka dḡppa maa daa kye ka ba lbrigi u n-kyanḡḡi. 7 Ban daa zanḡḡi bunḡḡa maa n-kye Yisa saani na maa, ba daa zanḡḡi ba kyinkyina m-pa bunḡḡa maa nyaanḡḡa ka Yisa ba n-kyanḡḡi. 8 Niriba pam gba daa yeaai ba sutura n-yeligi n-dooli soori maa zugu, ka seeba mun daa

ɲma tiisi wula puri ni n-zanɲi a gba n-yeligi n-dooli soori maa ni. ⁹ Ninvugseeba ban daa be tooni, ni seeba gba ban daa be nyaanɲa n-dɔli maa, daa piili n-kpalim-na n-yetti, ni#:-

"Hoosana! Tiliginsim Daana!

Zugsunɲu be n-ti ɲɲɲ mari ti Dugma yuuri na!

¹⁰ Ti yaaba NaaDaada naam labri n-kyenni na: tabarikala!

Tiliginsim Daana gyirima be la saazugu!

Hoosana!"

¹¹ Tɔ; lala ka Yisa daa kpe Gyerusalem timpuuni m-paai Naawunni Gyeenɲu Yiri. U daa gɔsi n-gyiligi zii kam, amaa yunɲu ɲɲɲ daa pun ya zibi maa zugu u daa yi n-labi n-kyanɲi Betani tinkpanɲa maa ni, ɲɲɲ ni u nyaandɔliba pii ni ayi la.

¹² Beoo ɲɲɲ daa neaai maa, ba daa yi Betani n-labri timpuuni na. Di saha ka kɔm daa mari Yisa, ¹³ ka u daa gɔsi u tooni sa n-nya kinkanɲa, ni ka vaari, ka ka zibgi. Ka u daa kyanɲi m-paai ka na, ni u ti nya ka waliya? Amaa ɲɲɲ daa ti paai tii maa ni, u daa nya vaari kɔkɔa, dama pa kinkama walibu saha n-daa la. ¹⁴ Ka Yisa daa yeli kinkanɲa maa, ni, "Sɔ ku laa n-di i wala yaasa, halli walli yinni gba!" Ka u nyaandɔliba maa daa wum ɲɲɲ yeli seem wa.

¹⁵ Ban daa ti paai Gyerusalem la, Yisa daa kyanɲi Gyeenɲu Yiri maa ni, n-daa ti piili n-katti ban daa daari ka koosiri beni maa. U daa labgi n-labgi ninvugseeba ban daa takkri ligri tebulidima, ni ɲmankoosiriba kugsi, ¹⁶ ka u daa bu sakki ni ba ziiri ziya ni neema n-dɔli Gyeenɲu Yiri maa n-gatta. ¹⁷ Di saha ka u daa wulisi niriba maa, ni, "Di pun sɔbi n-zaali Naawunni Litaafi maa ni, ni, 'N Yiri wa ka ba nin booli, ni, "Wunsusigu Yiri" n-ti duniya dima zaa.' Amaa ya zanɲi ka n-leebi "ta'yagisi ɲɲɲ sɔ'ari seela'." ¹⁸ Ka Gyeenɲu Toon-daandima ni tinɲa maa karimbadima daa wum lala la-habaari, ka di saha ka ba daa piili m-boori sɔseaa ban nin nya n-ku Yisa. Dabeem daa gbaai ba, dama di daa gyeri daadam maa zaa Yisa wulisigu maa zugu. ¹⁹ Tɔ, ka zaanoori ɲɲɲ daa ti paai, Yisa ni u nyaandɔliba maa daa yi tinɲa maa ni.

²⁰ Beoo ɲɲɲ daa ti neaari asusuba maasiri ka ba daa doaai n-yi na. Ka ba daa kyenni soori zugu nti nya kinkanɲa maa ka ka pun gbirigi n-kuui n-kpi zanɲi m-paai ka nya'a ni. ²¹ Ka Piita daa teaai Yisa ɲɲɲ sa yeli seem la ka yeli u, "N Karimba, gɔsima! Tiseaa nyin sa tɔ'asi n-yeli ka yelibeeo la na pun kpi ni!" ²² Yisa ɲɲɲ lab-si n-yeli ba, "Ya ninɲa yedda n-ti Naawunni." ²³ ni, "Yeli-maɲni ka n yetti ya wa, ni, ya sɔ zaa yi yeli zoori wa, ni, ka doaam saazugu n-lɔbi ka maɲɲa m-basi teeku ni, ka lala nira ka zilisigu u sufu ni, ka ninɲi yedda, ni, ɲɲɲ yeli seem wa nin ninɲi, di siri nin ninɲi n-ti u. ²⁴ Dinɲɲ zugu n ya yeli ya ni, ni, ya yi puusi Naawunni ka susi seelli, ka ninɲi yedda, ni, ya nin nya ka, ya nin nya yan susi bun-seelli maa. ²⁵⁻²⁶ Ya mun yi zaani m-puusiri Naawunni, see ka ya teaai ninvugɔ ɲɲɲ tum tumbeoo zaa n-ti ya la yela, ka kye u taalli m-peɲɲi u; ka ti Ba ɲɲɲ be arizana ni gba nin kye ya mammanɲa tumbeeri m-peɲɲi ya."

²⁷ Ka Yisa ni u nyaandɔliba maa daa laa m-paai Gyerusalem timpuuni na. Ka Yisa daa kyanɲi Naawunni Gyeenɲu Yiri maa ni n-gyinni beni, ka gyeenɲu toon-daandima ni tinɲa maa karimbadima ni kɔmma maa daa kye u saani na ²⁸ m-boosi u, ni, "Nɲɲɲ n ti i soori ni i tum i lala tuma maa? Bee, yiiko bɔ ka i mara?" ²⁹ Ka Yisa daa lab-si n-yeli ba, "N nin danɲi m-boosi ya gba boosigu yinni kɔkɔ pɔki; ya yi ti lab-si ma ka n nin naayi lab-si n-ti ya yan boosi seem la. ³⁰ Tɔ: ka ɲɲɲɲ n daa ti Gyɲɲɲ soori ni u suuri niriba Naawunni koom la? Di daa yi la Naawunni saani bee ninsaaidima saani? - Ya lab-sim n-yeli ma!" ³¹ Ka ba daa piili n-ɲmeeri nang-bankpeemni n-tiri taaba, ni, "Ti ya yeli la wula? Ti yi yeli, ni, Naawunni saani, u nin boosi ti, ni, bɔzugu ka ti daa bu ninɲi Gyɲɲɲ yedda?; ³² ka ti yi sakki n-yeli, ni, ninsaaidima saani ...?" (Ba daa zɔri la niriba, dama sɔkam daa sakkiya, ni, Gyɲɲɲ Kɔsuuri Daana daa nye la anabi-maɲni.) ³³ Dizugu ba daa lab-si n-ti Yisa, ni, "Ti bu mi." Ka Yisa daa yeli ba, ni, "Ka dinɲɲna man gba ku yeli ya ɲɲɲ ti ma soori ni n tumni anɲɲ zaa."

12 Ka u daa gbaai yettɔ'a n-yeli ba nyesa ni, ni, "Dɔkɔ n daa be ni n-daa sa u tiwanna puu. U daa me la goomni n-gyiligi puu maa, n-gbi bɔkku tinɲi, ban ɲmakkri tiwala maa seela n-nya a koom, ka laa n-ti sugri puu maa puuni. U daa maali di zaa ka zanɲi puu maa n-ti ninvugseeba, ni ba tumma puu maa tuma n-ti u; ka u daa naayi kyanɲi n-gɔa. ² Tɔ, ka tiisi maa wala saha ɲɲɲ daa ti paai, u daa tum u daabɔɔ ni u kyanɲi tuntumniba maa saani, nti deaai puu maa diibu na. ³ Amaa ba daa gbaai daabri maa m-bu u ka kari u n-labsi yɔri na. ⁴ Ka puu maa daana daa laa n-tum sɔ, ka ba gbaai ɲɲɲ gba m-bu n-ɲme u zugu ka zeem u. ⁵ Ka u daa laa n-tum sɔ, amaa ba daa ku ɲɲɲna. U daa tum niriba pam ka ba daa bu baseeba, ka ku seeba. ⁶ Ninvugyinni n daa kpalim ni u tum, u toori biiya ɲɲɲ daa wuri sɔ pam la. Nɲɲna ka u daa naayi tum, dama u daa teesi, ni, 'Ba nin ti m maɲtoori bii maa gyirima.' ⁷ Amaa tuntumniba maa daa yeli n-ti taaba, ni, 'Nɲɲɲ nin di puu maa daana faari la nɲɲa. Ya kye ka ti ku u ka faari maa nin kpalim ti dinni.' ⁸ Ka lala zugu ba daa gbaai u n-ku n-zanɲi u n-lɔbi puu maa kpanɲa. ⁹ Tɔ; ka wula ka puu maa daana nin ninɲi? U bu ya n-kye na nti ku tuntumniba maa zaa? Ka u nin zanɲi puu maa n-ti tuntunseeba. ¹⁰ Ammi, ya na bu karim sɔppu la? - ni#:-

'Kugseaa tammeeriba ɲɲɲ daa za'asi la

Kana daa leebi kan gbaai nyeebri maa,

N-gbaari ka zaa ni kpeɲɲu;

¹¹ Ti Dugma tuma maa nla,

Ka di nye la alahazibu n-ti ti.'

- ya bu banɲi lala sɔppu maa?"

¹² Di saha ka kɔmma maa daa boori la soori ni ba gbaai u, ban daa mi, ni, nyesiri maa galimni la ban zugu; amaa ba daa zɔri la daadam maa dabeem, dizugu ka ba daa kye u ka bakki.

¹³ Di nyaanɲa ba daa tum Farisiseeba ni NaaHeroodi niriba ni ba ti kye Yisa saani na n-gbaai u u yettɔ'a puu-ni. ¹⁴ Ban daa ti paai na maa, ba daa yeli u, "Ti Karimba, ti mi halli, ni, i nye la ninvugsunɲu; i ba'a ka niriba yela

ni, ka bu zɔri ninsaala nini, amaa ka kur wulisiri Naawunni soori ni yelimaŋni. ¹⁵ Tɔ, ka dinŋɔna yelim ti: di tuya ni ba yoori lampoo n-tiri Room NaaTitaari, bee di bu tuusi? Ti yooma, bee ti di yɔa?" Ka Yisa daa banŋi ba peemsi-ka-nyii ŋɔn nye seem la, ka yeli ba, ni, "Wula zugu ka ya gbiiri m bɔ'a? Ya tim ma la'afu na ka n nya." ¹⁶ Ka ba daa zanŋi la'afu n-ti u na, ka u yi boosi ba, ni, "Ŋɔni fɔtoo m be la'afu maa ni wa, ni ŋɔni yuuri n sɔbi m-be ka ni?" Ka ba yeli, "NaaTitaari dinni." ¹⁷ Ka Yisa laa n-labsi n-yeli ba, "Dizugu din nye Naaba dinni yan zanŋi n-ti Naaba maa, ka zanŋi din nye Naawunni dinni n-ti Naawunni." Ka di daa gyeri ba pam ŋɔn yeli seem maa.

¹⁸ Di nyaanŋa ka Saddusidima - ban yetti, ni, kum yisigri ka ni la - ba gba daa kye na nti boosi u boosa. Ba daa yeli u, ¹⁹ ni, "Ti Karimba, Musa daa sɔbi n-ti ti n-wulisi, ni, dɔɔ beeri yi ti kpi ka kye u pɔ'a, ka u na bu dɔ'ai biyya n-ti u, see ka u di u beeri pukoori maa n-dɔ'ai biisi n-ti u beeri maa. ²⁰ Tɔ; ka mabiisi ayɔɔɔ n daa be ni. Ba kpeema maa daa di pɔ'a ka kpi ka bu dɔ'ai biyya. ²¹ Ka u nyeeri la di pukoori maa, n-gba kpi ka bu dɔ'ai. Ka di daa nye la lala n-ti buta daana gba. ²² Yelimaŋni babayɔɔɔ maa zaa daa kpiya ka bu dɔ'ai biyya ni pɔ'a maa. Di nyaanŋa ka pɔ'a maa gba kpi. ²³ Tɔ: dinŋɔna Zaadaari, dɔppa wa zaa yi ti yisigi kum ni, ba ŋɔni n nin nye pɔ'a maa sira, dama babayɔɔɔ zaa daa di u?" ²⁴ Ka Yisa daa labsi n-yeli ba, ni, "Lala n nye di! Ya burigi soori ya ziilinsi zanŋi n-kyanŋi Naawunni Sɔppu maa zugu, ni zanŋi n-kyanŋi ŋɔn Naawunni ŋɔn mari yiiko seem la gba. ²⁵ Yelimaŋni ba yi ti yisigi kum ni sahanseaa, ba ku laa n-diri pɔ'aba bee n-kunni dɔppa; ba nin ti ŋmani la hoo arizana malaakadima la. ²⁶ Amaa zanŋi n-kyanŋi kum yisigri la yela, ya bu karim Musa bukku la? Ŋɔn daa sɔbi bugum ni tutuuri yela Suuriseaa ni ka u daa yeli, ni, Naawunni daa yeli, 'Mani n nye Naawunni ka i badima gyeemni ma. Halli Ibrahim Naawunni n nye ma, ni Yisahaaku Naawunni, ni Yaakubu gba.' ²⁷ U siri pa la ninvugkpiimma Naawunni amaa ninvugvuya Naawunni. Ya burigi pam di zugu!"

²⁸ Ka karimbawɔ daa kye na nti wum ba nang-bankpeemni ŋmeebu maa. Ŋɔn daa banŋi, ni, Yisa daa labsi ba sunŋa maa, u daa boosi u, ni, "Naawunni ŋɔn daa zaali zaaligudima maa zaa puuni, kani n lee n-danŋi m-mugsi ka kpa n-gaari zaa?" ²⁹ Ka Yisa daa labsi u, ni, "Kan mugsi ka kpa pam nye la, ni, 'Ya Izraeli dima, ya wumma! - Ti Dugma Naawunni nye la Naawunni yinni; ³⁰ dizugu zanŋi i sufu zaa n-wuri i Dugma Naawunni, ni i siiya zaa, ni i teesa zaa, ni i yaa zaa.' ³¹ Kan paasi buyi daana mun nye la, ni, 'Wuri i taraana hoo nyin wuri i mammamŋa seem la.' Zaaligu seaa laa n-ka ni n-gaari anŋa." ³² Ka doo maa daa labsi n-yeli u, "Mboo! N Karimba, di veela. Di nye la yelimaŋni nyin yeli, ni, kan kpa nye la, ni, Naawunni nye la bunyinni, ³³ ka wunsɔ laa n-ka ni m-paasi yaasa na'ala u kɔkɔa. Ni, i yi zanŋi i sufu zaa n-wuri u, ni i teesa, ni i yaa zaa, ka laa n-wuri i taraana hoo i mammamŋa - lala mari anfaani n-gaari sara maaligu zaa, bee, i kuuri

bunkɔbri n-tiri Naawunni." ³⁴ Ka Yisa ŋɔn daa nya ka doo maa labsigu maa nye labsisunŋu, u daa yeli u, ni, "I bu wɔ'a ni Naawunni naam maa ni." Di nyaanŋa vi daa gbaai ba, ka sɔ zaa daa bu laa m-boosi u boosiseaa yaasa.

³⁵ Tɔ; ka Yisa ŋɔn daa be Gyeenŋu Yiri maa ni n-wulisira, u daa yeliya, ni, "Masiya maa muna - Naawunni ŋɔn ya tum sɔ na ni u ti di naam n-fa u niri-ba m-basi - wula zugu ka karimbadima la yetti, ni, lala Masiya maa nye la NaaDauda ya'anŋa? ³⁶ Amaa NaaDauda mammamŋa daa tɔ'asi Masiya maa yela, n-tɔ'asiri Naawunni Sii Kasi yiiko ni, ni#:-

'Ti Dugma daa yeli n-ti n Dugma maa, ni,

"Kyem n nudirigu zii na n-zinni,

Halli ka n zanŋi i dindaandima zaa

N-ninji i nuusi ni."'

³⁷ Tɔ, ka NaaDauda mammamŋa boonni ŋɔn Masiya maa, ni, u Dugma: ka wula ka ŋɔna nin toaai n-nye u ya'anŋa?" Daadam maa daa wumni u yettɔ'a maa ka di daa ninji ba nya'asim pam.

³⁸ Ŋɔn daa wulisiri ba maa, Yisa daa yeliya, "Ya banŋi ma ninvugseeba ban wulisiri zaaligu la yela! Ba boori ba yeeri kparikara n-gyinna, ka sɔkam zaa puusiri ba daasi ni. ³⁹ La'anŋu duri puu ni ba boori la ba zi sɔkam zaa tooni, halli deema gba ziiya ba be la tooni. ⁴⁰ Ba faari la pukɔya yiya pɔi, ka naayi wulisiri ba manŋa Naawunni puusigu maa ni, dama ba yuui puusigu ni. Lala niriba maa nin ti nya galinŋu pam."

⁴¹ Yisa daa zinni Gyeenŋu Yiri puuni, ban daa toosiri piini duseaa la tooni. U daa gɔsiri daadam maa zaa ŋɔn zanŋi piini seesi n-ninji na. Bundaandima pam daa zanŋi ligri pam n-ninji. ⁴² Amaa pukɔɔ daa kpe na, ŋɔn daa nye faradaana, ka daa zanŋi ligri fiŋ, kulla la'abisi-bisi ayi, n-ninji. ⁴³ Ka Yisa daa booli u nyaandɔliba la na n-yeli ba, ni, "Yelimaŋni ka n yetti ya wa, pukoori faradaana wa tisi n-gaari sɔkam zaa; ⁴⁴ dama ban zaa yiisi la ba marigu pam puuni seelli n-toosi, amaa pukoori wa ŋɔna, u marigu zaa seelli ŋɔn da ya m-mari n-diri la ka u zanŋi n-toosi."

13 Yisa ŋɔn daa kyenni n-yiiri Gyeenŋu Yiri maa ni na la, u nyaandɔliba yinni daa yeli u, "N Karimba, gɔsim kugnyalima wa ŋɔn be seem, ni ban daa zanŋi a m-mɛ duri ni gooma seem!" ² Ka Yisa daa yeli u, "I bu nya mekara wa? Tɔ: dahinseaa kyenni na ka a kugseaa ku kpalim n-tɔm ka kugkpeaa zugu, amaa a zaa nin ti ŋme n-wurim n-lu tinŋa na."

³ Di nyaanŋa u daa zini Olivii Zoori zugu, Gyeenŋu Yiri maa ya'ari sa, ka Piita ni Gyeemsi ni Gyɔni ni Anduru daa kye u saani na nti sɔ'ai m-boosi u, ni, ⁴ "Yelim ti wula saha ka dinŋɔ nin ninji. Ka bumbɔ nin ti ninji n-wulisi, ni, anŋɔ zaa ya paai a tariga?" ⁵ Di saha ka Yisa daa yeli ba, "Ya banŋi ma sunŋa ka di kye ka sɔ yɔmsi ya. ⁶ Niriba pam nin zanŋi n yuuri n-kye na, ni, 'Mani nla!' ka ba nin yɔmsi niriba pam m-basi. ⁷ Ya yi ti wumni tɔppu damni, bee di lahabaya, yan di kye ka yam-ŋmaa gbaai ya, dama lala nin ninji pɔi, amaa pa naari maa nla. ⁸ Tinsi dima nin yisigi n-tuusi taaba tɔppu, ni nadima gba nin tuusi taaba. Tingbanŋu maa nin damni kpa, ni kpa, ni

kpa sa; ka kɔm nin ti lu; amaa anɔkɔ zaa ti ya be ni hoo pɔ'apudaana wɔlisigu piiligu beerim nɔn be seem la. ⁹ Amaa ya gbaam ya mansi, dama ba nin ti mari ya n-ninji kootu dima nuu ni, ba nin ti bu ya la'anɔɔ duri ni, ka ba nin kari ya sariya gɔmnadima ni nadima tooni. Di zaa nin ninji man zugu, ka lala nin kye ka ba banɔɔ sunɔɔ. ¹⁰ See ka lahabasunɔɔ maa danɔɔ m-paai tinsi kam zaasa. ¹¹ Ba yi ti mari ya n-yi sariya karibu zi-iyi, yan di danɔɔ n-fabinni yan nin tɔ'asi yettɔ'aseesi zugu: ya tɔ'asim yettɔ'aseesi an be ya sufu ni di saha maa, dama di pa yarima n ya n-tɔ'asi amaa Naawunni Sii Kasi maa nin tɔ'asi. ¹² Dɔseeba nin gbaai ba mabiisi n-tisi ka ba ku ba, bee ba nin gbaai ba biisi, ka biisi mun nin yisigi n-zabi ba badima ni ba madima halli nti ku ba. ¹³ Ba zaa nin yaai ya man yuuri zugu, amaa sɔ kam zaa nɔn nin kpanɔɔ u manɔɔ m-bari n-zaani halli nti paai yela wa tariga maa nin nya tiliginsim.

¹⁴ Ya nin ti nya ka ba zanɔɔ bumbeseelli kan kysisiri la n-zaali luginseaa kan bu sum ni ka zeya, n-sa'amni yela. [Kye ka ninvugɔɔ nɔn karimni anɔkɔ banɔɔ sunɔɔ-sunɔɔ.] Tɔ: ya yi ti nya lala, di saha maa ya kye ka ban be Gyuudii tingbanɔɔ ni la zɔ n-du zɔya ni. ¹⁵ Yan di kye ka ban be pii zugu ti sigi tinɔɔ na nti kpe duu puuni n-zanɔɔ seseelli, ¹⁶ ka seeba ban be puri ni di labi nyaanɔɔ nti zanɔɔ ba kpari la. ¹⁷ Di saha maa di nin ti kpeem pam n-tisi pɔ'apuusi dima ni pɔ'aseeba ban mari biisi ka ba na mɔ'ara. ¹⁸ Dizugu ya susim Naawunni ka dinɔkɔ di kye na waari saha, ¹⁹ dama di dabsa maa ka wahala nin be ni pam, wahalaseaa ban na zi n-nya Naawunni nɔn daa naam duniya wa sahanseaa zanɔɔ n-kyanɔɔ zuna, ka ku laa m-maali n-nya lala taabu yaasa. ²⁰ Ka ti Dugma maa yi daa bu nmaai dabsa maa gyinɔɔ, saalibii n daa ka ni n-da naa n-nya tiliginsim, amaa nɔn daa yiisi seeba la zugu ka u siri daa nmaai dabsa maa. ²¹ Ka di saha maa, sɔ yi ti yeli ya, ni, 'Nyama, Masiiya maa be la kpa.' bee 'Kpa sa ka u be ni.' yan di ninji ba yedda. ²² Seeba nin ti doaai na m-ma'ari ziri, ni, ban n nye Masiiya, bee, ni, ban n nye anabidima; ba nin tum alahazibu tuma ni ba ti yɔmsi niriba m-basi, halli ni Naawunni nɔn yiisi seeba la gba, amaa Naawunni ku sakki lala. ²³ Ya gbaam ya mansi, dama m pun danɔɔ n-yeli ya seelli kam zaa."

²⁴ Ka u daa laa n-yeli ba, ni, "Amaa di saha, wahala maa nyaanɔɔ, ni#:-

'Wuntanɔɔ nin ti zibgi zimm!

Ka namboaa ku laa m-peligi:

²⁵ Sanɔɔmariwuusi nin ti yiiri saazugu n-luri na,

Ka arizana yiikodaandima zaa nin damna.'

²⁶ Di saha ka ba nin ti nya 'Ninsaala Bii maa ka u pɔtti na, ka sangbana nin gyiligi u', ka u ti mari yiiko pam ni gyirima veelim. ²⁷ Di saha maa ka u nin ti tum malaakadima maa ka ba yi na m-paai duniya wa lugri kam zaa n-zanɔɔ nɔn yiisi seeba la ka la'asi ba taaba."

²⁸ Ni, "Ya kye ka kinkanɔɔ yela wulisi ya di gbinni nɔn nye seem: ya yi ti nya ka lala tii maa yiisiri wulinmeena ka pusiri vapaala, ya nin banɔɔ, ni, siga saha pɔtta.

²⁹ Ka di be la lala: ya yi ti nya ka yela wa zaa ninɔɔ, ya nin banɔɔ, ni, saha maa pɔriya. ³⁰ Yelimanɔɔ ni ka n yeli ya

wa, ni, zuna niriba zaa ku gaari see ka dinɔkɔ zaa ninji.

³¹ Saazugu ni tingbanɔɔ nin gaari, amaa man yettɔ'a wa ku gaari."

³² Ni, "Amaa di daari maa, bee di saha, nɔn ya paai sahanseaa la ka sɔsɔ bu mi deede, halli malaakadima ban be arizana ni la bu mi, Naawunni Bii maa gba bu mi, na'ala ti Ba maa mi. ³³ Dizugu ya gura, yan di gbisira, dama ya bu mi di saha maa. ³⁴ Di ti ya n-nye la hoo dɔsɔ nɔn daa wa goorim ka puri u yiri tuma n-tisi u tuntumniba seem, sɔkam zaa ni u tuma. Ka yeli nɔn guri u yiri za'anɔri maa, ni, u di gbisi. ³⁵ Dizugu ya gura sunɔɔ, dama ya bu mi yiri maa daana lappu saha na - ammi, zaanoori, bee yuntasuusi, bee bekasigri, bee asuba? ³⁶ Ya se'asima, ka di kye ka u paai na n-libgi ya ka ya na gbisira. ³⁷ Ka man yetti yarima seem wa, n yetti la sɔkam zaa, ni, ya se'asima n-gura."

14 Di daa kpalam la dabsa ayi ni Yakki-n-Gaari Kyuu, kyuseaa ban diri buindiripaala maa - seesi an ka dabinni la. Ka gyeenɔɔ kpambaya ni zaaligu karimbadima maa daa boori sɔseaa ban nin zanɔɔ n-sɔ'ai n-gbaai Yisa n-ku. ² Ni, "Ti di ninji lala Kyuu maa zama sunsukkuni; tin mira ka niriba maa nin zabi."

³ Yisa mun daa be la Betani tinkpanɔɔ; u daa kpe la Saimoon yiri, nɔn daa nye kunkunɔɔ la. Ka ban daa ti dira, pɔ'asɔ daa mari turaali kɔkɔba n-kpe na, turaali kpaam n-daa la, ka bu mari la nyunya'asiri ka bu ligri zoaai pam. U daa nma kɔkɔba maa n-kpaai kpaam maa n-saari Yisa zugu. ⁴ Ka ban daa be beni maa seeba sufu daa yisigi, ka ba tɔ'asiri n-tiri taaba, ni, "Bɔzugu ka u sa'am turaali wa? ⁵ Ba yi da zanɔɔ bu n-koosi, ligri pam naa n-yi na ka lala ligri naa n-toaai m-puri n-ti faradima!" Ka ba daa nyikki u lala. ⁶ Ka Yisa yeli ba, "Ya kye u! Wula ka ya daamni u? U tum la din veela n-ti ma. ⁷ Ya kur nin mari faradima ya saani sahakam. Ya yi boori ya sunɔɔ ba, ya nin nya soori. Amaa ya ku mari mani sahakam. ⁸ Pɔ'a maa mun ninji la hoo nɔn nyanɔɔ seem; u zanɔɔ turaali kpaam wa hoo nɔn danɔɔ n-saari n ninɔɔ n-se'asiri zanɔɔ n-kyanɔɔ n kum sɔ'abu saha seem la. ⁹ Yelimanɔɔ ni ka n yeli ya, ni, ba yi ti mooli lahabasunɔɔ maa duniya wa lugri kam zaa, ba nin teaai pɔ'a wa yela n-tɔ'asi n-wulisi nɔn ninji seem maa."

¹⁰ Ka Gyuudasi Isikariyɔti, nɔn daa nye Yisa nyaandɔli-ba pii ni ayi maa yinni la, daa bakki n-kyanɔɔ gyeenɔɔ kpambaya maa saani ni u ti figsi Yisa n-ti ba. ¹¹ Ba sufu daa maaya nɔn daa yeli ba lala yettɔ'a maa zugu, ka ba daa ti noori, ni, ba nin ti u ligri. Dizugu Gyuudasi daa piili m-boori sɔsunseaa nɔn nin ninji n-zanɔɔ Yisa n-ti ba.

¹² Kyuu maa dahinyinni, peesi kɔribu daari maa, ka Yisa nyaandɔliba daa boosi u, ni, "Yeni ka i boori ni ti kyanɔɔ n-kpe m-maali Kyuu diibu siri n-ti i?" ¹³ Ka Yisa daa tum babayi, n-yeli ba, "Ya kpeem timpuuni. Ya yi ti kpeeri timpuuni maa, dɔsɔ nin paai ya na n-ziiri koom. Yan dɔla u nyaanɔɔ ¹⁴ n-kyanɔɔ yiri seaa nɔn nin kpe la ni, ka kpe n-yeli yiri maa daana, ni, ya Karimba maa nin ti boosi u, ni, dukani ka nɔn ni u nyaandɔliba ya kpe n-di ba Kyuu buindirigu? ¹⁵ Ka u nin wulisi ya dutitaari gyirambisa zugu ka ba pun maali ka siri n-zaali. Ya

se'asima beni ka guri ti." ¹⁶ Ka nyaandɔliba ayi maa daa yi n-kyanɔɔji timpuuni, ka di daa ninji ba hoo nɔɔn pun yeli ba seem maa, ka ba daa se'asi Kyuu maa siri. ¹⁷ Zanoori nɔɔn daa ti paai, Yisa ni u nyaandɔliba pii ni ayi maa daa paai na. ¹⁸ Ka ban daa ti dira, Yisa daa yeliya, "Yelimaɔɔni ka n yetti ya wa, ya yinni nin figsi ma n-ti n dindaandima - ti ban la'am n-diri wa yinni." ¹⁹ Ba sufu daa sa'amiya, ka ba daa boosiri u yinniyinni, "Mani, bee?" ²⁰ Ka u daa yeli, "Di nye la ya pii ni ayi wa yinni, man ni nɔɔn la'amni n-sukkri laa yinni ni. ²¹ Ninsaala Bii maa nin bakki n-gaari hoo din pun sɔbi n-zaali u zugu seem la. Amaa nɔɔn mun figsi Ninsaala Bii maa n-kye ka ba gbaai u - di tɔ n-ti u! Ba yi daa kye di daama dɔ'am, di naa n-sɔa."

²² Tɔ; ka ban daa ti diri maa, u daa zanɔɔji diseebu m-puusi Naawunni pe'abu ka nɔɔmaai n-zanɔɔji n-tisi ba ka yeli, "Ya deaama; n ningbina nla." ²³ Ka laa n-zanɔɔji kɔbeaa m-puusi Naawunni ka zanɔɔji n-ti ba, ka ba zaa daa nyu ka puuni. ²⁴ U daa yeli ba, "N ziim nla. N ziim daa nin ti yi na, ka di yiibu na nin kye ka nangbanyinni zaalipaalli ti zaani, n-tiri niriba pam. ²⁵ Yelimaɔɔni ka n yetti ya, n ku laa n-nyu tiwala daam wa taabu yaasa, halli ni dindahinseaa man nin nyu di bumpaalli, Naawunni naam beesigu ni."

²⁶ Ka ba daa yuum yuuma m-pe'ari Naawunni. Ban daa yuum n-naai maa, ba daa yi beni n-kyanɔɔji nti paai ɔlivii Zoori kpanɔɔa.

²⁷ Ka Yisa daa yeli ba, "Ya zaa nin wurim ka kye ma, vi zugu. Pa lala ka di daa sɔbi n-dooli? - ni, 'N nin nɔɔme pegura maa ka peesi maa wurim.'" ²⁸ Amaa man yi ti doaai kum ni n nin danɔɔni ya tooni n-kyanɔɔji Galilii tingbanɔɔu." ²⁹ Ka Piita yeli u, "Ba zaa yi ti wurim ka kye i, vi zugu, man ku ninji lala!" ³⁰ Ka Yisa yeli u, "Yelimaɔɔni ka n yetti i wa, zuna yunɔɔu wa i mammaɔɔna nin kyiiisi, ni, i zi ma; i nin ti yeli lala napɔɔnɔɔu buta pɔi, ka nɔɔroo naayi kum buyi." ³¹ Ka Piita labsi n-yeli ni nimmoaa, ni, "Halli di yi zaan kum ni, n ku kyiiisi i." Ka u taaba maa zaa gba daa yeli lala.

³² Ka ba daa kyanɔɔji m-paai ya'aseelli ban boonni Gyetisamanni. Ka Yisa yeli u nyaandɔliba maa, "Ya zinma kpa ka n kyanɔɔji n-susi Naawunni ka kye na." ³³ U daa zanɔɔni la Piita ni Gyeemsi ni Gyɔɔni ka ba dɔli u, ka di daa mugsu u pam ka beerim daa gbaai u ka di daa wum u pam. Ka u daa yeli ba, "Beerim din be n sufu ni wa zoaaya pam, n-nɔɔmanni din ya ku ma. Ya kpalimma kpa ka gura." ³⁴ Sufusa'anɔɔu ni beerim daa gbaai u ka di daa wum u pam, ka u daa yeli ba, "Beerim din be n sufu ni wa zoaaya pam, n-nɔɔmanni din ya ku ma. Ya kpalimma m-be kpa ka gura." ³⁵ U daa kyanɔɔni tooni beela m-paasi nti zanɔɔni u manɔɔna n-gbaani tinɔɔna ka susiri n-yetti, ni, di yi nin toaai, ni, namsigu wa nɔɔn gaari ka kye u. ³⁶ Ka susi, ni, "**Abba**, m Ba, seelikam bu gaari i. Kye ka namsigu kɔbeaa wa gaari ka kye ma: di kye ka n nyu di! Amaa di pa la man nɔɔn boori seem la, see nyin nɔɔn boori seem maa ninɔɔma." ³⁷ U daa labi na n-nya, ka babata maa zaa daa gbisiri ni; ka u booli Piita, ni, "Saimoon, i gbisiri ni? I na'a ku toaai n-gali goom halli saha beela?" ³⁸ Ka laa n-yeli ba zaa, ni, "Ya

gura, ka susiri Naawunni ka lala nin kye ka ba di zamsi ya halli ka ya ti lu. Ya sufu boori sakkri amaa ya ningbina ka yaa ka za'asiri ni." ³⁹ Ka u daa laa m-bakki n-kyanɔɔni n-laa n-susiri lala yaasa. ⁴⁰ Ka nɔɔn daa laa n-labi m-paai na, ba daa gbisiri ni, dama ba nini daa mumni ni, dizugu ba daa bu mi ban ya labsi n-yeli u seem. ⁴¹ Nɔɔn daa kyanɔɔni ka labi na napɔɔmbuta la, u daa yeli ba, "Ya na kpalim n-gbisiri ka vuusira?". Ni, "Di sakkriya! Saha maa paaya. Ya nyama, ba pun yi n nyaanɔɔna ka figsi man Ninsaala Biiya n-ti ala'akyi dima. ⁴² Ya doaama ka ti kyanɔɔni! Minaafikka maa n kyenni na wa."

⁴³ Nɔɔn daa na kur tɔ'asiri maa, Gyuudasi daa paai na, nɔɔn daa nye u nyaandɔliba pii ni ayi la yinni yinni. Niri-ba pam daa dɔli u: ba daa yi la gyeenɔɔu kpambaya ni karimbadima ni kpamma saani na, ka ba daa mari ba takoobidima ni dɔya na. ⁴⁴ Minaafikka maa daa pun wulisi u nyaanɔɔna maa nɔɔn ya n-ninji seem n-kye ka ba banɔɔni Yisa, ni, "Man nin puusi sɔ sunɔɔnasunɔɔna la, nɔɔna nla. Ya gbaam u m-mari sunɔɔna n-kyanɔɔni." ⁴⁵ Ka dizugu Gyuudasi daa paai na nti kyanɔɔni yooma m-paai Yisa saani, ka yeli u, "N Karimba!" ka daa puusi u sunɔɔnasunɔɔna. ⁴⁶ Ka ba daa gbaai u kirikiri. ⁴⁷ Ka ban daa ze n-tabii beni maa sɔ daa foaai u takoobi n-kye kpambaya bisɔ n-nɔɔmaai u tubri m-basi. ⁴⁸ Ka Yisa daa boosi ba, ni, "N nye la ban zabra ka faari neema la sɔ, bee wula? - ka ya mari takoobidima ni dɔya wa n-yi na ni ya gbaai ma dizugu?" ⁴⁹ Beoo kam n daa yi be la ya saani, n-daa zintiri Gyeenɔɔu Yiri maa ni n-wulisiri niriba, ka ya daa bu gbaai ma. Amaa see ka di siri ninji hoo Naawunni Litaafi nɔɔn daa yeli seem maa." ⁵⁰ Ka ba zaa daa zɔ ka kye u.

⁵¹ Ka na'akyimbilisɔ n daa be beni, u mun daa gɔbi kyinkyinni kɔkɔ n-dɔli Yisa nyaanɔɔna. ⁵² Ka ba daa gbaai bii wa, amaa u daa zɔ m-bakki yɔri ka u kyinkyinni maa kpalim ba nuu ni.

⁵³ Ba daa mari Yisa n-kyanɔɔni Gyeenɔɔu Toondaana saani, beni ka gyeenɔɔu kpambaya ni kpamma ni karimbadima maa zaa daa la'am na. ⁵⁴ Ka Piita daa sɔ'ai n-dɔli Yisa nyaanɔɔna sa, halli nti kpe Toondaana maa dundɔɔnɔɔu ni. U daa la'am la soogyadima maa saani n-zi beni n-wuusiri bugum. ⁵⁵ Kpamma maa, ni la'anɔɔu dima zaa, daa moori la ni ba nya sehara n-galim Yisa ka ku u, amaa ba daa bu nya lala sehara. ⁵⁶ Seharadima pam daa yi na m-ma'ai ziri, amaa a daa bu dɔli taaba. ⁵⁷ Ka baseeba daa doaai n-naai noori ni ba ti ma'ai ziri anɔɔn taabu, ni ba ti kpeesi u yela ni, ⁵⁸ ni, "Ti daa wum ka u yeli, ni, u nin sa'am Gyeenɔɔu Duseaa ninsaalidima nɔɔn me maa, ka zanɔɔni daba ata m-me seaa niriba nuusi nɔɔn ku toaai m-me." ⁵⁹ Ni di zaa ba sehara daa bu dɔli taaba deede. ⁶⁰ Di saha ka Gyeenɔɔu Toondaana maa daa doaai ba zaa tooni m-boosi Yisa, ni, "I ka labsigu zanɔɔni n-kyanɔɔni ban tiri yettɔ'aseesi m-paari i wa?" ⁶¹ Ka Yisa nɔɔn daa sina ka daa bu labsi n-yeli u seelli maa, Toondaana maa daa laa m-boosi u n-yeli, "Nyini n nye Masiya nɔɔn ya fa ti m-basi ka di naam la? Nyini n nye Naawunni bii la?" ⁶² Ka Yisa daa labsi, ni, "Mani nla; ka#:-

'Ya nin nya Ninsaala Bii maa'
 'Ka u zi Naawunni Yaadaana maa nudirigu ya'ari'
 'Ka kyenni na ka saazugu sangbana gyiligi u.'"
⁶³ Ka Toondaana maa suuri daa yisigi, halli ka u daa toaai u mammanna sutura dizugu ka yeli, "Ti bu laa m-boori seharadima yaasa, bee bɔa?" ⁶⁴ Ya bu wum ɔɔn tɔ'asiri yettɔ'aseesi an kyisiri wa? Ya teesi la wula?" Ka ba zaa daa yi Yisa nyaanna, ni, u ninji taalli - taalli kan sumni la kuubu. ⁶⁵ Ba ninvugseeba daa piili n-tusiri nantoori n-saatiri Yisa, ka ba daa zaɔɔni bunni n-vili u nini ka daa lbri u tampekka ka boosiri u, ni, "Nyin an-abi wa, bugma m-baɔɔni ɔɔn ɔɔmɛ i wa!" Ka soogyadima maa daa deaai u ka gba ɔɔmɛ u.
⁶⁶ Tɔ; di saha ka Piita daa na kpalim m-be tiɔɔni dundɔɔɔɔ maa puuni. Ka Gyeɔɔɔɔ Toondaana yiri maa pɔ'asarisɔ daa kpe na ⁶⁷ n-nya u ka u wuusiri bugum maa. Ka pɔ'asariga maa daa yeli "Nyin gba yi be la Yisa, Nazareti nira wa, saani!" ⁶⁸ Amaa u mun daa kyisiya; ka daa yeli, ni, "M bu mi! - M bu baɔɔni nyin tɔ'asiri yettɔ'aseesi wa gbinni!" Ka daa yi n-kpe bun-zɔɔɔɔ ni. Di saha maa ka nɔroo daa kum. ⁶⁹ Ka pɔ'asari-ga maa daa nya u beni ka daa laa m-piili yaasa n-yetti n-tiri ban zɛ beni maa, ni, "Nɔnwa nye la niriba wa yin-ni." ⁷⁰ Ka Piita daa kyisi yaasa. Din daa paasi beela, ban daa zɛ beni maa daa laa n-yeli Piita, ni, "I ku toaai n-kyi-isi, ni, i pa ba nyaandɔla, dama i gba yi la Galilii na."
⁷¹ Ka Piita daa piili m-poori noori n-yetti yelikyɔ'ama, ni, "M pɔya, ni, n yeli la yelimaɔni. M bu mi dɔɔɔ yan tɔ'asiri u yela maa!"
⁷² Di saha maa ka nɔroo daa kum m-paasi buyi, ka Piita teaai Yisa ɔɔn daa yeli u seem la, ni, "I nin kyisi ma napɔɔɔɔ buta pɔi, ka nɔroo naayi kum buyi." Ka u daa zɔ n-yi ka kumna.
15 Ka beoo ɔɔn daa ti kaai, gyeɔɔɔɔ kpambaya maa daa la'am, ban ni kamma ni karimbadima maa - halli ba sariya karibu dima zaa. Ba daa la'asi n-gbaai ba gbaari. Ba daa ba Yisa bansi n-zaɔɔni u n-kyanɔni n-ninji Gɔmna Pailiti nuu ni. ² Ka Pailiti daa boosi u, ni, "Nyni n nye Izraeli dima Naaba la?", ka Yisa labsi n-yeli u, "Nyin yeli seem maa n nye di." ³ Ka kpamma maa daa galim u zaɔɔni n-kpa yela pam zugu, ⁴ ka Pailiti daa boosi u yaasa, ni, "I bu ya labsi? Wumma ba galinsi maa zaa ɔɔn be seem." ⁵ Ka Yisa daa bu laa n-gyerigi u seelli yaasa, ka di daa ninji Pailiti alahazibu.
⁶ Tɔ, ka di daa nye la kaari soori, ni, Kyuu maa saha niriba daa yi wulisi dansarika niriba ninvugɔɔ ban boora, ka Gɔmna maa ti yiisi di daama sarika ni na n-kye m-basi ka u kyanɔni. ⁷ Di saha maa ka dɔɔɔ ɔɔn yuuri boonni Barabasi daa be sarika ni: ɔɔna ni u taaba daa pun zabi Gɔmnanti dima maa n-ku niriba di zugu, ka ba daa gbaai ba n-ninji sarika ni. ⁸ Ka daadam maa daa la'am na nti susiri Pailiti, ni, u dɔli lala Kyuu soori la n-yiisi sɔ n-ti ba na; ⁹ ka u daa labsi m-boosi ba, ni, "Ya boori ni m basi Izraeli dima Naaba wa n-ti ya na?" ¹⁰ - dama u daa baɔɔni, ni, nyuuri zugu ka kpamma maa daa zaɔɔni Yisa n-ti u. ¹¹ Ka gyeɔɔɔɔ kpamma maa daa figsi niriba maa n-kye ka ba yeli Pailiti ni u basim Barabasi n-ti ba, ka kye Yisa. ¹² Ka Pailiti laa n-yeli zama

maa, ni, "Ka ninvugɔɔ ban boonni Izraeli Naaba la mu-na? - Ya boori ni n ninji u la wula?" ¹³ Ka ba tasi n-labsi, ni, "Kpaasim u n-tabli dɔpulli zugu!" ¹⁴ Pailiti daa boosi ba, ni, "Taalli bɔ ka u lee n-tum?" Ka ba daa maali n-tasi pam, ni, "Kpaasim u!" ¹⁵ Tɔ, ka Pailiti daa boori ni u maai daadam maa sufu, ka dizugu u daa yiisi Barabasi m-basi n-ti ba, ka daa kye ka ba feebi Yisa ka zaɔɔni u n-tisi ni ba kpaasi u n-tabli dɔpulli zugu.
¹⁶ Di saha ka soogyadima maa daa zaɔɔni Yisa n-kpe zaɔɔɔɔ maa ni - ban boonni 'Baarikyi' seela maa - ka booli ba taaba ni ba ti la'am na. ¹⁷ Ba daa zaɔɔni naam kparigu n-yeeli Yisa, ka paam goosi m-pili u zugu hoo naam zupiliga ¹⁸ ka yi piili m-puusiri u, ni, "Ndana, m Ba Izraeli Naaba!" ¹⁹ Ba daa zaɔɔni kika'ari n-feebi u zugu, n-tuusi nantoori n-ninji u, n-gbaantiri u. ²⁰ Ka ban daa maali u ansarisi lala n-naai maa, ba daa yeaai ba kparigu maa ka labsi u maɔtoori neema n-yeeli u. Ka daa zaɔɔni u n-yi ni ba ti kpaasi u.
²¹ Ban daa yi soori ba daa paai dɔɔɔ ɔɔn yuuri boonni Saimoon. Nɔn daa kpeeri timpuuni ka ba daa mugsi u ka u zi Yisa dɔpulli daari maa. (Saimoon ɔɔnwa daa nye Sairiini tingbaɔɔni nira: Alekzanda ni Ruufusi ba nla.)
²² Ba daa zaɔɔni Yisa n-kyanɔni Gɔligɔtta ziiya (dinɔɔ gbinni nye la, 'Zugunmaannu Ziiya'). ²³ Beni ka ba daa mari daam ka ninji tiim n-ninji, n-zaɔɔni n-ti u ni u nyu; amaa u daa bu sakki. ²⁴ Ka ba daa kpaasi u n-tabli dɔpulli zugu, ka zaɔɔni ka n-sa. Ka ba daa puri u sutura ni ba tɔri taaba, n-toori tete ni ba nya ɔɔn ya deaai.
²⁵ Di daa nye la hoo asuba kurigu awai, nɔnkyeesiri saha, ban daa kpaasi u maa. ²⁶ Ban daa sɔbi seelli n-gal-imni u ni maa daa nye la, ni, "YEHUDIYADIMA NAABA LA NYA." ²⁷⁻²⁸ Beni maa ka ba daa kpaasi na'ayigsi ayi gba: ka daa sa ba yinni u nudirigu ya'ari, ni yinni u nuzaa ya'ari. ²⁹ Niriba ban daa gatti daa lbri ba zugu ka tuuri Yisa, ni, "ɔɔhɔ! Nyni n daa yetti yettɔ'ayɔya wa - ni, i nin wurim Gyeɔɔɔɔ Yiri la n-lusi, ka zaɔɔni daba ata m-me ka la yaasa! ³⁰ Pampanɔɔ yim dɔpulli maa zugu n-sigi na n-fa i maɔɔni m-basi!" ³¹ Lala ka gyeɔɔɔɔ kpamma maa daa laari Yisa, ban ni karimbadima maa gba, ka yetti taaba, ni, "U daa faari la niriba m-basira, amaa ka bu nyaɔni n-fa u maɔɔni m-basi! ³² Kye ka ti nya Masi-ya maa, Izraeli Naa maa, ka u yi dɔpulli maa zugu n-sigi na ka ti ninji u yedda!" Ka niriba ayi seeba ban daa kpaasi n-sa Yisa ya'a ayi maa gba daa tuuri u.
³³ Agbaa saha ɔɔn daa paaya, tingbaɔɔni maa zaa daa ninji zimm, ka zibsim daa ligi zaa n-yuui m-paai za-anoori hoo kurigu ata, wuntankabri saha. ³⁴ Di saha maa ka Yisa daa kaasi pampam, ni, "Elooyi, Elooyi, lama sabakyitani?" - dinɔɔ gbinni nye la, 'N Naawunni, n Naawunni, wula ka i kye ma m-basi?' ³⁵ Niriba ban daa zɛ n-tabli beni maa seeba daa wum u yettɔ'a maa ka yeli, ni, "Ya wumma! U boonni la Ilaygya!" ³⁶ Ka ba ninvugyinni daa zɔ na ni sɔ'asu n-sukki damiisiri ni n-zaɔɔni n-kusi kika'ari ni n-zaɔɔni n-duusi m-paai ni Yisa ti nyu, ni, "Kyela! - ka ti nya Ilaygya nin kye na n-sigsi u na, bee?" ³⁷ Ka Yisa daa tasi pampam ka kpi. ³⁸ Ka pateesa kan daa ya'ai Gyeɔɔɔɔ Yiri Dutitaari puuni maa daa toaai buyi, n-yi ka saazugu zaɔɔni n-sigri tiɔni.

³⁹ Soogyadima kpeenɔ n daa zε dɔpulli maa tooni: ka n̄n daa nya Yisa n̄n kpi seem maa, u daa yeli, ni, "Doo wa siri daa nye la Wumbiia." ⁴⁰ Ka pɔ'aseeba daa be kpan̄na sa ka gɔsiri na. Mariama n̄n daa yi Magdala na n daa be ba sunsukkuni, ni Mariama n̄n daa nye Gyeemsi bila ni Gyɔseesi ma, ni Saloomi. ⁴¹ Ban n daa pun dɔli Yisa n̄n daa na be Galilii tingban̄n̄u saha la, ka daa sun̄n̄ni u. Pɔ'aba pam ban daa dɔli u Gyerusalem na gba daa be beni.

⁴²⁻⁴³ Ƨɔ. Dɔɔ n daa be ni n̄n daa nye gyirima daana kɔamma maa sunsukkuni, ka daa guusiri Naawunni naam kyenni na m-paasi. U yuuri daa boonni la Gyooosefi, ka u daa yi Arimatiya tin̄na ni na. Di saha ka zaanoori daa ti maai Sɛ'asigu daari maa - Vuusim Dabsiri siri maaligu dabsiri nla - ka n̄n Gyooosefi daa mari u sufukpeemni n-kyan̄n̄i m-paai Gɔmna Pailiti na nti susi u soori ni u kye ka u zan̄n̄i Yisa ningbin̄n̄u nti sɔ'ai. ⁴⁴ Ka Pailiti n̄n daa wum, ni, Yisa pun kpi la, di daa gyeri u pam, ⁴⁵ ka u daa booli soogyadima kpeema maa na nti boosi u, ni, Yisa pun kpi ka di yuui, bee? Ka Pailiti n̄n daa wum kpeema maa lahabaari maa n-naai u daa zan̄n̄i ningbin̄n̄u maa yela n-nin̄i Gyooosefi nuu ni. ⁴⁶ Ka Gyooosefi daa da kasīn̄na ka sigsi kum maa na n-zan̄n̄i kasīn̄n̄i maa n-vili u n-zan̄n̄i u n-nin̄i gbaliseaa ban pun kyiībi ka tampifeoo ni. Ka ba daa bilim kugtitaari n-ligi ka noori. ⁴⁷ Mariama Magdalapɔ'a la, ni Gyɔseesi ma Mariama, daa gɔsiri ni, ka nya ban daa zan̄n̄i Yisa ningbin̄n̄u n-sɔ'ai seela.

16 Vuusim Dabsiri maa n̄n daa ti gaari ka Mariama, Magdala tin̄na pɔ'a la, ni Mariama Gyeemsi ma la, ni Saloomi, daa da kpanyuuma ni ba kyan̄n̄i nti soosi Yisa ningbin̄n̄u. ² Alahari daari bekyikyeoo ka ba daa kyenni Yisa gballi maa ziiya. ³ Ba daa be soori ni ka daa boosiri taaba, ni, "N̄n̄ni n ya m-biligi kugri la gballi maa noori ni n-ti ti?" ⁴ Amaa ba daa gɔsi n-nya, ka kugri maa pun biligi ni. Kugtibsiri n daa nye ka. ⁵ Ba daa kpe gballi maa puuni, ka daa nya na'akyimbilisɔ, ka u ye neempeela faratiti n-zi gballi maa ni, ba nudirigu ya'ari, ka di daa gyeri ba pam. ⁶ Ka u daa yeli ba, ni, "Ya di kye ka dabeem mari ya.", ni, "Ya boori la Yisa ziiya, Nazareti dɔɔ ban daa kpaasi la. U yigsiya. U laa n-ka kpa. Ya nyam ban daa dooli u seela n̄n̄a! ⁷ Amaa ya kyema n-yeli u nyaandɔliba, ni Piita, ni, u dan̄n̄i ba

tooni n-kyan̄n̄i Galilii. Beni ka ba nin nya u, hoo n̄n daa pun yeli ba seem la." ⁸ Di daa gyeri pɔ'aba maa pam n-n̄ma ba yam; ka dizugu ba daa zɔ n-yi gballi maa ni na. Dabeem n̄n daa mari ba pam la zugu, ba daa bu yeli sɔ seelli.

Gbankura seesi puuni ba sɔbi m-paasi an̄n̄a#:-

[[⁹ U daa yisigi Alahari daari asuba pinipini, ka di dabsiri maa u daa dan̄n̄i n-kye ka Mariama Magdala pɔ'a la n nya u, pɔ'asɔ n̄n daa kari arizimbeeri ayɔkɔi u zugu ni la. ¹⁰ Mariama daa yi beni n-kyan̄n̄i Yisa nyaandɔliseeba la saani, ka ba daa zi la ni sufusa'an̄n̄u n-kumna; ka u daa yeli ba di lahabaari maa. ¹¹ Ban daa ti wum, ni, Yisa be u nyɔvuri ni ka pɔ'a maa pun nya u, ba daa bu nin̄i lala yedda.

¹² Di nyaan̄n̄a ka ba niriba ayi daa kyenni ba nɔba m-pɔtti moo ni, ka Yisa beesigu daa takki ka u yi ba saani. ¹³ Ba daa labi nti yeli ban kpalim la, amaa ba daa bu nin̄i ba gba yeligu maa yedda.

¹⁴ Ƨɔ. Ka u daa naayi zan̄n̄i u man̄na n-wulisi u nyaandɔliba pii ni yinni la, ban daa ti diri diibu sahanseaa la, ka daa terisi ba pam ba yedda kaalinsi maa zugu, ni ba tuppuwumni zugu, dama ba taaba la daa nya u u kum yisigri maa nyaan̄n̄a ka ban mun daa bu nin̄i ba yeligu maa yedda. ¹⁵ Ka u daa yeli ba, ni, "Ya kyam nti gyili duniya lugri kam zaa m-mooli lahabsun̄n̄u wa yela n-ti Naawunni n̄n naam sɔ zaa. ¹⁶ Ka n̄nkam nin̄i yedda n-su Naawunni koom nin nya tilinginsim, amaa n̄nkam za'asi ka bu nin̄i yedda nin baasi yɔri. ¹⁷ Ka tunkara an̄n̄ ni be yedda dima saani: n yuuri maa ni ka ba nin kari arizimbeeri n-yiisi niriba ni, ba nin tɔ'asi yettɔ'a balibubalibu, ¹⁸ ba yi ti gbaai wugi ni ba nuusi, bee, n-nyu tibeoo, di bu ya nin̄i ba seseelli; ba nin zan̄n̄i ba nuusi m-pa baaridima zugri ka ba nya alaafɛa."

¹⁹ Ƨɔ. Ti Dugma Yisa n̄n daa tɔ'asi din̄n̄ zaa n-ti ba n-naai, Naawunni daa zan̄n̄i u n-duusi arizana ni ka u zini n̄n Naawunni nudirigu ziiya. ²⁰ U nyaandɔliba mun daa yi n-kyan̄n̄i ya'ari kam zaa nti mooli lahabaari maa. Ka ti Dugma daa be ba saani n-tumna, ka u daa wulisi, ni, ba yelisim nye la yeliman̄ni, u tunkara seesi an daa dɔli ba maa zugu. *Ammi.*]]

LUUKI

1 M Ba Tiyoofiluusi#:-

Niriba pam daa kpanji ba mansi n-sobi lahabaari zanjji n-kyanji din daa ninji ti saani. ² Ba daa sobi yet-t'a maa hoo niriba n-kan daa yeli ti seem maa, nin-vugseeba ban daa be di piiligu ni ka nya din daa ninji la, nti leebi ban moonni lahabaari maa. ³⁻⁴ Lala zugu man gba daa teesi, ni, di sumni ni n sobi yela maa deede n-ti i. Man pun doli bunseelli kam zaasa bala-bala halli nti kye ka i banji din siri nye yelimaŋni zanjji n-kyanji yeliseesi ban daa wulisi i la zaa.

⁵ Tɔ. Sahanseaa ka Naaheroodi n-kan daa nye Gyuudii tingbanjji naaba la, dɔɔ n daa be ni, ka u yuuri boonni Zakariya. Ban maanni maaligu n-tiri Naawunni la yinni n daa nye u, ka daa yi la maalimaanniba zuliyaasea ban daa boonni Abaigyadima la ni na. Ka u pɔ'a gba daa nye la Aruuna za'anɔri ni pɔ'a, ka u yuuri boonni Ilizabeti. ⁶ Ka babayi maa zaa daa nye la nin-vugsuma Naawunni saani, ka daa doli ti Dugma Naawunni zaaligu soori ni u kaya zaa, ka ka galinsi. ⁷ Amaa ba daa ka biya, dama Ilizabeti daa nye la kund'ara. M-paasi yaasa, babayi maa zaa daa laa n-kurigi ni pam.

⁸⁻⁹ Dahinseaa ka di daa ti paai n-kan Zakariya ni u ya'ari dima ni ba tumni ba tuma n-tiri Naawunni ba maali-maanniba soori ni, ka ba daa yiisi u ni u kpe ti Dugma Naawunni Gyeenji Duu maa ni, ni u ti nyoaa turaali zum. ¹⁰ Ka daadam maa zaa daa ze dundɔŋŋu maa ni n-susiri Naawunni lala turaali zum nyoaa saha maa. ¹¹ Ka ti Dugma malaaka daa yi Naawunni saani na, nti ze turaali zum maa nyoaa zii nudirigu ya'ari. ¹² Ka Zakariya n-kan daa nya malaaka maa, u daa yirigi ni, ka dabeem gbaai u. ¹³ Ka malaaka maa daa yeli u, "Zakariya, di zɔri dabeem, dama Naawunni daa pun wum i susigu, ka i pɔ'a Ilizabeti nin ti dɔ'ai bidibga n-ti i, ka i nin ti puri u yuuri Gyoni. ¹⁴ I nin ti mari sufupeelli ni sufumaasim pam i bii wa zugu, ka niriba pam gba nin ti mari sufupeelli u dɔ'am maa zugu. ¹⁵ Dama u nin ti ninji ninvugtitaari ti Dugma Naawunni soori ni. Ka u ku ti nyu dazeoo bee dapeelli, ka Naawunni Vuusim Sii Kasi nin ti kyenni u zugu ni na halli u dɔ'am saha zanjji n-kyenna. ¹⁶ U nin ti kye ka ya Izraeli dima pam nin ti nmaligi n-labi ya Dugma Naawunni saani. Ka u nin mari siya ni yiiko hoo anabi Ilaygya n-kan daa mari seem la, ¹⁷ nti zanjji anabi Ilaygya sii maa ni u yiiko gba n-danjji Naawunni tooni na. U nin kye ka yaseeba ban nye yaadima la safu ti labi m-peligi ba ya'ansi zugu, ka kye ka tuppuwumni dima ti takki n-nya yem hoo nin-vugseeba ban wumni Naawunni noori n-kan mari seem la, ka laa n-kye ka niriba maali siri n-guri ti Dugma."

¹⁸ Ka Zakariya daa yeli malaaka maa, "N kurigiya ni, ka m pɔ'a gba kurigi. Ka wula ka n nin toaai n-ninji dinŋɔ yedda?" ¹⁹ Ka malaaka maa daa labsi n-yeli u, "Mani n nye Gyeebriyeli, sɔ n-kan be Naawunni tooni la. Ka n-kan Naawunni n tum ma na, ni n ti tɔ'asi i ka zanjji lahabsunŋu wa n-ti i. N yett'a maa saha yi ti paai, di nin ninji lala. Amaa i bu ninji di yedda, ²⁰ ka dizugu i ya leebi la zɔligu zuna wa, ka ku laa n-tɔ'asi halli ka di saha maa ti paai."

²¹ Ka niriba maa daa guusiri Zakariya, ka di ti gyeri ba n-kan yuui Naawunni Duu maa ni zugu. ²² N-kan daa ti yi na, u daa bu nyanji n-tɔ'asi n-ti ba. Ka ba banji, ni, n-kan be Duu maa ni maa, u nya la zii. Ka u yi mari la u nuusi n-tɔ'asiri m-bugsiri ba, ka yi kpalim n-kɔŋŋi yett'a. ²³ Ka di daa ninji dabsiseesi ka u maaligu tuma dabsa daa ti naai, ka u daa kuli u yiri. ²⁴ Dinŋɔ nyaanŋa ka u pɔ'a Ilizabeti daa gbaai puuwa, n-sɔ'ari u maŋŋa niriba saani halli nti paai u gɔya anu daari, ²⁵ n-yetti, ni, "Pampanjji ti Dugma yi teaai n yela, ka ninji ma n-kan, ni u yiisi ma vi ni niriba saani."

²⁶ Tɔ; ka Ilizabeti puu maa gɔya ayoobu saha, Naawunni daa tum u malaaka Gyeebriyeli maa ka u kyanji tinseaa kan be Galilii tingbanjji ni, ka ka yuuri boonni Nazareti la. ²⁷ Ka u kyanji pɔ'asarisɔ saani, ka pɔ'a maa mun yuuri boonni Mariama. Pɔ'asariga maa daa na zi n-dooni ni doowa, amaa ba daa pun basi nangbambasiri, ni, u nin kuli dɔɔ n-kan yuuri boonni Gyoosefi, ka u mun nye Naadauda za'anɔri biya. ²⁸ Ka malaaka maa daa ti paai Mariama saani na, nti yeli u, ni, "M puusiri i ni, nyin pɔ'asɔ Naawunni n-kan sunji pam wa! Ti Dugma Naawunni be i saani." ²⁹ N-kan daa puusi u seem maa daa gyeri u pam, ka u birisiri di gbinni n-kan nye seela. ³⁰ Ka malaaka maa daa yeli u, "Mariama, di zɔri dabeem, ka i nya zugsunŋu Naawunni saani.

³¹ Wumma! I nin gbaai puuwa n-dɔ'ai bidibga, ka i nin ti puri u yuuri Yisa. ³² U nin ti mari tibsims, ka ba nin ti boonni u la Naawunni n-kan Ka Kpeaa biya. Ka ti Dugma Naawunni nin ti zanjji naam n-diisi u, u yaaba Naadauda n-kan daa di naseebu la. ³³ Ka u nin ti di naam n-su ya yaaba Yaakubu butiri, halli ni saha din ka tɔriga, ka u naam maa ku ti mari naari." ³⁴ Ka Mariama daa yeli malaaka maa, "N na zi n-dooni ni doowa. Ka wula ka dinŋɔ nin toaai n-ninji?" ³⁵ Ka malaaka maa daa labsi n-yeli u, "Naawunni Sii Kasi Vuusim nin sigi i zugu na, m-be i ni, ka Naawunni n-kan Ka Kpeaa wa yiiko nin ti be i saani. Dizugu nyin ti ya dɔ'ai bikasi sɔ maa, ba nin ti boonni u la, ni, 'Naawunni Biya'. ³⁶ Banjji ma i dɔ'ara Ilizabeti yela: ammi, ba daa bu boonni u, ni, kund'ara? Tɔ: n-kan mun mari bidibga puuwa, ni n-kan

kurigi maa zaa yōri, ka ka gōya ayoobu nŋka. ³⁷ Dama seseelli bu tō n-nyanŋi Naawunni yiiko." ³⁸ Ka Mariama daa yeli u, "Ti Dugma n su ma. Kyē ka di niŋi ma hoo nyin ŋŋn yeli seem maa." Ka malaaka maa daa bakki n-kyanŋi ka kyē u.

³⁹ Tō. Di saha maa ka Mariama daa yisigi n-kyanŋi yoomayooma n-kyanŋi zōya ni, nti paai tinseaa kan be Gyuudii tingbanŋu ni la. ⁴⁰ M-paai beni nti kpe Zakariya yiri m-puusi Ilizabeti. ⁴¹ Ilizabeti ŋŋn daa wum Mariama puusigu maa, bii maa daa damni u puuri ni, ka Ilizabeti paali ni Naawunni Sii Kasi. ⁴² Ka u daa tasi n-yeli pampam, ni, "Nyini m mari zugsunŋu n-gaari pō'aba zaa, ka biso ŋŋn be i puuri ni maa gba mari la zugsunŋu! ⁴³ M mun nye la ŋŋni, halli ka n Dugma maa ma kyē n saani na wa? ⁴⁴ Man ŋŋn kur wum i puusigu maa, biso ŋŋn be m puuri ni wa damni ni sufupeelli zugu. ⁴⁵ I niŋi yedda, ni, ti Dugma ŋŋn tō'asi seelli n-ti i la siri nin niŋi yelimaŋni, ka di zugu nyini n nye sufumaasim daana."

⁴⁶ Ka Mariama yeli#:-

"N tibgri ti Dugma n sufu ni,

⁴⁷ Ka Naawunni ŋŋn tuligi ma la zugu ka n sufu peligi pam.

⁴⁸ Dama u teaai u daabri tarintiri yela.

Ka zuna zanŋi n-kyenna,

Zamaana zaa nin ti boonni ma sufumaasim daana;

⁴⁹ Dama Yiiko Zaa Daana tum tunkara n-ti ma,

Ka u yuuri n nye kasi.

⁵⁰ Ka ban zōri u la muna -

Ban ka ŋŋn mun zōri ba namboo saha kam.

⁵¹ U zanŋi u nuu ni yiiko n-ŋme karimbaani dima maa

-

Ba teesibeeri nin wurim m-basi.

⁵² U yiisi la nadima ba naama ni,

Ka tibgri tarimma.

⁵³ U zanŋi bunsuma n-diisi kōm ŋŋn mari seeba maa,

Ka kari bundaandima ka ba bakki ni nuzaala.

⁵⁴ U sunŋi u daaba Izraeli dima,

Ka teaai ti yela n-zō ti namboo;

⁵⁵ Hoo ŋŋn daa yeli ti yaadima seem la.

U zō Ibrahim ni u nyaanŋa dima namboo

Halli ni saha din ka naari."

⁵⁶ Ka Mariama daa kpalim m-be Ilizabeti saani n-niŋi kaman gōya ata, ka laa n-labi n-kuli u yiri.

⁵⁷ Ka Ilizabeti dō'am saha ŋŋn daa ti paai, u daa dō'ai bidibga. ⁵⁸ Ka u ziziitaaba ni u dō'ariba daa wum, ni, ti Dugma zō u namboo pam, ka ŋŋn ni ban zaa daa mari sufupeelli. ⁵⁹ Bii maa dabsa anii daari ka ba daa la'am na ni ba gunni u ka puri u yuuri. Ba daa ya zanŋi la u ba Zakariya yuuri m-puri u, ⁶⁰ ka u ma Ilizabeti mun daa za'asi ka yeli, ni, "U yuuri nin boonni Gyōni." ⁶¹ Ka ba daa labsi n-yeli u, ni, "Ay! - I dō'arisōō ka ni ka u yuuri boonni Gyōni." ⁶² Ka daa mari ba nuusi m-bugsiri m-boosiri u ba, ni, u boori bii maa yuuri boonni la wula? ⁶³ Ka u daa susi bunni n-sōbi, ni, "Bii maa yuuri nye la Gyōni." ⁶⁴ Ka di daa gyeri ba zaa. Di saha maa ka Zakariya zilimni daa di lakki ka u yi tō'asiri m-pe'ari Naawunni. ⁶⁵ Ka dabeem daa gbaai ba ziziitaaba maa

zaa, ka niriba zaa daa kur diri taaba azama n-tō'asiri yela wa Gyuudii zōya tinsi zaasa ni. ⁶⁶ Nŋnkam zaa daa wum yela maa daa zanŋi a n-niŋi u sufu ni ka teesiri, ni, "Bii wa lee n ti ya nye la ninvugbōa?" Dama Naawunni yaa n daa be u ni.

⁶⁷ Ka u ba Zakariya daa paali ni Vuusim Kasi maa, ka tō'asi anabitiri ni, n-yetta#:-

⁶⁸ "Ti pe'ari ti Dugma, Izraeli Naawunni,

Dama u sunŋi ti n-yiisi ti wahala ni.

⁶⁹ Ka u daa bō tuliginsim daana n-ti ti na,

Dauda za'anōri biiya -

Naawunni ŋŋn daa su NaaDauda maa.

⁷⁰ Naawunni daa pun wulisi ti u yela,

U daa kyē ka u anabidima daa yeli ti,

Yuuma an gaari la ni -

Ninvugsuma n daa nye ba!

⁷¹ Ni, u nin tuligi ti ti dindima ni,

Ka yiisi ti ban yaai ti zaa nuu ni.

⁷²⁻⁷⁵ Naawunni n daa pō noori n-ti ti yaaba Ibrahim,

Ni, u nin yiisi ti ti dindima nuusi ni,

Ka kyē ka ti gyeemni u ka dabeem ka ti:

Ka ti niŋi ninvugsuma m-be u tooni kasikasi,

Halli ni ti nyōvuri tōriga.

Dizugu ka u daa zō ti yaadima namboo,

Ka daa bu tam u yelisunŋu ŋŋn nye seem maa.

⁷⁶ M biiya, ba nin ti boonni i la Anabi -

Anabi n-ti Naawunni Nŋn Ka Kpeaa.

Dama i nin ti danŋi ti Dugma Naawunni tooni

M-maali u sōya n-ti u.

⁷⁷ I nin wulisi u niriba yem,

Ni ba nin banŋi tuliginsim ŋŋn nye seem:

Ni, Naawunni nin kyē ba taalli m-peŋŋi ba,

⁷⁸ Dama Naawunni zō ti namboo pam.

Ka u kyē ka neesim yi saazugu n-kyē ti saani na,

⁷⁹ N-neaai tirim ban be zibsim ni, ni kum puuni,

Ka zanŋi nangbanyinni ni sufudoaa soori

N-wulisi ti nōba."

⁸⁰ Tō. Ka bii maa daa zōaai na, m-mari sufukpeemni, m-be moo ni halli ni dahinseaa ŋŋn daa ti zanŋi u manŋa n-wulisi n-ti Izraeli dima la.

2 Tō. Di daa niŋi lala, ka saha kanŋōna ka Room NaaTitaari Agasitisi daa tisi noori ni ba ti sōbri u suulinsi ni niriba zaa yuya. ² (Niriba maa danŋni yuya sōppu n-daa la, sahaseaa Kuriniyusi ŋŋn daa nye Siriiya tingbanŋu Gōmna la.) ³ Ka sōkam zaa daa kunni u toori tinŋa ni ba ti sōbi u yuuri. ⁴ Ka Gyoosefi gba daa yi Nazareti, Galilii tingbanŋu ni, nti sigi n-kyanŋi Betlehem, Gyuudii tingbanŋu ni. Ban daa dō'ai NaaDauda tinseaa nla; Gyoosefi daa nye la NaaDauda za'anōri nira, dizugu ka u daa kyanŋi beni ni u ti sōbi u yuuri. ⁵ Nŋn ni Mariama n daa la'am n-kyanŋi, dama Mariama daa pun basi nangbambasiri, ni, u kuli u. Di saha maa ka Mariama daa mari pukarigu. ⁶ Ban daa paai beni m-be ni maa, u dō'am saha daa ti paai. ⁷ Ka u daa dō'ai u pō'asaridō'am bidibga, ka zanŋi tana n-vili u, n-dooli bunkōbri diibu bunni ni, dama ba daa bu nya doaa zi-iyā saamma yiri maa ni.

⁸ Tõ; ka p̄guriba daa b̄e tin̄ḡa maa moo ni yun̄ḡu, n-guri ba peesi. ⁹ Ka ti Dugma malaaka daa yi ba saani na, ka ti Dugma gyirima neesim daa neaai n-gyiligi ba, ka dabeem daa k̄p̄e ba pam. ¹⁰ Ka malaaka maa daa yeli ba, "Ya di z̄cri dabeem! Ka n zi la lahabasun̄ḡu na ni n ti ya, ka ka mari sufupeelli pam, ka nye s̄kam zaa dinni. ¹¹ Dama ba da d̄'ai ya Tuligra zuna yun̄ḡu wa. NaaDauda tin̄ḡa ka ba da d̄'ai u. N̄ḡna n nye Masiya, Naawunni ḡḡn daa basi nangbambasiri, ni, u zan̄ḡi s̄ n-tum na, ka u nye ti Dugma la. ¹² Amaa din̄ḡ nin kye ka ya ban̄ḡi, ni, n yeligu wa nye la yelimaḡni: ya nin ti nya bileaa maa ka ba vili u tana n-dooli bunk̄bri diibu bunni puuni." ¹³ Di saha maa ka malaaka b̄ḡḡu daa yi arizana n-kye na, m-paasi malaaka yinni maa zugu, ka ba yuumni m-pe'ari Naawunni n-yetta#:-

¹⁴ "Naawunni ḡḡn b̄e saazugu mari gyirima pam, Ka daadam ban b̄e duniya wa ni nya sufudoaa ni nangbanyinni,

Naawunni ḡḡn wuri ba zugu!"

¹⁵ Malaakadima maa ḡḡn daa basi ba ka labi arizana ni maa, p̄guriba maa daa yetti la taaba, ni, "Din̄ḡna, ti kyem Betlihem nti nya bunseelli din nin̄ḡi maa, ti Dugma ḡḡn wulisi ti seelli la." ¹⁶ Ka ba daa kyan̄ḡi yooma, m-paai m-b̄ḡ n-nya Mariama ni Gyoosefi, ni bileaa maa, ka u d̄ḡ bunk̄bri diibu bunni maa puuni. ¹⁷ Ban daa nya lala maa, ba daa yeli malaaka ḡḡn daa t̄'asi bii maa yela seem la n-ti ba. ¹⁸ N̄ḡnkam zaa daa wum p̄guriba maa lahabaari maa, di daa yi nin̄ḡi ba la alahazibu. ¹⁹ Mariama mun daa zan̄ḡi yela maa zaa n-nin̄ḡi u sufu ni, n-kur teesiri a yela. ²⁰ Ka p̄guriba maa daa labi n-tiri Naawunni gyirima ni pe'abu ban daa wum ka nya seelli maa zugu. Ka di siri daa nye la hoo malaaka maa ḡḡn daa yeli ba seem la.

²¹ Tõ; ka bii maa dabsa anii daari ḡḡn daa ti paai, ba daa gunni u ka puri u yuuri Yisa, dama ban daa na bu gbaai u puu saha seaa la, malaaka maa daa pun yeli, ni, ba boolim u yuuri lala.

²² Tõ. Di nyaan̄ḡa ka saha daa ti paai ni Gyoosefi ni Mariama kyan̄ḡi nti tum kaman Musa zaaligu ḡḡn yeli seem, ni, ba maalim Mariama d̄'am kasitiri maaligu. Ka ba daa zan̄ḡi bii maa n-kyan̄ḡi Gyerusalem, ni ba ti zan̄ḡi u n-ti ti Dugma. ²³ Ba daa nin̄ḡi kaman din s̄ḡbi n-yeli ti Dugma zaaligu ni seem, ni, ba zan̄ḡma ba bik-pamma, bidibsi la, n-tisi ti Dugma. ²⁴ Ka daa maali maaligu maa kaman ti Dugma zaaligu ḡḡn yeli seem la, ni, ba k̄rim ḡmanzeesi ayi bee ḡmambisi ayi m-maali maaligu.

²⁵ Tõ; d̄ḡḡ n daa b̄e Gyerusalem, ka u yuuri boonni Simiȳḡn, ka doo wa daa z̄cri Naawunni ka d̄ḡli u zaaligu sun̄ḡa: ka guusiri Izraeli dima tuligra soori; ka Naawunni Vuusim Kasi daa b̄e u ni. ²⁶ Sii Kasi daa pun kasigi n-yeli u, ni, faasee ka u ti nya ti Dugma Masiya p̄ḡi ka naayi kpi. ²⁷ Ka Naawunni Sii maa daa kye ka u kyan̄ḡi Naawunni Gyeen̄ḡu Yiri maa ni. Di saha maa ka Gyoosefi ni Mariama daa mari Yisa n-kpeeri na ni ba ti nin̄ḡi u hoo zaaligu kaari ḡḡn nye seem maa. ²⁸ Ka Simiȳḡn daa deaai bii maa n-zali, ka pe'ari Naawunni n-yetta#:-

²⁹ "Dizugu, n Dugma, zuna zan̄ḡi n-kyenna, I nin kye ka m bakki duniya wa ka kyan̄ḡi ni sufudoaa;

Hoo nyin ḡḡn daa basi nangbambasiri n-ti ma seem la.

³⁰ Dama n nini nya i Tuligra maa,

³¹ nyin daa zan̄ḡi s̄ n-ti butiri kam zaa wa.

³² N̄ḡna n nye neesim din ya neaai tinzundima M-bugsi ba i soori;

Ka i niriba muna, Izraeli dima -

I nin taasi gyirima na n-ti ba."

³³ Tõ; ka Simiȳḡn ḡḡn daa t̄'asi bii maa yela maa, di daa nin̄ḡi bii maa ba ni u ma alahazibu. ³⁴ Ka Simiȳḡn daa susi Naawunni susisuma n-nin̄ḡi ba zugu, ka yeli u ma Mariama, ni, "Din̄ḡ ka Naawunni zaali, ni bii wa nin kye ka Izraeli dima pam ti sigsi ba man̄ḡa ka laa n-du yaasa. U nin ti laa n-leebe ḡḡn ya wulisi niriba tuligin-sim soori, ka baseeba nin za'asi u yela. ³⁵ Ka i gba sufu nin sa'am di zugu, kaman takoobi ḡḡn kusi nira seem la. Ka yelis̄'ara nin ti yi niriba pam sufu ni na."

³⁶ Ka p̄'as̄ḡ gba daa b̄e ni, n-nye anabi, ka u yuuri boonni Anna. Ka nye Fanuweli biiya, Aseeri za'an̄ḡi ni nira. U daa kurigi pam, ³⁷ dama u daa zinni doo yiri la yuuma aȳḡḡḡ, ka daa zinni puk̄tiri muna halli ni yu-uma pisinii ni anaasi. U daa kur b̄e la Naawunni Gyeen̄ḡu Yiri ni, yun̄ḡu ni wuntan̄ḡa saha zaa, n-gyeemni Naawunni ni wunsusigu ni noori loobu. ³⁸ Ka p̄'a wa daa kye na di saha maa, m-pe'ari Naawunni, ka t̄'asiri bii maa yela n-tiri ninvugseeba ban daa guusiri Gyerusalem tuliginsim dabsiri la zaa.

³⁹ Tõ; ka ban daa tum ti Dugma zaaligu ḡḡn nye seem zaa n-naai, ba daa labi n-kuli Galilii, m-paai ba toori tin̄ḡa Nazareti. ⁴⁰ Ka bii maa daa zoaai na, m-mari yem ni yaa, ka Naawunni wurilim b̄e u ni pam.

⁴¹ Yuumni kam Yisa ba ni u ma daa yi kyenni la Gyerusalem nti diri Yakki-n-Gaari Kyuu. ⁴² Ka bii maa ḡḡn daa ti paai yuuma pii ni ayi maa, ba daa kyan̄ḡi n-di kyuu maa hoo ban diri ka yuumni kam seem. Ka kyuu maa dabsa ḡḡn daa ti naai ka ba labri n-kunni la, ⁴³ Yisa daa kpalim la Gyerusalem. Ka u ba ni u ma bu mi, dama ba daa teesi, ni, u b̄e la daadam maa ni. ⁴⁴ Ka dizugu daa kye ka ba kyan̄ḡi la dabsimunni kyenni; di nyaan̄ḡa ka ba daa naayi boori u ziiya ba d̄'ariba ni ba z̄ḡdima saani. ⁴⁵ N-daa b̄ḡ u n-k̄ḡḡḡ beni, ka labi Gyerusalem nti boori u ziiya. ⁴⁶ Di dabsa ata daari ka ba daa nya u Naawunni Gyeen̄ḡu Yiri ni, ka u zi karim-badima saani, n-wumsiri ba yett̄'a, ka boosiri ba boosa. ⁴⁷ N̄ḡnkam zaa daa wum u yett̄'a maa, di daa nin̄ḡi ba la alahazibu u yem gyerigri zugu. ⁴⁸ Ban daa nya u maa di daa gyeri ba ni, ka u ma boosi u, ni, "M biiya, wula ka i nin̄ḡi ti seem wa? Man ni i ba yi boori la i ziiya ni sufusa'an̄ḡu." ⁴⁹ Ka u daa labsi n-yeli ba, "B̄ḡ n nin̄ḡi ka ya boori n ziiya? Ammi, ya bu mi, ni, di kpa la talasi ni m b̄e m Ba tuma maa ni?" ⁵⁰ Ka ba daa bu mi ḡḡn yeli ba seem maa gbinni. ⁵¹ Ka u daa d̄ḡli ba n-labi n-kuli Nazareti, ka deaari ba noori. Ka u ma daa zan̄ḡi yela maa zaa n-nin̄ḡi u sufu ni. ⁵² Ka Yisa bamsim ni u

yem daa paasira, ka u mari zugu pam Naawunni ni ninsaaliidima saani.

3 Yuunseaa n daa paai, zaŋŋi n-kyanŋi yuuma piia ni anu NaaTaibiriyusi ŋon daa zinni Room NaaTi-taari naam gbana zugu la. Di saha maa ka Pŋntiyusi Pailiti daa nye Gyuudiiya tingbanŋu Gŋmna, NaaHeroodi mun daa di Galilii naam, ka u beeri Filipi mun daa di Ituriya ni Tirakŋnaati m-paasi, ka Laasanyasi mun daa di Abiliini naam. ² Saha kanŋ yaasa ka Annasi ni Kayafasi daa di Izraeli dima gyeenŋu suulinsi. Di daa nye la saha kanŋ ka Naawunni daa tɔ'asi n-ti Gyŋni, sɔ ŋon daa nye Zakariya bii la, yoo ni sa.

³ Dizugu ka Gyŋni daa kyanŋi n-gyinni Gyŋdin mɔ'ari ziiya gyilagyila ni, m-moonni n-yetti, ni, "Ya kyeli ya teesibeeri, ni ya tumbeeri tuma, m-basi. Ka lala zugu ya kyem na ka man nin su ya Naawunni koom, ka Naawunni nin kye ya taalli zaa m-peŋŋi ya." ⁴ Di zaa daa nye hoo Anabi Aizaaya ŋon pun sɔbi u bukku maa puuni n-yeli seem la. U daa yenni, ni#:-

"Ya wumma!

Sɔ m be yoo ni n-tasira,

Ni, 'Ya maalim ti Dugma palli n-ti u,

Ya se'asim u sɔya zaa ka a tuusi kyappi;

⁵ Baa kam zaa nin ti nyeri,

Ka zɔya ni kunkuna zaa nin birigi n-sigi;

An gɔlim zaa nin teaai,

Ka sɔgbiragbira la mun leebi bɔlibɔli;

⁶ Ka ninsaala zaa nin ti nya

M-banŋi Naawunni ŋon nin tuligi u niriba seem la.' "

⁷ Tɔ; ka daadam daa la'am Gyŋni saanni na pam, ni u su ba Naawunni koom. Ka u daa yeli zama maa, ni "Ya bunkyɔ'ama wa! Ya kur ŋmani la hoo wa'abeeri! ŋoni n wulisi ya Naawunni ŋon ya namsi ya seem ka ya yenni, ni, ya nin zɔ n-yi namsigu maa ni?" ⁸ See ka ya tum tun-seesi an wulisi, ni, ya pun takki ya halibeoo ni ya teesibeeri zaa, kaman tisunŋu ŋon wannu walisuma seem la. Yan di yetti taaba, ni 'Ibrahim ya'ansi n nye ti!'; ya bu banŋi, ni, Naawunni nin toaai n-zaŋŋi halli kuga wa gba m-maali ya'ansi n-ti Ibrahim? ⁹ Pampanŋu ka Naawunni nin namsi tumbeeri dima hoo nira ŋon maali u leefu siri ni u ŋma tiseaa kan bu wannu sunŋa seem. U nin ŋma ka n-lusi, ka zaŋŋi ka n-lɔsi bugum ni." ¹⁰ Gyŋni ŋon daa tɔ'asi lala maa, ka zama maa niriba daa boosi u, ni "Ka dizugu ti ya ninji la wula?" ¹¹ Ka u labsi n-yeli ba, ni, "ŋon mari kpari ayi ŋon yiisim yinni n-tisi ŋon pun ka halli yinni. Bee ŋon mari bundirigu gba ŋon purim di lala." ¹² Tɔ; ka lampodeaariba gba daa kye Gyŋni saanni na, ni u su ba Naawunni koom maa. Ba daa boosi u, ni, "Ti Karimba, ka wula ka tirima ya ninji?" ¹³ Ka u daa labsi n-yeli ba, ni, "Ya di deaari n-yakkri ban wulisi ya seem maa." ¹⁴ Soogyadima gba daa boosi u m-paasi, ni, "Ka tirima ŋona?" Ka u daa yeli ba, "Ya di mugsiri sɔ n-deaari ligri bee n-galimni sɔkam yɔriyɔri; ka ya kye ka ya nini tigi ya yoori ŋon n-nye seem maa."

¹⁵ Tɔ; ka bana, ni Izraeli dima maa zaa, daa kur gu-usiri Naawunni ŋon ya n-tum sɔ na n-ti ba, ni u ti su ba naam fukumsi la. Ba daa puri lala naaba yuuri, ni,

'Masiya', bee 'Kirisita'. Dinŋona Gyŋni ŋon daa tɔ'asi u yettɔ'a seem maa, ba daa birisiri ni m-boosiri taaba, ni, "Ammi, Masiya na'a ŋu, bee?" ¹⁶ Amaa Gyŋni daa tasi n-yeli ba zaa, ni, "Koom ka mani zaŋŋi n-suuri ya wa, amaa sɔ kyenni na ŋon nin zaŋŋi Sii Kasi ni bugum n-suuri ya. ŋona n kpeem n-gaari ma halli ka mani bu sum ni m pirigi u namna n-ti u. ¹⁷ U kyenni na, ka pun maali u neema siri ni u pii u kabuubu tampii maa n-ninji ka kasikasi. U nin yeeli u kyi maa n-yiisi wuurigu la ka kye kabeelim. Kasuma maa ka u nin la'asi n-su u kusɔkku maa ni, ka naayi zaŋŋi wuurigu maa zaa n-vaai m-basi bugunseebu bun ka kpiisigu puuni."

¹⁸ Tɔ; ka Gyŋni daa kpamsiri niriba lala, ka paasiri ba yeligu pam zaŋŋi n-kyanŋi Naawunni lahabasunŋu maa ni. ¹⁹ Tɔ; ka NaaHeroodi daa pun fa u mantoori beeri pɔ'a la - pɔ'a maa mun yuuri daa boonni Heroodiyasi - ka anŋ zaa nyaanŋa ka Gyŋni daa galim Naaba maa dizugu, ni, Naaba galimiya pam, m-paasi ŋon daa pun tum tumbeseesi la zugu. ²⁰ Dinzugu NaaHeroodi daa laa n-tum tumbeseaa kan gaari ŋon pun tum tun-seesi la zaa ka kye ka ba gbaai Gyŋni n-kpari dansarika ni.

²¹ Tɔ; amaa ban daa na bu gbaai Gyŋni sahanseaa la, ka ŋon daa na suuri daadam zaa Naawunni koom maa, ka Yisa gba daa su. Ban daa su Yisa koom n-naai ka u daa puusiri Naawunni la, di saha ka saazugu sangbana daa yoaai ²² ka Naawunni Sii Kasi daa yi na n-sigi u saanni na: Sii maa mun daa ŋmani la hoo nanmanni. Ka ba daa wum Naawunni kukɔri saazugu na ka yenni, ni, "M bii n nye i, ka n wuri i pam; n nini n tigi i."

²³ Tɔ; ka dinŋona Yisa mammanŋa ŋon daa ti ya piili u tuma maa, u yuuma n daa nye kaman yuuma pisita. Niriba daa teesi, ni, u nye la Gyoosefi biiya. Gyoosefi mun daa nye la Heeli biiya, ²⁴ Heeli Mattaati biiya, Mattaati Liivai biiya, Liivai Melikyii biiya, Melikyii Gyannai biiya, Gyannai Gyoosefi sɔ biiya, ²⁵ Gyoosefi Matatayasi biiya, Matatayasi Eemɔsi biiya, Eemɔsi Neehum biiya, Neehum Esili biiya, Esili Nagyeaai biiya, ²⁶ Nagyeaai Maati biiya, Maati Matatayasi sɔ biiya, Matatayasi Semeeyini biiya, Semeeyini Gyoosekyi biiya, Gyoosekyi Gyooda biiya, ²⁷ Gyooda Gy'anan biiya, Gy'anan Reesa biiya, Reesa Zerubabeli biiya, Zerubabeli Seaalitiyeli biiya, Seaalitiyeli Neeri biiya, ²⁸ Neeri Melikyii biiya, Melikyii Addi biiya, Addi Koosaam biiya, Koosaam Elimadam biiya, Elimadam Yeeri biiya, ²⁹ Yeeri Gyɔsuuwa sɔ biiya, Gyɔsuuwa Eliyeeziri biiya, Eliyeeziri Gyoorim biiya, Gyoorim Mattaati biiya, Mattaati Liivai biiya, ³⁰ Liivai Simiyon biiya, Simiyon Gyuuda biiya, Gyuuda Yisifu biiya, Yisifu Gyoonan biiya, Gyoonan Ilayakiyim biiya, ³¹ Ilayakiyim Miliya biiya, Miliya Menna biiya, Menna Matata biiya, Matata Neetan biiya, Neetan NaaDauda biiya, ³² NaaDauda Gyese biiya, Gyese Oobedi biiya, Oobedi Bɔ'azi biiya, Bɔ'azi Seaala biiya, Seaala Neeseoon biiya, ³³ Neeseoon Aminadaba biiya, Aminadaba Arimin biya, Arimin Aani biiya, Aani Hezɔn biiya, Hezɔn Perezi biiya, Perezi Gyuuda biiya, ³⁴ Gyuuda Yaakubu biiya, Yaakubu Yisahaaku biiya, Yisahaaku Ibrahim biiya,

Ibrahim Teera biiya, Teera Neehoori biiya, ³⁵ Neehoori Serugu biiya, Serugu Reoo biiya, Reoo Pelligi biiya, Pelligi Hibri biiya, Hibri Seela biiya, ³⁶ Seela Kyeenan biiya, Kyeenan Aafaksaddi biiya, Aafaksaddi Seemi biiya, Seemi Nuhu biiya, Nuhu Lamekyi biiya, ³⁷ Lamekyi Metusala biiya, Metusala Inokyi biiya, Inokyi Gyereedi biiya, Gyereedi Mahalaleelli biiya, Mahalaleelli Kyeenan biiya, ³⁸ Kyeenan Inosi biiya, Inosi Setti biiya, Setti Adam biiya; nɔn Adam muna, Naawunni bii n daa nye u.

4 Yisa daa ti ya yi Gyɔdin mɔ'ari n-labi na la, ka Naawunni Sii Kasi pun paali u ni. ² Ka Sii maa daa zaŋɔji u n-taasi yoo ni sa ni u ti niŋi dapisinaasi; ka Sintaani daa zamsi u. Di saha maa u daa bu di bunseela halli ka kɔm ti naayi wum u yoo maa ni. ³ Ka Sintaani daa yeli u, ni, "I yi siri nye la Naawunni biiya, i ku kye ka kugri wa leebi bundirigu?" ⁴ Ka Yisa labsi n-yeli u, ni, "Di pun sɔbi n-dɔya, ni, pa bundirigu kɔkɔ zugu ka nin-saala be ni." ⁵ Di nyaanŋa ka Sintaani daa zaŋɔji u n-kyanŋi n-duusi saazugu n-wulisi u duniya puuni tinsi zaasa yooma. ⁶ Ka Sintaani yeli u, ni, "I bu banŋi, ni, mani n su anŋɔ zaa fukumsi? Ka man boori sɔ nuu ni ka n ya n-zaŋɔji a n-niŋi. ⁷ Dizugu i yi sakki n-gbaani n-gyeem ma Naawunni gyeenŋu, n nin zaŋɔji anŋɔ zaa ni a bunveela zaa fukumsi n-ti i, ka a ti nye i dina." ⁸ Ka Yisa labsi n-yeli u, "Di pun sɔbi n-dɔya, ni#:-

'Naawunni yinni kɔkɔ

N sumsi gbaanigu ni gyeenŋu.

Ka Nɔna n nye ya Dugma." "

⁹ Ka Sintaani daa laa n-zaŋɔji u n-kyanŋi Gyerusalem timpuuni ka zaŋɔji u n-du n-tɔm Naawunni Gyeenŋu Yiri saazugu sa, ka Sintaani yeli, "I yi siri nye la Naawunni biiya, i ku zaŋɔji i maŋŋa m-basi tiŋŋa?" ¹⁰ Di pun bu sɔbi n-dɔya, ni, Naawunni nin kye ka u malaakadima kye na n-guri i? ¹¹ Ka laa n-sɔbi, ni, 'I yi ya lu, ba nin teebi i saazugu ba nuusi ni ka i napɔŋŋu ku tuui kugri.'" ¹² Ka Yisa labsi n-yeli u, ni, ba yeliya, ni, "I di zamsiri i Dugma Naawunni." ¹³ Ka Sintaani nɔn daa yi zamsi u n-naai maa, u daa bakki ni ka kye u saha beela.

¹⁴ Tɔ; ka di nyaanŋa ka Sii Kasi kpeerŋu daa paali Yisa maa ni, ka u labi Galilii tingbanŋu ni na. Ka beni tinkpansi maa, ni an ze gyilagyila zaa, daa wum u lahabaari maa. ¹⁵ U daa kpeeri ba la'arŋu duri ni n-wulisiri ba, ka ba zaa daa tiri u gyirima u yetto'a zugu.

¹⁶ Ka Yisa daa paai Nazareti - ban daa wubsi u tinseaa la nla - ka Vuusim Dabsiri daari daa ti paai, ka u daa kpe ba la'arŋu duu ni hoo u soori nɔn daa kur nye seem. ¹⁷ N-kpe beni, ka u daa yisigi n-zaani ka ba zaŋɔji Anabi Aizaaya bukku la n-ti u na ni u karim. Ka u daa lakki bukku maa ni u karim n-ti ba. Nɔn daa lakki ka maa, u daa bɔ ya'aseaa kan daa wulisi, ni#:-

¹⁸ "Ti Dugma Sii maa be man saani,

Dama Nɔna n yiisi ma ni m mooli

N-wulisi u lahabasunŋu maa n-ti faradima.

Ka laa n-tum ma ban gbaasi seeba saani

Ni n ti yeli ba, ni, ban nin yiisi ba m-basi.

Ni n kyem zoomma gba saani

N-yeli ba, ni, ba nini nin neaai.

Ni, ban mugsiri seeba yaasa nin nya soori

Ni ba ti su ba mansi.

¹⁹ Lala maa n ya wulisi,

Ni, ti Dugma sahasunŋu maa paaya."

²⁰ Nɔn karim lala n-naai maa, u daa labsi n-kpabi bukku maa ka zaŋɔji ka n-tisi ka laa n-zini. Ka ban daa zi duu maa ni maa zaa kur be la u gɔsibu ni. ²¹ Ka u daa piili n-yeli ba, ni, "Zuna, yan da wumni yela wa sahanseaa la, yela maa da kur niŋni yelimaŋni." ²² Ka sɔkam zaa daa pe'ari u, ka nɔn zaŋɔji yem ni nya'asim n-tɔ'asiri u yetto'a maa seem n daa niŋi ba alahazibu pam. Baseeba boosiri taaba, ni, "Pa Gyoosefi bii n-kur nɔa?" ²³ Ka dizugu nɔn mun daa labsi n-yeli ba, "Man kur mi halli, ni, ya nin teaai ma nyesiseaa yela - kan yetti, ni, 'Nyin tiimaraana wa, kur tibma i maŋŋa!', ni, 'Tin daa wum ka i tum seem Kapirinyum tiŋŋa ni la, see ka i tum lala i mammaŋŋa tiŋŋa wa puuni!" ²⁴ Ka u daa laa n-yeli ba, "Yelimaŋni ka n yetti ya wa, anabi zaa maŋtoori timbiisi n nye ban bu sakki n-deari u.

²⁵ Amaa yelimaŋni ka n ya yeli ya, Izraeli pukɔya daa zaaai pam Anabi Ilaygya saha la, wari nɔn daa zaani yuuma ata ni gɔya ayoobu ka kɔm lu. ²⁶ Amaa Naawunni daa bu tum Ilaygya ni u kyanŋi pukɔya wa sɔsɔ saani, amaa pukɔsɔ nɔn daa be Zarifaati tiŋŋa saani ka u daa tum u - tiŋŋa wa n kur be Saidoon tingbanŋu ni. ²⁷ Yaasa m-paasi: Gyuudii tingbanŋu ka kɔnsi daa zaaai pam Anabi Ilayseaa saha la, amaa ba sɔsɔ daa bu nya tippu, amaa Na'aman sɔ nɔn daa nye Siriiya nira la ka ba daa tibi." ²⁸ Tɔ; ka ban daa wum u yetto'a wa la'arŋu duu maa ni, ba zaa sufu daa yisigi ni ²⁹ ka ba daa zaŋɔji u n-yiisi ba tiŋŋa maa ni, m-mari u halli ni zɔpiisi zugu ni ba daai u n-lusi n-ku u, ³⁰ amaa u daa dɔli ba sunsukkuni n-yi n-kyanŋi ka kye ba.

³¹ Tɔ; ka Yisa daa kyanŋi n-sigi m-paai Kapirinyum - Galilii tingbanŋu tinseaa n nye ka. U daa paai m-be ni, ka daa la'amni ni Kapirinyum dima n-wulisiri ba, Vuusim Dabsiri kam zaa. ³² Di daa niŋi ba alahazibu pam nɔn daa tɔ'asiri yetto'amaŋŋa la zugu, ka u bu birisiri halli beela. ³³ Ka dɔsɔ daa be la'arŋu duu maa ni ka arizimbeoo daa kur be u ni. Ka u daa kaasi pampam, ni, ³⁴ "Aah! Yisa, nyin Nazareti doo wa! Wula ka i ya m-mukki ti? I kyenni na ni i ti sa'am ti, bee? M mi nyin nye sɔa: ni, i nye la nɔn nye bunkasikasi ka yi Naawunni saani na!" ³⁵ Amaa Yisa daa nyikki u ka yeli, "Sina i vuuri ka yi na ka kye u!" Ka arizimbeoo maa daa tɔ doo maa n-lusi u tiŋŋa, ba zaa sunsukkuni, ka yi na ka kye u, ka sɛseelli bu niŋi doo maa. ³⁶ Ka di daa yi gyeri ba zaasa ka ba yi yetti taaba, ni, "Ka yeligu bɔ nɔa? U kur zaŋɔji yaa n-tɔ'asiri u yetto'amaŋŋa n-yetti arizimbeeri, ni, ba yim na, ka ba siri yiiri na, fimm!" ³⁷ Ka nɔn daa niŋi seem maa daa mooli n-gyili beni tinsi maa ni, ni a tinkpansi zaa.

³⁸ Ka u daa yi la'arŋu duu maa ni n-kpe Saimoon yiri. Di saha maa Saimoon deemma ka waari daa mara, ka u dɔya n-gyigra, ka ba daa tɔ'asi n-ti Yisa m-boosi u zaŋɔji n-kyanŋi pɔ'a maa yela. ³⁹ Ka u daa kpe n-zaani u

saani ka tasi dooru maa ka di yi ka kye pɔ'a maa ka u daa doaai yooma n-yi na n-tum n-ti ba.

⁴⁰ Tɔ; ka wuntanɔɔa nɔn daa ti lura, ka niriba pam daa zi ba baaridima n-kye u saani na, ka u zanɔɔi u nuusi m-pa sɔkam zaa zugu, ka tibi ba. ⁴¹ Ka arizimbeeri daa yi na ka kye niriba pam, ka kur tasiri n-yetti, ni, "Nyini n nye Naawunni bii la!" amaa u daa nyikki ba ni, ka bu sakki ni ba tɔ'asiri lala, dama ba daa banɔɔiya, ni, nɔna n nye Masiya, Naawunni nɔn tum sɔ la.

⁴² Tɔ; ka beoo nɔn daa ti neaai, u daa yi timpuuni n-kpe moo ni. Ka ba zaa daa bɔ m-bɔ nti nya u, ka susiri u n-yenni, ni, u di laa n-kyanɔɔi seela ka kye ba;

⁴³ amaa u daa yeli ba, "Di nye la talasi ni m mooli Naawunni naam lahabasunɔɔu n-gyili, ka tinseesi an kpalim la zaa gba wum: dizugu ka Naawunni tum ma na." ⁴⁴ Ka u daa doaai n-kyanɔɔi Gyuudii tingbanɔɔu ni nti kpe ba la'anɔɔu duri ni n-yiisiri wa'azu.

5 Tɔ; ka dahinseaa ka Yisa daa ti ze Gyenesareti mɔ'ari la noori ni, ka niriba pam kpa'ari n-kyenni u saani na ni ba ti wum Naawunni yeligu maa. ² Ka u daa nya nyarima ayi seesi an daa kpalim n-dɔya mɔ'aduuri la ni; ka zingbaariseeba ban daa su a maa mun daa kye a n-dooli ka kyanɔɔi ni ba ti peaa ba laama. ³ Ka Yisa daa kpe nyarinseaa ni, nyarinɔɔu maa mun daa nye la Saimoon dinni, ka dinɔɔna u daa belim Saimoon, ni, u tugsim ka n-kpe koom maa ni n-zaali tooni beela. Ka Yisa daa zini nyarinɔɔu maa puuni n-wulisiri niriba maa. ⁴ Nɔn daa ti wulisi ba n-naai, u daa yeli Saimoon, "Kye-ma nti paai mɔ'ari wa kɔzulinɔɔu ni sa, n-lɔbi ya laama maa n-gbaai zaasim." ⁵ Ka Saimoon labsi n-yeli u, "N Daana, ti sa pun lɔbi a yunɔɔu la n-neaai beoo, ka mun bu gbaai halli yinni gba; amaa nyin nɔn yeli seem wa zugu, n nin lɔbi." ⁶ Ka ban daa siri ninɔɔi lala ba daa gbaai zaasim pam, halli ka ba laama maa ti boori a kyeesi. ⁷ Ka ba daa booli ba zingbaaritaaba ni ba zanɔɔima nyarinseaa la n-kye na n-sunɔɔi ba. Ka ba daa kye na nti sunɔɔi ba ka yiisi zaasim maa m-paali nyarima ayi maa zaa, halli ka a ti ya sim koom maa ni. ⁸ Saimoon Piita nɔn daa nya lala maa u daa gbaani tinɔɔa Yisa tooni ka yeli u, "N Dugma, kyema ka kye man tumbeeri daana wa m-basi. M bu sumsi m-pɔri i saani na." ⁹ Tɔ; ka ban daa gbaasi zaasim seem maa zugu di daa gyeri Saimoon ni bankam daa be u saani maa pam. ¹⁰ Ka di daa ninɔɔi Zebidii biisi Gyeemsi ni Gyɔni ban daa nye Saimoon tuntuntaaba la gba alahazibu. Ka Yisa daa yeli Saimoon "Di zɔri dabeem! I yi gbaari la zaasim halli ni zuna; amaa zuna zanɔɔi kyanɔɔi i ya leebi la nɔn gbaari ninsaalidima n-tiri Naawunni." ¹¹ Ban daa ti zanɔɔi ba nyarima maa na nti dooli duuri ni, ba daa kye ba bunseelli kam zaa m-basi ka yisigi n-dɔli Yisa.

¹² Tɔ; ka Yisa nɔn daa ti be tinseaa ni maa, dɔɔɔ n daa be ni ka kɔmni daa ti wali u ningbina zaa. Doo maa daa kye Yisa saani na nti kuntiri u tooni m-belimni u n-yetta, "N daana, i yi da sakki lala, i naa kye ka n kɔmni wa naai ka n kpe n-taabi ni." ¹³ Ka Yisa daa teaai u nuu n-siisi u ka yeli, "N sakkiya: di naama!" Ka u kɔmni maa daa siri basi u lala saha maa. ¹⁴ Ka Yisa daa kpaam u n-yeli, "Di yeli sɔa, amaa kur kyem nti zanɔɔi i manɔɔa

n-wulisi maalimaanna ka maali sariseesi Musa nɔn daa sɔbi n-zaali zanɔɔi n-kyanɔɔi kɔmni tippu zii la; dina nin kye ka ba banɔɔi, ni, i siri nya tippu." ¹⁵ Amaa Yisa yuuri daa maali n-du pam n-kyanɔɔi halli, ka daadam pam daa la'am na ni ba ti wum u yettɔ'a, ka laa n-kye ka u tibri ba dooru balibu kam la. ¹⁶ Ka Yisa mun daa yisigri n-kyenni moo ni, ni u ti be u kɔkɔ m-puusiri ka susiri Naawunni.

¹⁷ Dahinseaa ka Yisa daa laa n-kpe duu ni n-wulisiri niriba, ka Farisii dima ni Naawunni zaaligu karimbadi-ma seeba daa kpe duu maa na n-zintiri n-wumni u yettɔ'a maa; ba daa pun yi Gyerusalem tinɔɔa ni, ni Galilii ni Gyuudii tingbana ni m-paasi n-kye na. Di saha maa ka Naawunni yiiko daa be u ni n-kye ka u tibri niriba. ¹⁸ Ka ninvugseeba daa zanɔɔi ba baarisɔ ka u gbaya ayi zaa daa kpi, n-ninɔɔi u sɔnɔɔu ni n-zu u na; n-kye na nti boori soori ni ba zanɔɔi u n-kpe n-dooli Yisa tooni ¹⁹ ka kɔnɔɔi, daadam maa nɔn daa zaaai m-mugsiri u maa zugu. Dinɔɔu zugu ba daa zanɔɔi u n-du la yiri maa pii saazugu nti kyiiibi voori n-yoaaai n-sigsi u, nɔn ni u sɔnɔɔu maa zaa, voori maa ni, halli nti paai tinɔɔa; ka ba daa zanɔɔi u n-dooli Yisa tooni lala. ²⁰ Yisa nɔn daa nya ban ninɔɔi u yedda seem maa zugu, u daa yeli baara maa dizugu, ni, "N zɔsunɔɔu, n kye i taalli m-peɔnɔɔi i." ²¹ Ka karimbadi-ma ni Farisii dima maa daa boosiri ba sufu ni, n-teesiri n-yetta, "Bɔ n ninɔɔi ka doo wa zanɔɔi u manɔɔa n-zaantiri Naawunni zaaziya seem wa? Nɔni n lee n-toaaai n-kye niriba taalli m-peɔnɔɔi ba? Ka pa ni Naawunni kɔkɔa?"

²² Ka Yisa daa banɔɔi ba sufu ni teesa maa zaa, ka boosi ba, ni, "Bɔ zugu ka ya birisira?" ²³ Yela ayi wa sunsukku-ni, kani m bu tɔa - i yi yeli sɔ, ni, ba kye u taalli m-peɔnɔɔi u, bee i yi yeli sɔ, ni, u doaama n-kyanɔɔi?" ²⁴ Ka laa n-yeli ba, "Amaa m boori ni ya banɔɔi, ni, ba pun ti man Ninsaala Biiya soori ni n kyeri niriba taalli m-peɔnɔɔi ba, duniya wa puuni." Di saha maa ka u nmaligi n-yeli baara maa, "N ya n-yeli i, ni, doaama n-zanɔɔi i bundoaa wa n-kuli!" ²⁵ Ka doo maa daa siri doaai n-zanɔɔi u bundoaa maa ba zaa nini ni m-pe'ari Naawunni ka va n-kuli. ²⁶ Ka di daa gyeri ba zaa pam; ka ba pe'ari Naawunni n-yetta, "Ti siri nya alahazibu tuma zuna!"

²⁷ Tɔ. Ka dinɔɔu nyaanɔɔa ka Yisa daa yi nti nya lampodeaarisɔ nɔn yuuri daa boonni Liivai. Nɔnɔɔu mun daa zi ba lampoo tuma ziiya n-tumna, ka Yisa yeli u, "Doaama n-dɔli ma!" ²⁸ Ka u daa doaai n-kye u bunseelli kam zaa ka dɔli u. ²⁹ Ka nɔn Liivai daa dugi diibu u yiri maa ni, ka daa booli Yisa n-zuusi u ni u kyem na n-di. Ka lampodeaariba ni daadam pam daa paasi u zugu n-la'am na nti dira. ³⁰ Lala zugu ka Farisii dima ni karimbadi-ma ban daa be beni maa daa galim Yisa nyaandɔliba maa ka boosiri ba, ni, "Wula ka yarima ni lampodeaariba ni tumbeeri dima la'amni n-dira ka nyuura?" ³¹ Ka Yisa daa yeli ba, ni, "Ban mari alaafɛ bu boori tiimaraana, na'ala ban beeri m-boori u. ³² Pa tunsuma dima zugu ka n kye na, ni m boonni, amaa tumbeeri dima ka m boonni ni ba kyem na n-takki ba beebu, ni ba sufu ni teesibeeri zaa."

³³ Ba mun daa labsi n-yeli u, "Seeba ban dɔli Gyɔni maa loori la noori sahakam ka puusiri aduwa, ka

Farisii dima nyaandɔliba gba n niɲni lala, amaa nyini mun nyaandɔliba wa n kur diri ni ka nyuura." ³⁴ Ka u daa boosi ba, "Dɔɔɔ yi ti di pɔ'apaalli ka ba deemni dizugu, ammi, pɔ'apaalli sira maa yi ti be u saamma sunsukkuni ba nin lɔ noori di saha maa, bee? Ay! Ba bu ya lɔa. ³⁵ Amaa sahanseaa kyenni na ka ba nin ti yiisi amriya doo maa ba saani - di dabsa maa puuni ka ba nin lɔ noori."

³⁶ Ka u daa laa m-paasi ba nyesiri n-yeli, "Sɔ na zi n-toaai bunyeeripaalli tanni n-ligi bunyeerikurigu. U yi niɲi lala u nin sa'am bumpaalli maa, ka tampaalli maa ku ηmani bunkurigu la. ³⁷ Sɔ mun ku laa n-sakki n-za-ηɲi dapaalli n-lɛ daga'akurigu ni. U yi niɲi lala, daam maa nin ηma ga'akurigu maa ka yuuli m-basi, ka ga'ari maa gba sa'am. ³⁸ Ay! Ba zaɲɲma ga'apaala n-leeri dapaalli n-niɲi a puuni. ³⁹ Ninvugɔ ηɲn nyu daam m-miili mun bu boori dapaalli; amaa u yeli, ni, dakurigu kɔkɔ n nya'asa u saani."

6 Ka Vuusim dindahinseaa ka Yisa daa dɔli puri ni n-gatta, ka u nyaandɔliba daa piili n-kabri kasana n-ηmeemni ba nuusi ni n-ηɔbri kabeelim maa. ² Ka Farisiseeba n daa boosi ba, ni, "Wula ka ya tumni puri tuma wa? Ya galimni zaaligu maa zaɲɲi n-kyanɲi Vuusim Dabsiri wa!" ³ Ka Yisa daa labsi n-yeli ba, "Ya na zi n-karim NaaDauda yela wa? Ni, ηɲn ni u taaba n daa be ni ka kɔm daa gbaai ba, ⁴ ka u daa kpe Naawunni gye-ηɲu zii maa n-zaɲɲi boroboro n-ηɔbi ka laa n-tisi u taaba maa, ka ba gba daa ηɔbi. Pa boroboro anɲ taabu ka ba zaɲɲi n-doontiri la Naawunni tooni? - ka a kyisiri ni, di yi pa la maalimaanniba kɔkɔ ηɔbri a?" ⁵ Ka Yisa daa laa n-yeli ba, "Man Ninsaala Bii n su Vuusim Dabsiri fukumsi gba."

⁶ Ka Vuusim dahinseaa yaasa ka Yisa daa laa n-kpe la'ηɲu duu ni n-wulisiri ba; ka dɔɔɔ n daa be beni ka u nudirigu daa pun kpi ni. ⁷ Ka Farisii dima ni karimbadi-maa daa boori sɔseaa ni ba galim u; dizugu ba daa gɔsiri u ni, ni ba nya u nin tibi sɔ Vuusim Dabsiri, bee? ⁸ Amaa Yisa daa mi ba sufu ni teesa ηɲn be seem, ka u daa yeli nukpiiηɲu daana maa, ni, "Doaama n-zaani sunsukkuni!", ka u doaai n-zaani. ⁹ Ka Yisa yeli ba, "M boosiri ya ni: Vuusim Dabsiri muna, soori be ni ni nira tum tunsuma di dabsiri maa, bee tumbeeri? M-paasi yaasa, u tuligma sɔ nyɔvuri, bee u sa'am ka?" ¹⁰ Ka u daa gɔsi n-gyiligi ba zaa na, ka yeli doo maa, "Teaam i nuu maal!", ka ηɲn daa niɲi lala, u nuu maa daa nya tip-pu. ¹¹ Amaa ba sufu daa yisigi pam ka ba tɔ'asiri ni taa-ba ba nin niɲi Yisa seem.

¹² Tɔ. Ka di saha maa ka Yisa daa yi n-kyanɲi n-du zoori zugu ni u ti susi Naawunni, ka daa kur kpalim m-be ni yunɲu maa zaa n-susiri Naawunni. ¹³ Beoo ηɲn daa ti neaai, u daa booli u nyaandɔliba zaa ni ba la'am na, ka u daa ganɲi ba puuni ninvugpiiya ni bayi, ka daa laa m-booli ba, ni, 'Tumudima' la. ¹⁴ Ba yuya ηɲɔa#:- Saimoon (ηɲn muna ka Yisa daa pa u yupaa ni, 'Piita'), ni u tinɔ Anduru; Gyeemsi, Gyɔni, Filipi, Baatɔlɔmiyu, ¹⁵ Matiyu, Tɔmaasi, Alifiisi Gyeemsi, ni Saimoon sɔ (ηɲ-na ka ba daa booni 'Zelɔti'), ¹⁶ ni Gyeemsi Gyuudasi, ni

Gyuudasi Isikariyɔti (ηɲn mun daa ti leebi ηɲn figsi Yisa n-niɲi u dindaandima nuu ni la).

¹⁷ Ka ηɲn ni u tuumudima wa n daa yi zoori maa zugu n-sigi na, ka u nyaandɔliseeba pam daa la'am na, ka daadam daa zoaai m-paasi ba zugu; baseeba ban daa yi Gyuudiiya na, ni Gyerusalem, ni tinseesi an be teeku duuri ziiya hoo Taaya ni Saidoon. Ba zaa daa kye na ni ba ti wum u yettɔ'a maa ka tibi ba dooru balibu kam la. ¹⁸ Ka arizimbeeri ηɲn daa mugsii seeba maa zaa daa nya tippu, ¹⁹ ka niriba maa zaa daa kpanɲi ba mansi ni ba paai Yisa saani n-siisi u, dama yiiko n daa yiiri u ni na n-tibri ba zaa. ²⁰ Ka u daa ηmaligi n-gɔsi u nyaandɔliba maa ka yeli#:-

"Zugsunɲu be ni n-ti yaseeba ban nye faradima, dama Naawunni naam nye la ya dinni.

²¹ Zugsunɲu be ni n-ti yaseeba kɔm ηɲn mari pampanɲa,

dama ya nin ti di n-tigi.

Zugsunɲu be ni n-ti yaseeba ban kumni pampanɲa, dama ya nin ti laara.

²² Zugsunɲu be ni n-ti ya, sahanseaa niriba yi yaai ya, ka kari ya m-basi, ka tuuri ya ka za'asiri ya yuya, ni, a nye la yubeeri, ka ba niɲi lala man Ninsaala Bii zugu.

²³ Di nin wulisi, ni, ya laara zoaaya pam arizana ni; ka dizugu ya kye ka ya sufu peligi dindaari maa, ka ya waam sufumaasim waa. Ya bu nya? - lala ka ba badima n daa niɲi anabidima la." ²⁴ Ka laa n-yeli, ni, "Amaa#:- Zugbeoo be ni n-ti yaseeba ban nye bundaandima, dama ya pun deaai ya nya'asim la.

²⁵ Zugbeoo be ni n-ti yaseeba ban diri ya yuubu pampanɲa,

dama kɔm nin ti gbaai ya.

Zugbeoo be ni n-ti yaseeba ban laari pampanɲa, dama ya nin ti kaasiri ka kumna.

²⁶ Zugbeoo be ni n-ti ya, sahanseaa niriba zaasa yi tiri ya yusuma; ba badima daa pun niɲi lala n-ti ziri anabidima la - Bee, m ma'ai ni?"

²⁷ Ni, "Amaa n yetti ya ban wumni n yeligu maa, ni: Ya wura ya dindaandima; ya tumma din veela n-tiri ban namsiri ya. ²⁸ Ya susim bunsuma n-niɲi ban yetti ya zulima, ka laa n-susi Naawunni n-tiri ban tuuri ya gba.

²⁹ Sɔ yi lɔbi i tampekka, nyin ηmaligma kanla gba m-paasi u. Sɔ mun yi fa i bunyeerigu ka boori i kyinkyinni m-paasi, nyin di mɔɲɲi u. ³⁰ Nɔnkam susi i bunseelli, nyin zaɲɲma n-ti u, ka sɔ mun yi kpikki i neema, nyin di laa m-boosi u a yela. ³¹ Dinɲɔna ya yi boori ni niriba niɲi seelli n-ti ya, ya niɲma lala n-ti ba gba." ³² Ka u daa laa n-yeli ba, "Ya yi wuri seeba ban wuri ya, ba nin pe'ai ya di zugu? Ay! Halli ala'akyi dima gba niɲni lala. ³³ Ka ya yi niɲni din veela n-tiri ban niɲi ya sunɲa maa, ba nin pe'ai ya di zugu? Ay! Halli ala'akyi dima gba niɲni lala. ³⁴ Ya yi mari ya buna m-peɲɲni n-tiri ninvugseeba yan yenni, ni, ba siri nin yɔ n-labsi n-ti ya, ba nin pe'ai ya di zugu? Ay! Halli ala'akyi dima gba peɲɲni n-tiri ba ala'akyi daantaaba ni ba nin ti lab-si n-ti ba bummunni yaasa. ³⁵ Amaa see ka ya wuri ya dindaandima ka tumni tunsuma ka peɲɲni ya buna n-tiri niriba kam, ka bu teesiri, ni, ya ti laa n-deaai a

yaasa. Din saha maa ka ya laara nin zoaai pam, ka ya nin leebi Naawunni Nɔn Gaari Zaa la biisi. Pa nɔn Naawunni n kur niɔni nirilim n-ti halli ban bu puusiri u, ni tumbeeri dima maa, gba? ³⁶ Dinzugu ya zɔm taaba namboo, hoo ya Ba Naawunni nɔn zɔri namboo seem la."

³⁷ Yisa daa laa n-yeli ba, "Ya di teesiri taaba yela, ka Naawunni ku ti teesi ya gba yelibeer; yan di zaɔnɔni taaba taalli, ka Naawunni ku ti zaɔnɔni ya gba taalli. Ya kyeri ya taaba taalli m-peɔnɔni ba, Ka Naawunni nin ti kye ya taalli m-peɔnɔni ya gba. ³⁸ Ya zaɔnɔnma piini n-ti niriba, ka Naawunni ti ti ya gba, ka yan ti ya deaai seelli maa nin ti paali ya nuusi halli nti yaamna; dama yan ma'asiri n-tiri ya taaba seem la, lala ka Naawunni nin ti ma'asi n-ti ya gba." ³⁹ Ka u daa laa n-nyesi ba nyesiri wa, ni: "Zooma nin toaai n-dari u zoontaraana, bee? Ba bayi maa zaa ku lu bɔ'ari ni? ⁴⁰ Karimbiiya bu gatti u karimba, amaa karimbii nɔn nya wulisigu suɔnɔ, u bamsim ni u karimba bamsim nin ti sa'ai taaba." ⁴¹ U daa laa m-boosi ba, ni, "Ni wula ka i nya muɔnɔ i mabii nimbiri ni, ka zaantɔliga deen sa i maɔtoori dinni ni ka i bu nya ka? ⁴² Wula ka i nin toaai n-yeli i mabiiya, ni, u kye ka i yiisi munseaa kan be u nimbiri ni, ka deen bu nyara zaantɔliseaa kan be i maɔtoori dinni ni? Nyin birikɔnsi daana wa! Daɔnɔnma n-voaai i nimbiri ni zaantɔliga maa m-basi ka yi nyari suɔnɔnɔ pɔi, ka naayi yiisi munseaa kan be i mabii nimbiri ni!"

⁴³ Yisa daa naa n-yeli ba, "Tisuɔnɔnɔ bu wanni walibeeri, ka tibeoo mun bu wanni walisuma. ⁴⁴ Ba gɔsiri tikam zaa maɔtoori wala maa nti baɔnɔni bumbɔ tii n nye ka. Dama nira zi n-tɔsi kinkama goaa zugu, ka sɔ mun zi n-tɔsi sisibi purinkpaɔnɔnɔ zugu. ⁴⁵ Bunsuma yi be ninvugsuɔnɔnɔ sufu ni m-paali ka, u nin yiisiri bunsuma u sufu maa ni na; ka ninvugbeoo nɔn mun sufu paali ni bumbeeri yiisiri la bumbeeri na, dama dinkam be ninsaala sufu ni m-paali ka, dina ka u yiisiri u noori ni na."

⁴⁶ Ka Yisa daa laa m-boosi ba, ni, "Wula ka ya boonni ma, ni, 'N Daana, N Daana' ka lee m-bu tumni tunseesi man yetti ya, ni, ya tumma maa? ⁴⁷ Nɔnkam zaa kye n saani na nti wum n yeligu, ka dɔli di, n nin wulisi ya lala nira nɔn nɔmani sɔa: ⁴⁸ u nɔmani la hoo tammeerisɔ nɔn daa gbi tiɔnɔnɔ n-nyeebi u yiri n-tɔm tampii zugu; ka koom daa ti kpe n-gyiligi yiri maa ka bu nyaɔnɔni n-dam ka, dama ka daa me suɔnɔnɔsuɔnɔnɔ. ⁴⁹ Amaa nɔnkam mun wumni n yeligu maa ka bu dɔli di, di nira nɔmani la hoo tammeerisɔ nɔn daa bu gbi tiɔnɔnɔ n-nyeebi, amaa u kur me n-tɔm la tambisigu zugu, ka koom daa ti kpe n-gyiligi yiri maa, ka ka daa di lu zaa, ka ka luubu maa daa be pam!"

7 Yisa nɔn daa tɔ'asi niriba maa yettɔ'a wa zaa nti naai, u daa kyaɔnɔni la Kapirinyum. ² Ka soogyadima toondaansɔ n daa be beni ka u daabwuttigu daa beera, halli ka dooru maa ti wum u halli ka u ti pɔri kum. ³ Di saha maa ka toondaana wa daa wum Yisa yela ka daa tum Izraeli dima kpamseeba ni ba ti susi u ka u kye na nti tibi u baara maa n-ti u. ⁴ Ka ba daa paai u saani na nti belim u n-yetta, "Soogyadima toondaana

maa sum ni i suɔnɔni u, ⁵ dama u wuri ti zuliya wa halli, ka u me la'arɔnɔ duu n-ti ti ni ti kpeeri m-puusiri Naawunni gba." ⁶ Ban daa ti ya labi n-kunni na ka Yisa daa dɔli ba n-kyarɔnɔni. Nɔn daa ti kyaɔnɔni m-pɔri toondaana maa yiri, nɔnwa daa laa n-tum u zɔdima Yisa saani na, ni, u di mugsi u maɔnɔ; ni, nɔn toondaana maa poora ni Yisa kye u yiri ni na; ⁷ ni, ka mun bu laa n-sum ni u gba kye Yisa saani na. Amaa u kur yelim yettɔ'aseesi nɔn ya yeli, ka u baara maa kpaɔnɔni. ⁸ Ni, dama nɔn gba nye la ban su ninvugsɔa, ka u mun gba su soogyaseeba fukumsi ka nin toaai n-yeli ba yinni, ni, u kyem luginseaa ka u kyaɔnɔni, bee n-yeli sɔ, ni, u kyem na ka u kye na, ka nin toaai n-yeli u daabri, ni, u tumma nɔn ka u tum di. ⁹ Tɔ; ka Yisa nɔn daa wum soogyadima toondaana maa nɔn daa yeli seem maa, di daa gyeri u pam: ka u nɔmaligi n-yeli daadam ban daa dɔli u maa, ni, "Yelimarɔni ka n ya n-yeli ya, halli Izraeli dima ni gba n na zi n-nya sɔsɔ nɔn niɔni yedda hoo doo wa nɔn niɔni seem!" ¹⁰ Ka toondaana maa nɔn daa tum ninvugseeba maa daa labi yiri maa ni na nti nya ka daabri maa pun kpaɔnɔni zaa.

¹¹ Di nyaarɔnɔnɔ ka Yisa daa kyaɔnɔni tinseaa kan yuuri boonni Neeni la, ka u nyaandɔliba ni zama pam daa dɔli u. ¹² Nɔn daa ti pɔri tiɔnɔnɔ maa kpeebu, tiɔnɔnɔ maa ni na'akyimbilisɔ kpi ka ba ziiri u n-yiiri na, ka tiɔnɔnɔ maa niriba kabri n-dɔla. Nɔn daa kpi maa maa daa nye la pukoori, ka daa ka bisɔ m-paasi nɔn kpi maa. ¹³ Ka ti Dugma daa nya pukoori maa ka di niɔni u namboo, ka u yeli u, "Di kumna!" ¹⁴ Ka Yisa daa kyaɔnɔni nti siisi ban daa mari bunseaa n-ziiri kum maa, ka ban daa ziiri u maa kpalam n-zaani, ka u tasi m-booli kum maa, ni, "Na'akyimbila, n ya yetti i ni, ni, i doaama!" ¹⁵ Ka kum maa daa siri neaai u kum ni n-doaai n-zini m-piili yettɔ'a, ka Yisa daa zaɔnɔni u n-ti u ma maa. ¹⁶ Ka dabeem daa gbaai sɔkam ka ba pe'ari Naawunni n-yetti, ni, "Anabititaari kye duniya wa ni na, ni u ti be ti saani!", ka laa n-yeli, ni "Naawunni gɔsi u niriba yela maa." ¹⁷ Ka Yisa nɔn daa niɔni seem maa zugu, lahabaari maa daa mooli n-gyili Gyuudii tingbaɔnɔnɔ ni tinseesi an gyiligi beni maa zaa.

¹⁸ Tɔ. Ka Gyɔni nyaandɔliba daa kye u saani na nti yeli u Yisa nɔn daa niɔni seelli kam zaa maa yela. ¹⁹ Ka u daa yiisi ba niriba ayi n-tum ba ti Dugma Yisa saani ni ba ti boosi u, ni, "Nyin n nye nɔn ya kye na la, bee ti na gɔsim di daama soori?" ²⁰ Ka tuumudima babayi maa daa ti paai Yisa saani na nti yeli u, "Gyɔni nɔn suuri niri ba Naawunni koom la n tum ti i saani na ni ti boosi i, ni, nyini n nye nɔn ya kye na la, bee, ti na gɔsim di daama soori?" ²¹ Di saha ka Yisa daa tibri baaridima pam, ni ninvugseeba dooribeeri nɔn daa mari zaa, ka katti arizimbeeri niriba zugu m-basira, ka neaari zoomma pam nini n-tiri ba. ²² Ka Yisa daa labsi n-yeli Gyɔni niri ba, ni, "Ya labma nti yeli Gyɔni yan nyari ka wumni seela: ni, zoomma nini neaara, ka wɔbsi kyenna, ka ban mari kɔmni nyari alaafa, ka tubkpiradima wumna, halli ka ban kpi gba neaari kum ni; ni, ka lahaba-suɔnɔnɔ maa moonni n-tiri fara dima." ²³ Ka laa n-yeli ba, "Nɔnkam bu birisiri n yela zugu mari la zugsuɔnɔnɔ!"

24 Tɔ; ka dinŋɔna Gyɔni tuumudima daa doaai n-kuli, ka Yisa mun daa piili n-tɔ'asiri n-tiri daadam maa zaŋŋi n-kyanŋi Gyɔni yɛla, ka boosiri ba, ni, "Bo ka ya daa kyanŋi mooni ni ya ti nya? Kyimnigu pɛbsigu ŋɔn zeera, bee? 25 Bee bo ka ya daa lee n-kyanŋi ni ya ti nya? Ninvugɔ ŋɔn koobi neensuma? Ay! - ya bu nya? - ninvugseeba ban yeeri bunveela ka diri bunnya'asa n kur bɛ nadima yiya ni."; 26 ka laa m-boosi ba n-yeli, "Ka bo ka ya daa lee n-kyanŋi ni ya ti nya? Ya ya n-nya la anabiso, bee? Yelimaŋni ka n ya n-yeli ya, ni, halli u gaari anabi gba. 27 Ŋɔna n nyɛ ban daa soobi so yɛla, ni, Naawunni yeliya:

'Ya nyama! - N tuumu nŋɔa;

N tumni u ni u ti danŋi i tooni:

Ŋɔna nin maali i kyenni maa soori n-ti i.'

28 Amaa n ya n-yeli ya, ni, Gyɔni gaari pɔ'aba ŋɔn pun dɔ'ai bidibseeba zaa; amaa ka n ya yeli ya yaasa, ni, halli ŋɔn poora zaa m-bɛ Naawunni naam ni gba yi gaari ŋɔna." 29 Tɔ; ka zama kam ban daa bɛ beni n-wumni Yisa ŋɔn yeli seem maa - halli lampodeaariba gba - ba zaa daa pɛ'ari Naawunni, ni, u soori n nyɛ yelimaŋni soori, dama ba zaa daa pun deaai Naawunni koosuubu Gyɔni saani. 30 Amaa Farisii dima ni karimbadi-ma mun daa bu deaai koosuubu maa, ka dizugu ba daa za'asi Naawunni ŋɔn zaali ba seem. 31 Ka Yisa daa laa n-yeli, ni, "Ka bumbo ka n ya n-zaŋŋi n-ŋmansii zuna niriba wa? Ba lee n-ŋmanni la bɔka? 32 Ba ŋmani la hoo biisi ban zi daa ni m-boonni taaba n-yetti, ni, 'Ti peebe yiiya n-ti ya ka ya za'asi waa, ka ti laa m-maanni kuuri n-ti ya ka ya bu sakki n-kumna!' 33 Dama Gyɔni Kɔsuura la daa kyɛ na ka u ba'a ka bundira diibu, bee bunnyuura nyuubu, yɛla ni, ka ya yeli, ni, arizimbeoo n zi u zugu ni. 34 Ka man mun Ninsaala Bii ti kyɛ na ka man ni niriba la'amni n-dira ka nyuura, ka ya yeli, ni, 'Ya bu nya doo wa ŋɔn nyɛ beem daana ni danyuura seem? - ka u laa n-dɔli zoori ni lampodeaariba ni ala'akyi dima.'

35 Amaa Naawunni yem wulisi kamaŋŋa la ban deaai ka zaa saani."

36 Tɔ. Ka Farisii dima dɔso daa booli Yisa ni u kyɛ u yiri na ka ba la'am n-zini bundirigu zii ni ba di. 37 Ka Yisa ŋɔn daa kpe na n-zini sahaseaa la, tinŋa maa ni pɔ'a tumbeeri daansɔ daa ti wum, ni, Yisa bɛ la Farisii maa yiri n-diri bundirigu. Pɔ'a maa daa zaŋŋi koɔbaveelli kan paali turaali kpaam 38 n-kyanŋi n-kpe n-zɛ Yisa nyaŋŋa ka gbaai kunkuma, ka u nintam tɔ'ari n-luri Yisa nɔba ni m-peaari a, ka u mari u zɔbwɔ'ala n-nyeesiri a, ka koobi a, ka zaŋŋi turaali maa n-soosi Yisa nɔba. 39 Ka Farisii ŋɔn daa booli Yisa na maa daa nya lala; ka yeli u sɔfu ni, ni, doo wa yi da siri nyɛ la anabi, u naa m-banŋi pɔ'aso ŋɔn siisiri u wa ŋɔn bɛ seem, ka mi, ni, tumbeeri daana n nyɛ u. 40 Ka Yisa daa labsi n-yeli u "Saimoon! M mari yetto'aseaa ni n yeli i."; ka Saimoon labsi n-yeli u, "Ndana, yelim ma." 41 Ka Yisa yeli u, "Dɔppa ayi n daa bɛ ni, n-daa pɛŋŋi dɔso ligri. Ka ba yinni maa samni daa gaari u taraana samni maa kamapɔŋŋu piiya. 42 Ka babayi maa zaa daa ka ligri n-nin ko n-labsi sandaana wa, ka u daa kyɛ u sama maa n-ti niriba ayi maa zaa. Tɔ, ka dinŋɔna niriba ayi

wa sunsukkuni, ba ŋɔn nin lee n-wuri ligri maa daana n-gaari u kpeaa?" 43 Ka Saimoon yeli, ni, "N teesiya, ni, ŋɔn samni daa galisi pam la." Ka Yisa daa yeli u, "I siri banŋiya!", 44 ka ŋmaligi n-ɔso pɔ'a maa ka yeli Saimoon "I nya pɔ'a wa? Man da kpe i yiri wa ni na, i da bu ti ma koom ka m peaai n nɔba: pɔ'a wa mun zaŋŋi u nintam m-peaari n nɔba ka zaŋŋi u zɔbri n-nyeesi a. 45 Ka nyin da bu puusi ma ka mɔ'asi n kparima." - ba tinŋa pu-usigu kaari nla - "Amaa man kpe i yiri wa na halli wayoo ka pɔ'a wa na bu kyɛ n nɔba koɔbɔligu. 46 Din paasi yaasa, i bu ninji kpaam n-soosi n zugu, amaa pɔ'a wa ŋɔn zaŋŋi turaali kpaam n-soosi n nɔba. 47 Dizugu n ya yeli i, ni, ba kyɛ pɔ'a wa taalli din galisi pam m-peŋŋi u, u wurilim ŋɔn galisi pam zugu; amaa ninvugso taalli din bu galisi ka ba kyɛ di m-peŋŋi u, di daama wurilim gba bu ya galisi." 48 Ka ŋmaligi n-yeli pɔ'a maa, "N kyɛ i taalli maa m-peŋŋi i." 49 Ka ninvugseeba ban daa la'amni ni Yisa n-diri maa daa nyurimni ba kparima ni n-yetti taaba, ni, "Ŋɔni mun n lee nŋɔa? - halli nti kyeri niriba taalli m-peŋŋi ba!", 50 Di saha la ka Yisa laa n-yeli pɔ'a maa "Kyema ni sufudoaa; i yedda ninbu n tuligi i."

8 Di saha maa Yisa daa gyligi tinsi maa zaa ni a tin-kpansi nti yiisi wa'azu ka yeli ba Naawunni naam lahabasunŋu maa ŋɔn nyɛ seem. 2 Ka u nyaandɔliba pi-iya ni ayi la daa dɔli u m-bɛ u saani. Pɔ'aseeba gba daa dɔla, baseeba Yisa ŋɔn daa pun tibi ba dooribeeri ka kari arizimbeeri ni ba yi ka kyɛ ba. Pɔ'aba maa yinni n daa nyɛ Mariama ŋɔn daa yi Magdala tinŋa ni na, ka ŋna ka arizimbeeri ayɔpɔi daa yi u ni n-kyɛ u la: 3 Gyoowana gba daa bɛ ni, ŋɔn sira n daa nyɛ Naaheroodi yiri kpeema, ka u yuuri daa boonni Kyu-uzaa; ni Suzanna, ni pɔ'aba pam m-paasi ba zugu. Ba zaa daa dɔli Yisa ni u nyaŋŋa n-sunŋni ba, ka mari ba maŋtoori neema n-diisiri ba.

4 Tɔ, daadam n daa yi tinsi ni n-la'asi n-kyɛ Yisa saani na ka u daa tɔ'asi yetto'anyesiri n-ti ba, ni, 5 "Pukpaarisoo n daa kyanŋi puu, ni u ti waali u bumbura. Ka ŋɔn daa waanni maa, a seesi daa lu la sɔkpaŋŋa, ka niriba nɔ n-nɔ a, ka niinsi gba daa nya a n-di a zaa. 6 Tɔ, di saha maa bumburiseesi daa lu la kuga ziiya; ka an daa ti bu-li sahanseaa la, kuga maa daa kyɛ ka a bu nyaŋŋi n-zoaa ka a gba daa gyekki n-kpi, an daa koŋŋi tam-maasiri maa zugu. 7 Tɔ, ka a seesi gba daa lu goosi ni, ka goosi maa daa doaai n-gabi a ka a kpi. 8 Amaa bumbura maa seesi daa lu la tansunŋu ziiya. Dizugu a daa koobi sunŋa ka laa n-dɔ'ai pam ka u ŋma n-nya kpalankɔbso." Tɔ; ka ŋɔn daa tɔ'asi n-naai, ka u daa yeaai u noori n-yeli pampam, ni, "Ŋɔnkam mari tuba n nin wum, ŋɔn wumma!"

9 Tɔ; di nyaŋŋa u nyaandɔliba la daa boosi u la nyɛsiri maa gbinni; 10 ka u yeli ba, "Yarima ka ŋɔn Naawunni pun ti ya soori ni ya banŋi u naam yeliso'ara an nyɛ seem; amaa seeba saani di tɔ pam ni ba banŋi nyɛsiri gbinni, halli ba ɔsiri n-ɔsiri gba ka ku nya, ka ba wumni gba ka bu ya m-banŋi di gbinni. 11 Tɔ; nyɛsiri maa gbinni nŋɔa#:- Bumbura maa nyɛ la Naawunni yeligu. 12 Bumburiseesi an daa lu sɔkpaŋŋa ni la wulisiri la ninvugseeba ban wum yeligu maa ka Sin-

taani laa n-yiisi ka ba sufu ni ka kye ba: ka ba kɔŋŋi tuliginsim, yedda kaalinsi zugu. ¹³ Tɔ; ka kuga zugu dina la mun nye la ninvugseeba ban wum yeligu maa, ka deaai ka ni sufumaasim; amaa ban ka nya'a zugu di bu yuura, dama sahasuŋŋu ka ba niŋi Naawunni yedda; amaa di yi tɔ sahanseaa, ba nin labi la nyaanŋa m-basi. ¹⁴ Goosi ni dina la mun nye la ninvugseeba ban wum yeligu maa ka ba teesa na kur be duniya wa yela ni la, ni ka neema ni ka bunnya'asa ni la m-paasi. Lala zugu ka yeligu maa bu mari nyoori ba sufu ni. ¹⁵ Amaa tan-suŋŋu dina la nye la ninvugseeba ban wum yeligu maa ka deaai ka ni yelimaŋni n-niŋi ba sufu ni; ka ba mari nyoori pam di zugu - ba sufu puu antaam nla."

¹⁶ Ka u daa laa n-yeli ba, ni, "Sɔ bu nyoaari firila ka laa m-mari laa m-pinni ka, bee n-zanŋi n-zaali gadu lɔŋni; ay! - ba tɔmni ka la saazugu ka ban kpeeri na maa nyari kasi. ¹⁷ Bunsɔ'ariseaa ka ni ka ba ku banŋi kan be seem zaa. ¹⁸ Dizugu ya kpasim suŋŋa ya n-wumpu ziiya, dama ninvugɔɔ ŋɔn mari seelli ya n-nya m-paasi, amaa ŋɔn ka seelli maa ŋɔna, halli ŋɔn teesiri, ni, u mari seelli fiŋ maa ka ba nin ti fa ka kye u yɔri."

¹⁹ Tɔ; ka Yisa ma, ni u tinzɔppa, daa kye u saani na ka bu toaai n-nya u, daadam ŋɔn daa zoaai la zugu. ²⁰ Ka ba daa yeli Yisa, ni, "I ma ni i tinzɔppa be samanni m-boori ni ba nya i." ²¹ Amaa u daa labsi n-yeli ba, ni, "Ninvugseeba ban wum Naawunni yeligu maa ka sakki u noori la n nye ban nye m ma ni n tinzɔppa."

²² Dahinseaa ka Yisa ni u nyaandɔliba daa paai mɔ'ari ni nti kpe nyariŋŋu ni. Ka u yeli ba, "Ya kye ka ti kyanŋi nti du mɔ'ari wa duuri sa." ²³ Tɔ, ka ba daa piili n-kyenni koom maa zugu halli ka Yisa ti gbisi. Di saha ka pesiti-taari daa doaa mɔ'ari maa ni n-zeera. Ka daa ze ni halli ka nyariŋŋu maa ti ya paali ni koom. ²⁴ Ka dabeem yi gbaai u nyaandɔliba maa ka ba daa neaai Yisa u goom ni ka yeli, "Eeh, Ti daana! Ti zaa kpiiri ni, pesigu wa zugu!" Ka ŋɔn daa neaai, u daa tasi pesigu maa ni kɔmiisi la. Ka di lu n-fɔ surimm. ²⁵ Di saha ka u yi boosi ba, ni, "Ya yedda la lee?", ka dabeem maali n-gbaai ba. Di daa gyeri ba pam, ka ba yi tɔ'asiri n-tiri taaba ka boosiri, ni, "Bɔ nira n nye ŋɔnŋɔka? - halli ka u mari yiiko n-toaai n-tasiri pesigu ni kooma gba ka a wumna!"

²⁶ Tɔ; ka ba daa laa n-kyanŋi halli nti paai Gyerasa tingbanŋu maa ni (i yi ti yi Galilii n-du mɔ'ari ni, lala tinŋa be la i tooni ya'ari wa sa). ²⁷ Tinŋa maa ni ka arizimbeeri daa daamni dɔɔɔ, ka lala doo maa daa bu yeeri kparigu ka laa m-bu soori kuriga, ka u daa pun be lala n-yuui. U daa bu gbeeri yiri ni, amaa u daa be la gbala zii ni n-gyinna. Ka Yisa ŋɔn daa yi nyariŋŋu maa ni sahasaa la, arizinni daana wa daa yi u zugu na. ²⁸ Tɔ; ŋɔn daa ti nya Yisa, u daa gbaani tinŋa ka tasi pampam, ni, "I ya niŋi ma la wula? - Yisa nyin Naawunni ŋɔn Ka Kpeaa wa biiya! N susiri i ni, ni, nyin di namsi ma!" ²⁹ ŋɔn Yisa daa pun tasi arizimbeoo maa, ni, u yim ka kye doo maa, ka dizugu ka arizinni maa daa tɔ'asi lala. Arizimbeoo maa daa yi ti lusi doo maa la sa-haseaa, ba daa yi zanŋi kutti m-ba u nuusi ni u nɔba n-dooli u ka u kur kysisiri a ka arizinni maa kye ka u zɔ n-kpe yoo ni; ka di daa pun yuui lala. ³⁰ Tɔ; ka Yisa daa

yi boosi u yuuri ka u yeli, ni, u yuuri boonni la 'Zama', dama arizimbeeri pam n daa la'asi m-be u ni. ³¹ Arizimbeeri maa yi susiri u ni, ni, u di katti ba n-yiisiri n-tasiri ba bɔ'azuliŋŋu ni. ³² Tɔ; ka di saha maa kurikyuu bɔbgu gba daa be la kunkunni lugri ni n-dira, ka arizimbeeri maa daa susi soori, ni, Yisa sakkma ka ba yi n-kpe kurikyuudima maa ni. ³³ Ka u daa ti ba lala soori. Ka arizindima maa daa yi doo maa ni n-kpe kurikyuudima maa ni, ka ba vaai n-guui halli nti lu mɔ'ari ni ka koom di ba.

³⁴ Tɔ; ka ninvugseeba ban daa guri kurikyuudima maa ŋɔn daa nya lala, ba daa zɔ yoomyooma n-kyanŋi m-paai timpuuni niriba, ni seeba ban daa tumni puri ni gba, ³⁵ nti tisi lahabaari zanŋi n-kyanŋi ban nya seem maa. Ka niriba pam daa siri yi na ni ba nya yettɔ'aseaa kan niŋi maa. Ban daa paai na, ba daa nya doo maa, ka arizimbeeri yi ka kye u, ka u zi la Yisa tooni ka ye u sutura ka yettɔ'aseaa ka u. Di daa gbaai ba dabeem pam. ³⁶ Ka ban nini daa nya maa daa yeli daadam maa Yisa ŋɔn tibi arizimbeeri daana maa seem. ³⁷ Niriba ban daa yi Gyerasa tinkpansi zaa maa daa yeli u, ni, u kyema ka kye ba, dama di kpeesi ba dabeem pam. Ka Yisa daa siri laa n-kpe nyariŋŋu maa ni, ni u labi. ³⁸ Di saha maa ka Yisa ŋɔn tibi dɔɔɔ maa daa susi soori ni u dɔli u n-kpalim m-be u saani; amaa Yisa daa yeli u, ni, u kulima u tinŋa ³⁹ nti wulisi Naawunni ŋɔn tum seem n-ti u. Ka u daa siri kyanŋi n-gyili tinŋa maa zaasa nti mooli Yisa ŋɔn tibi u seem.

⁴⁰ Tɔ. Yisa ŋɔn daa labi la, niriba pam pun guri u, ni ba gyaari u. ⁴¹ Ka dɔɔɔ daa be beni ka u yuuri daa boonni Gyayiruusi; ba tinŋa wunsusigu la'arŋu duu kpeema n daa nye u. Tɔ, ka ban daa kur gyaari u n-naara, Gyayiruusi gba yi na n-gbaani u tooni, ⁴² ka yeli u, ni, u bipunganŋa ka dooru mukki u yiri ni, bii maa mun yuuma daa paai hoo yuuma piiya ni ayi. Ni, u susiri Yisa, ni, u kyem yiri maa ni na dama bii maa pɔri kum.

Ka Yisa ŋɔn daa sakki lala ka be soori ni n-kyenni la, niriba kur be la kpa'abu ni m-mugsiri u, ka daari taaba ni ba nya u. ⁴³ Di saha maa gba ka pɔ'asɔ daa be ba sunsukkuni, ka u daa soori halli yuuma piiya ni ayi ka tiimadima sɔɔ daa bu nyariŋŋi n-tibi u - u ziim daa bu ŋmaara: ⁴⁴ ka pɔ'a wa daa tabli na n-kpanŋi u manŋa n-siisi Yisa bunyeerigu, ka ziim maa daa di ŋmaai kyiribbi! ⁴⁵ Tɔ; din daa niŋi maa zugu Yisa daa boosi, ni, "Ŋɔn n da siisi ma la?" Ka niriba maa zaa kyiiisi n-naai, ka Piita gba yeli, ni, "N Daana, daadam maa ŋɔn zoaai m-mugri i seem wa, ka sɔ siisi i?" ⁴⁶ Amaa Yisa daa bu sakki, ka yeli "Ay, amaa sɔ n siisi ma, dama m banŋiya, ni, yiiko yi n saani n-kpe sɔ ni." ⁴⁷ Ka pɔ'a maa daa nya ka di ka sɔ'abu, ka dizugu u daa kye Yisa saani na, halli ka dabeem daa gbaai u gba, ka gbaani u tooni ka yeli ba daliiriseaa kan kye ka u siisi u, ni u siisigu maa ŋɔn tibi u dooru yoomyooma seem; ka ba zaa daa wumna. ⁴⁸ Di saha maa ka Yisa yi yeli u, "M biiya, kyema ni alaafɛa. I niŋi la yedda, di zugu ka i nya tippu." ⁴⁹ Ka u daa kur be la yettɔ'a ni, ka dɔɔɔ yi kpeema maa yiri ni na nti yeli u, ni, u bii maa kpiya, ni, dizugu u di laa

m-mukkri karimba maa u bii maa zugu. ⁵⁰ Amaa Yisa ḡḡn daa wum lala, u daa labsi n-yeli doo maa, ni, "Di kye ka dabeem mari i, kur niḡma yedda ka u nya alaafea."

⁵¹ Tḡ; ḡḡn daa mari nti paai yiri maa ni, u daa bu sakki ni sḡsḡ kpe duu maa ni, na'ala Piita ni Gyḡni ni Gyeemsi, m-paasi bii maa ba ni u ma zugu. ⁵² Di saha maa ka yiri maa ni niriba zaa daa kur be la kunkuma ni, ka kaasiri bii maa zugu; amaa Yisa daa yeli ba, "Ya di kumna; u bu kpi, amaa u gbisiri ni." ⁵³ U daa tḡ'asi lala, ka di ku ba la laari, dama ba daa pun koaai bii maa tama zaa. ⁵⁴ Tḡ; di saha ka u gyi bii maa nuu ka yeli, "Biiya, doaama!" ⁵⁵ U yeligu daa bu lu tiḡḡa ka bii maa siiya pun labi na ka u daa doaai n-zaani ya'abi; ka Yisa yeli ba, ni, ba zaḡḡma diibu na n-ti bii maa ka u di. Ka dinḡḡ daa niḡi doo maa ni u pḡ'a alahazibu pam, ⁵⁶ amaa u daa kpaam ba, ni, ba di yeli n-ti sḡsḡ din niḡi seem.

9 Tḡ. Sahanseaa Yisa ḡḡn daa ti booli u nyaandḡliba piiya ni ayi la n-la'am taaba, u daa ti ba soori ni ba mari yiiko ni fukumsi zaḡḡi n-kyanḡi arizimbeeri yela, ka tibri dooru balibu kam. ² U daa tum ba ni ba yi nti mooli Naawunni naam lahabaari, ka tibi baaridima. ³ Ka u daa yeli ba, ni, "Ya di zaḡḡi bunseelli ya sḡkyenni maa ni: yan di zaḡḡi zangbeaa bee booriga, bee bundirigu, bee ligri, bee bunyeera ayiyi. ⁴ Ya yi kur ti paai yiri seaa, ya kpeema ka be beni halli nti yi tiḡḡa maa ni. ⁵ Niriba yi bu deaai ya, yan yiiri tiḡḡa maa sahanseaa la, ya kpaasim ya napḡntam m-basi, ka di lee-bi din wulisiri ban be seem n-gyanni ba."

⁶ Ka dizugu ba daa yi soori n-kyanḡi n-gyili tinkpansi ni, m-moonni lahabasunḡu maa ka tibri dooru balibu kam, lugri kam zaa. ⁷⁻⁹ Ka dizugu niriba daa yetti, ni, Gyḡni Kḡsuura n neaai kum ni, ka seeba yetti, ni, Ilaygya n labi na, halli seeba gba daa yetti, ni, kurimbuni sa anabisḡ n labi u nyḡvuri ni na. Ka NaaHeroodi Tetirakyi la ḡḡn daa baḡḡi lala, ka wum dinkam zaa niḡḡi maa, di daa gyeri u pam ka u daa yeli, "Man daa fikki Gyḡni zugu, ka ḡḡni yela ka n laa n-wumni wa?", ka u daa kur kpaḡḡni u maḡḡa ni u ti nya u.

¹⁰ Tuumudima maa ḡḡn daa ti labi na, ba daa yeli Yisa ban daa niḡi seem zaa. Ka u daa zaḡḡi ba ka ba foaai ba mammansi n-kyanḡi tinseaa ban boonni Betsaida la. ¹¹ Amaa zama maa daa baḡḡi ḡḡn be luginseaa ka ḡḡlisi u nḡba. Ka Yisa daa deaai ba ka tḡ'asi n-ti ba zaḡḡi n-kyanḡi Naawunni naam maa yela. U daa laa n-tibi bankam zaa daa boori tippu.

¹² Tḡ; ka wuntaḡḡa ḡḡn daa ti kabgi u nyaandḡliba piiya ni ayi maa daa kye u saani na n-yeli u, "Tim niriba maa soori ka kye ka ba wurim n-kpe tinkpanseesi an gyiligi kpa maa ni, ni tiḡḡa maa zaa ni, nti bḡ bundirigu n-di, ka nya goom ziiya, dama moo ni ka ti be ni maa."

¹³ Ka Yisa daa labsi n-yeli ba, ni, "Ya tim ba bunseelli ka ba di."; ka ba labsi n-yeli u, "Ti ka diibu m-paasi paanukpila anu, ni zaasim ayi kḡkḡa. See ka ti kyanḡi nti da bundirigu na n-ti niriba pam wa zaa." Zama maa ni ḡḡppa mun daa paai niriba tusa anu. ¹⁴ Ka Yisa daa yeli u nyaandḡliba maa, ni, "Kye ka niriba maa zinni

ninvugu pisinunu." ¹⁵ Ka ba daa niḡi lala, ka sḡkam zaa zinni tiḡḡa. ¹⁶ Ka u zaḡḡi paanu anu ni zaasim ayi maa n-gḡsi saazugu ka puusi Naawunni ka purigi bundirigu maa. Ka yi zaḡḡni di n-tiri u nyaandḡliba maa ni ba tḡtti niriba maa. ¹⁷ Di saha maa ba zaa daa diya n-tigi, ka nyaandḡliba maa daa la'asi dikyeba an kpalim la m-paali peeri piiya ni ayi.

¹⁸ Tḡ. Dindahinseaa Yisa daa ti be ni, ḡḡn ni u nyaandḡliba maa, ka u daa susiri la Naawunni u kḡkḡa; ka u daa boosi u nyaandḡliba maa, ni, "Ba yetti, ni, man nye la ḡḡni?" ¹⁹ Ka ba labsi n-yeli u, ni, "Ninvugseeba yeliya, ni, i nye la Gyḡni Kḡsuura; ka baseeba mun yeliya, ni, i nye la Ilaygya, halli ka seeba mun yeli, ni, i nye la kurimbuni sa anabisḡ ḡḡn labi u nyḡvuri ni na."

²⁰ Ka Yisa labsi m-boosi ba yaasa, ni, "Ka yarima mun teesiya, ni, n nye la ḡḡni?"; ka Piita gyeriḡi n-yeli, "I nye la Masiya - sḡ Naawunni ḡḡn tum na la." ²¹ Ka Yisa daa kpaamsi ba pam ni ba di yeli sḡ, ni, u nye la Masiya maa. ²² U daa laa n-yeli ba m-paasi, ni, "See ka man Ninsaala Biiya di wahala pam. Tiḡḡa wa kamma maa nin za'asi ma, ban ni gyeenḡu toondaandima ni karimbadima gba. Ba nin ku ma, ka daba ata daari n nin neaai kum ni n-labi n nyḡvuri ni." ²³ Ka Yisa daa yeli ba m-paasi, ni, "Nḡnkam boori ni u ḡḡli ma, see ka u za'asi u maḡḡa ka zaḡḡi u kum ḡḡpulli n-ziiri beoo kam n-ḡḡli ma. ²⁴ Dama ḡḡnkam zaa yi boori u nyḡvuri maa nin kḡḡḡi ka; ḡḡn mun yi sakki ni u kḡḡḡi u nyḡvuri, mani zugu, ḡḡna n nye sḡ ḡḡn nin nya nyḡvuri. ²⁵ Nira yi di duniya zaa ka kḡḡḡi u nyḡvuri, bee sa'amni ka, di sunḡi u la wula? ²⁶ Ninvugḡḡ yi zḡri vi man ni n yeligu maa zugu, ḡḡna zugu Ninsaala Bii maa nin ti zḡ vi, sahanseaa u yi mari u gyirima n-kye na, ni u Ba gyirima, ni malaakadima zaa m-paasi u zugu. ²⁷ Yelimaḡni ka n yeliya, ni, ninvugseeba be yarima ban zeya wa ni ka ku kpi pḡi, ka naayi nya Naawunni naam."

²⁸ Tḡ. Yisa ḡḡn daa tḡ'asi lala nyaanḡḡa, di daa niḡi kaman daba anii ka u daa zaḡḡi Piita, ni Gyḡni, ni Gyeemsi m-paasi u zugu, ka ba daa du zoori maa zugu ni ba ti susi Naawunni. ²⁹ Ka Yisa ḡḡn daa ti susiri maa, u ninda daa takkiya, ka u sutura neaai, nyain, kaman saa nya'asigu. ³⁰ Ka ba daa nya ka ḡḡppa ayi daa yi na n-la'am n-tḡ'asiri ni Yisa - Musa ni Ilaygya n daa nye ba. ³¹ Ba daa neaari ni veelim ni gyirima pam, ka ba yettḡ'a daa nye la zaḡḡi n-kyanḡi Yisa ḡḡn nin paai Gyerusalem nti ka ni seem yela. ³² Di saha maa ka goom daa gbaai Piita ni u taaba maa: amaa ban daa ti neaai, ba daa nya Yisa gyirima veelim; ka nya ḡḡppa ayi maa, ka ba kpalim n-ze u luga ni. ³³ Ka niriba ayi maa ḡḡn daa ti ya n-ḡmaligi n-kyanḡi ka kye Yisa sahasaa maa, Piita daa yeli u, "N Daana, ti kpa wa beesigu veela! Kye ka ti ti suga ata - i dinni yinni, ni Musa dinni, ni Ilaygya mun dinni yinni." (Piita daa bu mi ḡḡn yetti seem maa gbinni). ³⁴ Ka Piita ḡḡn daa kur kpalim n-tḡ'asiri lala maa sangbana di sigi na n-lim ba, ka dabeem daa gbaai ba pam ban daa kpeeri sangbana maa ni zugu. ³⁵ Ka kukḡri daa yi sangbana puuni na n-yetti, ni, "M bii ḡḡḡ, ḡḡna ka n gaḡḡi: ya wumma u noori!" ³⁶ Ka kukḡri maa ḡḡn daa ti tḡ'asi n-naai, ba nya ka Yisa kḡkḡ n kpalim

n-zeya. Ka ba daa zaŋŋi yelli maa n-sina, ka daa bu yeli ban daa nya seelli maa yela n-ti sɔa.

³⁷ N-neaai beoo ka ba daa sigi zoori maa zugu na, ka daa paai zama pam ziiya. ³⁸ Ka niriba maa ni doo yinni daa kaasi m-booli, ni, "N Karimba! N susiri i ni, ni, i gɔsi m bii wa n-ti ma, dama n ka bisɔ m-paasi u zugu. ³⁹ I bu nya arizimbeoo ŋɔn zi u zugu n-yisigri u seem? U yi ti be m-be n-kaasi pam, ka arizinni maa darigi u halli ka nantoori fufukku ti yiiri u noori ni na, n-kur mugsiri u ka ku sakki ni u basi u. ⁴⁰ Ka m pun susi i nyaandɔliba wa, ni, ba karima arizimbeoo maa m-basi, ka ba bu nyaŋŋi." ⁴¹ Ka Yisa gyerigi n-yeli, "Ah! Ya zuna niriba wa n kur nye bungɔlima, ka ku sakki yedda niŋbu! Daba ala ka mani ni yarima nin la'am m-be ni, bee daba ala ka n ya toaai n-di ya sugru? Mari i bii maa n-kye kpa na!" ⁴² Ka ŋɔn daa mari bii maa n-kyenni Yisa saani na, arizimbeoo maa daa lusi u tiŋŋa ka darigi u. Ka Yisa daa tasi arizinni maa zugu ka kye ka bii maa kpaŋŋi, ka u zaŋŋi u n-labsi n-ti u ba maa. ⁴³ Ka di daa niŋi niriba maa alahazibu zaŋŋi n-kyanŋi Naawunni ŋɔn galisi seem.

⁴⁴ Tɔ; ka zama maa ŋɔn daa kur teesiri Yisa ŋɔn daa tumni alahazibu tunseelikam zaa yela maa, u daa yeli u nyaandɔliba maa, ni, "Ya kye ka yettɔ'aseaa man ya tɔ'asi wa kpe ya tuba ni sunŋa: ba nin zaŋŋi man Ninsaala Biiya n-niŋi ninsaalidima nuu ni." ⁴⁵ Amaa ba daa bu baŋŋi Yisa ŋɔn daa yeli seem maa gbinni, ka di daa sɔ'ai ni ba saani, ka ba daa kɔŋŋi di baŋŋi zaa. Ka ba mun daa bu boosi u m-baŋŋi, dabeem ŋɔn daa mari ba maa zugu.

⁴⁶ Yisa nyaandɔliba maa daa ti ŋmeeri la taaba nang-bankpeemni ni ba baŋŋi ŋɔn gaari u kpeaa ba puuni. ⁴⁷ Ka Yisa daa baŋŋi ba sufu ni teesa, ka u booli bibila na n-zaŋŋi u n-zaali n-tabli u mammamŋa, ka yeli ba, ni, ⁴⁸ "Nɔnkam deaari bibila wa tataabu man yuuri zugu deaari la mani, ka ŋɔnkam mun deaari ma deaari la Nɔn tum ma na maa. Dinŋɔna ŋɔn poora ya zaasa ni, di daama gaari ya zaa." ⁴⁹ Ka Gyɔni daa yeli Yisa, "N Daana, ti da nya sɔ ka u mari i yuuri n-katti arizim-beeri, ka ti bu sakki ni u tum lala, ŋɔn bu tabli ti la'aŋŋu n-dɔla zugu." ⁵⁰ Amaa ka Yisa yeli u, ni, "Di za'asiri u, dama ŋɔnkam bu zabri ya n nye ŋɔn ze ya nyaanŋa."

⁵¹ Tɔ. Yisa saazugu lappu saha ŋɔn daa ti paai na, u daa gbaai la Gyerusalem kyenni ni nimbiri moaa. ⁵² Ka u daa tum tuumudima ni ba danŋma u tooni. Ka dizugu u tuumudima maa daa paai Samerii tin-kpanseaa puuni nti maali siri zaa n-guri u. ⁵³ Ka tin-kpaŋŋa maa dima daa ti za'asi, ni, ba ku deaai u, ŋɔn be soori n-kyenni Gyerusalem maa zugu. ⁵⁴ Ka u nyaandɔliba wa, ban yuya boonni Gyeemsi ni Gyɔni la, ŋɔn daa wum lala maa, ba daa boosi Yisa, ni, "Ti Dugma, i boori ni ti kye ka bugum yi saazugu na nti di ba, bee?" ⁵⁵ Ka Yisa daa ŋmaligi n-tasi ba zugu; ⁵⁶ ka ba daa doaai n-gaari m-paai tinkpanseaa nti gbe beni.

⁵⁷ Yaasa, Yisa ni u nyaandɔliba maa ŋɔn daa ti be soori zugu n-kyenna, dɔsɔ kye na nti yeli u, "N nin dɔli i n-kyenni luginseelli kam zaa." ⁵⁸ Ka Yisa yeli u, "Yɔbaasi

mari la wɔya n-kpeera, ka niinsi mun mari la teeri n-tɔmna, amaa man Ninsaala Biiya ka luginseaa man nin zaŋŋi n zugu n-dooli gba." ⁵⁹ Ka Yisa daa laa n-yeli dɔsɔ, ni, "Dɔli ma!", ka di daama yeli u, ni, "Kur kye ka n kuli ka m ba yi ti kpi ka n sɔ'ai u pɔi ka naayi kye na n dɔli i." ⁶⁰ Amaa ka Yisa daa yeli u, "Kye ka kpiimma sɔ'ari ba kpiintaaba: nyin muna - kyema nti moonni Naawunni naam mooligu." ⁶¹ Ka sɔ mun daa ti laa n-kye na nti yeli Yisa, ni, "N Daana, n nin dɔli i, amaa kye ka n kuli n-kyeosi n yiri dima pɔi, ka naayi kye na n-dɔli i." ⁶² ka Yisa yeli u, ni, "Ninvugɔ ŋɔn zaŋŋi u nuu n-gbaai kuuri ka laa n-gɔsiri u nyaanŋa bu sumni Naawunni naam beebu ni."

10 Dinŋɔ nyaanŋa ka ti Dugma Yisa daa yiisi nin-vugpisiyɔkɔi ni ayi m-paasi ka puri ba niriba ayiyi n-tum ba ni ba danŋi u tooni n-kyanŋi tinseesi zaa u mammamŋa gba ŋɔn ya kyanŋi. ² Ka yeli ba, ni, "Ya kyi ŋmaabu tuma wa zoaaya pam, amaa ka ya tuntumni-ba maa mun bu zoaai; dizugu ya susim ti Dugma ŋɔn nye puu wa daana, ka u tum niriba na m-paasi ba ŋma. ³ N tumni ya ni ya yim soori n-kyanŋi, amaa ya baŋŋma, ni, ya nye la kaman pebiseeba ban be kunduna sunsukkuni. ⁴ Yan di mari baagyi bee booriga bee namna n-kyanŋi; ya mun di puusiri sɔ soori ni. ⁵ Ka ya yi ti paai n-kpe yiri sea zaa ya yelima, ni, Naawunni nin taasi u sufudoaa n-niŋi yiri wa ni na: ⁶ ka sufudoaa daana yi siri be beni, dinŋɔna ya gba sufudoaa nin be u saani. Amaa di yi pa lala, di nin labi ya saani na. ⁷ Ya kpalimma yiri maa ni n-diri ka nyuuri bunseelli kam zaa ba yi ti nyaŋŋi n-ti ya, dama di sumsi ni tuntumna deaari u yoori. Yan di laa n-yiiri yiri sea n-lɔŋŋi yiri seaa. ⁸ Ya mun yi paai tinseelli kam ka ba sakki n-deaai ya, ya dim bundiriseelli zaa ban nin zaŋŋi n-ti ya, ⁹ ka tibi baariseeba ban be tiŋŋa maa ni ka ba kpaŋŋi, ka yeli daadam maa, ni, Naawunni naam paari ba na. ¹⁰ Amaa ya yi ti kpe tinseaa ka ba bu sakki ni ba deaai ya, ya dɔli lala tiŋŋa maa sɔya n-yetta, ¹¹ 'Halli ya tiŋŋa wa tankpɔseesi an pirigi ti nɔba wa gba ti nin pisigi m-basi ya zugu, amaa see ka ya laa m-baŋŋi, ni, Naawunni naam paari ya na.' ¹² Ka n yeli ya, ni, Zaadaari yi ti paai, di nin tɔ n-tiri lala tiŋŋa dima n-gaari din ti ya n-tɔ n-tiri ninvugbeseeba ban daa be Sɔdoom tiŋŋa ni seem la gba." ¹³ Ka Yisa daa laa n-yeli, "Zugubeoo ka ya nin nya, yarima Kɔreezini dima ni Bet-saida dima wa! Dama ba di yi daa tum tunkara Taaya ni Saidoon tinsi ni hoo man tumni seesi ya tinsi maa ni la, ban tumbeeri dima wa daa naa n-ye tankyera n-zinni m-bugi tampe'alim n-wulisiri ba sufusa'aŋŋu ŋɔn nye seem, ka takki ba halibeoo beebu la: m-pun niŋi lala ka di daa naa n-yuui. ¹⁴ Amaa Zaadaari halli Taaya ni Saidoon ninvugbeeri wahala gba ku paai ya dinni. ¹⁵ Yarima muna, ya Kapirinyum dima wa, ya bu duusiri la ya mansi m-paai arizana ni? Amaa ba nin sigsi ya kpiimma tiŋŋa ni sa. ¹⁶ M biisi, ŋɔnkam sakki n-wum ya noori wumni la mani, ka ŋɔnkam za'asi ya noori wumpu za'asiri la mani; ka ŋɔnkam mun za'asi ma za'asiri la Nɔn tum ma na la."

¹⁷ Ka Yisa ḡḡn daa tum ninvugpisiyḡḡni ni ayi seeba la n daa ti kyanḡḡni ka labi u saani na ni sufupeelli, nti yeli u, ni, "Ti Dugma, halli arizimbeeri gba ka ti nyanḡḡni i yu- uri zugu!" ¹⁸ Ka u yeli ba, "N ḡḡsi n-nya ka Sintaani mammamḡḡḡa yi saazugu n-lu na kaman saa ḡḡn yi nyak- ki seem la!", ni, ¹⁹ "Ya nyama, n ti ya soori ni ya nin toaai n-ḡḡ wugi ni nansi yḡḡriyḡḡri, ka nyanḡḡni ti Dindaana maa kpeerḡḡḡu zaa, ka bunseelli kam ku toaai n-ninḡḡi ya seela. ²⁰ Amaa dinḡḡ zaa yḡḡri, yan di kye ka ya sufu peli- gi ni yan nyanḡḡni arizimbeeri maa zugu, amaa ya kye ka ya sufu peligi ban pun ḡḡbi ya yuya arizana ni maa zugu."

²¹ Di saha maa ka Naawunni Sii Kasi daa kye ka Yisa sufu peligi pam, ka u yeli, "M Ba Naawunni, nyin ḡḡn su arizana ni duniya wa, m pe'ari i ni, dama nyin zanḡḡni yela wa zaa n-ḡḡ'ai ka kye yem dima ni banḡḡniba ka laa n-kasigi a n-wulisi bileesi. Ii, m Ba, yelimaḡḡni lala veela i saani. ²² Bunseelli kam zaa ka m pun deaai m Ba nuu ni. ḡḡ ka ni m-mi Bii maa ḡḡn nye ḡḡ, na'ala u Ba maa m mi u; ka ḡḡ mun gba ka ni m-mi m Ba maa ḡḡn nye ḡḡ, na'ala mani u Bii maa m mi u; m-paasi ḡḡkam man, u Bii maa, n nin sakki ni n kasigi m Ba maa yela n-wulisi u." ²³ Di nyaanḡḡḡa u daa ḡḡmaligi kpanḡḡḡa n-ḡḡ'asi n-ti u nyaandḡḡliba kḡḡḡ n-yeli ba, ni, "Ninvugseeba ban nya yan nyari bunseesi wa mari la zugsunḡḡḡu! ²⁴ Dama n yetti ya, ni, sahaseaa din gaari, anabidima ni nadima pam daa boori la ba da nya yan nyari bunseesi wa ka mun bu nya a; ka daa laa m-boori la ba wum yan wumni seelli wa ka daa bu wum."

²⁵ ḡḡ; ka Naawunni zaaligu banḡḡḡniḡḡ daa ti boori ni u zamsi Yisa yem, ka doaai n-zaani m-boosi u, ni, "N Karimba, wula ka n ya n-ninḡḡ n-nya nyḡḡvuri kan ka naari?" ²⁶ Ka Yisa yeli u, "Wula ka di ḡḡbi Naawunni za- aligu ni? I Litaafi kariḡḡḡu wulisiri i la wula?" ²⁷ Ka u daa labsi n-yeli, "Ni, 'I zanḡḡḡma i sufu zaa n-wuri i Dugma Naawunni, ni i siiya zaa, ni i kpeerḡḡḡu ni i teesa zaa.', ni, 'Wuri i taraana hoo nyin wuri i mammamḡḡḡa seem la.'" ²⁸ Ka Yisa yeli u, "Mboo! I labsi sunḡḡḡa pam: dizugu niḡḡ- ma lala ka i nin nya nyḡḡvuri maa." ²⁹ Ka u mun daa bu boori ba galim u u boosigu maa zugu, ka dizugu u daa laa m-boosi, ni, "Ka ḡḡḡni n nye n lala 'taraana?'" ³⁰ Ka Yisa daa labsi n-yeli u, ni, "Dḡḡḡḡ n daa be ni, ka u daa yi Gyerusalem n-kyenni ni u ti paai Gyerikoo tiḡḡḡa. Ka u na kyenni n-sigri zoori, ka ḡḡḡuriba daa luri u soori maa zugu m-pirigi u sutura zaa, ka bu u halli ka u ti gyea, ka kye u n-dooli ḡḡkpanḡḡḡa ka u daa potti la kum. ³¹ Ka di daa bu yuui ka maalimaannḡḡḡḡ ti dḡḡli soori maa na nti nya u, ka lḡḡki n-gaari ka kye u. ³² Lala gba ka Li- ivai za'anḡḡri dḡḡḡḡ gba daa ti dḡḡli soori maa na nti nya u, ka ḡḡḡn gba daa lḡḡki n-gaari ka kye u. ³³ Amaa ka Samerii dḡḡḡḡ gba daa ti dḡḡli soori maa na nti paai beni n-nya doo maa, ka di daa ninḡḡi u namboo pam. ³⁴ Ka u daa kyanḡḡni m-paai doo maa saani n-zanḡḡni daam m-peaai u dansi maa, ka boaai kpaam n-ninḡḡi, ka zanḡḡni tana n-lḡ u yuuma maa. U daa zanḡḡni u n-ziili u mam- maḡḡḡa bumbaarigu zugu n-kyanḡḡni nti kpe saamma kpeebu yiri m-mari u sunḡḡḡa. ³⁵ ḡḡ; ka beoo ḡḡḡn daa ti neaai ka Samerii doo wa yi ya kyanḡḡni u kyenni la, u daa

yiisi ligri n-ti u yikpedaana maa ka yeli u, ni, u ḡḡsim u baara wa sunḡḡḡa halli ka u ti labi na. Ni, ligri maa yi ti ḡḡsigi ka u labi na, u nin yḡ ka samni maa an kpalim n-ti u dirindaari maa. ³⁶ ḡḡ; ba niriba ata maa sun- sukkuni, ba ḡḡḡni n zanḡḡni doo maa n-leebi u taraana?" Ka u labsi n-yeli u, ni, "Dḡḡḡḡ ḡḡḡn daa zḡ u namboo la."

³⁷ Ka Yisa yeli u, "Gba kyema nti ninḡḡi lala!"

³⁸ ḡḡ; ka Yisa ni u nyaandḡḡliba daa ti paai tin- kpanseaa, ka ḡḡ'asḡ ḡḡḡn yuuri daa boonni Maata zanḡḡni u nti kpeesi u yiri. ³⁹ Ka Maata tinzḡ, ḡḡḡn yuuri daa boonni Mariama la, daa kyanḡḡni nti zinni Yisa tooni n-wumni u yettḡḡ'a, ⁴⁰ amaa Maata ḡḡḡn daa kur be la bundirigu dugbu ni. Ka Maata daa kye Yisa saani na nti boosi u, ni, "N Daana, i ba'a na'a ka ni n tinzḡ wa yela ni? - dama u kye tuma maa zaa n-gyeeli ma. Yelim u, ni, u sunḡḡḡma ma!" ⁴¹ Ka Yisa yeli u, "Eeh, Maata! I zanḡḡni la yela pam m-mugsi i mammamḡḡḡa nimmoosi, ⁴² amaa bunyinni kḡḡḡ n kpa talasi, dizugu Mariama n yiisi bun- sunḡḡḡu, ḡḡ mun ku toaai n-deaai di u saani."

11 Dahinseaa ka Yisa daa ti be luginseelli n-susiri Naawunni; ka ḡḡḡn daa ti susi n-naai, u nyaandḡḡliḡḡ daa yeli u, "Ti Daana, wulisim ti Naawunni susigu soori hoo Gyḡḡni ḡḡḡn daa wulisi u nyaandḡḡliba seem la." ² Ka Yisa daa labsi n-yeli ba, "Ya yi ti susi Naawunni, ya susim ḡḡḡa#:-

'Ti Ba, kye ka i yuuri du,

Ka i naam kye na.

³ Tim ti dabsiri zaa ti beoo kam bundirigu;

⁴ Ka kyeri ti tumbeeri m-peḡḡḡni ti,

Dama ti gba kyeri ban tum ti taalli tumbeeri m-peḡḡḡni ba:

Ka di kye ka ti nya zamsigu nti lu."

⁵ Yisa daa laa n-yeli ba, ni, "Ya bu nya, nyin yi mari i zḡa, ka u kye i saani na yuntasuusi nti yeli i, 'N zḡa, za- ḡḡḡma paanukpila ata n-ti ma. ⁶ N saansḡ n yi wa'aligu m-paai ma na yunḡḡḡu wa, m mun ka bundirigu n nin ti u.' ⁷ Ka nyini mun kpalim m-be duu puuni n-gyerigi u, ni, 'Di daamni ma! Man ni m biisi pun kpe la doaai ziiya, n ku toaai n-doaai n-ti i bunseelli zaa!' ⁸ N yeli ya, ni, halli ni i ku doaai n-ti u ḡḡḡn nye i zḡ maa zugu, amaa doo maa ḡḡḡn kpalim n-susiri i la zugu i nin doaai n-ti u ḡḡḡn boori seem maa. ⁹ Dinzugu ka n yetti ya, ni, ya susima ka ya nin deaai yan susi seelli maa; ya booma ka ya nin nya yan boori seelli maa; ya boolima ka ba nin yoaai kyeburu maa n-ti ya. ¹⁰ Dama ḡḡḡkam susira deaari ni, ḡḡḡkam boora nyari ni, ka ḡḡḡkam boonna ba nin yoaai n-ti u. ¹¹ Yaseeba ban mari ya biisi wa, n ya boosi ya, ni, i bii yi ti susi zḡḡḡḡ i saani, i nin zanḡḡni waafu n-ti u, bee? ¹² Bee u yi ti susi gyelli, i nin ti zanḡḡni nanḡḡḡ n-ti u? - Ay, i ku ninḡḡi lala! ¹³ ḡḡ! ya nye la nin- vugseeba ban mari teesibeeri ya beebu ni, ka ni di zaa yḡḡri halli yarima gba mi yan zanḡḡni piinisuma n-tiri ya biisi: dinḡḡḡka ya Ba ḡḡḡn be arizana ni bu ya zanḡḡni u Vu- usim Kasi maa n-ti ban susiri u?"

¹⁴ ḡḡ; ka Yisa daa ti katti arizimbeoo ḡḡ saani ka arizinni wa daa kye ka doo maa kpalim n-nye zḡligu. Ka arizinni maa ḡḡḡn daa yi na ka kye u maa, zḡligu maa daa ḡḡ'asiri ni, ka di daa ninḡḡi zama maa alahazibu.

¹⁵ Amaa niriba maa seeba daa yeliya, "Biyelizibuli m mari u: u zanŋi ArizinNaaba yiiko n-katti la arizimbeeri maa." ¹⁶ Baseeba mun daa zamsi u n-susiri u, ni, u kye ka alahazibu tunseelli yi saazugu na ka ba nya. ¹⁷ Yisa daa mi ba sufu ni teesa ŋon nye seem, ka dizugu u daa yeli ba, "Tinseelli kam zaa kan timbiisi ŋon yi purigi n-zabri ni taaba nin sa'am zaa, bee yiri dima yi zabri ni taaba, lala yiri maa nin ti lu. ¹⁸ Dizugu ŋon Biyelizibuli muna, u yi ti za'asi u mammangŋa, ŋon gba ku toaai n-zaani. Dama ya yeliya, ni, Biyelizibuli yiiko ka n zanŋi n-katti arizimbeeri. ¹⁹ Ka dinŋona n yi zanŋi la Biyelizibuli yiiko n-katti arizimbeeri maa, ka ya karimbiseeba ban katti ba la zanŋi ŋoni dinni n-katta? Dizugu ban nin ti kari ya yetto'a wa sariya n-lusi ya. ²⁰ Ka m mun zanŋi la Naawunni yiiko n-katti arizimbeeri n-yiisiri niriba ni, dinŋona Naawunni naam pun danŋi m-paai ya na. ²¹ Yaa daana yi ti mari u tɔppu neema n-guri u yiri, ɔɔɔ ku ninji u marigu seela. ²² Amaa ninvugɔ ŋon mari yaa n-gaari u yi ti tuusi u n-nyanŋi u, u faari la u tɔppu neenseesi ŋon ninji yedda maa, ka fa u yiri puuni buna zaa m-paasi, n-zanŋi a n-tisi u nyaanŋa dima. ²³ Ka ninvugɔ ŋon ku sakki ni u ɛ n nyaanŋa, ŋona n za'asiri ma n-yi n nyaanŋa; bee ɔ yi ku sunŋi ma ni ti la'asi bunwurima, u wurimni a ni m-basira."

²⁴ "Tɔ; ka arizimbeɔ n daa be ni, ka u daa kpe ɔɔɔ puuni n-su u. Ka ba daa yiisi u ŋon daa be ɔɔɔ puuni maa n-kari u m-basi. Ka u daa yi n-kyenni n-gyinni yoo ni, tinkuuma maa ni, m-boori vuusim ziiya, halli nti gyea. Ka u daa yeli, ni, 'See ka n labi n doo maa saani - yiri seaa man daa yi ka kye la ni!' ²⁵ Ka u daa ti labi na n-nya ka ba pun pii yiri maa kasikasi n-se'asi ka sunŋa. ²⁶ Dizugu u daa labi n-kyanŋi n-zanŋi u arizintaaba ayɔɔɔ seeba ban be n-gaari u mammangŋa, ka ba daa kpe nti be beni. Di saha maa ka di daama beesigu daa be pam n-gaari din daa danŋi m-be seem maa."

²⁷ Tɔ; ka Yisa ŋon daa kur yetti anŋɔ maa, ka pɔ'aso daa be zama maa puuni n-tasi m-booli, ni, "I ma ɔ ŋon daa ɔ'ai i, ka daa mɔ'asi i maa - ni u zugsunŋu!" ²⁸ Ka u labi n-yeli u, "Di pa lala. Zugsunŋu dima n nye baseeba ban wum Naawunni yeligu ka sakki n-ɔɔɔa."

²⁹ Sahanseaa ka zama pam daa la'am na m-maali n-zoari pam, ka Yisa daa gbaai yetto'a n-yeli ba, ni, "Zuna niriba wa n nye ninvugbeeri. Ba ba'a kur be la alahazibu nyaabu ni, ni ba ti banŋi yela, amaa ba ku nya seseelli m-paasi la Gyoona alahazibu yela zugu. ³⁰ Ya nyama: Niniva dima ŋon daa nya Anabi Gyoona yela ka di daa ninji ba alahazibu seem la, lala ka zuna niriba nin nya man Ninsaala Bii yela ka di nin ninji ba alahazibu. ³¹ Pɔ'a-naaba ɔ ŋon daa su nudirigu lugri tinseaa la daa yi wa'aligu n-kye na ni u ti wum NaaSulemaana yem yetto'a maa, ka dizugu u nin doaa n-galim zuna niriba wa Zaadaari, dama ŋon gaari NaaSulemaana be la kpa zuna ka ba bu ya wum. ³² Niniva dima gba daa wum Gyoona wa'azu yiisigu la ka daa kye ba tumbeeri m-basi ka ninji tuuba, ka dizugu ba nin doaa n-galim zuna niriba wa Zaadaari, dama ŋon gaari anabi Gyoona be la kpa zuna ka ba bu ya wum."

³³ Yisa daa laa n-yeli, "Sɔ na zi n-nyoaa firila n-zanŋi kuriba m-pili ka, amaa u zanŋi ka n-tɔm la bunseelli zugu ni ban kam kpeeri na zaa nin nya neesim maa.

³⁴ Nira nini n nye hoo u ningbina firila: i nini yi neaai sunŋa, i ningbina zaa mari la neesim, nyain! Amaa a yi ti sa'amna, i ningbina zaa be la zibsim ni. ³⁵ Dizugu di kye ka neesim din be i ni maa ti leebi zibsim. ³⁶ Ka i ningbina zaa yi neaai sunŋa, halli ka zibsim ka di ni halli beelabeela, dinŋona di nin neaari ni zaa, kaman firila ŋon neaari seem la."

³⁷ Tɔ; Yisa ŋon daa be yetto'a maa ni ka Farisio daa zuusi u, ni u kye u yiri maa na ka ba ti la'am n-di bundirigu: ka u daa kyanŋi ka ba daa ti zinni ni ba di.

³⁸ Ka di gyeri Farisii maa ŋon daa nya ka Yisa bu danŋi m-peaai u nuusi ka zinni ni u di maa zugu. ³⁹ Ka ti Dugma daa yeli u, "Yarima Farisii dima peaari la kɔbeesi ni laasi nyaanŋa, amaa ka ya puuni na paali ninvugfaabu ni yelibeeeri. ⁴⁰ Yarim gyera wa! Pa Naawunni ŋon daa maali nyaanŋa la n daa maali puuni maa gba?"

⁴¹ Dizugu ya zanŋma din be laasi maa puuni n-tiri faradima, ka bunseelli kam zaa nin leebi kasi n-ti ya.

⁴² Zugbeoo be yarima Farisii dima zugu! Dama ya yiisiri la naanzuuwa ni kpaligu ni zevaari zaa zakka, amaa ka lee n-kyeri yelimaŋni tumpu zanŋi n-kyanŋi niriba, ni wurilim zanŋi n-kyanŋi Naawunni, m-basira. Ya yi ti teaari anŋɔ ka bu laa n-tam seesi la, di yi ɔɔa. ⁴³ Zugbeoo be yarima Farisii dima zugu! Dama ya boori la tooni ziziisi ya yi ti la'am Naawunni la'anŋu duri maa ni, ka na boori ni ɔkam zaa puusiri ya daasi puuni.

⁴⁴ Zugbeoo be ya zugu! Dama ya ŋmani la hoo gbala seesi niriba ŋon noori n-gatta ka bu mi, ni, gballi nla."

⁴⁵ Tɔ, ka di saha maa ka Naawunni zaaligu banŋniso daa labi n-yeli Yisa, ni, "N Karimba! i yi tɔ'asiri nŋɔa, i tuuri la tirim gba m-paasira." ⁴⁶ Ka Yisa gyerigi u, ni, "Yarima gba ban nye zaaligu banŋniba, zugbeoo be ya zugu! Dama ya zanŋi la zitibsa n-ziinni niriba, ziseesi ban ku toaai n-zi, ka ya ɔ mun pun ku wukki ziiri maa halli beela n-sunŋi ba. ⁴⁷ Zugbeoo be ya zugu! Dama ya maanni la gbala n-tiri anabidima, amaa ya yaadima n daa nye ban daa ku ba. ⁴⁸ Lala zugu ya wulisiri, ni, ya nini tigi ya yaadima ŋon daa ninji seem la - ni, ban daa ku ba, ka yarima mun n maanni ba gbala. ⁴⁹ Dinŋɔ zugu ka Naawunni yem yela puuni ba daa pun yeli, ni, Naawunni nin tum anabidima ni tuumudima na, ka ya nin ku baseeba ka kari baseeba nti namsi ba pam.

⁵⁰ Dizugu zuna niriba nin ti zi taalli zanŋi n-kyanŋi ban daa ku anabidima zaa yela maa, duniya piiligu ni la sa,

⁵¹ n-yi Eebli kuubu ni, halli nti paai Zakarii ban daa ku ɔ Naawunni Gyeenŋu Yiri puuni, Dutitaari ni saramaaligu zii maa sunsukkuni la. Yelimaŋni ka n yetti ya, Naawunni siri nin zanŋi ba taalli n-ziili zuna niriba wa.

⁵² Zugbeoo be ya zaaligu banŋniba wa zugu! Dama ya zanŋi la bamsim bamsigu za'anɔri saafibii m-basi. Yarima mammansi ku sakki n-kpea, ka ya ta'ari ban kpeeri soori." ⁵³ Tɔ: ka Yisa ŋon daa ti yi beni, Farisii dima ni zaaligu karimbadima daa piili m-boosiri u boosa ni ba lugsu u noori ni. ⁵⁴ Ba daa guusiri ni ba gbaai u, u yetto'a puuni.

12 Ka niriba tusa tusa ḡḡn daa kur la'amni Yisa saani na halli nti mugu taaba - halli nti noori taaba gba - Yisa daa danḡi n-t'asi n-ti u nyaandɔliba ni ba gbaam ba maḡḡa sunḡa zanḡi n-kyanḡi Farisii dima dabina yela - di nye la ba birikɔnsi. ² Ka u daa laa n-yeli ba yaasa, ni, "Bunseelli zaa kan pili ka bu nyara, ba nin piligi ka ka sɔkam nya; ka yettɔ'asɔ'ara zaasa muna - sɔkam nin banḡi a gbinni ḡḡn nye seem. ³ Ya yi ti sɔ'ai zibsim ni n-t'asi yettɔ'aseesi zaasa, ba ya n-wum a la wuntampeeliga; yan kpe duri puuni ka waasi n-yeli yeliseesi la, ba nin ti du saazugu m-mooli a ka sɔkam zaa wum."

⁴ "N ya yeli ya ni, yarim ban nye n zɔdima la, ni, yan di zɔri ninvugseeba ban kuuri niriba ningbina, ka ku laa n-toaai n-ninji ba seelli m-paasi. ⁵ Amaa n nin wulisi ya din sumsi ni dabeem yi mari sɔa: ya zɔm sɔ ḡḡn nin toaai n-zanḡi ya, ya kum nyaanḡa, n-lɔsi bugum ni. Ya ninḡa ma yedda, ni, ḡḡna ka di kpa talasi ni ya zɔri u. ⁶ Ammi, ya bu nya ka ba la'asiri niimbisi anu n-koosiri la'abisi ayi? Amaa Naawunni na zi n-tam halli niimbila yinni yela. ⁷ Halli ya zɔbri muna, Naawunni mi a gba yela, ka banḡi a zaa yinni yinni kaaligu ḡḡn nye seem. Yan di zɔri dabeem, dama ya mari bukyi pam n-gaari niinsi maa zaa."

⁸ Ka Yisa daa laa n-yeli ba, "Yelimaḡni ka n ya n-yeli ya, ni, ḡḡnkam zaani niriba tooni n-yeli, ni, u nye la n dinni, man Ninsaala Bii gba nin ti zaani Naawunni malaakadima tooni n-yeli, ni, u nye la man gba dinni. ⁹ Ka ḡḡnkam mun yi za'asi ma niriba tooni, man gba nin za'asi u Naawunni malaakadima tooni. ¹⁰ Ka ninvugɔ ḡḡn t'asi yettɔ'abeeri n-galim man Ninsaala Bi-ya, u nin toaai n-nya kye-m-peḡḡi; amaa ḡḡnkam t'asi yettɔ'abeeri n-galim Naawunni Sii Kasi maa, di daama ḡḡn kur ku nya u taalli kye-m-peḡḡi. ¹¹ Ba yi ti zanḡi ya n-taasi la'anḡu duri ni, bee nadima saani, yan di boosiri ya sufu ni yan ya labsi seem bee yan ya gyeriḡi seem, ¹² dama ba boosa maa saha ka Naawunni Vu-usim Kasi nin ti wulisi ya yan ya labsi seem."

¹³ Tɔ; ka dɔɔ daa ze zama maa sunsukkuni n-yeli Yisa, ni, "N Karimba, yelim m beeri wa ka u purigi ti ba faari n-ti ma, ti ba ḡḡn daa kpi ka kye u arizikki la tɔrli kan nye n dinni!" ¹⁴ Ka Yisa daa labsi n-yeli doo maa, "N zaa, ḡḡni n lee n-zanḡi ma n-ninji ya sarikatta bee ya faariputta?" ¹⁵ Di saha maa ka u daa yeli ba, ni, ba gbaam ba mansi ka di boori ligri nti yakki, dama ninsaala nyɔvuri bu be la u marigu ḡḡn nye seem ni kɔkɔa. ¹⁶ Ka u daa nyesi ba nyesiri, ni, "Bundaansɔ n daa be ni, n-kɔ n-nya bundirigu pam; ¹⁷ ka daa yeli u sufu ni, ni, 'Wula ka n ya n-ninji, dama n ka luginseelli man ya n-zanḡi m bundirigu wa n-kpeesi?' ¹⁸ Ka yeli, 'Man nin ninji seem nḡa: n nin wurim n napaari wa ni m buya zaa ka takki m-me bunkara ka a gaari a, n-zanḡi m bundira wa zaa n-ninji. ¹⁹ Lala zugu n nin yeli n sufu ni, ni, m mari bundira ni neema pam din nin mari ma yu-umbɔbɔgu, dinzugu din yi kpalim n-ti ma yi nye la n-ziya n-vuusira ka dira ka nyuura ka bɔbri n yuubu ka mari sufupeelli!' ²⁰ Amaa ka Naawunni yeli u, 'Nyin gyeriḡu wa! Yunḡu wa zaazaa ka n nin deaai i nyɔvuri, ka bun-

seelli zaa nyin mari n-kuunni maa nin leebi ḡḡni dinni?' ²¹ Lala n nye di n-tiri ninvugɔ zaa ḡḡn kur ḡɔsiri u ligri, ka ka seelli Naawunni saani."

²² Ka Yisa daa laa n-yeli u nyaandɔliba, ni, "Dinzugu n ya yeli ya, ni, yan di zanḡi yela m-mugsi ya mansi zanḡi n-kyanḡi ya nin ninji seem n-nya bundirigu n-di, bee n-nya sutura n-yea, - yan di fabli anḡ zaa yela; ²³ dama nyɔvuri gaari bundirigu, ka ningbina gaari bunyeerigu. ²⁴ Ya ḡɔsim niinsi ni luya; ba bu butta, ba mun ka napaari ni buya, amaa ti Dugma Naawunni diisiri ba ni: ka yarima mari la bukaata pam n-gaari niinsi la. ²⁵ Ya sɔ nin toaai n-zanḡi u nyɔvuri yela m-mugsi u maḡḡa nti yakki u nyɔvuri tɔriga m-paasi halli dabsiri yinni gba? ²⁶ Tɔ; ka ya yi ku toaai n-ninji yettɔ'abila dinḡ taabu, wula zugu ka ya zanḡi yeliseesi an kpalim maa m-mugsiri ya mansi? ²⁷ Ya teesima pɔ'a-veelli-ku-siisi-koom yela: ya ḡɔsim n-nya kan zoaari seem, ka bu tumna, ka mun bu waanni gumni, bee, n-wugri tana n-seera, amaa n yetti ya ni, ni, halli NaaSulemaana ni u naam gyirima zaasa gba daa na zi m-bɔbi suturiveela kaman mɔpuuma wa yinni veelim ḡḡn nye seem. ²⁸ Ka Naawunni yi zanḡi veelim wa tataabu n-ninji mɔseesi an be moo ni zuna ka beoo ka a sa nin nyo bugum m-basi, wula ka u ku yeeli yarima sutura? Yarim yedda kɔḡḡniba wa! ²⁹ Dinzugu yan di fabinna, bee n-teesiri yan ya di seelli yela, bee yan ya n-nyu seelli. ³⁰ Duniya wa ninvugseeba ban bu mi Naawunni la be la anḡ zaa nɔba karibu ni - bee, m ma'ai ni? Amaa yarima mari ya Ba Naawunni, ka u mi halli, ni, ya boori anḡ zaa. ³¹ Ay, see ka ya zanḡi Naawunni naam yela m-mugsi ya mansi, ka u nin zanḡi bunseelli din kpalim zaa m-paasi ya." ³² Ni, "Yarima n bibisi wa, yan di kye ka dabeem mari ya, dama ti Dugma Naawunni yuubu nye la ni u zanḡi u naam maa beebu n-ti ya. ³³ Ya koosim ya neema zaa ka zanḡi lala ligri maa n-ti faradima. Ya maalim la'abooriseesi an bu kpiiri n-ti ya mansi, ka zanḡi a n-su ya arizana ni arizikki n-dooli: beni ka a ku fiilim, dama na'ayigsi ku toaai m-paai a, ka leelisi gba ku toaai m-paai a n-ḡɔbi. ³⁴ Dama ya sufu kur ya be la ya arizikki ḡḡn be seela."

³⁵ Ni, "Dinḡna ya barim n-zaani: ya bɔbma ka nyooai ya firiladima m-maali siri, ³⁶ hoo daaba ḡḡn maanni siri seem, ba yi ti guri ba dugma ḡḡn ya yi amriya kyuuni n-labi na. Ka u yi ti paai na m-booli za'anɔri maa ni, ba nin guuri yoomyooma n-yooai n-ti u." ³⁷ Ka Yisa daa laa n-yeli ba, "Daabseeba ban bu ti gbisira, ka ziya n-guri ba dugma halli ka u ti paai na - ay! ba nin ti mari sufupeelli pam." Ni, "Yelimaḡni ka n ya n-yeli ya wa, ni, u nin yeaai u kparigu maa ka kye ka ba zinni ka u gy-eemni ba. ³⁸ U yi ti yuui halli ni yuntasuusi bee bekyikyeeo saha ka kuli na ka ba ninji siri n-guri u lala, ba siri nin nya sufupeelli pam. ³⁹ Ya banḡma, ni, yid-daana yi da mi sahanseaa na'ayiga ḡḡn ya kye u yiri ma na, u naa n-guri ka ku kye ka u kabi n-kpe u yiri maa ni na. ⁴⁰ Dizugu ya gba ninḡa siri, dama Ninsaala Bii maa nin ti kye na sahanseaa yan bu teesiri u yela."

⁴¹ Di saha ka Piita daa boosi Yisa, ni, "N Dugma, tirim ka i nyesi nyesiri wa n-tiri ti, bee sɔkam zaa?" ⁴² Ka Yisa

daa gyerigi n-yeli "Ninvugħni n lee n-nye daabsħ ħn mari yem ni yedda? - ka u dugma zaħħi u yiri maa fukumsi n-niħi u nuu ni, ni u basiri mħnni n-tiri ba, mħnni basibu saha. ⁴³ Nħna n nye daabsħ ħn nin nya sufupeelli, dama u dugma kuli na m-paai u u lala tuma maa ni: bee, pa ħna? ⁴⁴ Yelimaħni ka n yetti ya, ni, u nin ti zaħħi u bunseelli kam fukumsi n-niħi lala daabri nuu ni. ⁴⁵ Amaa daabsħ nin ti teesi u sufu ni, ni, u dugma maa yuuya pam ni kulibu na, ka dizugu u piili m-buuri u taaba, dħpa ni pħ'aba, ka dira, ka nyuuri daam m-bugra. ⁴⁶ Di daama dugma maa nin ti paai na dahinseaa daabri maa ħn bu teesiri u yela, bee sahanseaa ħn bu mi u yela. Di saha ka u dugma maa nin ti darigi u tubri ka ħmaasi u bisibisi, ka nin ti zaħħi u m-paasi ninvugħseeba ban ka yedda maa zugu." ⁴⁷ Ni, "Amaa daabsħ ħn mi u dugma yuubu ħn nye seem ka ku sakki ni u maali siri n-niħi di, ħn nin ti nya buuri pam: ⁴⁸ ka daabsħ ħn bu mi u dugma yuubu ka tum din sumsi la buuri, ħn mun buuri maa nin baala. Ban ti tisi ninvugħħ pam, ħn saani ka ba nin ti laa m-boosi pam yela. Ka ninvugħħ ban zaħħi tuma pam fukumsi n-niħi u nuu ni, ħn gba saani ka ba nin ti boori ni ba wum u tuma pam tuma lahabaari."

⁴⁹ Ka Yisa daa laa n-yeli ba, ni, "Bugum zugu ka n kye na, ni n zaħħi di n-tħ n-niħi duniya wa puuni, ka n sufu boori di da pun nyooai. ⁵⁰ N yela laa n-ħmani hoo kħsu-ubu, ka a na zeya n-guri ma, ka di nye la din kye ka n sufu bu dħya see ka a ti niħi n-naai." ⁵¹ Ka boosi ba, ni, "Ammi, ya teesiya, ni, n kyenni na ni n ti zaħħi nangbanyinni n-ti duniya wa dima? Ay! - n yetti ya, ni, nangbankpeemni ka n taasiri na. ⁵² Pampanħħ zaħħi n-kyenna, yiri puuni niriba anu nħya nin ti wħligi taaba: ba niriba ata nin naai noori n-za'asi babayi la, ka babayi gba nin ti za'asi babata maa. ⁵³ Doo ni u bii nħya nin ti wħligi taaba, ka laa n-za'asi taaba; ka pħ'a ni u bipurħħ nin ti za'asi taaba, halli pħ'a ni u bii pħ'a nin ti za'asi taaba gba."

⁵⁴ Ka Yisa daa ti yeli zama maa, ni, "Ya yi ti nya ka sangbana doaari n-yiiri gbinni ya'ari na, ya yetti, ni, saa nin mi, ka ka siri nin mi. ⁵⁵ Ka ya yi ti nya ka pħsigu zeeri n-yiiri nuzaa ya'ari na, ya nin yeli, ni, wħligu nin niħi, ka di siri nin niħi. ⁵⁶ Yarima birikħ'anu dima wa! Di kyanħħi la wula ka ya banħħi duniya wa ni sangbana an wulisiri seem, ka ku laa n-toaai m-banħħi zuna saha wa gbinni ħn nye seem?"

⁵⁷⁻⁵⁸ Ni, "Bħ n lee n-niħi ka ya mammanħħ bu banħħi din tuusi? Sħ yi ya zaħħi i n-taasiri sarikatta saani, ka nyin ni ħn na bħ soori zugu n-kyenna, see ka i kye ka ya naai noori m-maali yettħ'a maa; ka di yi pa lala u nin zaħħi i n-kyanħħi sarikatta maa saani, ka sarikatta maa ti zaħħi i n-niħi dansarika gura nuu ni, ka gura maa mun naayi zaħħi i n-kpeesi dansarika duu. ⁵⁹ N ya yeli i ni, ni, i ku toaai n-yi beni na see ka i yħ i samni maa n-naai, halli ka la'afu yinni gba ku kpalim."

13 Tħ. Din saha maa ka ninvugħseeba ban daa bħ beni daa tħ'asiri Galilii dimseeba yela: ba daa yeli Yisa, ni, Għmna Pailiti daa ku ba, ban daa maanni ba sara sahanseaa la, ka ba ziim ni bunkħbri ziim maa daa

gyetti taaba. ² Ka Yisa daa labsi m-boosi ba, ni, "Kala, ya teesiya, ni, Galilii dima wa n daa nye ninvugħbeeri ni ala'akyi dima n-gaari ba Galilii taaba zugu ka ba daa namsi ba dinħħ maa? ³ N yetti ya, ni, Ay! Amaa faasee ka ya zaa takki ya teesibeeri ka kye ya tunkyħ'ama zaa: di yi pa lala ya gba nin baasi yħri hoo ban daa baasi seem maa. ⁴ Bee, ninvugħpiiya ni anii ħna, seeba ban daa bħ Sailħ'am fħħħ ni ka gyirambisa la daa lu n-ku ba la: ya teesiya, ni, ban daa mari taalli pam n-gaari Gyerusalem dima zaa? ⁵ N yetti ya, ni, Ay! Faasee ka ya takki ya teesibeeri ka kye ya tunkyħ'ama maa: di yi pa lala ya gba nin baasi yħri hoo ban daa baasi seem maa."

⁶ Di saha maa ka u yi yeli ba yettħ'anyesiri, ni, "Dħħ n daa bħ ni, m-mari u tiwanni u gaadi puuni. U daa ti kyanħħi ni u tħsi tii maa wala ka bu nya halli tiwalli yinni. ⁷ Ka u daa yeli ninvugħħ ħn tumni u gaadi maa tuma n-tiri u la, ni, 'Yuuma ata ħħ ka n kyenni na m-boori tii wa wala ka bu nyara. Nħmaam ka n-lusi tinħħ!' Ni, 'Wula ka ka kur diri tingbanħħ wa tam yħriyħri?' ⁸ Ka doo maa daa labsi n-yeli u, 'M Bapira, kyeli ka yuumni yinni m-paasi yaasa, ka n nin gbi n-gyiligi ka, n-niħi tam n-niħi ka, ka yuundaari ka ka ti wali wala, tħ' ⁹ Ka mun yi na bu ti wali, dinħħna nyin ħmaama ka m-basi.'"

¹⁰ Tħ. Ka Vuusim Dabsiri dahinseaa Yisa daa ti bħ la'anħħ duu maa ni n-wulisiri ba, ¹¹ ka pħ'asħ daa bħ ni m-mari arizimbeoo ħn daa kye ka u kħħħi yaa halli nti paai yuuma piiya ni anii. Pħ'a maa daa kuntiri ni ka bu nyanħħi n-doaari n-zaantiri kyippi. ¹² Yisa ħn daa nya pħ'a maa, u daa booli u na n-yeli u, "M ma, i dooru laa n-ka i ni!", ¹³ ka daa zaħħi u nuusi m-pa u zugu. Ka pħ'a maa daa di teaai u manħħa n-doaai n-zaani sunħħa, ka gbaai Naawunni pħ'abu. ¹⁴ Tħ, ka la'anħħ duu zugu-raana la sufu daa yisigi pam, Yisa ħn daa tibi pħ'a maa Vuusim Dabsiri maa zugu, ka u yeli niriba maa, ni, "Dabsa ayoobu m bħ ni, ni ba zaħħi n-tum tuma: dizugu lala dabsa maa puuni ya kyem na nti tibi, ka pa ni Vuusim Dabsa." ¹⁵ Ka ti Dugma labsi u, ni, "Yarima birikħ'anu dima wa! Vuusim Dabsiri daari maa ni ka ya nira zaa bu lħrigri ya naafu bee ya bunħħa n-kyenni n-nyuusiri ba koom? ¹⁶ Amaa pħ'a wa ħna, Ibrahim bii n nye u, ka Sintaani daa ba u bansi yuuma piiya ni anii. Di bu sumni ni ni u bansi wa kabi m-basi ka kye u Vuusim Dabsiri daari maa ni?" ¹⁷ Nħn daa yeli dinħħ n-naai, vi daa gbaai ban za'asiri u yela maa zaa, amaa zama maa daa mari la sufupeelli zaħħi n-kyanħħi Yisa ħn daa tum tunveela maa.

¹⁸ Tħ; ka Yisa daa laa n-yeli, ni, "Ka Naawunni naam maa yela muna - a ħmani la bħa? ¹⁹ - A ħmani la hoo zinzambeelli nira ħn zaħħi m-buri u puu ni; ka ka buli na n-leebi hoo tiiya, ka niinsi tħmni ka wula maa zugu." ²⁰ Ka daa laa m-boosi ba, ni, "Bħ yaasa ka n nin zaħħi Naawunni naam yela maa m-ma'asi? ²¹ Di ħmani la dabineseesi pħ'a ħn zaħħi n-gyeri zum ni, ni u ti sħ paanu. U zaħħi dabina beela n-niħi zum pam, hoo kuriba ata, puuni, amaa a dħli halli nti doaai zum maa zaa n-fuusi."

²² Tɔ: Yisa daa yi beni n-kyanŋi n-dɔli tinsi ni tinkpansi n-wulisira; ka gatti n-wa Gyerusalem. ²³ Ka dɔsɔ daa boosi u, ni, "M Bapira, niriba beela n nye ban nin tuligi, bee?" Ka u labsi n-yeli ba, ²⁴ "Ya kpanŋma ya mansi n-kpe za'anɔmugriga maa ni, dama niriba pam nin boori ni ba kpe, ka ku nyanŋi." ²⁵ Ni, "Yiri maa daana yi sarigi n-doaai n-zaani ka kpari za'anɔri maa, ya nin zaani za'anɔri tooni sa m-boonna ka kpaasira, ka nin susiri, ni, 'Ti daana, yoaam n-ti ti!'; amaa u nin labsi n-yeli ya, ni, 'M bu mi yan yi seela na!' ²⁶ Ka ya nin yeli u, ni, 'Tirima ni nyini n daa la'am n-dira, ka nyuura, halli ka i daa dɔli ti tinŋa sɔya n-wulisira.' ²⁷ Ka u nin labsi n-yeli ya, 'M bu mi yan yi seela na. Ya kyema sa, yarim tumberi dima wa!' ²⁸ Ka ya nin paai ya'aseelli niriba ŋɔn be ni n-kumna ka ŋɔbri ba nyina la. Ka ya nin ti nya Ibrahim ni Yisahaaku ni Yaakubu, m-paasi anabidima maa zaa, ka ba ti be Naawunni naam ziiya, ka ba zanŋi yarima n-yiisi m-basi sa. ²⁹ Niriba nin ti yi wuntampusiri n-kye na, ni wuntanluri, ni nudirigu ni nuzaa luga zaa, nti zinni ba ziziisi ni, Naawunni naam kyyu di-ibu maa ni." ³⁰ Ni, "Yelimaŋni, ninvugseeba m be ni n-kpalim nyaanŋa ka nin ti leebi ban danŋni tooni, ka ban mun danŋi tooni la nin ti kpalim nyaanŋa!"

³¹ Tɔ. Di saha maa ka Farisiseeba daa kye Yisa saani na nti yeli u, "I bu ya yi kpa na n-gaari n-kyanŋi lugin-seaa? Dama Naaheroodi boori ni u ku i." ³² Ka Yisa lab-si n-ti ba, ni, "Yɔbaa n kur nye u! Ya kyema nti yeli u, ni, zuna ni beoo n na kur nin katti arizimbeeri n-yiisiri niriba ni, ka tibri baaridima, ka daba ata daari n nin paai n tuma zaa tɔriga. ³³ Amaa di kpa ma la talasi ni n siri yi soori zugu zuna ni beoo ni daari, dama di ku toaai n-ninŋi ni ba ku anabiso kam zaa tinseelli ni, ka di pa la Gyerusalem timpuuni." ³⁴ Ka u daa gbaai kunkuma Gyerusalem zugu, ni, "Gyerusalem, Gyerusalem! Waay, waay, waay! Nyin ŋɔn kuuri anabidima ka zanŋni ban daa tum tuumudimseeba i saani maa n-lɔbri ba kuga wa! N da kur boori la n la'asi i niriba lugri yinni ni, kaman nɔnyaanŋa ŋɔn la'asi u biisi ka yirigri u kpunkpama n-ligri ba seem la; amaa ya bu sakki n-ti ma. ³⁵ Ya gɔsima! Ya Gyeerŋu Yiri maa yi kpalim la daboo. Dinzugu n yetti ya ni, ni, ya ku laa n-nya ma yaasa halli ka ya ti yeli 'Zugsunŋu be n-ti ŋɔn zanŋi ti Dugma yuuri na!'"

14 Tɔ. Di daa ti lu la Vuusim Dabsiri daari, ka Yisa kyanŋi Farisii dima kpeenɔ yiri, ni ba ti la'am n-di bundirigu. Ka Farisidoo maa daa kur gɔsiri u. ² Ka ba nya ka baarisɔ daa be Yisa tooni, ka u ningbina zaa daa kur fuusi u dooru maa zugu. ³ Ka Yisa daa boosi zaaligu banŋniba ni Farisii dima, ni, "Di tuusiya ni nira kye ka baara kpanŋi Vuusim Dabsiri daari, bee di bu tuusi?" ⁴ Ka ba zaa daa sini u. Ka Yisa daa tibi doo maa, ka ti u soori ni u labi n-kuli. ⁵ Di saha ka Yisa daa laa m-boosi ba, ni, "Ya ŋɔni n lee nin mari u biiya - bee, halli u naafu gba - ka u ti lu buliga ni Vuusim Dabsiri daari, ka u ku kyanŋi nti yiisi u yoomayooma?" ⁶ Ka ba daa kɔŋŋi u labsigu.

⁷ Ka Yisa daa gɔsi n-nya ban daa booli ninvugseeba ni ba la'am na nti di maa, ka ba kur boori gyirima ziziisi

n-zintira. Ka daa yeli ba yettɔ'anyesiri, ni, ⁸ "Ba yi ti booli i ni i kyem amriya kyyu diibu ni na, di danŋi n-kyanŋi n-zinni gyirima zizii ni, dama di pa seem ŋɔn mari gyirima pam n-gaari i nin ti kpe na, ⁹ ka ninvugɔ ŋɔn booli ya bayi maa na nin ti yeli nyini, ni, i dooama ka kye zizii maa n-ti u. Di saha maa vi nin ti gbaai i, ka i dooai nti zinni tarimma ziziiya. ¹⁰ Ay! amaa ba yi booli i, see ka i danŋi n-kyanŋi nti zinni tarimma zizii ni, ka ŋɔn booli i nin kye na nti yeli, 'N zɔsunŋu, dooam na n-du n-zinni toonni zizii wa ni!' Di saha maa ka i nin nya gyirima i taaba maa saani. ¹¹ Yelimaŋni, ninvugɔ ŋɔn duusi u maŋŋa, ba nin sigsi u; amaa ŋɔn sigsi u maŋŋa muna, ba nin duusi lala nira pam." ¹² U daa laa n-yeli dɔsɔ ŋɔn booli ba maa, ni, "I yi ti boonni niriba ni ba kye i yiri na n-di kyyu bundirigu, di booli i zɔdima, bee i dɔ'ariba, bee i zizii kpeseeba ban nye bundaandima. Lala niriba nin ti booli i gba ba maŋtoori kyyuusi diibu ni, ka lala ka ba nin yɔ i samni maa. ¹³ Amaa i yi ya di kyyu, boolim faradima, ni gbarisi, ni wɔbsi, ni zoomma. ¹⁴ I yi ninŋi lala i nin nya laara. Lala niriba ku nyanŋi n-labsi n-yɔ i. I nin nya zugsunŋu, dama Naawunni nin ti labsi n-yɔ i, ninvugsuma yi ti neaai kum ni sahanseaa maa."

¹⁵ Tɔ, ka ninvugɔ n daa be ban la'amni n-zintiri maa sunsukkuni, ka daa wum lala, ka u daa yeli u, "Zugsunŋu be ni n-ti ninvugɔ ŋɔn la'am n-diri kyyu maa di-ibu, Naawunni naam kyenni saha na!" ¹⁶ Amaa ka Yisa daa yeli u, ni, "Wumma! Dɔsɔ n daa be ni, n-ya di u kyutitaari, ka tum m-booli niriba pam. ¹⁷ Tɔ, ka kyyu maa diibu daari ŋɔn daa ti paai, u daa tum u daabsɔ ni u kyanŋi m-booli ŋɔn pun zuusi ninvugseeba la, ni, ba kyem na, ni, di zaa siri biya. ¹⁸ Amaa ba zaa yinni yinni daa susiri u soori, ni, ba ku nyanŋi n-kye na. ŋɔn daa danŋi m-booli sɔ maa daa yeli u, ni, u da la puu ka di kpa la talasi ni u kyanŋi nti kaai ka; ni, 'N susiri i ni: n ku toaai n-kye na.' ¹⁹ Ka ba yinni gba laa n-yeli, ni, u da la na'akoora piiya ka u ya n-kyanŋi nti nya ban tumni seem maa; ni, 'Dizugu n susiri i ni: n ku toaai n-kye na.' ²⁰ Ka ba sɔ gba laa n-yeli, ni, u di la pɔ'a, ka dizugu ŋɔn gba ku toaai n-kye na. ²¹ Dizugu ka daabri maa daa labi na nti yeli u dugma ba zaa ŋɔn yeli seem maa. Ka yiri wa daana sufu daa yisigi pam, ka u daa yeli u daabri maa, ni, 'Zɔm yooma n-yi n-kpe tinŋa wa puuni m-paai sɔkyira, ni daasi ni, nti booli faradima ni gbarisi ni zoomma ni wɔbsi, n-zuusi ba na.' ²² Ka daabri maa daa kyanŋi ka labi na n-yeli u, 'N dugma, n ninŋi nyin yeli seem maa, amaa paalu na kur kpalim ni.' ²³ Ka u dugma maa daa yeli u, 'Yim yaasa n-dɔli sɔbisi ni tiisi gbina nti mugsu niriba ni ba kye na ka n yiri wa paali zaa. ²⁴ N ya n-yeli ya ni, ni, ninvugseeba ban daa danŋi n-zuusi maa zaa - ba sɔsɔ ku lam n kyyu bundirigu maa, halli beela!'"

²⁵ Tɔ; ka zama pam daa la'asi n-dɔli u, ka u daa ŋmali-gi n-yeli ba, ²⁶ "Sɔ yi ti kye n saani na, ka bu yaai u toori ba, ni u ma, u pɔ'a ni u biisi, u beya ni u tinzɔppa ni u tinzɔppɔ'aba, halli ni u mammantoori nyɔvuri gba, di daama ku toaai n-ninŋi n nyaandɔla." ²⁷ Ni, "Ninvugɔ ŋɔn ku sakki n-kpikki u toori kum dɔpulli n-dɔli n nyaanŋa ku toaai n-ninŋi n nyaandɔla. ²⁸ Sɔ yi ti be ya

saani n-teesiri, ni, u nin mε gyirambisa yiri, u nin danjji n-zinni n-zamsi lala tuma ligri njon ya lu seem, n-nya u yi mari ligri an nin toaai m-mε ka n-naai: bee, m ma'ai ni? ²⁹ Di yi pa lala, u nin ti piili ka nyeebri, ka ku toaai n-naai ka zaa, ³⁰ ka ninvugseeba zaa ban gpsi n-nya ka piilligu la nin ti maali u ansarisi n-yetta. 'Doo wa piili u yiri meebu ka kɔŋŋi ka naari!' ³¹ Bee, nasɔ yi ti be ni m-boori ni u tuusi u nataraansɔ tɔppu, u nin danjji n-zinni m-mari u sufu ni laasaabu n-nya u langyima maa nye la babala: bee, di pa lala? Ba yi ti paai tusipiiya ka u dindaana mari la tusa pisi, u nin boosi u manja, ni, u niriba maa nin toaai n-nyanji ban zoaai n-gaari ba buyi lala, bee? ³² U yi ku nyanji, u nin danjji n-tum biiya ka u kyanji naa njonla saani n-susi u, ni, ba maalim ba yetto'a maa. ³³ Dizugu ninvugso zaa njon bu za'asi u seelikam zaasa yela ku toaai n-ninji man nyaandɔla."

³⁴ Ni, "Yaarim nya'asa, amaa yaarim nya'asim yi ti yi ka kye di, di laa n-ya n-ninji la wula ka di nya'asim maa labi na yaasa? Di laa n-ka bukyi: ba bu ya zanjji di n-ninji puri ni bumbura, ³⁵ halli n-ninji binduuri gba, see ka ba kur ya zanjji di m-basi di yori." Ni, "Njonkam mari tuba n nin wum, njon wumma!"

15 Sahanseaa ka lampodeaariba pam daa kyenni Yisa saani na, ni ala'akyi dima gba, ni ba ti wum u yetto'a. ² Ka Farisii dima ni karimbadima daa nyurimni yetto'adɔ'asa, ni, "Doo wa deaari la ala'akyi dima ka njon ni ban la'amni n-dira." ³ Tɔ, ka Yisa daa yeli ba yetto'anyesiri wa, ni, ⁴ "Ya ninvugso yi mari la u peesi kobga ka ba yinni ti bɔrigi, u bu ya m-bɔ u ziiya? Ay! - u nin kye u peesi kobga-yinni-ka la ka ba kpalim m-be moo maa ni ka kyanji nti gyili m-bɔ pesɔ njon bɔrigi zi-ya halli nti nya u. ⁵ Ka u yi ti nya u, u nin zanjji u m-bugi u bɔ'ari zugu ni sufupeelli m-mari u n-kuli yiri ni. ⁶ U yi paai yiri ni na, u nin booli u zɔdima ni u kpeerintaaba ni ba la'amma na, ka yeli ba. 'Ya paasim n zugu m-mari sufupeelli, dama n nya m pesɔ njon daa bɔrigi la.'" ⁷ Ni, "N yetti ya ni, ni, lala gba ka ba mari sufupeelli arizana ni pam, ala'akyi daana yinni zugu, u yi ti takki u teesibeeri tuma n-ninji tuuba sahanseaa la: ka di gaari ban mari sufupeelli seem maa zanjji n-kyanji ninvugsuma pisiwai ni awai seeba taalli njon bu dɔli ni ba niŋma tuuba."

⁸ Ka u laa n-yeli ba, "Bee, yaasa: pɔ'a yi be ni m-mari u anzulifa ligri piiya ka a la'afu yinni lɔrigi n-lu: u bu ya n-nyoaa firila ka gbaai duu maa zaa piiri ni nimmooa, ni u ti bɔ ka ziiya; halli nti nya? ⁹ Ka u yi ti nya ka n-naai, u nin booli u zɔdima ni u kpeerintaaba ni ba la'am na, ka yeli ba, 'Ya paasim n zugu m-mari sufupeelli, dama n nya n la'aseaa kan da bɔrigi la!' ¹⁰ Ka n yetti ya, ni, lala gba n nye di Naawunni malaakadima saani: ba mari la sufupeelli, ala'akyi daana yinni zugu, sɔ njon takki u teesibeeri tuma n-ninji tuuba maa."

¹¹ Ka Yisa daa laa n-yeli ba m-paasi, ni, "Dɔso n daa be ni m-mari u bidibsi ayi. ¹² Dindahinseaa ka doo wa bisaani maa daa ti yeli u, 'M ba, tim ma n faari tɔrli!' Ka u ba daa puri njon ni u beeri faari n-ti ba. ¹³ Di daa bu yuu ka bisaani maa daa la'asi u marigu zaa n-yi n-kpa n-kyanji tinwa'aligu. Beni ka u daa ti be yɔriyɔri

n-sa'am u marigu zaa. ¹⁴ Ka njon daa ti di njon mari seelli kam zaa n-naai sahanseaa la, kɔm daa lu tingbanjju maa ni, ka u yi leebi njon kɔŋŋi bundira. ¹⁵ Dizugu u daa kyanji tinja maa ni dɔso saani ni u tim u tunseaa; ka u daa zanjji u n-kye ka u be moo ni n-gɔsiri u kurikyuu-dima n-ti u. ¹⁶ Ka u daa yi ti boori la u di kurikyuu diibu maa, ka sɔ bu tiri u bunseelli. ¹⁷ Di saha maa ka u yem daa ti zuligi na, ka u daa teesi u sufu ni n-yeli, 'M ba yiri tuntumniba be ni m-mari diibu halli n-diri ka kyeeri gba, ka man mun be kpa wa ka kɔm kuuri ma wula?

¹⁸ N nin yi n-labi m ba saani n-yeli u, "M ba, n tum Naawunni taalli ni nyin gba taalli, m bu laa n-sumni ni n nye i biiya: ¹⁹ kur zanjma ma n-leebi i yiri tuntumna." ' Ka u daa doaa n-kyanji u ba saani. ²⁰ Amaa njon daa na be wa'aligu n-kyenni na maa, u ba daa nya u ka namboo daa gbaai u, ka u zɔ n-tuusi u bii maa soori, ka zanjji u nuusi n-gɔbi u ka puusi u sunjasunja. ²¹ Tɔ, ka bii maa yi yeli u, 'M ba, n tum Naawunni taalli ni nyin taalli gba, m bu laa n-sumni ni n nye i biiya ...', amaa ka u ba daa yeli u tuntumniba, ni, ²² 'Ya kyem yooma! Ya kyema nti zanjji kparisunja na n-yeeli u, ka zanjji nuntuuwa m-piri u nubila, ka zanjji namna na m-piri u nɔba ni! ²³ Ka kyanji n-gbaai na'asunja la n-kɔrigi m-maali ka ya ti la'am n-di sufupeelli kyuu. ²⁴ Dama m bii wa daa kpi ni, ka laa n-vu yaasa; u daa bɔrigi ni, ka n laa n-nya u.' Ka ba zaa sufu daa peligi pam di zugu.

²⁵ Ka ban daa diri kyuu maa sahanseaa maa, doo maa bikpeema daa be la puu ni. Njon daa ti doaa n-kunni na, m-potti yiri maa ni na, u daa wum bunjmeera ni waasi damni, ²⁶ ka daa booli yiri maa bisɔ nti boosi u, ni, 'Bɔ n ninji?' ²⁷ Ka u labi n-yeli u, ni, 'I tinzo la n kuli na, ka i ba gbaai na'asunja la n-kɔrigi, njon labi na ni ala'afe la zugu.' ²⁸ Ka bikpeema maa daa gye suuri ka za'asi, ni, u ku kpe dundɔŋŋu maa ni. Ka u ba maa daa yi na nti belim u. ²⁹ Amaa ka u labi n-yeli u ba, ni, 'Gɔsima! Yuunseesi an gaari wa zaa mani n kur namsira, n-tumni tunkpeema n-tiri i, ka mun na zi n-za'asi i noori halli yummu; amaa di zaa yɔri i na zi n-gbaai halli bubila gba n-ti ma ni n deaama ka mani ni n zɔdima la'am n-di kyuu. ³⁰ Amaa i bisɔ njon sa'am i marigu ni pɔ'agoora wa njon ti gɔ n-labi na, i gbaai na'asunja la n-kɔrigi n-ti u! Lala ka soori!' ³¹ Ka u ba maa yeli u, 'M bisunja, nyin kur be la n saani saha kam, ka man mari bunseelli kam zaa nye la i dinni. ³² Amaa di kpa la talasi ni ti di kyuu wa ka mari sufupeelli: dama i tinzo wa daa kpi ni, ka laa n-vu yaasa; u daa bɔrigi ni, ka ti nya u yaasa.' "

16 Tɔ; ka Yisa daa laa n-yeli u nyaandɔliba maa, ni, "Bundaansɔ n daa be ni, m-mari u tuntunso njon daa su u arizikki tuma fukumsi zaa. Ka ba daa kye bundaana wa saani na nti wulisi u, ni, u tuntumna maa diri la u ligri maa yɔriyɔri. ² Dizugu ka bundaana maa daa booli u na n-yeli u, 'Ka bɔ yetto'a ka n wumni zanjji n-kyanji i saani wa? Kyema nti sɔbi laasaabu gbanjju zanjji n-kyanji n yeliseesi an be i nuu ni la zaa, ka mari na n-ti ma; ka i ku laa n-su n tuma maa fukumsi yaasa!' ³ Ka doo maa daa yeli u sufu ni, ni, 'N yi ya ninji la wula,

n daana ḡḡn ya yiisi ma u tuma maa ni wa? N ka yaa di nin toaai n-ḡḡa; di mun laa m-mari ma vi ni m maanni bara.', ni, ⁴Tḡ! M baḡḡiya man nin niḡi seem din nin kye ka niriba nin deaai ma ba yiya ni, ba yi ti kari ma n kpa wa tuma wa ni m-basi sahanseaa la! ⁵ Ka dizugu u daa la'asi la ninvugseeba ban di u daana sama maa zaa, yinniyinni: ka daḡḡi m-boosi tooni daana maa, ni, u daana samni ala m be u saani? ⁶ - ka u daa labsi n-yeli, ni, kpaḡmana ḡḡbga; ka u daa yeli u, 'Tḡ, deaam i samni gbaḡḡu ya'abi n-takki n-sḡbi, ni, kpaḡmana pisinu! ⁷ Ka daa laa m-boosi ḡḡn pa tooni daana maa zugu gba, ni, u daana samni ala m be u saani? ka u labsi n-yeli, ni, kabootu ḡḡbga; ka u daa yeli u, 'Deaam i samni gbaḡḡu ya'abi n-takki n-sḡbi, ni, bootu pisinii!' ⁸ Ka u daana ḡḡn daa baḡḡi tumbeeri daana wa ḡḡn niḡi seem wa, u daa yeli, 'Wooy! U mari la yem pam!' Dama duniya wa ninvugbeeri mari la yem zaḡḡi n-kyanḡi ba duniya wa yela n-gaari ban dḡli neesim soori maa ḡḡn mari seem."

⁹ Ni, "N ya yeli ya ni, ni, duniya wa ligri nye la bunyaya: ya zaḡḡa a m-ḡḡ niriba zoori, ka lala nin kye ka a yi ti gaari ka kye ya sahanseaa maa, ya zḡdima nin zaḡḡi ya n-niḡi ba yiri maasim ni, saha din ka tḡriga.

¹⁰ Dama ba yi kye ka ninvugḡḡ su yettḡ'abisi fukumsi ka u ze yimmu, ba yi ti kye ka u su yettḡ'akara gba u nin ze yummu. Amaa ninvugḡḡ ḡḡn su yettḡ'abisi ka ka yedda a puuni, ḡḡn nin laa n-ḡḡḡi yedda yettḡ'akara gba puuni. ¹¹ Dizugu ya yi bu ze yimmu zaḡḡi n-kyanḡi duniya wa la'ayya yela, ḡḡni nin lee nin sakki n-zaḡḡi arizikki maḡḡi n-niḡi ya nuu ni. ¹² Bee ba yi zaḡḡi ḡḡ bunni n-niḡi ya nuu ni ka ya bu ze yimmu, ḡḡni n lee nin zaḡḡi ya mammaḡḡa dinni n-ti ya? ¹³ Ninvugyinni ku toaai n-leebi dugmadima ayi daabri: see ka u za'asi yinni yela ka wuri yinni la, bee u tibgi yinni la, ka zeem ḡḡnla. Ya ku toaai n-kye ka Naawunni su ya yela ka laa n-kye ka ligri gba su ya."

¹⁴ Tḡ; ka Farisii dima daa nye ban wuri ligri pam: ba daa wum Yisa ḡḡn daa yeli seem maa ka ba daa maanni u ansarisi. ¹⁵ Ka u yeli ba, "Yarima n nye ban boori ni ninsaala nya ya yela n-yeli, ni yelimaḡḡi niriba n nye ya; amaa Naawunni ḡḡn mi din be ya sufu puuni. Ninsaalidima ḡḡn tibgri bunseelli pam la nye la Naawunni ḡḡn kysisiri seelli." ¹⁶ Ni, "Musa zaaligudima ni anabidima ḡḡppu yela n daa pun be ni, halli ka Gyḡni ti kye na; amaa di saha zaḡḡi n-kyenna ba na kur moonni Naawunni naam lahabasḡḡu ka ḡḡkam zaa zaḡḡi kpeḡḡu m-moori ni u kpe di maasim ni." ¹⁷ Ni, "Musa zaaligu muna - arizana ni duniya zaa yi ti gaari m-basi, di bu tḡa; amaa zaaligu bumbila fiḡḡ gba basibu tḡ ni halli nti yakki." ¹⁸ Ni, "Nḡḡkam kari u pḡ'a ka laa n-di pḡ'asḡ tumni la zina, ka dḡḡ ḡḡn di lala pḡ'a maa gba tumni la zina."

¹⁹ Ka Yisa daa laa n-yeli, "Bundaansḡ n daa be ni, n-yeeri kparikara ni bunyeerisuma zaa, ka diri u sufu yuubu bundira dabsiri kam zaa. ²⁰ Ka faradaansḡ mun gba daa be ni, ka u ningbina zaa daa niḡi nḡra: doo wa yuuri daa boonni la Lazarusi. Ka beoo kam ka ḡḡn Lazarusi daa yi kyenni bundaana wa yiri za'anḡri ni na

n-ḡḡ beni. ²¹ U daa yi dḡya m-boori la bundaana maa bundirikyeba ti lu tiḡḡa ka u piisi n-di, ka baasi kur kyenni na n-leenni u nḡra maa. ²² Tḡ, di daa niḡi lala, ka faradaana maa daa ti kpi, ka malaakadima zaḡḡi u n-taasi ti yaaba Ibrahim saani. Ka bundaana maa gba daa ti kpi, ka ba ḡḡ'ai u. ²³ Ka ḡḡn mun daa kyanḡi nti be kpiimma ḡḡn be seela n-nyari wahala la, ka daa wukki u zugu n-ḡḡsi saazugu n-nya ti yaaba Ibrahim wa'aligu sa, ka Lazarusi be u saani. ²⁴ Ka bundaana maa daa tasi n-yeli, 'Ti Yaaba Ibrahim, zḡm ma namboo, ka tum Lazarusi ka u zaḡḡi u nubila n-tum koom ni n-tḡkki n-niḡi n zilimni wa ni na, ka ka maai; ka n diri wahala pam bugum wa puuni.' ²⁵ Ka Ibrahim yeli u, 'M biiya, teaam nyin daa be i nyḡvuri sahanseaa la yela, ni, i daa nyari i sufu yuubu, sahanseaa ka Lazarusi mun daa nyari wahala. Amaa pampanḡḡ ḡḡn sufu maaya, ka nyin mun gba yi be wahala ni. ²⁶ Din paasi dinḡḡ zugu, bḡ'atitaari n dḡya tirim ni yarima sunsukkuni, ka ḡḡ ku toaai n-yi ti saani n-yakki ka m-paai ya saani sa, ka ḡḡ mun gba ku toaai n-yi beni n-kye ti saani na.' ²⁷ Di saha ka bundaana maa daa yeli, 'M Ba! N susiri i ni, ni, i tum Lazarusi ni u kyanḡi m ba yiri ni, ²⁸ dama m mabiisi anu na be ni, ka u kyanḡi nti se'asi ba ni ba di kye na n-kpe man ḡḡn be wahala seaa wa ni.' ²⁹ Ka Ibrahim daa labsi n-yeli u, ni, 'Musa ḡḡppu, ni anabidima dinni, be la ba saani, dizugu ba wumma ba yeligu ka se'asi ba mammansi.' ³⁰ Ka bundaana maa laa n-yeli, 'N Yaaba Ibrahim, pa lala. Amaa ḡḡ mun yi da neaai kum ni n-kyanḡi ba saani nti yeli ba, ba da naa n-takki ba beesigu n-niḡi tuuba.' ³¹ Ka u yeli u, 'Ba yi ku niḡi Musa ni anabidima yeligu yedda, halli ḡḡ yi neaai kum ni n-kyanḡi nti yeli ba, ba ku niḡi u gba yeligu maa yedda.'"

17 Ka Yisa daa yeli u nyaandḡliba maa, ni, "Di ku toaai n-niḡi ka yettḡ'abeeri bu paari ya na, yettḡ'aseesi an lusiri niriba n-kpeesiri tumbeeri ni. Amaa ninvugḡḡ ḡḡn taasi a na muna - waay, waay, waay! ² Ba yi da zaḡḡi neeri n-ḡḡ di daama nangoori ni ka zaḡḡi u n-ḡḡsi mḡ'azuliḡḡu ni, di da ḡḡ u zugu n-gaari u kye ka bibisi wa yinni lu n-kpe tumbeeri ni." ³ Ni, "Ya gbaam ya mansi surḡḡa! I mabiiya yi tum i taalli, nyin se'asim u; ka u yi deaai u galinsi maa, nyin kyeri u taalli m-peḡḡi u. ⁴ Halli u yi ti tum i taalli napḡmbuyḡḡḡi dahinyinni ka ḡḡmaligi buyḡḡḡi n-yeli i, ni, 'N galimiya.' nyin kyeri u taalli m-peḡḡi u." ⁵ Tḡ, ka tuumudima maa daa yeli ba dugma, ni, "Paasim ti yedda!" ⁶ Ka u daa labsi n-yeli ba, "Ya yi mari yedda ka di sa'ai hoo zinzam beelli, ya nin toaai n-yeli kinkanḡḡa wa, ni, ka voaama ka zaazii wa ni n-kyanḡi nti sa mḡ'ari puuni, ka di nin niḡi lala."

⁷ Ka Yisa daa boosi ba, ni, "Ya puuni ḡḡni n lee m-mari u daabri ka u koora, bee, ka u guri la bunkḡbri, ka u ti yi moo na ka u di yeli u, 'Kyem na nti zinni n-di bundirigu.' ⁸ Kala, i ku yeli u, ni, u kyem na n-dugi bundirigu na nti zaali ka i di ka nyu pḡi, ka u mun naayi kyanḡi nti maali u siri n-zinni n-di ka nyu? ⁹ Ka daabri maa ḡḡn tum lala maa, i nin puusi u dizugu? Ay! ban zaali u tunseesi maa nla. ¹⁰ Dizugu lala n nye di#:- ya gba yi niḡi ban zaali ya ni ya niḡi seem maa zaa, ya

yelima, ni, 'Ti bu sumni pe'abu, dama ti tum la ti tuma ḡḡḡ nyɛ seelli kɔkɔa.' "

¹¹ Tɔ: ka Yisa ḡḡḡ daa ti yi soori zugu n-wa Gyerusalem, u daa dɔli Samerii ni Galilii tingbana sunsukkuni n-gatta. ¹² N-kpeeri tinkpanseaa ni, ka kɔnsi pi-iyaa daa ti kyirigi u. ¹³ Ba daa zɛ la wa'aligu sa ka tasi pampam n-yeli u, "Ti Ba Yisa, zɔm ti namboo!" ¹⁴ Ka Yisa ḡḡḡ daa nya ba lala maa, u daa yeli ba, "Ya kyema nti zanḡḡi ya mansi n-wulisi maalimaanniba." Ban daa ḡḡḡligi n-kyenni maa, ba daa nya alaafɛ zaa. ¹⁵ Ka ba ninvugyinni ḡḡḡ daa ti nya ka u kpanḡḡi maa n-naai, ¹⁶ u daa ḡḡḡligi n-labi Yisa saani na, ka kur kaasiri pampam m-pe'ari Naawunni, ¹⁷ halli nti sɔmni Yisa tooni m-puusiri u. Doo maa mun daa nyɛ la Samerii nira. Di saha ka Yisa boosi u, ni, "Pa ya niriba piyya n da kpanḡḡi maa? ¹⁸ Ka niriba awai la kpalim m-be la yani? Bee sɔsɔ bu labi na ni u ti pe'ai Naawunni na'ala tinzunḡḡu nira wa kɔkɔa?" ¹⁹ Ka ḡḡḡligi n-yeli u, "Doaama! Ka i yedda ninḡbu zugu ka i kpanḡḡi."

²⁰ Farisiseeba daa ti boosi Yisa, ni, "Bɔ saha ka Naawunni naam maa ti ya m-piili?" Ka u gyɛrigi n-yeli ba, "Naawunni naam piiligu pa la niriba ḡḡḡ ḡḡḡsiri n-nyari bunseelli. ²¹ Bee, sɔ di yeli, 'Nyama, di be kpa wa!', bee, 'Di be kpa sa!' Dama Naawunni naam pun be la ya saani." ²² Ka Yisa daa yeli u nyaandɔliba maa, ni, "Saha kyenni na ka ya nin ti boori ni ya nya man Ninsaala Bii saha wa dabsiri yinni gba, ka ku nya ka. ²³ Niriba nin ti yeli ya, ni, 'Nya kpa sa!', bee, 'Nya kpa wa!' - yan di kyanḡḡi, ya mun di dɔli ba. ²⁴ Dama Ninsaala Bii dabsiri maa yi ti paai, u nin ḡḡḡmani hoo saa ḡḡḡ yi nya'asiri la, n-neai sangbana gbinni n-yi ya'ari wa zanḡḡi n-kyanḡḡi ya'ari wa sa. ²⁵ Amaa faasee ka u danḡḡi n-di wahala pam pɔi, ka zuna niriba ti za'asi u yela ka zeem u. ²⁶ Ka din daa kur ninḡ seem Nuhu saha la, lala ka di ti ya ninḡ Ninsaala Bii gba dabsiri maa daari. ²⁷ Niriba daa diri ni ka nyuura di dabsiri maa, ka diri pɔ'aba ka zanḡḡi ba bipunsi n-tiri dɔppa, halli nti paai Nuhu ḡḡḡ daa ti kpe nyarintitaari maa ni dahinseaa maa. Di nyaanḡḡa ka koom daa kye na nti di ba zaa. ²⁸ Lɔti saha la gba daa nyɛ la lala. Ba daa kur diri ni ka nyuura, ka daara, ka koosira, ka butti bumbura, ka meeri yiya; ²⁹ halli nti paai Lɔti ḡḡḡ daa yi Sɔdoom tinḡḡa na dahinseaa maa, ka bugum daa yi saazugu na, ni farinwuta bugum, n-lanḡḡi n-di ba zaa. ³⁰ Lala ka di nin ti ninḡ Ninsaala Bii gba dabsiri maa yi ti yi paalu. ³¹ Din-daari maa ka ninvugɔ ḡḡḡ ti be piyya duu zugu ka u neema kpalim m-be duu puuni, u di yeli, ni, u sigi na n-kpe n-zanḡḡi a. Ka ḡḡḡḡḡ mun be puu ni, ḡḡḡḡḡ di labi u nyaanḡḡa n-kuli. ³² Ya teaama din daa ninḡ Lɔti pɔ'a seem la. ³³ Nḡḡḡkam boori ni u tuligi u nyɔvuri nin ti sa'am ka m-basi, ka ḡḡḡḡḡkam sakki ni u nyɔvuri sa'amna, ḡḡḡḡḡḡḡ mun nin ti nya nyɔvuri ni yelimanḡḡi. ³⁴ N yetti ya wa, ni, di daari maa ka niriba ayi nin ti la'am n-dɔ bundoaa yinni zugu yunḡḡu, ka Naawunni nin ti kpikki ninvugyinni ka kye ḡḡḡḡḡ. ³⁵⁻³⁶ Ka pɔ'aba ayi nin ti la'am n-neemni ba kyi neeri zugu, ka Naawunni kpikki yinni ka kye ḡḡḡḡḡ." ³⁷ Ka u nyaandɔliba maa boosi u, "Ti dug-

ma, yani zii nla?" Ka u yeli ba "Bunkpiinḡḡu ḡḡḡḡḡ be luginseaa, beni ka zuusi la'amni taaba m-be ni."

18 Tɔ: ka Yisa daa tɔ'asi ba yettɔ'anyesiri din wulisiri, ni, di sumni niriba susiri Naawunni saha kam, ka ba di gye ka kye susigu. ² U daa yeli ba, ni, "Sarikkattisɔ daa be tinseaa. U daa bu zɔri Naawunni ka mun bu laa n-kyɛ ka u ba'a be ninsaalisɔ kam yelli ni. ³ Tɔ, ka pukɔsɔ daa be lala tinḡḡa maa ni, ka u kur zɛya n-kyenni doo maa saani na, ni, u tɔ'asim u yettɔ'a maa n-fa u u dindaana nuu ni. ⁴ Ka sarikkatta maa daa yuui beela ka bu sakki ni u fa u m-basi. Ka di daa ninḡ lala ka u daa yeli u sufu ni, ni, 'Halli ni m bu zɔri Naawunni ka m ba'a ka ninsaala yela ni la zaa yɔri, ⁵ amaa pukoori wa ḡḡḡḡḡ kur mugsiri maa maa zugu, n nin kari u sariya ka fa u m-basi, ka di yi pa lala u sahakam kyenni na wa nin ti ḡḡḡḡḡ n nyɔya.'" ⁶ Ka ti Dugma daa laa n-yeli, "Ya wumma sarikkatta tumbeeri daana ḡḡḡḡḡ yeli seem la. ⁷ Kala, ya teesiya, ni, Naawunni ku ti wum ninvugseeba ban kumni m-paari u wuntanḡḡa ni yunḡḡu, ni, u sunḡḡma ba maa ka zɔ ba namboo, ka fa ba m-basi? ⁸ N ya yeli ya, ni, u nin fa ba m-basi yoomyooma. Ka di zaa yɔri, man Ninsaala Bii yi ti labi duniya wa ni na, n nin nya ban mari yedda beni, bee? - Ay, m bu ya nya!" ⁹ Tɔ. Yisa daa tɔ'asi yettɔ'anyesiri n-ti ninvugseeba ban ḡḡḡḡḡ ba mansi, ni, ninvugsuma, ka mun ḡḡḡḡḡ ba taaba n-zeemni ba. Ka nyɛsiri daa be ni, ni, ¹⁰ "Niriba ayi n daa be ni, n-kyanḡḡi Naawunni Gyeenḡḡu Yiri ni ba ti gyeem Naawunni; ba yinni mun daa nyɛ la Farisii, ka ḡḡḡḡḡḡḡḡḡḡḡ mun daa nyɛ lampodeaara. ¹¹ Ka Farisii maa ḡḡḡḡḡ daa zɛ saazugu m-puusi u wumpuusigu n-ti u manḡḡa, ni, 'Naawunni, m pe'ari i pam man pa la hoo niriba zaa m be seem maa, dama ba zuura ka tumni taalli, ka faari taaba pɔ'aba - halli m pa la hoo lampodeaara wa ḡḡḡḡḡ be seem. ¹² Dama n loori noori dabsa ayi bekwai kam, ka yiisiri man nyari bunseelli kam zaa zakka.' ¹³ Amaa ka lampodeaara ḡḡḡḡḡ daa zɛ u kɔkɔ kpanḡḡa sa. Vi ḡḡḡḡḡ daa gbaai u zugu u daa zɔri dabeem ka bu wukki u zugu n-ḡḡḡḡḡ saazugu, ka daa kur mari u nuusi m-buuri u manḡḡa sufusa'anḡḡu zugu, ka yetta, 'M Ba Naawunni, zɔm man tumbeeri daana wa namboo!' " ¹⁴ Ka Yisa daa ḡḡḡḡḡligi n-yeli ba, "N ya yeli ya ni, ni, di daa nyɛ la lampodeaara maa ḡḡḡḡḡ daa yi n-kuli ka yi taalli ni, pa ḡḡḡḡḡ. Dinzugu ḡḡḡḡḡkam tibḡḡi u manḡḡa nin fiilim, ka ḡḡḡḡḡkam mun sigsi u manḡḡa nin nya tibsimsim." ¹⁵ Ba daa mari bileesi n-kyɛ Yisa saani na ni u zanḡḡi u nuusi n-siisi ba, ka u nyaandɔliba maa daa nya ban ninḡḡ seem ka daa nyikki ba di zugu. ¹⁶ Yisa mun daa booli bibisi na ka yeli u nyaandɔliba maa, ni, "Ya kye ka bibisi maa kye n saani na, yan di ta'ari ba! Dama banḡḡ taabu n su Naawunni naam la yela. ¹⁷ Yelimanḡḡi ka n yeli ya wa, sɔ yi bu sakki Naawunni naam yeligu maa hoo bibila ḡḡḡḡḡ sakki seem la, u ku toaai n-kpe Naawunni naam maasim maa ni."

¹⁸ Tɔ: ka toondaansɔ daa boosi u, ni, "N Karimba-sunḡḡu! N ya ninḡ la wula n-nya nyɔvuri kan ka naari?" ¹⁹ Ka Yisa labsi m-boosi u, ni, "Wula ka i booli ma, ni, bunsunḡḡu? Sɔ n ka ni n-nye bunsunḡḡu, na'ala Naawunni kɔkɔa. ²⁰ Tɔ: i mi zaaligu yela maa an nyɛ seem: ni, 'Di

tum zina.; ni, 'Di ku ninsaala.; ni, 'Di zu.; ni, 'Di di ziri sehara n-lusi i kpeaa u yelli ni.; ni, 'Tim i ba ni i ma gyir-ima.' " 21 Ka doo maa daa yeli, "Anḡḡ zaa ka n daa pun dḡli ka na nye na'akyimbila." 22 Ka Yisa wum lala ka yeli u, "Yelli yinni n kpalim m-pḡsigi i; see ka i koosi i marigu zaa n-zanḡḡ n-tḡri faradima, ka i arizikki maali n-zoaa Naawunni saani. Ka kye na n-dḡli ma." 23 Tḡ, ka doo maa ḡḡn daa ti wum lala u sufu daa sa'am pam, dama u daa nye la bundaana ni pam.

24 Ka Yisa daa ḡḡsi u ka yeli, "Yelimaḡḡni, di nin tḡ pam ni bundaana kpe Naawunni naam ni! 25 Halli arakoomi nin ti kpe kparipiim voori ni m-puli n-yi, ka bundaana ku toaai m-ma'asi ni u kpe Naawunni naam ni." 26 Ka ban daa wum ḡḡn yeli seem maa daa boosi u, ni, "Ka ḡḡni n nin tuligi?" 27 Ka u yeli ba, "Yettḡ'aseesi an tḡ pam ninsaalidima saani maa pa la an tḡ Naawunni saani." 28 Di saha ka Piita daa yeli Yisa, ni, "Nyama, tirima kye ti bunseelli kam ka dḡli i maal!" 29 Ka u yeli ba, "Yelimaḡḡni ka n ya yeli ya, ḡḡnkam kye u yiri, bee u pḡ'a, bee u babiisi ni u mabiisi, bee u ba ni u ma - halli u maḡtoori biisi gba - Naawunni naam maa zugu, 30 di daama nin ti nya laara n-gaari anḡḡ zaasa pampaḡḡ; ka saha din kyenni na u nin ti nya nyḡvuri kan ka naari."

31 Ka u daa laa n-zanḡḡ u nyaandḡliba pii ni ayi maa n-yi kpaḡḡ nti yeli ba, "Ya wumma, ti wa la Gyerusalem; ka anabidima ḡḡn daa sḡbi seelikam zanḡḡ n-kyanḡḡni man Ninsaala Bii yela la nin ti paai a naari.

32 Ba nin zanḡḡni ma n-ninḡi ban pa ti butiri niriba la nuu ni, ni ba maali ansarisi n-zeem ma, 33 ka tusi nantoori n-ninḡi ma, ka naayi feebe ma ka ku ma. Amaa daba ata daari n nin yisigi kum ni." 34 Amaa ba daa bu banḡḡni ḡḡn daa yeli ba yettḡ'aseesi maa zaasa gbinni; di daa nye la yettḡ'asḡ'ara ba saani, ka ba daa bu banḡḡni di gbinni.

35 Yisa ḡḡn daa kyenni n-ti paai Gyerikoo tinḡḡa, zoon-sḡ zi soori gbiriḡḡu m-maanni bara; 36 ka ti wum daadam ḡḡn daa gatti la damni ka boosi ni u banḡḡni din ninḡḡa. 37 Ka ba yeli u, ni, di nye la Yisa, Nazareti doo la, n-gatti maa. 38 Amaa u daa n-tasi pampam n-yeli, "NaaDauda biiya, zḡm ma namboo!" 39 Ka ban daa be tooni maa daa nyikki u n-yeli, ni, u fooma u vuuri. Amaa u daa laa n-tasi pampam, ni, "NaaDauda biiya, zḡm ma namboo!" 40 Ka Yisa kpalim n-zaani ka yeli, ni, ba zanḡḡma u na. Ka ḡḡn daa ti pḡri ba saani na, Yisa boosi u, ni, 41 "Ḳḡ ka i boora ni n ninḡi n-ti i?" Ni, "M Bapira, m boori n laa n-nyari yaasa." 42 Ka Yisa daa labsi n-yeli u, "Neaama ka nyari yaasa! I yedda maa kye ka i nini neaaya." 43 Ka u nini maa daa neaai ya'abi ka u gyemni Naawunni ka dḡli Yisa ka ba kyenna. Ka zama maa zaa daa nya din ninḡi maa ka daa pe'ari Naawunni.

19 Yisa daa ti paai Gyerikoo n-kpe timpuuni n-gatta. 2 Ka dḡḡḡ daa be beni ka u yuuri boonni Zakyeoosi. Bundaana n daa nye u, ka u daa su tinḡḡa maa lampodeaari tuma fukumsi. 3 U daa boori la u banḡḡni Yisa ḡḡn nye sḡa, amaa niriba maa ḡḡn daa zoaa pam maa zugu u daa kḡḡḡni la u nyaabu, dama u daa nye la ninvugḡḡniḡḡa. 4 Lala zugu u daa zḡ n-gaari ba tooni nti du kinkaḡḡni ni u ti nya u, dama Yisa daa ya dḡli la beni soori maa n-gaari. 5 Ka Yisa ḡḡn daa ti paai tii maa

gbinni na, u kpalim n-zaani ka ḡḡsi tii maa saazugu ka yeli, "Zakyeoosi, sigma na yoomyooma, dama di kpa ma talasi ni n gbḡe i yiri ni zuna!" 6 Ka Zakyeoosi daa sigi na yoomyooma n-gyaari Yisa ni sufupeelli. 7 Tḡ, ka niri-ba maa zaa daa nya Yisa ḡḡn kyanḡḡni nti kpe Zakyeoosi yiri maa, ka nyurimni ba kparima ni, n-yetta, "U kyanḡḡni nti kpe tumbeeri daana wa yiri!" 8 Amaa ka Zakyeoosi daa ze ti Dugma tooni n-yeli u, ni, "Nyama, pampaḡḡḡ n nin zanḡḡni n neema purigri n-ti faradima, ka n yi daa fa sḡ buna yḡri, n nin laa n-labsi di daama buna zii bunaasi zugu n-ti u." 9 Ka Yisa daa yeli u, "Zuna dabsiri wa tuliginsim paai i yiri wa ni na, dama nyin gba nye la Ibrahim biiya. 10 Dama man Ninsaala Bii daa kye na ni m ḡḡ n-nya ban bḡrigi m-basi la ka tuligi ba."

11 Tḡ; ka ban daa wum lala maa, Yisa daa tḡ'asi yettḡ'anyesiri wa m-paasi ba. Ba daa pḡtti la Gyerusalem, ka niriba maa daa teesiri, ni, u ya kye ka Naawunni naam maa piili la yooma. 12 Ka dizugu u daa yeli ba, ni, "Nabisḡ n daa be tinseaa puuni, ka u daa ya doaa n-kyanḡḡni tinwa'aligu sa n-di naam ka labi na. 13 Ka dizugu u daa booli u daaba piiya na n-zanḡḡni ligri n-tḡri n-ti ba sḡkam u tḡrli, ka yeli ba, 'Ya zanḡḡma ligri wa n-walimni n-ti ma, halli ni n ti yi n goorim maa n-labi na.' 14 Tḡ, ka u daa kyanḡḡni u kyenni; amaa u tinḡḡa maa niriba daa bu boori u, ka ba daa tum niriba nti yeli, ni, ba di diisi nira wa naam maa. Di zaa yḡri, u daa di naam maa. 15 Nḡḡn daa di naam maa n-naai la, u daa labi n-kuli na, ka daa tum m-booli ḡḡn daa zanḡḡni ligri n-ti daabseeba maa na, nti boosi ba ni u banḡḡni ban daa zanḡḡni ligri maa n-tum n-nya nyoori seem. 16 Tḡ, ka ḡḡn danḡḡni tooni maa daa kpe na nti yeli, 'N daana i ligri la nḡbi ni m-paasi a taaba napḡḡpiiya!' 17 Ka u yeli u, 'Mbooi! Daabsunḡḡu n nye i! Nyin su yettḡ'abisi fukumsi n-ze yimmu maa, n nin zanḡḡni tinsi piiya fukumsi n-ninḡi i nuu ni'. 18 Tḡ, ka ḡḡn pa u zugu la kpe na nti yeli u dugma maa, ni, 'N daana, i ligri la nḡbi ni m-paasi napḡḡbunu.' 19 Ka u yeli ḡḡn mun gba, ni, 'I nin ti su tinsi anu fukumsi.' 20 Tḡ, ka sḡ kye na yaasa, ni, 'N daana, nnya i ligri la nḡḡa. N daa zanḡḡni ḡḡḡḡ m-pḡḡbi a n-dooli, dabeem ḡḡn daa mari ma la zugu. 21 Dama halibeoo daana n nye i; i boori ni i nya bunseelli kam zaa yḡri, ka kyeeri nyin daa bu buri seelli.' 22 Ka u yeli u, 'Nyin bibeeo wa! I mammaḡḡḡa noori ni yettḡ'a ka n zanḡḡni n-lusi i! Ni, i daa mi, ni, n nye la halibeoo daana, fa! - m-boori buna yḡri, ka kyeeri man bu buri seelli! 23 Tḡ! Ka ḡḡ n daa lee n-ninḡi i ka i daa bu zanḡḡni n ligri maa n-dooli bankyi ni? - ka man da kuli na wa, n naa n-kur nya nyoori m-paasi n la'adaya maa zugu!' 24 - Ka daa ḡḡmaligi n-yeli ban ze beni maa, ni, 'Ya deaam ligri maa u saani n-zanḡḡni m-paasi sḡ ḡḡn danḡḡni tooni na maa.' 25 Ka ba yeli u, 'Ti daana, u ligri napḡḡpiiya pun be la u saani!' 26 Ka u yeli ba, ni, 'N yetti ya ni, ninvugḡḡ ḡḡn mari beela ya n-nya m-paasi, amaa ḡḡn ka seelli nḡḡa, halli ḡḡn mari seelli fiinḡ maa ka ba nin ti ya fa ka kye u yḡri.' 27 Ni, 'Amaa n dindaandimseeba ban daa bu boori ni n di naam n su ba la, ya zanḡḡma ba zaa na n-ku ba ka n nini nya.' "

²⁸ Tɔ; ka Yisa ɛn daa nyɛsi ba nyɛsiri wa n-naai, u daa doaai n-gaari ba tooni n-kpa Gyerusalem soori. ²⁹ Ka ɛn daa ti pɔtti tinkpanseesi an boonna Betfeegy ni Betani la, seesi an zɛ Olivii Zoori la lugri na, u daa tum u nyaandɔliba ayi, ni, ³⁰ "Ya kyem ti tooni nti kpe tinkpanseaa kan zɛ ya tooni sa la. Ya yi ti paai beni, ya nin nya bunɛna ka u ɔ n-zɛya, bumbilisɔ nira ɛn na zi m-ba; ya ɔrigma u m-mari na. ³¹ Sɔ mun yi ya yeli ya, ni, wula zugu ka ya ɔrigri u? yan yelim u, ni, ya Dugma m boori u." ³² Ka ɛn daa tum ninvugseeba maa daa kyanɛɛ nti nya ɛn yeli ba seem maa. ³³ Ka ban daa ɔrigri bunɛna maa sahanseaa ka ninvugseeba ban daa su u la daa boosi ba, ni, "Wula zugu ka ya ɔrigri u ni?" ³⁴ Ka ba daa labsi n-yeli ba, ni, "Ti Dugma boori u ni." ³⁵ Ka ba daa mari u m-paai Yisa saani na, nti yeaai ba kyinkyina m-pa bunɛna nyaanɛna maa, ka daa kyɛ ka Yisa ba u. ³⁶ Ka ɛn daa ba u n-kyenna, niriba maa daa na zanɛni la ba kyinkyina n-yeligri soori maa zugu. ³⁷ Ka ɛn daa ti paai luginseelli soori maa ɛn daa zulgri n-sigri Olivii Zoori la, u nyaandɔliba maa zaa daa piili n-tasira pampam m-pe'ari Naawunni. Sufupeelli pe'abu ka ba daa moonna, ban daa nya alahazibu tunkariseesi ɛn tum la zugu. ³⁸ Ka yetta#:-
"Zugsunɛnu m bɛ n-ti nasɔ ɛn zanɛni ti Dugma yuuri na!

Sufudoaa m bɛ arizana ni!

Naawunni ɛn bɛ saazugu mari gyirima pam!"

³⁹ Tɔ; ka Farisiseeba ban daa bɛ zama maa ni daa yeli Yisa, ni, ⁴⁰ "Karimba! Kpaasim i nyaandɔliba maa zugu!" Ka Yisa labsi n-yeli ba, "N yetti ya ni, ba yi pun sini vuuri, halli kuga wa gba naa n-tasi n-yeli."

⁴¹ Ka Yisa ɛn daa ti pɔtti Gyerusalem n-gɔsi n-nya tinɛna maa, u daa kum ka zugu, ni, ⁴² "Yarima Gyerusalem dima, zuna ya yi da kur banɛni din nin ti ya sufudoaa, di naa n-sɔa amaa pamparɛɛ ya bɛ la zibsim ni zanɛni n-kyanɛni di zii ni!" ⁴³ Ni, "Dama saha kyenni na ka ya dindaandima nin ti gbi tanni n-dooli n-gyiligi ya tinɛna maa zaa, ka ta'ai ka sɔya zaa, ka di mugsu ya pam. ⁴⁴ Ba nin ti daai ya gooma n-lusi yarima ni ya biisi zugu, halli ni kugri yinni gba ku laa n-kpalim m-pa ka kpeaa zugu, dama ya daa bu banɛni Naawunni ɛn kye na nti fa ya m-basi sahanseaa maa."

⁴⁵ Ka Yisa daa paai Naawunni Gyeɛnɛnu Yiri maa ni nti kpe beni m-piili n-katti ban daa koosiri neema Yiri maa puuni n-yiisiri ba. ⁴⁶ Ka yeli ba, ni, "Di sɔbi n-zaali, ni, 'N Yiri wa nyɛ la Wunsusigu Yiri.', amaa ya zanɛni ka n-labgi la 'ta'yigsi ɛn sɔ'ari seela.'"

⁴⁷ Beoo kam zaa ka Yisa daa kpeeri Naawunni Gyeɛnɛnu Yiri maa ni n-wulisiri niriba, ka Gyeɛnɛnu Toondaandima ni karimbadima maa daa boori sɔseaa ba nin nya n-ku u, ban ni tinɛna maa ni kpamma maa.

⁴⁸ Amaa ba daa bu mi ban ya ninji seem, dama sɔkam zaa ba'a daa kur bɛ la u wulisigu maa ni.

20 Dindahinseaa yaasa ka Yisa daa ti bɛ Naawunni Gyeɛnɛnu Yiri maa ni n-wulisira niriba ka moonni lahabasunɛnu yela maa n-tiri ba. Ka gyeɛnɛnu toondaandima ni tinɛna maa karimbadima ni kpamma maa daa la'am taaba n-kyɛ u saani na nti boosi u, ni, ² "Nɔni

n ti i soori ni i tum lala tuma maa? Yelim ti! Bee, yiiko bɔ ka i mara?" ³ Ka u daa labsi n-yeli ba, ni, "N gba ya boosi ya la boosigu yinni. Ya yelim ma, ⁴ ɛn n daa ti Gyɔni soori ni u suuri niriba Naawunni koom? Di daa yi la Naawunni saani bee ninsaalidima saani?" ⁵ Ka ba daa piili n-tɔ'asiri taaba, ni, "Ti ya yeli la wula? Ti yi yeli, ni, Naawunni saani, u nin boosi ti, ni, bɔzugu ka ti daa bu ninji Gyɔni yedda? ⁶ Amaa ka ti yi sakkɛ n-yeli, ni, ninsaalidima saani, niriba maa nin ti ɔbi ti kuga, dama sɔkam sakkri ni Gyɔni daa nyɛ la anabimaɛni." ⁷ Dizugu ba daa labsi n-yeli Yisa, ni, ba bu mi. ⁸ Ka Yisa daa yeli ba, ni, "Dinɛna n gba ku yeli ya ɛn ti ma soori ni n tumni anɛ zaa."

⁹ Ka u daa gbaai yettɔ'a n-yeli ba nyɛsiri, ni, "Dɔsɔ n daa bɛ ni, n-daa sa u tiwanna puu, ka zanɛni ka n-ninji ninvugseeba nuu ni, ni ba tumni puu maa tuma n-ti u, ka u daa gɔ ni n-yuui beela. ¹⁰ Tɔ, ka sahasunɛnu maa u daa tum u daabsɔ ni u kyanɛni tuntumniba maa saani nti deaai puu maa diibu na n-ti u. Amaa tuntumniba maa daa gbaai daabri maa m-bu u ka kari u n-labsi yɔri. ¹¹ Ka puu maa daana daa laa n-tum sɔ, ka ba zanɛni ɛn gba m-maali u ansarisi m-bu u ka kari u n-labsi yɔri. ¹² Ka u daa laa n-tum sɔ m-paasi ata, ka ba pa u danɛna ka kari u m-basi. ¹³ Ka puu maa daana daa yeli, 'N yi ya ninji la wula? - See ka n tum m mammantoori biya man wuri sɔ la. Di pa seem ka ba ti ɛn gyirima!

¹⁴ Amaa tuntumniba maa ɛn daa nya ka u kyenni na, ba nɛ taaba saawara n-yeli, ni, 'Nɔni nin di puu maa daana faari la nɛna. Ya kyɛ ka ti ku u ka faari maa nin leebi ti dinni!' ¹⁵ Ka ba daa gbaai u, n-zanɛni u n-ɔbi m-basi puu maa kpanɛna sa nti ku u. ¹⁶ Tɔ; ka dinɛna wula ka puu maa daana nin ninji? U bu ya n-kyɛ na nti ku tuntumniba wa zaa? Ka zanɛni ka n-ti tuntunseeba?" Ka daadam maa ɛn daa wum lala maa, ba daa yeli, ni, "Naawunni tuligma ti ni dinɛna taabu!" ¹⁷ Ka Yisa daa gɔsi ba ka boosi ba, ni, "Ka dinɛna yettɔ'aseaa kan daa sɔbi n-dooli la gbinni nyɛ la wula? - ni#:-

'Kugseaa tammeeriba ɛn daa za'asi la
Kana daa leebi kan gbaai nyeebri maa,
N-gbaari ka zaa ni kpeɛnɛnu.'

¹⁸ - Nɔnkam zaa lu kugri maa zugu nin kabi m-basi, amaa kugri maa ɛn lu sɔ zugu ka nin nɛmerigi u zaa."

¹⁹ Di saha ka karimbadima ni gyeɛnɛnu toondaandima maa daa banɛni, ni, Yisa nyɛsiri galimni la bana, ka dizugu ba daa boori la ba gbaai u, amaa ba daa zɔri la daadam maa dabeem.

²⁰ Ka ba daa gɔsiri u yela, ni ba pigsu n-gbaai u, u yettɔ'a puuni. Ba daa tum ninvugseeba na ni ba yɔmsiri u, ni, ba nyɛ la yedda dima. ²¹ Amaa ba daa boori ni ba zanɛni u n-ninji Gɔmna nuu ni. Ba daa boosi u, ni, "Ti Karimba, ti mi, ni, i yettɔ'a ni i wulisigu kur dɔli la soori deede; i ba'a ka niriba yela ni, ka i bu zɔri ninsaala nini, amaa ka i kur wulisiri la Naawunni soori ni yelimanɛni.

²² Tɔ, dinɛna yelim ti: di tuya ni ba yoori lampoo n-tiri Room NaaTitaari, bee di bu tuusi?" ²³ Ka Yisa daa banɛni ba teesibeeri maa ɛn nyɛ seem ka labsi n-yeli ba, ²⁴ "Ya tim ma la'afu na ka n nya. Tɔ, ka ɛn makkri m bɛ la'afu wa ni wa, bee ɛn yuuri n sɔbi m-bɛ ka ni?"

Ka ba yeli, "NaaTitaari dinni." ²⁵ Ka Yisa laa n-labsi n-yeli ba, ni, "Dizugu ya zanɗama din nye Naaba dinni n-ti Naa maa, ka zanɗama din nye Naawunni dinni n-ti Naawunni." ²⁶ Ka ba daa kɗɗɗi u yetto'a maa gbaari, ɗɗɗ daa tɔ'asi seem zama maa ni maa, ka u labsigu maa daa gyeri ba pam ka ba daa bu laa n-yeli seelli.

²⁷ Tɔ; ka Saddusidima - ban yetti, ni, kum yisigri ka ni la - ba gba daa kye na nti boosi u boosa. ²⁸ Ba daa yeli u, ni, "Ti Karimba, anabi Musa daa sɔbi n-ti ti n-wulisi, ni, dɔɔ beeri yi ti kpi ka kye u pɔ'a ka u na bu dɔ'ai bii n-ti u, see ka u di u beeri pukoori maa n-dɔ'ai biisi n-ti u beeri maa. ²⁹ Tɔ; mabiisi ayɔpɔi n daa be ni, ka ba kpeema daa di pɔ'a ka kpi ka ka biiya. ³⁰ Ka ɗɗɗ pa buyi, ni buta daana gba, daa di u, ³¹ halli ka babayɔpɔi maa zaa daa di u ka kpi ka bu dɔ'ai biiya. ³² Di nyaanɗa ka pɔ'a maa gba kpi. ³³ Tɔ: ka dinɗɗa, Zaadaari, dɔppa wa zaa yi ti yisigi kum ni, ba ɗɗɗi n nin nye pɔ'a maa sira? - dama babayɔpɔi zaa daa di u." ³⁴ Di saha ka Yisa daa yeli ba, "Zuna niriba wa diri la pɔ'aba ka kunni dɔppa; ³⁵ amaa ninvugseeba ban sumni ni ba ti neaai kum ni m-paai nyɔvuri kan ka tɔriga ziiya maa muna - ban ku laa n-diri pɔ'aba bee n-kunni dɔppa, ³⁶ dama ba bu ti ya n-kpi yaasa: ay! - ba nin be ni la hoo malaakadima ɗɗɗ be seem. Ba ti ya n-leebe la Naawunni biisi, ban nye kum ni neaari biisi la zugu. ³⁷ Amaa zanɗi n-kyanɗi kum yisigri yela, halli Musa daa sɔbi n-yeli - suura seaa kan tɔ'asiri tutuuri la yela la ni - ni, Naawunni daa yeliya, 'Mani n nye Naawunni ka i badima gyeemni ma. Halli Ibrahim Naawunni n nye ma, ni Yisahaaku Naawunni, ni Yaakubu gba.' ³⁸ U pa la ban kpi Naawunni, amaa ban vu Naawunni, dama sɔkam zaa nye la ninvugvuri u saani." ³⁹ Ka karimbaseeba daa gyerigi n-yeli, "Ti Karimba, i yeli sunɗa!" ⁴⁰ Ka dinɗɗi nyaanɗa sɔ daa bu laa n-nya sufukpeemni ni u boosi u boosa yaasa.

⁴¹ Tɔ; ka Yisa daa laa n-yeli, ni, "Masiya maa muna - sɔ Naawunni ɗɗɗ ya n-tum na ni u ti di naam ka fa u niriba m-basi - wula zugu ka ba yetti, ni, lala Masiya maa nye la NaaDauda ya'ɗɗa? ⁴² NaaDauda mun daa tɔ'asi Masiya maa yela n-sɔbi Yuuma bukku maa ni, ni#:-

'Ti Dugma daa yeli n Dugma maa, ni,

"Kyem n nudirigu zii na n-zinni,

⁴³ Halli ka n nin zanɗi i dindaandima zaa

N-ninji i nuusi ni."'

⁴⁴ Tɔ; ka NaaDauda yi boonni ɗɗɗ Masiya maa, ni, u Dugma, ka wula ka u nin toaai n-nye u ya'ɗɗa?"

⁴⁵ Ka niriba maa ɗɗɗ na kur wumni u wulisigu maa, Yisa daa yeli u nyaandɔliba maa, ni, ⁴⁶ "Ya banɗama see-ba ban wulisiri zaaligu maa yela! Ba boori ba yeeri kparikara n-gyinna, ka sɔkam zaa puusiri ba daasi ni. La'ɗɗu duri puuni ka ba boori la ba be tooni. ⁴⁷ Ba faari la pukɔya yiya pɔi, ka naayi wulisiri ba manɗa m-puusiri Naawunni n-yuuri puusigu maa ni. Lala niri-ba maa nin ti nya galiɗɗu pam."

21 Tɔ; ka Yisa daa ti gɔsi n-nya bundaandima ɗɗɗ daa be Naawunni Gyeenɗu Yiri n-zanɗi ligri pam n-ninji aduwa seem. ² Ka nya pukɔɔ ɗɗɗ daa

nye faradaana gba ɗɗɗ daa zanɗi u ligri fiin, kulla la'abisibisi ayi, n-ninji aduwa. ³ Ka Yisa yeli, "Yelimanɗi ka n ya n-yeli ya, pukoori faradaana wa tisi n-gaari ba zaa, ⁴ dama ba sɔkam yiisi la u marigu pam puuni n-tisi, amaa pukoori wa ɗɗɗa - u zanɗi la ɗɗɗ mari seelli zaasa n-tisi ka kpalim yɔri."

⁵ Ka ninvugseeba daa tɔ'asiri zanɗi n-kyanɗi Gyeenɗu Yiri maa meebu ɗɗɗ veela seem, ni, kugveela m be ni, ni niriba ɗɗɗ tisi bunsuma zaa m-paasi. ⁶ Ka Yisa yeli ba, ni, "Yan gɔsiri bunseesi wa zaa maa muna - dahin-seaa kyenni na ka a zaa nin ti wurim m-basi halli ka kugseaa ku kpalim n-tɔm ka kpeaa zugu." ⁷ Ka ba daa boosi u, ni, "Ti Karimba, wula saha ka dinɗɗi nin ninji? Bee bumbɔ nin ti ninji n-wulisi, ni, anɗɗ zaa ya m-paai ti na?" ⁸ Ka u yeli ba, "Ya banɗama sunɗa, ka di kye ka ba yɔmsi ya. Niriba pam nin zanɗi n yuuri n-kye na, ni, 'Mani n nye u!' bee 'Saha maa paaya!' Yan di dɔli ba nyaanɗa! ⁹ Ya yi ti wumni tɔppu damni, bee zaba yela, yan di kye ka dabeem mari ya, dama see ka anɗɗ taabu danɗi pɔi, amaa dinɗɗ na bu wulisi, ni, naari paaya." ¹⁰ Ka u daa laa n-yeli ba, "Tinsi dima nin yisigi n-tuusi taaba tɔppu, ka nadima gba nin tuusi taaba.

¹¹ Tingbanɗu maa nin damni kpa, ka ka nin damni kpa; ka kɔm nin ti lu, ni dooru m-paasi; ka ba nin nya bun-nyaara saazugu sangbana ni, ka a nin ti kpeesiri dabeem pampam. ¹² Amaa ba nin danɗi n-kari ya nti gbaai ya n-taasi ba la'ɗɗu duri ni, ka kpari ya duu. Ba nin zanɗi ya n-ninji nadima nuusi ni, ni gɔm nadima nuusi ni: man yuuri zugu ka ba nin ninji ya lala. ¹³ Ka anɗɗ nin ti kye ka ya wulisiri ba yan mi n yeliseesi." ¹⁴ Ka yeli ba, ni, "Ya kpanɗama ya sufu n-ze yimmu, ba ti boosi ya boosa sahanseaa la; yan di kye ka di mugsu ya zanɗi n-kyanɗi ya nin ti labsi ba seem. ¹⁵ Dama mani nin ti ti ya yem, ni yetto'aseesi yan nin labsi ba; ka ba ku toaai n-za'asi bee n-tɔ'asi n-lusi ya. ¹⁶ Ya badima ni ya madi-ma nin ti zanɗi ya n-ninji ya dindaandima nuu ni, ka ya mabiisi gba nin ti ninji lala, ni ya dɔ'ariba ni ya zɔdima. Ba nin ti ku yaseeba. ¹⁷ Ba zaa nin ti yaai ya, man yuuri zugu: ¹⁸ amaa halli ya zɔbgu yinni gba ku ti sa'am m-basi. ¹⁹ Ka yan kpanɗi ya mansi m-bari n-zaani maa zugu ya nin nya nyɔvuri."

²⁰ Yisa daa laa n-yeli ba, ni, "Ya yi ti nya ka tobbiisi zi-intiri n gyiligri Gyerusalem tinɗa, yan banɗama, ni, tinɗa maa sa'ɗɗu saha paaya. ²¹ Di saha maa ya kye ka ban be Gyuudii tingbanɗu la ni maa ti zɔ n-du zɔya ni; ka ban ti be Gyerusalem puuni, ban zɔma n-yi ka ni, halli tinkpansi dima mun di kpe ka puuni na. ²² Dama 'tub-darigri saha' n nye di, hoo ban daa pun sɔbi n-dooli seem, sahaseaa kan gaari la. ²³ Di saha maa nin ti kpeem pam n-tisi pɔ'apuusi dima ni pɔ'aseeba ban mari biisi ka ba na mɔ'ara. Dama namsigu pam nin ninji duniya wa ni, ka Naawunni sufu nin ti yisigi m-basi tinɗa wa dima zugu. ²⁴ Ba nin ti zanɗi takoobi n-ku ba, ka gbaasi ban kpalim ka ba leebi daaba zuliya kam di-ma nuusi ni. Ka ban pa Izraeli dima nin ti deaai Gyerusalem tinɗa n-noori n-gyinna halli ti paai ba yu-uma tɔriga - yuunseesi Naawunni ɗɗɗ pun zaali ni ba su ka maa."

²⁵ Ka u daa laa n-yeli ba, ni, "Ba nin ti nya alahazibu bunnyaara wuntan̄na ziiya, ni ḡori puuni, ni san̄mari-wuusi ni. Wahala nin ti be tinsi zaa puuni ka sokam su-fu nin ti tulim teeku zugu, ni ka k̄ogbana la vuuri pam. ²⁶ Ka dabeem nin ti k̄pe niriba pam halli ka ba ligi dizugu, dama arizana yiiko daandima zaa nin ti damna ka niriba z̄ori bunseesi an paari duniya wa na. ²⁷ Di sa-ha ka ba nin ti nya 'Ninsaala Bii maa ka u p̄otti na, ka sangbana nin gyiligi u', ka u nin ti mari yiiko ni gyirima veelim pam. ²⁸ An̄n̄ka zaasa yi ti piili n-nīn̄na, di saha ya wukkma ya zugri n-ḡosi saazugu, dama ya tuliginsim saha yi paari ya na."

²⁹ Ka Yisa daa nyesi yett̄o'anyesiri n-ti ba, ni, "Ammi, ya bu ban̄nji kinkan̄na ni tiisi zaa yela? ³⁰ Yan yi nya ka a pusiri vamaasa, ya yi ban̄nji, ni, siga saha p̄otta. ³¹ Ka di be la lala: ya yi ti nya ka yela wa zaa nīn̄na, ya nin ban̄nji, ni, Naawunni naam saha maa bu ya n-yuui. ³² Yeliman̄ni ka n yeli ya wa, ni, zuna niriba zaa ku gaari see ka an̄n̄ka zaa nīn̄ni. ³³ Saazugu ni tingban̄nju nin gaari, amaa man yett̄o'a ku gaari."

³⁴ Yisa daa laa n-yeli "Amaa yan di kye ka ya k̄ribeeri ni ya danyuubu ni duniya wa ni yela ti diisi ya n-dooli tin̄na, halli ka di daari maa ti gbaai ya ³⁵ hoo kye'ariga: dama di nin ti paai n̄nkam be duniya wa ni zaasa. ³⁶ Dizugu yan di ḡbisiri sahakam, ka ya susiri Naawun-ni; di nin kye ka ya nya k̄peen̄ju n-tuligi n-yi din ti ya nīn̄ni maa zaa ni, ka naayi zaani Ninsaala Bii maa tooni."

³⁷ Di saha maa ka Yisa daa kur be la Naawunni Gy-eēn̄ju Yiri n-wulisiri niriba beoo kam, amaa yun̄ju n̄n̄ daa ti paai u daa du ̄livīi Zoori n-gbe beni. ³⁸ Ka niriba zaa daa dan̄ji n-kyan̄ji Naawunni Gyeen̄ju Yiri maa ni, ni ba ti wum u yett̄o'a maa.

22 T̄o. Bundiripaalli Kyuu saha daa p̄otta, ban boonni Yakki-n-Gaari la. ² Ka gyeen̄ju kpambaya ni zaaligu karimbadima maa daa boori sok̄seaa ban nin zan̄ji n-gbaai Yisa, amaa ba daa z̄ori zama maa dabeem. ³ Di saha ka Sintaani daa k̄pe Yisa nyaand̄l̄is̄o sufu ni. Nyaand̄l̄iba piiya ni ayi maa ni yinni n daa nye u, ka u yuuri boonni Gyuudasi Isikariȳkti. ⁴ Ka u daa kyan̄ji gyeen̄ju kpambaya maa ni Gyeen̄ju Yiri Pirinsi toondaandima saani nti t̄o'asi n̄n̄ nin nīn̄ni seem n-figsi Yisa n-nīn̄ni ba nuusi ni. ⁵ Ba sufu daa maaya n̄n̄ daa yeli ba lala yett̄o'a maa zugu, ka ba daa sakki ni ba ya n-ti u la ligri dizugu. ⁶ Ka Gyuudasi daa sakki lala, ka daa piili m-boori sok̄seaa n̄n̄ nin d̄oli n-zan̄ji Yisa n-ti ba, ka di be luginseaa ka zama maa n̄n̄ ka ni.

⁷ Kyuu maa dabsiri daa paai na, peesi k̄riibu dabsiri maa, ⁸ ka Yisa daa tum Piita ni Gȳoni n-yeli ba, "Ya kyam nti se'asi Yakki-n-Gaari Kyuu diibu yela n-ti ti ka ti di." ⁹ Ka ba labsi m-boosi u, ni, "Yeni ka i boori ni ti k̄pe n-se'asi?" ¹⁰ Ka Yisa daa labsi n-yeli ba, "Nyama ya yi kur ti k̄peeri timpuuni, doo nin paai ya na - k̄ok̄o n̄n̄ ziiri koom la: ya d̄ola u nyaan̄na n-kyan̄ji n-k̄pe n̄n̄ k̄peeri yiri seaa ni, ¹¹ ka yeli yiri maa daana, ni, ya Karimba la ya m-boosi u m-ban̄nji dukani ka n̄n̄ ni u nyaan̄na ya n-k̄pe n-di ba kyuu bundirigu maa? ¹² Ka u nin wulisi ya dutitaari gyirambisa zugu ban pun se'asi seaa n-zaali. Ya se'asim n-ti ti beni." ¹³ Ka ban daa kyan̄ji maa, di

daa nīn̄ni ba hoo n̄n̄ pun yeli ba seem maa, ka ba daa se'asi kyuu maa siri.

¹⁴ T̄o; ka kyuu saha n̄n̄ daa ti paai na, Yisa ni u nyaand̄l̄iba daa la'am n-zinni. ¹⁵ Ka u daa yeli ba, ni, "Nimmoaa ka m pun boori ni mani ni yarima la'am n-di Yakki-n-Gaari Kyuu wa p̄o ka n wahala diibu saha naayi paai. ¹⁶ N yetti ya ni, ni, n ku laa n-di ka yaasa, halli ni Naawunni naam saha, ka kyuman̄ni maa ti di."

¹⁷ Ka u daa zan̄ji bunnyuura k̄beaa la m-puusi Naawunni ka yeli "Ya deaam n-nyu, ka ti taaba!

¹⁸ Dama n yetti ya ni, ni, zuna zan̄ji n-kyenna n ku laa n-nyu tiwala daam wa taabu halli ka Naawunni naam ti kye na." ¹⁹ Ka u daa zan̄ji diseebu m-puusi pe'abu ka n̄maai n-zan̄ji n-tisi ba, ka yeli, "N ningbina nla. N zan̄ji a m-pa talima yarima zugu; lala ka ya nīn̄na ka teaari n yela." ²⁰ Ka bundira maa diibu nyaan̄na ka u daa laa n-zan̄ji k̄beaa n-nīn̄ni lala yaasa, ka yeli, "Nang-banyinni zaalipaalli maa nla; n ziim n̄n̄ nin yi na, ka di nin maali lala zaaligu maa n-ti ya." ²¹ Ka laa n-yeli ba, ni, "Ya nyama! Mani ni k̄ok̄o n̄n̄ ya n-yi n nyaan̄na la n la'amni n-diri kpa wa. ²² Man Ninsaala Bii maa nin bakki n-kyan̄ji kaman din pun lo seem, amaa n̄n̄ mun yi n nyaan̄na n-figsi ma n-ti n dindaandima maa - di daama yela t̄o ni!" ²³ Ka ba daa piili m-boosiri taaba, ni, "N̄oni n lee n-nye u?"

²⁴ T̄o; di saha ka Yisa nyaand̄l̄iba maa daa n̄meeri taaba nangbankpeemni ni ba nya n̄n̄ni n-gaari u k̄peaa ba puuni. ²⁵ Ka Yisa yeli ba, "Ban bu gyeemni Naawun-ni la saani, ba nadima n su ba yela ni k̄peen̄ju. Ba nin-vugseeba ban su fukumsi maa n nīn̄ni ba putoo, ka ba boonni ba, ni, 'Sun̄n̄niba!' ²⁶ Amaa yarim saani di pa lala, see ka ya kye ka n̄n̄ nye ya zaa k̄peema leebi ya biiya, ka ya zuguraana leebi n̄n̄ tumni bii tuma n-tiri ya zaa." ²⁷ Ka boosi ba, ni, "Ammi, n̄n̄ ziya ka ba kpukkri bundira na n-tiri u, ni n̄n̄ kpukkri bundira na n-tiri n̄n̄ ziya la, ba n̄n̄ni n lee n-gaari u k̄peaa? - Pa n̄n̄ ziya maa n gaari? Amaa man be la ya saani kaman n̄n̄ kpukkri bundira n-tiri ya. ²⁸ Ka yarima mun nye ban pun k̄palim m-be n saani, n wahala diibu ni, halli ni zuna. ²⁹ Dizugu m Ba Naawunni n̄n̄ zaali ma naam seem la, lala ka n gba zaali ya naam. ³⁰ Mani ni yarima nin ti la'am n-zinni n naam zii maa ni, n-diri ka nyuura. Di saha ya nin ti zinni naam gbana zugu n-katti Izraeli za'an̄kya pii ni ayi niriba sariya."

³¹ Ni, "Nyin Saimoon, nyama! Sintaani boori ni u zam-si ya hoo ban yeeli kyi n-nya kasuma seem la. ³² Amaa m pun susi Naawunni n-ti nyini, ni, i yedda di fiilim. Ka i yi ti n̄maligi n-labi n saani na yaasa, nyin kpamsim i mabiisi wa gba yedda." ³³ Ka u daa labsi n-yeli u, ni, "N Dugma, m maali siri ni n d̄oli i halli nti k̄pe sarika duu ni, halli nti kpi gba!" ³⁴ Ka Yisa yeli u, "Yeliman̄ni ka n yeli i wa, n̄k̄roo bu ya n-kum zuna yun̄ju wa halli ka i ti kyiisi nap̄kombuta, ni, i zi ma."

³⁵ Di saha ka u daa boosi ba zaa, ni, "Man n̄n̄ daa tum ya ka ya bu zi baagy i bee la'abooriga bee namna sahanseaa la, seelli daa p̄ok̄sigi ya?" Ka ba daa gyeri gi n-yeli u, ni, "Ay." ³⁶ Ka u labsi n-yeli ba, "T̄o; pamp̄an̄n̄ n̄n̄, n̄n̄ mari baagy i n̄n̄ zan̄n̄na ka, ka n̄n̄ mari

la'abooriga gba zanŋma ka; halli ŋɔn ka takoobi ŋɔn koosim u kparigu n-da. ³⁷ Dama di sɔbi n-dooli, ni, 'Ba zanŋi u n-kye ka u la'am m-paasi tumbeeri dima ziiya.', ka lala m-paari ma na. Yelimaŋni n yela zaa naari ni maa." ³⁸ Ka u nyaandɔliba maa yeli u, "Ti Dugma, nya-ma, takoobidima ayi nŋɔa!"; ka u yeli ba, "Tɔ. Di sakkiya!"

³⁹ Tɔ; ka u daa yi n-kyanŋi ɔlivi Zoori ziiya hoo u yunŋu kam soori ŋɔn daa be seem la, ka u nyaandɔliba maa daa dɔli u. ⁴⁰ Nŋɔn daa ti paai beni, u daa yeli u nyaandɔliba maa, ni, "Ya susim Naawunni ka lala nin kye ka ba ku zamsi ya halli ka ya ti lu." ⁴¹ Di saha maa ka u tugsi tooni beela - n-sa'asi hoo kugri lɔppu wɔ'al-im, ⁴² ka gbaani tiŋŋa n-susi Naawunni n-yeli, "M Ba, di yi nye la i yuubu ŋɔn be seem, kye ka namsigu kɔbeaa wa gaari ka kye m: di kye ka n nyu di! - Amaa di pa man ŋɔn boori seem la niŋma, amaa nyin ŋɔn boori seem maa niŋma!" ⁴³ Ka malaaka yi arizana ni n-kye u saani na n-kpamsiri u. ⁴⁴ Ka u sufu ŋɔn daa sa'am pam zugu, u daa laa n-gbaai u wunsusigu ni nimmoaa, halli ka u wɔligu ti pusiri n-ŋmanni hoo ziim n-tɔ'ari n-luri tiŋŋa. ⁴⁵ Tɔ, ka ŋɔn daa doaa wunsusigu maa ni, u daa labi u nyaandɔliba maa saani. N-daa paai, ka ba daa gbisiri la ba sufusa'ŋŋu zugu. ⁴⁶ Ka u boosi ba, ni, "Wula ka ya gbisira? Ya doaama n-susi Naawunni ka lala nin kye ka ba ku zamsi ya halli ka ya ti lu."

⁴⁷ Tɔ; ka ŋɔn daa na kur tɔ'asiri sahanseaa maa, niri-ba pam daa kye u saani na. Ka dɔɔɔ ŋɔn yuuri boonni Gyuudasi, sɔ ŋɔn daa nye u nyaandɔliba pii ni ayi maa yinni, daa be ba tooni. Ka u daa paai Yisa saani na ni u ti puusi u sunŋasunŋa, ⁴⁸ ka Yisa boosi u, ni, "Gyuudasi, i nin kye ka i puusigu la figsi ma n-niŋi n din-daandima nuusi ni, bee wula?" ⁴⁹ Ka u nyaanŋa dima daa banŋi din ya n-niŋi, ka daa yeli, "Ti Dugma, ti zanŋma takoobi n-kye ba, bee?"; ⁵⁰ ka ba yinni daa zanŋi u takoobi n-kye kpambaya bisɔ n-fikki u nudirigu tubri m-basi: ⁵¹ amaa ka Yisa yeli ba, "Ya di niŋni lala!", ka daa siisi doo maa tubri maa n-tibi u. ⁵² Di saha maa ka Yisa tɔ'asi gyeenŋu toondaandima ni Gyeenŋu Yiri Pirinsi zuguraandima, ni kpamma maa, bankam zaa yi na ni ba ti gbaai u, m-boosi ba, ni, "N nye la ban zabri ka faari neema maa ninvugsɔ, bee wula? - ka ya mari takoobidima ni dɔya n-yi na? ⁵³ Beoo kam n daa be la ya saani Naawunni Gyeenŋu Yiri maa ni, ka ya daa bu zanŋi ya nuusi n-gbaai ma. Amaa saha wa nye la ya dinni, ni zibsim yiiko gba!"

⁵⁴ Tɔ; ka ba daa gbaai u n-zanŋi u n-kyanŋi Gyeenŋu Toondaana la yiri. Ka Piita daa sɔ'ai n-dɔli Yisa nyaanŋa sa. ⁵⁵ Ka ban daa maali bugum dundɔŋŋu sunsukkuni ka la'am n-zi beni maa, Piita gba daa zi ba saani. ⁵⁶ Ka pɔ'asarisɔ nya ŋɔn zinni bugum maa ni maa, ka gɔsi u ka yeli ba, "Doo wa gba daa dɔli la Yisa!" ⁵⁷ Amaa ka Piita kyisi n-yeli, "Nyin pɔ'asariga wa, n zi u!" ⁵⁸ Ka di toaai beela ka sɔ gba laa n-nya u ka yeli u, "I gba nye la niriba wa yinni!" Ka Piita yeli u, "N zɔa, m pa ba yinni." ⁵⁹ Ka di daa yuui beela, hoo hawa yinni, ka dɔɔɔ gba daa ti tɔ'asi nimmoosi n-yeli, ni, "Yelimaŋni doo wa gba daa dɔli u, dama u gba nye la Galilii nira." ⁶⁰ Amaa ka

Piita yeli "N zɔa, m bu mi nyin tɔ'asi sɔ maa yela." Ka ŋɔn daa kur be ni n-tɔ'asiri maa, nɔroo kum. ⁶¹ Ka ti Dugma Yisa ŋmaligi n-gɔsi u, ka Piita daa teaai Yisa ŋɔn daa pun yeli u seem la, ni, "I nin kyisi ma napɔmbuta pɔi, ka nɔroo naayi kum." ⁶² Ka Piita zɔ n-yi samanni ka kumni kunkuma.

⁶³ Di saha maa ka ninvugseeba ban daa mari Yisa maa daa maanni u ansarisi ka buuri u; ⁶⁴ ka zanŋi bunni n-vili u nini ka boosi u, ni, "Nyin anabi wa, bugma m-banŋi! Nŋɔni n ŋme i wa?" ⁶⁵ Ka ba daa tɔ'asi yettɔ'a pam n-gyenni u ka tuuri u.

⁶⁶ Tɔ; ka beoo ŋɔn daa ti neaai, Izraeli dima kpamma zaa daa la'amia, halli ba gyeenŋu toondaandima ni karimbadima zaa gba, ka zanŋi Yisa n-taasi ba la'ŋŋu maa na. ⁶⁷ Ka yeli u "I yi siri nye la Masiya ŋɔn ya fa ti m-basi ka leebi naaba la, nyin yelim ti!" Amaa ka u labsi n-yeli, "Halli n yi ti yeli ya, ya ku niŋi yedda. ⁶⁸ M mun yi na boosi ya boosigu, ya ku gyerigi ma. ⁶⁹ Amaa pam-panŋi zanŋi n-kyenna Ninsaala Bii maa ya n-zinni Naawunni Nŋɔn Su Yiiko nudirigu ya'ari." ⁷⁰ Ka ba daa daa boosi u, ni, "Dinŋɔna, Naawunni Bii n nye i?"; ka u yeli ba, ni, "Tɔ, ya yeliya!" ⁷¹ Ka ba yeli, "Ti bu laa m-boori seharadima yaasa, bee bɔa? Ti mammansi pun wum u noori ni yettɔ'a!"

23 Ka niriba maa zaa daa doaa n-zanŋi Yisa n-taasi Gɔmna Pailiti saani; ² ka daa gbaai u figsigu ka samni u, ka yetta, "Ti nya ka doo wa boori la u lusi ti butiri wa yela zaa ka wulisiri ti niriba din bu tuusi; u ku sakki ni ti yɔ lampoo n-ti Room NaaTitaari, ka laa n-yeli, ni, ŋɔna n nye Masiya - Naaba nla." ³ Ka Gɔmna Pailiti daa boosi Yisa, ni, "Nyini nye Izraeli dima Naaba la?" Ka Yisa daa labsi n-yeli u, "Nyin yeli seem maa n nye di."

⁴ Tɔ; ka Gɔmna Pailiti daa yeli gyeenŋu toondaandima ni zama maa, ni, "M bu nya doo wa taalli." ⁵ Amaa ka toondaandima nini kur moaai ka ba maali n-yetta. "U wulisiri niriba Izraeli dima tinsi zaa, n-daa piili la Galilii halli nti paai kpa na, ka daamni niriba sufu pam."

⁶⁻⁷ Tɔ; ka Gɔmna Pailiti ŋɔn daa wum lala maa, u daa boosi, ni, asee Yisa nye la Galilii nira, fa? NaaHeroodi mun daa be la Gyerusalem lala saha maa, ka dizugu Pailiti ŋɔn daa banŋi, ni, Yisa yi la Naaba suulinsi tiŋŋa na maa, u daa kye ka ba zanŋi u n-taasi NaaHeroodi saani. ⁸ Ka Naaba maa ŋɔn daa ti nya Yisa, di daa niŋi u nya'asim pam, dama u daa pun wum u yela ka di yuui, ka u daa boori ni u nya u. U daa laa n-teesiri, ni, di pa seem u nin tum alahazibu tunseaa ka u nya. ⁹ Lala zugu ka u daa boosi Yisa boosa pam, amaa Yisa daa bu gyerigi u seela. ¹⁰ Ka gyeenŋu toondaandima ni karimbadima daa kur ze beni n-samni u ni nimmoaa. ¹¹ Ka NaaHeroodi ni u kambɔnsi daa fiilim Yisa ka maanni u ansarisi; ka daa zanŋi kpariveelli n-yeeli u ka naayi kye ka ba zanŋi u n-labsi Gɔmna Pailiti saani. ¹² Naaba ni Gɔmna Pailiti daa pun mari la nang-bankpeemni ni taaba, amaa di daari maa zanŋi n-kyenna ba daa la'ai taaba zoori.

¹³ Tɔ. Gɔmna Pailiti daa booli gyeenŋu toondaandima ni kpamma, halli ni daadam zaa, ni, ba la'amma na, nti yeli ba, ¹⁴ "Yarima n zanŋi doo wa n-taasi n saani na, ni,

u burigri niriba zaa. Tɔ: ka n viisi u yela ya zaa tooni, ka bu nya u taaliseesi yan samni u n-yetti seem maa zaa. ¹⁵ Halli NaaHeroodi gba da bu nya u taalli, dama u kye ka ba zaŋŋi u n-labsi ti saani na. Ya nyama, u bu tum tumbeseaa din sumsi ni kum. ¹⁶⁻¹⁷ Dinzugu n nin kye ka ba feebe u, ka kye u m-basi." ¹⁸ Ka ba zaa daa duusi ba kukɔya maa n-yeli pampam, ni, "Zaŋŋma ŋɔŋŋ n-ku u! Yiisim Barabasi n-ti ti na!" ¹⁹ - Ŋɔŋ Barabasi mun daa nye dɔɔŋ ŋɔŋ taasi mansuulinsi zaba tiŋŋa maa ni ka laa n-ku niriba, dizugu ka ba daa pun gbaai u n-kpeesi dansarika duu. ²⁰ Gɔmna Pailiti daa boori la ni u basi Yisa, ka u daa laa n-labi n-tɔ'asiri ba di yelli maa; ²¹ amaa ka ba daa kur moai nini n-vuuri n-yetta, "Kpaasim u n-tabli dɔpulli zugu! Kpaasim u!" ²² Ka u daa maali m-boosi ba m-paasi buta, ni, "Bɔzugu? Tumbɛɔ ka u lee n-tum? M bu nya ka u tum tumbeseelli din sum ni kum. Dinzugu n nin feebe u ka basi u ka u kyaŋŋi." ²³ Ba daa kur tasiri pampam ni nimmoaa, ni, u kpaasim u n-tabli dɔpulli zugu. Ka ba kukɔri daa nyaŋŋi Gɔmna Pailiti ka u daa wum n-ti ba. ²⁴ U daa basi noori n-ti niriba maa ni ba yuubu maa nin zaani. ²⁵ Ka daa yiisi zama maa ŋɔŋ daa boori dɔɔŋ m-basi n-ti ba - dɔɔŋ ban daa kpeesi dansarika duu ni daabriiya ni ninvugkuubu zugu. Ka daa zaŋŋi Yisa n-niŋi u ban daa boori seem.

²⁶ Tɔ. Ka ban daa ti zaŋŋi Yisa n-kyenni maa, ba daa tuusi Sairiini tingbaŋŋu dɔɔŋ soori ni, ka u yuuri boonni Saimoon. Ŋɔŋna n daa kpeeri tiŋŋa maa ni na, ka ba daa gbaai u n-zaŋŋi Yisa dɔpulli daari maa n-ziili u, ni u ziiri a n-dɔli Yisa nyaŋŋa. ²⁷ Ka daadam pam daa dɔli Yisa nyaŋŋa, ka pɔ'aseeba daa bɛ beni n-kumni ka fabinni u zugu. ²⁸ Amaa ka Yisa daa ŋmaligi n-yeli ba, "Yan Gyerusalem pɔ'aba wa, yan di kumni man zugu, amaa ya kumma ya mansi ni ya biisi zugu. ²⁹ Ya nyama! - dabsa yi kyenni na ka ba nin ti yeli, ni, pɔ'aseeba ban na zi n-dɔ'ai biisi la mari la zugsuŋŋu, ban ni pɔ'a kundɔ'ariba ni pɔ'aseeba ban ka bileesi.

³⁰ Di saha maa: 'Ba nin ti yetti n-ti zɔya,
Ni, a mulimma ba na!
Ka mun yeli kunkuna,
Ni, a sɔ'am ba! "

³¹ Ka daa nyesi ba yettɔ'anyesiri, ni, "Yela anŋɔ taabu zaa yi ti niŋi daari an maasa saha la ni, a yi ti kuui, di ya niŋi la wula?"

³² Ka ba daa mari niriba ayi ban nye tumbetumniba ni ba ti ku ba, m-paasi Yisa zugu. ³³ Tɔ; ka ban daa ti paai luginseaa kan yuuri boonni 'Zugunmaŋŋu Ziiya' la ka ba daa kpaasi Yisa n-tabli dɔpulli maa zugu, ka zaŋŋi ka n-sa. Ka ba daa kpaasi tumbetumniba ayi maa gba n-tabli dɔpula, n-zaŋŋi yinni n-sa Yisa nudirigu ya'ari, ka zaŋŋi ŋɔŋla muna n-sa u nuzaa ya'ari. ³⁴ Ka Yisa daa yeli, "M Ba Naawunni, ba bu mi ban niŋni seem maa gbinni, dizugu kyeri ba taalli m-peŋŋi ba!" Ka ba daa puri Yisa sutura n-tɔri taaba, n-toori tete ni ba ti nya sɔkam ŋɔŋ ya n-deaai a yinni yinni. ³⁵ Ka daadam daa ze kpaŋŋa ka gɔsiri u. Amaa ka tiŋŋa maa ni kamma daa maanni u ansarisi, n-yetta, "Ni, u faari la niriba m-basira; tɔ, u faam u maŋŋa gba m-basi - u yi siri nye

la Naawunni ŋɔŋ gamsi sɔ n-diisi Masiya maa!" ³⁶ Ka soogyadima maa gba daa maanni u ansarisi, ka zaŋŋi damiisiri n-ti u na ni u nyu; ³⁷ ka yetti, ni, "I yi siri nye la Izraeli dima Naaba, nyin faam i maŋŋa m-basi!"

³⁸ Dama ba daa pun sɔbi bunni n-tabli u dɔpulli maa saazugu, ni, "YEHUDIYADIMA NAABA LA NNJA".

³⁹ Ka ban daa kpaasi tumbetumniba ayi maa yinni daa tuuri Yisa n-yetti, "Pa Masiya n nye i? Faam i maŋŋa m-basi, ka fa ti gba m-paasi!" ⁴⁰ Amaa ka u taraana daa nyikki u, ka boosi u, ni, "I bu zɔri Naawunni? Kala, i bu nya ka ba kuuri tin ni ŋɔŋna zaa? ⁴¹ Man ni nyini mun sumsi lala, ti daa tum tumbɛeri ka ba nam-siri ti dizugu, amaa doo wa bu tum taaliseaa zaa." ⁴² Ka ŋmaligi n-yeli Yisa, ni, "I yi ti paai i naam ziiya, teeam n yela!" ⁴³ Ka Yisa yeli u, "Yelimaŋŋi ka n yetti i wa, zuna dabsiri wa i nin ti bɛ n saani zisuŋŋu ziiya."

⁴⁴ Tɔ. Agbaa saha daa pun paai, ka tingbaŋŋu maa zaa daa niŋi zimm, ka zibsims daa ligi zaa n-yuui m-paai zaanoori hoo kurigu ata saha, ⁴⁵ ka wuntaŋŋa daa bu neaai. Ka pateesa kan daa ya'ai Gyeenŋu Yiri Dutitaari puuni maa daa toaai m-purigi buyi. ⁴⁶ Di saha maa Yisa daa kaasi pampam n-yeli, "M Ba Naawunni, n zaŋŋi n siiya n-niŋi i nuu ni!" Ŋɔŋ daa yeli lala maa n-naai, u daa kpiya. ⁴⁷ Ka soogyadima toondaansɔ ŋɔŋ daa ze beni maa daa nya din daa niŋi seem maa, ka pe'ai Naawunni n-yeli, "Yelimaŋŋi doo wa siri nye la ŋɔŋ ka taalli." ⁴⁸ Ka daadam pam daa la'am n-ze beni ni ba gɔsi din ya n-niŋi seem: ba zaa daa nya din daa baasi seem maa, ka daa labi n-kuli ni sufusa'ŋŋu pam. ⁴⁹ Ka Yisa ŋɔŋ daa mi seeba daa ze kpaŋŋa sa, ban ni pɔ'aseeba ban daa dɔli u n-yi Galilii na. Ba gba daa nya din daa niŋi maa zaa.

⁵⁰⁻⁵¹ Tɔ: dɔɔŋ n daa bɛ ni ka u yuuri boonni Gyoosefi. U daa yi la Izraeli dima tinseaa kan yuuri boonni Arimatiya ni na. U daa guri Naawunni naam kyenni na. Tin-kamma maa yinni n daa nye u, amaa u daa nye la dɔ-suŋŋu, ni yelimaŋŋi daana, ka daa bu la'am ni u taaba ban daa la ba nin niŋi Yisa seem sahanseaa la. ⁵² Ŋɔŋna n daa kyaŋŋi Gɔmna Pailiti saani nti susi u soori ni u kye ka u zaŋŋi Yisa ningbiŋŋu nti sɔ'ai. ⁵³ Ka Gyoosefi daa sigsi Yisa ningbiŋŋu maa na n-vili kasiŋŋa ka zaŋŋi u n-dooli gballi ni - gbaliseaa ban daa pun kyibi ka tampii ni, ka ba na zi n-sɔ'ai sɔ beni. ⁵⁴ Di daari maa daa nye la Kyuu maa siri maaligu daari, Vuusim Dabsiri siri maaligu daari, ka Vuusim Dabsiri maa ya kpea. ⁵⁵ Ka pɔ'aseeba ban daa dɔli Yisa n-yi Galilii na maa daa dɔli n-kyanŋi nti nya m-baŋŋi tampifeoo maa, ni ba n ya n-sɔ'ai u seem la; ⁵⁶ ka daa labi n-kuli nti bɔ turaali ni kpanyuuma n-zaali.

Ba daa vuusi Vuusim Dabsiri daari maa kaman zaaligu ŋɔŋ daa wulisi seem.

24 Ka bekwai maa piiligu dabsiri, Alahari daari maa, pɔ'aba maa daa doai asuba pinipini, ka zaŋŋi turaaliseebu ban pun da n-zaali la m-mari n-kyanŋi gballi maa ziiya. ² Ban daa paai beni maa, ba daa nya ka kugseaa ban daa zaŋŋi n-ligi gballi maa noori la daa pun bilim n-yi kpaŋŋa ka kye ka. ³ Ka ban daa kpe gballi duu maa puuni, ba daa bu nya ti Dugma

Yisa ningbiŋŋu maa. ⁴ Ka di daa gyeri ba pam. Di saha ka dɔppa ayi di yi na n-zaani n-tabli ba, ka ba sutura nya'ari nyain. ⁵ Ka dabeem daa gbaai pɔ'aba maa pam, ka ba sunni ba zugri tiŋŋa. Ka dɔppa maa daa boosi ba, ni, "Wula ka ya boori nyɔvuri daana kpiimma ziiya?" ⁶ U laa n-ka kpa, u yisigiya. Ya teaam ŋɔn daa yeli ya seem, ŋɔn daa na be Galilii tingbanŋŋu sahanseaa la. ⁷ U daa yeli ya, ni, di kpa la talasi ni ba zaŋŋi Ninsaala Bii maa n-niŋi ala'akyi dima nuusi ni, ka ba kpaasi u n-tabli dɔpulli zugu, amaa ka u nin ti neaai kum ni da-ba ata daari." ⁸ Di saha ka pɔ'aba maa daa siri teaai Yisa ŋɔn daa pun yeli ba seem maa, ⁹ ka daa labi n-kuli yiri ni, ni ba ti yeli Yisa nyaandɔliba pii ni yinni maa, ni ba taaba zaa. ¹⁰ Mariama, Magdala tiŋŋa pɔ'a la, n-daa la, ni Gyeoowana, ni Mariama Gyeemsi ma la, ni pɔ'aseeba m-paasi ba zugu. Ka ba daa kyanŋi nti mooli yela wa zaa lahabaari n-ti Yisa tuumudima maa. ¹¹ Amaa ba yettɔ'a maa daa ŋmanni la yettɔ'ayɔya n-ti ba, ka ba daa bu niŋi ba yedda. ¹² Amaa Piita mun daa doaai n-zɔ n-kyanŋi nti paai gballi maa ni, n-sunni n-gɔsi ka puuni n-nya tampeela maa kɔkɔ ŋɔn dɔya. Ka u daa labi n-kuli, ka di niŋi u alahazibu din niŋi maa zugu.

¹³ Tɔ. Di daari maa ka ba niriba ayi daa kyanŋi tinkpanseaa. Tiŋŋa maa yuuri daa boonni la Imeeyusi: ka nye la maala ayɔpɔi zaŋŋi m-paai Gyerusalem. ¹⁴ Ka ban daa be soori maa, ba daa diri azama n-tɔ'asiri taa-ba zaŋŋi n-kyanŋi bunseesi an daa niŋi maa yela. ¹⁵ Ka ban daa kyenni n-sɔsiri sahanseaa maa, Yisa paai ba saani na. U daa paasi ba zugu ka ba bata zaa la'am n-kyenna. ¹⁶ Amaa ba daa bu nyanŋi m-banŋi u. ¹⁷ Ka u boosi ba, ni, "Azambɔ ka ya diri ni taaba ya soori wa ni?" Ka ba kpalim n-zaani, ka ba sufu na kur sa'am ni. ¹⁸ Ka ba yinni, ŋɔn yuuri boonni Kliyɔpaasi la, daa gyergi n-yeli u, ni, "Saanseeba zaa ban be Gyerusalem puuni maa m mi din niŋi daba ayi wa puuni, di yi pa la nyin kɔkɔ, fa?" ¹⁹ Ka u boosi ba, ni, "Bumbɔ yela?" Ka ba labsi n-yeli u, "Yisa ŋɔn daa nye Nazareti nira la yela ka ti tɔ'asira. Anabi n daa nye u, ka u daa tum tunkara ka tɔ'asi yettɔ'aseesi an daa wulisi u yaa ŋɔn be seem maa, Naawunni saani ni niriba gba saani. ²⁰ Ni, ti gyeeŋŋu toondaandima ni ti kɔamma maa zaŋŋi u n-tisi ka ba kari u sariya ka kpaasi u n-tabli dɔpulli zugu n-ku u. ²¹ Amaa tirim daa mari la tama, ni, ŋɔna n ya fa Izraeli dima m-basi. Ka din paasi dinŋɔ zugu, zuna nye la daba ata daari yela wa ŋɔn niŋi maa. ²² Yaasa, pɔ'aseeba ban be ti saani n kur kye ka di gyeri ti, dama ba da danŋi n-kyanŋi gballi maa ni zuna asuba wa, ka bu nya u ningbiŋŋu maa; ²³ ka labi na n-yeli ti, ni, ba nya malaakadima ka ba yeli ba, ni, u neaaya. ²⁴ Ka ti ninvugseeba gba doaai n-kyanŋi gballi maa ni, ni ba nya; ka di nye la hoo pɔ'aba maa ŋɔn da kur yeli seem. Amaa ba gba da bu nya Yisa." ²⁵ Ka ŋɔna n daa yeli ba, ni, "Yarima yamkɔŋŋniba wa! Ya bu wumni anabidima ŋɔn daa pun tɔ'asi yettɔ'aseesi la, ka bu sakki n-niŋi a yedda yooma! ²⁶ Ammi, di daa bu kpa talasi ni Masiya maa nya lala namsigu maa pɔi ka naayi kpe u naam gyirima ziiya?" ²⁷ Di saha ka u daa gbaai u yettɔ'a m-piili

n-wulisiri ba u mammannɔ yela Naawunni Litaafi ni. U daa piili la Musa sɔppu ni, halli nti paai anabidima ban daa dɔli u nyaanŋa.

²⁸ Tɔ, ka ba daa ti pɔri tinkpanseaa ban daa kyenni maa, u niŋi hoo ŋɔn ye n-gaari la tooni. ²⁹ Amaa ka ba goaai u n-yeli, "Kpalimma ti saani, dama wuntanŋa luya ka yunŋu zibra." Ka u daa kpe, ni u ti gbe ba saani. ³⁰ Ka bundirigu saha ŋɔn daa ti paai maa, ba daa la'am taaba ni ba di, ka u daa zaŋŋi la diibu n-susi Naawunni n-niŋi ka, ka ŋmaasi n-ti ba. ³¹ Di saha ka ba nini di neaai ka ba banŋi u, amaa ŋɔn mun lili ka kye ba. ³² Ka ba yeli taaba, "Ti sufu da bu peligi ŋɔn da tɔ'asiri n-ti ti soori ni la? - ŋɔn da wulisi Litaafi maa gbinni la." ³³ Tɔ: ka ba yisigi di saha maa n-labi n-kyanŋi Gyerusalem. Ba daa paaya, ka nyaandɔliba piiya ni yinni maa, ni ninvugseeba ban daa be ba saani la, la'am n-ziya. ³⁴ Ka ba yeli ba, ni, "Ti Dugma siri neaaya ka Saimoon nya u!" ³⁵ Di saha maa ka Imeeyusi dima maa daa yeli ba din niŋi ba soori ni. Ka laa n-yeli ba ŋɔn ŋmaasi diibu n-ti ba ka ba banŋi u seem.

³⁶ Ka ban daa kur tɔ'asiri maa, Yisa mammannɔ di zaani ba sunsukkuni ka puusi ba. ³⁷ Amaa dabeem daa gbaai ba pam. Ba daa teesi, ni, ba nya la kpiinyisigi.

³⁸ Ka u boosi ba, ni, "Bɔ n niŋi ka di mugsi ya, ka ya birisiri ya teesa ni maa? ³⁹ Ya nyam n nuusi, ni n nɔba wa; mani nla! Ya siisim ma n-nya! Siiya ka numni ni kɔ-ba hoo man mari seem wa." ⁴⁰ Ka ŋɔn daa yeli ŋɔ n-naai la, u daa wulisi ba u nuusi ni u nɔba. ⁴¹ Amaa ba sufu ŋɔn daa peligi seem maa zugu ba daa bu nyanŋi n-niŋi lala yedda, ka di daa gyeri ba pam. Ka u boosi ba, ni, "Ya mari diseebu kpa?" ⁴² Ka ba daa zaŋŋi zin-seerigu beela n-ti u ⁴³ ka u deaai ka n-ŋɔbi ba tooni.

⁴⁴ Di saha maa ka u yeli ba, "Yettɔ'a wa ka n daa pun tɔ'asi ya, man ŋɔn daa na be ya saani sahanseaa la. N daa yeli ya, ni, yettɔ'a pam pun sɔbi n-dooli zaŋŋi n-kyanŋi n yela Musa zaaligu maa ni, ni anabidima yela ni, halli Yuuma sɔppu maa ni gba. Di kpa la talasi ni anŋɔ zaasa ŋɔn wulisi seem la nin baasi n-niŋi." ⁴⁵ Ka u neaai ba yem ni ba ti banŋi Naawunni yeligu maa gbinni, ⁴⁶ ka yeli ba, "Di sɔbiya, ni, Naawunni ŋɔn ya n-tum Masiɔ na maa nin nya namsigu lala pɔi, ka naayi neaai kum ni daba ata daari. ⁴⁷ Ni, ba nin zaŋŋi Masiya yuuri m-piili Gyerusalem timpuuni m-moonni lahabaari maa n-ti duniya wa zaa niriba, ni, ba ŋmaligma ka kye ba tumbeeri tuma, ni ba ti nya ba taalli kye-m-pɛŋŋi. ⁴⁸ Yarima n nye ban nye buna wa zaa sehara dima maa. ⁴⁹ Ya nyama, n nin tum sɔ na hoo m Ba Naawunni ŋɔn daa pun basi nangbambasiri n-ti ya seem maa. Yarima muna - ya kpalimma Gyerusalem halli ka ya ti deaai yi-iko din yi saazugu ni na."

⁵⁰ U daa zaŋŋi ba n-yi halli nti paai Betani; ka daa du-usi u nuusi saazugu n-susi Naawunni alibarika yelisuma n-niŋi ba. ⁵¹ Ka ŋɔn daa na kur susiri n-niŋi ba sahanseaa maa, u du n-kyanŋi saazugu ka kye ba. ⁵² Ka ba mun daa gyeem u ka ŋmaligi n-labi Gyerusalem ni sufupeelli pam. ⁵³ Ka kur be Naawunni Gyeenŋu Yiri maa ni m-puusiri Naawunni.

GYONI

¹ Duniya piiligu ni ka ban boonni so 'Yeligu' maa daa pun be ni. Yeligu maa daa be la Naawunni saani, halli ka Naawunni n daa nye u gba. ² Di piiligu saha ka rkon Yeligu maa daa be la Naawunni saani. ³ Nkon saani ka Naawunni daa naam seelikam zaa; halli bunseelli ka ni ka Naawunni daa naam, ka rkon Yeligu maa daa ka beni. ⁴ Yeligu maa ni ka nyovuri daa yi na, ka lala nyovuri daa taasi neesim na nti neaai n-ti ninsaala. ⁵ Neesim maa muna - di neaari la zibsim ni, ka zibsim maa mun na zi n-nyaraji di, bee, m-banaji di gbinni gba.

⁶ Dɔɔɔ n daa be ni, ka Naawunni daa tum u na; rkon yuuri n daa boonni Gyoni la. ⁷ U daa kye na ni u ti moonni neesim maa yela n-tiri niriba, ka ba zaa ti wum, ka laa n-ninji yedda u mooligu zugu. ⁸ Pa neesim maa manja n daa nye u, amaa ka u daa kye na ni u ti mooli neesim maa yela.

⁹ Neesimanji n-daa la; din neaari n-ninji ninsaalidima zaa. Lala saha maa ka neesim maa daa kyenni duniya wa na. ¹⁰ U daa be la duniya wa puuni. Amaa halli ni u saani ka Naawunni daa naam duniya maa gba, di zaa yori duniya dima daa bu banaji u. ¹¹ U daa kye u mammantoori tingbanja na, amaa u mammantoori niriba maa daa bu deaai u. ¹² Amaa ba zaa daa bu za'asi u, ka baseeba ban daa sakki n-deaai u, ka ninji u yuuri yedda maa, ban ka u daa tisi soori ni ba ti leebi Naawunni biisi. ¹³ Di pa la kaman ninsaala rkon d'ari biisi seem, pa ningbinja kɔrisi zugu, bee, dɔɔɔ yuubu zugu, amaa ba d'am yi la Naawunni mammantoori saani na.

¹⁴ Tɔ: ka Yeligu maa daa ti labgi la ninsaala. U daa be ti saani, ka veelim ni yelimanji daa be u ni n-gaari sokam. Tirima n daa nya u gyirima rkon be seem maa; u Ba Naawunni ka biiya m-paasi u zugu, ka biganja gyirima n nye u dinni. ¹⁵ Gyoni daa t'asi u yela. U daa tasi n-yeli, "Nkonka ka n daa t'asi u yela, ni, 'U paari la n nyaanja amaa u pun gaari n tooni gba.', dama u daa pun danji m-be ni ka ba naayi d'ai ma." ¹⁶ Veelim ni yelimanji an be u ni maa, ana ka ti deaara. U veelim zugu ka ti siri nya veelim sanja. ¹⁷ Musa saani ka Naawunni daa kye ka u zaaligu maa daa paai ti na, amaa Yisa Kirisita Masiya saani ka ti nya veelim ni yelimanji. ¹⁸ Sɔɔɔ na zi n-nya Naawunni. Amaa Naawunso rkon be u Ba Naawunni saani u kɔkɔ, rkon n nye so rkon kye ka ti zaa banaji u.

¹⁹ Tɔ: Gyoni mooligu lahabaari nja#:-

Dindahinsea ka Izraeli dima kamma daa tum maalimaanniseeba ni ba sanjiba, ka ba daa yi Gyerusalem na, ni ba ti boosi Gyoni boosa. Ba daa yeli

u, ni, "Nyini n nye rkon?" ²⁰ Ka Gyoni daa bu kyisi, ka daa labsi yelimanji yetto'a paalu ni n-yeli ba, ni, u pa la Naawunni rkon ya n-tum so ni u ti su ba naam fukumsi la, ni, "Man pa la Masiya maa." ²¹ Ka ba daa maali m-boosi u, ni, "Ka dinrkon, i nye la rkon? Ilaygya bee?"; Ka u labsi n-yeli ba, ni, "Ay, pa mani nla.": ni, "Anabi maa n nye i, fa?", ka u labsi n-yeli "Ay!" ²² Ka ba naayi boosi u, ni, "Ka dinrkon yelima ti nyin rkon nye sɔa. Ka ti kyanji nti yeli ban tum ti na maa. I mammantoori yetti, ni, i nye la rkon?" ²³ Ka Gyoni daa labsi n-yeli ba hoo anabi Aizaaya rkon daa pun yeli seem la, ni, "Mani n nye#:- 'So m be yoo ni n-tasira, ni,

"Ya se'asima ti Dugma sɔya zaa

Ka a tuusi kyippi!" "

²⁴ Tɔ; ka Farisii dimseeba gba ka ba daa tum na, ²⁵ ka ban n daa boosi Gyoni, ni, "I yi pa la Masiya maa, i pa Ilaygya, i mun pa anabi maa, wula zugu ka i suuri niriba Naawunni koom wa?" ²⁶ Ka Gyoni daa labsi n-yeli ba, ni, "Man n suuri niriba Naawunni koom wa, amaa ninvugso n ze ya sunsukkuni, halli ya na bu banaji u gba; ²⁷ rkon n nye so rkon pa man nyaanja n-kyenni na, amaa man bu sumsi ni n tum u daabri tuma ka lorigi u namtiri n-ti u." ²⁸ Tɔ; anja zaa daa ninji la Betani tinja maa ziiya, tinseaa kan be Gyodin m'ari ya'ari sa; beni ka Gyoni daa be ni lala saha maa, ka daa suuri niriba Naawunni koom.

²⁹ Beoo rkon daa ti neaai, Gyoni daa nya Yisa ka u kyenni u saani na, ka yeli, "Ya nyama! Naawunni Pebila maa nja! Nkon zanji duniya tumbeeri taalli m-basira. ³⁰ Nkonka ka n daa t'asi u yela, ni, 'U paari la n nyaanja, amaa u pun gaari n tooni, dama u daa pun danji m-be ni ka ba naayi d'ai ma.' ³¹ Halli man daa bu mi rkon nye ninvugso, amaa rkon zugu ka n kye na ni n ti suuri niriba koom - ni n ti kye ka Izraeli dima ti banaji u." ³² Ka Gyoni daa yeli rkon daa pun nya bunseesi yela, ni "N daa gɔsi n-nya, ka Sii maa daa yi arizana ni n-sigri na hoo nanmanni nti tom u zugu n-kpalim m-be u ni. ³³ Di saha maa man daa na bu banaji, ni, rkon nla. Amaa Naawunni rkon daa tum ma ni n ti kye na n-suuri niriba koom, rkon n daa laa n-yeli ma, ni, 'I yi ti nya ka Sii maa sigi na n-tom dɔɔɔ zugu n-kpalim, rkon n nye so rkon nin mari Sii Kasi maa n-suuri niriba koom.'" ³⁴ Ka Gyoni daa laa n-yeli, ni, rkon n nya u, ni, "Mani n yetti ya wa, ni, u siri nye la Naawunni Biiya."

³⁵ Beoo rkon daa neaai yaasa, ka Gyoni daa laa n-zeya ni - rkon ni u nyaandliba ayi. ³⁶ N-daa nya, ka Yisa kyenni la u kyenni n-gatta; ka u yeli, "Ya nyama! Naawunni Pebila maa nja!" ³⁷ Ka u nyaandliba ayi maa daa wum u yetto'a maa ka daa doai n-kari Yisa nɔba. ³⁸ Ka

Yisa daa nmaligi n-nya ka ba katti la u nɔba, ka u daa boosi ba, ni, "Bɔ ka ya boora?"; ka ba daa labsi n-yeli u, ni, "Rabbi, " (di gbinni n nye 'Ti Karimba'), "yani ka i kpeera?" ³⁹ Ka u daa yeli ba, ni, "Tɔ! Ya kyem na nti nya!"; ka ba daa dɔli u nti banɔji u yirikpeetiri nɔn be seela. Ka ba daa kpe n-gbe u saani, dama zaanoori saha daa pun paai.

⁴⁰ Tɔ; ka niriba ayi wa daa wum Yisa yela Gyoni saani, ka laa n-dɔli u nyaanɔna. Ba yinni n daa nye Anduru: Saimoon Piita sunɔ maa nla. ⁴¹ Ka dizugu u daa danɔji m-bɔ u beeri Saimoon ziiya nti yeli u, ni, "Ti nya la Masiya maa!" (di nye la tiligra, bee, 'Kirisita'), ⁴² ka daa mari u n-taasi Yisa saani na. Ka Yisa daa gɔsi u ka yeli, "Saimoon, Gyoni biiya, n nye i: tɔ! ba nin booli i 'Siifasi' " (di nye la 'Piita' ka di gbinni n nye "tampiiya").

⁴³ Beoo nɔn daa laa n-neaai, Yisa daa yeli, ni, u ya doaai n-kyanɔji Galilii tingbanɔna maa ni. Di saha ka u daa nya Filipi, n-yeli u, ni, "Kyem na n-dɔli n nyaanɔna!" ⁴⁴ (Nɔn Filipi daa yi la Betsaida tinɔna na, kan nye Anduru ni Saimoon gba tinɔna maa.) ⁴⁵ Ka Filipi mun daa nya Nataniyeli n-yeli u, "Ti nya la Musa nɔn daa sɔbi sɔ lahabaari n-dooli zaaligu gbanɔna ni la, ka anabidima gba daa sɔbi u yela. Yisa nla, Gyoosefi biiya, ka u yi Nazareti tinɔna ni na!" ⁴⁶ Ka Nataniyeli daa yeli u, ni, "Nazareti fa! Bunsunɔna nin toaai n-yi tinkɔ'anɔna wa na, bee?" Ka Filipi daa labsi n-yeli u, "Kyem na n-nya!" ⁴⁷ Ka Yisa nɔn daa ti nya Nataniyeli ka u kyenni u saani na, ka u daa tɔ'asi u yela, ni, "Ya nyama! Izraeli nira ni yelimaɔni nɔna. Ziri halli beela ka u ni!" ⁴⁸ Dizugu ka Nataniyeli daa boosi u, ni, "I mi ma la yani?"; ka Yisa labsi u, ni, "N daa nya i ka i zi la kinkanɔna la gbinni pɔi, ka Filipi naayi booli i." ⁴⁹ Di saha ka Nataniyeli daa gye-rigi n-yeli, "Rabbi, i siri nye la Naawunni biiya! N-laa n-nye Izraeli dima naaba!" ⁵⁰ Ka Yisa daa yeli u, ni, "I kur niɔi ma la yedda man yeli i lala zugu, bee? Ni, n daa nya i kinkanɔna maa gbinni? I siri nin nya yeliseesi an gaari lala pam!" ⁵¹ Ka laa n-yeli u, ni, "Yelimaɔni ka n yetti ya wa, ya nin nya ka arizana za'anɔya yi yoaai ka Naawunni malaakadima duuri ka sigri man zugu, man nɔn nye Ninsaala Bii maa."

2 Ka di daa niɔi daba ata ka ba daa ti ya puusi amriya kyu Galilii tingbanɔna tinkpanseaa kan yuuri boonni Kanna la. Yisa ma gba daa be la amriya maa ni. ² Tɔ; ka ba daa booli Yisa ni u nyaandɔliba gba ni ba be amriya maa ni. ³ Ka amriya yiri dima bunnyuuriseelli ban daa nyuuri maa daa ti pɔsigi. Ka Yisa ma daa yeli u, ni, ba laa n-ka daam. ⁴ Ka Yisa daa labsi n-yeli u, ni, "M ma, n nuu be la i yettɔ'a wa ni? Ay! - n saha na bu paai." ⁵ U ma mun daa yeli yiri maa biisi, ni, "U yi ti yeli ya, ni, ya niɔi seem, ya niɔma lala." ⁶ Tɔ, ka Yehudiya dima zaaligu daa wulisi, ni, ba mari koom n-zaali ba wungyeenɔna kaari ningbimpeaari zugu; ka lala zugu kɔsinsi ayoobu daa ze beni, bunkara. ⁷ Di saha ka Yisa daa ti yeli yiri maa biisi, ni, ba gbeaama koom na m-paali sinisi maa. Ka ba daa gbeaai na m-paali a zaa. ⁸ Ka u yeli ba, ni, "Tɔ, pampanɔna ya gbeaam m-mari n-kyanɔji n-ti nɔn su kyu yela maa." Ka ba daa niɔi lala. ⁹ Ka kyu maa daana daa deaai n-nyu beela, ka di

daa pun labgi daam; doo maa daa bu banɔji daam maa nɔn yi seelli na, amaa biseeba ban daa gbeaai bu na la daa mi. Di saha ka kyudaana maa daa booli pɔ'apaalli sira maa na ¹⁰ nti yeli u, ni, "I niɔi la wula? Dama niriba yi danɔji n-yiisiri daseebu bun nya'asa n-tisiri zama maa pɔi, ka naayi yiisi bumpetti n-ti ba, ban pun nyu n-tigi sahanseaa la. Nyin mun na bu yiisi bunsunɔna wa na halli ni pampanɔna." ¹¹ Dinɔn n nye alahazibu tunseelli Yisa nɔn daa danɔji n-tum n-wulisi u yiiko nɔn daa nye seem la. Galilii tingbanɔna tinkpanseelli kan boonni Kanna ka u daa tum alahazibu tumni maa. Ka u nyaandɔliba daa ti niɔi u yedda di zugu.

¹² Di nyaanɔna ka Yisa daa doaai n-kyanɔji Kapirinyum, nɔn ni u ma, ni u sunɔppa, ni u nyaandɔliba. Ka ba daa paai nti niɔi dabsa ayi beni.

¹³ Sahanseaa ka di daa ti pɔtti Yehudiyadima maa Yakki-n-Gaari Kyuu puusigu la saha, ka Yisa daa kye Gyerusalem na ¹⁴ nti kpe Gyeenɔna Yiri maa ni n-nya ban daa diri daa beni. Baseeba daa koosiri nigi ni peesi ni nmana, maaligu zugu, ka seeba mun daa zintiri n-takkri ligri, lampoo maa zugu. ¹⁵ Di saha ka u daa zanɔji miisi m-mili a taaba ka mari n-feebri ba zaa n-katti n-yiisiri Gyeenɔna Yiri maa ni. Ka laa n-kari ba bunkɔbri, ka daai la'atakkriba tebulidima ka kye ka ba ligri maa zaa kpaai m-basi. ¹⁶ Ka daa yeli n-mankookosiriba, ni, ba mari anɔn zaa n-kyanɔji, ni, "Ya di kye ka m Ba Naawunni Yiri leebi daa!" ¹⁷ Ka u nyaandɔliba daa teaaya din daa sɔbi n-dooli seem, ni, "Nimbirimooa i Yiri maa zugu mari ma n-daamna." ¹⁸ Di saha maa ka Yehudiya dima maa daa yeli u, ni, "Alahazibu tumni bɔ ka i nin tum n-wulisiri ti, ni, soori be ni, ni i niɔni anɔn zaa?" ¹⁹ Ka Yisa daa labsi n-yeli ba, ni, "Tɔ, ya wurimma Yiri wa m-basi, ka n nin laa n-labi m-mɛ ka n-zaali, daba ata saha." ²⁰ Ka ba daa yeli, ni, "Yuuma pisinaasi ni ayooobu ka ba daa zanɔji m-mɛ Gyeenɔna Yiri wa, ka nyin ti yeli, ni, i nin mɛ ka dabsa ata saha, fa?" ²¹ Amaa u ningbina yela ka u daa yetti maa, n-nmansa hoo Naawunni Gyeenɔna Yiri la. ²² Nɔn daa ti neaai kum ni la nyaanɔna sahanseelli la ka u nyaandɔliba daa naayi teaai, ni, u daa pun yeli ba yelli wa n-zaali. Ka dizugu ba daa ti niɔi yedda zanɔji n-kyanɔji din daa sɔbi n-dooli, ni nɔn Yisa nɔn daa yeli seem la.

²³ Yisa nɔn daa be Gyerusalem timpuuni, Yakki-n-Gaari Kyuu puusigu saha la, niriba pam daa niɔi u yedda, ban daa nya alahazibu tunseesi nɔn daa wulisiri la zugu. ²⁴ Yisa mun daa bu niɔi ba yedda, dama u daa banɔji ba zaa yela. ²⁵ U daa bu sakki m-basi u manɔna n-ti ba, dama u daa pun mi din be ninsaala kam sufu ni, ka pa ni sɔ yeli u.

3 Yehudiya dima toondaansɔ n daa be ni, ka u yuuri boonni Nikɔdiimusi; u daa dɔli la Farisidima maa soori la. ² Tɔ, ka nɔnwa daa kye Yisa saani na yunɔna, nti yeli u, "M Ba Rabbi, ti mi, ni, i nye la karimba, ka Naawunni tum i na; dama sɔsɔ ku toaai n-niɔi alahazibu tunseesi nyin niɔni maa, di yi pa la Naawunni m be u saani." ³ Ka Yisa daa labsi n-yeli u, ni, "Yelimaɔni ka n yetti i wa, ni, sɔ ku toaai n-nya Naawunni naam maa, di yi pa la ba maali n-dɔ'ai u yaasa." ⁴ Ka Nikɔdiimusi daa

yeli, “Ba laa n-ya n-ninji la wula n-nyanji n-d’ai bunkurigu yaasa? U ku toaai n-labi n-kpe u ma puu ni ka ba maali n-d’ai u!”⁵ Ka Yisa daa labsi n-yeli, ni, “Yelimañni ka n yetti i ni, ni, so ku toaai n-kpe Naawunni naam ni, ba yi bu d’li koom suubu soori n-d’ai u, ni Naawunni Sii Vuusim soori gba.⁶ Ninsaala ningbinjru ñon d’ai seelli nye la ninsaala, ka Naawunni Siiya mun ñon d’ai seelli nye la siiya.⁷ Dizugu di kye ka di ninji i alahazibu, man ñon yeli i seem, ni, see ka ba maali n-d’ai so yaasa.⁸ I bu nya? - Pesigu maa yi zeeri n-zeera, i mun wumni ka vuuri maa, amaa i ku banji kan yiiri ya’aseaa na, bee, kan kyenni ya’aseaa. To, ka Naawunni Vuusim ñon d’ai seeba saani di be la lala.”

⁹ Ka Nikodiimusi daa labsi m-boosi u, ni, “Wula ka anjka zaa nin toaai n-ninji?”¹⁰ Ka Yisa daa yeli u, “Nyini n nye karimba n-tiri Izraeli dima, ka i na zi anjka, fa?”

¹¹ Yelimañni ka n yetti i wa, ni, tirima n t’asiri tin mi seelli, ka tisiri lahabaari zanji n-kyanji tin na mi n-nya; ka di zaa yori yarima so so ku sakki n-deaai ti lahabaari maa.¹² N yetti ya duniya wa yela ka ya ku sakki n-ninji ma yedda; ka dinjka ya ya ninji la wula n-ninji ma yedda, man yi ti yeli arizana yela n-ti ya?”

¹³ Ni, “Ka so mun na zi n-du m-paai arizana ni, na’ala ninvugso ñon pun yi arizana ni n-sigi na - Ninsaala Bii maa nla.¹⁴ Kaman hoo Musa ñon daa zanji tasiri kutti m-maali waafu maa n-kpaasi n-tabli doo zugu seem maa, ka zanji ka n-sa yoo puuni la, lala ka di ninji talasi ni ba zanji Ninsaala Bii maa gba n-sa saazugu,¹⁵ ka sokam ñon ninji u yedda la, di daama nin mari la nyovuri kan ka tariga.¹⁶ Naawunni wurilim daa be la duniya wa dima maa pam, halli nti zanji u biganja n-tisi, ni sokam yi ninji u yedda u ku baasi yori amaa u nin mari nyovuri kan ka tariga.¹⁷ Dama Naawunni daa bu tum u Bii maa ni u kye duniya wa ni na nti kari duniya wa dima sariya, amaa u tum u na ni duniya dima maa ti nya tiliginsim u zugu.”

¹⁸ So ñon ninji Naawunni Bii maa yedda zaa, u ku mari sariya; ñon mun bu ninji yedda zaa ka ba pun kari u sariya n-lusi u, ñon bu ninji Naawunni Biganja maa yedda zugu.¹⁹ Sariya karibu gbinni njka: neesim maa daa pun kye duniya wa ni na, amaa ninsaalidima maa daa boori zibsim maa ka kye neesim, ba tuma ñon be pam zugu.²⁰ Dama so yi ninji tumbeeri, u nin gye neesim maa ka ku sakki ni u kye neesim maa saani na, dama u tumbeeri nin yi paalu na.²¹ Amaa so ñon ninji yelimañni tuma, ñona nin kye neesim maa saani na, ni u tuma ti yi paalu na ka ba banji, ni, Naawunni zugu ka u daa ninji a.

²² Dinjka nyaanja ka Yisa ni u nyaandoliba daa kyanji Gyuudii tingbanja la ni, ka beni ka ñon ni ban daa yuui beela n-suuri niriba Naawunni koom.²³ Di saha ka Gyoni gba daa suuri niriba: u daa be la Aynon ziiya, ka di bu w’a ni Saalim tinja. Koom daa zoaai beni, ka niriba daa kyenni u saani na ka u tiri ba ksoubu.²⁴ (Di saha maa ka ba daa na bu gbaai Gyoni n-kpari duu.)

²⁵ Ka Gyoni nyaandoliba daa piili n-njeeri nang-bankpeemni ni Yehudiya ninvugso zanji n-gbaai suubu ni peari kaari yela.²⁶ Ka ba daa kye Gyoni saani

na nti yeli u, ni, “Ti Ba Rabbi, ti ya boosi i zanji n-kyanji d’so ñon daa be i saani Gyodin mo’ari zii la - nyin daa t’asi so lahabaari n-ti ti la. To, ñona n suuri niriba Naawunni koom, ka sokam zaa kyenni u saani.”

²⁷ Ka Gyoni daa labsi, ni, “So ku toaai m-mari seelli, di yi pa la Naawunni ñon zanji bunseelli maa n-ti u.²⁸ Ya mammansi daa pun wum man daa yeli seem la, ni, man pa Masiya maa, amaa Naawunni n tum ma ni n ti danji Masiya maa tooni na.²⁹ Ya bu nya? - Ba yi maali amriya kyuu sahanseaa la, d’so ñon mari ko’apaalli maa nye la amriya doo maa; u so ñon ze u saani n-wumni muna, ñona n nye so ñon sufu yi maai amriya doo maa kukori wumpu zugu. Lala ka man gba sufu maai pam maa.³⁰ Di sumni, ni, ñona m paasira, ka man mun fiilimna.”

³¹ Ñon yi saazugu ni na gaari sokam zaa. Ñon mun yi duniya wa ni na nye la duniya wa nira, ka t’asiri la duniya wa yela; amaa ñon yi arizana ni na gaari sokam zaa.³² Ñonwa wulisiri ñon pun nya ka wum yela maa lahabaari; amaa di zaa yori, so ku sakki n-deaari u yeligu maa.³³ Amaa ñonkam yi sakki n-deaai u yeligu maa, di daama nin diisi n-tabli, ni, Naawunni nye la yelimañni daana.³⁴ Naawunni ñon tum d’so maa t’asiri la Naawunni yeligu, dama Naawunni bu ma’asiri u Sii maa beelabeela n-tiri u.³⁵ Naawunni Bii maa muna - u Ba siri wuri u, ka zanji bunseelikam n-ninji u nuu ni.³⁶ Ñonkam yi ninji Naawunni Bii maa yedda nin nya nyovuri kan ka tariga. Ñonkam mun bu sakki n-ninji u yedda ku nya nyovuri, halli Naawunni sufugyeeaa kpallim m-be u zugu.

4 Ka Farisidima maa daa ti wum, ni, Yisa la’amni la nyaandoliba pam ka suuri ba Naawunni koom, halli nti gaari Gyoni ñon daa la’am seeba la.² (Amaa pa Yisa mammanja n suuri ba, amaa u nyaandoliba maa n daa suura.)³ Dizugu Yisa ñon daa wum ban daa t’asiri seem la, u daa yi Gyuudii tingbanja n-labi n-kyanji Galilii tingbanja ni.⁴ Ka u soori maa ni u daa kyanji n-d’li n-yi la Samerii tingbanja ni.⁵ Ka ñon daa be Samerii tingbanja maa ni la, u daa kyanji nti paai tinseaa kan yuuri boonni Sikaari la. Beni maa daa bu w’a ni paaluseaa ka Yaakubu daa pun zanji n-ti u bii Yisifu sahanseaa sa la.⁶ To; ka Yaakubu buliga daa be beni; ka Yisa ñon daa kyanji u soori maa nti gyea, u daa kyanji nti zinni la buliga maa ziiya - agbaa saha n-daa la.

⁷⁻⁸ U nyaandoliba maa daa gaari n-kyanji timpuuni ni ba ti da bundirigu na. Ka Samerii ko’aso daa sigi buliga maa ni na ni u ti gbeaai koom, ka Yisa daa yeli u, ni, u tim u koom ka u nyu.⁹ Ka ko’a maa daa labsi n-yeli u, “I nye la Yehudiya nira ka man mun nye Samerii ko’a, dizugu wula ka i nin toaai n-susi koom man saani?” (Ya banjma, ni, Yehudiya dima daa bu sakki ni ban ni Samerii dima la’amni taaba n-dira, bee, n-nyuura.)¹⁰ Ka Yisa yeli u, ni, “I yi da banji la Naawunni ñon tisiri seela, ka mi ñoni n t’asiri n-tiri i m-boori koom wa, i da naa n-yeli u ka u ti i ksoñu ni yelimañni.”¹¹ Ka ko’a maa daa labsi n-yeli u, “M Bapira, i ka guuga ni i zanji n-gbeaai koom, ka buliga wa mun zulim pam. Ka, i ya

ninji la wula n-nya kɔsunɔŋu wa?" ¹² Ni, "Ti yaadoo Yaakubu daa ti ti buliga wa; ɔɔn ni u biisi ni ba bunkɔbri zaa daa nyuuri ka koom. Nyini n-gaari Yaakubu, bee?" ¹³ Ka Yisa daa labsi n-yeli u, ni, "Nin-vugɔ ɔɔn nyu koom wa, kɔnyuuri nin laa n-gbaai u. ¹⁴ Amaa ninvugɔ ɔɔn nyu kɔseebu man ye n-zanɔŋi n-ti u maa muna - kɔnyuuri ku laa n-gbaai di daama yaasa. Lala koom maa ye n-leebi la din bunni u puuni, halli nti kye ka u nya nyɔvurisunɔŋu din ka tariga." ¹⁵ Ka pɔ'a maa daa yeli, "Tɔ, m Bapira, kur zanɔŋma lala koom n-ti ma na, ka kɔnyuuri ku laa n-gbaai ma yaasa halli ka n ku laa n-sigri kpa na n-gbeaari koom."

¹⁶ Ka Yisa yeli u, "Tɔ; ka dinɔɔna kyema nti booli i sira maa na ka labi na." ¹⁷ Ka pɔ'a maa labsi n-yeli u, ni, "N ka sira.", ka Yisa yeli u, ni, "I yeli la yelimaɔŋni, ni, i ka sira. ¹⁸ I na mun kuli dɔppa anu, halli nyin ni dɔɔɔ ɔɔn na be ni maa gba pa la i sira: i yeli ma la yelimaɔŋni." ¹⁹ Ka pɔ'a maa daa yeli, "Mma, m Bapira! N banɔŋiya, ni, anabi n nye i. ²⁰ Tɔ: kye ka n boosi i bunseelli - ti Samerii yaadima daa gyeemni Naawunni zoori wa zugu, amaa ya Yehudiya dima maa yenni, ni, Gyerusalem tinɔŋa kɔkɔ n nye Naawunni gyeenɔŋu ziiya ni yelimaɔŋni." ²¹ Ka Yisa daa labsi n-yeli u, "Pɔ'a, kur ninɔŋi ma yedda; saha kyenni na ka ya yi ya gyeemni ti Ba Naawunni, di ku nye la zoori wa zugu, bee, Gyerusalem timpuuni yettɔ'a. ²² Yarima Samerii dima kur bu banɔŋi yan gyeemni sɔa, ti mun Yehudiya dima mi tin gyeemni sɔa, dama tiligin-sim yi la Yehudiya dima maa saani na. ²³ Amaa saha kyenni na, halli ka pun paai na gba, ka ban gyeemni ti Ba Naawunni ni yelimaɔŋni la nin dɔli Sii Kasi soori n-gyeemni u, ni yelimaɔŋni soori gba. Lala soori ka Naawunni boori ni ba dɔli n-gyeemni u. ²⁴ Naawunni nye la si-iyi, ka dizugu see ka ban ya gyeemni u dɔli la siiya soori maa n-gyeemna, ni yelimaɔŋni soori gba." ²⁵ Ka pɔ'a maa daa labsi n-yeli u, ni, "M mi halli, ni, ba n boonni sɔ Masiya, bee Kiriŋita, la nin kye na, ka u yi ti kye na u nin wulisi ti bunseelli kam zaa." ²⁶ Ka Yisa yeli, "Mani nla - man ɔɔn tɔ'asiri n-tiri i wa."

²⁷ Di saha maa ka Yisa nyaandɔliba la daa labi na, ka ban daa nya u ka ɔɔn ni pɔ'a maa diri azama maa, di daa gyeri ba pam. Amaa ba sɔ daa bu boosi pɔ'a maa, ni, "I boori la bɔa?", bee, m-boosi Yisa, ni, "Bɔ n kye ka nyin ni pɔ'a wa diri azama?" ²⁸ Ka pɔ'a maa daa kye u kɔnyuuri maa ka labi n-kyanɔŋi timpuuni nti yeli niriba maa, ²⁹ ni, "Ya kyem na nti nya dɔɔɔ ɔɔn yeli ma man daa pun tum tunseesi zaa. Pa ɔɔna n nye Masiya maa?" ³⁰ Ka niriba maa daa yi tinɔŋa maa ni na, ni ba kye Yisa saani na.

³¹ Di saha maa ka Yisa nyaandɔliba daa belim u, ni, "Ti Ba Rabbi, deaama diibu n-di!" ³² Ka ɔɔn mun daa labsi n-yeli ba, "M mari la bundirigu ni n di, ka ya ka di lahabaari maa." ³³ Ka ba daa ɔɔmaligi m-boosi taaba, ni, "Ka sɔ n zi bundirigu na n-ti u, bee?" ³⁴ Ka Yisa yeli, "Man bundirigu maa nye la nɔɔa#: - n ninɔŋi Nɔn tum ma na la yuubu yela, ka laa n-tumni u tuma zaa nti naai. ³⁵ Ya bu nya? - ya yetti, ni, gɔya anaasi na kpalim ni kyi kyeebu saha, bee, m ma'ari ni? Amaa n ya yeli ya ni, ni, ya wukkma ya nini n-gɔsi puri maa sunɔŋa - kyi

maa pun bi n-sakki kyeebu. Ni, pampanɔŋa ³⁶ ka ɔɔn kyeeeri kyi maa deaari la u tuma ligri, ka la'asiri la kyi maa n-doonna n-guri nyɔvuri kan ka tariga; lala ka ɔɔn daa buri a maa, ni ɔɔn kyeeeri maa gba, nin la'am taaba n-di nya'asim. ³⁷ Lala ka yeligu maa ninɔŋi yelimaɔŋni, ni, 'Nin-vugɔ n butta, ka sɔ mun n kyeera.' ³⁸ Yarima muna - n daa tum ya ni ya kpe pusea yan na bu tum ka tuma la ni, ni ya ti kyeeeri kyi. Ninvugseeba pun tum ka tuma, ka ya mun deaari ba n-nyari anfaani."

³⁹ Tɔ, ka tinɔŋa wa Samerii niriba pampam daa ninɔŋi Yisa yedda pɔ'a maa lahabaari zugu, dama u daa yeli ba, ni, "U yeli ma man daa pun tum tunseesi zaa."

⁴⁰ Dizugu Samerii dima maa ɔɔn daa kye u saani na maa, ba daa susi u, ni, u kpalimma m-be ba saani. Ka Yisa siri daa kpalim beni n-ninɔŋi daba ayi. ⁴¹ Ka ba daadam pam m-paasi niriba wa zugu daa wum u toori yeligu ka ninɔŋi u yedda di zugu. ⁴² Ka daa yeli pɔ'a maa, ni, "Pampanɔŋa di pa la nyin ɔɔn yeli seem maa zugu ka ti ninɔŋi yedda, amaa ti mampanɔŋa n wum u noori nti banɔŋi, ni, u siri nye la duniya dima Tiligra maa."

⁴³ Yisa ɔɔn daa ninɔŋi u daba ayi beni n-naai, u daa doai n-kyanɔŋi Galilii tingbanɔŋu ni. ⁴⁴ Yisa mampanɔŋa daa pun yeli, ni, anabi ka gyirima u mampanɔŋa tinɔŋa. ⁴⁵ Ka ɔɔn daa ti paai Galilii la, niriba maa daa deaai u ni, dama ba gba daa kyanɔŋi la Gyerusalem nti puusi kyu maa ka nya ɔɔn tum seem zaa kyu maa ni.

⁴⁶ Ka Yisa daa naa n-labi Galilii Kanna tinkpanɔŋa ni, beni ka u daa pun kye ka koom la labgi daam. M-paai beni ka Naaba kpambari sɔ n daa be ni, ka u bii daa be la Kapirinyum m-beera. ⁴⁷ Ka doo maa ɔɔn daa ti wum, ni, Yisa yi Gyuudiiya m-paai Galilii na, u daa doai n-kye u saani na nti yeli u, ni, u kyema Kapirinyum na nti tibi bii maa, ni, di kur kpalim la beela ni u kpi. ⁴⁸ Yisa mun daa yeli u, ni, "Ya yi bu nya alahazibu tunkara, ya sɔ ku sakki n-ninɔŋi yedda." ⁴⁹ Ka kpambari maa daa labsi n-yeli u, "Ay, n daana! Kur kyem na ka m bibila maa di kpi." ⁵⁰ Ka Yisa daa yeli u, ni, "Kyema! I bii maa ku kpi." Ka doo maa daa ninɔŋi Yisa yeligu maa yedda ka daa labi n-kuli. ⁵¹ Nɔn daa labri n-kunni maa, u daa tuusi la u daabseeba soori ni, ka ba daa ti u lahabaari, ni, u bii maa mari alaafea. ⁵² Ka u daa boosi ba m-banɔŋi, ni, saha kani ka bii maa nya sookyit? - ka ba daa labsi, ni, "Soosa la wuntanɔŋa, kurigu yinni saha, ka u ningbim-biisim maa sa basi u." ⁵³ Ka doo maa daa teaai, ni, lala saha deede ka Yisa sa yeli u, ni, "I bii maa ku kpi." Di zugu ɔɔn ni u yiri dima zaa daa ninɔŋi Yisa yedda.

⁵⁴ Makkri tunkanɔŋa daa paasi la buyi ka Yisa daa tum, ɔɔn daa yi Gyuudiiya n-kye Galilii tingbanɔŋu na maa.

5 Dinɔŋa nyaanɔŋa Yehudiya dima kyusea n daa be ni, ka Yisa daa ti kyanɔŋi Gyerusalem. ² Tɔ, ka Gyerusalem timpuuni, za'anɔtitaari m be ni, ka ba boonni ka 'Peesi Za'anɔri' la: ka za'anɔri wa kpanɔŋa ka beenɔŋu be ni, ka Hibruu dima boonni ka 'Betzaata', ka ka mari luffadima abanu. ³ A puuni ka zoomma, ni gbarisi, ni nukpiima dima, ni gbarikpiima dima, ni dooru baligu kam dima zaa dɔya. ⁴ Tɔ, ka dɔɔɔ n daa be beni ka dooru daa mari u halli di yuumpisita ni anii. ⁵ Yisa daa nya u ka u dɔ beni ka daa banɔŋi, ni, dooru

maa daa pun mari doo wa ka di yuui; ka u daa boosi u, ni, "Ammi, i boori i nya tippu?"⁷ Ka dooru daana maa labsi n-yeli, "M Ba, man ka sɔɔɔ kpa wa ka u nin zanŋi ma n-ninji beehŋu wa puuni. Koom maa yi ti damni sahanseaa la; n yi ti kpaŋŋi la n maŋŋa ni n sigi di ni, sɔ n yi pun ti danŋi ma n-sigi di puuni."⁸ Ka Yisa yeli u, "Doaama n-zaani saazugu, ka kpikki i sɔŋŋu maa n-kyanŋi."⁹ Lala saha maa ka doo maa da nya tippu; u daa kpikki u sɔŋŋu ka piili n-kyenna.

Dindahinseaa lala ŋɔn daa ninji maa daa nye la Vuusim Dabsiri daari,¹⁰ ka di zugu Yehudiya kpambaya maa daa yeli doo ŋɔn nya tippu la, ni, "Zuna nye la Vuusim Dabsiri, nyin nya'ai i sɔŋŋu wa di galim la ti zaligu."¹¹ U daa labsi n-yeli ba, "Dɔɔɔ ŋɔn tibi ma maa n yeli ma, ni, n zanŋma n sɔŋŋu maa n-kyanŋi."¹² Ka ba boosi u, ni, "Ŋɔni n nye dɔɔɔ ŋɔn yeli i, ni, i niŋma ŋɔn maa?"¹³ Amaa dɔɔɔ ŋɔn daa nya tippu wa daa bu mi Yisa ŋɔn daa nye sɔa, dama daadam n daa be beni maa pam, ka Yisa daa sɔ'ai baalimm m-bakki n-kyanŋi kpaŋŋa.

¹⁴ Di nyaanŋa ka Yisa daa ti nya doo maa Gyeenŋu Yiri maa ni ka daa yeli u, ni, "Wumma, i yi kpaŋŋiya pampaŋŋa, dinzugu kyeli tumbeeri tumpu: ka di yi pa lala, bunseela din be n-gaari zaa nin ti ninji i yaasa."

¹⁵ Ka doo maa daa di bakki n-kyanŋi nti yeli Yehudiya kpambaya maa, ni, Yisa n nye ŋɔn daa tibi u maa. ¹⁶ Ka ba daa piili m-mugsiri Yisa, ŋɔn daa tibri niriba Vuusim Dabsiri daari maa zugu. ¹⁷ Yisa daa labsi n-yeli ba, "M Ba kur tumni ni saha kam zaa, ka man gba tumna."¹⁸ Yelli wa daa kye ka Yehudiya kpambaya maa daa di maali n-lɔ la niya ni ba ku u; di mun pa la ŋɔn daa buri-gi Vuusim Dabsiri daari zaaligu zugu kɔkɔa, amaa ŋɔn daa yeli, ni, Naawunni nye la u mammantoori ba zugu m-paasi; ni, u zanŋi u maŋŋa m-ma'asiri la Naawunni.

¹⁹ Ka Yisa labsi n-yeli ba, "Yelimaŋni ka n yetti ya: Bii maa ku toaai n-ninji bunseela u mammantoori; u niŋni la u yi nya u Ba ŋɔn niŋni seelli la kɔkɔa. U Ba maa ŋɔn tumni seem, lala ka Bii maa gba tumna. ²⁰ Dama u Ba maa wuri la Bii maa ka wulisiri u ŋɔn niŋni seelikam zaasa. Halli gba u nin ti wulisi u tunkara n-gaari ŋɔn, ka di nin ti ninji ya zaasa alahazibu. ²¹ Kaman u Ba maa ŋɔn kur neaari kpiimma ka tiri ba nyɔvuya seem la, lala taabu ka Bii maa gba zanŋi nyɔvuri n-tiri ŋɔn boori seeba. ²² M-paasi lala, u Ba maa mun bu katti sariya u mammaŋŋa. U tisi u Bii maa la soori ni yelimaŋni ni u kari sariya, ²³ din nin kye ka sɔkam zaa tibgi Bii maa kaman ban tibgi u Ba maa seem. Ŋɔn kam zaa bu tibgi Bii maa bu tibgi u Ba sɔ ŋɔn tum u na maa gba."²⁴ Ni, "Yelimaŋni ka n yetti ya wa, ni, ŋɔn kam zaa wum n yet-tɔ'a wa ka ninji ŋɔn tum ma na maa yedda, di daama mari nyɔvuriseaa kan ka naari. Ba bu ti ye kari u sariya, amaa u pun yi kum ni n-kpe nyɔvuri ni. ²⁵ Yelimaŋni ka man yetti ya, ni, saha kyenni na, saha maa pun paai na gba, kpiimma ŋɔn ti ye wumni Naawunni Bii maa kukɔri, ka ninvugseeba ban ti wum maa nin ti be nyɔvuri ni. ²⁶ Ti Ba Naawunni mammaŋŋa ŋɔn mari nyɔvuri u saani seem, lala ka u zanŋi n-ti u toori Biiya ni u mari nyɔvuri u saani. ²⁷ Ka laa n-ti u yiiko ni u kari

sariya m-paasi, ŋɔn nye Ninsaala Bii maa zugu. ²⁸ Yan di kye ka dinŋɔ zugu gyeri ya yam, dama saha kyenni na ka ninvugseeba ban be ba dabɔya ni zaasa nin ti wum Ninsaala Bii maa kukɔri. ²⁹ Di saha ka ba nin yi na: ka ban daa tum tunsuma la nin ti doaa kum ni n-nya nyɔvuri, ka ban mun daa tum tumbeeri la nin ti doaa nti nya tubdarigri.

³⁰ Man ku toaai n-ninji seelli m mammaŋŋa yiiko ni, see ka man wum pɔi, ka naayi dɔli man wum seem n-kari sariya maa. Ka man sariya karibu wa nye la din tuusi, dama m bu boori la m mammantoori yuubu, amaa ŋɔn tum ma na yuubu maa ka n boora."

³¹ Ka Yisa daa laa n-yeli, "N yi di sehara n-ti m mammaŋŋa yettɔ'a, lala sehara maa ku ninji yelimaŋni. ³² Ay! - Sɔ m be ni n-dirɔ sehara n-tiri n yettɔ'a maa; ka man gba banŋi, ni, ŋɔn ninji ma sehara seelli maa nye la yelimaŋni. ³³ Ya daa tum Gyɔni saani ni ya ti banŋi, ka ŋɔn Gyɔni daa di sehara n-ti yelimaŋni yela. ³⁴ Halli m bu deaari ninsaala sehara gba, n yetti Gyɔni yela dama m boori la ya wum ka nya tiliginsim. ³⁵ Gyɔni muna - u daa nye la bugum firila n-nya'asira, ka ya daa sakki ni ya paai u neesim maa na, ka di daa ninji ya nya'asim ni sufupeelli ka daa yuui beela. ³⁶ Amaa m mari sehara seaa din gaari Gyɔni - tunseesi ka m Ba ŋɔn zanŋi n-ti ma ni n ti tum n-naai maa nla: lala tuma maa siri diri la sehara n-ti ma, ni, m Ba maa daa tum ma na.

³⁷ M-paasi lala, m Ba sɔ ŋɔn tum ma na maa n nye n sehara daana. Yarima mun na zi n-wum u kukɔri, bee, ya banŋi ŋɔn nye seem. ³⁸ Ka u yeligu maa mun bu laa n-kpalim ya saani, dama ya bu ninji ŋɔn tum sɔ na maa yedda. ³⁹ Ya karimni Naawunni Litaafi la n-viisira, ni, ka puuni ka ya nin nya nyɔvuri kan ka tariga; tɔ - ana n nye an diri sehara n-tiri man yela. ⁴⁰ Di zaa yɔri, ya mun ku sakki ni ya kye n saani na n-deaai nyɔvuri."

⁴¹ Ka Yisa daa laa n-yeli ba, ni, "Man bu deaai gyirima ninsaalidima saani. ⁴² Amaa m mi ya yela, ni, ya ka Naawunni wurilim ya sufu ni. ⁴³ Tɔ: m Ba yuuri zugu ka n kye kpa na, ka ya ku sakki n-deaai ma; amaa sɔ yi ti kye na u mammaŋŋa yuuri zugu, ŋɔn ka ya nin deaai.

⁴⁴ Ya nin ninji wula n-ninji yedda, sahanseaa ka ya na boori gyirima ya taaba saani ka ku sakki ni ya boori gyirima Naawunni ŋɔn Ka Kpeaa saani. ⁴⁵ Tɔ: yan di teesiri, ni, man nin zanŋi ya taalli n-ti m Ba maa; sɔ be ni n nin zanŋi ya taalli n-ti u na - halli Musa, yan gɔsi sɔ n-yetti, ni, ya tama kur be u ni la. ⁴⁶ Amaa ya yi daa siri ninji ŋɔn Musa yedda, ya da naa n-ninji man gba yedda, dama Musa daa sɔbi man yela n-ti ya. ⁴⁷ Amaa yan ŋɔn bu ninji Musa sɔppu yela la yedda, ya ya ninji la wula n-ninji man yetti ya yeliseesi wa yedda?"

6 Di nyaanŋa, Yisa daa kyanŋi n-yakki Galilii mɔ'ari la, seaa kan yuuri laa m-boonni Taibiriyasi mɔ'ari la. ² Ka daadam pam daa dɔli u, dama ba daa nya ka u tum alahazibu tuntumsa n-tibri baaridima la. ³ Yisa daa du zoori zugu nti zini beni, ŋɔn ni u nyaandɔliba maa. ⁴ Di daa bu yuui ka Yehudiya dima maa ya puusi ba Yakki-n-Gaari Kyuu la. ⁵ Ka Yisa daa ti gɔsi n-nya ka daadam pam daa kyenni u saani na, ka u daa boosi Filipi, ni, "Ya'akani ka ti ye nya bundirigu n-da n-diisi

daadam pam wa zaasa?"⁶ (U daa yeli lala ni u zamsi Filipi n-nya; amaa yelimaṅni, u daa pun mi ṅon ye ninji seem zaa.)⁷ Ka Filipi daa yeli u, ni, "Halli ti yi ye da bundirigu ka sokam zaa deaai beelabeela gba, di nin gaari anzulifa la'akɔba kɔbsiyi."⁸ U nyaandɔliba maa ni sɔa, Anduru, ṅon nye Saimoon Piita sunzo la, daa yeli u, ni,⁹ "Bidibbila m be kpa m-mari boroboro kpila abanu ni zimi abayi, amaa a mun pun ku sakki niriba wa zaa."¹⁰ Ka Yisa yeli ba, "Ya kye ka niriba maa zinni tinṅa." (Mɔmaasa mun daa be beni pam). Ka daadam maa zaa daa zinni tinṅa; ba daa nye la kaman ninvugtusa anu laasaabu.¹¹ Yisa daa zanṅi boroboro maa, ka puusi Naawunni, ka yi puri a n-tɔri n-tɔri daadam seeba ban daa zi tinṅa maa. Lala ka u daa ninji zaasim maa gba, ka ba zaa daa di n-tigi, Yisa daa yeli u nyaandɔliba, ni, ba la'asim dikyeba an kpalim zaa, ni ba di kye ka halli beela gba basi.¹³ Ka ba daa la'asi bunkyeba seesi m-paali peeri pii ni ayi - ban di boroboro kpila abanu maa ni ka kye dikyeba maa.¹⁴ Ka niriba ban daa be beni maa daa nya Yisa ṅon tum makkri tuntumsa wa seem la, ka daa yeli, ni, "Yelimaṅni anabisɔ ṅon daa ye kye duniya ni na la ṅɔa."¹⁵ Yisa daa pun mi, ni, ba nin kye na m-mugsi u n-diisi u naam; dinzugu u daa bakki ka laa n-kyanṅi n-du zoori maa u kɔkɔa.

¹⁶ Zaanoori ṅon daa ti paai, Yisa nyaandɔliba maa daa labi n-kyanṅi n-sigi mɔ'ari la ni,¹⁷ n-kpe nyariṅṅu, n-yakkri mɔ'ari maa n-kpa Kapirinyum ya'ari sa. Ka yunṅu mari nti zibi ka Yisa na bu kye ba saani na.¹⁸ Lala saha maa, pesigu n daa zeera n-damni koom maa pam.¹⁹ U nyaandɔliba maa daa duusi nyariṅṅu maa n-kyanṅi la kaman maala ata-anaasi laasaabu, ka yi ti nya ka Yisa tɔm koom maa zugu n-kyenni m-pɔtti nyariṅṅu maa na, ka dabeem daa gbaai ba.²⁰ Ka Yisa yeli ba, ni, "Ya di kye ka dabeem mari ya, ka mani nla!"²¹ Dizugu ba daa sakki n-zanṅi u n-kpeesi nyariṅṅu maa puuni; ka nyariṅṅu maa ṅon kur ti siisi tingbanṅu, ba daa di paai la ban daa wa ya'aseelli maa ni.

²² Ka beoo ṅon daa neaai, daadam ban daa kpalim mɔ'aduuri la sa daa nya ka nyariṅṅu yinni kɔkɔ n sa be ni. Ba daa mi sunṅa, ni, Yisa sa bu la'am n-kpe nyariṅṅu maa u nyaandɔliba saani, kulla nyaandɔliba maa n sa kpe m-bakki.²³ Amaa pamparṅṅo nyarinseesi n daa yi Taibiriyasi tinṅa n-kye na, halli nti paai hoo ban sa be ya'aseaa la ni, sahanseaa ka Yisa sa puusi Naawunni boroboro maa zugu n-ti ba ka ba ṅɔbi la.²⁴ Ka zama maa ṅon daa ti banṅi, ni, Yisa ka beni, ṅon ni u nyaandɔliba gba, ba daa kpe la lala nyarima maa n-kyanṅi Kapirinyum m-boori Yisa ziiya.²⁵ Ka ban daa ti paai u ka u be mɔ'ari ya'ari sa maa, ba daa boosi u n-yeli, ni, "Ti Ba Rabbi, bɔn saha ka i paai kpa na?"²⁶ Ka Yisa daa labsi n-yeli ba, ni, "Yelimaṅni ka n yetti ya wa, ni, di pa la yan sa nya makkri tunkarigu m-banṅi ka gbinni maa zugu ka ya boori n zii maa, amaa yan sa ṅɔbi paanu maa n-tigi la zugu ka ya boori ma."²⁷ Yan di tumni m-boori bundiriseelli din bu yuura, amaa ya tumma m-bɔ bundiriseelli din nin kpalim m-paai nyɔvuri kan ka tariga. Lala bundirigu maa ka Ninsaala

Bii maa nin zanṅi n-tisira. Dama ṅɔna n nye sɔ ti Ba Naawunni ṅon pun daalim n-wulisi, ni, u nye la u din-ni."²⁸ Ka ba daa boosi u, ni, "Ka ti ya ninji la wula n-tum Naawunni ṅon boori ni ti tum seem?"²⁹ Ka Yisa labsi n-yeli ba, "Naawunni ṅon boori yan tum seem ṅɔa#:- ya ninṅa yedda n-ninji ninvugɔ ṅon daa tum na maa."³⁰ Ka ba daa yeli u, "Alahazibu bɔ ka i ya tum ka ti nya ka ninji i yedda? Bɔ ka i ya tum?"³¹ Ti yaadima ban daa be yoo ni sahanseaa la, ba daa diri la *manna* - kaman Litaafi ṅon yeli seem, ni, 'U daa kye ka paanu yi arizana ni na ka ba di.'"³² Ka Yisa yeli, "Yelimaṅni ka n yetti ya wa, ni, di pa la Musa n daa ti ya arizana ni paanu maa, amaa di nye la m Ba Naawunni n tiri ya arizana ni paanu ni yelimaṅni maa."³³ Naawunni ṅon tisiri paanuseelli maa nye la ninvugɔ ṅon yi arizana ni na n-zanṅi nyɔvuri n-tiri duniya dima maa."

³⁴ Ka ba daa susi u, ni, "Ka dinṅɔna, ti Bapira, kur zanṅama paanu wa n-ti ti sahakam!"³⁵ Ka Yisa yeli, "Mani n nye paanu wa kan tiri nyɔvuri la. Nɔnkam kye n saani na - kɔm ku laa n-gbaai u; ka ṅonkam mun ninji ma yedda - kɔnyuuri ku laa n-gbaai u yaasa."³⁶ Amaa m pun yeli ya, ni, ya pun nya ma amaa ya ku sakki n-ninji ma yedda.³⁷ M Ba ṅon zanṅi sɔ zaa n-ti ma la nin kye n saani na. Man mun ku kari sɔ zaa ṅon kye n saani na;³⁸ dama man bu yi arizana ni n-sigi na ni n tum la m manṅoori yuubu, amaa ṅon tum ma na la yuubu ka n tumna.³⁹ Ka ṅon tum ma na la yuubu maa ṅɔa#:- ni, m mari ṅon ti ma bunseelikam; ni, n di kye ka sɔ zaa baasi yɔri, amaa ka n kye ka sokam yisigi kum ni na Zaadaari maa.⁴⁰ Yaasa, ṅon tum ma na la yuubu maa ṅɔa#:- ni, ṅonkam nya Naawunni Bii maa ka ninji u yedda la nin nya nyɔvuri kan ka tariga, ka n nin kye ka u yisigi kum ni na Zaadaari maa."

⁴¹ Ka Yehudiya dima wa daa piili n-nyurimni ba kparima n-ninṅi u, u yeligu zugu, ṅon yeli, ni, u nye la paanuseelli din yi arizana ni n-sigi na maa.⁴² Ka ba yetti taaba, ni, "Pa Gyoosefi bii Yisa n nye u? Ti mi u ba ni u ma - ka wula ka u yetti, ni, u yi la arizana ni na?"⁴³ Ka Yisa daa yeli ba, ni, "Ya kyeli ya kparima nyuriṅṅu wa!"⁴⁴ Sɔ ku toaai n-kye n saani na, di yi pa la m Ba ṅon tum ma na maa ti booli u n-ti ma na, ka n nin kye ka u yisigi kum ni na Zaadaari maa.⁴⁵ Anabidima maa sɔppu ni di daa sɔbiya, ni, 'Naawunni n ye wulisi sokam zaa.' ṅon kam zaa wum n-tisi u Ba Naawunni ka banṅi u wulisigu wa gbinni nin kye n saani na.⁴⁶ Dinṅ bu wulisi, ni, sɔ na mi n-nya Naawunni ti Ba maa; ṅon be Naawunni saani la kɔkɔ n na mi n-nya u Ba maa.⁴⁷ N yetti ya la yelimaṅni: ṅon kam zaa ninji yedda mari nyɔvuriseaa kan ka tariga.⁴⁸ Mani n nye nyɔvuri boroboro.⁴⁹ Ya yaadima daa di la *manna* maa yoo la ni, amaa ka daa kpiya.⁵⁰ Amaa boroboroseaa kan yi arizana ni n-sigi na maa ṅɔa; ṅon kam zaa ṅɔbi ka ku kpi yaasa.⁵¹ Mani n nye nyɔvuri boroboro kan yi arizana ni na maa. ṅon kam zaa ṅɔbi lala boroboro maa, u nin be ni halli saha kan ka naari. Boroboroseaa man ṅon tisiri maa nye la n ningbinṅu, ka n zanṅi n-tisira, din nin kye ka duniya wa dima ti nya nyɔvuri."

⁵² Dinḡ n daa kye ka Yehudiyadima maa piili la sug-yeaa nangbankpeemni ba sunsukkuni. Ka ba boosiri taaba, ni, "U ya ninji la wula n-zanḡi u ningbina n-ti ti ka ti ḡbi?" ⁵³ Ka Yisa yeli ba, "Man yetti ya la yelimaḡni: ya yi bu ḡbi Ninsaala Bii ningbinḡu numni ka nyu u ziim la, ya ku nya nyovuri ya mammansi ni. ⁵⁴ Nḡn kam zaa ḡbi n ningbinḡu numni ka nyu n ziim maa mari nyovuri kan ka naari, ka n nin kye ka u yisigi kum ni na Zaadaari maa. ⁵⁵ Dama n ningbina n nye bundirimaḡni; ka n ziim maa nye bunnyuurimaḡni. ⁵⁶ Nḡn kam zaa ḡbi n ningbinḡu wa ka nyu n ziim wa, di daama be la ma ni ka man gba be u ni. ⁵⁷ M Ba sḡ ḡn vu maa n tum ma na, u zugu ka n be n nyovuri ni. Ka lala n nye di n-ti ninvugḡ ḡn ḡbi n ningbinḡu maa - ḡn gba nin be u nyovuri ni man zugu. ⁵⁸ Tḡ, kanḡ nye la boroboroseaa kan yi arizana ni n-sigi na; di pa la ya yaadima ḡn daa ḡbi boroboro ka daa kpi la taabu. Nḡn kam ḡbi boroboro wa nin be ni halli saha kan ka naari." ⁵⁹ Yisa ḡn daa ti wulisiri Kapirinyum la'anḡu duu la ni, ka u daa t'asi dinḡa.

⁶⁰ U nyaandḡliba maa pam daa wum dinḡ ka yeli, ni, "Wulisigu wa kpeema pam nti ya'ai. Nḡni n ye n-toaai n-wum n-ti ka?" ⁶¹ Ba daa bu yeli u, amaa Yisa daa pun mi, ni, ba nyurimni la u yetto'a wa zugu, ka u daa yeli ba, ni, "Kala, dinḡ zugu ka ya gba boori ya labi nyaanḡa? ⁶² Tḡ, ka ya yi da nya ka Ninsaala Bii labri ḡn daa pun be ya'aseaa la, fa? ⁶³ Bunseelli din tisiri nyovuri nye la Naawunni Siiya Kasi: ninsaala yiiko ka tunseseaa halli beela. Yetto'aseesi man t'asi n-ti ya maa nye la Sii maa yela n-tiri nyovuri na. ⁶⁴ Amaa ni di zaa yḡri ya seeba bu ninji yedda." (Yisa daa pun mi sunḡa ban ti ya za'asi yedda ninbu, ni ḡn ti ya figsi u maa.) ⁶⁵ Ka u daa laa n-yeli m-paasi, ni, "Nḡ zugu ka n yeli ya, ni, sḡsḡ ku toaai n-kye n saani na ka di pa ni m Ba maa n tisi soori ka u ninji lala." ⁶⁶ Dinḡ nyaanḡa ka u nyaandḡliba maa pam daa ḡmaligi n-kyanḡi n-labi ka bu laa n-dḡli u yaasa. ⁶⁷ Ka Yisa daa boosi u nyaandḡliba piya ni ayi la, ni, "Ka yarima muna, ya nin boori ya gba bakki?" ⁶⁸ Ka Saimoon Piita yeli, ni, "N dugma, ḡni saani ka ti ya kyanḡi? Nyini m mari yeliseesi an tisiri nyovuri kan bu naara. ⁶⁹ Ka tirim mun yi ninji yedda m-banḡi, ni, nyini n nye ninvugkasigḡ ḡn yi Naawunni saani na." ⁷⁰ Ka Yisa yeli, ni, "Mani n gamsi yarima ninvugpiya ni ayi wa, bee m ma'ai ni? Di zaa yḡri, ya yinni nye la Sintaa ni-ri!" ⁷¹ U daa t'asiri la Saimoon Isikariyḡti bii Gyuudasi yela. Dama, halli ni ḡn daa nye Yisa nyaandḡliba maa ni yinni maa zaa yḡri, ḡna n daa nye ḡn ti ya figsi u maa.

7 Dinḡ nyaanḡa Yisa daa ḡ n-gyiligi Galilii tingbanḡu ni. U daa bu boori u ḡ n-gyiligi Gyuudii tingbanḡu ni, dama Yehudiya dima maa daa boori la ba ku u. ² Yehudiya dima Suga Kyuu saha daa ti pḡta, ³ ka Yisa sunzḡppa maa daa yeli u, ni, "Kur kyeli nyin be ya'aseaa wa ka kyanḡi Gyuudii tingbanḡu ni; lala ka i nyaandḡliba maa nin nya tunseesi nyin yi ninḡi maa. ⁴ Ninvugḡ yi boori ni niriba banḡi u yela, u bu sḡ'ari n-tumna. I yi ya tum anḡ taabu, kur kye ka duniya zaa nya." ⁵ Halli u sunzḡppa maa sḡsḡ daa bu ninji u yedda

gba. ⁶ Dizugu ka Yisa daa yeli ba, ni, "N saha maa na bu paai. Yarima muna - sahaseaa zaa ninji la deede n-ti ya. ⁷ Duniya maa ku toaai n-yaai ya; amaa man mun ka duniya maa yaai, dama man yi yetti ka, ni, ka sḡya bu veeli maa. ⁸ Tḡ, ka dizugu ya kyema Kyuu maa ni. Man bu wa Kyuu wa ni, dama saha maa bu paai ma na." ⁹ U daa yeli nḡa, ka daa kpalim m-be Galilii tingbanḡu ni.

¹⁰ Amaa u sunzḡppa maa ḡn daa ti gaari Kyuu maa ni, Yisa gba daa kyanḡiya. U daa bu yi paalu ni, amaa ka sḡ'ai ni. ¹¹ Tḡ; ka Yehudiya dima maa daa boori u zi-ya Kyuu maa ni, ka daa boosiri taaba, ni, "U lee?" ¹² Ka daadam maa daa sḡ'ai n-t'asiri taaba n-yetti u yela halli n-ḡmeeri taaba nangbankpeemni, dama baseeba daa yetti, ni, u nye la ninvugsunḡu, ka seeba mun yetti, ni, "Ay! Di pa lala - u yḡmsiri la niriba." ¹³ Amaa sḡsḡ daa bu yi paalu na n-t'asi u yela, dama ba daa zḡri la Yehudiya dima maa dabeem.

¹⁴ Kyuu maa dabsa purigri daa na paai na pḡi, ka Yisa naayi kyanḡi Gyeenḡu Yiri maa ni nti piili bulisigu. ¹⁵ Ka di daa ninji Yehudiya dima maa alahazibu, ka ba yeli, "Di ninji la wula ka doo wa mi bukku pam lala, ka sḡ mun na zi n-wulisi u?" ¹⁶ Yisa mun daa labsi n-yeli ba, ni, "Man n bulisiri seela pa la m mammannḡa bulisigu, amaa di yi la Nḡn tum ma na la saani na. ¹⁷ Nḡn boori ni u ninji Naawunni ḡn boori seela maa, ḡna nin banḡi man bulisiri seelli maa yela, ni, di yi la ḡn Naawunni saani na, bee, n t'asiri la m manḡoori yiiko. ¹⁸ Ya bu nya? - ninvugḡ ḡn t'asiri ni u toori yiiko nye la ḡn boori pe'abu ni gyirima n-tiri u manḡa. Amaa ḡn boori pe'abu ni gyirima n-tiri ḡn tum u maa nye la yelimaḡni daana, ka galinsi ka u saani. ¹⁹ Ammi, Musa daa ti ya zaaligu maa, bee, u daa bu tisi? Amaa ya sḡsḡ bu sakk n-dḡli zaaligu maa: wula zugu ka ya boori ni ya ku ma?" ²⁰ Ka zama maa daa labsi, ni, "I mari la arizimbeoo i ni! Nḡni n boori ni u ku i?" ²¹ Ka Yisa daa yeli ba, ni, "Vuusim dabsiri maa ni ka n daa tum makkri tumni yinni ka di daa ninji ya alahazibu. ²² Amaa Musa daa ti ya bidibsi gunibu kaari - halli di daa pa la Musa n daa piili di, amaa ya yaadima maa - ka di zugu ya za-ḡḡni biisi n-guntira, halli Vuusim Dabsiri daari gba. ²³ Tḡ: ka ba yi guni biya Vuusim Dabsiri daari maa, ni, ba di burigri Musa zaaligu yela maa, wula ka ya suuri yisigri n-ninḡi mani, man ḡn kye ka nira nya alaafe zaa Vuusim Dabsiri daari ni? ²⁴ Ya kyeli birikḡnsi sariya karibu din dḡli ya nini ḡsḡibu ḡn nye seem la, ka katti sariyamannḡi."

²⁵ Ka Gyerusalem niriba seeba daa yeli, ni, "Pa doo wa ka kpambaya boori ni ba ku la? ²⁶ Nyama, u be la zama ni n-t'asira ka ba bu yeli seseela n-galim u! Kala ba siri mi, ni, ḡna n nye Masiiya maa? ²⁷ Amaa Masiiya maa yi ti kye na, sḡsḡ n bu ti ye banḡi ḡn yi ya'aseaa na. Tir-ima mun zaasa mi doo wa ḡn yi ya'aseelli ni na."

²⁸ Yisa ḡn daa ti wulisiri Gyeenḡu Yiri maa ni la, u daa t'asi ni kukḡtitaari n-yeli, ni, "Kala ya siri mi ma ka banḡi man yi ya'aseelli na? N bu kye na m mamman-toori yiiko puuni. Nḡn tum ma na maa nye la yelimaḡni daana. Yarima bu mi u, ²⁹ amaa man mi u, dama n yi la u saani na, ḡna mun daa tum ma na." ³⁰ Ba daa boori

la ba gbaai u, amaa sɔsɔ daa bu zaŋŋi u nuu n-siisi u, dama u saha daa na bu paai. ³¹ Amaa daadam maa puuni niriba pampam daa ninji u yedda ka daa yeli, ni, "Kala Masiya maa yi ti kye na, u nin ti toaai n-tum alahazibu tuma n-gaari doo wa ŋɔn tum seem wa?"

³² Farisii dima maa daa wum daadam maa ŋɔn daa waasiri n-tɔ'asiri Yisa yela seem maa. Dinzugu Farisii dima maa ni gyeenŋu toondaandima maa daa tum ba Pirinsi ni ba ti gbaai Yisa. ³³ Yisa daa yeliya, ni, "N ye be ya saani la saha beela kɔkɔa, ka n nin ti laa m-bakki n-labi ŋɔn daa tum ma na maa saani. ³⁴ Ya nin ti bɔ n ziiya, amaa ya ku ti nya ma, dama ya ku toaai n-kyanŋi man ti ye m-be seela maa." ³⁵ Yehudiya dima maa daa yeli taaba, ni, "Ya'akani ka u wa ka ti bu ye nya u? U ti ye n-kyanŋi la ti niriba ŋɔn be Griika tinseesi la ni n-wulisiri ban, bee? ³⁶ U yeliya, ni, ti nin ti bɔ u ziiya ka ku nya u; ni, ti mun ku toaai n-kyanŋi ŋɔn ti ye be seela maa. Di wulisi la wula?"

³⁷ Kyuu maa naari ni - ka dabsitibisiri maa daari nla - Yisa daa doaai saazugu n-tɔ'asi ni kukɔtitaari n-yeli, ni, "Kɔnyuuri yi mari sɔ zaa, u kyem n saani na nti nyu.

³⁸ Kaman Litaafi ŋɔn pun yeli zaŋŋi n-kyanŋi ŋɔnkam ninji ma yedda, ni, 'nyɔvuri kɔkɔbrim nin buli n-yi u sufu ni na.' ³⁹ Yisa daa tɔ'asi n-kpa Sii Kasi yela, ni, ban ninji u yedda la nin ti ye deaai Sii maa. Lala saha maa Sii Kasi maa daa na bu kye na, dama Yisa daa na bu paai naam gyirima neesim maa ni.

⁴⁰ Daadam maa ni ninvugseeba daa wum ŋɔn daa tɔ'asi seem maa ka daa yeli, ni, "Doo wa siri nye la anabi maa!" ⁴¹ Ka seeba daa yeli, ni, "Ŋɔna n nye Masiya la!" Amaa ka seeba mun yeli, ni, "Masiya maa bu ye yi Galilii na. ⁴² Litaafi yeliya, ni, Masiya maa ye yi la NaaDauda za'anɔri ni na, ka u ti yi Betlehem tiŋŋa ni na, tinseaa NaaDauda ŋɔn daa be ni la." ⁴³ Dinzugu nangbanwala daa be daadam maa puuni Yisa zugu. ⁴⁴ Ba seeba daa boori la ba gbaai u, amaa sɔsɔ daa bu zaŋŋi u nuu n-siisi u. ⁴⁵ Pirinsi ŋɔn daa ti labi gyeenŋu toondaandima maa ni Farisii dima maa saani na, ba daa boosi ba, ni, "Wula ka ya bu mari u na?" ⁴⁶ Ka Pirinsi maa labsi n-yeli ba, ni, "Sɔ na zi n-tɔ'asi hoo doo maa yettɔ'a wa taabu!" ⁴⁷ Ka Farisii dima maa boosi ba, ni, "U na'a yɔmsi ya gba ni? ⁴⁸ Ya na mi n-nya ka kpambaya, bee, Farisii dima ninvugyinni n ninji u yedda? ⁴⁹ Ay! - Amaa daadam wa zaa bu mi Musa zaalikpana la ŋɔn nye seem, dinzugu ba be la mbusu ni!" ⁵⁰ Ninvugtibsaa wa yinni ŋɔn daa be beni daa nye la Nikɔdimusi - dɔsɔ ŋɔn daa pun kyanŋi nti nya Yisa la. U daa yeli u taaba maa, ni, ⁵¹ "Ti zaaligu soori puuni, ti ku toaai n-tu sɔ kɔi ka naayi yi wum u yettɔ'a, bee, ka naayi boosi m-banŋi ŋɔn ninji seela maa." ⁵² Ka ba daa yeli, ni, "Eeh! - i gba yi la Galilii na, bee? Kur gɔsim Litaafi maa sunŋa: i nin banŋi, ni, anabisɔ bu ye yi Galilii na." [⁵³ Tɔ, ka ba sɔkam zaa daa kuli u yiri.

8 Amaa Yisa ŋɔn daa kyanŋi nti paai Olivii Zoori luga ni.

² Asuba bekyikyeeo ka Yisa daa laa n-labi n-kyanŋi gyeenŋu Yiri maa ni. Ka niriba maa zaa daa la'asi n-gyiligi u na, ka u daa zinni tiŋŋa m-piili n-wulisiri ba. ³ Di

saha ka zaaligu karimbadima ni Farisii dima daa pun gbaai pɔ'asɔ ka u be zina tumpu ni. Ka ba daa mari pɔ'a maa n-kye na, ka zaali u ba zaasa tooni. ⁴ Ka ba daa yeli Yisa, ni, "Ti Karimba, nyama! Pɔ'a wa ka ba gbaai ka u be zina tumpu ni. ⁵ Ti zaaligu la puuni, Musa yeliya lala taabu pɔ'a yela, ni, ba zaŋŋma kuga n-lɔbi u nti ku u. Ka nyin mun yeli la wula?" ⁶ Ba daa yeli lala ni ba zamsi Yisa n-nya yettɔ'aseaa din nin kye ka ba galim u. Amaa ka Yisa daa sunni u zugu ka mari u nubila n-sɔbri n-niŋni tiŋŋa. ⁷ Ban daa ze beni ka boosiri u boosa maa, u daa wukki u zugu ka yeli ba, ni, "Ya ninvugɔ ŋɔn na zi n-tum ala'akyi zaa, di daama ŋɔn danŋma tooni n-zaŋŋi kugri n-lɔbi u." ⁸ Tɔ, ka u daa laa n-sunni u zugu yaasa ka sɔbri n-niŋni tiŋŋa. ⁹ Ban daa ti wum dinŋka, ba zaa daa bakkiya n-kyanŋi kpanŋa, halli ka ba kpamma maa n daa danŋi bakkri. Di daa kpalim la Yisa kɔkɔa, ka pɔ'a maa na kur kpalim n-ze beni. ¹⁰ Ka u daa wukki u zugu ka boosi pɔ'a maa, ni, "Ba lee? Sɔsɔ bu laa n-kpalim ni u galim i?" ¹¹ Ka pɔ'a maa yeli, ni, "M Ba, sɔ bu kpalim." Ka Yisa yeli u, ni, "Man gba bu ya n-galim i. Kyema, amaa di laa n-tumni tumbeeri yaasa."]

¹² Yisa daa laa n-tɔ'asi n-ti niriba maa yaasa, ni, "Mani n nye duniya wa neesim. Ŋɔn kam zaa dɔli ma nin ti nya nyɔvuri neesim, ka ku laa m-be zibsim puuni n-kyenna." ¹³ Farisii dima maa daa yeli u, ni, "Ay! Nyin mammantoori sehara ka i dira; nyin ŋɔn tɔ'asi seem wa ka gbinni." ¹⁴ Ka Yisa yeli ba, ni, "Ay! Halli man yi pun diri m mammantoori sehara maa zaa yɔri, man yetti seem maa nye la yelimaŋni, dama m mi man yi ya'aseelli na, ni man wa ya'aseela. Yarima mun bu mi man yi seelli na, bee, man wa seela. ¹⁵ Ya katti la sariya n-dɔli la ya ninsaala soori; man mun bu katti sɔ sariya. ¹⁶ Amaa n yi da ya n-kari sariya, n sariya karibu maa da ye nye la yelimaŋni, dama pa la n kɔkɔ m-be kpa wa; m Ba daa tum ma na, ka ŋɔna n be n saani. ¹⁷ Di mun pun sɔbi ya zaalikpana la ni, ni, niriba ayi yi di sehara ka ba yela dɔli la taaba deede, dinŋka ban yeli seem la nye la yelimaŋni. ¹⁸ Tɔ: ka mani mammantoori n nye n sehara daana, ka M Ba sɔ ŋɔn tum ma na maa gba nye n sehara daana yinni." ¹⁹ Ka ba boosi u, ni, "I ba maa lee?" Ka Yisa labsi n-yeli ba, ni, "Ya bu mi ma, ya mun bu mi m Ba maa. Ya yi da mi ma, ya da naa m-banŋi m Ba maa gba." ²⁰ Yisa daa tɔ'asi dinŋka maa zaa Gyeenŋu Yiri puuni, duseaa piini adakka la ŋɔn daa zeya la ni. Sɔsɔ mun daa bu gbaai u, dama u saha maa daa na bu paai.

²¹ Yisa daa laa n-yeli ba yaasa, ni, "N nin ti bakki kpanŋa ka kye ya; ya nin boori n ziiya, amaa ya nin ti kpi ya mammantoori tumbeeri tumpu puuni. Ya ku nyanŋi n-kyanŋi man wa ya'aseaa maa." ²² Tɔ, ka Yehudiya dima maa daa yeli, ni, "Ni, ti ku toaai n-kyanŋi ŋɔn wa ya'aseelli maa. Dinŋka wulisiya, ni, u ye n-ku la u mammantoori, bee?" ²³ Ka Yisa daa laa n-yeli ba, ni, "Ya nye la tiŋni wa dima, amaa man yi la saazugu sa na. Yarima yi la duniya wa ni na, amaa man mun bu yi duniya wa ni na. ²⁴ Lala zugu ka n pun yeli ya, ni, ya ti ya n-kpi la ya tumbeeri tumpu puuni. Ya yi bu ti ninji

yedda, ni, 'Mani n nye Man Njon m Be Ni maa', ya siri nin ti kpi ya tumbeeri puuni." ²⁵ Ka ba daa boosi u, ni, "Nyini n nye njoni?" Ka Yisa yeli ba, ni, "Man n daa yeli ya seem maa n-yi piiligu la ni na. ²⁶ Ya zugu m mari yela pampam n ya n-t'asi, m mari la yela pam ni n galim ya. Njon tum ma na maa nye la yelimaŋni daana, ka n yetti la man wum seem u saani maa n-tiri duniya wa dima." ²⁷ Ba daa bu banŋi, ni, Yisa yetti la u Ba yela. ²⁸ Dinzugu u daa yeli ba, ni, "Ya yi zanŋi man Ninsaala Bii maa n-duusi saazugu, ya nin banŋi, ni, n nye la 'Mani n nye Man Njon m Be Ni maa'; di saha maa ka ya nin ti banŋi, ni, n bu niŋni bunseseela m mamman-toori yiiko ni, amaa n yetti la yetto'aseesi m Ba maa njon wulisi ma ni n yelim seem maa. ²⁹ Njon tum ma na la be la n saani; u bu kye ma m-basi n kɔkɔa, dama n tumni n-tigri la u nini saha kam zaa." ³⁰ Niriba pam ban daa wum Yisa njon daa yeli seem wa daa niŋi u yedda.

³¹ Yisa daa t'asi n-ti ban daa niŋi u yedda maa n-yeli, ni, "Ya yi sakki n-deaai n wulisigu maa, ya siri nye la n nyaandɔliba. ³² Ya nin banŋi yelimaŋni maa, ka yelimaŋni maa nin ti kye ka ya ti su ya mansi." ³³ Ka ba daa yeli, ni, "Ti nye la Ibrahim butiri dima; ti na zi n-niŋi daaba n-ti sɔsɔa. I wulisi la bɔa? - nyin njon yetti, ni, 'Ya nin ti su ya mamansi.' " ³⁴ Yisa daa yeli ba, ni, "N yetti ya la yelimaŋni: njon kam zaa tumni tumbeeri nye la daabri n-ti tumbeeri maa. Ala'akyi n su u. ³⁵ Daabri pa la njon ya n-kpalim n-kur be yiri maa ni, amaa yiri biya mun nye la njon ya n-kpalim n-kur be yiri maa ni halli sahakam. ³⁶ Ka Bii maa yi ti ti ya mansuulinsi, dinŋɔna ya siri kur nye la ban su ba mansi ni yelimaŋni. ³⁷ M mi halli, ni, ya nye la Ibrahim butiri ni dima. Amaa di zaa yori ya boori la ya ku ma, dama ya bu boori ya sakki n-deaai n yeligu. ³⁸ N t'asiri la man daa nya m Ba saani yeliseesi maa, ni njon wulisi ma seem; amaa ya mun tumni la yan njon daa wum seem ya toori ba la saani." ³⁹ Ka ba daa labsi n-yeli u, ni, "Ti ba n nye Ibrahim." Ka Yisa daa yeli ba, ni, "Ya yi da siri nye Ibrahim biisi, ya naa n-niŋi njon daa niŋni seem maa. ⁴⁰ Man yetti ya seem la zaa kur nye la yelimanseaa man wum Naawunni saani la, amaa di zaa yori, ya boori la ya ku ma. Ibrahim daa bu niŋi njon taabu! ⁴¹ Ay! - Ya niŋni la ya ba njon niŋni seem la." Ka ba daa yeli, ni, "Naawunni mammanŋa kɔkɔ n nye ti Ba, ka ti gba siri nye u biisi - ti pa la ban ka daandima!" ⁴² Yisa daa yeli ba, ni, "Naawunni yi da siri nye ya Ba, ya naa n-wuri ma, dama n yi la Naawunni saani na, ka yi be kpa wa pampanŋa maa. N daa bu kye na la m mamman-toori yiiko puuni, amaa njona n daa tum ma na. ⁴³ Bɔ n taasi ka ya bu banŋi man yetti seem maa gbinni? Di nye la yan bu boori ni ya wum n lahabaari maa zugu. ⁴⁴ Ya nye la ya ba Sintaani biisi, ka ya dɔli la ya ba maa sufu yuubu njon boori seem zaasa. Piiligu ni sa u daa pun nye la ninvugkuura, ka daa na zi n-labi yelimaŋni ya'ari na, dama yelimaŋni ka u ni. U naanŋu pun nye u ma'ai ziri, dama njona n-nye ziridima zaa ba. ⁴⁵ Amaa man t'asiri la yelimaŋa, dinzugu ka ya bu niŋi ma yedda maa. ⁴⁶ Ya njoni n nin toaai n-wulisi n ala'akyi galinsi njon nye seem? Ka n yi t'asi yelimaŋni, wula zugu ka ya bu

niŋni ma yedda? ⁴⁷ Ninvugɔ njon yi Naawunni saani na la - di daama n wumni Naawunni yela. Amaa yarima mun bu yi u saani na, ka lala maa zugu kye ka ya za'asi wumpu."

⁴⁸ Ka ba daa boosi Yisa, ni, "Kala di daa bu dɔli soori tin daa yeli, ni, i nye la Samerii nira ka arizimbeoo be i ni la?" ⁴⁹ Ka Yisa daa labsi n-yeli ba, ni, "Arizimbeoo ka ma ni. N tibgri la m Ba maa, amaa yarima n bu tibgri ma. ⁵⁰ Man bu boori la m mamman-toori tibsimsim. Amaa ninvugɔ n be ni m-boori n tibsimsim, ka njona n nye sarikatta maa. ⁵¹ Yelimaŋni ka n yetti ya wa, ni, njon kam zaa sakki n-deaai n wulisigu maa ku kpi halli saha kan ka naari." ⁵² Ka ba daa yeli u, ni, "Pampanŋa ti yi banŋiya, ni, i mari la arizimbeoo i ni! Ibrahim daa kpiya, ka anabidima gba daa kpi; ka nyin yetti, ni, njon kam zaa sakki n-deaai i wulisigu maa kur ku kpi halli saha kan ka naari, fa! ⁵³ Ti ba Ibrahim daa kpiya, ka anabidima gba daa kpi. Ni, nyini n gaari Ibrahim, bee? Nyin teesiya, ni, i nye la njoni?" ⁵⁴ Ka Yisa daa yeli ba, ni, "N yi da ye tibgi m manŋa, lala tibsimsim maa da ye nye la yori. Njon kur tiri ma tibsimsim nye la m Ba maa, ninvugɔ yan yeli, ni, u nye ya Naawunni la. ⁵⁵ Ya na zi m-banŋi u, amaa man njon mi u. N yi yeli, ni, n zi u, dinŋɔna n leebi la ziri daana kaman ya taabu. Amaa m mi u, ka sakkri n-deaari u yela. ⁵⁶ Ya ba Ibrahim sufu daa maaya pam, ni, njon ya nya n saha maa; u siri daa nya di ka daa mari sufupeelli pam." ⁵⁷ Ka ba daa yeli u, ni, "Halli i na bu paai yuumpisinu gba, ka yeli, ni, i daa nya Ibrahim?" ⁵⁸ Ka Yisa daa yeli ba, ni, "N siri yetti ya la yelimaŋni, ni, kɔi ka ba daa dɔ'ai Ibrahim, ni, 'Mani n nye Man Njon m Be Ni maa.' " ⁵⁹ Tɔ, ka ba daa di piisi kuga ni ba lɔbi Yisa, amaa ka Yisa daa sɔ'ai u mammanŋa m-bakki n-yi Gyeenŋu Yiri maa ni.

9 Yisa njon daa kyenni maa, u daa ti nya dɔsɔ ban daa dɔ'ai ka u pun nye zooma. ² U nyaandɔliba daa boosi u n-yeli, ni, "Ti Karimba, njoni tumbeeri n-kye ka ba dɔ'ai u zooma wa? Di daa nye la u mamman-toori tumbeeri, bee, u ba ni u ma tumbeeri zugu?" ³ Yisa daa labsi n-yeli, ni, "Njon n zoom seem maa pa la u tumbeeri zugu, ka laa m-pa la u badima tumbeeri zugu. Ay! - Njon zoom maa muna - din nin kye ka Naawunni yiiko ti yi paalu u zugu. ⁴ Din na nye wuntanŋa saha wa, faasee ka ti tum n-tisi Njon tum ma na maa; yunŋu yi ti zibi sɔsɔ ku ti laa n-toaai n-tum. ⁵ Man njon na be duniya wa ni maa, mani n nye duniya neesim." ⁶ Njon daa ti yeli njon maa nyaanŋa, Yisa daa tusi nantoori m-basi tinŋa ka gyeri n-gyeri tanni ni nantoori maa. U daa zanŋi tanni maa n-tari n-tari doo maa nini ⁷ ka yeli u, "Kyema nti peaa i nindaa Sail'am beenŋu la ni." ('Sail'am' gbinni nye la "Tumpu"): ka doo maa daa kyanŋi nti peaa i nindaa maa ka labi na ka u nini nyara.

⁸ Tɔ, ka u ziziitaaba daa ti nya u, ban ni niriba ban daa pun nya u ka u daa susira kɔi ka dinŋɔ daa ti niŋi maa. Ka ba daa boosi, ni, pa doo wa n yi zi tinŋa n-susiri la? ⁹ Seeba daa yeliya, ni, "Njona nla, " amaa ka seeba mun daa yeli, ni, "Ay, pa njona nla; u kur njmani u ni." Ka doo maa mammanŋa daa ti yeli, ni, "Ay! - Mani

nla." ¹⁰ Ka ba daa boosi u, ni, "Ka di kyanji la wula ka i nini yi ne pampaŋŋa?" ¹¹ Ka u daa labsi n-yeli, ni, "Dɔsɔ ban boonni Yisa la n daa ninji tanni n-tari n-tari n nimbiya ka yeli ma, ni, n kyema nti peaa n nindaa Sail'am beenŋu la ni. Ka n daa kyanji, ka man daa ti peaa n nindaa maa n-naai, n di neaai ni." ¹² Ka ba boosi u, ni, "U be la yani?" Ka u labsi n-yeli, ni, "N bu mi." ¹³ Tɔ, ka ba daa zi dɔsɔ ŋɔn daa nye zooma maa n-kyanji Farisii dima saani. ¹⁴ Dindahinseaa Yisa ŋɔn daa ninji tanni n-tibi doo la zoonsi maa daa nye la Vuusim Dabsiri daari. ¹⁵ Tɔ, ka Farisii dima daa laa m-boosi u ŋɔn ninji seem ka u nini maa ti nyara maa yaasa. U yeli ba, ni, "U daa ninji la tanni n-ninji n nimbiya ni; ka n peaa n nindaa maa, ka yi di nyara pampaŋŋa." ¹⁶ Farisii dima seeba daa yeliya, ni, "Dɔsɔ ŋɔn ninji ŋɔn maa ku toaai n-yi Naawunni saani na, dama u bu dɔli la Vuusim Dabsiri zaaligu." Ka seeba daa yeli, ni, "Bɔ zugu ka dɔsɔ ŋɔn nye ala'akyi daana ti tum alahazibu ŋɔn taabu?" Ka ba nya daa di wali. ¹⁷ Ka Farisii dima daa laa m-boosi doo maa yaasa, ni, "I yeliya, ni, u tibi la i zoonsi maa: tɔ, ka nyin teesiya, ni, u nye la ŋɔni?" Ka doo maa labsi n-yeli, ni, "Anabi n nye u."

¹⁸ Halli gba Yehudiya kpambaya maa daa na bu boori ni ba ninji yedda, ni, u daa nye la zooma ka pampaŋŋa n yi nyara, halli ka daa ti booli u ba ni u ma na ¹⁹ nti boosi ba, ni, "Ya bii ŋɔka? Ya yeliya, ni, ya daa pun dɔ'ai u la zooma; tɔ, ka pampaŋŋa di kyanji la wula ka u nini yi nyara?" ²⁰ U ba ni u ma maa daa labsi n-yeli, ni, "Ti mi, ni, u nye la ti biiya, ka ti laa m-mi, ni, ti daa pun dɔ'ai u la zooma. ²¹ Amaa ti bu banji pampaŋŋa ŋɔn yi ninji seem nti nyanji n-yi nyara maa, ti mun bu mi ŋɔn tibi u zoonsi maa. Boosim u; u pa bibila, u mammangna nin toaai n-tɔ'asi n-labsi!" ²² U ba ni u ma maa daa yeli lala dama ba daa zɔri la Yehudiya kpambaya maa dabeem maa, dama ban daa pun naai taaba noori n-yeli, ni, sɔ zaa yi ti sakki n-yeli, ni, u ninji yedda, ni, Yisa nye la Masiiya maa, ba nin ti yiisi di daama ba la'angju duu maa ni m-basi. ²³ Lala maa zugu ka u ba ni u ma maa daa yeli, ni, u pa bibila; ni, ba boosim u maa.

²⁴ Ba daa laa m-booli ban daa pun dɔ'ai dɔsɔ ka u nye zooma maa ni u ti kye na napɔmbuyi daana yaasa, n-yeli u, "Yelim Naawunni zugu, ni, i nin tɔ'asi yelimaŋni! Ti pun mi, ni, dɔsɔ ŋɔn tibi i maa nye la ala'akyi daana." ²⁵ Ka doo maa labsi n-yeli, ni, "Man bu mi, ni, u nye la ala'akyi daana, bee, u pa ala'akyi daana. Yelli yin ni ka man kur mi: n daa zoomna, ka pampaŋŋa n mun nini yi nyara." ²⁶ Ba daa boosiya, ni, "Bɔ ka u daa dee n-ninji i? U daa dee n-tibi i zoonsi maa la wula?" ²⁷ U daa labsi n-yeli ba, ni, "N daa pun yeli ya, ka ya daa za'asi wumpu. Wula zugu ka ya laa m-boori ya wum ka yaasa? Bee, ya gba boori la ya ninji u nyaandɔliba?"

²⁸ Ka ba daa di gbaai u tuuri ka yeli u, "Nyini n nye lala doo maa nyaandɔla; amaa tirima ŋɔn mun nye la Musa nyaandɔliba. ²⁹ Ti mun mi, ni, Naawunni daa tɔ'asi n-ti Musa; amaa lala doo maa ŋɔna, halli ti bu mi ŋɔn yi ya'aseaa na." ³⁰ Ka doo maa labsi n-yeli, ni, "Mma! - alahazibu ŋɔka! Ya bu mi ŋɔn yi ya'aseaa na, amaa u mun tibi ma n zoonsi ni! ³¹ Ti mi, ni, Naawunni bu wumni

n-tiri ala'akyi dima, u wumni n-tiri la ninvugseeba ban tiri u gyirima ka ninji ŋɔn boori ba tum seem. ³² Ti na zi n-wum, ni, sɔsɔ neaai ban pun dɔ'ai sɔ zooma nini duniya piiligu ni sa. ³³ Di yi da pa ni doo maa yi la Naawunni saani na, u naa n-ku nyanji n-ninji ŋɔn taataabu wa." ³⁴ Ka ba labsi, ni, "Ba daa dɔ'ai i ka i zoaai la ala'akyi ni, ka i mun ti laa m-boori i wulisi tirima?" Ka ba daa kari u n-yiisi la'angju duu maa ni.

³⁵ Yisa ŋɔn daa ti wum bunseela din daa ninji maa, u daa bɔ doo maa ziiya nti boosi u, ni, "Kala i ninji Ninsaala Bii maa yedda?" ³⁶ Ka doo maa labsi n-yeli, "M Bapira, yelim ma ŋɔn nye ninvugsa, ka n nin ninji u yedda!" ³⁷ Ka Yisa yeli u, "I daa pun nya doo maa, halli ka mani, ninvugsa ŋɔn tɔ'asiri n-tiri i wa pampaŋŋa, nla." ³⁸ Ka doo maa daa di gbaani tinŋa Yisa tooni ka yeli, ni, "N ninji yedda, n dugma!" ³⁹ Yisa daa yeliya, ni, "N kye duniya wa na ni n ti di la sariya, ka zoomma nini neaai ka ban nini nyari mun leebi zoomma."

⁴⁰ Farisii dima seeba daa be beni ka daa wum ŋɔn yeli seem maa, ka ba boosi u, ni, "Yelimaŋni, i bu wulisi, ni, tirima gba nye la zoomma, bee?" ⁴¹ Yisa daa labsi n-yeli ba, ni, "Ya yi da nye la zoomma dinŋɔna ya da bu tum taalli; amaa yan yetti, ni, ya nini ne wa ŋɔna, di wulisiya, ni, ya na be taalli ni."

10 Ka Yisa daa yeli, ni, "Yelimaŋni ka n yetti ya wa, ni, ninvugsa ŋɔn bu dɔli zampakka maa za'anɔri ni n-kpea, amaa u ba ya'aseaa zaa n-kpea, lala doo maa nye la na'ayiga ni fafaara. ² Dɔsɔ mun yi dɔli zampakka za'anɔri ni n-kpeera, ŋɔna n nye peesi maa pegura. ³ Za'anɔgura maa nin yoaai za'anɔri n-ti u, ka bunkɔbri maa nin wum u kukɔri maa. U nin booli u mantoori peesi ba yuya ni, ka ba nin dɔli u ka yi na. ⁴ Ba yi dɔli u n-yi na n-naai, u nin be ba tooni, ka bunkɔbri maa dɔli u, ba m mi u kukɔri la zugu. ⁵ Ba ku dɔli sɔ m-paasi u zugu: ban na zi dɔsɔ yi ti kpe na, ba nin zɔ ka kye u, dama ba bu mi u kukɔri." ⁶ Yisa daa yeli yettɔ'a wa n-ti ba, amaa ba daa bu wum di gbinni ŋɔn nye seem.

⁷ Ka Yisa daa laa n-yeli ba, "Yelimaŋni ka n yetti ya wa, ni, man nye la za'anɔta'ariga n-ti peesi maa. ⁸ Sɔkam zaa ŋɔn pun danji ma na muna - na'ayigsi n daa nye ba, ni fafaariba, amaa peesi maa daa bu wum n-ti ba. ⁹ Mani n nye za'anɔri maa. Sɔkam yi dɔli man saani na n-kpe nin nya tiliginsim. U nin kpeeri ka laa n-yiiri na n-nya moori n-ŋɔbra. ¹⁰ Na'ayiga maa muna - ŋɔn yi kpeeri ni na ni u ti zu peesi maa, ka kɔri ba ka sa'am. Man mun kyenni na ni ya ti nya nyɔvuri - nyɔvuri din gaari zaa. ¹¹ Mani n nye pegurisunŋu maa, ka nin zanji n nyɔvuri n-takki m peesi maa dina. ¹² Ba yi ti yɔ tun-tumnisɔ ni u tum pegura tuma, amaa u pa la pegurisɔ ŋɔn su peesi maa la, di daama yi nya ka kundunŋu kyenni na, u nin kye peesi maa ka zɔka. Ka kundunŋu maa nin gbaai bunkɔbsɔ, ka kye ka ban kpalim maa zɔ n-wurigi. ¹³ Doo wa tumni la tuma maa ligri zugu, ka u ba'a ka peesi maa yela ni, di zugu ka u nin zɔ ka kye ba. ¹⁴⁻¹⁵ Mani n nye pegurisunŋu maa. M mi man su seeba maa, ka ba gba mi ma; hoo m Ba Naawunni ŋɔn mi ma sunŋa, ka man mun mi u gba. Ka man nin zanji n

nyovuri n-takki m peesi dina. ¹⁶ Halli peseeba m be ni n-nye n dina, amaa ka ba ka zampakka wa puuni. Faasee ka m mari ba na m-paasi, ka ba nin ti wumni n kukori maa, ka ba zaa la'am m-be luginyinni ka ba pegura yinni kɔkɔ n su ba. ¹⁷ Lala zugu ka m Ba wuri ma, dama n sakki ni n zanji n nyovuri n-dooli, ni n ti deaai di yaasa. ¹⁸ So bu faari n nyovuri n saani: man zanji ka n-tisi, ka man nin laa n-toaai n-deaai ka yaasa. Njɔ ka m Ba pun zaali ma ni n ninji."

¹⁹ Tɔ; ka nangbanwala daa laa m-be niriba maa sunsukkuni yaasa, Yisa yeligu wa zugu. ²⁰ Baseeba n daa yetti, ni, u mari la arizimbeoo ka yinyaari gbaai u, ni, "Wula zugu ka ya laa n-wumni u yeligu?" ²¹ Baseeba mun daa yetti, ni, "Arizimbeoo daana ku toaai n-t'asiri nɔka! Arizimbeoo ya ninji la wula n-kye ka zoomma nini laa n-neaara?"

²² Di daa nye la Gyerusalem Gyeenju Yiri Piiligu Kyuu, ka ba puusi ka waari saha maa. ²³ Di saha ka Yisa daa be la Gyeenju Yiri la ni, n-gyinni NaaSulemaana Leenja la puuni. ²⁴ Di saha maa ka niriba maa daa gyiligi u ka boosi u, ni, "Bɔn saha ka i nin yiisi ti birisigu ni? Kur yelim ti paalu ni, nyin nye la Naawunni nɔn ya tum so na ni u ti di Masiya naam ka fa ti m-basi, bee?" ²⁵ Ka Yisa daa labsi n-yeli ba, ni, "M pun yeli ya, amaa ya ku sakki n-ninji ma yedda. Halli tunseesi man zanji m Ba yuuri n-tumni maa, ana n wulisiri n yela. ²⁶ Amaa ya ku sakki n-ninji ma yedda, dama ya pa la n peesi maa. ²⁷ M peesi la n wumni n kukori maa; m mi ba, ka ba yi dɔli ma. ²⁸ N tiri ba nyovuri kan ka naari, ka ba ku baasi yori halli saha kan ka tariga, ka so so ku toaai n-fa ba man saani. ²⁹ M Ba maa pun zanji ba n-ti ma, ka nɔna n galisi n-gaari seelikam, ka so so ku toaai n-fa ba m Ba saani. ³⁰ Man ni m Ba maa - ti nye la yimmu."

³¹ Lala saha ka niriba maa daa laa m-piisi kuga ni ba lɔbi Yisa. ³² Ka u daa yeli ba, ni, "N daa ninji alahazibu tunsuma pam, ka ya nini nya, tunseesi ka m Ba Naawunni daa zanji n-ti ma ni n tumni a ni. Tunsuma wa muna - kani zugu ka ya boori ni ya lɔbi ma kuga?"

³³ Ka ba daa labsi n-yeli u, "Pa bunsunseaa zugu ka ti ya lɔbi i, amaa nyin nɔn tu Naawunni zugu. Ninsaala n kur nye i, ka i boori la i zanji i manja n-labgi Naawunni!" ³⁴ Ka Yisa labsi ba n-yeli, ni, "Di so bi n-dooli ya mammanja zaaligu so ppu ni, ni, Naawunni yeliya, ni, ya nye la Naawuna; bee, m ma'ari ni? ³⁵ Tɔ; ti mi halli, ni, kariju maa yi yeli seelli, di siri nye la yelimanji zanji n-kyenna: ka Naawunni daa t'asi n-ti baseeba ban daa deaai u yeligu la, ni, Naawuna n nye ba. ³⁶ Ka man nɔna - m Ba maa n yiisi ma ka tum ma ni n kye duniya wa ni na: ka man nɔn yetti, ni, Naawunni Bii n nye ma, wula ka ya nin toaai n-yeli, ni, n tuuri la Naawunni? ³⁷ N yi bu tumni tunseesi m Ba nɔn boori ni n tumna - tɔ, dinɔna yan di ninji ma yedda. ³⁸ Amaa n yi tumni a ni, halli ya bu ninji ma yedda, ya nin toaai n-ninji tuma maa yedda, ka lala zugu ka ya nin mi ka banji di gbin-ni, ni, m Ba maa be la n saani, ka man gba be u saani."

³⁹ Ka dizugu ba daa laa m-boori ni ba gbaai u, amaa u daa liisi n-yi ba nuusi ni yaasa.

⁴⁰ Yisa daa laa n-labi n-yakki Gyodin m'ari la yaasa, nti paai ya'aseaa Gyoni nɔn daa yi danji m-be ni n-su-uriri niriba Naawunni koom la. Beni ka Yisa daa kpalim n-gbea. ⁴¹ Ka niriba pam daa kye u saani na ka yeli, ni, "Gyoni daa bu tum alahazibu tunseelli, amaa nɔn daa pun yeli yeliseesi zanji n-kyanji doo wa yela daa nye la yelimanji!" ⁴² Ka niriba pam daa ninji u yedda beni.

11 ¹ Dɔ so n daa be ni, ka u yuuri booni Lazarusi; Betani nira n daa nye u. Ka lala saha maa u daa beeri ni. Betani wa ka Mariama ni u beeri Maata gba daa be ni. ² Mariama mun daa nye la Lazarusi sunzɔk'a: halli, pɔ'aso nɔn daa ninji turaali n-y'asi ti dugma Yisa gbaya la, ka laa n-zanji u zɔbw'ala n-nyeesi - nɔn Mariama n-daa la. ³ Tɔ; ka pɔ'aba ayi wa n daa tum Yisa saani na, nti yeli u, ni, "Ti dugma, i zɔ maa beeri ni." ⁴ Ka Yisa nɔn daa ti wum lala, u daa yeli, "Ay! Dooru wa ku toaai n-nye u kum dooru; dinɔn ninjiya ni di kye ka Naawunni yuuri ti du, dama Naawunni Bii maa nin nya gyirima di zugu." ⁵ Yisa daa wuri Maata ni u sunzɔ la, ni ba sunzɔdoo maa m-paasi. ⁶ Amaa nɔn daa wum, ni, Lazarusi ka alaafɛ maa, u daa kpalim nɔn daa be luginseelli maa n-ninji la daba ayi yaasa. ⁷ Ka daa naayi yeli u nyaandɔliba, ni, "Ya kye ka ti labi Gyuudiiya." ⁸ Ka u nyaandɔliba maa daa labsi u, ni, "Ti Karimba, saha beela din daa gaari la ka beni niriba maa daa ya lɔbi i la kuga. Kala! I na boori la i labi beni?" ⁹ Yisa mun daa yeli ba, ni, "Wuntanja ni ka neesim be ni n-ninji hawa pii ni ayi, bee wula? Dizugu nɔnkam kyenni wuntanja ni bu tuura, dama u nini n nya duniya wa neesim maa. ¹⁰ Nɔn mun kyenni yunju saha, u tuuri ni maa, dama neesim ka u saani." ¹¹ Ka laa n-yeli ba, ni, "Ti zɔ gbisiri ni, see ka ti kyanji ni ti neaai u." ¹² U nyaandɔliba mun daa yeli u, "Ti dugma, u yi gbisira, u nin nya alaafɛa, bee bɔa?" ¹³ Tɔ; Yisa daa wulisiya, ni, Lazarusi kpi ni; ba mun daa mi, ni, u t'asiri la hoo so n gbisiri gɔmanji la. ¹⁴ Dizugu Yisa daa kasigi n-yeli ba, ni, Lazarusi kpi ni; ¹⁵ ni, "Amaa yarima zugu ka n sufu maai pam, tin daa ka u saani maa zugu, dama lala zugu nin kye ka ya ninji yedda. Tɔ - ti doaama n-kyanji u saani!" ¹⁶ Ka Tɔmaasi, ban daa booni so 'Gyaa la', daa yeli u nyaandɔlitaaba maa, ni, "Tɔ! - ka dinɔna ti dɔla n-kyanji, ka tin ni nɔna nin la'am n-kpi!"

¹⁷ Yisa nɔn ti paai na maa, ba daa yeli u, ni, ba pun so'ai Lazarusi di daba anaasi. ¹⁸ Tɔ; Gyerusalem zanji n-kyanji Betani bu paai maala ayi, ¹⁹ ka Yehudiya dima pam daa kye na ni ba ti kaai Maata ni Mariama ka kpamsi ba sufu zanji n-kpa ba sunzɔdoo maa kum zugu. ²⁰ Maata nɔn daa ti wum, ni, Yisa wa ni na, u daa doaaya n-yi n-tuusi u soori, amaa Mariama nɔn daa kpalim m-be la yiri maa ni. ²¹ Maata daa yeli Yisa, ni, "N dugma, i yi daa da be kpa, n sunzɔdoo maa naa n-ku kpi!" ²² Amaa n pun mi, ni, halli pampanja gba Naawunni nin tum nyin susi u bunseelli kam zaasa n-ti i." ²³ Yisa daa yeli u, ni, "I sunzɔdoo maa nin yisigi kum ni n-labi nyovuri ni yaasa." ²⁴ Ka u yeli, ni, "M pun mi, ni, Zaadaari ka u nin ti yisigi u kum ni." ²⁵ Ka Yisa daa yeli u, ni, "Mani n-nye nɔn neaari kum; nyovuri gba n nye ma. Nɔn kam zaa ninji ma yedda na nin be ni, halli u yi

pun kpi gba; ²⁶ ka n̄n kam zaa b̄e ni ka ninji ma yedda ku kpi halli saha kan ka naari. Ammi, i ninji din̄n̄ yedda?" ²⁷ Ka u yeli u, ni, "Ti, n dugma! N ninji yedda, ni, nyi-ni n-nye Masiya - Naawunni bis̄n̄ n̄n daa ye kye duniya wa ni na nla." ²⁸ Maata n̄n daa yeli wa n-naai, u daa labi nti booli u sunz̄n̄p̄'a Mariama kpaŋŋa n-yeli u, ni, "Ti Karimba la kyenni na, ka boosiri i yela." ²⁹ Mariama n̄n daa ti wum di, u daa doaai saazugu n-kyan̄ŋi yoomayooma n-yi ni u ti tuusi u soori. ³⁰ (Yisa daa na bu paai tin̄ŋa maa puuni na, amaa u daa na b̄e la ya'aseaa Maata n̄n daa tuusi u maa ni.) ³¹ T̄, ka niriba pam daa b̄e yiri maa ni n-kpamsiri Mariama sufu maa, ka ba daa ti nya ka u doaai yooma n-yi, ka ba gba daa doaai n-d̄li u n-yi na. Ba daa teesiya, ni, u wa la gballi maa ni, ni u ti kum. ³² Mariama daa paai Yisa n̄n daa b̄e ya'aseaa maa, ka n̄n daa ti nya u, u daa gbaani tin̄ŋa Yisa n̄nba ni ka yeli, ni, "N dugma, i yi daa da b̄e kpa, n sunz̄n̄doo maa naa n-ku kpi!" ³³ Yisa daa nya Mariama ka u kumna, ka niriba ban paasi u zugu maa gba daa kumna; ka di daa ninji Yisa ȳri ka u sufu sa'am. ³⁴ Ka Yisa boosi ba, "Ya'akani ka ya s̄'ai u?" Ka ba yeli Yisa, ni, "Ti Bapira, kyem na nti nya!" ³⁵ Yisa daa kumiya. ³⁶ Ka niriba maa yeli, ni, "Nyama n̄n wuri Lazarusi seem!" ³⁷ Amaa ka ba seeba daa yeli, ni, "U daa neaai zoomma nini, bee, u daa bu ninji lala? Kala u naa n-ku toaai n-tuligi Lazarusi kum maa ni?" ³⁸ U sufusa'ŋŋu maa puuni, Yisa daa kyan̄ŋi gballi maa ni, ka daa nye la tampifeoo ka ba zan̄ŋi kugri n-ligi ka noori. ³⁹ Yisa daa yeliya, ni, "Ya yiisima kugri maa kpaŋŋa!" Ka Maata, d̄n̄n̄ n̄n daa kpi maa sunz̄n̄p̄'a la, daa labi n-yeli, ni, "N dugma, poosigu nin b̄e ni, ban s̄'ai u di daba anaasi n̄ŋa!" ⁴⁰ Ka Yisa yeli u, ni, "N da pun bu yeli i, ni, i yi ninji yedda i nin nya Naawunni naam gyirima n̄n nye seem?" ⁴¹ Ba daa biligi kugri maa n-tiili kpaŋŋa. Ka Yisa ḡsi saazugu ka yeli, ni, "M Ba, n puusiri i, nyin pun wum n-ti ma zugu. ⁴² M mi, ni, i wumni n-tiri ma saha kam, amaa n t̄'asi din̄n̄ la niri-ba ban z̄e kpa wa zugu, din ye kye ka ba ninji yedda, ni, nyini n siri tum ma na." ⁴³ N̄n daa t̄'asi wa n-naai maa, u daa tasiya ni kuk̄titaari m-booli, ni, "Lazarusi, yim na!" ⁴⁴ Ka u daa yi na, ka kasiŋŋa vili n-vili u nuusi ni u gbaya, ka tanseaa mun vili u nindaa ni. Ka Yisa daa yeli ba, ni, "L̄rigma u ka kye ka u kyan̄ŋi!"

⁴⁵ Niriba pam ban daa kye na ni ba ti kaai Mariama maa daa nya Yisa n̄n daa ninji seem maa, ka ba daa ninji u yedda. ⁴⁶ Amaa ba seeba daa labi nti yeli Farisii dima Yisa n̄n daa ninji seem. ⁴⁷ Dizugu Farisii dima ni gyeen̄ŋu toondaandima maa daa zini n-t̄ gyina ka yeli, ni, "Ti ye ninji la wula? Nyama alahazibu tuntun-seesi doo wa n̄n tumna! ⁴⁸ Ti yi kye ka u na kpalim n-tumni lala, s̄kam zaa nin ti ninji u yedda, ka Room di-ma nin ti sa'am ti Gyeen̄ŋu Yiri maa, ni ti tin̄ŋa wa zaa, m-basi!" ⁴⁹ Ba puuni, d̄n̄n̄ n̄n daa b̄e ni, ka u yuuri n daa boonni Kayafasi. N̄nba n daa nye Gyeen̄ŋu Toondaana lala yuumni maa ni. N̄n̄n̄ daa doaai n-yeli, ni, "Yan gyera wa, wumma! ⁵⁰ Ya bu mi di n b̄e seem maa? - ni, ya yi kye ka ninvugyinni kpi n-ti niriba di s̄ ya kye ka ti butiri zaa sa'am m-basi." ⁵¹ Yelimaŋni, u daa bu t̄'asi di

la u mamantoori; amaa n̄n daa nye Gyeen̄ŋu Toondaana di yuumni maa zugu, u daa t̄'asi anabitiri yela, ka di gbinni nye la : ni, see ka Yisa kpi n-ti Yehudiya niriba; ⁵² ka di pa la ba butiri maa k̄k̄ zugu, amaa ka di la'am Naawunni biisi ban wurigi m-b̄e tinsi tinsi zaa ni la m-paasi. ⁵³ Dirindaari maa ka Yehudiya kpambaya daa di l̄ niya ni ba ku Yisa.

⁵⁴ Dinzugu Yisa daa bu laa n-goore paalu ni Gyuudiiya tingban̄ŋu ni, amaa ka daa bakki n-kyan̄ŋi m-p̄tti ziseaa niriba n̄n daa ka ni la, m-paai tinseaa kan yuuri boonni Efirayim la ni. Beni ka n̄n ni u nyaand̄liba daa b̄e ni.

⁵⁵ Kyuu la n daa ti p̄tta, ka niriba pampam daa yi tin-kpansi maa ni n-kyan̄ŋi Gyerusalem ni ba ti maali ba mansi siri kasikasi p̄i ka Yakki-n-Gaari Kyuu maa naayi paai. ⁵⁶ Ba daa boori la Yisa ziiya, ka ban daa ti la'asi m-b̄e Gyeen̄ŋu Yiri ni la, ba daa boosiri la taaba, ni, "Ya teesi la wula? Ni, u nin kye kyuu wa ni na, bee, u ku kye na?" ⁵⁷ Ka gyeen̄ŋu toondaandima maa ni Farisii dima daa yeli, ni, n̄n kam zaa mi Yisa n̄n b̄e ya'aseaa, n̄n tisim ba lahabaari, din nin kye ka ba gbaai u.

12 Di daa kpalim dabsa ayoobu p̄i, ka ba ya di Yakki-n-Gaari Kyuu la. Di saha ka Yisa daa kye Betani tinkpaŋŋa na, tinseaa Lazarusi yiri n̄n daa b̄e ni, Lazarusi s̄ Yisa n̄n daa pun neaai kum ni la. ² Di zugu ba daa dugi bundira n-ti Yisa, ka n̄n ni Lazarusi daa la'am n-dira, ban ni daadam pam: ka Maata daa gyeemna. ³ Di saha ka Lazarusi sunz̄n̄p̄'a Mariama la daa zan̄ŋi ga'ari ni turaali kpaam, bun mari nyunya'asiri ka bu ligri zoaai pam, m-mari na nti soosi Yisa n̄nba, ka laa n-zan̄ŋi u z̄bw'ala n-nyeesiri a. Ka yiri maa ni s̄kam daa ti wumni turaali maa nyunya'asiri maa. ⁴ Gyuudasi Isikariȳcti muna, Yisa nyaand̄lis̄ n̄n daa ya figsi u la, daa yeli, ⁵ ni, "Wula zugu ka turaali wa bu koosi? Ba yi da koosi bu, ligri pam da naa n-yi na ka lala ligri naa n-toaai m-puri n-t̄ri n-ti faradima maa." ⁶ N̄n daa yeli lala maa gbinni daa pa la u ba'a m b̄e faradima maa yela ni, amaa ligri yela ni, dama u daa guri la ba la'abooriga, ka mun daa zuuri ka puuni la'aseesi. ⁷ Amaa Yisa daa labi n-yeli, "Ay, kyel u! U zan̄ŋi turaali kpaam wa n-zaali, see ka n s̄'abu daari ti paai. ⁸ Ya kur nin mari faradima ya saani sahakam. Man mun ku kpalim m-b̄e ya saani sahakam."

⁹ Yehudiya dima daadam pam daa ti wum, ni, Yisa daa b̄e beni. Dizugu ba daa la'asi na ni ba ti nya u, ka di pa lala zugu k̄k̄, amaa ni ba ti nya Lazarusi gba, Yisa n̄n daa yisigi s̄ kum ni la. ¹⁰ Lala zugu ka gyeen̄ŋu toondaandima daa ŋme taaba saawara ni ba ti ban̄ŋi ba nin ninji seem n-ku Lazarusi gba. ¹¹ Dama n̄n Lazarusi yela zugu daa kye ka Yehudiyadima pam daa nin̄ŋi la Yisa yedda.

¹² N-neaa beoo ka Yisa daa lu soori, ni u kyan̄ŋi Gyerusalem. Ka tin̄ŋa maa puuni zama pam daa ti wum lala, ¹³ ka daa zan̄ŋi tiisi wula n-yi na ni ba ti tuusi u soori. Ka ba daa ŋmeeri kpalin̄ŋa n-tasiri n-yetti, ni#: - "Hoosana!

Zugsun̄ŋu b̄e ni n-ti u -

N-ti s̄ n̄n zan̄ŋi ti Dugma yuuri n-kyenni na!

Zugsunngu n-ti Izraeli Naaba!"

¹⁴ Yisa mun daa nya bunna m-ba, hoo din sobi n-dooli seem la, ni#:-

¹⁵ "Di zori dabeem, nyin po'asariga wa,

Nyin Zayon tinna wa!

Nyama, i Naaba n kyenni i saani na wa!

U sigsi u manna baalimm,

Ka baari bumbila n-kyenni na."

¹⁶ Lala saha maa ka u nyaandoliba daa bu banji anjo gbinni; amaa Yisa n-kyenni daa kpe u gyirima zii la n-naai maa ba daa naayi teaai yela wa zaa m-banji, ni, ba daa danji n-sobi Yisa yela lala. ¹⁷ Di saha ka niriba pam daa doli Yisa n-kyenni na. Ba daa dola m-moonni Lazarusi yela, ni, n-kyenni daa booli u, ni, u yim gballi maa ni na, ka daa neaai u kum ni. ¹⁸ Yetto'a wa zugu gba ka niriba pam daa yi na ni ba ti tuusi u, n-kyenni daa tum makkri tumni wa zugu. ¹⁹ Ka dinna Farisii dima maa daa fabinni n-tiri taaba, ni "Ya bu nya? - Ti zabri u n-gyaa! Duniya wa dima maa zaa yi na ni ba ti doli u nyaanna!"

²⁰ Ninvugseeba daa be la timpuuni, ka ba daa yi Griika dima tinsi na ni ba ti di Kyuu maa. ²¹ Ka Griika dima wa seeba daa kye Filipi saani na, nyaandolis n-kyenni daa yi Betsaida na - tinkpanseaa kan ze Galilii tingbanjo ni. Ba daa yeli u, ni, "Ti Bapira, ti boori ti nya Yisa." ²² Filipi mun daa paai Anduru saani na ka ba daa la'am m-bo Yisa ziiya nti yeli u. ²³ Di saha ka Yisa daa labsi n-yeli ba, ni, "To! Saha maa paai na: sahanseaa ba nin zanji gyirima n-ti Ninsaala Bii maa. ²⁴ Yelima nti ka n yetti ya wa, ni, kaburli yi bu buri tinna n-kpi, ka kpalim la ka koka; amaa ka yi ti kpi muna, ka nin buli n-ninji sunnasunna. ²⁵ Di wulisiya, ni, so yi ti boori u nyovuri pam, u nin konna ka; so mun yi bu boori u nyovuri lala, duniya wa puuni, di daama nin guri di m-mari halli saha kan ka naari. ²⁶ Ninvugso n-kyenni boori u tumni n-tiri ma, kye ka u doli n nyaanna: ka man n-kyenni ya be seela maa, beni ka n tuntumna wa nin ti be ni. Ka n-kyenni tumni n-tiri ma la, m Ba Naawunni nin ti di daama gyirima."

²⁷ Ka Yisa daa laa n-yeli, ni, "Pampanjo ka n sufu sa'am: n ya n-yeli la wula? - N nin yeli, ni, 'M Ba, fa ma m-basi saha wa yelimugsa wa puuni.', bee? Ay! dama yelimugsa wa zugu ka n daa kye na nti paai saha wa na. ²⁸ N nin yeli, ni, 'M Ba, kye ka i yuuri nya pe'abu!', bee?" Ka di saha ka kukori n daa t'asi saazugu na, ni, "N siri pun kye ka n yuuri nya pe'abu, ka ka nin laa n-nya pe'abu yaasa." ²⁹ Zama maa ni ninvugseeba daa ti wum lala ka yetti taaba ni, "Saa tasiya!" Ka seeba mun daa yetti, ni, "Ay! Amaa malaakas t'asi n-ti u!"

³⁰ Yisa daa yeli ba, ni, "Pa man zugu ka kukori wa t'asi n-yi na, amaa yarima zugu. ³¹ Pampanjo ka ba katti duniya wa sariya. Ka n-kyenni su duniya wa fukumsi la muna - ba nin lusi u n-kari m-basi kpanna sa. ³² Man muna, ba yi ti zanji ma n-sa n-ya'ali saazugu maa n nin kye ka sokam kyenni n saani na." ³³ N n-kyenni daa yeli lala maa, u daa wulisiya n-kyenni ya n-kpi seem maa. ³⁴ Ka daadam daa yeli, ni, "Ba daa pun yeli ti ti zaaligu ni, ni, Naawunni yi ti kye ka Masiiya maa kye na n-di naam n-tuligi ti, u nin kpalim m-be ni sahakam; to, ka nyin

mun yetti, ni, Ninsaala Bii maa nin ti 'sa n-ya'ali saazugu'. Dinna, n-kyenni n lee n-nye 'Ninsaala Bii' wa?"

³⁵ Ka Yisa daa yeli ba, ni, "Saha beela yaasa ka neesim maa nin kpalim m-be ya saani. To; yan mari neesim sahanseaa la, see ka ya kyenni sunna ka zibsim di gbaai ya. So yi ti kyenni zibsim ni, di daama bu mi n-kyenni seela. ³⁶ Yan mari neesim maa sahanseaa la, see ka ya ninji neesim maa yedda, ka ya nin leebi neesim maa niriba."

Yisa daa yeli lala n-naai, ka daa kyanji nti so'ai ka kye ba. ³⁷ Halli n-kyenni daa pun tum alahazibu tuma ni makkri tuma ka ba nini nya maa zaa yori, ba daa bu sakki n-ninji u yedda. ³⁸ Di daa ninji lala ka anabi Aizaaya n-kyenni daa yeli seem siri daa ti ninji lala, ni#:-

"Ti Dugma, n-kyenni n daa ninji tin moonni seem la yedda? Naawunni n-kyenni wulisiya u yiiko maa, n-kyenni mun n nyara? Ay! - so ka ni."

³⁹ Di wulisiya, ni, ba ku toaai n-ninji yedda. Aizaaya mun daa maali n-yeli, ni#:-

⁴⁰ "U kye ka ba nini n zoomna,

Ka ba sufu ku sakki n-wumna.

Di yi pa lala ba nini nin neaai n-nyara,

Ka ba sufu nin wumni n-takkra,

Nti nya tippu n saani."

⁴¹ Aizaaya n-kyenni daa t'asi lala, u na pun nya Naawunni gyirima di saha maa, ka daa t'asi u yela maa. ⁴² Halli kamma maa pam daa ninji Yisa yedda, amaa ba daa bu kye ka so banji, dama ba daa zori Farisii dima maa dabeem, ni, di pa seem ba nin kari ba n-yiisi ba la'anna duri ni. ⁴³ Di wulisiya, ni, ba daa boori ni ninsaadima ti pe'ai ba, pa ni Naawunni pe'ai ba.

⁴⁴ Yisa mun daa tasi pampam n-yeli, ni, "Sokam n ninji ma yedda, pa mani ka u ninji yedda maa, amaa So n-kyenni daa tum ma na la ka u ninna. ⁴⁵ Ninvugso n-kyenni nyari ma la gba nyari la So n-kyenni daa tum ma na maa.

⁴⁶ Man kyenni na hoo neesim, ni n-kyenni ninji ma yedda la ku ti kpalim zibsim ni. ⁴⁷ Ninvugso mun n-kyenni wumni n yela wa n-tumni lala maa, n ku kari u sariya n-lusi u: dama n daa bu kye duniya wa na ni n ti kari ka sariya, amaa n kye na ni n ti tiligi duniya maa. ⁴⁸ Ninvugso mun yi zeemni ma ka bu sakkri n-tiri n yeligu maa, di daama sarikatta m be ni: man n-kyenni yeli yeliseelli - kana n ya kari u sariya n-lusi u, Zaadaari maa. ⁴⁹ Pa m mammantoori yela ka n yetta. Ay! - m Ba daa tum ma na ka daa zaali ma man ya yeli yeliseesi, ni man ya t'asi seem. ⁵⁰ M mi halli, ni, n-kyenni zaaligu maa nye la nyovuri kan ka tariga. Man n-kyenni yetti yeliseesi muna, hoo m Ba n-kyenni daa t'asi n-ti ma seem la, lala ka man gba t'asira."

13 Ban daa ti piili m-puusi Yakki-n-Gaari Kyuu maa sahanseaa la, Yisa ni u nyaandoliba n daa be ni: u daa banjiya, ni, saha maa paaya ni u bakki ka kye duniya wa n-kyanni u Ba saani. Ka n-kyenni daa pun wuri u niriba wa seem la - baseeba ban ya kpalim m-be duniya wa puuni maa - u daa na wuri ba halli ni u yaa tariga. ² Di saha ka Sintaani daa kpe Gyudasi sufu ni, n-kyenni Saimoon Isikariyoti bii la, ni u ti kye ka u zanji u sufu ni teesibeeri n-gbaai Yisa figsigu la. U daa pun

ninji lala pɔi, ka ba naayi la'am ni ba ti di. ³ Yisa mun daa mi halli, ni, u Ba Naawunni pun zaŋŋi bunseelikam zaa n-tisi u nuu ni; ka laa m-mi, ni, u daa yi ŋɔn Naawunni saani na ka ya labi n-kyanŋi u saani yaasa. ⁴ Ka dinŋɔna u daa doaai bundira diibu zii la ni n-zaani nti yeaai u kparigu ka zaŋŋi bɔɔduuwa n-lɔ u seaa ni. ⁵ Ka naayi zaŋŋi koom n-ninji tasilaa la ni n-gbaai u nyaandɔliba nɔba peaari; ka u daa zaŋŋi bɔɔduuwa la n-nyeesi n-nyeesi a n-ti ba. ⁶ U daa ninji lala nti paai Saimoon Piita saani na: ka ŋɔn Piita daa yeli u, ni, "Kala, n dugma, i ya peaa la man nɔba bee?" ⁷ Ka Yisa daa labsi n-yeli u, ni, "Man ŋɔn ninji seem maa muna, i ku toaai m-banŋi di gbinni pampaŋŋa; di nyaanŋa ka i nin ti banŋi." ⁸ Ka Piita yeli, "Ay, n ku sakki ni i peaa n nɔba la, halli sahakam!" Ka Yisa yeli u, ni, "N yi bu peaa i, i nuu laa n-ka n yela ni." ⁹ Ka ŋɔn Saimoon Piita daa yeli, ni, "Tɔ, n dugma! Ka dinŋɔna pa n nɔba kɔkɔ ka i ti ya peaa - see ka i peaa n nuusi ni n zugu m-paasi!" ¹⁰ Ka Yisa yeli, ni, "Ninvugɔ ŋɔn pun su koom, di daama bu laa m-boori suubu yaasa, amaa u peaa i nɔba kɔkɔa. Lala nin kye ka u leebi bunveelli kasi zaa." Ni, "Ti, ya siri nye la ninvugseeba ban peaa kasikasi. Amaa pa ya zaa." ¹¹ (U daa pun banŋi dɔɔ ŋɔn ya figsi u la yela, ka lala zugu ka u daa yeli, ni, pa ba zaa n nye ninvugveela kasikasi.)

¹² Tɔ: ka ŋɔn daa peaa ba zaa n-naai maa, u daa maali n-ye u kparigu n-labi bundira diibu ziiya. Di saha ka u daa yeli ba, ni, "Ammi, ya banŋi man ŋɔn ninji ya seem maa?" ¹³ Tɔ, di gbinni nŋa#: - Ya boonni ma la, ni, ya karimba ni ya dugma, bee m ma'ai ni? Ka yan yetti seem wa, di mari soori, dama man nye la lala n-ti ya. ¹⁴ Tɔ, ka mani, ya karimba ni ya dugma la, n peaa ya nɔba n-ti ya - ka di gbinni nye la: see ka yarim zaa gba ti peaa ya taaba nɔba n-tiri ba. ¹⁵ N tum tuma wa n-ti ya ni n ti wulisi ya ya tunsunŋu soori ŋɔn nye seem la, ka ya gba ti tumni lala. ¹⁶ Yelimaŋni ka n yetti ya wa, ni, daabri bu kpeem u dugma, bee, tuumu n-kpeem ŋɔn tum u. ¹⁷ Anŋɔ zaa ka ya pun banŋi: tɔ, zugsunŋu nin be ni n-ti ya, ka di nye la yan wumni a n-dɔli a maa. ¹⁸ Pa ya zaa yela ka n yetti maa: man mi man gamsi ninvugseeba la. See ka din daa sɔbi n-dooli maa siri nin ti ninji lala, ni: 'Man ni ninvugɔ ŋɔn la'amni n-diri diibu ni taaba, di daama yi la n nyaanŋa nti sa'am n yela.' ¹⁹ Ni, "Pampaŋŋɔ n danŋi n-wulisiri anŋɔ zaa n-tiri ya pɔi, ka a ti naayi ninji. Ka dizugu a yi ti siri ninji lala, ya nin banŋi n-ninji yedda, ni, 'mani n nye Man ŋɔn Be ni maa.' ²⁰ Yelimaŋni ka n yetti ya wa, ni, ninvugɔ ŋɔn ya n-deaai n tuumusɔ sunŋa, mani ka u deaara; halli ni ninvugɔ ŋɔn deaari ma muna - sɔ ŋɔn tum ma gba ka u deaara."

²¹ Yisa ŋɔn daa yeli dinŋɔ n-naai maa, sufusa'anŋu daa ti gbaai u, ka u daa yeli u noori yelimaŋni zaa, ni, "Ya sɔ n ye koosi ma n-figsi ma." ²² Ka u nyaandɔliba maa sufu daa gyetta, ka ba gɔsiri taaba m-birisiri ni ba ti banŋi sɔ maa. ²³ Ka Yisa nyaandɔliso daa pɔri n-tabli u saani; ŋɔn daa wuri pam sɔ n-daa la. ²⁴ Ka Saimoon Piita daa bugsi n-yeli doo wa, ni, u boosima Yisa m-banŋi ŋɔn tɔ'asiri sɔ yela maa. ²⁵ Di saha ka

nyaandɔla maa daa vuui m-paai Yisa n-sɔ'ai m-boosi u, ni, "ŋɔni nla, n dugma?" ²⁶ Ka Yisa daa labsi n-yeli u, "I yi ti nya ka n ŋmaai diibu n-sugi laa ni n-zaŋŋi n-ti sɔa - tɔ, ŋɔna nla." Ka u daa ŋmaai n-sugi ka zaŋŋi n-ti Gyuudasi, Saimoon Isikariyɔti bii la. ²⁷ Ka Gyuudasi ŋɔn daa deaai diibu la n-naai, di saha ka Sintaani daa kpe u sufu ni. Ka Yisa yeli u, "Nyin ŋɔn ya tum seelli maa, tumma yooma!" ²⁸ U nyaandɔliba maa mun daa bu mi u yeligu wa gbinni. ²⁹ Halli Gyuudasi daa su ba la'abooriga yela, ka baseeba daa yetti, ni, Yisa tɔ'asiri ligri yettɔ'a n-ti u, ni, u kyema nti da ba kyuu neema an kpalim na, bee, n-yiisi zakka n-ti faradima. ³⁰ Tɔ, ka Gyuudasi daa deaai diibu la ka doaai yooma n-yi. Di saha ka yunŋu daa zibi zimm.

³¹ Gyuudasi ŋɔn daa bakki n-naai la, Yisa daa yeli ba, ni, "Pampaŋŋɔ ka Ninsaala Bii maa gyirima ye yi paalu. Ka Naawunni gba gyirima yi paalu u saani na. ³² Ka din be la lala zugu, dinŋɔna Naawunni nin kasigi ka u gyirima ti yi paalu Ninsaala Bii la saani, halli yoomyooma ka u nin ninji lala." ³³ Ni, "M biisi, n ku laa n-yuui ya saani: di kpalim la beela ka ya nin ti bɔ m-bɔ n ziiya n-gyɛa. Man daa pun yeli lala n-ti Yehudiya dima maa, ni, man wa seelli maa, ya ku toaai m-paai beni: tɔ, ka pampaŋŋɔ n yetti lala n-tiri ya gba. ³⁴ N zaanni la zaali-paalli n-tiri ya, ni, ya wuri taaba; hoo man daa wuri ya seem la, yan mun wuri taaba lala. ³⁵ Ya yi siri ye wuri taaba lala, dinŋɔna sɔkam zaa nin banŋi, ni, ya nye la n nyaandɔliba."

³⁶ Ka Saimoon Piita daa boosi u n-yeli, "Yani ka i wa, n dugma?" Ka Yisa daa gyirigi u, ni, "Man n wa seelli maa, i ku toaai n-dɔli ma m-paai beni pampaŋŋa: amaa i nin ti naayi dɔli n nyaanŋa m-paai sahanseaa." ³⁷ Ka Piita daa laa n-yeli u, ni, "N dugma, bɔ n lee n-kyɛ ka n ku toaai n-dɔli i pampaŋŋa? N sɛ'asiya ni n kpi n-ti i." ³⁸ Ka Yisa labsi n-yeli u, ni, "Ni, i sɛ'asiya ni i kpi n-ti ma, bee? Ay! - yelimaŋni ka n yetti i wa, ni, nɔroo sa ku ti kum ka di pa la ka nyin sa nin pun kyiisi napɔmbuta, ni, i bu mi ma."

14 Ka Yisa daa laa n-yeli ba, ni, "Ya di kye ka ya sufu sa'am. Ya ninŋa Naawunni yedda, tɔ - ka ninji man gba yedda. ² Duri pam m be m Ba yiri maa ni, ka n wa ni n ti maali beebu ziiya siri n-zaali ya. Di yi da pa lala, n naa n-ku yetti ya, ni, lala n nye di. M bu ma'ari ya la ziri. ³ Ka man kyanŋi m-maali ya beebu zii n-naai, n nin labi na nti zaŋŋi ya n-kyanŋi, ka man ni yarima la'am m-be ni. ⁴ Ya mi man wa luginseaa maa soori." ⁵ Ka Tɔmaasi daa yeli u, "Ay, n dugma, ti bu mi nyin wa luginseaa maa; ti ya ninji la wula m-banŋi soori m-paai beni sa?" ⁶ Ka Yisa labsi n-yeli u, ni, "Mani n nye soori maa; mani n nye yelimaŋni gba, ka mani n nye nyɔvuri m-paasi. Sɔ ku toaai n-kyanŋi m-paai ti Ba Naawunni saani faasee ka u dɔli ma n-kyanŋi. ⁷ Yan yi banŋi ma wa, ya nin banŋi m Ba gba; ka pampaŋŋɔ zaŋŋi n-kyenna ya yi banŋi u, ka laa n-nya u." ⁸ Ka Filipi daa yeli u, "N dugma, wulisim ti i Ba maa - lala yi sakki ti!" ⁹ Ka Yisa daa labsi n-yeli u, ni, "N zɔ Filipi, man ni yan zaa kpɛya n-yuui pam, ka i na bu mi ma, fa? ŋɔnkam pun nya ma pun nya m Ba maa gba. Ka wula ka i yeli lala? -

ni, 'Wulisim ti i Ba maa.' ¹⁰ I bu ninji yedda, ni, m be la m Ba saani, ka m Ba mun be la man saani? Yetto'aseesi man to'asi n-ti ya maa pa la seesi an yi m mammanja saani na. Ay - m Ba njon be n saani maa - njona n tumni tuma maa. ¹¹ Ya ninjama ma yedda, ni, m be la m Ba maa saani ka m Ba gba be man saani. Di yi pa lala, ya ninjama ma yedda n tuma maa zugu. ¹² Yelimañni ka n yetti ya wa, ni, njonkam ninji ma yedda nin tum kaman man tumni seem maa. U nin tum halli tunkpeema n-gaari lala gba, dama man wa la m Ba maa saani. ¹³ Ka ya yi ti susi bunseelikam zaa n yuuri zugu, n nin tum lala, ka lala yi kye ka m Ba gyirima ti yi paalu, man u Bii maa zugu. ¹⁴ Ya yi susi ma bunseelikam n yuuri zugu, n nin ninji di."

¹⁵ Ka Yisa daa laa n-yeli ba, ni, "Ya yi wuri ma, ya nin sakki n noori zaaligu maa. ¹⁶ Ka n nin susi m Ba Naawunni, ka u nin ti ya sunjnisɔ yaasa, ka njon Sunj-na maa nin be ya saani halli saha din ka tariga. ¹⁷ Naawunni Sii nla, yelimañni daana. Duniya wa dima ku toaai n-deaai u, dama ba bu nya u, bee, m-banji u. Yarima mun mi u, dama u kpalim la ya saani ka u nin ti be ya ni. ¹⁸ N yi ti kyanñji, ya ku kpalim ya kɔkɔa, hoo kpibisi njon kpalim seem. Ay! - N nin labi ya saani na. ¹⁹ Di kpalim la beela ka duniya dima ku laa n-nya ma, amaa yarima nin nya ma; ka man njon vu maa zugu, ya gba nin vu. ²⁰ Dabsiri maa yi ti kye na, ya nin banji, ni, m be la m Ba maa saani, ka ya mun be n saani, halli ka man gba be ya saani. ²¹ Njonkam deaai la n noori zaaligu ka sakkri n-tumni lala, njona n nye so njon wuri ma. Ka njonkam wuri ma muna - m Ba nin wuri di daama, ka man gba nin wuri u, ka nin kasigi m manja n-wulisi u." ²² Di saha ka Gyuudasi bila daa yeli (pa Gyuudasi Isikariyɔti njon daa figsi Yisa nla, amaa u to'ama), ni, "N dugma, i ya ninji la wula n-kasigi i manja n-wulisi ti, ka duniya dima maa ku nya i?" ²³ Ka Yisa daa labsi n-yeli u, "Njonkam wuri ma nin deaai n yeligu, ka m Ba nin wuri u, ka man ni m Ba nin kye u saani na ka ti la'am m-be ni. ²⁴ Njonkam mun bu wuri ma ku deaai n yeligu maa, halli ka yeligu maa pa la n dinni, yeliseaa yan pun wum la, amaa m Ba njon daa tum ma na yeligu n nye ka."

²⁵ Ni, "Dinjo ka m pun yeli ya ka man kur be la ya saani maa. ²⁶ Sunjina maa muna, u yi ti paai na, njon nin wulisi ya bunseelikam, ka teaari ya man njon pun yeli ya seem maa zaa. Njona n nye Sii Kasi maa, ka m Ba Naawunni nin tum u na man yuuri zugu. ²⁷ Sufudoaa ka n tiri ya; di nye la m mammanja sufudoaa ka n zanji n-tiri ya. Pa duniya dima maa njon mari sufudoaa seem maa tataabu ka n zanji n-tiri ya. Yan di kye ka ya sufu sa'am, ya mun di kye ka dabeem mari ya. ²⁸ Ya pun wum man yeli ya seem, ni, n wa ni maa, ka n nin laa n-labi ya saani na. To, ya yi siri wuri ma, ya sufu nin maai dizugu, dama n wa la m Ba saani maa, dama njona n gaari ma. ²⁹ N ya n-yeli ya ni pɔi, ka di zaa naayi ninji; ka di yi ti ninji, ya nin mari yedda di zugu. ³⁰ N ku laa n-toaai n-to'asiri n-tiri ya, bee, n-diri azama, ka di ti yuui, dama njon su duniya wa fukumsi la kyenni na. U bu su la mani, ³¹ amaa di ninji lala nti kye ka duniya di-

ma nin banji, ni, n wuri la m Ba maa, ka lala zugu n tumni la bunseelikam zaa njon zaali ma seem."

"To: ya doaama ka ti kyanñji!"

15 Ka Yisa daa laa n-yeli ba yetto'anyesiri zanji n-kyanñji ban zanji tiseaa wala koom m-maanni ba daam la: ni, "Mani n nye tiwanni maa ni yelimañni, ka m Ba mun nye la tii maa daana. ² Wuliseaa kan be ma ni ka bu wanni wala, m Ba nin njamaa ka m-basi; amaa wuliseaa kan wanni walisuma, u nin gɔsi ka sunja n-waasi, ka ka ninji kasi, ni ka ti maali n-wanni pam. ³ To; yarima muna - ba pun gɔsi ya sunja ka ya yi ninji kasi, ka di nye la yetto'aseesi man to'asi n-ti ya wa zugu. ⁴ Ya kpalimma m-be man saani, ka n gba kpalim m-be ya ni. Tiwulli ku toaai n-wali wala ka toori yiiko ni, faasee ka ka kpalim m-be tii maa yiiko ni: lala ka ya gba ku toaai n-ninji seelli, see ka ya kpalim man saani ka man ti ya yiiko. ⁵ Mani n nye tii maa, ka ya mun n nye ka wula. Ya so njon kpalim m-be ma ni ka n gba kpalim m-be u ni, di daama nin toaai n-wanni wala pam, amaa man yi ka ya saani ya ku toaai n-ninji seelli. ⁶ Njonkam zaa bu kpalim m-be ma ni, ba nin njamaa di daama m-basi, hoo wuliseaa kan bu wanna, ka ba basi ka, ka ka kuui; ka ba la'asi anjo taabu nti nya, ka a di bugum. ⁷ Ya yi kpalim m-be ma ni, ka n yeligu maa kpalim m-be ya ni, ya yi ti susi bunseelli kam zaa, ya nin nya di. ⁸ M Ba yuuri nin nya pe'abu dinjo zugu, ni, ya wanni la wala pam, ka ya leebi n nyaandɔliba. ⁹ M Ba njon wuri ma seem, lala ka n gba wuri ya; ya kpalimma m-be n wurilim maa ni. ¹⁰ Ya yi deaai n zaaligu la ya nin kpalim m-be n wurilim maa ni; hoo man daa deaai m Ba zaaligu la ka kpalim m-be u wurilim maa ni la."

¹¹ Ka u daa laa n-yeli ba, ni, "N to'asi yetto'a wa n-ti ya, ni n sufupeelli la ti kpalim ya saani ka ya sufupeelli zoaai. ¹² Man zaaligu njonpa#:- ni, ya wuri taaba hoo man wuri ya seem wa. ¹³ Ninsaala ku toaai m-mari wurilim n-gaari njon, ni, so n zanji u nyɔvuri m-pa tali-ma u zɔdima zugu. ¹⁴ Yarima mun n nye n zɔdima. Ya yi sakki n-tumni man boori seem, n zɔdima n nye ya. ¹⁵ N ku laa m-booli ya n daaba yaasa, dama daabri zaa bu mi u dugma njon tumni seela. Ay! M booni ya la n zɔdima, dama n zanji man wum yeliseesi m Ba saani zaa n-wulisi ya. ¹⁶ Pa yarima n daa yiisi ma, amaa mani n daa yiisi ya, ka tum ya ni ya yima n-wanni wala pam ka ya wala nin ti yuui. Ka lala zugu nin kye ka ya yi boori seelli m Ba saani, man yuuri zugu, njon nin zanji n-ti ya. ¹⁷ Dinjo zugu ka n yetti ya, ni, see ka ya wuri taaba."

¹⁸ Ka u daa laa n-yeli ba, ni, "Duniya dima yi yaai ya, yan banjama ka ba pun yaai mani pɔi, ka naayi yaai ya. ¹⁹ Ya yi da nye la duniya wa manjoori niriba, duniya wa da naa m-boori ya yela; amaa yan pa duniya wa niriba zugu, man njon gamsi ya n-yiisi duniya wa yela ni zugu, lala ka duniya wa yaai ya. ²⁰ Ya teaam man njon daa yeli ya seem la, ni, daabri bu gaari u dugma. Ba yi da tum ma putoo, ya gba ka ba nin ninji ya putoo. Ban mun yi deaai n noori, ba nin deaai ya gba noori. ²¹ Anjo zaa ka ba nin ninji ya man zugu, dama ba bu mi m Ba njon daa tum ma na maa. ²² N yi daa bu kye na n-to'asi n-ti ba,

ba daa naa n-ku deaai taalli; amaa pampaŋŋo ba ku laa n-toaai n-kyiisi n-yi ba taalli maa ni. ²³ Nɔn yaai ma zaa, m Ba gba ka u yaai maa m-paasi. ²⁴ N yi daa bu wulisi ba tunseesi an na zi n-tum, ba daa naa n-ku deaai taalli; amaa pampaŋŋo ba pun nya ma ka laa n-yaai ma, n-tabii m Ba gba. ²⁵ Di be la lala ni di kye ka ba zaaligu yeligu la niŋi yelimaŋni, ni, 'M bu niŋi ba seela ka ba yaai ma yori.'

²⁶ Saawara Daana maa mun ya n-kye na, man ŋɔn ya n-tum so maa ni u yi m Ba saani m-paai ya na - Naawunni Sii nla, ka u nye la yelimaŋni daana, ka yiiri m Ba saani na. U yi ti kye na, u nin zaŋŋi n yela n-wulisi ya, dama n sehara daana n nye u. ²⁷ Ka di sumsi ni ya gba di n sehara n-wulisiri niriba, dama ya daa be n saani, halli piiligu ni sa."

16 Ka Yisa daa laa n-yeli ba, ni, "Dinŋo ka n yeli ya, ni, yan di kye ka ya yedda maa nyenŋi ya. ² Ba nin ti kari ya n-yiisi ba la'aŋŋu duri maa ni, ka saha nin ti kye na ka ninvugso ŋɔn ti ku ya nin ti teesi, ni, u gyeemni la Naawunni di zugu. ³ Niriba nin ti niŋni anŋo n-tiri ya, dama ba bu mi m Ba maa, bee, mani. ⁴ Amaa n yeli ya dinŋo ni di kye ka saha maa yi ti paai na, ya nin teaai man daa yeli ya seem nŋo."

Ka u laa n-yeli ba, ni, "N daa bu danŋi n-yeli ya dinŋo piiligu ni, man daa na be la ya saani maa zugu. ⁵ Amaa pampaŋŋo ka n kyenni la Nɔn tum ma na la saani, ka din zaasa yori ya so bu boosi ma man ya n-kyanŋi seela. ⁶ Amaa man ŋɔn yeli ya lala zugu ka sufusa'aŋŋu yi mari ya zaa. ⁷ Amaa n yetti ya la yelimaŋni, ni, di kpa ni n nin bakki ka kye ya, dama n yi bu kyanŋi, Sunŋna maa ku kye na. Man mun yi ti kyanŋi, n nin tum u ya saani na. ⁸ Ka u yi ti kye na, u nin kasigi n-ti duniya wa niriba ba tumbeeri taalli yela, ni ba yelimaŋni kaalinsi yela, ni Naawunni sariya karibu yela. ⁹ U nin wulisi ban tum taalli seem yela, dama ba bu niŋi ma yedda; ¹⁰ u nin wulisi ban ka yelimaŋni seem yela, dama n kyenni la m Ba saani ka ya ku laa n-nya ma yaasa; ¹¹ u nin laa n-wulisi, ni, ba nin ti nya sariya karibu ni yelimaŋni, dama ba pun kari duniya wa Daana maa sariya n-lusi u.

¹² Tɔ. N na mari yela pam ni n yeli ya, amaa di nin zoaai pam n-gaari ya. ¹³ Amaa Sii Kasi maa nin ti kye na n-kasigi Naawunni yelimaŋni maa zaa n-ti ya. U bu ti ya zaŋŋi u toori yiiko n-tɔ'asi n-ti ya, amaa u ya tɔ'asi la ŋɔn wum seelli, ni bunseesi an nin ti kye na yela m-paasi. ¹⁴ U nin ti ti ma gyirima, dama u ti ya deaai la man ŋɔn yeli u seem la n-yeli ya. ¹⁵ M Ba ŋɔn mari seesi - a seelikam zaa nye la n dinni, lala zugu ka n yeli, ni, Sii Kasi maa nin ti zaŋŋi n seelikam zaa n-yeli ya."

¹⁶ Ni, "Di nin ti niŋi saha beela ka ya ku laa n-nya ma, ka saha beela yaasa ya nin nya ma." ¹⁷ U nyaandɔliseeba daa yeli taaba, "Bumbo ka u yetti ti wa? - Ni, 'Saha beela ya ku nya ma, ka saha beela ka ya nin nya ma yaasa.', ni, 'Di nye la n kyenni m Ba saani.'" ¹⁸ Ka ba yeli, "Bɔ ka u wulisiri, ni, 'saha beela?' - Ay! ti ku toaai m-baŋŋi di gbinni!" ¹⁹ Ka Yisa daa mi, ni, ba boori ba boosi u, ka u daa yeli ba, ni, "Dinŋo ka ya boosiri taaba wa, bee bɔa? - ni n wulisiri, ni, saha beela ka ya ku laa

n-nya ma, ka saha beela ya nin nya ma yaasa? ²⁰ Yelimaŋni ka n yetti ya wa, ni, ya nin ti kum ka fabli, amaa ka duniya wa dima nin ti di nya'asim; ya sufu nin sa'am, amaa ya sufusa'aŋŋu maa nin ti takki sufudoaa. ²¹ Pɔ'a pudaana yi ya dɔ'ai, u mari sufusa'aŋŋu, dama u beerim saha paai u lala; amaa u yi ti dɔ'ai n-naai sa-haseaa maa, u ku laa n-teari beerim maa yaasa: ay! - u mari sufudoaa, dama u baŋŋiya, ni, u dɔ'ai bii la ka u be ni. ²² Ka sufusa'aŋŋu mari ya pampaŋŋo, amaa ya nin ti nya ma yaasa ka ya mari sufumaasim ni sufudoaa, ka so ku laa n-fa ya sufudoaa wa ya saani. ²³ Dirindaari maa di pa la ya nin ti susi bunseelli man saani: yelimaŋni ka n yetti ya wa, ni, ya yi susi seelli zaa m Ba saani u nin ti ya, man yuuri zugu. ²⁴ Halli ni pampaŋŋo ya na bu susi seela n yuuri zugu: susima ka ya nin nya, ka ya nin nya sufudoaa pam.

²⁵ N daa zaŋŋi yettɔ'anyesa n-yetti ya dinŋo, amaa saha kyenni na ka n ku ti tɔ'asi ya nyesa ni, amaa n nin kasigi n-yeli ya m Ba yela. ²⁶ Di daari ya nin ti susi n yuuri zugu, ka di pa la n yetti ya, ni, man nin susi m Ba n-ti ya; ²⁷ ay! - m Ba maa mammanŋa wuri ya, dama ya gba wuri ma ka niŋi yedda, ni, n yi la ŋɔn Naawunni saani na. ²⁸ N siri yi la m Ba saani n-kye duniya wa na; ka n nin laa n-yi duniya wa ni n-labi m Ba saani yaasa."

²⁹ Di saha ka u nyaandɔliba daa yeli u, ni, "Tɔ! Pampaŋŋo i kasigi n-yeli ti, pa nyesa ni yaasa. ³⁰ Pampaŋŋo ti yi mi, ni, i mi seelli kam; ka i karimba so ku laa m-boosi i boosa n-wulisiri i maa. Dinŋo zugu ti baŋŋiya, ni, i siri yi la Naawunni saani na." ³¹ Ka Yisa daa boosi ba n-yeli, ni, "Ya siri niŋi yedda, fa? ³² Ya bu nya? - saha kyenni na, halli m-pun paai na gba, ka ya nin ti wurim; ya sokam nin zo n-kuli u yiri ka kye ma n kɔkɔa - amaa n siri pa n kɔkɔa, dama m Ba maa be la n saani. ³³ N yetti ya anŋo, ni di ti kye ka ya mari sufudoaa n saani. Duniya wa ni ya mari yela, amaa ya mari sufukpeemni dama m pun nyaŋŋi duniya maa."

17 Ka Yisa ŋɔn daa yeli anŋo n-naai, u daa wukka u nini n-gɔsi saazugu m-puusi Naawunni n-susi, ni, "M Ba, saha maa paaya. Tima i Bii gyirima, ni i Bii maa gba ti zaŋŋi gyirima n-ti i. ² Dama i pun zaŋŋi yiiko n-ti u, ni u ti su sokam yela ka zaŋŋi nyɔvuri kan ka tariga n-ti baseeba nyini, m Ba, ŋɔn daa ti u la zaa.

³ Nyɔvuri kan ka tariga wa nŋo: ni, ba ti baŋŋi nyini, m Ba, ni, nyin kɔkɔ n nye Naawunni yinni ni yelimaŋni; ka laa m-baŋŋi Yisa Kirisita, nyin ŋɔn tum so la na. ⁴ Tɔ: n tum tunseesi nyin ŋɔn daa ti ma ni n ti tum la, halli nti naai: ka lala ka n zaŋŋi gyirima n-ti i, duniya wa puuni. ⁵ Ka dinŋoŋa pampaŋŋo, m Ba, tim ma gyirima i saani hoo man daa nya gyirima seem pɔi ka duniya wa naayi piili la.

⁶ N yiisi i yela n-wulisi seeba nyin ŋɔn daa yiisi duniya wa ni n-ti ma la. I maŋtoori niriba n nye ba, ka i daa zaŋŋi ba n-ti ma ka ba deaai i noori. ⁷ Pampaŋŋo ba baŋŋiya, ni, seelikam nyin ti ma la yi la i saani na.

⁸ Dama n daa zaŋŋi yettɔ'aseesi nyin daa ti ma la n-ti ba, ka ba deaai a. Ba daa mi sunŋasunŋa, ni, n yi la i saani na, ka laa n-niŋi yedda, ni, nyini n daa tum ma na. ⁹ Ban ka n susiri i zaŋŋi n-kyanŋi ba zugu. M bu

susiri n-tiri la duniya wa dima, amaa seeba nyin r̄n̄n̄ daa ti ma la zugu ka n susira, dama ban n nye i niriba. ¹⁰ Halli man mari seela zaa nye la i dinni, ka nyin r̄n̄n̄ mari seela n nye n dinni - ka niriba wa zugu ka n nya gyirima. ¹¹ Man ku laa m-be duniya wa ni, amaa ban na kpalim m-be la duniya ni, ka man mun kyenni i saani na. M Ba Kasi, guri ba sun̄ḡa i yuuri yiiko la zugu - yuseaa ka i daa zan̄ḡi n-ti ma la - ni ba ti be yimmu hoo man ni nyin nye yimmu seem la. ¹² Man r̄n̄n̄ daa be ba saani sahanseaa la, n daa zan̄ḡi la yuseaa nyin r̄n̄n̄ daa ti ma la n-guri ba. Ka ba be ni ka ba s̄s̄s̄ bu baasi ȳr̄i, ka di yi pa la baasiȳr̄i daana la k̄k̄k̄a, ni din daa s̄c̄bi n-dooli la siri ti nin̄ḡi lala. ¹³ N kyenni la i saani na pam-pañḡa, amaa an̄ḡa ka n yetta, man na be duniya wa puuni maa, ni di kye ka ba ti nya n sufupeelim zaa ka bu p̄s̄s̄iḡi seela. ¹⁴ N zan̄ḡi la i yeligu n-ti ba, ka duniya dima kur yaai ba di zugu, dama ba pa la duniya wa niriba, hoo man gba r̄n̄n̄ pa duniya wa nira seem. ¹⁵ N susigu pa la, ni, i yiisi ba duniya wa ni, amaa, ni, i ta'ai Sintaani Yelibeer̄i Daana ka kye ba. ¹⁶ Pa duniya wa niriba n nye ba, hoo man gba r̄n̄n̄ pa duniya wa nira seem. ¹⁷ I yeligu nye la yelimaḡni; dinḡna kur kye ka yelimaḡni wa mari ba, ni ba ti leebi i niriba kasikasi. ¹⁸ Hoo nyin daa tum ma duniya wa ni na seem la, lala ka n gba tumni ba duniya ni. ¹⁹ Ban zugu ka n zan̄ḡi m maḡḡa n-ti i; ni ba gba nin ti zan̄ḡi ba mansi n-ti i, yelimaḡni maa zugu.

²⁰ Pa niriba wa k̄k̄k̄ zugu ka n susiri n wunsusigu wa: n susigu laa m-be ni n-tiri ninvugseeba zaa ban nin nin̄ḡi ma yedda zan̄ḡi n-yi ba lahabaari mooligu maa. ²¹ Ii, m Ba, lala nin kye ka ba zaa leebi yimmu kaman nyini m be ma ni la, ka man gba be i ni: lala ka ba gba nin be ti ni, ka di nin kye ka duniya wa dima ban̄ḡi, ni, nyin daa tum ma na, ka ba nin̄ḡi lala yedda. ²² Man mun deaai la gyirimaseaa nyin r̄n̄n̄ daa zan̄ḡi n-ti ma la ka laa n-ti n niriba wa. Di nin kye ka ba be yimmu, kaman man ni nyini, m Ba, r̄n̄n̄ be la yimmu seem la. ²³ Ka n nin be ba ni, ka nyin mun be ma ni. Kye ka ba be ni ni nangbanyinni, ka lala nin kye ka duniya wa dima ban̄ḡi, ni, nyin daa tum ma na ka man mun wuri niriba wa kaman nyin r̄n̄n̄ wuri ma seem. ²⁴ M Ba, ninvugseeba nyin zan̄ḡi n-ti ma la - m boori ba be n saani man r̄n̄n̄ be seela zaa, ka ba nin nya n gyirima - nyin r̄n̄n̄ daa zan̄ḡi gyirimaseaa n-ti ma la. Ka di nin wulisiri, ni, i daa wuri ma p̄c̄i ka daa naayi naam duniya wa. ²⁵ M Ba yelimaḡni daana, halli ni duniya wa dima na zi i yela, man mun mi i, ka n niriba wa gba mi, ni, i tum ma na. ²⁶ N gba pun kye ka ba ban̄ḡi i, ka kur kye ka ba ban̄ḡi nyin r̄n̄n̄ nye s̄c̄a. Di nin kye ka wurilim be ba saani, ka di nye wurilim seaa nyin mari zan̄ḡi n-ti ma; ka man gba nin be ba saani."

18 T̄c̄: ka Yisa r̄n̄n̄ daa puusi Naawunni n-naai, r̄n̄n̄ ni u nyaand̄liba daa doaai n-kyan̄ḡi nti yakki Kyiddir̄n̄ kuliga baa ni. Beni ka tiisi puu daa be ni, ka r̄n̄n̄ ni u nyaand̄liba maa daa paai nti kpe ka ni. ² Ka d̄c̄c̄ r̄n̄n̄ ya figsi u maa, Gyuudasi la, daa mi beni, dama ba zaa daa kyenni tiisi puu maa ni sahakam ni ba ti diri taaba azama. ³ Dizugu r̄n̄n̄ Gyuudasi daa mari

soogyadima, ni ninvugseeba ban daa nye gyeen̄ḡu toondima ni Farisii dima niriba, ka ba daa kyan̄ḡi beni. Ba daa mari ba t̄c̄ppu neema ni bugum m̄k̄pala ni firiladima n-kyan̄ḡi nti paai puu maa ni. ⁴ Yisa mun daa pun ban̄ḡi bunseeelikam din ya nin̄ḡi u, ka u daa yi na nti boosi ba, ni, "N̄n̄n̄i ka ya boora?" ⁵ Ka ba daa labsi n-yeli, ni, "Yisa ziiya ka ti boora, Nazareti doo la." Ni, "Mani nla." Halli Gyuudasi gba, minaafikka la, daa be la ba saani n-z̄ea. ⁶ Ka Yisa r̄n̄n̄ daa yeli, ni, "Mani nla." maa, ba zaa daa labi ba nyaan̄ḡa n-lu la tin̄ḡa. ⁷ Ka Yisa daa maali m-boosi ba yaasa, ni, "N̄n̄n̄i ka ya boora?"; ka ba yeli u, ni, Yisa zii ka ba boora, ni, Nazareti doo la. ⁸ Ka u labsi n-yeli ba, ni, "M pun yeli ya, ni, mani nla; dinḡna di yi nye la mani ka ya boora, ya kur kye ka niriba wa bakki n-kyan̄ḡi." (⁹ Lala daa kye ka r̄n̄n̄n̄ yeli seem maa siri ti nin̄ḡi, ni, "M Ba, ninvugseeba ka i zan̄ḡi n-ti ma la, m bu kye ka ba s̄s̄s̄ ti baasi ȳr̄i.") ¹⁰ Ka Saimoon Piita daa mari takoobi, ka u daa foaai ka ka kye d̄c̄c̄ nudirigu tubri n-fikki m-basi. Doo maa daa nye la Gyeen̄ḡu Toondaana la daabs̄c̄a, ka u yuuri boonni Malikiyiisi. ¹¹ Ka Yisa daa yeli Piita, ni, u zan̄ḡi u suu maa n-labsi n-su ka teoo maa ni, ni, "M Ba zaali soori wa n-ti ma, hoo k̄c̄beaa ka u zan̄ḡi n-ti ma bunnyuura ni n nyu - ka n ya nin̄ḡi la wula n-za'asi ka nyu-ubu?"

¹² Di saha ka soogyadima maa, ni ba zuguraana, ni Yehudiya dima maa Pirinsi la m-paasi, daa gbaai Yisa n-l̄c̄ u. ¹³ N-daa di zan̄ḡi u n-dañḡi n-kyan̄ḡi Annasi saani - Kayafasi deema n-daa la, ka r̄n̄n̄n̄ mun Kayafasi daa di Gyeen̄ḡu Toondaana lala yuumni maa. ¹⁴ N̄n̄n̄ Kayafasi muna, u daa nye d̄c̄c̄ r̄n̄n̄n̄ daa pun ḡm̄e u saawara n-ti Yehudiya dima maa, ni, ba yi ti kye ka ninvugyinni ti kpi n-ti niriba maa zaa, di nin s̄c̄a.

¹⁵ T̄c̄; di saha ka Saimoon Piita daa kari Yisa n̄c̄ba n-d̄c̄la - r̄n̄n̄ ni Yisa nyaand̄lis̄c̄ m-paasi. Ba daa paai Anaasi yiri maa na, ka lala yiri dima maa daa mi nyaand̄lis̄c̄ la yela sun̄ḡa, ka di zugu ba daa kye ka u kpe dund̄ḡḡu maa ni. ¹⁶ Piita mun daa kpalim n-z̄e samanni maa ni, amaa u taraana la daa labi na n-yeli p̄c̄'asariga la, za'an̄ḡura maa, ka mari u n-kpea. ¹⁷ Ka p̄c̄'asariga la daa yeli Piita, ni, "Ammi, nyin gba pa la doo wa nyaand̄la?" Ka u daa labsi n-yeli u, ni, "Ay! Pa mani." ¹⁸ Waari saha n-daa la, ka dund̄ḡḡu ni dima maa - daaba ni Pirinsi la - daa pun la'asi saala n-nyoaa i bugum, ka ba daa z̄e ni n-wuusira. Ka Piita gba daa la'am ba saani n-wuusiri bugum maa.

¹⁹ Gyeen̄ḡu Toondaana maa daa boosi Yisa u nyaand̄liba yela ni u wulisigu. ²⁰ Ka Yisa daa labsi n-yeli u, ni, "N kasigi n-yeli paalu ni n-ti duniya dima maa zaa: saha kam ka n wulisiri la la'añḡu duri ni, bee Naawunni Gyeen̄ḡu Yiri ni, luginseesi ka Yehudiya dima maa zaa n la'amni taaba. N daa bu s̄c̄'ai n-yeli seela. ²¹ C̄c̄ zugu ka i boosiri la mani? See ka i boosi baseeba ban daa wum maa m-bañḡi man daa yeli ba seem. Ban m mi man r̄n̄n̄ daa yeli seem n-ti ba." ²² Ka r̄n̄n̄ daa yeli lala n-naai, sapaasins̄c̄ r̄n̄n̄ daa z̄e n-tab̄i beni daa ḡm̄e Yisa ka yeli u, ni, "Lala ka i labsi Gyeen̄ḡu Toondaana maa, bee?" ²³ Ka Yisa daa labsi n-yeli, ni,

"Man yi t'asi n-kyirim, see ka i di n kyirinju wa sehara. Amaa n yi yeli sunja, wula ka i nme ma?" ²⁴ Di saha ka Annasi daa kye ka ba la u n-zi n-taasi Kayafasi saani, Gyeenju Toondaana maa n daa nye u gba.

²⁵ Lala saha maa ka Saimoon Piita daa kpalim n-zeya n-wuusiri u manja. Ka ba yeli u, ni, "Pa nyin gba n nye u nyaandoliba yinni?" Ka u daa kyisiya ka yeli, ni, "Ay! pa mani!" ²⁶ Ka Gyeenju Toondaana daabsa gba daa yeli u, ni, "N da bu nya i tiisi puu maa ni, nkan Yisa saani?" - daabri wa daa nye la do'ara n-ti Piita nkan fikki dɔɔɔ tubri la. ²⁷ Piita daa kyisiya yaasa, ka di saha ka nroo daa kum.

²⁸ Bekyikyeeo saha ka ba daa zanji Yisa n-yi Kayafasi yiri ni n-kyanji Baariki yiri ni. Ba mammansi daa bu kpe Baariki puuni, ni ba di di kyisigu taalli ka kɔnɔnɔ Yakki-n-Gaari Kyuu maa diibu di zugu. ²⁹ Dinzugu Gɔmna Pailiti daa yi ba saani na, m-paai ba nti yeli, ni, "Taal-li bɔ ka ya zanji n-galim doo wa?" ³⁰ Ka ba daa labasi n-yeli u, "Doo wa yi da pa la tumbeeri daana, ti naa n-ku zanji u n-tisi." ³¹ Pailiti daa yeli ba, ni, "Tɔ, ya zanji ma u n-kari u sariya zanji n-kyanji ya toori kaari zaligu yela." Ka Yehudiya dima wa daa labasi n-yeli u, ni, "Ay! - soori ka ni ka ti nin kari sɔ sariya n-lusi u n-ku u." ³² (Lala daa kye ka Yisa yeligu siri ti niɔi yelimanɔi nkan daa pun wulisi ba u kum soori la.) ³³ Di saha ka Pailiti daa laa n-kpe Baariki puuni ka booli Yisa na nti yeli u, ni, "Nyini n nye Izraeli dima Naaba la?" ³⁴ Ka Yisa daa labasi n-yeli u, "I yetti la lala i mantoori noori ni, bee, seeba n yeli lala n-ti i?" ³⁵ Ka Gɔmna Pailiti daa yeli u, "Yehudiyadoo n nye ma? - Ay! i mantoori butiri niriba maa zanji i n-ti ma na - halli ya Gyeenju Toondaana gba. Tumbɛɔ ka i daa tum?" ³⁶ Ka Yisa daa labasi n-yeli u, ni, "N naam pa la duniya wa puuni naam. Di yi pa lala, n nyaandoliba da naa n-zabi n-ta'ai ma ka sɔ ku zanji ma n-ninɔi Yehudiya dima maa nuu ni. Man mun naam suulinsi bu yi la duniya wa ni na." ³⁷ Ka Pailiti yeli, "Asee i nye la naaba, fa?" Ka Yisa daa labasi, ni, "Nyini n nye nkan yeli, ni, naaba n nye ma. Dinɔnɔ zugu ka ba daa do'ai ma, ni n di sehara n-tiri yelimanɔi yela. Nɔnkam nye yelimanɔi daana wumni n kukɔri maa." ³⁸ Ka Gɔmna Pailiti daa labasi n-yeli u, ni, "Bumbɔ n nye yelimanɔi wa?"

Ka Pailiti nkan daa yeli lala n-naai, u daa laa n-yi Yehudiya dima maa saani nti yeli ba, ni, "M bu nya taalli doo wa saani. ³⁹ Amaa ya kaari m be ni, ni, n zanji dansarika daana sɔ n-yiisi n-ti ya na, ya Yakki-n-Gaari Kyuu wa zugu. Tɔ, ya boori n yiisi Yehudiya dima Naaba wa n-ti ya na, bee?" ⁴⁰ Amaa ba daa laa n-kaasi pam-pam n-yetti, ni, "Pa doo wa, see Barabasi!" (Nɔn Barabasi mun daa nye la fafaara.)

19 Di saha ka Gɔmna Pailiti daa zanji Yisa n-tisi ka ba zanji daari n-feebe u. ² Ka soogyadima maa daa zanji goosi m-paam, ka yetti, ni, naam zupiliga n nye ka. Ba daa zanji ka m-pili u zugu, ka zanji naam kparizeo n-yeeli u. ³ Ba daa kyenni u saani na nti maanni u la ansarisi, ni, "Ndana, m Ba Izraeli Naaba!", ka lbri u pe'asi. ⁴ Pailiti mun daa labi n-yi n-yeli daadam maa, ni, "Tɔ! m mari u na nti ti ya, ni ya banji,

ni, man bu nya u taaliseaa." ⁵ Ka Yisa daa yi na, ka u na pinni la goosi zupiliga maa, ka ye kparizeo la. Ka Pailiti daa yeli ba, ni, "Nya doo maa!" ⁶ Gyeenju kamma maa mun daa nya u, ban ni ba Pirinsi dima maa, ka daa gbaai tasibu, ni, "Ya kpaasim u n-tabli dɔpulli zugu! Kpaasim u!" Pailiti mun daa gyerigi n-yeli, ni, "Tɔ: ya deaam u n-kpaasi ya mammansi! Man mun bu nya u taaliseaa ni n galim u." ⁷ Yehudiyadima maa daa labasi n-yeli "Ti mari la ti zaaligu ka di wulisi, ni, di sum ka u kpi, dama u zanji u manja n-yetti, ni, Naawunni bii n nye u." ⁸ Ka Gɔmna Pailiti nkan daa ti wum lala maa, dabeem daa kpa u m-paasi. ⁹ Ka u daa mari Yisa n-labi n-kpe Baariki zanji maa puuni m-boosi u, ni, "Yeni ka i yi na?"; ka Yisa daa bu labasi u seela. ¹⁰ Ka u daa laa n-yeli u, "I ku t'asi n-ti ma? I bu mi, ni, m mari yiiko ni n kye ka ba basi i, bee, ba kpaasi i n-tabli dɔpulli zugu n-ku i?" ¹¹ Ka Yisa yeli u, "I ka yiiko n nin toaai, di yi pa la yiiko maa yi Naawunni saani na. Dinzugu ninvugɔ nkan figsi ma n-ti i la nin deaai taalli n-gaari i." ¹² Di saha zanji n-kyenna ka Pailiti yi boori sɔseaa nkan nin dɔli m-basi Yisa. Amaa Yehudiyadima maa daa tasiri n-yetta, ni, "I yi basi doo wa di wulisiya, ni, i pa la Room NaaTitaari maa zɔa! ninvugɔ nkan yenni, ni, u nye la naaba - tɔ! di daama za'asiri NaaTitaari la naam maa!"

¹³ Gɔmna Pailiti nkan daa wum lala, u daa mari Yisa n-yi na, ka daa zini u sariya karibu bimbinni maa zugu. Beni ka ba daa booni, ni, "*Litsitroota*" la, ka ka yuuri Hibruuli ni daa nye la '*Gabbata*' - ka di gbinni "Kuga Zi-iyi" maa. ¹⁴ Di saha maa n daa nye Yakki-n-Gaari Kyuu siri maaligu daari, ka di daa paai agbaa saha ka Pailiti daa yeli Yehudiyadima maa, ni, "Ya nyama, ya Naa maa nja!" ¹⁵ Ban mun daa tasi pampam n-yeli, ni, "Mari u m-bakki! Kpaasim u n-tabli!" Ka Pailiti daa boosi ba, ni, "Ammi, ya bu boori n ku ya Naaba maa?" Di saha ka gyeenju kamma maa daa labasi n-yeli, "Ay! - Ti ka Naaba, m-paasi Room NaaTitaari maa zugu!" ¹⁶ Di saha ka Pailiti daa zanji Yisa n-tisi ni ba ti ku u.

Dinzugu ba daa zanji Yisa ¹⁷ n-kye ka u bugi u mantoori kum dɔpulli daari n-kyanji nti paai ya'aseaa ban booni "Zugunmaanɔi Ziya", di n nye, Hibruuli ni, '*Goligotta*' la. ¹⁸ Beni maa ka ba daa kpaasi u n-tabli dɔpulli maa zugu ka zanji ka n-sa, ka laa n-kpaasi niri-ba ayi m-paasi u zugu, n-zanji ba yinni dɔpulli n-sa Yisa ya'ari wa sa, ka zanji kanla muna n-sa u ya'ari wa sa, ka Yisa daa be ba sunsukkuni. ¹⁹ Gɔmna Pailiti daa pun sɔbi bunni n-tabli dɔpulli maa saazugu, ni, "YISA, NAZARETI DOO LA, NNJA: YEHUDIYADIMA NAABA."

²⁰ Yehudiya niriba pam daa karim lala sɔppu maa, dama ban daa kpaasi Yisa seela ni Gyerusalem timpuuni daa bu w'a; halli ba daa sɔbi ka Hibruuli yetto'a, ni Room yetto'a ni Griiktiri gba. ²¹ Yehudiya gyeenju toondaandima maa mun daa yeli Pailiti ni, "Ay! di sɔbi, ni, 'Yehudiyadima Naaba' amaa, ni 'U yeli u mammanja yela, ni, 'Yehudiyadima Naaba n nye ma.' "

²² Ka Pailiti daa labasi n-yeli ba, ni, "Man nkan sɔbi seem la, di sɔbiya!"

²³ Soogyadima anaasi maa nkan daa kpaasi Yisa n-naai, ba daa deaai u situra m-puri bunaasi n-tɔri taa-

ba. U waari kparigu mun n daa nye bunsunḡu, ka ba wugi ka bummunni ka bu se ka tanni: ²⁴ ka ba daa yeli taaba, ni, "Ya di kye ka ti toaai ka n-tōri see ka ti tō tete m-banḡi ḡḡn ya deaai!" Lala ka din daa sōbi n-dooli siri daa niḡi, ni#:-

"Ba zaḡḡi n situra n-tōri n-ti taaba

Ka tō la tete n kyinkyinni zugu."

Tō: soogyadima maa ḡḡn daa tum seem nla. ²⁵ Tō, ka pō'aba daa ze n-tabi Yisa dōpulli ziiya: u ma Mariama n daa be ni, ni ḡḡn Mariama sunzō la; ni u tō'ama, Klō-paasi pō'a; ni Mariama Magdala tinḡa pō'a la gba. ²⁶ Ka Yisa daa nya ka u ma n zeya, ḡḡn ni u nyaandōliso ḡḡn daa wuri pam la gba. Ka u yeli u ma maa, ni, "Nyama, m ma, i bii nḡa." ²⁷ ka laa n-yeli doo maa, ni, "Nyama, i ma nḡa." Ka di saha zaḡḡi n-kyenna u nyaandōla wa daa deaai Yisa ma u toori yiri maa ni.

²⁸ Tō: di daa niḡi lala, ka Yisa daa naayi ti banḡi, ni, u tum bunseelikam zaa n-naai. Di saha ka u daa yeli, "Kōnyuuri m mari ma!" - ka yeligu wa gba dōli la din daa pun sōbi n-dooli Litaafi maa ni seem la. ²⁹ Di saha ka damiisiri n daa be dukku ni n-ze beni. Ka ba daa zaḡḡi sō'asu n-niḡi daam maa ni n-kusi ka n-tabli bunny zugu n-duusi m-paai u noori, ni, u nyuuma. ³⁰ Ka Yisa ḡḡn daa nyu n-naai maa, u daa yeli, ni, "Di naaya!", ka daa sunni u zugu n-leebe bunny din ka ni.

³¹ Dirindaari maa daa nye Kyuu maa siri maaligu dabsiri, ka lala zugu ka Yehudiyadima maa daa bu boori la niriba n kpalim n-tabli dōpula maa ni ba ti kpi ka di be la Kyuu la Vuusim Dabsiri maa ni, dama dabsitibsi daari n-daa la. Ka ba daa susi Gōmna Pailiti, ni, u kye ka ba kabsi niriba maa gbaya ka ba kpi yooma ka ba sigsi ba na. ³² Di zugu ka soogyadima maa daa paai ba saani n-kabsi doo yinni gbaya, ni ḡḡnla gba gbaya - dōseeba ban daa la'am n-kpaasi Yisa saani la. ³³ Amaa ban daa paai Yisa saani na nti nya ka u pun kpi ni maa, ba daa bu kabsi u gbaya. ³⁴ Amaa ba ninvugzō daa zaḡḡi u kpanni n-kusi Yisa pulugri ka ziim daa toosi n-yi na, ni koom m-paasi. ³⁵ [Tō, ya bu nya? - ḡḡn yetti lahabaari wa n daa be beni ka u nini nya. U lahabaari yeligu wa nye la yelimaḡni: u mammaḡḡa mi halli, ni, yelimaḡni n nye di, ni ya gba ti niḡi yedda di zugu.]

³⁶ Anḡḡ zaa daa niḡi lala ni di kye ka din daa sōbi n-dooli siri niḡi yelimaḡni, ni, "U kōba muna - aseaa zaa ku kabsi." ³⁷ Ka di laa n-sōbi yaasa, ni, "Ba nin ḡōsi n-nya ban daa kusi sō la."

³⁸ Tō: dōzō n daa be ni ka u yuuri boonni Gyoosefi, ḡḡn daa yi Arimatii tinḡa la na. Ka ḡḡn Gyoosefi daa nye sō ḡḡn daa dōli la Yisa, amaa u daa sō'ai n-dōli ni, Yehudiyadima maa dabeem zugu. Ka Yisa kum nyaanḡa u daa kye Pailiti saani na nti susi u, ni, u kye ka u deaai Yisa ningbinḡu la n-sō'ai. Ka Pailiti daa sakki n-ti u. Ka Gyoosefi daa kyanḡi nti deaai ningbinḡu maa m-bakki n-kyanḡi. ³⁹ Nikōdiimusi gba daa dōli ḡḡn Gyoosefi n-kye na, ka u daa mari turaaliseesi ni kpanyu-uma an mari nyunya'asa ka a ligri zoaai. U daa mari a pam gba. Nikōdiimusi ḡḡn daa pun kye Yisa saani na yunḡu la n-daa la. ⁴⁰ Ba daa zaḡḡi Yisa ningbinḡu maa n-vili n-vili tampeela n-niḡi turaali dima wa, hoo ba

Yehudiyadima kum sō'abu kaari ḡḡn daa nye seem.

⁴¹ Ka gaadi daa be beni, ziseaa ban daa ku Yisa la ni, ka gaadi maa puuni ka ba daa pun kyibi tampifeoo gballi duu, amaa ka na bu zaḡḡi sō n-sō'ai ka puuni. ⁴² Beni ka ba daa zaḡḡi Yisa n-dooli, dama ka daa bu wō'a: ba daa na kur teesiri la Yehudiyadima Kyuu maa siri maaligu dabsiri yela.

20 Din daari asuba pinipini - Alahadaari n-daa la - halli beoo ḡḡn daa na bu neaai la, Mariama, Magdala tinḡa pō'a la, daa kyanḡi dabsiri maa ni. Ka u daa ti nya ka kugri maa laa n-ka dabsiri maa noori ni. ² Ka u daa zō n-labi Saimoon Piita saani na, ḡḡn ni Yisa nyaandōla sōa, dōzō Yisa ḡḡn daa wuri pam la. M-paai ba na nti yeli ba, ni, "Ba zaḡḡi ti Dugma n-yiisi u dabsiri maa ni na, ka ti bu mi ba n zaḡḡi u n-niḡi seela!" ³ Ka Piita ni nyaandōla wa daa doaa n-kyanḡi dabsiri maa ni. ⁴ Ba bayi maa daa zōra, ka ḡḡnla daa zō n-gaari Piita n-danḡi u tooni m-paai dabsiri maa na. ⁵ U daa kunni n-nya tampeela maa ḡḡn dōya, amaa u daa bu kpe dabsiri duu maa ni. ⁶ Di saha ka Piita daa kari u nōba ka naayi paai na nti kpe dabsiri duu maa ni. Nḡḡn gba daa ḡōsi n-nya tampeela ka a dōya, ⁷ ka daa laa n-nya kyinkyinseaa ba n daa zaḡḡi m-pili Yisa zugu la - kana mun daa kpabi ni n-dō kpanḡa sa, ka daa ka tampeela maa ziiya. ⁸ Di saha maa ka nyaandōla la gba daa kpea - sō ḡḡn daa danḡi tooni m-paai beni la. Nḡḡn mun daa ḡōsi n-nya, ka daa niḡi yedda. ⁹ (Ya bu nya? Ba daa na kur bu banḡi Litaafi maa ḡḡn daa yeli seem la, ni, see ka u doaa kum ni.) ¹⁰ Ka ba bayi maa daa labi n-kuli.

¹¹ Mariama mun daa kpalim n-ze la dabsiri maa zii n-kumna. U daa kur kpalim n-kumni maa, ka kunni n-ḡōsi dabsiri duu maa puuni ¹² nti nya malaakadima ayi ka ba ye neenpeela n-zi n-tabi Yisa ningbinḡu maa ḡḡn daa dō seela. Ba yinni n daa zi Yisa zugu ya'ari ni, ka ḡḡnla mun daa zi u gbaya ya'ari. ¹³ Ka ba daa boosi Mariama n-yeli, "Pō'a, bō n niḡi ka i kumna?"; ka u daa labi n-yeli ba, ni, "Ba zaḡḡi la n Dugma, ka m bu mi ba n zaḡḡi u n-niḡi seela." ¹⁴ Di saha ka u daa ḡmaligi u nyaanḡa nti nya Yisa ka u zeya, amaa u daa bu banḡi, ni, Yisa nla. ¹⁵ Ka Yisa daa boosi u, ni, "M ma, bō n niḡi ka i kumna? I boori la sō ziiya, bee?": ḡḡn mun daa teesi, ni, gaadi maa daana n nye u, ka dizugu u daa yeli u, ni, "M Bapira, nyin yi zaḡḡi u m-bakki, nyin wulisi ma ka n kyanḡi nti zaḡḡi u." ¹⁶ Ka Yisa daa yeli u, "Maria-ma!", ka ḡḡn mun daa ḡmaligi u saani nti yeli u, ni, "**Ra-booni!**" (Hibruuli nla, ka di gbinni n nye, ni, 'N Karimba!'). ¹⁷ Ka Yisa daa yeli u, ni, "Di siisiri ma, dama n na bu labi m Ba maa saani. See ka i kyanḡi nti yeli m mabiisi maa, ni, n doaa ya ka n ya n-labi m Ba Naawunni saani, ka u nye la ba gba Ba Naawunni." ¹⁸ Di saha ka ḡḡn Mariama Magdala la daa kyanḡi nti yeli Yisa nyaandōliba maa, ni, "Mani n nya ti Dugma!", ni, u daa yeli anḡḡ zaa n-ti u.

¹⁹ Di dabsiri maa, Alahadaari maa, zaanoori saha, ka Yisa nyaandōliba maa daa la'am taaba n-kpe duu ni nti kpari dunoori maa, dama ba daa zōri la Yehudiya dima maa dabeem. Di saha ka Yisa daa kpe na nti zaani ba sunsukkuni m-puusi ba. ²⁰ Ka ḡḡn daa puusi ba n-naai

maa, u daa zaŋŋi u nuusi ni u pulugri n-wulisi ba. Di saha ka u nyaandɔliba maa sufu daa maai pam, ni, ba nyaya, ni, ba Dugma nla. ²¹ Ka Yisa daa laa m-puusi ba yaasa, ka daa yeli ba, ni, "M Ba ŋɔn daa tum ma na seem la, lala ka n ya n-tum yarima gba." ²² Di nyaanŋa ka u daa vuusi vuusim n-ti ba ka yeli, "Ya deaam Sii Kasi la. ²³ Ya yi ti kye so tumbeeri taalli m-peŋŋi u, di daama siri nin nya kye-m-peŋŋi: ka yan mun yi kye ka so taalli ti kpalim n-dɔli u, di daama nin kpalim m-mari taalli."

²⁴ Tɔ, ka Tɔmaasi daa ka beni, ban daa pa so yupaa, ni, 'Gyee la': Yisa ŋɔn daa kpe ba saani na sahanseaa la u daa ka ba saani. ²⁵ Sahanseaa ka u nyaandɔlitaaba daa ti nya u nti yeli u, ni, "Ti nya ti Dugma!", ŋɔn Tɔmaasi daa gyerigi n-yeli, "M mammanŋa yi bu nya u nuusi ka kpaasi daalima m be a ni, halli n-laa n-zaŋŋi n nubila wa n-tum u nuusi dansi wa ni, ka zaŋŋi n nuu n-kpeesi u pulugri la daŋŋa ni gba - ay! di yi pa lala n ku niŋi yettɔ'a maa yedda." ²⁶ Ka di daa niŋi dabsa anii ka ba daa maali n-la'am n-kpe duu ni, ka Tɔmaasi mun gba daa be ba saani. Ba daa laa n-kpəri dunoori, ka Yisa daa laa n-kpe na nti zaani ba sunsukkuni m-puusi ba. ²⁷ Di saha ka u daa yeli Tɔmaasi, ni, "Tɔ! zaŋŋi i nubila n-tum na n-nya n nuusi, ka zaŋŋi i nuu n-kpeesi n pulugri wa daŋŋa wa ni! Ka di laa n-za'asiri yedda niŋbu, amaa ka niŋi yedda." ²⁸ Ka Tɔmaasi daa labsi n-yeli u, ni, "Nyin n nye Naawunni n-ti ma: n Dugma n nye i!" ²⁹ Yisa mun daa yeli u, "I nini n nya maa, ka di zugu ka i niŋi yedda, bee? Zugsuŋu siri nin be ni n-tiri seeba ban bu nya amaa ka niŋi yedda!"

³⁰ Tɔ: di nye la yelimaŋi - Yisa siri daa tum tunkara ni makkri yela pampam m-paasi anŋɔ zugu, ka daa wulisi u nyaandɔliba maa. Pa anŋɔ yela zaa n sɔbi n-niŋi bukku wa puuni. ³¹ Aseesi mun sɔbi n-dooli kpa, ni ya ti niŋi yedda ka baŋŋi, ni, Yisa nye la Masiiya maa, Naawunni ŋɔn tum so na ka diisi u naam la - halli Naawunni Bii n nye u gba. Ka anŋɔ sɔbiya, ni ya ti niŋi lala yedda ka lala zugu ya nin ti nya nyɔvuri ŋɔn Yisa yuuri zugu.

21 Yela wa zaa nyaanŋa ka Yisa daa maali n-wulisi u maŋŋa n-ti u nyaandɔliba maa yaasa, ka ba daa be Taibiriyasi mɔ'ari ziiya. Di daa niŋi nŋɔa#: - ² Yisa nyaandɔliseeba daa la'am m-be ni: Piita daa be ni, ni Tɔmaasi, ban daa pa so yupaa, ni, 'Gyee la' maa, ni Nataniyeli ŋɔn daa yi Kanna ni na, tinseaa kan ze Galilii tingbaŋŋu maa ni; ka Zebidii biisi maa daa paasi ba zugu, ni niriba ayi yaasa. ³ Di saha ka Saimoon Piita daa yeli, ni, "N wa la zaasim gbaabu tuma ni." Ka ba zaa yeli u, ni, "Tɔ! Ti gba ya dɔli i n-kyanŋi." Ka ba daa yi n-kyanŋi mɔ'ari la ziiya n-kpe nyariŋŋu n-du. Ka ba daa tum halli ka beoo neaai, n-wɔlim n-gyaa. Ba daa bu gbaai halli ziŋŋa yinni. ⁴ N-neaai beoo asuba pinipini ka Yisa daa ze mɔ'agbirinŋu ni. Amaa u nyaandɔliba maa daa bu baŋŋi, ni, ŋɔna nla. ⁵ Ka u daa tasi n-yeli ba, ni, "M biisi, yee! Ammi, ya gbaai la bundira?", ka ba labsi n-yeli u, ni, "Ay!" ⁶ Ni, "Tɔ: see ka ya zaŋŋi laanŋu maa n-lɔbi nyariŋŋu maa nudirigu lugri ziiya! Lala ka ya nin ti nya." Ka ba daa niŋi lala. Ka ba daa yeli, ni, ba

ya voaai laanŋu maa n-niŋi nyariŋŋu puuni, ka vaai n-kɔŋŋi, dama zimi pampam daa be ka ni, ka ba daa bu nyariŋŋi n-voaara. ⁷ Di saha ka nyaandɔliso Yisa ŋɔn daa wuri pam la daa ti yeli Piita, ni, "Ti Dugma nla!" Ka Saimoon Piita ŋɔn daa wum lala maa, u daa ye u kparigu - dama u daa pun yeeai ka, ni u tumna - ka yiki n-lu mɔ'ari koom maa ni. ⁸ Ka u nyaandɔlitaaba daa duusi nyariŋŋu maa n-dɔli u nyaanŋa: ba daa mari laanŋu maa, ni zimi maa, n-darigri halli nti paai mɔ'aduuri maa na: di daa bu wɔ'a gba. ⁹ Ba daa paaya, nti nya bugunsaala, ka zaasim beela ni paanu daa tɔm ka zugu n-seera. ¹⁰ Ka Yisa daa yeli ba, "Ya zaŋŋi yan na pun gbaai zinseesi la na!" ¹¹ Di saha ka Saimoon Piita daa labi n-kpe nyariŋŋu maa ni nti gbaai laanŋu maa n-darigi n-niŋi tinkuumni maa ni. Zimi pam n daa be ka puuni, bunkara zaa, ka a daa paai zinkɔbga ni pisinu ni ata: ka di zaa yɔri, laanŋu maa daa bu sa'am a tibsims zugu. ¹² Ka Yisa daa yeli ba, ni, "N zuusi ya! Ya kyem na n-su noori!" Ka vi daa mari ba ka ba daa bu boosi u, ni, "Nyin n nye ŋɔni?", dama ba daa mi, ni, ti Dugma n-daa la. ¹³ Ka Yisa daa zaŋŋi paanu maa n-ti ba na, ni zinseera gba. ¹⁴ Tɔ: Yisa ŋɔn daa wulisi u maŋŋa n-ti u nyaandɔliba, ni, u yisigi kum ni na, zii napɔmbuta n-daa la.

¹⁵ Ka ban daa di n-naai maa, Yisa daa yeli Saimoon Piita, ni, "Saimoon, nyin Gyoni bii wa, i wuri ma n-gaari niriba wa, bee?" Ka u daa yeli, "Ii, n Dugma, i mi, ni, n nye la i zaa." Ka u yeli u, ni, "Wubsima n pɛbisi wa."

¹⁶ Ka u daa maali n-yeli u yaasa, ni, "Saimoon, nyin Gyoni bii wa, i wuri ma, bee?" Ka u daa yeli, "Ii, n Dugma; i mi, ni, n nye la i zaa." Ka u yeli u, "Kur guri n peesi." ¹⁷ Ka u maali n-yeli u napɔmbuta daana, ni, "Saimoon, nyin Gyoni bii wa, ammi, i siri nye la n zaa?" Di saha ka Piita sufu daa bu maai, Yisa ŋɔn boosi u di napɔmbuta wa, ni, u zo n nye u, bee? Di zugu u daa labsi n-yeli u, ni, "I mi n yela halli zaa, n Dugma; ka baŋŋi, ni, n nye la i zaa." Ka Yisa yeli u, "Kur wubsiri n peesi maa." ¹⁸ Ni, "Yelimaŋi ka n yetti i wa, ni, nyin ŋɔn daa nye na'akyimbila, i daa bɔbi i maŋŋa n-kyanŋi i sufu yuubu kyenni, amaa nyin yi ti kurigi maa i nin teaai i nuusi ka ba nin yeeli i n-taasi i ya'aseaa i sufu ŋɔn bu boora." ¹⁹ Yisa ŋɔn daa yeli u lala, u daa wulisiri la u kum soori yela n-tiri u, ni, lala ka u nin ti ti Naawunni gyirima. Ka naayi yeli u, ni, "Kur dɔli n nyaanŋa."

²⁰ Di saha ka nyaandɔliso Yisa ŋɔn daa wuri pam la daa be beni, ka Piita daa ŋmaligi n-gɔsi n-nya nyaandɔla wa ka u dɔli la ŋɔn ni Yisa nyaanŋa ka ba sɔsira: dɔkɔ ŋɔn daa pɔri n-tabli Yisa saani yunŋu Kyuu bundira diibu saha nla, sahanseaa ka u daa vuui m-paai Yisa saani m-boosi u, ni, "Ni, ti ninvugso ya figsi i - ka ŋɔni nla, n dugma?" ²¹ Ka Piiya daa nya u ka daa boosi Yisa n-yeli, ni, "N Dugma, ka ŋɔn fa?" ²² Ka Yisa daa labsi n-yeli u, "Halli n yi ti boori ni u kpalim m-be ni halli ni n ti labi na, pa i yelli nla: nyin mun ka n yetta - kur dɔli ma!" ²³ Lala maa zugu ka ninvugseeba daa yetti taaba, ni, nyaandɔla wa ku kpi: amaa Yisa daa bu yeli, ni, u ku kpi; u daa yeli Piita, ni, "Halli n yi ti boori ni doo wa kpalim m-be ni halli ni n ti labi na, pa i yelli nla."

²⁴ [Nkna n nye Yisa nyaandliso nkɔn daa nya anɔɔ zaa n-sɔbi n-ti ti la; ka tin mun mi, ni, nkɔn wulisi seem wa zaa nye la yelimaŋni.] ²⁵ Tɔ; ka Yisa daa tum tuntumsa

pam m-paasi anɔɔ zugu. A zaa yi ti sɔbi n-dooli yin-niyinni, n bu teesi, ni, paalu naa m-be duniya wa zaa puuni ni ba ti mari lala litaafidima maa n-su.

TUUMUDIMA TUMA

1 M Ba Tiyoofiluusi:
N piilligu gbanju maa ni, n daa sɔbi bunseelli kam zaa Yisa ɗɔn daa niŋi ka wulisi, sahanseaa ɗɔn daa piili u tuma maa la. ²⁻³ N daa sɔbi di zaa yela, halli nti paai dabsiseaa ban daa zanŋi u n-duusi arizana ni la. N daa wulisi i, ni, ba daa namsi u n-ku u, amaa di nyaanŋa u daa wulisi u maŋŋa u tuumudima saani - ɗɔn daa pun yiisi seeba la. Ni, u daa niŋi lala dabsa pisinaasi puuni ka tum tuma pam n-kye ka ba banŋi, ni, u laa m-be u nyɔvuri ni; ka diri azama zanŋi n-kyanŋi Naawunni naam yela. Ni, u daa kpaam ba, Naawunni Siiya Vuusim Kasi yiiko ni, ka Naawunni naayi zanŋi u n-duusi arizana ni.

⁴ Tɔ; lala dabsa maa, sahanseaa ban ni ɗɔna ɗɔn daa la'am n-diri maa, u daa yeli ba u kpaanŋu maa puuni, ni, ba di yi Gyerusalem timpuuni, di yi pa ni ba ti nya piiniseaa ɗɔn daa yeli ba la, piiniseaa u Ba ɗɔn daa pun tisi noori, ni, u nin ti ba maa. ⁵ Ni, "Gyɔni mun daa zanŋi koom n-su ya, amaa dabsa ayi saha ya nin deaai Vuusim Kasi suubu."

⁶ Sahanseaa yaasa, Yisa nyaandɔliba zaa daa la'am u saani na, ka ba daa boosi u, ni, "Ti Dugma, pampaŋŋa ka i nin zanŋi naam suulinsi la nti labsi n-niŋi Izraeli dima nuu ni yaasa, bee?" ⁷ Ka Yisa daa labsi n-yeli ba, "Di zaa be la m Ba nuu ni; ɗɔna nin zaali saha ni seelli kam zaa ti niŋi. Dizugu di bu kpa ni yarima banŋi dabsa bee saha maa yela ɗɔn nye seem. ⁸ Amaa Sii Kasi maa yi ti kye ya saani na, yiiko nin kpe ya sufu ni n-kye ka ya niŋi sehara dima m-mooli man yela Gyerusalem timpuuni, ni Gyuudii ni Samerii tinsi zaa, halli nti paai duniya wa lugri kam zaa." ⁹ Tɔ: ɗɔn daa tɔ'asi n-naai, ba daa nya ka u duuri la saazugu nti kpe sangbana ni, ka sangbanŋu maa daa ligi u ka ba daa bu laa n-nya u yaasa. ¹⁰ Ba daa kur gɔsiri ni, halli ka u ti kpe sangbana ni. Di saha maa ka niriba ayi daa gbirigi n-zaani ba saani, niriba maa mun neema daa peligiya ni, nyain! ¹¹ Ba daa yeli nyaandɔliba maa, ni, "Yan Galilii dima wa, wula zugu ka ya kpalim n-zeya n-gɔsiri sangbana ni? Ya pun nya ka Yisa da du m-paai arizana ni; tɔ, ka ɗɔn Yisa siri nin labi na, hoo yan nya u ka u du arizana seem la."

¹² Tɔ. Ka di nyaanŋa Yisa nyaandɔliba daa doaai n-yi ɔlivii Zoori maa zugu n-labi n-kyanŋi Gyerusalem; lala tinŋa maa ni zoori maa daa bu wɔ'a. ¹³ Ba daa kpe tinŋa maa ni m-paai yiri la, n-du n-kpe gyirambisa duseaa ban daa gbe la. Ba daa nye la Piita ni Gyɔni, ni Gyeemsi, ni Anduru, ni Filipi, ni Tɔmaasi, ni Baatɔlmiyu, ni Matiyu, ni Alifiisi Gyeemsi, ni Saimoon sɔ ban daa boonni 'Zelbti' la, ni Gyeemsi Gyuudasi.

¹⁴ Banŋɔ zaa nini n daa moaai n-la'amni taaba m-pu-

usiri Naawunni, ban ni ɔɔ'aba maa, ni Mariama, Yisa ma la, ni Yisa mabiisi.

¹⁵ Tɔ; ka di dabsa maa dahinseaa ka nyaandɔliba maa zaa daa la'am taaba, m-paai niriba kɔbga ni pisi. Di saha maa ka Piita daa doaai n-zaani n-tɔ'asi, ni, ¹⁶ "M mabiisi, Naawunni Vuusim Kasi daa kye ka NaaDauda daa pun yeli Gyuudasi yela - Gyuudasi sɔ ɗɔn daa beeli ninvugseeba ban daa gbaai Yisa la - ka di sɔbi n-dooli. Dinŋɔna, soori ka ni see ka u yeligu maa siri niŋi hoo ban daa yeli seem wa. ¹⁷ Ni, ɗɔn Gyuudasi nye la ti la'anŋu wa nira, ka u nuu be ti tuma wa zaa ni."

¹⁸ [Banŋɔma, m Ba Tiyoofiluusi, ni, ɗɔn Gyuudasi daa deaai ligri u tumbeoo zugu, ka daa zanŋi a n-da puu, ka u daa lu tinŋa u nindaa zugu n-kpi. U puuri daa tasi, ka u puuri ni nyoori daa yi na m-basi. ¹⁹ Gyerusalem niriba zaa daa wum di yela, ka dizugu ba daa booli puu maa, ni, '*Akyelidama*' - di gbinni nye la 'Ziim Ziiya'.] ²⁰ Ka Piita daa laa n-yeli ba, "Dama di sɔbiya Yuuma gbanju ni, ni#:-

'U yiri nin labgi daboo,

Sɔ ku laa m-be ka ni.'

ka di laa n-sɔbi, ni#:-

'Kye ka sɔ deaai u ziiya n-tumna!'

²¹⁻²² Dizugu di sumni ni ninvugso ti ya la'am ni ti, ni u ti niŋi sehara, ni, u daa siri nya ka banŋi, ni, ti Dugma Yisa daa yisigi kum ni. U nin nye la dɔsɔ ɗɔn daa pun be ti saani sahanseaa ti Dugma Yisa ɗɔn daa be ni ka ti daa la'amni n-tabinni u saani maa, n-yi Gyɔni ɗɔn daa piili n-suuri niriba Naawunni koom la, halli nti paai dabsiseaa Yisa ɗɔn daa du arizana ni la." ²³ Ka ba daa yiisi lala niriba ayi: Gyoosefi ɗɔn yuuri daa boonni Baasabasi la, ka ba daa pa u yupaa, ni, 'Gyasitisi' la; ka ɗɔn paasi buyi mun yuuri n daa boonni Matayasi.

²⁴ Dinŋɔna ba daa susi Naawunni, ni, "Ti Dugma, nyini mi sɔkam zaa sufu ni teesa, ka dizugu wulisim ti niriba ayi wa puuni nyin, Naawunni, ɗɔn boori sɔ, ²⁵ ni u ti zaani Gyuudasi zaaziya n-tumni i tuma maa. Gyuudasi mun daa bakki nti kyanŋi u maŋtoori zii la ni." ²⁶ Ka ba daa tɔ la tete ni ba yiisi ba yinni, ka Matayasi daa di tete maa, ka ba daa zanŋi u m-paasi tuumudima piya ni yinni la ni.

2 Tɔ. Ka Pentikoosi (bee, DaPisinu Daari) Kyuu maa ɗɔn daa ti paai na, Yisa nyaandɔliba maa zaa daa la'am m-be duu yinni puuni. ² Ba daa zinni, ka di daa bu yuui ka ba daa wum ka bunseelli niŋi vuuri ka di ɗmanni pebsigu titaari n-yiiri saazugu n-sigri na, ka di daa kye na m-paali duseaa ban daa be ni la. ³ Ka ba daa nya ka bunseelli gba daa kpe duu maa ni na, n-ɗmanni bugum zilima. Neesim din daa ɗmanni

bugum zilima maa daa purigi n-zinni ba zaa yinni yinni zugu. ⁴ Ka Naawunni Siiya Vuusim Kasi daa kpe ba zaa ka ba daa piili n-t'asiri yetto'a balibubalibu. Sii Kasi maa n'kon daa ti ba yetto'a seem, lala ka sokam daa t'asira.

⁵ Di saha maa Yehudiyadima pam n daa pun la'am m-be Gyerusalem tinja puuni; ninvugsuma n daa nye ba, ka ba daa yi duniya zaa tinsi maa ni na. ⁶ Lala niriba maa daa wum vuuri maa, ka dizugu daa kye ka ba daa la'am yiri maa ni na. Ka di daa gyeri ba pam, ban daa ti wum ka Yisa nyaandliba maa t'asiri n-tiri ba, ba yinni yinni yetto'a puuni. ⁷ Di daa ninji ba zaa alahazibu pam, ka ba daa boosi taaba n-yeli, ni, "Yelimaḡni, niriba ban t'asiri wa pa la Galilii niriba?" ⁸ Ka di ninji la wula ka ti zaa yinni yinni wumni di gbinni u mammantoori yetto'a puuni? ⁹ Ti seeba bu yi Paatiya na, ni Midiya, ni Elaam m-paasi? Ti seeba mun bu yi Mesopotemiya na, ni Gyuudiiya, ni Kappadocsiya, ni Pöntusi ni Eseea? ¹⁰ Yaasa m-paasi, ti seeba yi la Firigiyi na, ni Pamfiliya ni Igyipti, ni Sairiini tinja kan be Libii tingbanḡu ya'ari sa - halli ti seeba nye la Room tinja saamma ka kye na. ¹¹ Yehudiyadima n nye ti, ni seeba ban doli Yehudiyadima kaari: Kyiriti dima n nye ti, ni Arabii dima m-paasi. Ka ti sokam zaasa wumni ka ba t'asiri Naawunni n'kon tum tunkara seesi n-ti ti, ti toori yetto'a puuni!" ¹² Di daa gyeri daadam maa pam, ka ba daa boosiri taaba n-yetta, "Bɔ ka dinḡ wulisira?" ¹³ Baseeba mun daa tuuri ba n-yetta, "Ba nyuuri la daam m-bugi!"

¹⁴ Di saha maa ka Yisa tuumudima piiya ni ayi la zaa daa yisigi; ka Piita daa be ba tooni, n-tasi pampam m-booli zama maa n-yeli, "Yarima n Yehudiyataaba wa, ni ya zaa ban be Gyerusalem puuni, ya banḡma dinḡ gbinni n'kon nye seem, ka wum n yeligu wa!" ¹⁵ Niriba wa bu nyuuri la daam m-bugi, hoo yan teesiri seem la; di na kur nye la asuba paalli! ¹⁶ Ay! Dinḡ ka anabi Yɔweeli daa wulisi, ni#:-

¹⁷ 'Naawunni yeliya#:-

"Di nin ninji Dabsiri maa daari -
N nin zanḡi n Vuusim Kasi n-kpeesi nira kam zaa ni;
N nin kye ka ya biisi nin t'asiri man Naawunni yeligu -
dɔppa ni pɔ'aba zaa.

Ya na'akyimbisi nin ti nyari din nin ti ninji,
ka ya ninvugkura nin ti zaasiri zaasimaḡa.

¹⁸ Yelimaḡni, n nin teaai halli n daaba gba yela -
dɔppa ni pɔ'aba zaa -

ka n nin zanḡi n Sii maa n-ti ba,
Ka u nin kye ka ba t'asiri man Naawunni yeligu.

¹⁹ N nin wulisi n kpeerḡu sangbana ni,
ka n nin zanḡi di n-wulisi tingbanḡu ni gba,
kaman ziim ni bugum ni nyoosi.

²⁰ Wuntanḡa maa nin zibgi limm,
Namboaa maa mun nin moaai hoo ziim.

Ka dinḡ zaa nyaanḡa ya Dugma Dabsiri maa nin ti
paai na,
dabsititaari n nye ka, ni bunveelli.

²¹ Ka n'konkam zaa mi ti Dugma yuuri
nti susiri u, nin nya tuliginsim." " "

²² Ka Piita daa laa n-yeli ba, "Ka dinḡna, ya Izraeli niriba, ya wumma n yetto'a wa! N t'asiri Yisa n'kon nye Nazareti nira la yela, sɔ Naawunni n'kon daa yiisi la. Ka ya gba banḡi u yela, Naawunni n'kon daa kye ka u daa tum alahazibu tuma ya sunsukkuni maa zugu. ²³ Ka di zaa nyaanḡa di daa ninji hoo Naawunni n'kon daa pun teesi n-zaali seem la; ka ba daa zanḡi n'kon Yisa n-ninji ya nuu ni, ka ya mun daa deaai u n-tisi ninvugbeeri ka ba daa kpaasi u n-tabli dɔpulli zugu n-ku u. ²⁴ Amaa Naawunni daa neaai u kum ni, n-tiligi u kum wahala puuni, dama soori daa ka ni ni kum kpalim m-mari u. ²⁵ NaaDauda daa bu t'asi u yela? Ni#:-

'N daa danḡi n-nya ka banḡi, ni, n Dugma nin be n tooni saha kam;

N'kon n ze n nudirigu ziiya ka n ku laa n-damna.

²⁶ Lala zugu ka n sufu daa maai,

ka n zulimni t'asiri nya'asim pam:

Ka m mari la tama zanḡi n-kyanḡi n ningbinḡu yela.

²⁷ Nyin, Naawunni, ku basi n siiya n-ti kpiimma tinja,
Bee, i kye ka i bisunḡu maa nya poaari.

²⁸ Nyini n wulisiri ma i beesigu soori,

Ka kye ka n be i tooni ka nya sufupeelim pam.'

²⁹ Tɔ; dizugu, m mabiisi, ya kye ka n yeli ya paalu ni,
ni, ti yaaba NaaDauda daa ka ni, ka ba sɔ'ai u, ka u gballi na kpalim m-be kpa, halli nti paai zuna dabsiri wa. ³⁰⁻³¹ Amaa n'kon Dauda daa yeli, ni, Naawunni pɔ noori n-ti u, ni, n'kon nin zanḡi u za'anɔri bisɔ n-diisi u u naam maa. Ka yeli m-paasi, ni, Naawunni ku basi u si-
iya n-ti kpiimma tinja, bee, n-kye ka u ningbinḡu maa nin poaai la; n'kon daa yeli lala maa, u daa t'asi la anabi yeligu, ka daa danḡi n-t'asiri la Masiya la kum yisigri la yela. ³² Tirima muna zaa daa pun banḡi, ni, Naawunni daa yisigi n'kon Yisa kum ni, ka ti t'asiri n-tiri ya, ni, u siri yisigiya. ³³ Ka u naayi doaai n-du saazugu n-zi u zizii kan be Naawunni nudirigu maa ni: n-ziya, ka ninji n'kon daa pun tisi noori ni u nin ninji seem la, ka daa deaai Vuusim Kasi maa u Ba saani ka tum u ti saani na. Ka yan nyari ka wumni seelli wa zaa yi la n'kon Vuusim saani na. ³⁴ Ya bu nya? - di daa pa la Dauda mammanḡa n daa du arizana ni, amaa u daa yeli, ni#:-

'Ti Dugma daa yeli n-ti n Dugma maa,

Ni, "Kyem n nudirigu zii na n-zinni,

³⁵ Halli ka n nin zanḡi i dindaandima zaa

N-ninji i nuusi ni." '

³⁶ Lala zugu ya kye ka ya Izraeli niriba zaa sakki ka banḡi, ni, halli ni ya daa zanḡi Yisa n-ku u maa zaa yɔri, Naawunni daa zanḡi u n-kye ka u ti ninji ti Dugma, ni Masiya ti Tuligra."

³⁷ Tɔ; ka ban daa wum yetto'a wa n-naai la, ba sufu daa sa'amiya pam, ka ba daa boosi Piita ni u taaba maa, ni, "Ti mabiisi, wula ka ti ya n-ninji?" ³⁸ Ka Piita daa labsi n-yeli ba, "Tuuba! Ya kyeli ya tumbeeri tuma m-basi, ka ya sokam zaa yinni yinni deaai Naawunni koom suubu, Yisa Masiya Tuligra yuuri zugu. Ka Naawunni nin kye ya taalli zaa m-peḡḡi ya, ka ya nin deaai piini Naawunni saani, piini maa mun nye Naawunni Sii Kasi kpeebu ya sufu ni. ³⁹ Dama Naawunni n daa pun pɔ noori maa n-ti yarima, ni ya biisi maa;

n-ti seeba ban be wa'aligu ni seeba zaa ti Dugma ḡḡn ti ya m-booli la." ⁴⁰ Tḡ; ka Piita daa tḡ'asi yettḡ'asuma pam m-paasi ba, ka laa n-kpamsi ba nimmoaa, n-yeli, ni, "Ya tuligma ya mansi n-yi zuna niriba wa sunsukkuni na, dama bumpoosa n kur nye ba!" ⁴¹ Ka zama maa ni seeba ban daa ninji yedda n-ninji u yeligu maa daa deaai Naawunni koom suubu. Di dabsiri maa ka ba ninvug-tusa ata n daa paasi Yisa nyaandḡliba maa ni. ⁴² Ka ba daa zanḡji ba mansi n-wumni Yisa tuumudima wulisigu maa ni nimbiri moaa, ka la'amni ni ban n-diri diibu ka pausiri Naawunni ni taaba.

⁴³ Tḡ; ka dabeem daa sigi sḡkam zaa zugu na, ka Naawunni daa kye ka u tuumudima tumni tunkara ni alahazibu yela. ⁴⁴ Ka ban daa ninji Yisa yedda maa daa la'am m-be ni, ka daa sakki n-yetti, ni, ba zaa marigu nye la yimmu. ⁴⁵ Ba daa koosiri ban mari neenseesi la m-putti ligri maa n-tiri taaba, hoo sḡkam bukaata ḡḡn daa be seem la. ⁴⁶ Ba daa la'am m-be ni dabsiri kam zaa Naawunni Gyeenḡu Yiri maa ni, ka laa n-la'amni taaba n-diri diibu ba mammantoori yiya ni. Ba daa diri nya'asim pam ka ba sufu daa maai zaa. ⁴⁷ Ba daa pe'ari Naawunni, ka niriba zaa mun daa boori ba yela. Ka beoo kam zaa ti Dugma daa kye ka niriba daa nya tuliginsim n-la'amni na m-paasiri ba zugu.

3 Dahinseaa ka Piita ni Gyḡni ti kyenni Naawunni Gyeenḡu Yiri wantanḡa kurigu ata saha, din nye Yehudiyadima Naawunni susigu saha la. ² Ka ninvugseeba daa zi gbariga na - ninvugḡḡ ban pun dḡ'ai u lala u biilim ni, nti dooli Gyeenḡu Yiri za'anḡseaa ban daa boonni 'Za'anḡveelli' la ziiya. Ba daa yi pun ziiri u la lala na nti doontiri beni dabsa zaa, ka u maanni bara zama maa saani, ban daa yi kpeeri Yiri maa ni sahanseaa la. ³ Tḡ; barimaanna wa n daa nya ka Piita ni Gyḡni ya n-kpe Naawunni Gyeenḡu Yiri maa ni na, ka u maanni ba bara. ⁴ Ka Piita mirigi u nini n-kpa u, ni Gyḡni gba m-paasi, ka yeli u, "Gḡsim ti!" ⁵ Ka u wukki u zugu n-gḡsiri ba, ka teesiri, ni, ba ya ti u seelli. ⁶ Ka Piita yeli u, "N ka la'afu ni n ti i, amaa n nin ti i man mari bunseelli: Yisa Masiya yuuri zugu, sḡ ḡḡn daa nye Nazareti tinḡa nira la, doaam saazugu n-zaani ka leebi ḡḡn kyenna!" ⁷ N-daa yeli lala, ka daa gbaai doo maa nudirigu n-sunḡi u ni u doaai na. Di saha ka u napḡna ni u napḡnkpaasi daa kpanḡji zaa, ⁸ ka u doaai n-zaani n-kyenna, ka dḡli ba halli nti kpe Yiri maa puuni. Ka kur gbaai kyenni ka yikkri m-puusiri ka pe'ari Naawunni. ⁹ Ka sḡkam daa nya u kyenni maa ka pe'ari Naawunni, ¹⁰ ka banḡji, ni, ḡḡna n yi nye gbariga n-zintiri Naawunni Gyeenḡu Yiri Za'anḡveelli ziiya m-maanni bara la. Ka din daa ninji doo maa daa gyeri ba ka daa ninji ba alahazibu pam.

¹¹ Tḡ; gbariga maa daa kur vili Piita ni Gyḡni m-mari ba kirikiri, ka daadam zaa daa kabi n-zḡri n-dḡli ba, halli nti la'am Yiri maa maasim ziseaa ban daa boonni 'NaaSulemaana Leenḡa' la ni. ¹² Piita ḡḡn daa nya lala, u daa boosi ba n-yeli, "Yan Izraeli dima wa, bḡ n ninji ka yelli wa ninji ya alahazibu? Bee wula ka ya ti gḡsiri ti hoo tirima mammantḡa yiiko zugu n kye ka gbariga wa doaai n-kyenni wa? - bee, ti mammantḡa ban nye nin-

vugsuma zugu?" ¹³ Ka daa laa n-yeli ba, ni, "Ay! Naawunni tuma nla - Naawunni ḡḡn daa nya pe'abu ti yaadima saani: Ibrahim daa gyeem u, ni Yisahaaku, ni Yaakubu - ḡḡn Naawunni n daa pun duusi u yiribii Yisa yuuri: amaa yarima daa zanḡji ḡḡn Yisa n-taasi Gḡmna Pailiti saani nti kari u sariya, ka Gḡmna ḡḡn daa boori ni u basi u sahanseaa la ya daa za'asi u yela. ¹⁴ Ii! - Ninvugsunḡu sḡ ḡḡn daa laa n-nye Naawunni nirimantḡi ka ya daa za'asi, ka daa laa n-kye ka Gḡmna zanḡji ninvugkuurisḡ m-basi n-ti ya, ¹⁵ ka ku Nyḡvuri Daana maa. Naawunni mun daa neaai u kum ni. Tirima n daa nya ka banḡji, ni, lala n nye yelimanḡni. ¹⁶ ḡḡn Yisa yuuri zugu da kye ka gbariga wa kpanḡji, u yuuri yedda ninḡbu zugu. Ya nyari doo wa ka mi u; ḡḡn ninji Yisa yuuri yedda maa kye ka u nya alaafe zaa pampantḡa, ka ya mammansi nini nya." ¹⁷ Piita daa laa n-yeli ba, ni, "M mabiisi, m banḡjiya halli, ni, ziilinsi zugu ka ya daa ninji Yisa lala, yan ni ya kpamma zaa. ¹⁸ Naawunni mun daa pun kye ka u anabidima zaa tḡ'asi u Masiya yela, ni, Naawunni ya n-tum Masiḡḡ na ni u ti su ti naam fukumsi la: ka kye ka ba yeli m-paasi, ni, ḡḡn Masiya maa nin ti di wahala pam. Tḡ: yan daa ninji Yisa seem maa zugu, di daa siri ninji lala. ¹⁹ Dizugu ya ninḡma tuuba ka ḡmaligi n-kye ya tumbeeri tuma zaa, ka Naawunni nin deaai ya taalli zaa sindaani. ²⁰ Dama dinḡḡ nin kye ka ti Dugma nin taasi maasim saha na n-ti ya, ka naayi tum ḡḡn pun yiisi Masiḡḡ nti diisi naam fukumsi maa, ḡḡn Yisa nla, ka kye ka u labi na n-di di zaa. ²¹ ḡḡna n nye ḡḡn nin laa n-kpalim m-be arizana ni, halli ka Naawunni ti kye ka seelli kam zaa nin ti siri maali n-ninji hoo ḡḡn boori seem. Sahanseaa kan gaari la sa u daa tisi lala noori ka kye ka u ninvugsuma ni anabidima daa wulisi ti lala. ²² Musa daa yeliya: 'Ti Dugma Naawunni nin ti yiisi sḡ ya mabiisi puuni n-kye ka u ninji anabi, kaman ḡḡn daa yiisi ma seem la.', ni, 'U yi ti yeli ya seelli kam, ya dḡli ka lala. ²³ Ka sḡ kam zaa ḡḡn nin ti za'asi lala anabi yeligu maa wumpu, ḡḡna nin ti ya m-baasi yḡri.' ²⁴ Ka Piita daa laa n-yeli ba, "Yelimanḡni, anabidima zaa - n-yi Samuweli halli ni zuna - ba zaa daa tḡ'asi zanḡji n-kyanḡji ti zuna saha wa yela. ²⁵ Ya gba nye la anabidima wa ya'ansi, ka ya su nangbambasiseelli Naawunni ḡḡn daa basi n-ti ya yaadima maa. U daa yeli ti yaaba Ibrahim, ni, u biisi zuliya zugu ka duniya wa niriba zaa nin nya zugsunḡu. ²⁶ Dizugu u daa yiisi u yiribii maa n-tum u na, ni u ti kye ka yarima danḡji n-nya lala zugsunḡu maa. Ya beesigu takkri zugu ka ya zaa nin yi ya tumbeeri ni."

4 Tḡ. Piita ni Gyḡni daa na kur be ni n-tḡ'asiri ni n-tiri zama maa, ka maalimaanniba daa kye na, ni Gyeenḡu Yiri Pirinsi toondaana, ni Saddusidima maa m-paasi. ² Ban daa ti paai ba saani na la, ba sufu daa yisigiya pam dama Yisa nyaandḡliba maa daa tḡ'asiri ka wulisiri zama maa, ni, niriba nin ti yisigi kum puuni hoo Yisa ḡḡn daa pun yisigi seem la. ³ Ka dizugu ba daa gbaai Piita ni Gyḡni n-kpeesi sarika duu ni, ka guri ba ni beoo neaai, din daa pun zibgiri maa zugu. ⁴ Dinḡḡ zaa yḡri, dama niriba pam ban daa wum Piita ni Gyḡni yettḡ'a la daa sakki ba teesa puuni n-ti Yisa.

Seeba ban zaa daa ninji Yisa yedda maa daa nye la dɔp-pa tusa anu.

⁵ Tɔ; ka beoo nɔn daa ti neaai, ba daa mari ba Gyerusalem timpuuni m-booli zuguraandima ni ba kyam na n-tɔ'asi yettɔ'a maa - ban ni tinkpamma ni karimbadima maa zaa. ⁶ Annasi sɔ nɔn daa nye Yehudiyadima Gyeenɔn Toondaana gba daa la'am m-be beni, ni Kayafasi ni Gyɔni ni Alekzanda ni ba dɔ'am kpamma zaa. ⁷ Ba daa zaali Piita ni Gyɔni kpamma maa tooni, ka boosi ba n-yenni, ni, "Ya zanɔni la kpeeɔnɔn bɔa, bee nɔni yuuri ka ya mara, n-ninji dinɔɔa?" ⁸ Beni ka Naawunni Sii daa sunɔni Piita ka u labsi n-yeli ba, "Toondaandima wumma! Kpamma wumma! ⁹ Ya kur moaai la nini m-boosiri ti zuna zanɔni n-kyanɔni bunsunseaa din sa ninji ka gbariga wa nya tippu: ¹⁰ tɔ! - ya banɔma, halli Izraeli tinɔna niriba zaasa banɔma, ni, di nye la Nazareti doo la, Yisa Masiyya, yuuri zugu n kye ka gbariga wa zaani ya tooni zuna ka mari alaafe wa. Nɔn Yisa ka ya daa kye ka ba gbaai u n-kpaasi n-tabli dɔpulli zugu, amaa Naawunni daa kye ka u daa yisigi u kum puuni. ¹¹ Di daa nye la Yisa ka Naawunni Litaafi la daa yetti u yela, ni#:-

'Tammeeriba, ya wumma! Yan daa za'asi kugseaa la - Kana daa leebi kan gbaai nyeebri maa, N-gbaari ka zaa ni kpeeɔnɔn.'

¹² Yisa kɔkɔ nin ti fa ya m-basi, dama Naawunni daa bu kye ka ninvugɔ be duniya wa ni ka nira yi ti booli u yuuri ka u fa u m-basi, m-paasi nɔn Yisa yuuri zugu."

¹³ Ka di daa nye la alahazibu n-tiri ban daa la'am m-be beni maa, Piita ni Gyɔni nɔn daa tɔ'asiri ni sufukpeemni seem ka daa bu mari dabeem ba yettɔ'a maa puuni zugu. Ni, ba pa la karikyidima, amaa zugsabilli dima n kur nye ba. Ka ba daa banɔni, ni, ba nye la ninvugseeba ban daa dɔli Yisa. ¹⁴ Dinɔɔ zaa yɔri, ba daa bu nyanɔni n-yeli seelli, dama ba nini daa nya ka dɔɔ nɔn daa nye tippu la daa be ba saani n-zeya. ¹⁵ Di saha ka ba yeli ba, ni, ba yim duu maa ni n-gura, ka daa naayi piili n-tɔ'asi taaba zanɔni n-kyanɔni ba yela, ¹⁶ ni, "Ti ya ninji dɔppa wa la wula? Ninvugseeba zaa ban be Gyerusalem timpuuni mi halli, ni, ba tum tunkarigu. Ti ku toaai n-yeli, ni, di pa lala. ¹⁷ Tɔ - ya kye ka ti kpaamni ba, ni, ba di laa n-zanɔni Yisa yuuri n-tɔ'asi n-ti sɔsɔa. Lala nin kye ka yettɔ'a wa ku laa m-moonni n-tiri niriba." ¹⁸ Ka ba daa laa m-booli ba ni ba kpe na, ka yeli ba, ni, sɔseaa laa n-ka ni ka ba nin toaai n-zanɔni Yisa yuuri n-tɔ'asi niriba, bee, n-wulisi niriba. ¹⁹ Amaa Piita ni Gyɔni daa labsi n-yeli ba, ni, "Ya ganɔma ya mammansi din tuusi Naawunni saani: ti sakkma n-ti ya noori la, bee, ti sakkma n-ti Naawunni noori? ²⁰ Tirima muna - soori ka ni ka ti ku tɔ'asi zanɔni n-kyanɔni tin daa nya ka wum bunseesi la." ²¹ Ka kpamma daa maali n-kpaamni ba, ka daa zanɔni ba m-basi ni ba kyanɔni. Ka daa bu nyanɔni n-namsi ba, dama daadam zaa daa pe'ari Naawunni, din daa ninji seem maa zugu. ²² Dɔɔ nɔn daa nya tippu n-wulisi Naawunni gyirima nɔn nye seem maa muna - ba daa dɔ'ai u ka di paai yuuma pisinaasi.

²³ Tɔ. Ka ban daa zanɔni Piita ni Gyɔni m-basi la, ba daa labi ba taaba saani nti yeli ba, ka daa kye ka ba

banɔni gyeenɔn toondaandima ni kpamma maa nɔn daa yeli seem maa zaa. ²⁴ Ka ba zaasa ban la'amni m-be ni maa daa pe'ai Naawunni, ni, "Ti Daana Naawunni, nyini n nye sɔ nɔn daa naam saazugu ni tingbanɔnɔ maa, ni teeku gba, ni seelikam zaa an be a puuni. ²⁵ I daa kye ka i Vuusim Kasi sunɔni i yiribii la, nɔn nye ti yaaba Dauda, ka u daa yeli#:-

'Bɔzugu ka tinzundima nyuuri bara?

Bɔzugu ka tinsi pam niriba teesiri teesiyya?

²⁶ Duniya wa nadima la'am la taaba,

- Zuguraandima la'asi m-be luginyinni,

Ni ba ti tuusi ti Dugma ni u Masiyya maa tɔppu.'

²⁷ Yelimaɔni ka ba daa siri la'am taaba tinɔna wa puuni, ni ba ti tuusi Yisa: nɔn mun nye la i bisunɔnɔ sɔ nyin daa diisi Masiyya maa, ka Pɔntiyusi Pailiti, ni NaaHeroodi - halli tinzundima ni Izraeli tinɔna niriba zaa - daa la'asi na n-tuusi u. ²⁸ Ba daa tum seela zaa nyin, Naawunni, nɔn daa pun teesi n-zaali seem maa.

²⁹ Amaa pampannɔ, ti Dugma, wumma ban yeli ti seem, ni, ba nin namsi ti. Tim ti sufukpeemni ni ti ti tɔ'asi i yela, ³⁰ ka kye ka i nuu yaa be ti saani, ni ti tibi baaridima ka tumni tunkara ni alahazibu tuma i man-toori bii Yisa yuuri ni." ³¹ Ka ban daa puusi lala n-naai sahanseaa maa, luginseaa ban daa la'am m-be ni la daa miimni pam. Naawunni Sii Kasi daa kpe ba n-ti ba yaa, ni ba ti tɔ'asiri Naawunni yeligu nimmoosi, ka bu mari dabeem.

³² Di saha maa ka ninvugseeba zaa ban daa sakki n-ti Yisa la daa mari nangbanyinni ni sufu yinni. Ba sɔsɔ daa bu yeli, ni, u marigu kam zaa nye la nɔn kɔkɔ dinni: ba daa la'amni n-tɔtti seelikam zaa n-tiri taaba. ³³ Yisa tuumudima la daa tɔ'asi Naawunni yela ni yaa, n-yetti niriba, ni, ti Dugma Yisa yisigi kum ni ka ba mammansi nini nya. Ka Naawunni daa kye ka ba zaa mari sufumaasim pam, ³⁴ ka fara daa laa n-ka ba sɔa. Dama seeba zaa ban daa mari puri bee yiya la daa yi koosiri a ni m-mari ligri maa na ³⁵ nti ti tuumudima la, ka ba tɔri n-ti sɔ zaa nɔn mari bukaata. ³⁶ Di daa ninji lala; ka dɔɔ daa beni ka u yuuri boonni Gyoosefi, amaa Yisa tuumudima maa daa pa u yupaa, ni, 'Baanabasi' - di gbinni nye la "Saawaradaana". Liivai za'anɔri nira n daa nye u, ka ba daa dɔ'ai u Saapirusi tingbanɔnɔ maa ni. ³⁷ Doo wa daa koosi u tingbanni ka daa mari ligri maa na n-ti tuumudima maa.

5 Tɔ. Ka dɔɔ n daa be ni ka u yuuri boonni Ananayasi, ka u pɔ'a mun yuuri Safayira. Nɔna n daa koosi u tingbanseaa, ² ka nɔn ni u pɔ'a daa ninji nangbanyinni ka u sɔ'ai ligri maa seesi n-ti u manɔna, ka daa zanɔni an kpalim m-mari na n-dooli tuumudima maa tooni. ³ Ka Piita daa yeli, "Ananayasi! Wula ka Sintaaani paali i sufu ni, halli ka i ma'ai ziri n-ti Sii Kasi maa, ka zanɔni la'aseesi nyin daa deaai i tingbanni zugu maa n-yiisi aseesi n-sɔ'ai m-mara? ⁴ Tingbanni maa daa pa la i dinni? Ka nyin daa koosi ka maa, i daa bu su ligri maa? Bɔ n kye ka i ninji lala? I bu ma'ai n-ti la ninsaala, amaa Naawunni." ⁵ Ananayasi nɔn daa wum nɔn maa, u daa lu tinɔna n-kpi. Ka dabeem pam daa gbaai ban

daa wum din daa ninji maa zaa. ⁶ Ka na'akyimbisi maa daa doai m-pili u ka zanji u n-zi n-yi nti so'ai.

⁷ To, ka di daa yuu beela ka u po'a daa kpe na, ka daa bu mi din pun ninji. ⁸ Piita daa boosi u, ni, "Yelima! la'aseesi ban daa yo n-ti nyin ni Ananayasi tingbanni maa zugu la zaa nja?" Ka u daa sakki, ni, "Ti, ka ligri maa nla." ⁹ Ka Piita daa yeli u, "Wula ka ya ninji nang-banyinni ni ya zamsi ti Dugma Sii maa? Gosima! nin-vugseeba ban da zanji i sira n-so'ai la noba na be la za'anori ni wa, ka ba nin zi i gba n-yi." ¹⁰ Di saha ka nja gba daa lu tinja Piita tooni ka kpi. Ka na'akyimbisi maa daa labi n-kpe na, n-nya u ka u kpi, ka ba daa zanji u n-zi n-yi n-so'ai u sira maa lugri. ¹¹ Dabeem pam daa gbaai Yisa nyaandoliba ban daa la'amni taaba maa, ni ninvugseeba ban daa ti wum lahabaari maa zaa m-paasi.

¹² To; ka Naawunni daa kye ka tuumudima maa daa tumni alahazibu tuma pam niriba maa saani n-wulisiri u gyirima. Ba zaa daa kur la'amni la Naasulemaana Leenja maa maasim ni. ¹³ So so daa ka sufukpeemni din nin toaai n-kye ka ba la'am n-tabli ba saani, halli ni nyaandoliba maa daa mari gyirima niriba maa saani pam. ¹⁴ Ni di zaa yori, dppa ni po'aba pam daa ninji ti Dugma yedda m-paasira nyaandoliba ban pun be ni maa zugu. ¹⁵ Lala maa zugu ka niriba daa ziiri ba baaridima n-kyenni sokpanja n-doontiri gadu ni sora zugu, ni, Piita yi ti gatta, baseeba di yi ti kpe halli u sisi maasim ni gba. ¹⁶ Zama daa la'am tinkpansi maa ni, n-kyenni Gyerusalem na n-ziiri ba baaridima maa na, m-paasi baseeba arizimbeeri nja daa daamni maa, ka ba zaa daa nya tippu.

¹⁷ Ka Gyeenju Toondaana maa ni u taaba ban daa doli Saddusidima soori la daa doai n-zabri ba nyuuri pam. ¹⁸ Ba daa gbaai tuumudima maa n-kpeesi sarika duu ni. ¹⁹ Amaa yunju daa ti paai ka ti Dugma malaa-ka daa yoai sarika maa dunya maa ka daa yiisi ba na, ²⁰ ni, "Ya kyema nti zaani Gyeenju Yiri maa puuni n-yeli niriba maa lahabaari maa zaa zanji n-kyanji beesigu paalli wa ni." ²¹ To; beoo nja daa ti neai, ba daa kpe Gyeenju Yiri maa ni, ka daa piili n-wulisiri niri-ba hoo malaaka maa nja yeli ba seem la. Ka Gyeenju Toondaana ni u nyaanja nja daa ti paai kootu duu ni ka daa booli kpambaya maa ni Izraeli kpamma zaa ni ba la'am na, ba daa tum sarika maa ni m-boori tu-umudima maa. ²² Amaa Pirinsi maa nja daa paai sarika maa ni, ba daa bu nya ba beni, ka daa labi na n-tisi lahabaari, ²³ ni, "Ti nya ka dunya maa kpari ni sunja, ka ban guri maa ze za'anoya maa ni, amaa tin yoai ti bu nya so duu maa puuni." ²⁴ Ban daa wum lahabaari maa, di daa gyeri Pirinsi toondaana ni gyeenju kpambaya maa pam, ka ba daa birisiri, ni, anja ya n-naai la wula? ²⁵ Di saha maa ka so daa kpe na n-yeli, "Ya gosima! Yan sa zanji dseeba n-ninji dansarika duu ni la - ba ze la Gyeenju Yiri maa ni n-wulisiri niriba maa."

²⁶ Ka Gyeenju Yiri Pirinsi toondaana maa daa doai n-zanji u nyaanja n-kyanji nti zi tuumudima maa na; amaa ba daa bu zanji yaa n-gbaai ba, dama ba daa

zori la zama maa dabeem, ni, di pa seem ba nin lobi ba kuga.

²⁷ Ban daa zi ba na sahanseaa la, ba daa kye ka ba za-ani la'anju maa puuni, ka Gyeenju Toondaana maa daa boosi ba, ni, ²⁸ "Ti daa bu zaali ya zaalikpeemni, ni, yan di laa n-wulisiri yuuri wa zugu?" ni, "Amaa ya mun daa pun kye ka yeligu wa yeligi m-paali Gyerusalem tinja zaa. Halli ya boori ni ya kye ka doo wa kum taalli tabli ti gba." ²⁹ Ka Piita ni u taaba daa labi n-yeli, "Ti nin sakki la Naawunni noori, ka pa ninsaala noori. ³⁰ Naawunni, so ti badima nja daa gyeem maa: nja na daa neai Yisa kum ni. Yarima muna daa pun zanji u n-kpaasi n-yuli doo zugu ka ku u. ³¹ Nja ka Naawunni mun daa duusi n-ziili u nudirigu ya'ari ziziiya, hoo nabi-ya ni tuligra. U nin ti kye ka Izraeli dima takki ba hal-ibeoo n-kye ala'akyi, ka Naawunni naayi kye ba tum-beeri taalli m-peenja ba. ³² Tirima n nye ban nya ka wum anja zaa nja daa ninji seem la, ka ti yetti niriba lala; ka yetti zanji n-kyanji Naawunni Vuusim Kasi yela, so Naawunni nja zanji n-ti seeba ban deai u yeligu maa."

³³ Ban daa wum dinja maa, suuri daa ku ba, ka ba daa boori ni ba ku tuumudima maa. ³⁴ Amaa Farisoo nja yuuri daa booni Gameeliyeli daa doai ni u to'asi la'anju maa ni. U daa nye zaaligu la karimbaso daadam maa zaa nja daa tisiri gyirima n-gaari karim-badima zaa. U daa yeli, ni, ba yiisim niriba maa beela, ³⁵ ka u daa to'asi n-ti ba n-yeli, ni, "Ya Izraeli dima wa, ya teesim sunja m-banji yan ya n-zanji dppa wa n-ninji seem maa. ³⁶ Ya bu nya? - sahanseaa la ka Tiyudaasi daa yi na n-yeli, ni, u nye la ninvugtibsosoo, ka niriba kobsinaasi daa doli u; amaa ba daa ku u, ka nja ni ban yela zaa daa yi naai la yori. ³⁷ Njanja nyaanja ka Gyuu-dasi, Galilii nira la, gba daa yi na, niriba kaaligu la sa-ha, ka daa zanji ninvugseeba ka ba daa bu sakki Gornanti yeligu. Ba daa ku u gba ka u nyaandoliba zaa daa wurigi. ³⁸ Dizugu, yetto'aseaa kan zeya wa ni, man ya n-kpaamni ya, ni, ya kyeli dppa wa m-basi, ka ba kyanji. Dama ba yeligu, ni ba tuma maa, yi nye la nin-saala dinni, a nin lu. ³⁹ Amaa a yi yi la Naawunni saani na, ya ku toaai n-goai niriba wa. Di ya n-kye ka ya zabri ni Naawunni!" Ka u yetto'a wa daa kye ka ba takki ba teesa. ⁴⁰ Ka ba daa booli tuumudima maa na n-fee-bi ba, ka daa yeli ba, ni, ba di laa n-to'asi Yisa yuuri yela, ka daa kye ka ba bakki n-kyanji. ⁴¹ Ba mun daa yi la'anju maa ni ni sufumaasim, dama ba daa sumsi ni ba diisi ba vi Yisa yuuri maa zugu. ⁴² Beoo kam ba daa be Gyeenju Yiri maa ni, ni niriba yiya puuni, ka daa bu kye wulisigu; ba daa na kpalim m-moonni la lahabsunja, ni, Yisa n nye Masiya - Masi so Naawunni nja tum na ka laa n-diisi u naam.

6 Sahanseaa Yisa nyaandoliba maa nja daa zoaari m-paasiri la, nangbankpeemni n daa lu ba puuni; di daa nye la seeba ban to'asiri Griiktiri la ni ban to'asiri Hibruuli la sunsukkuni. Griiktiri dima maa daa galimni la Hibruuli dima maa, ni, "Ban yi totti diibu n-tisiri dabsa zaa la, ti pukya bu nyari ba to'li." ² Lala zugu ka tu-umudima piiya ni ayi la daa booli nyaandoliba zaa ni

ba la'amma taaba, ka yeli ba, ni, "Tirima kyeli Naawunni yeligu tuma ka gɔsiri diibu yela, bee? Ay! - lala ka soori! ³ Dizugu, ti mabiisi, ya yiisim ya niriba ayɔɔɔ, seeba ban be ninvugsuma m-mari Naawunni Sii Kasi yiiko, ni yem; ka ti ti kye ka ba su diibu tuma maa. ⁴ Ka tirima mun zanɔɔ ti sufu zaa n-ninɔɔni Naawunni pu-usigu ni lahabasunɔɔ wulisigu ni." ⁵ Ka ba zaa daa saki n-ti yeligu wa, ka daa yiisi Sitiivin nɔɔn daa mari yedda pam ni Vuusim Kasi yiiko la, ni Filipi ni Pirɔɔkrusi, ni Nikanoori, ni Taimoon, ni Paamenaasi, ni Nikɔlaasi nɔɔn daa yi Antiɔɔkku ni na la, ka daa pun yi Griika dima gye-eɔɔnɔɔ soori la ni, ni u ti dɔli Yehudiya dima dinni. ⁶ Niriba wa ka ba daa zanɔɔ n-wulisiri tuumudima maa, ka ba daa susi Naawunni n-ti ba ka zanɔɔ ba nuusi m-pa ba zugri n-diisi ba tuma maa.

⁷ Tɔ; ka di nyaanɔɔna ka Naawunni wulisigu wumpu maa daa kur yeligri ni, ka ban daa dɔli Yisa soori maa kaaligu daa nɔɔbi Gyerusalem puuni, halli ka Yehudiyadima maalimaanniba pam daa sakki n-deaai Yisa yedda.

⁸ Sitiivin muna - Naawunni daa zanɔɔni gyirima ni yiiko n-ti u, ka u daa tum alahazibu tunkara ka Yehudiyadima niriba daa nya. ⁹ Amaa ninvugseeba daa doaai n-nɔɔnɔɔ nangbankpeemni ni Sitiivin. Ninvugseeba ban daa la'amni ban daa boonni 'Sumanɔɔna La'anɔɔnɔɔ Duu' la ni maa n daa nye ba, ni Sairiini dima ni Alekzandiriya dima, ni seeba ban daa yi Silisii na, ni Eseea. ¹⁰ Amaa ba daa bu nyaanɔɔni Sitiivin, dama Naawunni Siya yem daa be u yettɔ'a maa ni. ¹¹ Dizugu ba daa bɔ dseeba ni ba yelima, ni, ba wumiya ka Sitiivin tɔ'asiri n-galimni Musa yela, halli ni Naawunni yela gba. ¹² Ban daa tɔ'asi ba ziri yettɔ'a lala maa, ba daa kye ka niriba zaa daa doaai n-gbaai Sitiivin, ban ni ba kpamma ni ba karim-badima maa m-paasi, m-mari u n-kyanɔɔni tinɔɔna maa kpambaya saani ni ba kari u sariya. ¹³ Ba daa kye ka ninvugseeba kpe na n-tɔ'asi m-ma'ai ziri, ni, "Doo wa kur tɔ'asiri ni n-galimni Naawunni Gyeenɔɔnɔɔ Yiri la, ni zaaligu maa. ¹⁴ Ti wumiya ka u yeli Yisa nɔɔn daa nye Nazareti nira la yela, ni, nɔɔna nin sa'am Naawunni Gyeenɔɔnɔɔ Yiri wa, ka takki ti kaya seesi Musa nɔɔn daa zanɔɔnɔɔ n-ti ti la." ¹⁵ Ka seeba ban daa zi sariya karibu zii la ni zaa nini daa gɔsiri la Sitiivin la, ka ba daa ti nya u nindaa maa, ka ka nɔɔmanni la hoo malaaka dinni.

7 Ka di saha maa ka Gyeenɔɔnɔɔ Toondaana maa daa boosi Sitiivin, ni, "Di zaa nye la yelimanɔɔni, bee?" ² Ka Sitiivin daa gyerigi n-yeli, "M badima, ni m mabiisi, ya wumma! Ti yaaba Ibrahim nɔɔn daa be Mesɔɔɔ-teemiya tingbanɔɔnɔɔ ni la, ka na bu yisigi n-kyanɔɔni Kyaraani tinɔɔna - di saha ka Naawunni, Gyirima Daana, daa kasigi u manɔɔna n-wulisi u lala saha maa, ³ nti yeli u, ni, 'Kyel i tingbanɔɔnɔɔ wa, ni i dɔ'am zaa, ka bakki n-kye tingbanseea man ya wulisi i maa na.' ⁴ Di saha u daa kye u tinɔɔna maa, Kalidii dima tinɔɔna la, ka daa kyanɔɔni nti be Kyaraani tinɔɔna. U ba nɔɔn daa ti kpi, Naawunni daa kye ka u yi beni ka gaari m-paai la tingbanseea yan na be ni la. ⁵ Ka daa bu ti u tingbanseea zaa ni u be ni n-su ka, halli beela; amaa ka daa yeli u, ni, u nin zanɔɔni tingbanɔɔnɔɔ maa n-ti u ni u

nyaanɔɔna zaa, ka ba nin ti di ka faari n-su, halli ni di saha maa ti yaaba Ibrahim daa ka biya. ⁶ Naawunni daa yeli kanɔɔ yettɔ'a, ni, u ya'ansi nin ti be tinseelli ni, ka tinɔɔna maa niriba nin zanɔɔni ba n-kye ka ba leebi ba daa-ba n-ninɔɔni ba wahala yuuma kɔbsinaasi. ⁷ Ka laa n-yeli Ibrahim, ni, 'Amaa man nin ti kye ninvugseeba ban su ba maa saani na ka darigi ba tuba pɔɔi, ka naayi kye ka i niriba maa yi na m-be kpa n-gyeemni ma.' ⁸ Ka Naawunni daa zaali dɔppa gunibu kaari, ni di ti wulisi nɔɔn ni Ibrahim nɔɔn loori la taaba nangbanyinni seem. Tɔ - ka dizugu ban daa dɔ'ai Ibrahim bii Yisahaaku sa-haseaa la, ba daa guni u daba anii daari maa; Yisa-haaku bii mun daa nye Yaakubu, ka Yaakubu mun daa dɔ'ai u bidibsi pii ni ayi la, tin boonni seeba Izraeli za'anɔɔna kpamma maa.

⁹ Ka kpamma maa daa ti zabi nyuuri n-ninɔɔni ba tinɔɔ Yisifu, n-daa ti zanɔɔni u n-koosi n-ti Igyipti dima. Amaa Naawunni daa zaani u nyaanɔɔna Igyipti tingbanɔɔnɔɔ maa ni, ¹⁰ n-yiisi u wahala zaa puuni; ka laa n-ti u bamsim, ka kye ka u nya gyirima Igyipti naaba NaaFirawuna saani. Ka Naaba daa kye ka u su nɔɔn NaaFirawuna yiri zanɔɔni n-tabli Igyipti tingbanɔɔnɔɔ maa zaa. ¹¹ Di saha ka kɔm daa ti lu Igyipti ni Kyena'an tingbana zaa ni, ka daa ti ninɔɔni ba wahala pam; ka ti yaadima maa daa boori bundirigu ka kɔnɔɔni. ¹² Tɔ, ka di saha maa ka ti yaaba Yaakubu daa ti wum, ni, kyi be Igyipti tingbanɔɔnɔɔ ni; ka u daa danɔɔni n-tum ti yaadima maa, ni ba kyanɔɔni Igyipti nti da a na. ¹³ Di nyaanɔɔna ka ba daa ti laa n-doaai n-kyanɔɔni buyi kyenni. Di saha maa ka Yisifu daa zanɔɔni u manɔɔna n-wulisi u beya dima ka ba daa banɔɔni u, ka NaaFirawuna gba daa banɔɔni Yisifu beya maa nɔɔn nye seeba. ¹⁴ Tɔ, ka dizugu Yisifu daa tum, ni ba booli u ba Yaakubu ni u yiri dima zaa na - ba daa paai ninvugpisiyɔɔɔ ni anu. ¹⁵ Ka Yaakubu daa yisigi n-kyanɔɔni nti zinni Igyipti, halli ka nɔɔn ni ti yaakpamma zaa daa ti ka ni. ¹⁶ Ka ba daa zi ba n-labi Sekyeem tinɔɔna na, nti dɔ'ai ba ba gbala ziseaa ni, Sekyeem ziseaa ka ti yaaba Ibrahim nɔɔn daa zanɔɔni anzulifa n-da Heemɔri bi-isi saani la.

¹⁷ Tɔ. Ka Naawunni nɔɔn daa pun yeli Ibrahim, ni, u nin sunɔɔni u seem la, ka di saha daa naayi potta; di saha maa ka ba zuliya maa daa nɔɔbi n-zoaai pam Igyipti tingbanɔɔnɔɔ maa ni, ¹⁸ halli ka dɔɔɔ nɔɔn daa zi Yisifu yela daa ti di Igyipti naam, ¹⁹ ka daa zanɔɔni u teesibeeri n-namsiri ti yaadima ka mugsiri ba. U daa kye ka ba zanɔɔni ba bileesi m-basira, ni ba ku laa n-nya biisi ban vu yaasa. ²⁰ Di saha ka ba daa dɔ'ai Musa, ka u daa veeli pam ka Naawunni nini tigi u yela; ka u ba ni u maa daa mari u duu ni halli nti paai gɔya ata u ba yiri. ²¹ Di nyaanɔɔna ka sahanseea daa ti paai ni ba zanɔɔni bii maa m-basi, ka NaaFirawuna bipunɔɔna daa piisi u nti wubsi n-zanɔɔni u, ni u leebi u mammanɔɔna biya. ²² Ka Musa daa bamsi Igyipti dima bamsim zaa nti leebi yaa daana u yettɔ'a zugu ni u tuma zugu m-paasi.

²³ Tɔ: Musa nɔɔn daa ti paai u yuuma pisinaasi, ka di daa kye u sufu ni na, ni, u kyem nti kaai u dɔ'ariba, Izraeli dima la. ²⁴ Ka u daa kyanɔɔni nti nya ka Igyipti dɔɔɔ nɔɔn mugsiri nɔɔn Musa dɔ'ariba maa yinni ka di daa bu

dɔli soori, ka u daa n̄mɛ Igyipti doo maa n-ku u. ²⁵ U daa teesiya, ni, u mabiisi nin ban̄nji, ni, Naawunni n tum u na ni u ti fa ba m-basi, amaa ba daa bu ban̄nji lala. ²⁶ Ka dizugu beoo n̄n daa ti neaai ka Musa laa n-yi nti nya Izraeli dima maa niriba ayi n̄n zabra. Ka u kyan̄nji ni u ti goaai ba ka yeli, 'M mabiisi, ya ban̄n̄ma, ni, ya nye la mabiitiri yinni dima; ka wula ka ya n̄maligi n-zabra?' ²⁷ Amaa n̄n daa nīni u kpeaa putoo maa daa gye la suuri n-nin̄ji Musa ka boosi u, ni, 'N̄n̄ni n lee n-zan̄nji nyini n-leebe ti toondaana, bee, ti sarikatta?' ²⁸ ni, 'I boori la i ku ma, hoo nyin sa ku Igyipti doo la seem maa, bee?' ²⁹ Tɔ; ka Musa n̄n daa wum lala maa, ka u daa zɔ n-kyan̄nji Midiyan tingban̄nju ni. Beni ka u daa kpalim m-be ni, halli nti dɔ'ai u bidibsi ayi.

³⁰ Di yuuma pisinaasi nyaan̄n̄a ka malaaka daa pusi n-yi Musa zugu na, yoo kan yuuri boonni Sainayi la ni, n-n̄manni hoo bugum n-diri tutuuri puuni. ³¹ Ka Musa n̄n daa nya lala ka di gyeri u, ka u vuui m-paai beni ni u ti gɔsi sun̄n̄a. Di saha ka u daa wum ti Dugma kukɔri, ka u tɔ'asiri n-tiri u, ni, ³² 'Mani n nye Naawunni ka i badima gyeemni ma. Halli Ibrahim Naawunni n nye ma, ni Yisahaaku Naawunni, ni Yaakubu gba.' Ka dizugu dabeem daa gbaai Musa ka u ningbin̄nju daa gyigra; ka u daa bu laa n-sakki n-gɔsiri beni. ³³ Ka ti Dugma daa laa n-yeli u, ni, 'Pirigma i namna maa, dama nyin n̄n ze seela maa nye la din be kasi n-ti ma!' ³⁴ Ni, 'M pun nya n niriba n̄n diri wahala seelli Igyipti dima nuu ni, ka laa n-wum ba fabla zaa; lala zugu ka n sigi na ni n ti fa ba m-basi.' Ka yeli, ni, 'Ka dizugu kyem na ka n taasi i Igyipti tingban̄nju ni.' ³⁵ Din̄n̄na - ya bu nya? - n̄n Musa zɔ Izraeli dima n̄n daa za'asi n-yeli u, ni, 'N̄n̄ni n lee n-zan̄nji i n-leebe toondaana bee, ti sarikatta?', n̄n ka Naawunni daa tum na ni u ti leebe ba toondaana ni n̄n nin fa ba m-basi. U daa nin̄ji lala, malaaka zɔ n̄n daa pusi n-yi u zugu tutuuri maa puuni la sun̄n̄sim zugu. ³⁶ Ka u siri daa fa ba n-yiisi ba na, ka daa tumni alahazibu tuma ni tunkara pam Igyipti puuni, zan̄nji n-kyan̄nji TeekuZeoo ziiya, halli yoo ni gba, ban daa goori beni sahaseaa yuuma pisinaasi la. ³⁷ Tɔ; n̄n Musa daa nye dɔzɔ n̄n daa yeli Izraeli dima, ni, 'Naawunni nin yiisi zɔ n̄n nye ya dɔ'ara, n-kye ka u nin̄ji anabi hoo mani n̄n be seem la.' ³⁸ N̄n̄na n daa nye zɔ n̄n daa zaani ti Izraeli badima ni malaaka sunsukkuni. Dama ba daa la'am yoo ni, ka malaaka maa daa tɔ'asi n-ti n̄n̄na, Sainayi zoori zugu, ni u ti yeli n-ti ba. Beni maa ka u daa deaai Naawunni yeligu din tiri nyɔvuri maa yela n-wulisiri n-tiri ti na. ³⁹ Amaa ti yaadima maa daa za'asi u noori ka waligi ba mansi ka kye u, ka boori Igyipti lappu: ⁴⁰ ka daa yeli Aruuna, ni, u zan̄n̄ma salima m-maali wuna n-ti ba, wunseesi n̄n nin kyan̄nji ba tooni n-guri ba yela, ni, 'N̄n̄ni Musa muna - zɔ n̄n daa yiisi ti Igyipti ni na la - ti bu laa m-mi din nin̄ji u.' ⁴¹ Di saha ka ba daa maali bunni hoo na'abila, ka kɔri bunkɔbri m-maali ka, ka ba sufu peligi pam ban daa zan̄nji ba nuusi m-maali bunseelli maa zugu. ⁴² Ka dizugu Naawunni daa yiisi u nuu ka kye ba, ka ba daa susiri la san̄mariwuusi: lala zugu ka anabisɔ daa sɔbi n-dooli Bukku maa puuni, ni#:-

'Ya Izraeli dima wa!

Yan daa be yoo ni maa -

Halli nti paai yuuma pisinaasi la -

Lala saha maa zaa, yan daa kɔrigri bunkɔbri maa

Man Naawunni ka ya daa kɔrigri n-ti ma, bee?

⁴³ Ay! Ya daa ziiri ya wunseesi duri -

Wunseaa yan boonni "Mɔɔkyi" la,

Ni ya san̄mariwuseaa yan boonni "Refan" la.

Ya daa maali buna ni ya puusiri a ni:

Dizugu man nin zan̄nji ya nti basi,

N-taasi ya Babelɔn tin̄n̄a tooni sa.'

⁴⁴ Tɔ, ka ti yaadima n̄n daa be yoo ni la, ba daa mari

la Naawunni tanti duu; kana ka ba daa maali, ka ka

daa n̄manni la hoo Naawunni n̄n daa tɔ'asi Musa

n-wulisi u seem maa. ⁴⁵ Tɔ; ka ti yaadimseeba ban daa

pa nyaan̄n̄a la daa deaai duu maa m-mari ka n-z na -

ban ni Gyɔsuuwa daa nin̄ji lala. Di daa nye la ban daa

katti niriba burabura la saha, ninvugseeba Naawunni

n̄n daa yiisi m-basi ka kye ka u niriba kpe na. Ka ba

daa kpalim m-be lala, halli nti paai NaaDauda saha.

⁴⁶ N̄n̄ni Dauda ka Naawunni nini daa tigi u yela, ka

dizugu u daa susi soori Naawunni saani ni u ti bɔ gy-

een̄nju ziiya n-ti u yaaba Yaakubu yiri dima. ⁴⁷ Amaa u

bii NaaSulemaana maa n daa ti mɛ Naawunni Gyeen̄nju

Yiri maa. ⁴⁸ Amaa din̄n̄ zaa nye la yori, dama Naawun-

ni n̄n̄ni Ka Kpeaa bu kpeeri nuusi n̄n mɛ duseaa puuni

m-be ni. Ka dizugu anabisɔ n daa yeli, ni#:-

⁴⁹ 'Din̄n̄ ka ti Dugma yetta:

"Arizona nye la n naam ziziiya,

Tingban̄nju maa mun nye n gbaya n̄n tɔmni seela:

Ka yiri bɔ ka ya lee n-ya m-mɛ n-ti ma?

Bee, luginseelli m be duniya wa ni

Ka n nin zinni n-vuusira?

⁵⁰ Pa mani n daa zan̄nji n nuusi m-maali an̄n̄ zaa?" " "

⁵¹ Tɔ; ka Sitiivin daa laa n-yeli ba, ni, "Tɔ, yan tup-

puwumni dima wa! Ya nye la seeba ban za'asiri yeli-

man̄ni, hoo tinzundima ban bu guni la n̄n be seem la!

Saha kam ka ya zabri Naawunni Siiya Vuusim Kasi

maa. Yan nin̄ni seem la, ya yaadima soori ka ya dɔli

maa! ⁵² Anabisɔ n daa be ni ka ya yaadima daa bu nam-

si u, halli yinni gba, bee? Ba daa bu ku Naawunni tu-

umudima maa? - Naawunni n̄n daa pun tum tu-

umuseeba maa ni ba dan̄nji m-moonni Yeliman̄ni

Daana n̄n ya n-kye na la yela maa. Ka pampan̄n̄ yari-

ma mun gbaai la Yeliman̄ni Daana mamman̄n̄a n-yi u

nyaan̄n̄a ka ku u. ⁵³ Ya daa deaai Naawunni zaaligu

malaakadima saani, amaa ka lee m-bu dɔli ka halli

beela."

⁵⁴ Tɔ; ka Sitiivin yeligu wa n̄n daa lu ba tuba ni, ba

sufu daa doaai pam, halli ka ba nyurimni ba kparima

n-nin̄ni u. ⁵⁵ Amaa Naawunni Sisun̄nju daa paali Sitiivin

ni, ka u wukki u zugu n-gɔsi saazugu n-nya Naawunni

gyirima veelim, ka nya ka Yisa ze Naawunni nudirigu

ziiya. ⁵⁶ Di saha ka Sitiivin daa yeli, "Ya nyama! N nya ka

arizona lakkri ni, ka Ninsaala Bii maa ze la Naawunni

nudirigu ziiya!" ⁵⁷ Ka ba zaa daa gbaai kaasigu n-nyeri

ba tuba ka zɔ n-la'am n-gyiligi u na. ⁵⁸ Ka daa gbaai u

n-yiisi ba tin̄n̄a maa tɔriga ni nti lɔbi u kuga. Ka ban

daa di sehara n-galim u ka laa n-lɔbi u maa daa yeaai ba bunyeera nti dooli na'akyimbilisɔ tooni, ka u yuuri boonni la Sɔla. ⁵⁹ Ban daa lɔbri Sitiivin kuga sahanseaa maa, u daa susi la ti Dugma n-tɔ'asiri, ni, "N Dugma Yisa, deaam n nyɔvuri!" ⁶⁰ Ka gbaani tiŋŋa n-kaasi n-yeli, "N Dugma, di zaŋŋi ba tumbeoo wa taalli n-ziili ba!" Ka ŋɔn daa yeli lala n-naai, u daa ti leebi Naawunni dinni.

8 ¹⁻² Ka Sɔla gba daa be ni n-sakkri ban daa ku Sitiivin yela maa.

Ka Sitiivin ŋɔn daa kpi la, ninvugsunseeba daa kpikki u n-kyanŋi nti sɔ'ai, ka daa fabli pam u kum zugu.

Tɔ: ka di saha maa ba daa piili n-namsiri Yisa nyaandɔliseeba ban daa la'amni Gyerusalem timpuuni maa. Dizugu ba daa zɔ n-yirigri zaa, n-kyanŋi Gyuudii tingbanŋu ni Samerii tingbanŋu; kulla Yisa tuumudima kɔkɔ n daa kpalim timpuuni. ³ Sɔla mun daa kpalim n-dɔla Yisa niriba maa ni nimmoaa, ni u ti sa'am ba yela. U daa dɔli la yiri yiri n-gbaasiri ba, dɔppa ni pɔ'aba zaa, baseeba ban dɔli Yisa soori la, m-mari ba n-kyenni n-kpatti dansarika ni.

⁴ Tɔ; ka baseeba ban daa zɔ n-yirigi lala maa daa dɔli la tinsi tinsi n-tɔ'asiri Naawunni lahabasunŋu n-tiri niri-ba. ⁵ Filipi mun daa kyanŋi Samerii timpuuni. Ŋɔn daa ti paai la, u daa gbaai mooligu zaŋŋi n-kyanŋi Masiya maa yela. ⁶ Di saha ka daadam pam daa la'am na, ka daa wumni Filipi yettɔ'a la ni nimbiri moaa, ka nyari tunkariseesi ŋɔn daa tumna. Ba daa yoaai ba tuba n-wumsi ŋɔn yeli seem zaa. ⁷ Dama arizimbeeri daa kaasi ka yi ninvugseeba ban mari ba ni, ka wɔbsi ni gbarisi gba daa nya tippu; ⁸ ka di daa mari sufupeelim n-tiri ninvugseeba ban daa be Samerii timpuuni maa.

⁹ Dɔsɔ n daa be tiŋŋa wa ni ka u yuuri boonni Saimoon. U daa niŋni la tiim tuma, ka di daa mari alahazibu n-tiri ninvugseeba ban be tiŋŋa maa ni la. U mun daa laa n-duusi u marŋa, ni, u nye la ninvugti-taari. ¹⁰ Nira kam, bibila halli ni ninvugkurigu gba, daa maai ba mansi n-wum Saimoon yettɔ'a maa, ka yetti, ni, "Naawunni kpeerŋu daansɔ ban boonni, ni, 'Buntitaari' la n kur nye u." ¹¹ Din daa kye ka niriba maa daa boori u yela maa daa nye la: u daa pun tum u tiima tuma ba saani ka di daa yuui pam. ¹² Amaa niriba ŋɔn daa ti sakki n-ti Filipi yettɔ'a maa, ni lahabasunŋu zaŋŋi n-kyanŋi Naawunni naam soori la, ni Yisa Masiya yu-urɔ yela, ba zaa daa deaai Naawunni koom suubu - dɔppa ni pɔ'aba zaa. ¹³ Saimoon mammanŋa gba daa sakki lala, ka ba daa su u gba koom. U daa zaŋŋi u mammanŋa n-tabli Filipi ni nimbirimoaa, ka daa nya Filipi ŋɔn daa niŋni tunkara ni alahazibu tunseesi, ka di daa gyeri u pam.

¹⁴ Tɔ; di nyaanŋa Gyerusalem ni tuumudima maa ban daa ti wum, ni, Samerii dima sakki n-ti Naawunni yelisuma la, ba daa tum Piita ni Gyɔni ba saani na. ¹⁵ Piita ni Gyɔni ŋɔn daa paai na la, ba daa susi Naawunni n-tisi seeba ban pun sakki n-ti Yisa, ni, Naawunni Vu-usim Kasi nin sigi ba saani na. ¹⁶ Dama ba daa na kur deaai la koom suubu ti Dugma Yisa yuuri zugu, ka Naawunni Sii Kasi la na bu be ba saani. ¹⁷ Di saha ka Pi-

ita ni Gyɔni daa zaŋŋi ba nuusi m-pa niriba maa zugri ka Naawunni Sisunŋu daa kye ba saani na. ¹⁸ Ka Saimoon daa nya Naawunni tuumudima maa ŋɔn zaŋŋi ba nuusi m-pa niriba zugri ka Sii maa kye ba saani na seem maa, ka u daa zaŋŋi ligri ni u ti ti Piita ni Gyɔni, ¹⁹ ka yeli ba, ni, "Ya tim man gba yaa kanŋɔ taabu, ka ninvugsɔ zaa man ti zaŋŋi n nuu m-pa u ni, Naawunni Vuusim Sunŋu maa nin kye di daama saani na." ²⁰ Ka Piita daa labsi n-yeli u, ni, "I nin kpi n-sa'am m-basi, nyini ni i ligri maa zaa! - nyin teesi, ni, i nin toaai n-zaŋŋi ligri n-da Naawunni piini maa zugu. ²¹ I ka yettɔ'aseaa dinŋɔ puuni; i nuu ka ti faari diibu yela ni, dama i sufu bu ze yimm sunŋa Naawunni saani. ²² Dizugu kyeli i tumbeoo ni i teesibeeri wa zaasa, ka susi ti Dugma; pa seem u nin di sugru n-ti i, i sufu ni teesa nyin teesi seem la zugu. ²³ Dama n nya ka i ze la tumbeeri toom ziiya, ka ba pun zaŋŋi ala'akyi kutti m-ba i!" ²⁴ Di saha ka Saimoon daa labsi n-yeli u, ni, "Ya belimma ti Dugma Naawunni n-ti ma, ni, nyin yeli seem la di paai ma na!"

²⁵ Ban daa yeli Saimoon dinŋɔ maa, ba daa yi n-tɔ'asi Yisa yela n-tisi niriba maa ka wulisiri ba, ka daa labi n-kuli Gyerusalem. Ban daa be soori zugu n-kunni maa, ba daa tɔ'asi Yisa lahabasunŋu maa n-tisi Samerii dima tinkpansi pam puuni.

²⁶ Tɔ: ka Filipi muna - Naawunni malaaka daa tɔ'asi n-ti u ka yeli u, ni, "Maalim siri n-dɔli nuzaa lugri soori, sɔseaa kan yi Gyerusalem n-kpa Gaza tiŋŋa ni la." - Ŋɔn daa yeli sɔseaa la, yoo ni soori n nye ka. ²⁷ Ka Filipi daa doai n-kyanŋi. Di saha maa ka Itiɔpiiya dɔsɔ daa dɔli soori maa zugu n-kunna. Itiɔpiiya tingbanŋu Naaba kpeema, namɔ'aliga, n daa nye u - pɔ'aba naam n-daa la, ka ba boonni di, ni, 'Kandaasi'. Ŋɔn n daa su Pɔ'a-naaba maa tuma n-gɔsiri u neema ni u ligri yela zaa n-ti u. U daa pun kyanŋi Gyerusalem nti puusi Naawunni ka daa naai, ²⁸ ka kpe u tarɔkku ni n-zinni, ka wuri datti u n-kyenna. Ŋɔn daa be soori n-kunni maa, u daa karimni la anabi Aizaaya bukku la puuni. ²⁹ Ka Naawunni Siiya daa yeli Filipi, ni, "Kyem nti paai tarɔkku wa!" ³⁰ Ka Filipi daa zɔ m-paai beni ka wum, ka doo maa karimni la Aizaaya bukku la puuni; ka u boosi u, ni, "Ammi, i banŋi nyin karimni seelli wa gbinni?"

³¹ Ka doo maa daa labsi n-yeli u, "Sɔ yi bu wulisi ma, man mammanŋa ya niŋi la wula n-toaai m-banŋi di gbinni?", ka daa naayi yeli Filipi, ni, u duum na n-zinni u tarɔkku maa puuni. ³² Tɔ, ka Aizaaya gbanŋu maa puuni luginseaa ka u daa karimni maa n-daa nŋɔa#:-

"I yi mari peoo n-wa ni i ti ku u,
U yi be la baalimm, ka bu yigra;
Bee pebila ŋɔn ku kaasi
U korigri ziiya -

Lala ka di daama gba daa bu yeli seelli.

³³ Ba daa zeem u ka di u sariya ba yuubu:

Sɔsɔ ku toaai n-yeli u nyaanŋa dima yela,
Dama u laa n-ka duniya wa ni."

³⁴ Tɔ, ka Itiɔpii doo maa daa yi boosi Filipi, ni, "Tɔ, ka dinŋɔna yelim ma: ŋɔni yela ka anabi la tɔ'asiri wa? U daa tɔ'asiri u mammanŋa, bee, sɔ mun sa?" ³⁵ Ka Filipi

daa gbaai u yettɔ'a maa ka piili luginseaa doo maa n̄n̄n̄ daa karimni ni la, n-wulisi u lahabasun̄n̄u maa zan̄n̄ji n-kyan̄n̄ji Yisa yela. ³⁶⁻³⁷ Ban daa be soori zugu n-kyenni la, ba daa ti paai la bɔ'aseaa ka koom daa be ka ni. Ka Itiɔpii doo maa yeli Filipi, ni, "I bu nya koom wa? Seelli be ni din nin ta'ari ma, ni, n ku toaai n-deaai Naawunni koom suubu, bee?" ³⁸ Ka yeli sɔ n̄n̄n̄ duusiri tarɔkku maa, ni, u zaanma, ka ba daa zaani. Ka n̄n̄n̄ ni Filipi daa sigi na n-kyan̄n̄ji bɔkku maa puuni, ka Filipi daa naayi su u Naawunni koom maa. ³⁹ Ka ban daa ti yi koom maa puuni na, ti Dugma Vuusim daa fa Filipi n-kyan̄n̄ji, ka Itiɔpii doo maa daa bu laa n-nya u yaasa, amaa u daa dɔli u soori n-kyenni ni sufupeelim. ⁴⁰ Ka Filipi mun daa ti be Azootisi tin̄n̄a, ka u daa dɔli la beni tinsi maa m-moonni Yisa lahabasun̄n̄u n-tiri ba, halli nti paai Sizariya timpuuni.

9 Di saha maa ka Sɔla daa boori la nimmoaa n̄n̄n̄ nin nin̄ji seem n-ku Yisa nyaandɔliba. U daa kyan̄n̄ji Gyeen̄n̄u Toondaana la saani ² nti susi gbansesi ka ba sɔbi n-ti la'an̄n̄u duri an be Damasikusi tin̄n̄a niriba la, ni, u yi ti nya ninvugseeba ban dɔli Yisa soori beni, dɔp-pa ni pɔ'aba, ni, u mari la soori ni u gbaasi ba n-lɔ m-mari ba n-labi Gyerusalem na. ³ Tɔ: ka n̄n̄n̄ daa ti wa u Damasikusi maa ka daa ti pɔtti beni, ka neesim nyak-ki n-yi saazugu na nti gyligi u. ⁴ U daa lu la tin̄n̄a, ka wum ka kukɔri tɔ'asiri n-tiri u, ni, "Sɔla, Sɔla, bɔ zugu ka i namsiri ma?" ⁵ Ka Sɔla daa boosi n-yeli, "N̄n̄n̄ nla, n dugma?", ka u labsi n-yeli. "Mani Yisa: mani ka i namsiri maa." ⁶ Ni, "Doaam saazugu yooma n-kyan̄n̄ji nti paai Damasikusi. Ba nin ti yeli i nyin ya n-nin̄ji seem." ⁷ Nin-vugseeba ban daa dɔli Sɔla maa daa wum kukɔri maa, amaa ba daa bu nya sɔa; ka ba daa kɔn̄n̄ji yeligu di zugu. ⁸ Sɔla mun daa doaai saazugu n-lakki u nini, amaa u daa zoomiya ka ban daa dɔli u maa daa dari u n-kyan̄n̄ji m-paai Damasikusi. ⁹ Sɔla daa zoomiya daba ata ka koom bee diibu daa bu gaari u noori ni.

¹⁰ Tɔ; ka nyaandɔlisɔ n daa be Damasikusi tin̄n̄a, ka u yuuri boonni Ananayasi. U daa zaasi zaasimni, ni, ti Dugma tɔ'asi n-yeli u, ni, "Ananayasi!", ka u daa sakki, "Naa! Mani n̄n̄a, n Dugma!" ¹¹ Ka ti Dugma daa yeli u, ni, "Kyem sɔseaa kan boonni 'Sɔtuusiri' la ni nti kpe Gyudasi yiri m-boori Taasusi dɔsɔ n̄n̄n̄ yuuri boonni Sɔla la ziiya. Pampan̄n̄u u na puusiri ni. ¹² U pun nya za-asimni, ni, dɔsɔ n̄n̄n̄ yuuri boonni Ananayasi kpe u saani na nti siisi u, ni u nini maa ti neaai yaasa."

¹³ Ananayasi n̄n̄n̄ daa ti wum lala maa, u daa yeliya, "Mma, n Dugma! Niriba pam pun ti ma doo wa lahabaari, ni, n̄n̄n̄ daa nin̄ji i niriba putoo Gyerusalem timpuuni, ¹⁴ halli ni u deaai soori gyeen̄n̄u kamma maa saani, ni, u mari la soori ni u kye na n-gbaasi nin-vugseeba ban gyeemni i la." ¹⁵ Ka ti Dugma daa labsi n-yeli u, "Ni din̄n̄a zaa, kur kyema! Dama doo maa nye la n tuntunsɔ n̄n̄n̄ ya mari n yuuri nti ti ban pa Yehudiyadima, ni ba nadima, ni Yehudiyadima maa m-paasi. ¹⁶ N nin wulisi u n̄n̄n̄ nin di wahala seem n yu-urɔ zugu." ¹⁷ Di saha ka Ananayasi daa yi n-kyan̄n̄ji. U daa kpe yiri maa ni n-zan̄n̄ji u nuusi m-pa Sɔla zugu ka yeli, "M mabii Sɔla, ti Dugma Yisa n̄n̄n̄ zan̄n̄ji u man̄n̄a

n-wulisi n-ti i soori maa zugu la, n̄n̄n̄ n tum ma i saani na, ni n kye na nti neaai i nini la ka kye ka Naawunni Vuusim Kasi be i saani ni kpeen̄n̄u." ¹⁸ Dinsaha maa ka bunseesi an daa n̄n̄manni hoo pɛ'ari n yi Sɔla nini ni n-lu tin̄n̄a, ka Sɔla daa laa n-neai. Di saha ka Ananayasi daa su Sɔla Naawunni koom. ¹⁹ U daa di diibu ka u yaa daa labi u na.

Tɔ: Sɔla daa kpalim m-be Yisa nyaandɔliseeba ban daa be Damasikusi timpuuni saani n-yuui beela. ²⁰ U daa piili n-yiisiri wa'azu tin̄n̄a maa la'an̄n̄u duri ni, ni, Yisa nye la Naawunni biiya. ²¹ Di daa gyeri ban wumni maa zaa, ka ba daa tɔ'asiri taaba, ni, "Yeliman̄n̄ji, pa dɔsɔ n̄n̄n̄ daa kye ka ba gbaasiri lala yuuri nyaandɔliba maa la n̄n̄a? Ka u daa nin̄ji lala Gyerusalem timpuuni pɔi, ka naayi kye kpa na ni u ti gbaasi ba n-lɔ n-taasi beni n-nin̄ji gyeen̄n̄u kamma maa nuu ni. Pa n̄n̄n̄a n̄n̄a?" ²² Sɔla mun daa kpan̄n̄ji u man̄n̄a ni nimmoaa n-wulisiri, ni, yeliman̄n̄ji Yisa siri nye la Masisɔ Naawun-ni n̄n̄n̄ tum na la. Dizugu Yehudiyadimseeba ban daa be Damasikusi daa kɔn̄n̄ji yelli, ni ba lusi u u yettɔ'a maa ni.

²³ Saha daa ti paai ka Yehudiyadima maa daa la'am taaba ni ba ti ban̄n̄ji ban nin nin̄ji seem n-ku Sɔla.

²⁴ Amaa lala lahabaari daa paai Sɔla na. Ba daa yeli, ni, ba nin guri tin̄n̄a maa za'an̄n̄ya wuntan̄n̄a ni yun̄n̄u saha zaa, ni ba gbaai u n-ku u. ²⁵ Amaa dindahinseaa, yun̄n̄u n̄n̄n̄ daa ti sɔbgi sahanseaa la, u nyaandɔliba daa du tin̄n̄a maa goomni zugu ka zan̄n̄ji la kusɔkku n-lɔ ka miisi n-kye ka u sigi ka puuni, ka din̄n̄a ba daa sigsi u tin̄n̄a maa kpan̄n̄a.

²⁶ Tɔ; ka din̄n̄a Sɔla daa labi n-kyan̄n̄ji Gyerusalem. Ka n̄n̄n̄ daa ti paai beni, u daa boori ni u paasi la Yisa nyaandɔliba la saani; amaa dabeem daa mari ba. Ba daa bu basi yem, ni, u dɔli la Yisa ni yeliman̄n̄ji. ²⁷ Di saha ka Baanabasi daa zan̄n̄ji Sɔla n-kyan̄n̄ji nti puusi Yisa tuumudima maa. U daa wulisi ba din daa nin̄ji Sɔla soori maa ni seem maa, ni, ti Dugma daa kye ka Sɔla nya u ka daa tɔ'asi n-ti u. Halli ni Sɔla n̄n̄n̄ daa be Damasikusi timpuuni seem n-tɔ'asiri paalu ni, ni sufukpeemni, zan̄n̄ji n-kyan̄n̄ji Yisa yela ka u daa wulisi ba gba. ²⁸ Di nyaan̄n̄a ka Sɔla daa paasi ba zugu ka ba gyinni Gyerusalem timpuuni, ka u daa wulisi niriba zaa ni sufukpeemni, Yisa yuuri zugu. ²⁹ Amaa n̄n̄n̄ ni Griika dima n̄n̄n̄ daa ti di azama halli nti n̄n̄n̄ nang-bankpeemni la, ba daa boori ni ba gbaai u n-ku u. ³⁰ Ka u Yisa nyaandɔlitaaba ban daa ti ban̄n̄ji lala maa, ba daa mari u n-kyan̄n̄ji Sizarii tin̄n̄a n-zaali u soori, ni u kuli Taasusi tin̄n̄a.

³¹ Tɔ; di saha ka Yisa niriba daa laa n-ka daan̄n̄u Gyudii tingban̄n̄u zaa ni, halli Samerii tingban̄n̄u ni Galilii gba ba daa bu nya yettɔ'aseaa. Ba daa n̄n̄bri ni, n-tum-ni ti Dugma n̄n̄n̄ boori seem, ka be ni Naawunni Sii Kasi sufukpeemni zugu.

³² Piita daa gyinni n-kaari la tinsi halli nti paai Naawunni niriba ban be Lidda tin̄n̄a ni. ³³ U daa ti nya dɔsɔ n̄n̄n̄ yuuri boonni Iniyasi; gbariga n daa nye u ka kur kpalim n-dɔya, ka di paai yuuma anii. ³⁴ Piita daa yeli u, "Iniyasi, Yisa Masiya n tibi i, doaama n-kpabi i

bundoaa wa!" Tɔ, ka Iniyasi di va n-doaai. ³⁵ Ka niriba ban daa be Lidda tinŋa ni, ni Seaarɔn tingbanŋu dima maa zaa daa nya u n-ninji yedda n-njaligi n-dɔli ti Dugma.

³⁶ Tɔ; ka pɔ'asɔ n daa be Gyɔppa tinŋa, Yisa nyaandɔliba sunsukkuni, ka u yuuri boonni Tabita, bee Dookasi (di gbinni n nye, ni, 'Kparibuuwa'). U pupeelim ni u tunsuma daa ka tɔriga. ³⁷ Amaa saha daa ti kye na ka u beeri halli nti kpi. Ba daa peaa u kɔbeoo, ka mari u n-du n-kpe gyirambisa duseaa n-dooli. ³⁸ Tɔ, ka ba tinŋa Gyɔppa ni Lidda tinŋa daa bu wɔ'a, ka dizugu nyaandɔliba maa nɔn daa pun wum, ni, Piita be Lidda, ba daa tum niriba ayi beni ni ba ti booli u nimbirimooa na. Ni, ba susim u, ni, "Kur kpaŋŋma i maŋŋa n-kye yooma na!" ³⁹ Piita nɔn daa wum lala, u daa doaai n-dɔli ba yooma. Nɔn daa ti paai na, ba daa mari u n-du saazugu n-kpe duu maa ni, ka pukɔya maa zaa daa gyiligi u na, n-kumna; ka ba daa wulisiri u neenseesi Dookasi nɔn daa se n-ti ba, u nyɔvuri saha la. ⁴⁰ Piita daa kye ka ba zaa yi duu maa ni. U daa gbaani tinŋa ka susi Naawunni pɔi, ka naayi njaligi n-kpa kum maa ka yeli, "Tabita, doaam n-zaani!" Ka u daa neaai u nini n-gɔsi Piita ka doaai n-zinni. ⁴¹ Piita daa sunŋi u ka u doaai n-zaani saazugu, ka daa booli Yisa nyaandɔliba ni pukɔya maa ni ba kpeem na, nti wulisi ba, ni, pɔ'a maa nya nyɔvuri. ⁴² Gyɔppa dima maa zaa daa wum lahabaari maa, ka ba pam daa ninji ti Dugma yedda. ⁴³ Piita mun daa kpalim Gyɔppa ka di yuui beela. U daa gbeeri la Saimoon, gbanzaba sɔ, yiri ni.

10 Dɔsɔ n daa be Sizarii tinŋa ka u yuuri boonni Kɔniiliyusi. U daa nye la toondaana sɔ nɔn daa su soogya kɔbga fukumsi, ka u soogyadima daa nye ban boonni 'Italii Dima' maa. ² Nɔn ni u yiri dima zaa daa dɔla Naawunni ni yelimaŋni. U daa sunŋi Yehudiya faradima maa ka susiri Naawunni saha kam. ³ Di daa ninji dahinyinni, zanŋi n-kyanŋi hoo wuntanŋa kurigu ata saha, ka doo wa daa nya zii. U daa kur nya Naawunni malaaka ka u kpe u saani na nti yeli u, ni, "Kɔniiliyusi!" ⁴ Ka Kɔniiliyusi daa gɔsi u sunŋa ka dabeem daa gbaai u; ka u daa sakki, ni, "Naa, n dugma! Bɔ n nye di?" Malaaka maa daa labisi n-yeli u, ni, "I wunsusigu yela ni i tunsuma n-tiri faradima zaa naayi paai la Naawunni teaari, ka u sufuu maai i zugu. ⁵ Ka dizugu pampanŋɔ tumba niriba ni ba kyanŋi Gyɔppa m-bɔ Saimoon ziiya - ban pa sɔ yupaa, ni, 'Piita' la - ⁶ ka ba mari u na. U gbeeri la Saimoon sɔ, gbanzaba, saani; u yiri maa ze la teeku gbiriŋŋu ziiya." ⁷ Tɔ, ka malaaka maa nɔn ti u lahabaari wa n-naai, u daa bakki ka kye u. Ka Kɔniiliyusi daa booli u yiri niriba ayi ni u soogyadima yinni nɔn gba daa dɔli Naawunni soori ni nimmoaa ka be u yiri la ni. ⁸ U daa yeli ba seelli kam din ninji maa, ka daa tum ba Gyɔppa.

⁹ Tɔ; beoo nɔn daa ti neaai ka ban daa ti kyenni m-pɔtti Gyɔppa na, Piita daa du yiri la pii maa zugu, agbaa saha, ni u ti puusi Naawunni. ¹⁰ Di saha ka kɔm daa ti gbaai u, ka u boori seelli ni u di; ka ban daa maanni diibu sahanseaa maa, u daa nya zii. ¹¹ U daa

nya ka sangbana yooai ka bunseelli daa sigri na, ka ka nɔmanni hoo tanti gbantitaari ban lɔ ka tuba anaasi n-sigsiri ka tinŋa na. ¹² N-nya, ka bunkɔbri daa be ka puuni - bunkyenna ni bunvuura, halli niinsi gba. ¹³ Ka u wum kukɔri, ni, "Piita, doaam n-kɔrigi n-nɔbi!" ¹⁴ Ka Piita daa labisi n-yeli, ni, "Ay, n Dugma! N na zi n-di bunseelli kam kan kyisiri, bee, kan mari da'ari." ¹⁵ Ka kukɔri maa maali n-yeli u, ni, "Naawunni nɔn tisi bunseelli, ni, 'bunsunŋu', nyin di kyisiri ka, ni, 'da'ari!'" ¹⁶ Tɔ, ka di daa ninji lala napɔmbuta, ka bunni maa naayi labi n-du saazugu.

¹⁷ Piita nɔn daa kur teesiri yelli wa zugu ka di gyeri u pam, lala saha ka dɔseeba Kɔniiliyusi nɔn sa tum la gba daa pun banŋi Saimoon yiri maa ziiya m-paai na n-ze samanni. ¹⁸ Ka ba daa booli m-boosi n-nya saana nɔn yuuri boonni Saimoon Piita la be la yiri maa ni, bee? ¹⁹ Piita daa na kur teesiri nɔn nya seesi maa yela, ka Naawunni Sii maa ti yeli u, "Dɔppa ata m boori i ziiya; ²⁰ dizugu doaama n-sigi tinŋa ni sa! See ka i dɔli ba n-kyanŋi, ka di kye ka i sufuu gyeri i di zugu. Man Naawunni n tum ba na." ²¹ Ka Piita daa sigi n-yeli niriba maa, ni, "Mani ka ya boori maa. Dinŋɔna, bɔ zugu ka ya kye kpa na?" ²² Ka ba daa labisi n-yeli u, ni, "Naawunni malaaka nɔn sa wulisi Kɔniiliyusi seem la zugu. Nɔn Kɔniiliyusi mun nye la soogya toondaana, ka u dɔli la soori ka gyeemni Naawunni, ka Yehudiyadima zaa tiri u gyirima. Malaaka maa sa yeli u, ni, u kye ka nyin kye u yiri maa na ka u ti wum yettɔ'aseesi nyin mari n-yeli u maa." ²³ Ka Piita daa zi ba n-kpe ni ba ti gbɛ u saani.

Tɔ; ka beoo nɔn daa ti neaai u daa ninji siri ka nɔn ni ban n kyanŋi. Ka Gyɔppa ninvugseeba ban dɔli Yisa gba daa dɔli ba n-kyanŋi. ²⁴ Ka beoo nɔn daa ti neaai yaasa, ba daa paai Sizarii tinŋa. Kɔniiliyusi daa pun booli u dɔ'am ni u zɔdima zaa, ni, ba la'amma na, ka daa guusiri ba soori maa zugu. ²⁵ Piita nɔn daa ya kpe yiri maa ni, Kɔniiliyusi daa paai u beni n-gbaani u tooni. ²⁶ Ka Piita daa yeli u, "Doaama! Man gba nye la ninsaala!" ²⁷ Ka ba daa gbaai sɔsiga ni taaba ka kpeera, halli nti paai daadam zaa la'arŋu. ²⁸ Ka Piita daa yeli ba, ni, "Ya mi halli, ni, soori ka ni n-ti Yehudiya ninvugɔ ni u ti la'am ni ninvugɔ nɔn pa Yehudiya nira, bee, n-kpe u yiri ni. Amaa Naawunni wulisi ma, ni, n di kyisi ninsaalisɔ yela, ni, 'da'ari daana n nye u'. ²⁹ Dizugu, yan daa booli ma sahanseaa maa, n daa doaai n-kye na ka bu guusi. Tɔ, ka dinŋɔna, ya bu ya n-kye ka n banŋi bunseelli zugu yan booli ma na maa?" ³⁰ Ka Kɔniiliyusi daa labisi n-yeli, "Di dabsa anaasi nɔn ka n daa be n yiri wa ni, saha hoo kanŋɔ, wuntanŋa kurigu ata saha, n-susiri Naawunni. Ka dɔsɔ nɔn bɔbi suturinya'ara daa pusi ya'abi n tooni na, ³¹ ka yeli, 'Kɔniiliyusi, i wunsusigu yela ni i tunsuma n-tiri faradima zaa naayi paai Naawunni teaari ka u sufuu maai i zugu. ³² Ka dizugu pampanŋɔ tumba niriba ni ba kyanŋi Gyɔppa m-bɔ Saimoon ziiya - ban pa sɔ yupaa, ni, 'Piita' la - ka ba mari u na. U gbeeri la Saimoon sɔ, gbanzaba, saani: u yiri maa ze la teeku gbiriŋŋu ziiya." ³³ Dizugu ka n daa tum yooma m-booli i maa, ka i gba ninji sunŋa n-kye na wa. Pampanŋɔ ti zaa be la Naawunni tooni ni ti ti wum

Naawunni ḥḥn ya n-zanḥi yett'aseaa n-ti i ni i ti yeli ti."

³⁴ Tḥ; ka Piita daa gbaai u yett'a n-yeli, "Pampanḥḥ n yi banḥiya, ni, di nye la yelimanḥi, ni, Naawunni bu gamsira, ³⁵ amaa u deaari butiri kam niriba ban gy-eemni u ka tumni din tuusi seem la. ³⁶ Yett'a maa nye la Naawunni ḥḥn zanḥi lahabasunḥu n-ti Izraeli dima, ni, ba nin nya sufudoaa Yisa Masiya zugu; ni, ḥḥn Yisa siri nye la sḥkam zaa Dugma maa. ³⁷ Ya zaa mi halli din daa piili n-ninḥi Galilii tingbanḥu maa ni, sahanseaa Gyḥni ḥḥn daa mooli Naawunni koom suubu yela, halli nti paai Gyuudii tingbanḥu zaa. ³⁸ Yisa, Nazareti doo maa yela nla: Naawunni ḥḥn daa kye ka u Vuusim Kasi ni u yiiko be u ni seem la, ka lala ka Naawunni daa wulisi, ni, u diisi u naam. Ni, u daa gyili n-tumni tun-suma ka tibri Sintaani ḥḥn daa daamni seeba zaa, Naawunni ḥḥn daa be u saani zugu. ³⁹ Tḥ. Ka dinḥḥna tirima n nye u sehara dima; ti yetti, ni, ti siri daa be ni n-nya ḥḥn Yisa ḥḥn daa ninḥi seem Yehudiyadima tingbana zaa ni, halli Gyerusalem timpuuni gba. Ni, ba daa kpaasi u n-tabli doo zugu n-ku u; ⁴⁰ amaa Naawunni daa doaa u kum ni di daba ata daari, ka kye ka niriba nya u. ⁴¹ Pa sḥkam n daa nya u, amaa tirima - Naawunni ḥḥn daa pun yiisi seeba ni ti ninḥi u sehara dima maa - tin daa nya u. Tin ni ḥḥna n daa la'am n-di ka nyu, u kum yisigri nyaanḥa maa. ⁴² U daa kpamsi ti, ni, ti wulisim niriba ka laa n-di sehara, ni, ḥḥna ka Naawunni yiisi ni u ti ninḥi sḥ ḥḥn nin kari niriba kam zaa sariya - ban na nea, ni ban pun kpi zaa m-paasi. ⁴³ Halli ḥḥn Yisa yela ka anabidima zaa daa t'asiri n-diri sehara, ni, ḥḥn yuuri zugu ka nira kam zaa ḥḥn ninḥi u yedda nin nya u tumbeeri kye-m-penḥi."

⁴⁴ Ka Piita ḥḥn daa na kur t'asiri yett'a wa, Naawunni Sii Kasi maa daa kpe ban wumni u yela maa zaa sufu ni. ⁴⁵ Ka Yisa nyaandliseeba ban dḥli Piita na daa nya lala: Yehudiya niriba n daa nye ba, ka di daa gyeri ba pam, dama halli ban pa Yehudiyadima gba ka Naawunni tisi u piini, ni, u Sii Kasi maa kpaai m-paali ba. ⁴⁶ Dama ba daa wum ka ba t'asiri yett'azuna bal-ibubalibu m-pe'ari Naawunni. Di saha ka Piita daa boosi n-yeli, ⁴⁷ ni, "Sḥ nin toaai n-ta'ai niriba wa ni ba di su Naawunni koom? Ba deaai la Naawunni Vuusim Kasi maa hoo tin gba ḥḥn daa deaai u seem la."

⁴⁸ Dizugu u daa ti noori ni ba suum ba Naawunni koom Yisa yuuri ni. Ka di nyaanḥa ba daa susi u, ni, u kpalimma m-be ba saani n-ninḥi dabsa ayi.

11 Tḥ. Yisa tuumudima ni ba nyaandlitaaba, seeba ban daa be Gyuudii tingbanḥu maa ni la zaa, daa ti wum, ni, ninvugseeba ban pa Yehudiyadima daa deaai Naawunni yeligu maa. ² Ka Piita ḥḥn daa kyanḥi Gyerusalem sahanseaa la, baseeba ban daa dḥli Yehudiyadima kaari ni nimmoaa la daa ḥme nang-bankpeemni n-galimni u, ³ ka yetti, ni, "I kpe la yḥḥla dima yiya ka nyin ni ban n di." ⁴ Dizugu Piita daa piili yett'a n-yeli ba din daa ninḥi seem zaa deede, ⁵ ni, "Man daa be Gyḥppa timpuuni, ka daa puusiri Naawunni; ka di daa ninḥi ma hoo goom ka n gbisiri n-zaasira, ka n daa nya zii, ni, n daa nya ka bunseelli daa sigri na, ka ka ḥmanni hoo tanti gbantitaari ban lḥ ka tuba anaasi

n-sigsiri ka halli nti paai man saani na. ⁶ Ka n daa gḥsi sunḥa m-banḥi din be ka ni, n-nya ka bunkḥbri daa be ka puuni - bunkyenna ni bunvuura, halli ni niinsi gba.

⁷ Ka n daa wum kukḥri, ni, 'Piita, doaama n-kḥrigi n-ḥḥbi!' ⁸ Ka n daa labsi n-yeli, ni, 'Ay, n Dugma! N na zi n-di bunseelikam kan kyisira, bee, m-mari da'ari.' ⁹ Ka kukḥri maa maali n-yeli ma, ni, 'Naawunni ḥḥn tisi bunseelli, ni, "bunsunḥu", nyin di kyisiri ka, ni, "da'ari"!

¹⁰ Tḥ, ka di daa ninḥi lala napḥmbuta, ka bunni maa naayi labi n-du saazugu. ¹¹ Di saha maa ka niriba ata daa paai na, n-zaani yiri seaa tin daa be ni maa tooni, ni, ba tum ba la Sizariya, ni ba kye man saani na.

¹² Naawunni Sii Kasi daa yeli ma, ni, n di guusi ka dḥli ba n-kyanḥi. M mabiisi bayoobu wa gba daa dḥli ma n-kyanḥi, halli nti paai n-kpe doo maa yiri. ¹³ U daa yeli ti ḥḥn daa be u yiri maa puuni ka daa nya malaaka seem, ka u yi na nti yeli u, ni, 'Tumma Gyḥppa m-booli Saimoon na - ban pa sḥ yupaa, ni, "Piita" la. ¹⁴ U nin t'asi yett'aseesi n-ti ya, an nin kye ka nyin ni i yiri zaa nya tuliginsim.' ¹⁵ Tḥ; man daa piili n-t'asi sahanseaa maa, Naawunni Vuusim Kasi daa kye ba zugu na hoo ḥḥn daa pun kye ti zugu na piiligu ni seem la. ¹⁶ Di saha ka n daa teaai ti Dugma ḥḥn daa yeli seem, ni, 'Gyḥni daa zanḥi koom n-su ya, amaa yarim mun nin deaai Vuusim Kasi suubu.' ¹⁷ Dizugu Naawunni daa pun ti ba lala piini hoo piiniseaa ḥḥn daa ti ti, sahanseaa tin daa danḥi n-ninḥi ti Dugma Yisa yedda la. Ka mani n nye ḥḥni ka nin ta'ai Naawunni ḥḥn tum seem?" ¹⁸ Ban daa ti wum dinḥḥ maa, ba daa bu laa n-ga'ai, ka daa gbaai Naawunni pe'abu n-yetti, ni, "Ban pa Yehudiyadima gba ka Naawunni ti soori ni ba takki ba teesibeeri n-ninḥi tuuba ni ba ti nya nyḥvuri!"

¹⁹ Tḥ. Sitiivin kuubu nyaanḥa ka Yisa nyaandlila daa nya namsigu pam Yehudiyadima tinsi la ni, ka ba pam daa wurim n-kyanḥi tinseesi, halli ka baseeba daa paai Fḥnisii tingbanḥu ni, ni Saapirusi tingbanḥu ni, ni Antiyḥkku tinḥa. Ba daa bu t'asi Naawunni yeligu n-ti sḥ na'ala Yehudiyadima kḥḥa. ²⁰ Amaa baseeba daa be ni, ban daa yi la Saapirusi ni Sairiini tingbana la ni na, ka ba daa kyanḥi Antiyḥkku ka daa piili n-t'asiri n-tiri Gri-ikadima maa gba, n-yetti ti Dugma Yisa lahabasunḥu yela maa. ²¹ Ka Naawunni nuu daa be ba saani, ka niriba pam daa ninḥi yedda ka takki ba beebu n-deaai ti Dugma maa. ²² Dinḥḥ lahabaari maa daa ti paai Yisa niriba la'ḥḥu dima Gyerusalem timpuuni, ka ba daa tum Baanabasi ni u kyanḥi Antiyḥkku. ²³ Nḥn daa paai beni nti nya Naawunni ḥḥn daa pun tisi piinisuma n-tiri beni niriba maa, u sufu daa maaya: ka u daa kpamsi ba, ni, ba kpanḥma ba mansi n-ze ti Dugma maa nyaanḥa ni nimbirimooaa. ²⁴ Dama dḥsunḥu n daa nye u, ka Sii Kasi daa be u ni, ka u yedda gba zoaai. Di saha ka niriba pam daa la'am m-paasi ban daa dḥli Naawunni soori maa zugu. ²⁵ Tḥ, ka dinzugu Baanabasi daa yisigi n-kyanḥi Taasusi tinḥa ni u ti bḥ Sḥla ziiya. ²⁶ Ka ḥḥn daa ti nya u, u daa zi u n-labi n-kye Antiyḥkku na. Ka Baanabasi ni Sḥla daa la'am ni Naawunni niriba beni n-ninḥi yuummunni zaa, n-wulisiri niriba pam. An-

tiyokku ka ba daa piili m-boonni Yisa nyaandoliba, ni, 'Kirisita niriba' la.

²⁷ Di saha maa ka anabiseeba daa yi Gyerusalem n-kye AntiyoKKu na. ²⁸ Ba yinni ĩn ĩuuri boonni Agabusi la daa doaa, ka Naawunni Vuusim Kasi maa daa kye ka u wulisi ba, ni, kwm nin ti lu tinsi zaa ni. (Dinĩ siri daa ninji la Klbdiyusi naam saha.) ²⁹ Ka dizugu Yisa niriba maa daa ĩme saawara n-gbaai gbaari, ni, ba ya n-sunĩji la ba mabiseeba ban be Gyuduĩiya la, sokam ni u yaa tãrĩgi. ³⁰ Ba daa ninji lala, ka kye ka Baanabasi ni Sola deaai ba piini maa n-zi n-kyanĩji kamma maa saani.

12 Di saha maa ka NaaHeroodi daa piili n-gbaari ninvugseeba ban daa la'amni taaba n-doli Yisa soori maa n-niĩni ba putoo. ² U daa kye ka ba zanĩji takoobi n-ku Gyoni beeri Gyeemsi la. ³ Ka ĩn daa ti nya ka lala ninji Yehudiyadima la nya'asim maa, u daa gbaai Piita gba - dinĩji daa ninji la Yakki-n-Gaari Kyuu la saha - ⁴ n-gbaai u n-kpeesi sarika duu ni. Soogyadima piiya ni ayoo bu n daa guri u: ba daa puri ba la ba-naanaasi, ni ba deaari taaba n-guri u. Dama Naaba daa yenni, ni, Yakki-n-Gaari Kyuu ĩn ti ya n-gaari la, u nin yiisi u na n-ti zama maa. ⁵ Dizugu Piita daa kpalim m-be sarika duu maa ni, amaa Yisa nyaandoliba daa kur la'amni n-susiri la Naawunni n-tiri Piita ni nimbiri-moaa.

⁶ Tã; ka saha maa ĩn daa ti paai, kaman beoo ka Heroodi ya yiisi Piita sarika maa ni na n-ti niriba maa. Ka lala saha maa, yunĩju, Piita daa gbisiri ni; ka ba daa zanĩji kyõrimi n-ga u n-tabli soogyadima ayiũ u ya'a ayi zaa, ka daa guri u lala. Ka soogyaseeba daa ze n-guri sarika za'anõroo maa m-paasi. ⁷ Di saha ka ti Dugma malaaka gbirigi n-yi beni na, ka neesim daa neaai sari-ka duu maa ni. U daa gbaai Piita bõkku n-neaa, u, ka yeli u, "Doaam yooma!" Ka kyõrimidima maa daa yi Piita nuusi ni n-lu tinĩja. ⁸ Malaaka maa daa yeli u, ni, "Loom i selooriga yooma ka piri i namna!", ka u daa ninji lala. Ka u daa laa n-yeli "Zanĩma i kparigũ n-ye ka doli ma!" ⁹ Tã, ka Piita daa doli u n-yi duu maa ni, ka bu banĩji, ni, malaaka maa yela ĩn ninji seem maa zaa nye la yelimaĩni; u daa teesi, ni, u zaasiri ni. ¹⁰ Ka ba daa kyanĩji n-yakki soogyadima zaaziisi buyi, nti paai kutti za'anõseaa kan yiiri timpuuni maa. Ban daa ti paai sahanseaa la, kyeburu maa daa yooai ka toori, ka ba daa yi. Ba daa doli la sokroo n-kyenna, ka malaaka maa ti kye Piita m-basi ka kyanĩji. ¹¹ Di saha ka Piita daa ti banĩji din daa ninji, ka yeli, "M banĩjija! Di nye la yelimaĩni. Naawunni n siri tum u malaaka ni u kye na n-tiligi ma NaaHeroodi nuu ni, ni Yehudiyadima ĩn yeli, ni, ban nin ninji ma seem la ni zaa." ¹² Ka u teesi m-banĩji, ka kyanĩji Mariama yiri, ĩn bii daa nye Gyoni, sok ban daa boonni 'Maaki' la; beni ka niriba pam daa la'am n-susiri Naawunni. ¹³ Ka ĩn daa ti paai beni, u daa kpaasi za'anõri kyeburu maa, ka boonna; ka pã'asarisõ ĩn yuuri daa boonni Rooda daa kye na ni u ti banĩji din be ni. ¹⁴ U daa banĩji kukõri maa, ni, Piita n nye u, ka u sufu daa maai pam; halli ka u bu yooai n-ti u, amaa u daa sok n-kpe nti yeli ba, ni, Piita ze la saman-

ni. ¹⁵ Ka ba daa yeli u, "Gyerigu wa!", amaa u daa kur to'asiri ni nimmoaa, ni, di nye la yelimaĩni. Ka ba daa labsi n-yeli u "U malaaka n nye u." ¹⁶ Di saha maa ka Piita daa kpalim n-kpaasiri ka boonna, ka ba daa naayi yooai kyeburu maa n-nya u, ka di daa ninji ba alahaz-ibu. ¹⁷ Ka u daa zanĩji u nuu m-bulisi ba, ni, ba kyeli ba vuuri, ka to'asi n-wulisi ba ti Dugma ĩn ninji seem n-yi-isi u sarika ni na. Ka laa n-yeli, ni, ba yelim dinĩji n-ti Gyeemsi ni ba mabiisi zaa; ka naayi bakki n-kyanĩji seela.

¹⁸ Tã; ka beoo ĩn daa ti neaa, di daa gyeri so-ogyaseeba ban daa guri Piita maa pam, ka ba daa boosiri taaba, ni, Piita be la yani? ¹⁹ Ka NaaHeroodi daa yeli, ni, ba yiisim u na, ka ba daa bõ u zii n-kõnĩji. Ka u daa boosi soogyadima maa boosa, ka tisi noori, ni, ba kuum ba. Di nyaanĩja NaaHeroodi daa yi Gyuduĩiya n-kyanĩji Sizariya nti ninji dabsa ayi beni.

²⁰ Tã; ka NaaHeroodi sufu daa yisigi n-ninji Taaya ni Saidoon niriba ka ba daa la'am taaba n-kye na ni ba ti nya u. Ba daa kur to'asiri n-tiri Bilasitusi - ĩn daa gõsiri Naaba duu yela n-tiri u la - halli ka u ti sakki ni u nin sok ba sindaani Naaba maa saani. Ba tinsi maa ĩn daa deaari ba bundira Naa maa tingbana ni la zugu n-daa la. ²¹ Ba daa zaali yetto'a maa dabsiri: ka dabsiri maa ĩn daa ti paai, NaaHeroodi daa bõbi u naam kpariveela ka zinni bimbinni maa zugu, ka to'asi ba yet-to'anya'asa. ²² Ka zama maa daa tasi n-yeli, "Haaya! Di pa la ninsaala n to'asiri wa, amaa Naawunni n to'asiri maa!" ²³ Di saha ka Naawunni malaaka daa ĩme Heroodi ya'abi n-dooli, ĩn daa bu tiri Naawunni gyirima zugu. U daa poaai n-yiiri zunzuya, halli nti kpi.

²⁴ Naawunni lahabaari maa daa yeligiya ni ka mari yaa. ²⁵ Di saha ka Baanabasi ni Sola daa tum ba tuma Gyerusalem timpuuni n-naai, ka daa labi AntiyoKKu tinĩja na. Ka Gyoni sok, ban daa pa yupaa, ni, 'Maaki' la, daa doli ba n-kye na.

13 Ninvugseeba ban daa la'am n-doli Yisa soori AntiyoKKu tinĩja maa ni la sunsukkuni ka karimbadima ni anabidima daa be ni. Baanabasi daa be ni, ni Simiyõn, sok ban boonni *Naagya*, bee Dõsabilli, la, ni Luusiyusi, sok ĩn yi Sairiini tingbanĩju ni na, ni Mane'an - ĩn na ni NaaHeroodi Tetirakyi la daa la'am m-be ni, halli ni Heroodi naam diibu saha - ni Sola gba. ² Ban daa gyeemni ti Dugma ka loori noori sahanseaa la, Naawunni Sii Kasi maa daa yeli ba, ni, "Ya yiisim Baanabasi ni Sola n-zaali n-ti ma, ka ba tum man yiisi ba ni ba ti tum tunseesi la." ³ Dizugu ba daa puusi Naawunni ni noori loobu pã, ka naayi zanĩji ba nuusi m-pa ba zugri ka zaali ba soori.

⁴ Tã; ka Naawunni Sii Kasi ĩn daa tum Baanabasi ni Sola maa, ba daa kyanĩji la Selusii tinĩja n-kpe nyarinĩju n-du n-kyanĩji Saapirusi tingbanĩju. ⁵ Ban daa ti paai beni n-sigi Salamiisi tinĩja, ba daa be beni n-kpeeri Yehudiyadima la'anĩju duri ni, nti moonni Naawunni yeligu. Ka Gyoni gba daa doli, n-sunĩji ba. ⁶ Saapirusi tingbanĩju muna - ka be la teeku kooma sunsukkuni; ka ba daa kyanĩji n-gyili ka tinsi zaa, nti paai Pafõosi tinĩja. Beni ka ba daa nya tiimaraansõ, ka u yuuri boon-

ni Baa Yisa. U daa nye la Yehudiya nira, ka zaŋŋi u mammanŋa n-leebe anabi, ⁷ ka daa be Segyeoosi Pɔla yiri ni, so ŋɔn daa di Gɔmna n-su Saapirusi tingbanŋu zaa fukumsi la. Ŋɔn Pɔla daa mari la yem pam: u daa booli Baanabasi ni Sɔla ka ba kye na, ŋɔn daa boori ni u wum Naawunni yeligu zugu. ⁸ Amaa ŋɔn Elimasi muna - lala ka ba daa takki tiimaraana maa yuuri - Elimasi daa kyiisi la yeligu maa, ka daa kpanŋni u manŋa n-ta'ari Gɔmna maa ni u di niŋi Yisa yedda. ⁹ Di saha ka Naawunni Vuusim Kasi yiiko daa paali Sɔla - so ban pa u yupaa, ni, 'Pɔla' la - ka u daa gɔsi tiimaraana maa suŋŋa ¹⁰ ka yeli u, ni, "Nyin Sintaani bii wa! I nye la yelisuma zaa dindaana. I mari la yɔmsibeeri, ka boori ni i zaŋŋi ti Dugma yelimanŋi n-leebe ziri! Ay - nyin kyel lala! ¹¹ Ti Dugma nin zaŋŋi u nuu n-ŋme i pampanŋɔ. I nin ti leebi zooma, ka ku laa n-nya wuntanŋa neesim ka di paai sahaseaa!" Ka di saha ka Elimasi daa ti nya ka zibsims kpe u nini ni, ka u daa tuutiri n-gyinna, m-boori so ŋɔn nin datti u n-kyenna. ¹² Ka Gɔmna maa ŋɔn daa ti nya lala, ka wum ban daa tɔ'asiri Naawunni yela seem, di daa niŋi u alahazibu, ka dizugu u daa niŋi ti Dugma yedda.

¹³ Tɔ; ka Pɔla dima daa laa n-kpe nyarinŋu n-yi Pafoosei tinŋa n-du n-kyanŋi Periga, tinseaa kan be Pamfili tingbanŋu ni. Beni ka Gyɔni Maaki daa basi ba ka labi n-kuli Gyerusalem. ¹⁴ Pɔla dima mun daa yi Periga n-gaari tooni n-kyanŋi nti paai Antiyɔkku tinseaa, kan be Pisidii tingbanŋu la ni. Ka Yehudiyadima Vuusim Dabsiri daari ŋɔn daa ti paai, ba daa kyanŋi nti kpe la'anŋu duu ni n-zinni. ¹⁵ Ka ban daa karim Musa soƙpu karinŋu maa n-naai la, ni anabidima soƙpu karinŋu gba, la'anŋu kamma maa daa tum ba saani na, ni, "Ti mabiisi, ya yi mari lahabaseaa kan nin kpamsi niriba wa, ti boori ni ya tɔ'asi n-ti ti." ¹⁶ Ka dizugu Pɔla daa yisigi n-zaani, n-gaasi u nuu, ka daa piili n-tɔ'asiri, ni, "M mabiisi, ya Izraeli dima, ni ban dɔli Izraeli dima soori n-gyeemni Naawunni, ya wumma! ¹⁷ Naawunni n su Izraeli dima yela: u daa yiisi ti yaadima ka kye ka ba daa zaa ka ba yuuri du, ban daa nye saamma Igyipti tingbanŋu maa ni sahanseaa la. Tɔ, ka di nyaanŋa u daa zaŋŋi u yiiko ni kpeerŋu n-yiisi ba na, ¹⁸ ka daa gɔsiri ba yela yuuma pisinaasi yoo ni; ¹⁹ m-paai Kye-na'an tingbanŋu na. Beni ka u daa sa'am bura ayɔkɔ ka daa zaŋŋi ba tinŋa maa n-ti u niriba. ²⁰ Dinŋɔ zaa daa paai yuuma kɔbsinaasi ni pisinu ziiya. Dinŋɔ ŋɔn daa gaari maa, Naawunni daa yiisi kpambaya n-ti ba, halli ka anabi Samuweli saha daa ti paai na."

²¹ Ni, "Ka lala saha maa ba daa susi ti Dugma, ni, ba boori la naaba, ka u daa zaŋŋi la Sɔla, Kyiisi bii la, n-ti ba - so ŋɔn daa nye Bengyamin za'anɔri nira la. U daa di la naam ka di paai yuuma pisinaasi. ²² Ka di nyaanŋa Naawunni daa basi Sɔla ka yiisi Dauda, Gyɔsi bii la, ka u leebi ba naaba. Naawunni daa tɔ'asi Dauda yela nŋɔ: 'N nya ka Gyɔsi bii Dauda n nye man boori so: ninvugso ŋɔn nin tum man boori seem n nye u!' ²³ Tɔ, ka dinŋɔna di daa nye ŋɔn NaaDauda za'anɔri dɔkɔ, Yisa, ka Naawunni daa yiisi, hoo ŋɔn daa pun tisi noori seem la, ni u ti leebi ŋɔn nin fa Izraeli dima m-basi.

²⁴ Yisa ŋɔn daa ti ya piili u tuma maa, Gyɔni daa pun danŋi tooni m-moonni n-tiri Izraeli dima, ni, ba kyeli ba tumbeeri ka takki ba beebu, ka su Naawunni koom.

²⁵ Ka sahanseaa Gyɔni ŋɔn daa ya paai u tuma naari, u daa yeli, 'Ya teesiya, ni, n nye la ŋɔni? M pa la yan guri so maa. Amaa ya wumma! U be la n nyaanŋa n-kyenni na, ka man bu sumni m-pirigi u namna n-ti u!'"

²⁶ Ka Pɔla daa laa n-yeli ba, ni, "Tɔ, m mabiisi, yarima ban yi Ibrahim butiri ni na, ni seeba ban be ya saani n-gyeemni Naawunni la, tirima saani ka tuliginsim lahabasunŋu wa paai na. ²⁷ Gyerusalem niriba ni ba toondaandima daa bu banŋi anabidima soƙpu yela gbinni, halli ni ba karimni a ni Vuusim Dabsiri kam zaa maa zaa yɔri: ka dizugu ba daa kye ka lala yela maa daa niŋi lala; ka daa kari ŋɔn Yisa sariya n-yeli, ni, u luya ni. ²⁸ Halli ba daa bu nya daliiri seelli din wusisi, ni, di sumni ni ba ku u gba, ni di zaa yɔri ba daa susi Pailiti, ni, u kye ka ba ku u. ²⁹ Ba daa tum anŋɔ zaa hoo soƙpu maa ŋɔn daa pun wulisi u yela seem la; ka tum lala n-naai. Ka di nyaanŋa ba daa sigsi u kum dɔpulli maa zugu na n-zaŋŋi u n-so'ai gballi ni. ³⁰ Amaa Naawunni daa neai u kum ni. ³¹ Ka di daa niŋi dabsa pam ka u daa zaŋŋi u manŋa n-wulisiri n-tiri ninvugseeba ban daa pun dɔli u n-yi Galilii n-kye Gyerusalem na. Ban mun niŋi u seharadima, m-moonni ban nya ka wum yettɔ'aseesi n-tiri Naawunni niriba maa, halli ni zuna. ³² Dizugu tirima gba be la kpa wa, ni ti yeli ya lahabasunŋu maa, ni, Naawunni ŋɔn daa tisi noori n-ti ya yaadima la, ³³ lala ka u siri tum n-ti ti, tin nye ba ya'ansi la; ka u yisigi Yisa kum ni. Dina ka ba daa soƙbi Yuuma bukku maa ni, yuumni ayi daana puuni la, ni#:-

'M bii n nye i;
Zuna dabsiri wa ka n dɔ'ai i.'

³⁴ N-laa m-paasi, ni, ŋɔna nin yisigi u kum ni, ka ku laa n-nya poosigu yaasa: u daa yeli nŋɔa#:-

'N nin zaŋŋi bunsunseesi Dauda ŋɔn daa deaai la,
Ka a nye la bunveela
Ka birisigu laa n-ka a puuni la,
M-mari na n-ti i.'

³⁵ Ka di daa laa n-wulisi luginseaa ni, n-yeli, ni#:-
'I ku kye ka i manŋoori ninvugsunŋu nin leebi bumpoosiri.'

³⁶ Tɔ, ka NaaDauda ŋɔn daa tum Naawunni yuubu u duniya wa ni beebu saha halli nti naai maa, u daa ti ka ni, m-paai u yaadima saani. Ammi, di saha u ningbina daa bu poaai? Ay - a poaaya! ³⁷ Amaa Naawunni ŋɔn daa yisigi so u kum ni la - ŋɔn mun daa bu poaai.

³⁸⁻³⁹ Tɔ; ya banŋma, ni, di nye la ŋɔna zugu ka ba moonni n-tiri ya, ni, Naawunni nin kye ya taalli m-panŋi ya. Ka lala taalli maa muna - Musa ŋɔn daa wulisi kaari maa daa bu nyanŋi n-yiisi ya ka puuni. ⁴⁰ Pampanŋɔ ya banŋma suŋŋa, ka di ti nya wahala hoo anabidima ŋɔn daa wulisi seem la, ni#:-

⁴¹ 'Ya nyam dinŋɔ, yarima bunyaarisi wa!

Di nin ti gyeri ya pam: ya kyema sa!
Ka banŋi, ni, n tumni n tuma ya dabsa wa ni -
Alahazibu tunseaa ya ku sakki n-ninŋi ka yedda,
Halli ba yi ti wulisi ya ka yela gba.' "

⁴² Tɔ: Ka ban daa puusi n-naai ka daa yiiri la'anɔ duu maa ni na, ba daa yeli Pɔla ni Baanabasi, ni, ba labma na Vuusim Dabsiri kan kyenni na nti tugi yettɔ'a maa.

⁴³ Ka niriba maa nɔn daa wurigi n-naai, Yehudiyadima maa pam, ni seeba ban daa dɔli ba Naawunni soori la, daa dɔli Pɔla ni Baanabasi; ka ba daa tɔ'asi n-ti ba, n-kpaamni ba, ni, ba mari Naawunni piiniseaa ban deaai la sunɔasunɔa.

⁴⁴ Ka Vuusim Dabsiri maa nɔn daa paai na la, tinɔa maa niriba zaa daa la'amiya, ni ba ti wum Naawunni yeligu maa. ⁴⁵ Ka Yehudiyadima maa nɔn daa ti nya daadam wa, nyuuri daa wum ba pam, ka ba daa gbaai kyisigu, ni, Pɔla nɔn wulisiri yettɔ'aseesi la pa la yeli-manɔni, ka tuuri u tupeela. ⁴⁶ Amaa Pɔla ni Baanabasi daa zanɔni ba sufukpeemni n-labsi ba, n-yeli, "Tɔ! Ti yi da bu danɔni n-kye ka yarima wum Naawunni lahabsunɔa maa, di naa n-ku mari soori. Amaa yan za'asiri maa ka yenni, ni, ya bu sumsi ni ya nya nyɔvuri kan ka naari maa; tɔ, ti nin labsi ti zikki la ban pa Yehudiyadima la saani. ⁴⁷ Dama lala ka Naawunni daa zaali ti noori, ni#:-

'N yiisi i, ni i ti leebi neesim,

N-neaai n-ti tinzundima ban pa ya niriba;

Ka laa n-leebe tuliginsim soori

N-tiri duniya wa lugri kam zaa dima.' "

⁴⁸ Ka ninvugseeba ban pa Yehudiyadima la ban daa ti wum lala, ba mari la sufupeelli pam m-pe'ari ti Dugma yeligu maa. Ka ba seeba daa nye seeba ban ya n-nya nyɔvuri kan ka naari, ka daa ninɔi Yisa yedda di zugu.

⁴⁹ Ka Naawunni lahabsunɔa daa gyili m-paai beni tingbanɔa maa zaa. ⁵⁰ Amaa Yehudiyadima daa kpa'atiri la pɔ'aseeba ban daa dɔli ba Naawunni soori ka nye tinɔa maa ninvugtibsala, ni tinkpamma maa m-paasi, halli ka di ti paai ni ba zabri Pɔla ni Baanabasi n-ninɔi ba putoo tuma, ka kari ba n-yiisi ba tingbanɔa maa ni. ⁵¹ Lala zugu ka Pɔla dima daa kpaasi ba napɔntam m-basi, n-wulisi, ni, ba za'asiri ba ni; ka doaa n-kyanɔni Aikoonyum tinɔa. ⁵² Ka ninvugseeba ban daa deaai lahabsunɔa maa ka ninɔi yedda la daa mari sufupeelli, ka Naawunni Sii Kasi daa be ba saani.

14 Tɔ; ka Pɔla ni Baanabasi nɔn daa paai Aikoonyum tinɔa, di daa kur ninɔi lala yaasa. Ba daa kpe Yehudiyadima la'anɔ duu maa ni n-tɔ'asi lala, halli ka Yehudiyadima ni tinɔa maa niriba pam daa ninɔi yedda. ² Amaa Yehudiyadimseeba ban daa za'asi yedda ninbu la daa tugli ban pa Yehudiya niriba la n-kye ka ba suuri yisigi, ka ba daa zabi ni yeddaniɔniba maa.

³ Ka Pɔla ni Baanabasi daa yuui beni ka daa be ni n-tɔ'asiri ni nimmoaa n-wulisiri ti Dugma yela; ka ti Dugma Naawunni daa ze ba nyaanɔa, ka daa ti ba yiko n-kye ka ba tumni alahazibu tuma, din wulisi, ni, ba yettɔ'a maa nye la yelimanɔni, ni, nɔn Naawunni nye la Wurilim Daana. ⁴ Dizugu tinɔa maa niriba daa puri la buyi: baseeba daa ze la Yehudiyadima maa nyaanɔa, ka seeba mun daa ze Yisa tuumudima maa nyaanɔa.

⁵ Ka Yehudiyadima maa ni buriseesi niriba daa la'am ni tinɔa maa toondaandima, ni ba teesi ba nin ninɔi tuumudima maa putoo seem ka lɔbi ba kuga. ⁶ Ka Pɔla ni

Baanabasi daa ti banɔni niriba maa teesa nɔn nye seem, ka daa zɔ n-kyanɔni Lisitira ni Deribee - tinseesi an be Likawɔnii tingbanɔa ni. Ba daa kpalim m-be lala tinsi, ni a tinkpansi zaa ni, ⁷ m-moonni Naawunni lahabsunɔa n-tiri ba.

⁸ Tɔ; Lisitira timpuuni ka dɔsɔ daa be ni n-nye gbariga: ba daa dɔ'ai u la lala, ka u daa na zi n-kyanɔni halli ni di dabsiri maa. ⁹ U daa zi ni n-wumsiri Pɔla yettɔ'a maa; ka Pɔla daa nya u, ka gɔsi u sunɔa m-banɔni, ni, yedda daa be gbariga maa ni, ka u nin toaai n-nya alaafaa.

¹⁰ Ka dizugu u daa tasi pampam n-yeli u, "Doaam saazugu n-zaani i gbaya zugu, kyappi!" Ka doo maa daa yisigi n-zaani n-kyenni n-gyinna. ¹¹ Tɔ, ka zama maa nɔn daa nya Pɔla nɔn daa ninɔi seem maa, ba daa piili n-tɔ'asiri pampam ba manɔtoori yettɔ'a ni, ni, "Ti tingbanɔa wa buga maa labgi la ninsaala n-sigi ti saani na!" ¹² Ka dizugu ba daa booli Baanabasi la, ni, 'Zeosoi' - ba buga zaa naaba yuuri n-daa la; Pɔla mun yuuri ka ba daa boonni, ni, 'Herimiisi' - ba bugseaa nɔn daa nye u bugtaaba wuddaana maa yuuri n-daa la - Pɔla nɔn daa nye yettɔ'a toondaana maa zugu.

¹³ Zeosoi gyeenɔa yiri daa ze la tinɔa maa kpanɔa; ka dizugu tindaansɔ nɔn daa su Zeosoi maaligu yela la daa zanɔni na'araari ni tiisi puum n-kye tinɔa maa za'anɔri zii na, ni nɔn ni niriba maa ya maali la sara hoo ba tinɔa kaari nɔn nye seem. ¹⁴ Amaa Pɔla ni Baanabasi nɔn daa ti banɔni ban daa teesi, ni, ba ya n-ninɔi seem maa, ba daa toosi ba sutura sufusa'anɔa zugu, ka vaai n-zɔ n-kpe zama maa sunsukkuni, ka tasi ¹⁵ n-yeli, "Zama! Bɔ zugu ka ya lee n-ninɔi lala? Tirima gba nye la ninsaalidima hoo yan nye seem wa! Halli dinɔa zugu n daa kye ka ti kye na m-moonni Naawunni lahabsunɔa maa n-tiri ya, ni ya ti kye bunkyɔ'ama wa gyeenɔa ka labi na n-tabli Naawunni Nyɔvuri Daana saani. Nɔna n daa naam arizana ni duniya wa ni teeku zaa, m-paasi bunseelli kam din be a ni. ¹⁶ Saha din gaari sa halli ni zuna, u daa kye ka sɔkam zaa ninɔi la u sufu yuubu nɔn nye seem, ¹⁷ amaa u daa bu kye ka ba kɔnɔi yeliseesi an wulisiri ba u yelimanɔni nɔn nye seem la, dama u daa zanɔni u mammannɔa tunsuma n-ti ya. Seoo ni saha ka u tiri ya saa, ka tiri ya agazeeri saha m-paasi ni ya ti nya ya puri antaam. U tiri ya bundirigu ka kye ka ya mari sufumaasim." ¹⁸ Ni ba yettɔ'a wa zaa yɔri, di daa tɔ pam ni ba kye ka daadam maa bu maali ba hoo ban maanni ba buga seem.

¹⁹ Di nyaanɔa ka Yehudiyadimseeba daa yi Antiyɔkku Pisidii tinɔa na, ka seeba daa yi Aikoonyum na. Ba daa tɔ'asi niriba maa n-kye ka ba deaai ba noori, ka zanɔni kuga n-lɔbi Pɔla halli nti yeli, ni, u kpi ni; ka vuui u n-yiisi tinɔa maa kpanɔa ka kye u. ²⁰ Amaa ban daa ninɔi Yisa yedda maa nɔn daa yi na n-ze n-gyiligi u, u daa doaa n-labi n-kpe tinɔa maa puuni. Ka beoo nɔn daa ti neaai, nɔna ni Baanabasi daa yi beni n-kyanɔni Deribee.

²¹ Tɔ; ka ba daa ti mooli Naawunni lahabsunɔa n-ti tinɔa wa niriba, ka daa kye ka niriba pam daa ninɔi Yisa nyaandɔliba. Ka di nyaanɔa ba daa labi n-dɔli Lisitira, ni Aikoonyum, halli nti labi m-paai Antiyɔkku. ²² Ba daa kaai Yisa nyaandɔliseeba ban be lala tinsi maa ni

n-kpamsiri ba, ni, ba kpanjma ba mansi m-bari n-za-ani ni sufukpeemni, dama din be seem maa, faasee ka ti nya namsigu pam pɔi ka naayi paai Naawunni naam beebu. ²³ Ya'aseaa zaa Yisa nyaandɔliba nɔn daa la'am m-be ni, Pɔla dima daa zanji ba nuusi m-pa seeba zugri ni ba diisi ba Yisa tuma kɔamma. Ba daa lɔ la noori n-susi Naawunni, ni, u gɔsi ban daa niɔi u yedda maa ka guri ba yela sunja. ²⁴ Di nyaanja ba daa dɔli Pisiidii tingbanju nti paai Pamfiliiya. ²⁵ Ka beni ba daa kpe Periga timpuuni nti tɔ'asi Naawunni yeligu pɔi, ka naayi kyanji Ataliiya, tinseaa kan ze teeku gbiriɔju la. ²⁶ Beni ka ba daa kpe nyariɔju puuni n-du n-kyanji n-labi n-kuli Antiyɔkku, dama beni niriba daa danji n-susi Naawunni wurilim tunsuma n-ti ba, ni ba deaai tun-tumsi maa, ka pampaɔju ba daa tum n-naai. ²⁷ Ka ban daa paai na, ba daa la'am ni Yisa nyaandɔliba la'anju dima zaa, ka daa wulisi ba Naawunni nɔn daa tum seem n-ti ba maa, ni, "Naawunni yoai la soori, ni ban pa Yehudiyadima la gba ti dɔli ka niɔni Yisa yedda." ²⁸ Ka ba daa be beni nyaandɔliba maa saani n-yuui beela.

15 Tɔ. Ninvugseeba daa yi Gyudii tingbanju ni n-kye Antiyɔkku tinja na. Lala niriba daa wulisiri ninvugseeba ban dɔli Yisa la, ni, see ka ba guni hoo Musa nɔn daa zaali seem la; ni, di yi pa lala ba ku toai n-nya tuliginsim. ² Ka Pɔla ni Baanabasi daa nme ba nangbankpeemni pam yettɔ'a wa zugu. Ka dizugu ba daa bɔ niriba m-paasi Pɔla ni Baanabasi zugu n-tum ni ba kyanji Gyerusalem n-nya Yisa tuumudima ni kpamma maa, lala yettɔ'a maa zugu. ³ Tɔ; ka Yisa nyaandɔliba la'anju dima nɔn daa tum ba maa, ba daa dɔli Fɔnsii ni Samerii tingbana n-tɔ'asiri n-tiri ba nyaandɔliba n-wulisiri ba ninvugseeba ban pa Yehudiyadima la nɔn niɔi tuuba seem maa. Ka di daa niɔi ba nya'asim pam. ⁴ Ka ban daa ti kpe Gyerusalem timpuuni maa, ba daa paai yeddaniɔniba ni tuumudima ni kpamma saani na. Ka ban daa gyaari ba n-naai maa, ba daa piili ba yettɔ'a n-yeli ba Naawunni nɔn daa kye ka ba tum seem. ⁵ Amaa Yisa yeddaniɔniseeba ban daa dɔli Farisii dima soori maa daa doai n-zaani n-tɔ'asi zanji n-kyanji ban pa Yehudiyadima maa yela. Ba daa yeli, ni, di sumsi ni ba guni ba, ka kpamsi ba, ni, ba dɔli Musa zaaligu yela zaa.

⁶ Tɔ; ka din daa toai beela, tuumudima ni kpamma maa daa la'am, ni ba ti tɔ'asi lala yettɔ'a maa n-nya a soori ziiya kasi. ⁷ Ka ba daa ti nme nangbankpeemni dinjo zugu n-yuui, ka Piita naayi doai n-yeli ba, ni, "M mabiisi, ya mi halli, ni, mani ka Naawunni daa danji n-yiisi, ni n kye ka ban pa Yehudiyadima la wum la-habasunju wa man noori ni ka niɔi yedda. ⁸ Ka Naawunni nɔn mi din be ninsaala sufu ni la daa wulisi, ni, ba niɔi yedda ni yelimanji; dama u daa ti ba u Sii Kasi hoo nɔn daa pun ti ti gba seem la. ⁹ Naawunni bu wulisi, ni, ti be ti kɔkɔ ka kye ba, dama ba gba yedda niɔbu zugu ka u kpiisi la ba sufu ni taalli n-ti ba. ¹⁰ Ka pampaɔju, bɔ n niɔi ka ya nmeeri nangbankpeemni ni Naawunni? - ka zanji zitibsa n-ziili ban ya n-dɔli u la zugu, ziseesi tirima nɔn bu nyanji n-zi - halli ti yaadi-

ma gba daa bu nyanji. ¹¹ Ay! Amaa tirima niɔni yedda, ni, ti Dugma Yisa wurilim tuma zugu ka u kye ka ti nin tuligi, ka lala n nye di n-tiri ban gba."

¹² Di saha maa ka daadam maa zaa daa sini vuuri ka wumni Pɔla ni Baanabasi yettɔ'a, ka ba daa wulisi ba Naawunni nɔn daa kye ka ba tum tunkara ni alahazibu yela seem maa, ban pa Yehudiyadima la saani. ¹³ Ban daa ti tɔ'asi n-naai maa, ka Gyeemsi daa tɔ'asi n-yeli, ni, "M Mabiisi, ya wumma! ¹⁴ Simiyɔn na pun wulisi ti Naawunni nɔn daa danji n-yiisi ban pa Yehudiyadima ninvugseeba seem, ni ba ti leebi nɔn Naawunni niriba. ¹⁵ Ka nɔn yeli seem ni anabidima yeligu maa dɔli taaba, dama ba daa sɔbi n-dooli, ni#:-

¹⁶ 'Nyama! NaaDauda naam suulinsi pun fiilim;

Kaman sugri kan wurim n-lu.

Amaa di nyaanja man Naawunni nin ti labi na

Ni n ti laa m-paasi ka yaasa,

Ka maali ka sunja.

¹⁷ Ba nin bɔ ba Dugma ziiya dizugu -

Ban kam kpalim nyaanja maa;

Ni tinsi zaasa niriba ban kpeeri n yuuri maasim ni maa.

Man Naawunni yeli lala, ka mun nin niɔi:

¹⁸ Sahaseaa an gaari sa ka ba daa pun banji lala. "

¹⁹ Ka Gyeemsi daa laa n-yeli, ni, "Man teesa nye la nja: ninvugseeba ban pa Yehudiyadima la yi ti niɔi tuuba n-dɔli Yisa, di bu sumni ni ti daamni ba yelimugsa.

²⁰ See ka ti sɔbi gbanju n-ti ba, ni, ba di nɔbi num-da'aseesi ban kɔrigi m-maanni ba'a ni buga la, bee, a seesi an bu kɔrigi, bee, an na mari ziim; ka ba di tum tumbeeri zanji n-kyanji dɔgoora ni pɔ'agoora yela.

²¹ Dama ba daa kur tɔ'asiri Musa yela ti yaadima saha halli ni zuna; ba karimni a ni tinsi kam zaa puuni, ka moonni a Vuusim Dabsiri kam, la'anju duri puuni."

²² Tɔ; ka ba zaa daa la'am taaba - tuumudima maa, ni kpamma, zanji n-kyanji ban niɔi Yisa yedda maa zaa - ka daa gbaai ba gbaari, ni, ba ya n-yiisi la ba ninvugseeba n-tum ba Antiyɔkku, ban ni Pɔla ni Baanabasi. Ka dizugu ba daa yiisi la Gyudasi (ban daa booni sɔ 'Baasabasi' la), ni Sailasi; ban mun daa be la Yisa nyaandɔliba toondaandima sunsukkuni. ²³ Ban ka ba daa tɔlim gbanju maa, ni#:-

"Nya, tirima, ya mabiseeba ban nye Yisa tuumudima ni kpamma la, m puusiri ya: yaseeba ban nye ti mabiisi, halli ka ya pa la ti Yehudiyataaba la, ka be la Antiyɔkku tinja, zanji n-kyanji Siriiya ni Silisii tingbana la zaa.

²⁴ Ti wumiya, ni, seeba daa yi ti saani m-paai ya na - tirima mun daa bu tum ba - ka daa daamni ya n-sa'amni ya sufu ni yettɔ'aseesi ban yetti maa. ²⁵ Dizugu ka ti la'am taaba n-sakki n-gbaai, ni, ti yiisi ninvugseeba n-tum ya saani na, m-paasi Pɔla ni Baanabasi zugu. Halli ni Pɔla ni Baanabasi gba nye la ti zɔsuma, ²⁶ ka daa zanji ba nyɔvuya m-pa talima ti Dugma Yisa yuuri maa zugu. ²⁷ Dizugu ti tumni la Gyudasi ni Sailasi ni ba zanji yettɔ'a m-paasi tin sɔbi seelli wa, n-wulisiri di gbinni.

²⁸ Tɔ: Naawunni Siiya Vuusim Kasi ɗɔn gbaai n-zaali seem nɗa - ka ti gba sakki lala: ni, ti di daamni ya m-paasi yettɔ'akpana ayi-ata wa#: - ²⁹ ni, ya di ɗɔbi numda'aseesi ban kɔrigi m-maanni ba'a ni buga la, bee, seesi an bu kɔrigi, bee, an na mari ziim; ya di tum tumberi zaɗɗi n-kyanɗi dɔgoora ni pɔ'agoora yela ni. Ya yi gbaai ya mansi ka kye anɗɔ maa, ya nin niɗi sunɗa.

Naawunni paasim ya goom."

³⁰ Tɔ; ka dɔppa maa daa kyanɗi m-paai Antiyɔkku na, ka daa la'asi yedda dima maa zaa nti ti ba gbanɗu maa. ³¹ Ban daa karim ka maa, di daa niɗi ba sufumaasim ka laa n-kpamsi ba sufu pam. ³² Gyuudasi ni Sailasi gba daa nye la anabidima, ka ba daa tɔ'asi yettɔ'anya'asa pam n-kpamsiri ba mabiisi maa. ³³ Ban daa niɗi saha beela beni, Yisa nyaandɔliba maa daa zaali ba soori, ka taaliseaa ka ni. Ba daa labi n-kuli ban daa tum ba maa saani. ^{34,35} Pɔla ni Baanabasi mun daa kpalim m-be Antiyɔkku timpuuni, ka ban ni ba taaba pam daa wulisiri Naawunni yeligu ka moonni lahabsunɗu maa.

³⁶ Tɔ. Saha ɗɔn daa ti gaari beela, Pɔla daa yeli Baanabasi, ni, "Kye ka ti labi n-kaai tinseesi tin daa pun kyanɗi n-wulisiri Naawunni yettɔ'a maa, n-nya ti mabiisi maa ɗɔn be seem." ³⁷ Ka di saha ka Baanabasi daa boori ni u zaɗɗi Gyɔni, sɔ ɗɔn boonni Maaki la, ka ba kyanɗi. ³⁸ Amaa Pɔla daa bu sakki ni ba zaɗɗi u, ɗɔn daa bakki ka kye ba Pamfilii tingbanɗu ni maa zugu, ka daa bu laa n-dɔli ba n-la'amni n-tumna. ³⁹ Ka ba daa ɗme nangbankpeemni dizugu, halli ka daa wɔligi ka kye taaba. Ka dinzugu Baanabasi daa zaɗɗi Maaki ka ba kpe nyariɗu n-du n-kyanɗi Saapirusi. ⁴⁰ Pɔla mun daa zaɗɗi la Sailasi m-bakki; nyaandɔliba maa daa zaɗɗi ba n-niɗi Naawunni nuu ni ka kyeoosi ba. ⁴¹ Ka ba daa dɔli la Siriiya ni Silisiiya n-kpamsiri ban niɗi yedda n-la'amni n-gyeemni Yisa maa.

16 Ka Pɔla daa ɗɔ n-ɗɔ, halli nti paai Deribee ni Lisitira tinsi. Beni ka Yisa nyaandɔliso daa be ni, ka u yuuri boonni Timɔti. U ma gba daa niɗi Yisa yedda, ka mun daa nye Yehudiyapɔ'a, amaa u ba daa nye la Griika doowa. ² Di saha maa ka yeddaniɗniba ban be Lisitira ni Aikoonyum la daa yetti, ni, Timɔti nye la ninvugsunɗu. ³ Pɔla daa boori ni Timɔti dɔli u ka ba kyanɗi. Ka lala zugu u daa guni u. Yehudiyadima ban daa be beni zugu ka u daa niɗi lala, dama ba zaa banɗi, ni, Timɔti ba daa nye la Griika nira. ⁴ Tɔ; ka ba daa dɔli tinsi maa, ka daa yeli Yisa niriba, ni, ba kpanɗma ba mansi n-sakki zaaliseesi tuumudima ni kpamma ban be Gyerusalem maa ɗɔn daa zaali n-ti ba la, ka dɔli a sunɗasunɗa. ⁵ Dizugu ban daa la'amni n-dɔli Yisa maa daa mari yaa ni yedda, ka ba daa zoaari m-paasiri sahakam.

⁶ Tɔ: ka ba daa ɗɔ n-dɔli Firigyii ni Galeseaa tingbana dama Naawunni Sii Sunɗu daa bu ti ba soori ni ba tɔ'asiri lahabaari maa Eseaa tingbanɗu maa ni. ⁷ Lala zugu ba daa dɔli nti paai Misii tingbanɗu maa tɔriga. Ba daa yenni, ni, ba nin kpe Bitinii tingbanɗu maa ni, amaa Yisa Siiya daa bu sakki lala n-ti ba. ⁸ Lala zugu ba

daa lɔkki n-gaari Misiiya nti paai Tiro'asi tinɗa. ⁹ Di daari yunɗu maa Pɔla daa zaasi zaasimni, n-nya Masiidoonya nira ɗɔn zeya m-belimni u, ni, "Kyem Masiidoonya na nti sunɗi ti!" ¹⁰ Ka Pɔla ɗɔn daa nya zaasimni kanɗa zugu, ti daa se'asi ya'abi ni ti yi beni n-kyanɗi Masidoonya tingbanɗu, dama ti daa teesi, ni, Naawunni n daa booli ti ni ti mooli lahabsunɗu maa n-tisi beni niriba maa.

¹¹ Ka dizugu ti daa kpe la nyariɗu n-yi Tiro'asi n-du n-lɔnɗi m-paai Samtreesi, ka beoo ɗɔn daa ti kaai ti daa gaari m-paai Niyapɔlisi tinɗa. ¹² N-daa yi beni n-kyanɗi m-paai Filipaai - kana n nye Masidoonya ya'ari wa tinsi toondaana, ka nye la Room dima suulinsi tinɗa. Beni ka ti daa yuui beela. ¹³ Ka Vuusim Dabsiri daari maa, ti daa yi tinɗa maa puuni n-kyanɗi kuliga ya'ari; beni ka ti daa teesi, ni, Yehudiyadima maa daa la'amni n-gyeemna. Ti daa zinni beni n-tɔ'asiri n-tiri pɔ'aseeba ban daa la'am beni maa. ¹⁴ Ka pɔ'aso daa be beni ka u yuuri boonni Liidiya. U daa yi la Tayatayira tinɗa ni na, ka daa koosiri kyinkyinsuma an ligri daa zoaai. Pa Yehudiyapɔ'a n daa nye u, amaa u daa dɔli Yehudiyadima soori n-gyeemni Naawunni. Naawunni daa kye ka u nini neaai, ka u daa wum Pɔla yettɔ'a maa ka sakki. ¹⁵ Ka ɗɔn ni u yiri dima zaa daa deaai Naawunni koom suubu, ka u daa susi ti, ni, ti kyem na nti be u yiri. Ni, "Ya yi siri banɗi, ni, n nye la yedda daana n-ti ti Dugma, yan kyem na." Ka ɗɔn daa belim ti lala zugu daa kye ka ti sakki lala n-kyanɗi.

¹⁶ Dindahinseaa ka ti daa ti wa puusigu ziiya, ka daa ti tuusi pɔ'asariso ɗɔn daa nye daabri, ka daa mari arizinni ɗɔn daa nye ba'akɔligu dinni ka daa kye ka pɔ'a maa bugri m-banɗni yela. Lala tuma zugu ka baseeba ban daa su pɔ'a maa daa nyari ligri pam u bugbu maa ni. ¹⁷ Ka pɔ'a wa daa dɔli Pɔla nyaanɗa n-kaasiri n-yetta, "Niriba wa nye la Naawunni ɗɔn nye yiiko zaa daana la tuntumniba. Ba yetti ya la yan nin niɗi seem n-nya tuli-ginsim!" ¹⁸ U daa kpalim n-dɔla, ka daa kur tɔ'asiri lala dabsa pam. U daa ka'ali Pɔla pam, halli ka u daa ɗmali-gi n-yeli arizinni maa, ni, "Yisa Masiiya yuuri zugu ka n yetti i - yim na ka kye u!" Ka arizinni maa daa siri yi na ya'abi. ¹⁹ Tɔ, ka ban daa su pɔ'asariga maa ɗɔn daa ti banɗi, ni, ba ku laa n-toaai n-nya u bugbu ligri la, ba daa gbaai Pɔla ni Sailasi n-daai ba n-kyanɗi timpuuni nti niɗi tinɗa zuguraandima nuu ni. ²⁰ Ba daa taasi ba sariya karibu ziiya la, ka yeli, "Niriba wa nye la Yehudiyadima, ka mari nangbankpeemni n-daamni ti tinɗa wa yela. ²¹ Ba wulisira sɔseesi an bu sumni ni ti wumna, bee, ti dɔla; dama Room niriba n nye ti." ²² Di saha ka daadam pam daa la'am n-galimni Pɔla ni Sailasi, ka tinɗa maa sariyakattiba daa zaɗɗi ba n-toaai ba kpari n-yeaai ka kye ka ba feebi ba daari. ²³ Ka dizugu ba daa bu ba pam, ka zaɗɗi ba n-niɗi sarika ni; ka yeli sarikadaana maa, ni, u kparim ba sunɗa. ²⁴ Ka sarikadaana ɗɔn daa wum lala, u daa deaai ba n-zaɗɗi n-niɗi sarika dutoonni la ni, ka ba ba nɔba ni datibsiri.

²⁵ Tɔ; ka yuntasuusi ka Pɔla ni Sailasi daa puusiri Naawunni ka yuumni yuuma n-tiri u, ka ba dansarikataaba daa wumsira. ²⁶ Di saha ka tinɗa maa

daa dam, ka dansarika yiri maa daa miimna, halli ni ka nyeeba maa gba. Ka ka duri maa za'anɔya maa daa yoosi, ka ban daa ga ba nɔba kyɔrimidima la zaa daa gaasi n-lu. ²⁷ Ka dansarikadaana maa nɔn daa neaai goom ni n-nya ka duri maa za'anɔya la zaa daa yoosi, u daa teesi, ni, dansarika dima maa zaa zɔya, ka dizugu u daa foaai u takoobi, ni u ku u maŋŋa. ²⁸ Amaa Pɔla daa tasi pampam n-yeli, "Di ninji i maŋŋa seelli! Ti zaa na be kpa!" ²⁹ Tɔ, ka dansarikadaana maa daa booli, ni, ba mari bugum na, ka daa kpe yooma na. U daa zɔri dabeem n-gyigra, ka gbaani tiŋŋa n-ti Pɔla ni Sailasi. ³⁰ Ka u daa mari ba n-yi na; ka boosi ba, ni, "M Badima, n ya n-ninji la wula n-nya tuliginsim?" ³¹ Ka ba daa yeli u, ni, "Ninɔma ti Dugma Yisa yedda, ka i nin nya tuliginsim - nyin ni i yiri dima zaa." ³² Di saha ka ba daa tɔ'asi Naawunni yela maa n-tisi nɔn ni u yiri dima maa. ³³ Ka dirindaari maa yuŋŋu ka dansarikadaana maa daa zaŋŋi ba m-peaai ba nɔra la n-ti ba, ka nɔn ni u yiri dima zaa daa deaai Naawunni koom suubu. ³⁴ Ka daa mari Pɔla ni Sailasi n-kpe u yiri maa na nti ti ba bundirigu ka ba di: ka nɔn ni u yiri dima zaa daa mari sufupeelim pam ba Naawunni yedda ninbu zugu.

³⁵ Ka beoo nɔn daa ti neaai, tiŋŋa maa zuguraandima daa tum pirinsi na ka yeli, ni, "Ya yiisim niriba wa m-basi!" ³⁶ Dizugu dansarikadaana maa daa yeli lala n-ti Pɔla, ni, "Zugudaandima maa yeliya, ni, ti yiisim nyin ni Sailasi m-basi; dizugu ya kyema, ka Naawunni nin paasi ya sufumaasim." ³⁷ Amaa Pɔla daa labsi n-yeli ba, ni, "Halli ba sa bu tɔ'asi ti yeligu gba amaa ba sa bu ti zama maa tooni, tirima mun nye la Room suulinsi niriba, ka sa zaŋŋi ti n-kpeesi dansarika ni. Ka zuna ba yi boori la ba sɔ'ai m-basi ti baalimm, fa! Ti ku sakki, walla! Faasee ka ba mammansi kye na n-yiisi ti m-basi." ³⁸ Tɔ; ka pirinsi maa daa labi nti yeli lala n-ti zugu-raandima maa. Ka ban daa wum, ni, Pɔla ni Sailasi nye la Room suulinsi niriba la, dabeem daa gbaai ba. ³⁹ Lala zugu ba daa kye na ni ba ti zɔ ba mammantoori sindaani Pɔla dima saani na, ka daa mari ba n-yi dansarika maa ni na, n-susi ba, ni, ba yim ba tiŋŋa maa ni. ⁴⁰ Ka ba daa yi dansarika maa na n-kyanŋi Li-idiya yiri n-nya yeddaniŋniba maa, ka tɔ'asi kpamsigu yettɔ'a n-ti ba pɔi, ka naayi bakki n-kyanŋi.

17 Tɔ: ka Pɔla dima daa kyanŋi n-dɔli Amfipɔlisi ni Apɔloonya tinsi n-yakki n-gaari nti paai Tesalɔnika tiŋŋa, tinseaa Yehudiyadima la'aŋŋu duu nɔn daa be ni la. ² Dizugu ka Pɔla daa dɔli sɔseaa nɔn daa yi dɔli sahakam la, ka daa ti kpe ba la'aŋŋu maa ni Vuusim Dabsiri daari. U daa ninji lala ka di daa paai Vuusim Dabsa ata, ka nɔn ni niriba diri azama. Ka u daa teaari ba Naawunni Litaafi yela ³ zaŋŋi n-kyanŋi Naawunni nɔn ya tum tuligra sɔ na n-diisi u Masiya naam la. Ka u daa wulisiri ba di gbinni, ni, lala Masiya maa soori nye la wahala diibu soori, ka di nyaanŋa kum neaari nin be ni. Ni, dizugu Masiya maa n nye nɔnɔka, ni, "Yisa sɔ man moonni u yela n-tiri ya maa." ⁴ Tɔ, ka Yehudiyadimseeba daa deaai u yeligu maa ka daa paasi Pɔla ni Sailasi zugu; ka Griika dimseeba ban puusiri Naawunni la, ba bɔbɔ, ni pɔ'akpamma gba daa

bu kɔŋŋi paasigu. ⁵ Amaa Yehudiyadima maa daa zabi la nyuuri, ka daa booli ninvugkyɔ'ama seeba ban daa guusi n-guusiri daa puuni, ka ti la'asi zama pam n-daamni tiŋŋa maa niriba. Ka ba daa kyanŋi n-zaani Gyeesɔni yiri tooni, Pɔla ni Sailasi nɔn daa kpe seelli la, ni, u yiisim ba n-ti ba na. ⁶ Amaa ban daa bu ti nya ba maa, ba daa gbaai Gyeesɔni ni ninvugseeba ban daa ninji Yisa yedda la, n-darigi ba n-kyanŋi tiŋŋa maa tinkpamma saani. Ba daa kur tasiri n-yetta, "Ninvugseeba ban sa'amni duniya zaa yela maa paai ti na!" ⁷ Ba kye ti tiŋŋa wa na, halli ka Gyeesɔni deaai ba n-kpeesi u yiri ni. Ba galimni la NaaTitaari zaaligu la, dama ba yeliya, ni, Nasɔ m be ni, ka u yuuri boonni Yisa." ⁸ Ban daa yetti lala yettɔ'a maa, ba daa ka'ali la zama ni tinkpamma maa pam. ⁹ Ka kpamma maa daa zaali Gyeesɔni ni u taaba samni ka yeli ba, ni, ba di laa n-zaali yettɔ'aseaa, ka naayi basi ba.

¹⁰ Ka baseeba ban daa ninji Yisa yedda maa daa doai di dabsiri maa yuŋŋu, n-zaali Pɔla ni Sailasi soori, ni ba kyanŋi nti paai Beriia. Ban daa ti paai lala tiŋŋa maa, ba daa kpe la Yehudiyadima la'aŋŋu duu la ni. ¹¹ Beni niriba maa sufu daa neaai n-gaari Tesalɔnika dima dinni. Ba daa deaai Naawunni yeligu maa ni nimmoaa, ka daa gbaai Naawunni Litaafi kariŋŋu dabsa kam, ni ba ti banŋi di siri be lala, bee? ¹² Ba pam daa ninji Yisa yedda, ni Griika pɔ'akpamma m-paasi, ka ba dɔppa gba daa bu kɔŋŋi yedda ninbu. ¹³ Amaa Yehudiyadimseeba bam be Tesalɔnika la nɔn daa ti wum, ni, Beriia gba ka Pɔla moonni Naawunni yeligu maa, ba daa kye na n-daamni daadam maa ka ka'anni ba. ¹⁴ Dinzugu di daa bu yuui ka yeddaniŋniba daa zaŋŋi Pɔla n-taasi halli nti paai teeku gbiriŋŋu; Sailasi mun daa kpalim m-be Beriia timpuuni, nɔn ni Timɔti gba. ¹⁵ Tɔ; ka ninvugseeba ban daa zaali Pɔla soori maa daa mari u n-kyanŋi halli nti paai Ateensi tiŋŋa. Beni ka Pɔla daa tɔlim ba Sailasi ni Timɔti saani, ni, ba yelim ba, ni, ba kpanŋma ba mansi n-kye u saani na yooma. Ka ba naayi labi n-kuli Beriia.

¹⁶ Pɔla nɔn daa be Ateensi n-guri Sailasi ni Timɔti maa, u sufu daa bu dɔya, nɔn daa kur gɔsiri n-nyari ba'a ni buga nɔn daa zoaai beni seem maa zugu. ¹⁷ Ka dizugu u daa kpe la'aŋŋu duu maa ni, nti tɔ'asi yettɔ'a maa n-tiri Yehudiyadima maa ni baseeba ban daa dɔli ba soori la, ka laa n-kpeeri daa puuni dabsa kam nti tɔ'asiri n-tiri ban daa gatti beni zaa. ¹⁸ Karimbadima n daa be beni, baseeba ban daa dɔli Epikuruusi soori, ni seeba mun daa dɔli Sitoowa dima soori. Lala karimbadima ni Pɔla n daa mari nangbankpeemni, ka ninvugseeba daa boosiri n-yeli, "Yettɔ'ayɔya daana wa yetti la wula?"; baseeba mun daa yetti, ni, "Asee u tɔ'asiri wumpaala yela." Pɔla nɔn daa tɔ'asiri 'Yisa' yela, ni 'kumyisigri' yela maa zugu ka ba daa yetti lala maa. ¹⁹ Ba daa la'amni la Ariyɔpagusi kunkunni zugu nti tɔ'asi ba yettɔ'a maa, ka dizugu ba daa taasi Pɔla n-du beni ka daa yeli u, "I ku kye ka ti banŋi wulisigu paaliseaa nyin wulisiri wa?" ²⁰ Ti na zi n-wum yettɔ'aseesi nyin tɔ'asiri wa taabu, ka ti boori ni ti banŋi a gbinni nɔn nye seem." ²¹ Ba daa yeli lala, dama Ateensi

tingna niriba ni ba saamma ban be beni daa ka sufupeelli tuma di yi pa la ba gyinni n-t'asiri ka wumni la-habasea kan nye bumpaalli.

²² Tɔ; ka Pɔla daa doaai n-zaani kunkunni zugu la'anɔɔ dima maa tooni ka yeli, "Ya Ateensi dima, wumma! M pun gɔsi m-banɔɔ, ni, ya dɔli la ya ba'a ni buga yela zaa, halli ni nimmoosi." ²³ Dama man daa goori n-gɔsiri ya bungyeemna, ka nya wumpuusigu bimbinseaa ka ba daa boaa n-sɔbi ka yela ka saazugu, ni, 'Kanɔɔ nye la wunsɔ dinni, amaa ti na zi u.' Tɔ, ka dinɔɔna ya puusiri u ni ka na zi u, man mun moonni la u yela n-tiri ya. ²⁴ Naawunni n nye u: u daa naam duniya wa, ni seelli kam zaa an be ka ni. Nɔɔna n su saazugu ni tingbanɔɔ zaa. Ammi, lala Naawunni nin kpeeri la ninsaala nɔɔ me gyeenɔɔ duri seesi n-gbea? ²⁵ Bee, u kɔɔnɔɔ bunseelli ka ninsaala nin mari ka na n-ti u? Ay! di pa lala. Dama nɔɔ mammanna mari nɔɔvuri ni alaafɔ ni bunseelli kam zaa n-tisira. ²⁶ U daa kye ka ninsaalidima butiri kam zaa daa yi ninvugyinni ni na, ni ba ti yeligri m-be duniya wa luga zaa puuni; ka daa zaali ba yinni yinni ba saha yela, ka laa n-zaali ba tinsi tɔrisi nɔɔ be seela. ²⁷ U daa ninɔɔ lala ni ba ti boori u yela nɔɔ be seem, ka kyenni tooni beelabeela ni ba ti banɔɔ u - halli ni anɔɔ zaa, u siri bu wɔ'a ti sɔkam saani. ²⁸ Dama nɔɔ zugu ka ti be ni, ka kyenna, ka mari nɔɔvuri. Ya timbiseeba daa bu yuumni lala? Ba daa yeliya, ni#:-

'Ti gba nye la u biisi.'

²⁹ Tɔ, ka ti yi siri nye u biisi maa, ti di teesiri, ni, wummanɔɔ be la hoo salima, bee anzulifa, bee kugveela, bee bunseelli kam tuma banɔɔniba nɔɔ zannɔɔ n-tumni la. ³⁰ Sahanseaa din gaari la Naawunni daa pun di sugru zannɔɔ n-kyanɔɔ ninsaalidima tuma la ni, dama ba daa na zi u yela. Amaa pampannɔɔ u kpaamni la nira kam zaa, ban be seelikam zaa maa, ni ba takkma ba teesibeeri ka kye ba ala'akyi tuma. ³¹ Dama u na pun zaali dabsiri, dabsiseaa nɔɔ ya n-zannɔɔ u yelimanɔɔ maa n-kari duniya zaa niriba sariya. Ka di nin dɔli dɔsɔ yeligu - dɔsɔ nɔɔ Naawunni nɔɔ pun yiisi di zugu la. U daa pun wulisi ti zaa, ni, di siri nin ninɔɔ, ka daa zannɔɔ di daama n-kye ka u neaai u kum nyaannɔɔ."

³² Tɔ; ka ban daa ti wum Pɔla nɔɔ t'asiri kum neaari yeliseesi la, baseeba daa maali u la ansarisi, amaa baseeba mun daa yeliya, "Ti boori la i laa n-t'asi la-habaari wa yela n-ti ti yaasa." ³³ Di nyaannɔɔ ka Pɔla daa bakki n-yi la'anɔɔ maa ni. ³⁴ Ka ninvugseeba daa paasi u zugu ka ninɔɔ yeligu maa yedda. Diyoɔnisusi n daa nye ba yinni, sɔ nɔɔ daa nye ba tinkpamma maa ni yinni, ni pɔ'asɔ nɔɔ yuuri daa boonni Damerisa, ka ninvugseeba daa paasi ba zugu yaasa.

18 Dinɔɔ nyaannɔɔ ka Pɔla daa yi Ateensi n-kyanɔɔ nti paai Kɔrinti tingna. ² U daa nya Yehudiyadɔsɔ beni nɔɔ yuuri daa boonni Akwila la, ka u nye la Pɔn-tusi tingbanɔɔ nira, nɔɔ ni u pɔ'a Prisila. Ba daa pun yi la Italii tingbanɔɔ ni na, NaaKlɔdiyusi nɔɔ daa kari Yehudiyadima zaa ni ba yi ni Room tingna la zugu. Pɔla daa kyanɔɔ nti kaai ba, ³ ka naayi kpe ba yiri nti gbea; ka nɔɔ ni ban la'am n-tumna, dama ba zaa daa seeri la

gbana ni tantidima. ⁴ Vuusim Dabsiri zaa u daa kpeeri la Yehudiyadima la'anɔɔ duu nti diri azama n-tiri Yehudiyadima ni Griika dima zaa, m-boori ni ba sakki n-deaai yeligu maa.

⁵ Tɔ; ka Sailasi ni Timɔti nɔɔ daa yi Masidoonya tingbanɔɔ na, Pɔla nini daa moaai la Naawunni yeligu yela ni kɔkɔa, n-wulisiri Yehudiyadima maa, ni, Yisa n siri nye Naawunni nɔɔ tum sɔ na ni u ti di Masiya la. ⁶ Amaa Yehudiyadima maa nɔɔ daa kyiisi u, ka tuuri u maa, u daa pisigi u sutura n-wulisi ba, ni, u za'asiri ba yela, ka yeli "Tɔ, ka dizugu ya yi ti kpi, ya yela kpalim m-be ya mammanna zugu ni. Man yiisi n nuu zannɔɔ n-kyanɔɔ din sumsi ni n tum seem n-ti yarima maa ni. Pampannɔɔ zannɔɔ n-kyenna n ya n-kyanɔɔ la ban pa Yehudiyadima saani." ⁷ Ka u daa gaari n-kyanɔɔ nti kpe yiri seaa kan daa pɔri la'anɔɔ duu maa ziiya; yiri maa daana yuuri n daa boonni Titiyusi Gyasitisi, u mun daa nye la nɔɔ dɔli Naawunni soori hoo Yehudiyadima maa nɔɔ dɔli seem la. ⁸ Di saha maa Krispusi - la'anɔɔ duu maa kpeema n-daa la - daa ti ninɔɔ ti Dugma yedda, nɔɔ ni u yiri dima zaa. Ka Kɔrinti dima maa pam ban daa wum yeligu maa daa ninɔɔ Naawunni yedda ka ba daa su ba Naawunni koom. ⁹ Di saha maa ka Naawunni daa kye ka Pɔla zaasi zaasimni u yunɔɔ goom puuni, ka daa yeli u, "Di kye ka dabeem mari i. Kpalimma n-t'asira, di kye yettɔ'a maa!" ¹⁰ Dama m be i saani ka sɔ ku toaai n-zabi n-sa'am i yela. Nyama! - m mari n niriba pam tingna wa puuni." ¹¹ Dizugu ka Pɔla daa kpalim m-be ni, n-ninɔɔ yuumni ni purigri, n-wulisiri ba Naawunni yettɔ'a maa.

¹² Tɔ; ka di daa ninɔɔ lala ka Galeoo daa di Akaaya tingbanɔɔ Gɔmna. Di saha maa Yehudiyadima maa daa la'am n-zabi Pɔla ka daa zi u n-kyanɔɔ kootu ni. ¹³ Ka yetti, ni, "Doo wa belimni niriba n-nyanɔɔna, ni, ba dɔli sɔseaa kan pa ti zaaligu soori n-gyeemni Naawunni." ¹⁴ Ka Pɔla nɔɔ daa ya n-t'asi sahanseaa la, Galeoo mun daa yeli Yehudiyadima maa, ni, "Ya yi da galimni u la zannɔɔ n-kyanɔɔ taalli, bee, tumbeeri ninbu zugu, di naa m-mari soori ni n wum n-ti ya. ¹⁵ Amaa di nye la boosa zannɔɔ n-kpa noori yettɔ'a ni, ni yuya, ni ya zaaligu wa yela - ay, ya mammansi maalim a! N ku sakki n-leebe sarikatta anɔɔ yela zugu." ¹⁶ Ka daa kye ka ba kari ba n-yiisi kootu duu maa ni. ¹⁷ Ka ba zaa daa tuligi n-zannɔɔ Sɔsiteniisi - sɔ nɔɔ daa nye la'anɔɔ duu la kpeema maa - m-bu u kootu maa tooni. Amaa ka Galeoo ba'a daa ka lala maa ni.

¹⁸ Di nyaannɔɔ ka Pɔla daa kpalim m-be Kɔrinti n-ninɔɔ dabsa ayi, ka naayi kyeoosi u mabiisi maa ka daa kyanɔɔ Kyenkyiriiya - tinseaa kan ze teeku gbiriɔɔ ni nla - nti kpe nyariɔɔ ni, n-du ni u ti kyanɔɔ Siriiya tingbanɔɔ; ka Prisila ni Akwila daa dɔli u n-kyanɔɔ. Kyenkyirii maa ni ka u daa puni u zugu, nɔɔ daa pun pɔ noori la zugu. ¹⁹ Tɔ, ka ba daa kyanɔɔ n-gaari nti paai Efesusi tingna, ka u daa kye ba beni. U mammanna daa kyanɔɔ nti kpe Yehudiyadima la'anɔɔ duu maa, ni u ti di azama n-ti ba. ²⁰ Ba daa susi u, ni, u kpalimma ba saani dabsa beela m-paasi; amaa u daa bu sakki lala. ²¹ U daa susi soori n-kyeoosi ba ka yeli, "Naawunni yi ti

ti ma soori, n nin labi na.", ka naayi bakki ka kyanji.
²² Nɔn daa yi Efesusi ni maa, u daa kpe nyariŋɔu n-kyanji nti paai Sizariya ka sigi n-kpe tiŋɔa maa puuni ni u ti puusi Naawunni yeddaniŋniba maa. Ka daa yi beni n-kyanji Antiɔkku tiŋɔa. ²³ N-niŋi dabsa ayi beni, ka laa n-yi tiŋɔa wa ni n-gaari n-dɔli tinseesi an be Galeseaa tingbanɔu ni, ni Firigyii tingbanɔu, n-kpamsiri Yisa nyaandɔliba maa zaa.
²⁴ Tɔ: ka dɔɔ n daa be ni, ka u yuuri boonni Apɔloosi. Yehudiyadoo n daa nye u, ka u daa yi Alekzandiriya tiŋɔa ni na, ka daa mari yem pam, halli nti mi Naawunni Bukku yela zaa. Nɔna daa ti paai Efesusi di saha maa. ²⁵ Ba daa pun wulisi u Naawunni soori, ka u daa tɔ'asiri ni nimmoaa n-wulisiri Yisa yela nɔn nye seem maa deede, amaa u daa mi la Gyɔni kɔsuubu kɔkɔa. ²⁶ Ka u daa piili n-tɔ'asiri ni nimmoaa la'arɔu duu maa puuni. Ka Akwila ni Prisila nɔn daa ti wum u yettɔ'a maa, ba daa booli u ni, ni, u kyan ba saani na, ka daa wulisi u, m-paasi u Naawunni soori maa yela sunɔa-sunɔa. ²⁷ Di nyaarɔna ka Apɔloosi daa boori ni u bakki n-kyanji Akaaya tingbanɔu maa ni. Ka ti mabiisi daa kpamsi u, ka daa sɔbi gbanɔu n-ti ba mabiseeba ban be beni maa, ni, ba kpanɔma ba mansi n-deaai u. Ka nɔn daa ti paai beni, u daa la'am ni ninvugseeba Naawunni nɔn pun kye ka ba niŋi u yedda maa, ka daa sunɔi ba pam. ²⁸ Dama Yehudiyadima nɔn daa nɔm nangbankpeemni sahanseaa la, u daa zanɔi Naawunni Bukku yela n-tɔ'asi n-nyarɔni ba niriba tooni, n-wulisiri, ni, Naawunni Masiiya maa nye la Yisa.

19 Tɔ; ka Apɔloosi nɔn daa be Korinti tiŋɔa la, Pɔla daa dɔli sɔseaa kan daa du tingbanɔu puuni la, nti paai Efesusi na. Beni ka u daa paai Yisa nyaandɔliseeba, ² ka daa boosi ba, ni, "Ammi, ya daa deaai Sii Kasi maa, yan daa niŋi yedda sahaseaa la?" Ka ba daa labi n-yeli u, ni, "Ay! - ti na zi n-wum Sii Kasi yela." ³ Ka u daa boosi ba n-yeli, "Ka Naawunni kɔsuubu bɔ ka ya daa deaai?" Ka ba daa labi n-yeli u, ni, "Gyɔni kɔsuubu." ⁴ Pɔla daa yeliya, ni, "Gyɔni kɔsuubu gbinni n daa nye la: ni, ninvugɔ yi takki u beebu n-kye tumbeeri tuma zaa ka nmaligi n-teesi teesisuma; amaa Gyɔni mammarɔna daa yeli niriba maa, ni, ba niŋma yedda nti ninvugɔ nɔn nin dɔli u nyaarɔna la, ka nɔna n nye Yisa." ⁵ Ka ban daa ti wum dinɔa, ba daa su Naawunni koom maa, ti Dugma Yisa yuuri ni. ⁶ Ka Pɔla daa zanɔi u nuusi m-pa ba zugri, ka Naawunni Sii maa daa paali ba na, ka ba daa tɔ'asi yettɔ'azuna balibubalibu, ni anabitiri yela. ⁷ Ba zaa daa nye la kaman dɔppa piiya ni ayi.

⁸ Pɔla daa kpalim m-be beni halli gɔya ata saha, ka daa kpeeri la'arɔu duu maa ni n-tɔ'asiri ni sufukpeemni zanɔi n-kyanji Naawunni naam beebu, ni u ti kye ka ba sakki u yela maa. ⁹ Amaa baseeba mun daa mari la zugkpeerɔu, ka daa za'asiri yedda niŋbu ka sa'amni Yisa soori maa yela paalu ni. Dizugu ka Pɔla daa kye ba, ka daa zanɔi baseeba ban daa dɔli Yisa nyaarɔna maa n-wɔligi n-yi ba saani. Ka beoo kam ba daa kpeeri Tiranusi kariŋɔu duu la ni, n-tɔ'asiri ka diri azama zanɔi n-kyanji Yisa yela. ¹⁰ Ba daa niŋni nɔa, halli yu-

uma ayi, ka Eseea tingbanɔu dima zaa, Yehudiyadima ni Griika dima gba, daa ti wum ti Dugma yeligu maa.

¹¹ Lala saha maa ka Naawunni daa kye ka Pɔla daa tumni alahazibu tunkara pam. ¹² Ba daa zanɔi kpakye-eesa ni antikyidima an daa siisi u, n-zi n-kyanji n-ti baaridima ka ba nya alaafɛa, ka arizimbeeri daa zɔ ka kye ba. ¹³ Yehudiyadimseeba ban daa gyinni n-katti arizimbeeri n-yiisiri niriba ni maa daa mɔya ni ba zanɔi Yisa yuuri n-katti ba. Ba daa yi yenni, ni, "Yisa sɔ Pɔla nɔn moonni u yela la - nɔna yuuri zugu ka n yeli, ni, i yim na!" ¹⁴ Ba sunsukkuni seeba n daa nye Yehudiyabisi ayɔkɔi, seeba ban daa nye Sikyiiva - gyeerɔu toon-daansɔ - biisi. ¹⁵ Amaa arizimbeoo maa daa labi n-yeli, "M mi Yisa, ka mi Pɔla gba, amaa bandima n nye yari-ma?" ¹⁶ Ka dɔɔ arizinni nɔn daa be u ni maa daa gbaai ba ni n-nyarɔni ba zaa ka pa ba dansi, ka ba naayi zɔ n-yi yiri maa ni n-kyanji yɔri hoo ban daa dɔ'ai ba seem. ¹⁷ Ka Yehudiyadima ni Griika dima ban daa be Efesusi la zaa nɔn daa ti wum lahabaari kanɔa, dabeem daa gbaai ba, ka ba daa tisi ti Dugma Yisa yuuri gyirima pam. ¹⁸ Ka di saha ka niriba pam ban daa niŋi yedda daa kye na n-yeli ba taalli ni ba tumbeeri yela paalu ni. ¹⁹ Halli baseeba ban daa tumni tibeeri tuma, ni ba'akɔligu dima gba, daa la'asi ba tiima gbana n-nyoaa a bugum zama maa tooni. Ban daa kaali m-banɔi lala gbana maa laasaabu ligri maa, ba nya ka a zaa la'am n-zoaa pam, hoo ba tiŋɔa anzulifa la'aseesi tusa pisinu. ²⁰ Lala daa kye ka Naawunni yeligu maa daa kyenni tooni m-paari niriba pam, ka mari yiiko.

²¹ Dinɔa zaa nyaarɔna ka Pɔla daa gbaai kyenni, ni u ti dɔli Masidoonya ni Akaaya tingbana, ka gaari halli nti paai Gyɛrusalem. Ni, "N yi kyanji n kyenni wa n-naai, see ka n kyanji Room tiŋɔa gba." ²² U daa kpalim Eseea tingbanɔu n-yuui beela m-paasi, ka daa tum u sunɔi niba ayi - Timoti ni Erasitisi - ni ba danɔi u tooni n-kyanji Masidoonya.

²³ Tɔ; ka zanɔi n-kyanji lala saha maa ka daanɔu pam daa doaai niriba maa ni, Yisa soori maa zugu. ²⁴ Anzulifa mankyeerisɔ n daa be ni, ka u yuuri boonni Dimitiriyusi la. U daa maanni buga gyeerɔu neema n-tiri ba bugseaa kan yuuri boonni Atemisa la, ka daa nɔmanni la pɔ'a. Ka lala tuma zugu ka anzulifa tuma banɔniba daa ti nya ligri pam. ²⁵ Tɔ, ka nɔna Dimitiriyusi daa booli baseeba zaa ban daa tumni lala tuma taabu maa, ni, ba la'amma na, ka yeli ba, "N zɔdima! ya mi halli, ni, ti nyari arizikki pam ti tuma wa zugu. ²⁶ Ka ya nyari ka wumni doo wa, Pɔla, yela: u tɔ'asiri n-nyarɔni niriba pam Efesusi tiŋɔa wa puuni, ni Eseea tingbanɔu zaa. U yetti, ni, ninsaala nɔn maali wunseesi pa la Naawunni ni yelimaŋni, ka ba sakkri lala n-ti u. ²⁷ Dizugu di pa seem ni ti tuma wa nin ti kɔnɔi ka yusurɔu; ka din paasi lala zugu, ti gyeerɔu duu maa, ni ti bugri tibsigu daana Atemisa sɔ nɔn be ka puuni la gba nin ti kɔnɔi gyirima. Pamparɔka ka Eseea dima zaa - halli duniya wa dima zaa gba - gyeemni u ni. Amaa di zaa yɔri, ba nin ti tam u yela, Pɔla yettɔ'a zugu!"

²⁸ Ban daa wum dinḡa, ba sufu daa yisigiya, ka ba daa piili n-tasiri pampam, ni, "Efesusi dima bugri! Atemisa, yiiko daana!" ²⁹ Ka di daa bu yuui ka tiḡa maa zaa daa damni n-vuura. Niriba maa daa gbaai Gayusi ni Arisitaakusi, baseeba ban daa doli Pɔla n-yi Masidoonya ni na la, ka daa vaai n-guui hoo ninvugyinni nti paai deema ziiya n-kpe beni. ³⁰ Pɔla daa boori la u yi daadam maa tooni na, amaa u karimbiisi daa bu ti u soori. ³¹ Halli beni tinkpamma maa seeba gba ban daa di Pɔla zoori daa tum u saani na n-susiri u, ni, u di kpe deema zii maa ni. ³² La'angḡu maa daa mari la nangbanwala. Seeba n daa tasiri la yelli yinni, ka seeba mun tasiri yeliseaa. Ka niriba maa pam daa bu mi la'angḡu wa gbinni ḡon be seem. ³³ Yehudiyadima maa mun daa kye ka Alekzanda kyanḡi tooni, ka zama maa puuni ninvugseeba daa tasiri n-yetti u ḡon nin niḡi seem. U daa zaḡḡi u nuusi n-wulisi ba, ni, ba kyeli ba vuuri ka u tɔ'asi n-wulisi ba ḡon ni u taaba ḡon ka taalli seem. ³⁴ Amaa ban daa ti baḡḡi, ni, u nye la Yehudiya nira, ba zaa daa la'am n-tasiri, ni, "Efesusi dima bugri! Atemisa, yiiko daana!"; ka kpalim n-tasiri lala halli nti yuui hoo hawa ayi saha. ³⁵ Di nyaangḡa ka tiḡa maa Sakatiri daa naayi kye ka ba sini ba vuuri, ka yeli, ni, "Ya Efesusi dima, wumma! Efesusi tiḡa wa puuni ka ti guri la Atemisa yikodaana, ni u gyeengḡu duu maa, ni u ba'akugri kan daa yi arizana n-sigi na la. Duniya wa zaa puuni, ninvugḡ m be ni ḡon bu baḡḡi lala? Ay! - sɔ ka ni. ³⁶ Tɔ, ka dinḡo zugu, yela anḡo zeya ka sɔ ku toaai n-kyiisi a wa; di bu sum ni ya fɔ surimm? - ka ku gyigi n-niḡi seelli. ³⁷ Ya zi niriba wa n-kye kpa na, amaa ba bu zuuri gyeengḡu duri neema, ba mun bu tuuri ka galimni ti bugri maa. ³⁸ Tɔ, ka dizugu Dimitiriyusi ni u tuntuntaaba yi nya la taaliseaa sɔ zaa saani, kootudima m be ni, ni ḡomnadima gba be ni: ba nin toaai n-galim lala nira ba saani. ³⁹ Di yi ti nye la yettɔ'aseaa m-paasi ka ya boori ya yiisi paalu, di sumsi ni ya mari ka na tiḡa maa la'angḡu dabsisungḡu maa daari. ⁴⁰ Din nye seem maa, di bu ya'ai ni ba zaḡḡi ti yettɔ'a n-kyanḡi n-galim ti, zuna daangḡu yela maa zugu. Di yi ti be lala, ti ku toaai n-wulisi din taasi zuna yettɔ'a maa na, dama dali-iri sunḡu din taasi ka na ka ni." ⁴¹ Nḡon daa yeli nḡo n-naai, u daa kye ka zama maa doaai n-wurigi n-kuli.

20 Tɔ; ka niriba daangḡu maa ḡon daa naai la, Pɔla daa booli Yisa nyaandɔliba maa na, ni u ti kpamsi ba. Ka ḡon daa kpamsi ba n-naai, u daa kyeoosi ba ka daa kpa n-wa Masidoonya. ² U daa ḡo n-doli beni tinsi maa zaa n-tɔ'asiri pam ka kpamsiri niriba, halli nti paai Griika tingbanḡu, ³ n-daa be beni ḡoya ata. U daa ti ya kyanḡi Siriiya, amaa lala saha maa ka Yehudiyadima daa gbaai gbaari, ni, ba ti daam u, ka dizugu u daa ḡmaligi n-labi n-doli Masidoonya. ⁴ Ninvugseeba ban daa doli u n-kyanḡi la daa yi la u tuma tingbana zaa ni na; ba mun yuya nḡa: Pirusi bii Soopata la, sɔ ḡon daa yi Beriiya ni na; Arisitaakusi ni Sekundusi mun yi Tesalɔnika ni na; Gayusi mun yi Deribee ni - m-paasi Timɔti zugu; Tikyikusi ni Tirɔfimusini mun yi Eseea ni na. ⁵ Banḡo zaa daa daḡḡi tooni n-guri ti, Tirɔ'asi tiḡa maa ni. ⁶ Tirima mun daa yuui beela, halli ka

Boroboropaalli Kyuu daa ti gaari ḡo, ka ti naayi kpe nyaringḡu n-yi Filipaai tiḡa; ka daba anu nyaangḡa ti daa ti paai ba la Tirɔ'asi na. Ti daa be beni dabsa ayɔḡo.

⁷ Ka Alahadaari ḡon daa ti paai, ti daa la'am taaba ni ti puri taaba paanu. Pɔla daa tɔ'asi n-ti niriba maa n-yuui, halli ni yuntasuusi, dama u daa boori ni, beo yi ti neaai, u nin bakki. ⁸ Ti daa la'am la gyirambisa duseaa ni, ka firiladima pam n daa be beni; ⁹ ka dizugu goom daa mari na'akyimbiliso ḡon yuuri daa boonni Yutikusi. U daa zinni n-tabli la takoro ni. Ka Pɔla ḡon daa tɔ'asiri n-yuui maa, Yutikusi daa gbisi n-zɔkki, n-yi gyirambisa maa, kan tɔm buta zugu, n-lu tiḡa na. Ba daa sigi na n-kpikki u, ni, u kpiya. ¹⁰ Amaa Pɔla mun daa sigi na n-dooni bii maa zugu n-ḡobi u, ka yeli ba, "Ya di kye ka dabeem mari ya. U ne ni maa!" ¹¹ Ka ti daa laa n-du saazugu, nti ḡmaai paanu m-puri n-ti taaba n-di; Ka Pɔla daa laa n-gbaai u yettɔ'a maa, halli ka beo ti neaai, ka naayi bakki. ¹² Na'akyimbila la muna - ba daa mari u n-kuli ka u mari alaafɛa; ka di daa niḡi ba sufumaasim pampam.

¹³ Tɔ; Pɔla daa pun yeli, ni, u ya kyanḡi la nɔba m-paai Asɔsi tiḡa, ka dizugu tirima mun daa kpe nyaringḡu n-kyanḡi beni ni ti ti tuusi u. ¹⁴ Ka ḡon daa ti paai ti Asɔsi na maa, u daa kpe nyaringḡu maa na ka ti daa du n-kyanḡi m-paai Mitiliini tiḡa. ¹⁵ Ka beo ḡon daa ti neaai, ti daa paai Kyiyɔsi tingbanḡu zii sa. Ka beo ḡon daa ti laa n-neai ti daa lɔḡḡi n-kyanḡi Samɔsi ya'ari: n-neai beo yaasa ka ti daa paai Miliitusi tiḡa. ¹⁶ Tɔ; ka Pɔla daa boori ni u ti gaari yooma m-paai Gyerusalem, ka Pentikoosi Kyuu dabsa ku ti gaari; dizugu u daa bu boori ni u ti yuui Eseea tingbanḡu ni, see ka u kpalim m-be nyaringḡu maa ni n-yakki n-gaari Efesusi tiḡa.

¹⁷ Ka dizugu ḡon daa be Miliitusi maa, u daa tum Efesusi m-booli Yisa nyaandɔliba kpamma maa na. ¹⁸ Ban daa ti paai u na, u daa yeli ba, ni, "Ya mi halli m beesigu ḡon daa be seem, man daa be ya saani sahanseea la; man daa piili m-be Eseea tingbanḡu maa ni halli nti yuui. ¹⁹ N daa gyeemni Naawunni ni mansigsigu, ni kunkuma; halli ni Yehudiyadima ban daa boori ni ba tum ma tumbeeri zaa. ²⁰ Ya mi, ni, n daa bu kɔḡḡi wa'azu yiisigu zaḡḡi n-kyanḡi bunseelli kam din nin sunḡi ya, ka wulisiri a n-tiri ya paalu ni, ka laa n-gyinni yiri yiri n-tɔ'asiri maa. ²¹ N yeli Yehudiyadima ni Griika dima zaa, ni, ba ḡmaligma n-kye Naawunni saani na, ka niḡi ti Dugma Yisa yedda. ²² Tɔ; ka pampangḡo ka Sii Kasi m mari ma n-wa Gyerusalem: m mun bu mi din ya n-niḡi ma beni. ²³ Man mi seaa nye la, ni, tiḡa kam zaa puuni ka Naawunni Vuusim Kasi maa yetti, ni, m banḡama, ni, n nin nya sarika duu yela ni wahala. ²⁴ Amaa m ba'a ka m manḡoori nyɔvuri maa ni, see ka n doli n beebu soori nti paai ka naari; ka ti tum tunseea ti Dugma Yisa ḡon zaali ma zaa, halli nti wulisi Naawunni piinsuma lahabaari ḡon nye seem zaa.

²⁵ Tɔ; ka pampangḡo m mi, ni, ya sɔ ku ti laa n-nya ma yaasa; ya saani ka n daa be ni n-gyinni m-moonni Naawunni naam yela n-ti ya zaa. ²⁶ Di zugu n yeli ya zu-

na, ni, ninsaala kam kum taalli bu doli ma. ²⁷ Halli m bu kɔŋŋi ni m mooli Naawunni ŋɔn teesi, ni, u nin niŋi seem zaa n-ti ya. ²⁸ Dizugu, m Badima, n susiri ya, ni, ya gɔsim ya mansi, ka laa n-guri ninvugseeba Sii Kasi maa ŋɔn zaŋŋi n-niŋi ya nuusi ni ni ya gɔsiri ba maa, hoo ban guri peesi seem mooni la. Naawunni niriba n nye ba, ŋɔn daa zaŋŋi u maŋtoori ziim n-ɔɔ seeba samni, ni ba ti nya nyɔvuri. ²⁹ M mi halli, ni, n yi ti bakki, di nin ti be kaman kunduna putoo dima nin ti kpe na, ka ba ku ti zɔ bunkɔbri maa namboo halli beela. ³⁰ Di pa seem, halli yarima puuni gba seeba nin ti doaa n-ŋmaligi yelimaŋni maa ka kye ka nyaandɔliba maa ti doli ba m-burigi n-yi sɔsunŋu maa ni. ³¹ Dizugu ya guusima sahakam! Ya teaama n yela, ni, yuuma ata an gaari wa n daa bu kye ya kpamsigu ni nintam, wuntanŋa ni yunŋu zaa. ³² Tɔ; ka pampaŋŋɔ n nin zaŋŋi ya n-niŋi Naawunni nuusi ni, ni u piinisuma yela an nin toaai m-maali ya yela sunŋa, ka kye ka ya di ya faari tɔrli Naawunni mammantoori niriba zaa sunsukkuni. ³³ N kɔrisi daa ka sɔɔ ligri ni, bee, u sutura ni. ³⁴ Ya zaa mi, ni, n daa tumni n nuusi tuma wa, ni n ti ku m bukaata zaa, ni n taaba dinni gba. ³⁵ Ka n daa niŋi lala, ni n ti wulisi ya, ni, di sumni ni ya gba tumni lala ka di nin kye ka ya nin toaai n-sunŋni ban ka yaa la. Yan di tam ti Dugma Yisa yeligu la, ni, 'piini tisibu mari anfaani n-gaari piini deaari.' "

³⁶ Tɔ; ka ŋɔn daa yeli nŋɔ n-naai, u daa gbaani tiŋŋa n-susi Naawunni, ŋɔna ni ban zaa. ³⁷ Ka ba zaa daa kumna, ka gɔbri u m-puusiri u sunŋasunŋa. ³⁸ Din daa niŋi ba sufusa'ŋŋu pam daa nye la ŋɔn yeli ba seem maa, ni, ba ku laa n-nya u nindaa yaasa. Di nyaanŋa ka ba daa beeli u m-paai nyariŋŋu maa ni.

21 Tɔ; ka tin daa ti basi ba maa, ti daa kpe nyariŋŋu maa n-du n-kyanŋi kyippi m-paai Koosi tiŋŋa. Ka beoo ŋɔn daa ti neaai, ti daa kyanŋi la Roodisi tiŋŋa, n-yi beni n-kyanŋi nti paai Patara tiŋŋa. ² Beni ka ti daa nya nyarinseaa kan wa Fɔnisiya, ka dinzugu ti daa kpe ka ni. ³ Ti daa nya Saapirusi tingbanŋu n-kye ka ti nuzaa ya'ari ka gaari n-kyanŋi Siriiya nti sigi Taaya tiŋŋa maa ni. Beni ka ba daa ti ya yiisi nyariŋŋu maa neema. ⁴ Tirima mun daa bɔ Yisa nyaandɔliba maa zi-iyi, n-nya ba. Di saha ka ti daa be ba saani n-niŋi dabsa ayɔkɔ; ka Naawunni Sii maa daa kye ka ba yeli Pɔla, ni, u di kyanŋi Gyerusalem. ⁵ Ka ti dabsa ŋɔn daa ti naai maa, ba daa yi na ni ba zaali ti soori. Nyaandɔliba maa zaa ni ba pɔ'aba ni biisi daa beeli ti, halli nti yi tiŋŋa maa kpanŋa, ka ti daa gbaani teeku duuri n-susi wunsusigu, ⁶ ka daa kyeoosi taaba beni. Ka tirima naayi kpe nyariŋŋu maa ni, ka ba mun daa labi n-kuli.

⁷ Ti daa yi Taaya n-du m-paai Tɔlimeesi tiŋŋa, n-sigi m-puusi ti mabiisi la, ka daa be ba saani dabsiri yinni. ⁸ Ka beoo ŋɔn daa ti neaai, ti daa laa n-du m-paai Sizarii tiŋŋa nti kpe Filipi yiri, sɔ ŋɔn daa nye tuntumni-ba ayɔkɔ la ni yinni, ka daa yiisiri lahabasunŋu maa wa'azu. ⁹ Tɔ; ka Filipi daa mari u bipunsi, pɔ'asara anaasi ban be u yiri maa ni, ka ban ka Naawunni daa tiri anabitiri yettɔ'a ni ba tɔ'asira. ¹⁰ Ti daa be ba saani n-yuui beela pɔi, ka anabisɔ ŋɔn yuuri booni Agabusi

daa yi Gyuudii tingbanŋu ni n-kye na. ¹¹ Ka u daa kye ti saani na n-zaŋŋi Pɔla selooriga n-lɔ u mammanŋa gbaya ni u nuusi; ka yeli, ni, "Naawunni Sii Kasi yeliya: 'Lala ka Yehudiyaseeba ban be Gyerusalem maa nin ti lɔ selooriga wa daana, n-zaŋŋi u n-niŋi u ban pa Yehudiyadima maa nuusi ni.' " ¹² Tin daa wum nŋɔ, tin ni ti niriba ban daa be beni maa zaa daa belim Pɔla, ni, u di kyanŋi Gyerusalem. ¹³ Amaa Pɔla daa yeli ti, di saha maa, ni, "Wula zugu ka ya niŋni lala? Ya kumni n-sa'amni la n sufu. Man mun niŋi siri ni n kyanŋi Gyerusalem ka ba ti zaŋŋi ma n-lɔ - halli ba yi ku ma gba - n Dugma Yisa yuuri zugu." ¹⁴ Ka tin daa kpamsiri u n-gye maa, ti daa sini ka yeli, "Naawunni yuubu niŋma!"

¹⁵ Tɔ. Ka lala dabsa ŋɔn daa ti naai, ti daa se'asi n-kyanŋi Gyerusalem. ¹⁶ Ka nyaandɔliseeba ban be Sizariya la daa doli ti n-zi ti n-kyanŋi Mineesɔn yiri, ni ti kpe u saani - u nye la Saapirusi tingbanŋu nira ka daa pun yuui Yisa dɔligu ni.

¹⁷ Di nyaanŋa ka ti daa paai Gyerusalem na, ka ti mabiisi maa daa deaai ti ni sufumaasim. ¹⁸ Ka beoo ŋɔn daa ti neaai, Pɔla daa zi ti n-kpe Gyeemsi saani ka kpamma maa zaa gba daa la'am m-be beni. ¹⁹ Ka tin daa puusi ba n-naai maa, Pɔla daa yeli ba u tuma zaa yinni yinni - tunseesi Naawunni ŋɔn daa zaŋŋi u n-tum n-ti ban pa Yehudiyadima maa. ²⁰ Ban daa wum lala, ba daa pe'ai Naawunni, ka laa n-yeli Pɔla, ni, "Ti mabi-iyi, i bu nya? Niriba tusatusa be la ti saani ban nye la Yehudiyadima ka niŋi Yisa yedda. Ka banŋɔ zaa nye la ban boori ni ba na kpalim n-doli ba zaaligu kaari maa. ²¹ Tɔ, ka ba wum i yela maa, ni, i wulisi Yehudiyaseeba ban be tinzuna tinsi zaa ni, ni, ba kyeli Musa zaaligu yela; yaasa, ni, i yetti ba, ni, ba di laa n-guni ba biisi n-doli kaari maa. ²² Dizugu ti ya niŋi la wula? Ba nin baasi n-wum, ni, i kye kpa na. ²³ Tɔ; wumma! Ti nin wulisi i, nyin nin niŋi seem. Ti mari la ti dɔppa anaasi ban pun doli ti kaari m-pɔ noori. ²⁴ Dinŋɔna zaŋŋma lala niriba maa ka se'asi i maŋŋa kasikasi n-doli ba n-yo ba nangbampɔri sama zaa n-ti ba, ka ba nin toaai m-puni ba zugri ka naayi naai ba yela zaa. Ka dina nin kye ka sɔkam zaa banŋi, ni, ban yetti yettɔ'aseesi zaŋŋi n-kyanŋi i yela maa, ni, lala yettɔ'a maa ka gbinni, amaa i mammanŋa gba tumni la kaari ni ta'ara ŋɔn za-ali seem maa. ²⁵ Amaa zaŋŋi n-kyanŋi ninvugseeba ban pa Yehudiyadima ka niŋni Yisa yedda muna - ti daa pun sɔbi gbanŋu n-ti ba n-yeli tin daa gbaai seem, ni, ba mari ba mansi sunŋa ka di ŋɔbi numda'aseesi ban kɔrigi m-maanni ba'a ni buga la, ni seesi an bu kɔ-rigi, bee, an na mari ziim: ka di tum tumbeeri zaŋŋi n-kyanŋi dɔgoora ni pɔ'agoora yela." ²⁶ Tɔ; ka beoo ŋɔn daa ti neaai, Pɔla siri daa zaŋŋi niriba maa ka daa se'asi u maŋŋa; ka ŋɔn ni ban zaa daa kpe Naawunni Gyeenŋu Yiri maa ni, ni u yeli n-ti maalimaanniba n-zaali ba manse'asigu naari dabsiri maa, di nye la dabsiseaa ban ya maali maaligu maa ba zaasa zugu n-naai ba nangbampɔri yela.

²⁷ Tɔ; ka dabsa ayɔkɔ maa daari ŋɔn daa ti paari na, Yehudiyaseeba ban yi Eseea tingbanŋu ni na daa ti nya

Pɔla, ka u be Gyeenɔu Yiri maa ni. Ka ba daa dam za-maa maa ka daa gbaai u. ²⁸ Ka tasiri n-yetta, "Yarim Izraeli dima, ya ku sunɔni ti? Doo wa n nye dɔɔɔ ɔɔn wulisiri niriba ya'ari kam, ka tuuri ti butiri, ni ti zaaligu, ni ti Yiri wa! Halli u zi la Griika dima gba n-kpe Gyeenɔu Yiri wa na, n-kye ka ka da'ai zaa." ²⁹ Ba daa pun nya Tirɔfimus - Efesusi nira la - Pɔla saani, ka ba be la timpuuni; lala zugu ka ba daa ti teesi, ni, ɔɔna ka Pɔla zi n-kpe Gyeenɔu Yiri maa na. ³⁰ Ka tiɔna maa zaa daa doaa, ka niriba maa daa zɔ n-la'am n-gbaai Pɔla n-darigi u n-yiisi Gyeenɔu Yiri maa ni, ka daa yɔ Yiri maa za'ancya yoomyooma. ³¹ Ka ban daa moori ni ba ku u sahanseaa la, lala lahabaari daa paai langyima kpeema maa saani, ni, Gyerusalem zaa be la zaba ni. ³² Di saha u daa doaa ya'abi n-zanɔni langyima ni ba toondaanseeba n-zɔ n-kyanɔni nti paai beni. Ka zama maa ɔɔn daa ti nya kpeema maa ni langyimadima maa, ka daa kye Pɔla buubu. ³³ Ka kpeema maa daa kye ka ba gbaai u, n-lɔ u kutti ayi. Ka daa boosi, ni u banɔni ɔɔn nye sɔa, ni ɔɔn niɔni tumbeseelli. ³⁴ Ka zama maa seeba daa tasiri n-yetti kookooba ka daa bu yetti yelli yinni, ka u daa bu nyanɔni m-banɔni di gbinni ni yelimaɔni, ba vuuri maa zugu. Ka dizugu u daa yeli, ni, ba zanɔma u m-mari n-kye Baarikyi yiri maa na. ³⁵ Ka ɔɔn daa ti paai dɔliga maa ni, langyima maa daa kpikki u n-zi, niriba ɔɔn kpa'ari n-daamni seem la zugu. ³⁶ Ka zama maa daa kur dɔli ba n-tasiri pampam, ni, "Ya kye ka u banɔni!"

³⁷ Tɔ; ka ban daa ti ya zanɔni Pɔla n-kpeesi Baarikyi yiri maa ni, u daa boosi kpeema maa n-yeli, ni, "Soori be ni, ni, n yeli seelli n-ti i?"; ka u daa labsi m-boosi u, ni, "I wum la Griiktiri, fa? ³⁸ Ka dinɔna i pa la Igyipti nira la? - Dɔɔɔ ɔɔn daa dam dɔppa tusa anaasi ni ba za'asiri gɔmɔnanti noori n-yi n-kpe yoo ni n-kuuri niriba la?" ³⁹ Ka Pɔla daa gyerigi n-yeli u, ni, "Ay! Yehudiyi nira n nye ma, ka n yi la Taasusi ni na, tinseaa kan ze Silisii tingbanɔni ni la. Tinseaa kan bu kɔɔni gyirima suulinsi nira n siri nye ma, walla! Dizugu n susiri i, ni, i ku kye ka n tɔ'asi n-ti niriba wa?" ⁴⁰ Ka ɔɔn daa ti u soori maa, Pɔla daa zaani dɔliga maa saazugu ka wukki u nuu n-gaasi n-wulisi zama maa; ka din daa fɔ surimm, u daa gbaai yettɔ'a ba maɔtoori yettɔ'a, Hibruuli, ni; n-yetti, ni,

22 "M Badima, ya wumma! M mabiisi, ya wumma! N ya tɔ'asi n-wulisi n yela yelimaɔni ɔɔn nye seem." ² Tɔ, ka ban daa ti wum ka u tɔ'asiri ba maɔtoori yettɔ'a n-tiri ba maa, ba daa kye ba vuuri ka fɔ surimm. Ka Pɔla daa gbaai yettɔ'a n-yeli ba, ni, ³ "N nye la Yehudiyadoowa, ka ba daa dɔ'ai ma Taasusi, Silisii tingbanɔni ni; amaa Gyerusalem wa ka ba daa mari ma ka n zoaai na. Kpa wa ka n karimba Gameeliyeli daa wulisi ma; n daa bamsi ti yaadima yela zaa ni nimbiri-moaa, ka n daa zanɔni m maɔna n-ti Naawunni hoo yarim ban la'am la kpa zuna wa ɔɔn zanɔni ya mansi n-tiri u seem la. ⁴ Man daa namsiri la ninvugseeba ban dɔli Yisa soori wa, halli nti ku baseeba. N daa gbaasi ba, dɔppa ni pɔ'aba, n-zanɔni ba n-niɔni dansarika duu ni. ⁵ Ya yi ti boosi ya Gyeenɔu Toondaana maa, ni

kpamma la'anɔu dima zaa, ba nin sakki, ni, n daa niɔni lala. Halli ka ba mammansi daa sɔbi gbana n-ti ma, ni, m mari n-kyanɔni n-tisi ti mabiseeba ban daa be Damasikusi tiɔna la, ni, n gbaam Yisa niriba maa n-zi n-kye Gyerusalem na, ka ba darigi ba tubri."

⁶ Ni, "Man ɔɔn daa ti wa beni maa ka daa ti pɔtti tiɔna maa ni, wuntaɔna agbaa saha, neesim pam daa nyakki n-yi saazugu na n-gyiligi ma. ⁷ N daa lu la tiɔna, ka wum ka kukɔri tɔ'asiri n-tiri ma, ni, 'Sɔla, Sɔla, bɔ zugu ka i namsiri ma?' ⁸ Ka n daa boosi n-yeli, 'Nɔni nla, n dugma?', ka u labsi n-yeli ma, ni, 'Mani Yisa, Nazareti nira la: mani ka i namsiri maa.' ⁹ Ninvugseeba ban daa dɔli ma maa daa nya neesim maa, amaa ba daa bu wum kukɔri maa ɔɔn tɔ'asi ma seem. ¹⁰ Ka n daa gyeri-gi n-yeli, 'Ka dinɔna, n Dugma, n niɔna wula?'; ka u yeli, 'Doaam saazugu n-kyanɔni nti paai Damasikusi. Ba nin ti yeli i man pun gbaai, ni, i niɔni seem.' ¹¹ N daa zoomiya, neesim ɔɔn daa neaai pampam la zugu, ka n nyaandɔliba maa daa dari ma n-kyanɔni nti paai Damasikusi.

¹² Di saha ka Ananayasi daa kye n saani na - beni dɔɔɔ ɔɔn daa dɔli Naawunni zaaligu ni nimmoaa nla, ka tiɔna maa Yehudiyadima zaa daa tiri u gyirima. ¹³ U daa kpe na n-zaani n-tabli ma, ka yeli, 'M mabii Sɔla, neaam i nini n-nyara!' Di saha maa n daa neaai n nini n-wukki n-gɔsi u. ¹⁴ Di saha ka u daa yeli ma, ni, 'Naawunni, sɔ ti yaadima maa ɔɔn daa gyeemni la - ɔɔn Naawunni n yiisi i, ni i ti banɔni ɔɔn boori seem, ka laa n-zanɔni u Yelimaɔni Daana n-wulisi i, ka kye ka i wum yettɔ'a u mammaɔna noori ni. ¹⁵ U daa niɔni lala, ni i ti niɔni sehara daana n-tɔ'asiri n-tiri sɔkam zaa nyin nya ka wum bunseesi zaa yela. ¹⁶ Dinɔna bɔ zugu ka i laa n-guusira? Doaam saazugu nti su Naawunni koom: boolim u yuuri ka u peaa i tumberi da'ari zaa m-basi.' "

¹⁷ Ka u daa laa n-yeli ba, ni, "Tɔ; ka di nyaanɔna n daa labi la Gyerusalem na, nti kpe Gyeenɔu Yiri maa ni, ni n ti puusi Naawunni. Ka man daa puusiri sahanseaa maa, di daa niɔni ma hoo man zaasiri ni; ¹⁸ ka n daa nya, ka Naawunni daa tɔ'asiri n-tiri ma, ni, 'Doaam yooma n-yi Gyerusalem tiɔna wa ni, dama kpa wa niri-ba ku sakki n-niɔni i yettɔ'a zanɔni n-kyanɔni n yela maa yedda.' ¹⁹ Ka n daa labsi n-yeli u, 'N Dugma, ba mi halli, ni, n daa kpeeri la'anɔu duri ni n-gbaasiri ninvugseeba ban niɔni i yedda maa, ka kpatti ba duu ni ka buuri ba. ²⁰ M-paasi, ba mi, ni, ban daa ku i seharadaana Sitiivin sahanseaa la, ni, n daa be beni n-kpamsiri ba ka guri ba neema.' ²¹ Amaa u daa yeli ma, ni, 'Kur kyema! Dama n nin tum i, halli ban pa Yehudiyadima maa saani.' "

²² Tɔ; ka zama maa daa kur wumsiri la Pɔla noori, halli ka u ti yeli lala maa; amaa di saha ka ba daa gbaai tasibu n-yetti, ni, "Ya mari u n-kyanɔni! N-ku u gba! Lala nira bu sumsi ni duniya wa beebu!" ²³ Ba daa damni la ba mansi, n-gba'atiri ba neema, ka yeenni tanni. ²⁴ Ka dizugu langyima kpeema maa daa yeli u niriba, ni, ba mari Pɔla n-kpe ba Baarikyi yiri nti boosi u boosa ka feebe u, ni ba ti banɔni daliiriseaa din kye ka Yehudiyadi-

ma maa zeesiri ba mansi n-ninji u lala. ²⁵ Amaa ban daa loori u feebgu zii maa ni sahanseaa la, u daa t'asi n-ti ba toondaansɔ ɲɔn daa zε beni maa, ni, "Ammi, ya nin zaŋŋi Room suulinsi nira n-feebe? Halli ka bu kari u yet-t'a maa sariya m-baŋŋi u taalli - di mari soori?" ²⁶ Ka toondaana maa ɲɔn daa ti wum lala maa, u daa kyaŋŋi langyima kpeema maa saani nti boosi u, ni, "Bɔ ka i ya n-ninji? Doo maa nye la Room suulinsi nira!" ²⁷ Ka kpeema maa daa kyaŋŋi Pɔla saani nti boosi u n-yeli, "Room suulinsi nira n siri nye i?"; ka u labsi n-yeli u ni, "Ti!" ²⁸ Ka kpeema maa yeli u, "Man daa yɔ la ligri pam ka naayi deaai lala suulinsi beebu maa."; ka Pɔla labsi n-yeli u, ni "Man muna - ba daa dɔ'ai ma la lala suulinsi ni." ²⁹ Dinzugu langyinseeba ban ya boosi u boosa la daa labi ba nyaanŋa, ka dabeem daa gbaai ba kpeema maa, dama u daa pun lɔ doo maa, ka naayi baŋŋi, ni, Room suulinsi nira n nye u.

³⁰ Tɔ; ka langyima kpeema maa daa kpalim m-boori ni u baŋŋi yettɔ'a maa yelimaŋŋi ɲɔn nye seem, ni wula zugu ka Yehudiyadima daa ya galimni u. Ka dizugu beoo ɲɔn daa ti neaai u daa yiisi Pɔla na, ka zaali noori, ni, gyeenŋu toondaandima la'asima ni kpamma zaa, ka kye ka Pɔla kpe na n-zaani ba tooni.

23 Pɔla ɲɔn daa zaŋŋi u nini n-kpa kpamma la'aŋŋu dima maa, u daa gbaai u yettɔ'a n-yeli, "M mabiisi, n nyɔvuri puuni halli ni zuna, m beesigu nye la bunkasi Naawunni tooni." ² Di saha ka Gyeenŋu Toondaana Ananayasi daa yeli ban zeya la, ni, ba ɲmeem u noori u yelisim maa zugu. ³ Ka Pɔla daa labsi n-yeli "Naawunni nin ti ɲmε i gba! I ɲmani la hoo goonkuriseaa ban zaŋŋi titaari n-ta, ka ka gɔsibu veela, amaa ka puuni bu zaani suŋŋa. I zinni n-katti ma sariya Naawunni zaaligu zugu, ka i mammaŋŋa sa'amni zaaligu maa ka yetti, ni, ba ɲmeem ma!" ⁴ Ka ban daa zeya la daa yeli u, ni, "Ammi, i tuuri la Naawunni Gyeenŋu Toondaana maa lala?" ⁵ Ka u labsi n-yeli ba, "M mabiisi, ya gaafara! N da bu mi, ni, Gyeenŋu Toondaana n nye u. Ba daa bu sɔbi lala, Naawunni yeligu maa ni? Ni, 'I di yeli yettɔ'abeoo n-tiri ɲɔn su i butiri fukumsi.'" ⁶ Tɔ; ka Pɔla daa baŋŋiya, ni, kpamma maa purigri daa dɔli la Saddusii soori, ka seeba mun dɔli Farisii dini. Ka dizugu u daa tasi pampam la'aŋŋu maa puuni n-yeli, "M mabiisi, ya wumma! N nye la Farisii doo, ka m badima gba daa dɔli Farisii soori maa. Yettɔ'aseaa tin la'amni na ni ti t'asi nye la yettɔ'a zaŋŋi n-kyanŋi man mari tama seelli kum yisigri ni." ⁷ Ka ɲɔn daa yeli lala maa, Farisii dima ni Saddusidima maa nɔya daa wɔliya, ka la'aŋŋu maa purigi buyi. ⁸ Nangbankpeemni wa gbinni nye la nɲɔa: Saddusidima daa yetti, ni, nin-vugseeba ban kpi la ku laa n-yisigi, bee, n-neaai kum ni; ni siisi ni malaakadima yela pa la yelimaŋŋi: Farisii dima mun daa sakkri n-tiri kum yisigri, ni siisi ni malaakadima yela zaa. ⁹ Ka dinzugu vuuri pam daa doaaya, ka seeba ban daa nye zaaligu karimbadima ka be la Farisii dima ya'ari la daa yi paalu na n-yetti, ni, "Ti bu nya doo wa taaliseaa; di bu ya'ai malaaka bee siya n t'asi n-ti u maa." ¹⁰ Sugyeaa maa daa paasiri ni, ka

dabeem daa gbaai langyima kpeema maa, ni, ba nin bu Pɔla n-toosi u; ka dizugu u daa yeli u langyimadima maa, ni, ba kpeem na n-gbaai Pɔla n-yiisi n-yi daadam maa sunsukkuni, ka mari u n-labi n-kyanŋi Baarikyi yiri ni.

¹¹ Tɔ; ka dirindaari maa, yuŋŋu, ka ti Dugma daa zaŋŋi u maŋŋa n-wulisi Pɔla, ka yeli, "Mari i dablim maa! Nyin pun t'asi n yela suŋŋa Gyerusalem timpuuni seem la, lala ka i nin laa n-t'asi Room timpuuni gba."

¹² Ka beoo ɲɔn daa ti neaai, Yehudiyaseeba daa la'am taaba m-pɔ noori, ni, ba ku di diibu, bee n-nyu seelli, na'ala ba ti ku Pɔla n-naai. ¹³ Ban daa la'am m-pɔ lala noori maa daa gaari niriba pisinaasi. ¹⁴ Tɔ; ka dizugu ba daa kyaŋŋi Gyeenŋu Toondaana ni kpamma maa saani nti yeli, "Tirima la'am taaba m-pɔ noori, ni, ti ku laa n-lam diibu, na'ala ti ku la Pɔla. ¹⁵ Tɔ, ka dinŋɔna see ka yarima ni kpamma maa zaa ti susi langyima kpeema maa, ni, ya ya maali n-viisi doo maa yettɔ'a maa suŋŋa, ka dizugu ba mari u n-kye ya saani na. Tiri-ma muna nin maali siri ni ti ku u pɔi ka u ti paai kpa na." ¹⁶ Amaa Pɔla tinzɔpɔ'a bisɔ daa wum ban gbaari seem maa, ka daa kyaŋŋi Baarikyi yiri maa ni, nti kpe n-yeli Pɔla. ¹⁷ Ka di saha Pɔla daa booli langyima toondaansɔ na nti yeli u, ni, u zaŋŋma bii wa n-kpe kpeema maa saani, ni, u mari la lahabaseaa ni u ti u. ¹⁸ Ka u daa mari u n-kpe kpeema maa saani n-yeli, "Pɔla sɔ ban kpari dansarika duu ni la m booli ma n-yeli, ni, m mari na'akyimbila wa n-kye i saani na, ni, u mari la bunseelli ni u yeli i." ¹⁹ Ka langyima kpeema maa daa gbaai bii maa nuu n-kye ka ba labi kpaŋŋa sa, ka boosi u, ni, "Bumbɔ ka i mari ni i yeli ma?" ²⁰ Ka u daa yeli, "Yehudiyadima maa gbaari la gbaari, ni, ba yelim i, ni, i sa nin zaŋŋi Pɔla beoo asuba m-mari u n-kyanŋi ba kpamma la'aŋŋu maa ni, ni, ba ya maali n-viisi la u yettɔ'a maa suŋŋa. ²¹ Di wum n-ti ba! Dama baseeba nin ti gu u soori zugu - ba gaari ninvugpisinaasi. Ba sa pɔ la noori, ni, ba ku ti di diibu, bee n-nyu seelli, na'ala ba ku la Pɔla n-naai. Ba pun se'asi, ka kur guusiri la din ya yi i saani na." ²² Ka kpeema maa daa kpamsi u, ni, u di kye ka sɔ baŋŋi, ni, u pun yeli u lala lahabaari maa, ka basi u ka u bakki.

²³ Di nyaanŋa ka langyima kpeema maa daa booli u toondaandima ayi na nti ti zaali ba noori, ni, "Ya se'asim langyima kɔbsiyi, ni wuribaariba pisiyɔpɔi, ni kpana dima kɔbsiyi m-paasi, ni ba maali siri n-kyanŋi Sizariiya zuna yuŋŋu wa, sahanseaa din yi ti zibi suŋŋa. ²⁴ Ka bɔ bumbaarigu n-ti Pɔla gba, ka u ba, ka ti taasi u Gɔmna Filiksi saani ni alaafεa." ²⁵ Ka u daa sɔbi gbanŋu n-ti Gɔmna maa, ni:

²⁶ "Man Klɔdiyusi Lisiyasi n sɔbri gbanŋu wa m-puusiri m Ba Gɔmna Filiksi, sɔ yuuri ɲɔn du tingbanŋu maa ni.

²⁷ Doo wa ka Yehudiyadima daa gbaai ka daa boori ni ba ku u; amaa n daa baŋŋiya, ni, Room suulinsi nira n nye u, ka daa zaŋŋi n langyinseeba n-fa u ba saani. ²⁸ N daa boori ni m baŋŋi ban gbaai u seelli zugu, ka n daa zaŋŋi u n-kyanŋi ba kpamma la'aŋŋu ni; ²⁹ ka n ti baŋŋi, ni, galimni maa nye la seelli din yiiri ba zaaligu yela ni na, amaa ba daa bu wulisi u kum taalli ɲɔn nye

seem, halli dansarika taalli gba. ³⁰ Di nyaanŋa ka n daa wum lahabaari, ni, ba ya so'ai n-ninji la doo maa yetto'abeoo, ka dizugu n kye ka ba taasi u i saani na. Ban galimni u maa muna - n yeli ba, ni, ba mari ba yetto'a maa m-paai i saani na."

³¹ To; ka langyimadima maa daa tum hoo ŋon yeli ba seem maa, ka mari Pɔla n-kyanŋi yunŋu maa, halli nti paai Antipatirisi. ³² Ka beoo ŋon daa kaai maa, ban daa kyenni nɔba la daa ŋmaligi n-labi ba Baarikyi ni, ka kye ka wuribaariba maa mari Pɔla, halli nti paai ba kyenni maa to'riga. ³³ Ba daa paai la Sizariiya n-zanŋi gbanŋu maa n-ti Gɔmna maa, ka daa zanŋi Pɔla gba n-ninji u nuu ni. ³⁴ To, ka Gɔmna maa daa karim gbanŋu maa, ka boosi Pɔla ŋon yi tingbanseaa na, ka banŋi, ni, Silisiya; ³⁵ ka u yeli u, ni, "Ban n galimni i maa yi ti paai na, n nin wum i yetto'a maa." Ka u daa kye ka ba zanŋi u n-kpeesi NaaHeroodi naam yiri kurigu ni duseaa n-guri u.

24 Dabsa anu nyaanŋa ka Gyeenŋu Toondaana Ananayasi daa paai na, ni kpamseeba m-paasi u zugu, n-taasi Teritulusi ba yetto'ato'asira na; ka ba daa wulisi Gɔmna n-yeli ban galimni Pɔla seem. ² Ka ba daa booli Pɔla na, ka Teritulusi daa gbaai yetto'a ni u ti galimni u, ni, "Ti Ba gyirimadaana, Filiksi, wumma! Di nye la i yiiko ni ka ti mari sufudoaa; ka di laa n-nye la i yu-ubu ni ka ti tingbanŋu wa maali, ka takki n-nye bun-sunŋu. ³ Seelikam zaa, ni ya'ari kam zaa, ti deaari i lala sunŋsim maa; ka dizugu ti puusiri i la wurilim puusigu. ⁴ To, ka ti bu boori ni ti sa'am i saha yaasa, amaa ti susiri i ni, i sufubaalim zugu, ni, i wum ti yelli beela. ⁵ Dama ti nya ninvugkyo'anŋu wa, ka u nye la so ŋon daamni Yehudiyadima maa duniya wa ya'ari kam zaa, ka ba zabra; ka u nye la toondaana n-ti Nazareti woligri soori dima wa. ⁶ Halli u daa ya sa'am Naawunni Gyeenŋu Yiri maa n-kye ka ka da'ai zaa, ka dizugu ti daa gbaai u. [[Ti daa yetti, ni, ti nin do'li ti soori n-kari u sariya; ⁷ amaa langyima kpeema maa, Lisiyasi, daa kpe na n-zabi ni kpeenŋu ka fa u n-yiisi ti nuu ni. ⁸ Di saha ka ŋon Lisiyasi daa yeli, ni, baseeba ban ya galim u, see ka ba kye i saani na.]] To, ka i yi ti viisi m-boosi u lala boosa, i mammanŋa nin toaai n-wum u saani bunseesi zaa tin galimni u a zugu maa." ⁹ Ka Yehudiyadima maa zaa daa la'am n-galimni u m-paasi, n-yetti, ni, anŋo zaa nye la yelimanŋi.

¹⁰ To; ka Gɔmna maa ŋon daa wulisi u, ni, u to'asima maa, Pɔla daa yeliya, "M mi halli, ni, i pun katti sariya tingbanŋu wa puuni n-yuui; ka dizugu n sufu maaya pam dinŋo zugu, ni, di nye la nyini tooni ka n ya to'asi n yetto'a wa. ¹¹ I nin toaai m-boosi m-banŋi i mammanŋa, ni, di bu gaari dapiiya ni ayi man daa kye Gyerusalem na ni n ti gyeem Naawunni. ¹² Ba daa bu nya ka man ni so ŋme nangbankpeemni Gyeenŋu Yiri maa ni, ba mun daa bu laa n-nya ka n damni daadam maa, la'anŋu yiya ni bee timpuuni. ¹³ Ba mun ku toaai n-wulisi i, ni, yelimanŋi be ban yetti n-galimni ma bunseesi wa ni, halli beela. ¹⁴ Kulla dinŋo ka n sakki n-ti i, ni, di nye la yelimanŋi: n gyeemni la ti yaadima Naawunni n-do'li ban booni so'seaa, ni, 'woligri soori'

la. Amaa lala soori do'ligu puuni ka n laa n-ninji yedda n-ninji din be Naawunni zaaligu puuni zaa, ni anabidima ŋon daa so'bi seem zaa m-paasi; ¹⁵ ka laa m-mari tama Naawunni zugu, ni, ninvugsuma ni ninvugbeeri zaa nin ti do'aa kum ni, ka lala tama ka ninvugseeba ban galimni ma la gba mara. ¹⁶ Lala zugu ka n kur moori saha kam ni nimbirimooa, ni n sufu ni teesa ku diisiri ma galinseelli zaa vi, zanŋi n-kpa Naawunni, ni ninsaalidima ni. ¹⁷ To; ka di nyaanŋa ka yuunseesi daa gaari, ka pampanŋo n daa kye na ni n ti tisi piini n-tiri faradima m butiri taaba sunsukkuni, ni n Naawunni piini m-paasi. ¹⁸ Man daa ninji lala maa zugu, n daa se'asi m manŋa kasikasi n-kpe Naawunni Gyeenŋu Yiri ni, ka ba daa nya ma beni. Di saha ka zama daa bu do'li ma, man mun daa bu daamni so'a. ¹⁹ Amaa Yehudiyaseeba ban daa yi Eseaa tingbanŋu ni na n daa be ni - halli ba yi daa nya taaliseaa n saani, di sumni ni ban da be la kpa wa n-galimni ma. ²⁰ To; ka ninvugseeba ban zeya wa, see ka ba yeli ban daa nya n taaliseaa, man daa ze ba la'anŋu maa ni sahanseaa la. ²¹ Ay! Taalli ka ni, di yi pa la yetto'a yinni man daa ze ba tooni n-kaasi n-yeli seaa la, ni, 'Yetto'aseaa tin to'asiri kpa wa zuna, nye la yetto'a zanŋi n-kyanŋi kum yisigri yela.'"

²² To; ka Gɔmna Filiksi daa nye la so ŋon mi Yisa soori yela an be seem maa deede; ka dizugu di saha maa u daa zanŋi yetto'a maa n-zaali dabsiri. Ni, "Langyima kpeema Lisiyasi yi ti paai na sahanseaa, n nin kari ya sariya maa." ²³ U daa yeli langyima toondaana maa, ni, ba zanŋma Pɔla n-kpatri, amaa ba kye ka u nya paalu beela, ka ba di za'asi u zo'dima kpeebu na ni ba ti sunŋi u.

²⁴ Di daa ninji dabsa beela ka Gɔmna Filiksi daa kye na, ŋon ni u po'a Diruusila, so ŋon daa nye Yehudiyapo'a la; ka u daa tum m-booli Pɔla na, ni ba ti wum u yetto'a zanŋi n-kyanŋi Yisa Masiiya yedda ninbu. ²⁵ Amaa ŋon daa paai u kpaamni yela zanŋi n-kyanŋi ninvugmanŋi tunsuma ŋon nye seem la, ni mans'e'asigu yela, ni Naawunni ŋon ya kari niriba sariya la, di saha ka dabeem daa gbaai Filiksi ka u daa yeli, "Kyela ka kyanŋi pampanŋo! N yi ti nya dahama n nin booli i na yaasa."

²⁶ U daa laa n-teesi m-paasi, ni, Pɔla ya n-ti u la ligri, ka dizugu u daa kur booni u na sahakam, ni ba diri azama.

²⁷ Amaa yuuma ayi ŋon daa gaari, Pɔrikyuusi Fesitusi daa deaai Filiksi; ka Filiksi mun daa boori ni u maai Yehudiyadima maa sufu, ka dizugu u daa kye ka ba kpalim n-kpatti Pɔla.

25 To; ka Fesitusi ŋon daa ti di Gɔmna fukumsi maa sahanseaa la, u daa ninji dabsa ata Sizariiya timpuuni po'ki, ka naayi yi beni n-kyanŋi Gyerusalem. ² Ka Yehudiyadima gyeenŋu toondaandima ni ba kpamma maa daa paai u na nti galimni Pɔla ³ ka susiri Gɔmna maa, ni, u kpanŋma u manŋa n-sunŋi ba yetto'a maa ni, ka kye ka ba taasi Pɔla Gyerusalem na. Ba daa susi u lala dama ba daa boori ni ba so'ai n-guri soori ka yi ya'abi na n-ku u. ⁴ Amaa Gɔmna Fesitusi daa gyerigi n-yeli ba, ni, Sizarii tinŋa ka ba daa pun guri Pɔla, halli

ni u mammanna ya n-labi n-kyanji beni ka u kyenni saha bu ya yuui. ⁵ Ni, "Ka dinjona ya kye ka ya zugu-raanseeba doaa n-doli ma n-kyanji beni, ka taaliseaa yi be doo maa saani, ya nin toaa n-galim u n-wulisi lala."

⁶ To; ka Gomma maa daa kpalim m-be Gyerusalem n-ninji daba anii-awai ka naayi bakki n-kyanji Sizariya. Ka beoo njon daa ti neaai, u daa zi kootu ni ka kye ka ba mari Pɔla na. ⁷ Ka njon daa ti kpe na maa, Gyerusalem dima daa kye na n-zaani n-gyiligi u n-galimni u yet-t'abeeri ni taalitibsa yela; amaa ba daa bu nyanji n-wulisi anjo zaa yelimaɗni njon nye seem. ⁸ Ka Pɔla mun daa gyerigi n-yeli, ni, "M bu tum taaliseaa n-galim Yehudiyadima zaaligu, bee ba Gyeenju Yiri, yet-t'aseelli ni; halli n-galim Room NaaTitaari yela gba."

⁹ Amaa Gomma Fesitusa daa boori ni u sunji Yehudiyadima maa m-maai ba sufu; ka dizugu u daa yeli Pɔla, ni, "Ammi, i nin sakki, ni, i kyanji Gyerusalem, ka n nin t'asi i yett'a wa beni?" ¹⁰ Ka Pɔla daa labsi n-yeli u, "N ze la NaaTitaari kootu ni, ka beni ka di sum-ni ni ba kari n sariya. I mi halli, ni, n na zi n-tum taaliseaa n-galim Yehudiyadima maa. ¹¹ Halli n yi da tum tumbeseaa kan sumsi ni kum, n ku za'asi, ni, ba ku ma dizugu. Amaa ba yi galimni ma yoriyori n ku sakki, ni, so zanjji ma n-ninji ba nuu ni. Dizugu n susi, ni, i zanjji n yett'a wa n-zaali n-ti NaaTitaari saani." ¹² Di saha ka Fesitusa ni u kamma maa daa nje saawara; ka naayi sakki, ni, "I susiya, ni, ti zanjji yett'a wa n-zaali n-ti NaaTitaari. To; NaaTitaari saani ka i siri nin kyanji."

¹³ Di daa ninji dahinseesi ka NaaAgrippa ni u pɔ'a Beriniisi daa ti paai Sizarii na, ni ba ti puusi Gomma Fesitusa. ¹⁴ Ba daa yuui beni beela, ka Fesitusa daa zanjji Pɔla yela n-wulisi n-ti Naaba maa, ni, "Gomma Filiksi daa kye ka dɔɔ kpalim la dansarika duu ni; ¹⁵ ka man daa kyanji Gyerusalem la, gyeenju toondaandima ni kamma maa daa kye n saani na ni ba ti t'asi lala doo maa yela, ni, n kpanjma m manja n-t'asi u yett'a n-lusi u n-ti ba. ¹⁶ Man mun daa gyerigi n-yeli ba, ni, di pa la ti Room dima kaari ni ti lusi sɔa, see ka ti danji n-kye ka njon ni ban galimni u la ti kpe na n-t'asi taaba yett'a maa yela, ka u mari kukri n-kyisiri ba galiɗju maa. ¹⁷ To, ka ba daa doli ma n-kye kpa na; man mun n daa bu zaali yett'a maa dabsiri, amaa beoo njon daa ti neaai, n daa zini kootu ni, n-kye ka ba mari doo maa na. ¹⁸ Ka baseeba ban daa galimni u yela maa njon daa ti zaani ni ba ti t'asi, ba daa bu wulisi tumbeseesi man daa teesi, ni, ba naa m-mari n-zaali u. ¹⁹ Amaa di daa nye la nangbankpeemni zanjji n-kyanji ba manjoori wungyeenju yela, ni dɔɔ njon booni Yisa la, ni, u kpiya; Pɔla mun yeli, ni, u na be la u nyɔvuri ni.

²⁰ Dizugu n daa bu banji man ya n-gbaai yett'a maa seem, ka daa boosi u, ni, u nin sakki, ni, ti kyem Gyerusalem n-t'asi yett'a maa, bee? ²¹ Amaa u mun daa susiya, ni, ti zaali yett'a maa, halli ni u ti kyanji ti Ba NaaTitaari saani n-kari sariya maa. Ka dizugu n daa kye ka ba na guri u dansarika duu ni, see ka n nya soori ni ti zanjji u n-taasi ti Dugma Naaba saani." ²² Ka NaaAgrippa daa labsi n-yeli u, ni, "M boori ni n wum

doo maa yett'a m mammanna." Ka Fesitusa daa yeli u, ni, "Beoo i sa nin wum u yela." ²³ To; ka beoo njon daa ti neaai, NaaAgrippa ni Beriniisi daa yi na ni ba naam gyirima pam, ka kye na nti kpe kootu dutitaari maa ni, ban ni soogyadima kamma maa ni tinja maa nin-vugtibsa zaa. Ka Gomma Fesitusa daa kye ka ba zanjji Pɔla m-mari u n-kpe na. ²⁴ Di saha ka Gomma maa daa yeli, "M Ba NaaAgrippa, wumma! Zama, ya wumma! Ya gsim doo wa! Njɔnjo yela zugu ka Yehudiya sɔkam zaa daa kye n saani na Gyerusalem timpuuni, ka laa n-kye kpa na yaasa, ka tasiri pampam, ni, di bu laa n-sumsi ni doo wa kpalim u nyɔvuri ni. ²⁵ Man mun daa viisi u yela, ka daa bu nya tumbeseaa u saani kan sumsi kum. Amaa u daa susi yett'a zaaligu n-ti ti Ba NaaTitaari, ka dizugu n daa gbaai u yela lala, ni, n nin tum u Naaba saani. ²⁶ Amaa n na ka bunseelli ka n nin toaa n-sɔbi u yett'a maa yela yelimaɗni maa deede n-tolim n-ti Naaba. Ka dizugu, NaaAgrippa, n kye ka u kye i tooni na, ni yarima zaa tooni, ni ti ti viisi u yela; nti nya yett'aseaa man nin ti sɔbi n-tolim. ²⁷ Dama di bu doli la soori ni n tum yett'adaansɔ Naaba saani ka na ka yett'aseaa, ni n wulisi Naaba din kye ka ba galimni u."

26 Di saha ka NaaAgrippa daa yeli Pɔla, ni, "To, i mari kukri ni i ti wulisi ti i yela njon nye seem." Pɔla mun daa zanjji u nuu m-bugsi n-ti ba, ka gbaai u yett'a. ² Ni, "M Ba NaaAgrippa, n yetti, ni, m mari zug-sunju zanjji n-kyanji n zuna yett'a wa yela. Dama di nye la nyini tooni ka m mari la kukri ni n gyerigi n-kyisiri ban galimni ma yela zaa. ³ M mi halli, ni, i banji ti Yehudiyadima kaya ni ti nangbankpeemni yela zaa. Dizugu n susiri i, ni, i kur di sugru n-wum n yett'a wa. ⁴ To; ka Yehudiyadima zaa mi m beebu yela njon daa nye seem, ni, n na'akyimni saha halli ni zuna n daa be la m manjoori timbiisi saani pɔi, ka naayi kye Gyerusalem na nti be beni. ⁵ Ba daa mi n yela ka di yu- ui: ba yi sakki n-yeli yelimaɗni, ba nin yeli, ni, n daa doli la ti zaaligu nimmoosi soori maa, di nye la Farisii dima dinni. ⁶ Ka pampanjo ba zanjji ma n-zaali kpa wa la ti yaadima tama maa yela zugu, Naawunni njon daa ti noori, ni, u nin ti ba maa; ka dinjo zugu ka ba galimni ma, walla! ⁷ Lala yela maa ka ti za'ancya pii ni ayi niriba zaa guri ni tama ni nimmoaa, ni ba ti nya lala yela maa. Ka dizugu ba kur gyeemni la Naawunni, wuntanja ni yunju zaa. Naaba wumma - di nye la lala Naawunni noori yeligu maa zugu ka ba galimni ma, halli ni ban nye Yehudiyadima gba! ⁸ Bɔzugu ka ya ku nyanji n-ninji yedda, ni, Naawunni siri neaari la niriba kum ni?

⁹ To; ka dizugu man gba daa teesi, ni, di sumni ni n kpanji m manja n-zabi ban doli Yisa, Nazareti doo la, yedda soori maa. ¹⁰ Ka n daa ninji lala n-namsiri ba Gyerusalem timpuuni: n daa gbaasi Naawunni niriba pam n-kpari duu ni, dama gyeenju toondaandima daa ti ma soori, ni, n tum lala. Halli ban daa ku ba sa-hanseaa la, n daa bu yiisi n nuu ba yela maa ni.

¹¹ Yinyaari daa kpe ma lala, halli ka la'anjo duri zaa pu- uni ka n daa darigri ba tuba ka mugsiri ba, dama n daa boori ni ba ti za'asi Yisa yela; halli n daa kyanji tinseesi gba m-paasi, ni n ti namsiri ba.

kyenni ban daa gbaai seem la, ka daa foaai buntibsiri kan ta'ari kyenni la, n-du n-doli Kyiriti tingbanjju gbirinju ziiya. ¹⁴⁻¹⁵ Amaa di daa bu yuui ka pesinkpeenju daa yisigi Kyiriti tingbanjju ya'ari sa, n-ze n-daai ti, ni ti yi tingbanjju maa ziiya n-kyanji teeku sunsukkuni. Ba boonni lala pesinju, ni, 'Dirinyaanja' la. Ti daa bu nyanji n-tuusi pesinju maa, ka kur kye ka ka daari ti n-kyenna. ¹⁶⁻¹⁷ Ti daa ti paai tingbambila kan ze teeku kooma sunsukkuni, ka ka yuuri boonni Kɔdaa la. Ka daa gaari ka nyaanja, ka moori n-nyari wahala pam n-darigri nyarimbila maa n-kpeesiri buntitaari la puuni n-lɔ ka sunja; ka laa n-nyanji n-zanji mikara n-lɔ n-gyiligi nyarintitaari maa sunsukka, hoo selooriga njan loori nira seaa seem. Dabeem daa mari ba, ni, di pa seelli ti nin paai zibeseaa ban daa boonni Siritisi la. Dizugu ba daa sigsi nyarinju tantiseaa kan daa kye ka ka kyenni la, ka kye ka pesinju zeeri ka daari ti yori. ¹⁸ Di daa ninji dabsiri yinni yaasa ka ti daa diri wahala pesinju maa zugu, ka dizugu ba daa gbaai la neema maa basibu. ¹⁹ M-paai dabsa ata daari ka ba zaa daa zanji ba nuusi n-yiisi nyarinju maa neema zaa m-basira. ²⁰ Di daa yuui lala ka ti daa bu nya wuntanja neesim, bee sanjariwuusi; ka pesibeoo daa kpalim n-zeeri ti, ka ti daa laa n-ka tama, ni, ti nin tuligi halli beela.

²¹ Tɔ; ka tin daa bu di diibu ka di yuui la, Pɔla daa ze saazugu ba zaa sunsukkuni n-yeli, "N zɔdima, ya yi daa wum n noori la ka daa bu yisigi Kyiriti tin daa be seela maa, di naa n-sɔa. Lala yisigri zugu ka ti yela sa'am maa. ²² Amaa pampanja n kpamsiri ya, ni, ya kye ka ya sufu dɔya; ya sɔ ku basi yori, kulla nyarinju maa kɔkɔa. ²³ Dama n sa zaasi zaasimni ka malaaka yi Naawunni saani na - man gyeemni Naawunni sɔ ka u su n yela zaa. Ka malaaka maa sa ze n-tabli n saani na, ²⁴ ka yeli ma, ni, 'Pɔla, di zori dabeem! See ka i nin ti ze NaaTi-taari tooni: ka dizugu Naawunni zanji la ninvugseeba ban la'am m-be i saani nyarinju wa puuni zaa n-ti i.'

²⁵ Dizugu, n zɔdima, ya kye ka ya sufu dɔya. N ninji Naawunni yedda, ni, u nin tum hoo njan sa yeli ma seem la. ²⁶ Ti nin baasi m-paai tingbanseaa kan be teeku kooma sunsukkuni maa ni." ²⁷ Tɔ: di daa ninji lala, halli nti paai dapiiya ni anaasi daari, yunju: ti daa kur kyenni ka labri na Addiriya teeku maa puuni. Di dabsiri yuntasuusi saha maa ka nyarinju dima maa daa teesi, ni, ti ti pɔtti tinseaa zii na. ²⁸ Ba daa ma'asi m-banji koom njan zulim seem, ka di na zulim pam. Ka kyanji tooni beela ka laa m-ma'asi n-nya, ni, di bu laa n-zulim hoo ban daa danji m-ma'asi seem la. ²⁹ Di saha ka dabeem daa gbaai ba, ni, di pa seem ba nin nje n-firi luginseelli din bu veeli puuni, ka dizugu ba daa zanji buntibsa anaasi n-lɔ miisi n-lɔ nyarinju nyaanja n-sigsi koom maa ni, ni a ti ta'ai nyarinju kyenni; ka naayi kpalim n-susiri wunsusigu n-guri bekyikyeoo saha. ³⁰ Di saha ka nyarinju dima daa yetti, ni, ba ya zɔ ni ka kye ti; dizugu ba daa lɔrigi nyarimbila maa n-sigsiri ka n-ninji teeku koom maa ni; ka ma'ari ziri, ni, ba ya sigsi buntibsa tooni sa m-paasi an be nyaanja zugu.

³¹ Amaa Pɔla daa yeli toondaana maa ni u niriba maa,

ni, "Bana yi bu kpalim m-be nyarinju maa ni, ya sɔ ku ti tuligi." ³² Ka langyimadima daa njaai nyarimbila miisi maa ka kye ka ka lu m-basi.

³³ Ka beoo njan daa ti ya neaai, Pɔla daa tɔ'asi n-ti niri-ba maa, ni, ba kpanjma ba mansi n-di diibu beela, ni, "Ya loori la ya nɔya ka di paai dabsa piiya ni anaasi, ka kur guusiri ka bu diri seela. ³⁴ Ya bu ya di diibu pampanja? Lala nin sunji ya, ka ya ti yi ya wahala wa puuni ni alaafɛa. Ya sɔsɔ ku basi yori - halli ni ya ninvugɔ zɔbgu yinni gba." ³⁵ Ka njan daa yeli lala n-naai maa, u daa zanji diibu m-puusi Naawunni di zugu ba zaa tooni, ka njaai n-nɔbi. ³⁶ Di saha ka ba zaa sufu daa kpanji, ka ba gba daa deaai diibu n-di. ³⁷ Ti daa nye la ti niriba kɔbsiyi ni pisiyɔɔi ni ayoo bu nyarinju maa puuni. ³⁸ Ka ban daa di diibu n-naai, ba daa zanji kyi an daa be nyarinju maa puuni n-yiisi m-basi koom maa ni, ni di kye ka nyarinju maa ku laa n-tibsa pam.

³⁹ Ka beoo njan daa ti neaai, ti daa nya ka tingbanju be ni, amaa ba daa bu banji ka. Amaa ba nya ya'aseaa ban teesi, ni, mɔ'abisigu m be ni ka tampikara ka ni; ka daa boori ni ba ti kpe beni n-kye ka nyarinju maa firi tanni maa ni n-zaani. ⁴⁰ Dizugu ba daa lɔrigi buntibsa maa m-basi koom maa ni, ka lɔrigi nyarimpaari la ni ba ti laa m-piili n-duusiri; ka zanji tantibila n-duusi n-tabli nyarinju tooni, ni ka ti gbaai pesinju n-daai ba ka ba kyanji. ⁴¹ Amaa ba daa paai ya'aseaa ka kooma daa kyenni n-tuusiri taaba ka labra, ka ba daa burigi n-firi, halli ka nyarinju maa tooni ku sakki n-kyanji bee n-labi, sahanseaa ka kooma maa daa njeeri ka nyaanja n-kabri ka. ⁴² Di saha ka langyimadima daa boori ni ba ku dansarika niriba maa, ni, di bu ya'ai ba sɔ nin ti dugi koom m-paai tingbanju n-zɔa. ⁴³ Amaa ba toondaana daa bu sakki lala, njan daa boori ni u tuligi Pɔla zugu. U daa yeli, ni, ban mi koom dugbu la, ni, ba kpeem koom puuni n-dugi m-paai tingbanju maa. ⁴⁴ Ni, ban kpalim muna - ba gbaam taabudaari, bee, nyarinju dakyera maa, m-mari n-kyanji: ka lala zugu ba zaa naayi paai teeku duuri maa ni alaafɛa.

28 Tɔ; ka tin daa ti paai tinja maa n-tuligi maa, ti daa ti banji, ni, tingbanju maa yuuri boonni la Malita. ² Tinja maa niriba daa sunji ti ni nirilim pam. Ba daa nyooai bugum n-kye ka ti zaa kye na n-wuusi, saa maa njan buuri ti zugu, ni waari maa njan daa ninji ti seem. ³ Ka Pɔla daa boori daari na n-ninji bugum maa ni, ka lala saha ka waafu daa be daari maa sunsukkuni n-gbisira, ka bugum maa tuulim daa neaai u, ka u yi na nti dum Pɔla nuu maa. ⁴ Tinja maa biisi njan daa ti nya ka waafu maa kpalim n-kye'ai u nuu maa, ba daa yeli taaba, ni, "Mma! Ninvugkuura n nye u. U tuligi n-yi teeku koom maa ni na, amaa di bu sumni ni u kpalim m-be ni." ⁵ Pɔla mun daa kpaasi waafu maa m-basi bugum maa ni, ka kur kpalim m-mari alaafɛa. ⁶ Niriba maa daa teesi, ni, di ku yuui ka u fuusi, bee, ka u lu tinja ya'abi ka kpi. Ka ba guusiri lala n-yuui, ka seseela bu ninji u, ka ba naayi takki ba teesa n-yeli, ni, wunsɔ n nye u. ⁷ Ka dɔsɔ daa be ni njan daa su tingbanju fukumsi maa, ka u yuuri daa boonni Publiyusi. Njan daa su puseesi an daa be tin daa be luginseaa la ni. Ka

u daa booli ti ni ti kpe u yiri m-be beni n-ninji daba ata, ka gɔsi ti yela sunɔasunɔa. ⁸ Di saha maa ka Publiyusi ba maa daa ka alaafɛa n-dɔya - u puu n daa beera ka u ninɔa zaa bii. Ka Pɔla daa kpe u saani n-susi Naawunni ka zanɔi u nuusi m-pa u zugu ka tibi u. ⁹ Ka din daa ninji lala maa, tingbanɔu maa ninvugseeba ban kpalim ka kɔnɔi alaafɛ daa kye na, ni ba ti nya tippu. ¹⁰ Ba daa ti ti piini pam; ka tin daa nya soori ni ti yi beni maa, ba daa ti ti la bunseelli kam kan daa pɔsigi ti saani.

¹¹ Tɔ; ti daa ninji gɔya ata beni, ka naayi nya nyarin-seaa kan daa pun ze tingbanɔu maa lugri n-guri waari saha baasigu. Alekzandiriya nyarinɔu n daa nye ka, ka ba daa puri ka yuseaa kan nye ba Wungyaasi yuuri. ¹² Ti daa du n-lɔnɔi m-paai Sairakuusi tinɔa n-ninji daba ata beni; ¹³ n-yi beni n-kyanɔi n-gyili halli nti paai Rɛ-gyeoo tinɔa. N-neai beoo ka pɛsisunɔu daa piili n-zeeri n-yi ti nyaanɔa, ka ti daa gaari yooma n-ninji daba ayi kyenni ka naayi paai Putiyooli tinɔa. ¹⁴ Beni ka ti daa nya ti nyaandɔlitaaba, ka ba daa mukki ti ni ti kpalim m-be ba saani n-ninji daba ayɔkɔi. Dizugu ti daa ninji lala pɔi, ka naayi gbaai soori ni ti kyanɔi ti Room maa. ¹⁵ Ka Yisa nyaandɔliseeba ban daa be Room maa daa wum ti kyenni na lahabaari, ka daa yi na ni ba ti tuusi ti soori; ka paai ti Apiiya Daa ni na, ka baseeba mun daa paai ti Yirikpeera Ata tinɔa na. Ka Pɔla nɔn daa ti nya ba maa, u daa puusi Naawunni taari, ka u sufu daa maai.

¹⁶ Tɔ; ka tin daa ti kpe Room timpuuni maa, ba daa ti Pɔla soori ni u bɔ yiri seaa u mammanɔa n-kpɛa; see ka ba kye ka langyinsɔ daa kpalim u saani n-guri u.

¹⁷ Ka Pɔla daa ninji daba ata beni, ka naayi booli Yehudiyadimseeba ban daa be beni toondaandima maa, ni ba kye u saani na. Ka ban daa ti paai na maa, u daa yeli ba, ni, "M mabiisi, man bu tum taaliseaa n-ti ti butiri, bee, ti yaadima kaya maa; amaa di zaa yɔri, ba daa gbaai ma Gyerusalem tinɔa maa ni, n-lɔ ma n-ninji Room dima nuusi ni. ¹⁸ Room dima mun daa viisi n yela ka daa boori ni ba kye ma m-basi, dama ba daa bu nya taaliseaa n saani kan sumsi ni kum. ¹⁹ Amaa Yehudiyadima daa bu sakki lala, ka dizugu n daa bu nya soori see ka n ti susi, ni, ba zanɔi n yettɔ'a maa n-zaali NaaTitaari saani na. Di pa la man mari la yettɔ'aseaa ni n ti galimni n Yehudiyataaba. ²⁰ Ka dizugu m boonni ya, ni ya kyem na ka ti ti di azama; ka ya nin

ti nya ka banɔi din m be seem, ni, Izraeli dima ban mari tama seaa zugu ka n kpalim n-lɔ kyɔrimi wa."

²¹ Ka ba daa labsi n-yeli u, "Ti na bu deaai gbana zanɔi n-kyanɔi i yela, Gyuudiiya dima nɔn sɔbi seesi n-ti ti na, ka ti mabisɔ na bu paai ti na ni u ti tɔ'asi yettɔ'aseaa n-galim i. ²² Amaa ti boori ni ti ti wum din be i saani, dama ti mi, ni, niriba zaa galimni la wɔligri soori wa yela tinsi zaa puuni."

²³ Ka ba daa zaali dabsiri, ka daa kye u yirikpeetiri na ni niriba pampam. Ka Pɔla daa wulisi ba ni nimmoosi zanɔi n-kyanɔi Naawunni naam yela. U daa tɔ'asiri Musa sɔppu yela, ni u ti kye ka ba banɔi Yisa yela a puuni n-ninji u yedda - halli anabidima sɔppu gba ka u daa wulisi ba lala - wuntanɔa saha halli nti paai yunɔu. ²⁴ Tɔ; ka ba mun seeba daa ninji u yeligu yedda, baseeba mun daa za'asi yedda ninbu. ²⁵ Ka ban daa ka nangebanyinni ni taaba maa, ba daa doai ni ba bakki n-kuli; ka Pɔla daa yeli ba yeligu yinni m-paasi, ni, "Yelimanɔi ka Naawunni Sii Kasi daa tɔ'asi ya yela; u daa kye ka anabi Aizaaya yeli ya yaadima, ²⁶ ni, Naawunni yeliya#:-

'Kyema butiri wa niriba saani n-yeli ba, ni,
"Ya nin wum, m-maali n-wum,
Amaa ya ku banɔi di gbinni.
Ya nin gɔsi m-maali n-gɔsi,
Amaa ya ku nya di."

²⁷ Dama n niriba wa muna -
Ba sufu ni teesa bu zulima,
Ba ligi la ba tuba,
Ba mumni ba nini:
Dama di yi pa lala
Ba nini naa n-nyara,
Ba tuba naa n-wumna,
Ba sufu ni teesa naa n-neara,
Ka ba ti labi n saani na
Nti nya tippu n saani.'

²⁸⁻²⁹ Tɔ; ya banɔima! Dizugu ba tɔlim tuliginsim wa lahbasunɔu n-ti ban pa Yehudiyadima maa; ban nin ti wum ka."

³⁰ Ka Pɔla daa kpalim m-be lala halli n-ninji yuuma ayi beni. U daa yoori u mantoori ligri n-kuuri u bukaata, ka daa deaari sɔkam zaa ban daa kye u saani na. ³¹ Ka daa moonni Naawunni naam lahabaari ka wulisiri ti Dugma Yisa Masiya yela ni nimbiri moaa, ka sɔsɔ daa bu za'asi u.

ROOM DIMA

¹ Man Pɔla n sɔbri gbaŋŋu wa n-tiri ya. Mani n nye sɔ Naawunni ŋɔn booli ma ni n ti leebi u tuumu la, ka laa n-gaŋŋi ma n-zaali u lahabasunŋu tuntumna. ² Lala lahabasunŋu wa zugu ka Naawunni daa pun daŋŋi n-tisi noori zaŋŋi n-kyanŋi ka yela, ka kye ka u anabidima daa sɔbi a n-dooli ŋɔn Naawunni Bukku maa puuni n-wulisi ti. ³ Di nye la lahabaari kan wulisiri u Bii maa yela: ni, ba daa dɔ'ai u Naadauda naam tunŋu za'anɔri ni, ka di zugu u siri nye la ninsaala ni yelimaŋni. ⁴ Zaŋŋi n-kyanŋi u Naawunni Siiya beebu muna - Naawunni daa zaŋŋi u yiiko n-kye ka u neaai kum ni, ka lala ka u daa gaŋŋi u ka ti baŋŋi, ni, u siri nye la Naawunni Biiya. Ti Dugma Yisa Kirisita Masiya nla. ⁵ Ŋɔn zugu n kye ka Naawunni niŋi bunsuma n-niŋi ti ni, ka laa n-kye ka tirima leebi u tuumu. Ka u tum ti, ni ti ti kye ka tingbana zaa niriba yi niŋi yedda u yuuri zugu ka deaai u noori. ⁶ Ka ya Room dima gba be la niriba wa ni, ka Naawunni booli ya, ni ya ti leebi Yisa Masiya dinni. ⁷ Tɔ: yarima ka n sɔbri gbaŋŋu wa n-tiri ya, ya zaa ban be Room tiŋŋa ka Naawunni wuri ya ka booli ya nti kye ka ya leebi u niriba maa. Ti Ba Naawunni, ni ti Dugma Yisa Kirisita, tim ya bunsuma ni alaafe zaa.

⁸ Tɔ: din daŋŋi tooni nye la: ni, n teaari ya yela m-pu-usiri Naawunni, Yisa Masiya zugu, dama ya yedda niŋbu yela moonni n-gyinni duniya zaa. ⁹ N kur gyeemni Naawunni ni n sufu zaa, ka tumni u Bii maa lahabasunŋu tuma ni nimbirimooa. Ka ŋɔn Naawunni nin kye ka ya baŋŋi man ŋɔn kpalim n-susiri u n-teaari ya yela seem la saha kam. ¹⁰ N yi ti be wumpuusigu ni saha kam zaa maa ka n niŋni lala. N susiri Naawunni, ni, u sakkma, ni, n naayi nya soori ni n ti kye ya saani na. ¹¹ Dama di kur mugsiri ma, ni n ti nya ya; ni n mari piniseelli kan yi Naawunni Sii maa saani n-ti ya, ka ya nin kpaŋŋi di zugu. ¹² Di nye la: ti kpamsiri taaba sufu, man ni yarima zaa, ti zaa ŋɔn niŋni yedda seem zugu. ¹³ M mabiisi, m boori ni ya baŋŋi, ni, n daa pun gbaai ya saani kyenni na sahaseesi, amaa n kɔŋŋi la soori halli ni zuna. M boori m mooli lahabasunŋu maa ya saani n-nya seeba ban leebi Naawunni niriba, hoo man daa pun nya seem tinseesi ni la - dama n tuma maa antaam nla. ¹⁴ Ba zaali ma, ni, n sunŋma sɔkam zaa: ban mi beesigu soori maa, ni ban zi soori maa m-paasi; ban mi bukku maa, ni ban zi bukku maa m-paasi#: - ba zaa yela dɔli ma. ¹⁵ Lala zugu n kye ka m boori nimmoaa ni n kye ya saani na m-mooli Naawunni lahabasunŋu maa n-ti ya Room timpuuni dima gba.

¹⁶ Vi bu mari ma lahabasunŋu wa zugu: dama lahabasunŋu maa nye la Naawunni yiiko din kye ka

sɔkam zaa ŋɔn niŋi yedda la ti nya tuliginsim; Izraeli dima daŋŋi la tooni, ka ban pa Izraeli dima naayi pa.

¹⁷ Lahabaari maa wulisi la Naawunni yelimaŋni soori ka di be la yedda zugu ka laa n-taasiri la yedda paasigu ni, ka ba naayi nya taalli kye-m-peŋŋi. Hoo din sɔbi seem Naawunni Bukku maa ni, ni, "Yelimaŋni daana nin nya nyɔvuri u yedda niŋbu zugu."

¹⁸ Dama Naawunni be la arizana ni, ka u nin ti wulisi u sufu ŋɔn yisigi seem n-tiri seeba ban mi ŋɔn Naawunni yelimaŋni maa ka bu boori ni di yi paalu. Ba za'asiri Naawunni ka tumni ba putoo tuma, ni ba tumbeeri tuma. ¹⁹ Naawunni yela bamsim siri be la ba saani, dama ŋɔn Naawunni mammanŋa daa kye ka di yi paalu n-ti ba. ²⁰ Dama sɔsɔ nini ku toaai n-nya Naawunni yiiko ni u beebu an ka naari maa: amaa di zaa yɔri, ŋɔn daa naam duniya maa zugu n kye ka ba baŋŋi anɔ zaa yela: a bamsim maa daa yi paalu lala saha maa, halli ni zuna. Dizugu niriba wa ka noori ni ba ti yiisi ba mansi ba taalli ni. ²¹ Halli ban daa mi Naawunni yela maa zaa yɔri, ba daa za'asi ni, ni, ba ku gyeem u ŋɔn nye Naawunni zugu, bee, ba puusi u bari-ka di zugu. Ba teesi, ni, ba mari la yem, amaa ba ka; ka lala maa kye ka ba yem maa baligi zaa. ²² Ban daa boonni ba mansi baŋŋniba seem la, ba daa kur leebri la gyera, ²³ halli ka ba daa ti kye Naawunni gyirima din ka naari maa, n-takki n-gyeemni bunseesi an ŋmanni la ninsaala, bee, bunyigra, bee, bunkɔbri, bee, bunvuura.

²⁴ Lala zugu ka Naawunni daa zaŋŋi ba m-basi ba halibeoo tunfiisa maa puuni, ka ba naayi tumni din bu tu n-sa'amni taaba ningbina. ²⁵ Dama ba za'asi la Naawunni yelimaŋni maa ka boori ziri, ka naayi gyeemni bunnaamna ka kye buna Naamna maa mammanŋa; ŋɔn Naawunni Naamna sumni la pe'abu saha din ka baasigu; *ammi*. ²⁶ Lala zugu ka Naawunni daa kye ba m-basi ba vi kɔrisi tuma ni; halli ka ba pɔ'aba kye doo ni pɔ'a la'anŋu ka takki m-boori ba pɔ'ataaba. ²⁷ Ka ba dappa gba kye doo ni pɔ'a la'ansunŋu ka dɔli ba sufu ni kɔribeeri ka kpe zugfa'asim tuma ni ba dabtaaba: ba boori bunseesi an ka soori, ka naayi deaari yelibeeri an sum ni ba lala tuma. ²⁸ Ban daa bu sakkni ba baŋŋi Naawunni maa zugu n kye ka Naawunni daa zaŋŋi ba m-basi ba toori teesiyɔya ni, nti tumni tunseesi an bu tuusi. ²⁹ Lala maa zugu ba yi be la tumpoosa ni, ni tumbeeri ni beem tuma, ni ala'akyi tuma ni; ba yela zaa nye la nyuuri zappu, ni ninvugku-ubu; ba boori la zaba, n-yɔmsiri niriba, m-mari halibeoo, ka zuuri la niriba nyaanŋa; ³⁰ ba tuuri la niriba ka yaai Naawunni gba; ka nyari ba mansi, m-mari

karimbaani, n-nyuuri bara, ba kur boori la ba maali n-nya yetto'abeeri sɔpaala; ba za'asiri ba ba ni ba ma noori; ³¹ ba ka yem, bee yedda, bee wurilim, bee namboo. ³² Ba mi halli, Naawunni ɛɛn zaali seem zaɛɛni n-kyanɛni lala tuma maa, ni, di sum ni ban tumni lala maa kpi. Amaa di zaa yɔri, ba sini ka tumni a ni, ka din gaari zaa nye la ba sunɛni la seeba ni ba gba tumni lala.

2 Tɔ; ka dinɛɛna, n zɔa, i yi zaali zaaligu m-bugsiri niriba yela, i ka sɔseaa nyin nin zaɛɛni n-wulisiri i yelimaɛni. Dama yetto'aseaa zaa ka i ya tɔ'asi n-galim i taraana, lala yetto'a maa zugu ka i galimni i mammanɛna, nyin ɛɛn bugsiri ba ka na tumni lala tuma maa zugu. ² Ti mun mi, ni, Naawunni ɛɛn katti sariya ka galimni ban tumni lala tuma maa n-lusiri ba, ni, u sariya karibu wa dɔli la yelimaɛni. ³ Dizugu nyin ninsaala kur bugsiri ban tumni lala tuma yela hoo sarikatta ka galimni ba, ka nyin gba tumni lala. Ammi, i teesi, ni, i nin nyanɛni n-yi galinsi ni n-liisi Naawunni sariya karibu di zugu? ⁴ Bee, i bu banɛni, ni, Naawunni zɔri i la namboo ni u ti zi i n-taasiri ziseaa ka i ɛmaligi ka kye i tumbeeri ni i teesibeeri yela? Lala zugu ka i zeemni ɛɛn Naawunni nambɔzoaa, ni u veelim, ni u sugru, an galisi n-tiri i: bee, m ma'ai ni? ⁵ Ay! I tuppuwumni zugu ka i ku sakki n-ɛmaligi ka kye i yelibeeri maa, ka lala ka i la'asiri toom yela n-zaantiri n-tiri i manɛna, zaɛɛni n-kyanɛni Naawunni suuri daari; sahanseaa ka u laa n-nye la ɛɛn katti sariya ni yelimaɛni ka sɔkam zaa nya. ⁶ Di saha maa ka Naawunni nin ti kye ka sɔkam deaai bunseesi an sum ni ɛɛn daa pun tum seem la. ⁷ Baseeba ban kpa n-tum sunɛna m-boori veelim, ni gyirima, ni nyɔvuri din bu sa'amni la ziiya, ban ka Naawunni nin tisi nyɔvuri kan ka tɔriga. ⁸ Ban mun mari halibeoo n-kur boori ba mansi ka za'asiri yelimaɛni ka dɔli yelibeeri, ban ka Naawunni sugyaaa nin kpeesi namsigu ni toom ni. ⁹ Nira ɛɛn tumni tumbeeri zaa nin nya wahala ni sufusa'arɛɛ: Israeli dima nin daɛɛni tooni n-nya, ka ban pa Israeli dima naayi pa. ¹⁰ Amaa veelim, ni gyirima, ni sufumaasim nin be ni n-tiri ban niɛni din tuusi: Israeli dima nin daɛɛni tooni n-deaai, ka ban pa Israeli dima naayi pa. ¹¹ Dama Naawunni bu wulisiri ninvug-ganɛsim. ¹² Bankam ka zaaligu maa, ka tumni ala'akyi, ba nin ti baasi yɔri ka zaaligu maa nuu ka di ni; ban mun mari zaaligu maa, ka tumni ala'akyi, ban ka ba nin zaɛɛni zaaligu maa n-kari ba sariya n-lusi ba.

¹³ Dama di pa la ban tuba wumni zaaligu maa yeligu la n nin nya yelimaɛni Naawunni saani, amaa ban tumni zaaligu tuma maa ka Naawunni deaai, ni, yelimaɛni dima n nye ba. ¹⁴ Yelimaɛni, di pa seem ban pa Israeli dima la - ban ka Musa zaaligu maa - ba ninvugseeba yi tumni din tu n-dɔli zaaligu maa soori, ba manɛtoori sufu ni teesisuma zugu: di yi be la lala, halli ni ban ka Musa zaaligu maa zaa, ba siri zaali la zaalimaɛni n-ti ba mansi. ¹⁵ Dama ba wulisiri, ni, zaaligu maa tunsuma be la ba sufu ni, ka ba sufu yem kye ka lala zaaligu yi paalu, ba mammanɛna teesa yi diri sehara n-galimni ba tunseesi ka laa n-sakkri ni aseesi yaasa, ni, ana n tuusi. ¹⁶ Tɔ: anɛɛ zaa nin niɛni la dabsiri seaa Naawunni ɛɛn

ya kari saalidima yeliso'ara sariya la, ka di yi Kirisita Yisa saani na. Lala ka man kur wulisiri niriba, n lahabsunɛni mooligu maa ni.

¹⁷ Tɔ, n zɔa, wumma - i yi ti booli i manɛna, ni, Israeli nira, ka yetti, ni, i zaaziya nye la Naawunni zaaligu yela, ka nyuuri bara zaɛɛni n-kpa i Naawunni saani beesigu ziiya. ¹⁸ Ka laa n-yetti, ni, i mi Naawunni yuubu ɛɛn nye seem, ka sakki n-ti din veela halli nti yakki zaa, ka pun bamsi zaaligu kariɛni n-naai. ¹⁹ Ka i laa n-teesi, ni, i nye la ɛɛn datti zoomma, n-nye neesim n-ti ban be zibsim ni la; ²⁰ ni, i wulisiri ban kɛɛni yem; ni, biisi karimba n nye i. I niɛni i mammanɛna yedda anɛɛ zaa zugu, dama i mari la zaaligu maa, ka yem ni yelimaɛni zaa gbinni be di ni. ²¹ Tɔ, nyin ɛɛn wulisiri niriba lala maa, i ku wulisiri i manɛna? Nyin ɛɛn moonni n-tiri ba, ni, ba di zuura la - i mammanɛna zuuri, bee? ²² Nyin yetti, ni, niriba di niɛni zina la, i niɛni zina i mammanɛna? Ka yetti, ni, i bu boori buga yela, i zuuri buga duru buna? ²³ Halli i mari la zaaligu maa ka nyuuri bara dizugu, i burigri zaaligu maa ni, m-boari Naawunni gyirima? ²⁴ Hoo din sɔbi n-dooli la, ni, "Yarima zugu ka Naawunni yuuri sa'amni ban pa Israeli dima saani."

²⁵ Zaɛɛni n-kyanɛni gunibu yela muna - i yi dɔli zaaligu maa tuma sunɛna, dinɛɛna ka i gunibu mari la anfaani; amaa i yi burigri zaaligu maa ni, i labgi la hoo ban bu guni sɔ la. ²⁶ Ban bu guni la mun yi dɔli zaaligu maa deede, ba ku nya ba la hoo ban guni maa? Ay! - ba nin nya ba lala. ²⁷ Nɛn bu guni ka dɔli zaaligu maa nin galim nyin ɛɛn mari zaaligu gbanɛni ka guni ka mun burigri zaaligu maa ni. ²⁸ Dama ɛɛn nye Israeli nira la paalu ni kɔkɔa pa la Israeli nira halaali; ka gunibu manɛni mun pa la din niɛni ningbina paalu ni kɔkɔa. ²⁹ Ay! U sufu ni ka nira n nye Israeli nira halaali, ka gunibu manɛni gba nye la sufu ni yetto'a. Di yi la Naawunni Sii maa ni na, pa gbana sɔppu saani. Lala nira pe'abu bu yiiri la ninsaala saani, amaa Naawunni saani.

3 Tɔ, ka dinɛɛna bɔ anfaani m be ni n-ti nira ɛɛn nye Israeli nira zugu? Bee, bɔ ka gunibu paasira? ² Ay! Anfaani pam m be ni, walla! Tuuri, Naawunni daa zaɛɛni u yeligu maa n-niɛni la Israeli dima nuu ni, ni ba ti gura. ³ Amaa pampanɛni, ba seeba ka yedda: tɔ, ka ba yedda kaalinsi maa wulisiri, ni, Naawunni gba ka yedda, bee? ⁴ Ay! di pa lala. Naawunni kur kpalim n-ze u yelimaɛni ni, halli ni ninsaala zaa ɛɛn nye ziri daana. Kaman di pun sɔbi n-dooli, ni#:-

"Lala ka i yelimaɛni yi paalu ni,

Ni, i yela zaa mari yedda;

Ba yi ya kari i sariya

I yetto'a nin ze sunɛna n-nyanɛni ba."

⁵⁻⁶ Tɔ, ka lala ka ti tumbeeri yela wulisiri Naawunni yelimaɛni ɛɛn be seem la; ka ti yetti la wula di zugu? - ni, Naawunni yi ti gye suuri tumbeeri zugu, u bu dɔli la soori? Ay! di pa lala. Ninsaala yetto'ayɛna nla. Ya bu nya - Naawunni yi bu dɔli la soori, u ya niɛni la wula n-kari duniya zaa sariya sunɛna? ⁷ Ni, "N yi ti ma'ai ziri ka n ziri kye ka Naawunni yelimaɛni yiiri paalu, tɔ, m paasiri Naawunni pe'abu di zugu. Ka dinɛɛna bɔ zugu ka ba galim ma hoo tumbeeri daana?" ⁸ Ni, "Dinzugu ya kye

ka ti tum tumbeeri, ka lala ka bunsunngu nin yi di ni na." Halli ninvugseeba zuuri n nyaannga n-yetti, ni, man t'asiri n-yetti lala maa zugu. Ninvugseeba ban tuuri ma n-yetti lala maa siri sumni ni tubdarigri.

⁹ Tɔ: ti yetti la wula? Ti Izraeli dima maa muna - ti yett'a sɔa, bee, a bu sɔa? Ay! ti yela bu sɔa; dama ti pun wulisiya, ni, sɔkam zaa bɛ la tumbeeri ni - ban nye Izraeli niriba ni ban pa Izraeli dima zaa. ¹⁰ Kaman hoo din sɔbi n-dooli, ni#:-

"Sɔsɔ ka yelimaŋni,
Pa yinni kɔkɔ gba.

¹¹ Sɔ mun ka ni m-mari yem,
Sɔsɔ bu boori Naawunni ziiya.

¹² Sɔkam zaa burigri soori ni,
Sɔkam zaa leebi la bunkyɔ'anŋu.

Sɔ n ka ni n-tumni din veela,
Pa yinni kɔkɔ gba."

¹³ Ni#:-

"Ba lɔŋŋu ŋmanni la gballi noori -
Gbaliseaa kan na bu pi:
Ba yett'a zaa nye la yɔmsigu."

Ni#:-

"Ba mari la gyeringa toom
n-sɔ'ari ba nangbana ni."

¹⁴ Ni#:-

"Ba zulimbeeri toom yiiri ba nɔya ni na."

¹⁵ Ka di laa n-sɔbi, ni#:-

"Ba zɔri n-kyenni soori ni
Ni ba ti ku niriba yooma.

¹⁶ Ba sa'amni la buna n-gaari,
N-taasi la sufusa'anŋu beerim m-paasi.

¹⁷ Ba mun bu mi sugru soori."

¹⁸ Ni#:-

"Ba mun bu tiri Naawunni gyirima."

¹⁹ Tɔ; ka ti mi halli, ni, zaaligu sɔppu ŋɔn yeli seem la, ka yetti n-tiri la zaaligu niriba la - di nye la, Izraeli dima maa. Lala zugu ka ba ku laa n-nya kukɔri, ka banŋi, ni, duniya niriba zaa mari la yett'a ni ba ti t'asi Naawunni tooni. ²⁰ Din laa m-paasi, ninsaala zaa ku toaai n-dɔli zaaligu soori ka naayi yi Naawunni sariya karibu ni na, ni, yelimaŋni daana n nye u. Dama zaaligu maa tuma nye la lala: di kur kye ka taalli yela yi paalu.

²¹ Pampanŋa muna ka Naawunni wulisi u yelimaŋni soori kan bu dɔli la zaaligu sɔppu la, halli ka zaaligu gbanŋu ni anabidima yela daa pun mooli, ni, di nin niŋi lala. ²² Naawunni ŋɔn tiri yelimaŋni seem wa dɔli la Yisa Masiya yedda niŋbu, ka dinŋɔ nye la lala n-ti sɔkam zaa ŋɔn niŋi u yedda gba. Wɔligri ka ni, ²³ dama sɔkam tum la taalli ka kɔŋŋi soori ni ba paai Naawunni gyirima ziiya. ²⁴ Ka Naawunni ŋɔn tisiri ba piini yɔri, samni ka ni, la zugu, u yiisi ba taalli ni, ka zaali ba yelimaŋni, Kirisita Yisa ŋɔn fa ba m-basi zugu. ²⁵ ŋɔn Yisa muna - Naawunni daa zanŋi u n-tisi hoo maaligu, ni u ti nye sɔ ŋɔn ziim mari kye-m-peŋŋi, ka di mun dɔli la yedda. Lala zugu Naawunni n wulisiri u mammanna yelimaŋni ŋɔn bɛ seem, dama sahanseaa la u daa di sugru zanŋi n-kyanŋi ban daa danŋi n-tum taalli. ²⁶ U boori la u niŋi lala n-wulisi u yelimaŋni ŋɔn bɛ seem sa-

ha kanŋa; dizugu u mammanna nye la yelimaŋni daana, ka laa n-nye sɔ ŋɔn deaari sɔkam ŋɔn niŋi Yisa yedda la gba, ni, yelimaŋni daana.

²⁷ Tɔ, ka ti nin nyu bara dizugu, bee? Ay! Barinyuubu ka ni. Wula zugu? Dama di zaa bu dɔli la zaaligu maa dɔligu, amaa di dɔli la sɔseaa - di nye la yedda niŋbu soori. ²⁸ Dinŋɔna ti mari teesa, ni, niriba bɛ la yelimaŋni dima ba yedda niŋbu zugu; di pa la zaaligu la tuma zugu ka ba nya yelimaŋni. ²⁹ Ammi, Naawunni nye la Izraeli dima kɔkɔ Naawunni? - ka u ba'a ka ban kpalim la ni? Ay! di pa lala - ban pa Izraeli dima la gba Naawunni n nye u. ³⁰ Yelimaŋni u nye la sɔkam zaa Naawunni, dama Naawunni yinni kɔkɔ m bɛ ni; u deaari Izraeli dima, ban guni la, ni, yelimaŋni dima ba yedda niŋbu zugu, ka laa n-deaari ban pa Izraeli dima ka bu guni la gba, ni, yelimaŋni dima ba yedda zugu. ³¹ Dinŋɔ zugu, ti kyisiri, ni, anfaani ka zaaligu la ni, hal-li beela? - dama ti boori yedda niŋbu yela. Ay! pa lala: ti ya zanŋi zaaligu maa n-zaali la sunŋa di zugu.

4 Tɔ: ka Ibrahim muna? - sɔ ŋɔn nye ti butiri zaa yaaba la: bɔ ka ti ye n-yeli, ni, ŋɔna n daa banŋi? ² Ka di yi daa nye la tunsuma zugu ka Naawunni daa yeli, ni, u nye la yelimaŋni daana, dinŋɔna u da mari seelli ni u kuuli di zugu, amaa pa Naawunni saani ka u daa kuuli. ³ Litaafi yeliya, ni, "Ibrahim daa sakki n-niŋi Naawunni yedda, ka u yedda wa zugu daa kye ka Naawunni daa yeli, ni, u nye la yelimaŋni daana." - bee, di pa lala? ⁴ Nira ŋɔn tumni maa, see ka u deaai u yoori: u tuma samni dɔli la u tuma daana la: di pa la ba 'yeli', ni, ba nin zanŋi n-ti u piini. ⁵ Amaa ŋɔn bɛ ni u yedda zugu la, ka pa u tuma zugu, dama u niŋni Naawunni yedda, ni, u nye la sɔ ŋɔn zanŋi tumbeeri daana taalli yela zaa m-peŋŋi u, di daama mun yett'a maa ni ka ba 'yeli, ni, u nye la yelimaŋni daana'. ⁶ Halli NaaDauda gba daa pun yeli lala nira yela - di nye la: ninvugɔ Naawunni ŋɔn yeli, ni, u nye la yelimaŋni daana, ka di pa la u tuma zugu. U daa t'asi di daama zugsunŋu yela, ni#:-

⁷ "Zugsunŋu bɛ ni n-ti ba -

Ninvugseeba Naawunni ŋɔn kye ba taalli m-peŋŋi la,
Ka ba tumbeeri laa n-ka teaari u saani.

⁸ Zugsunŋu gba n-ti seeba Naawunni sariya ŋɔn bu lusi ba

n-yeli, ni, ba galim n-tum la taalli."

⁹ Tɔ: ka NaaDauda ŋɔn daa t'asi zugsunseaa wa nye la ban guni la kɔkɔ dinni? Bee, ban bu guni su ka gba? Ay! - ban bu guni la gba nin mara, dama Litaafi yeliya, ni, "U yedda zugu ka Naawunni daa yeli Ibrahim, ni, u nye la yelimaŋni daana." ¹⁰ Ka wula saha ka Naawunni daa yeli lala? Di saha maa ka Ibrahim guniya, bee, u daa na bu guni? - Ay! di saha ka u na bu guni. ¹¹ Di nyaannga ka ba daa naayi guni u, ka u gunibu wa daa wulisi la, ni, Naawunni pun yeli, ni, u nye la yelimaŋni daana u yedda zugu; yedda wa mun ka u daa pun niŋi ka ba daa na bu guni u. Dinzugu ŋɔn Ibrahim nye la yedda niŋniba zaa ba - baseeba ban niŋi Naawunni yedda ka na bu guni la - ka di nin kye ka Naawunni yetti, ni, ba nye la yelimaŋni dima. ¹² Ka u laa n-nye la seeba ban guni la

zaa ba m-paasi - baseeba ban pa la ban guni kɔkɔa, amaa ba yedda niŋbu gba dɔli la ti zaa ba, Ibrahim, soori maa, dama ŋɔn daa niŋi Naawunni yedda pɔi, ka naayi guni.

¹³ Naawunni ŋɔn daa ti u nangbambasiri n-ti 'Ibrahim ni u nyaanŋa' maa, u daa yeli, ni, u nin kye ka u di duniya wa hoo u faari; u daa niŋi lala maa, pa la Ibrahim ŋɔn daa dɔli zaaligu la zugu, amaa ŋɔn daa niŋi ŋɔn Naawunni yedda la zugu. ¹⁴ Ka di yi nye la zaaligu zugu ka Naawunni nangbambasiri paari ninvugseeba ban dɔli ka, dinŋɔna yedda nye la yɔri, ka Naawunni nangbambasiri gba nye yɔri. ¹⁵ Zaaligu la tumni la sufuyisigri zugu, amaa zaaligu yi ka ni, zaaligu galinŋu gba ku be ni. ¹⁶ Nangbambasiri maa daa kye na la yedda zugu, ka ka zɛ la deede, ni ka ti leebi piini n-tiri Ibrahim nyaanŋa zaa, pa la seeba ban dɔli zaaligu la kɔkɔa, amaa ni seeba ban niŋi yedda hoo Ibrahim gba. Ka ŋɔn Ibrahim nye la ti zaa ba. ¹⁷ Litaafi yeliya, ni, "N nin kye ka i leebi bura pam yaaba." - ŋɔn daa niŋi Naawunni yedda maa zugu nla. U daa niŋi yedda, ni, Naawunni tisiri la nyɔvuri, ka u yeligu daa kye ka din daa ka ni la yi ti be ni. ¹⁸ Ibrahim daa niŋi yedda ka mari tama, halli din daa ti paai ni u ti koai tama maa zaa u daa kpalim m-mari tama, ka di zugu u daa leebi 'bura pam yaaba', dama Litaafi daa pun yeli lala, ni, "Lala ka i nyaanŋa nin ti be ni." ¹⁹ Halli ŋɔn daa paai yuunkɔbga maa zaa yɔri, u yedda daa bu baligi ŋɔn daa kurigi la zugu, u ningbina ŋɔn daa gyaari seem la, ka u pɔ'a Zaraatu gba ningbina gyaari nti kɔŋŋi puuwa gbaari yaasa. ²⁰ Ii - anŋɔ zaa yɔri u yedda daa bu basi u, ka u daa bu birisi Naawunni nangbambasiri la; u yedda wa daa ti u la yiiko, ka u daa pɛ'ai Naawunni. ²¹ U daa maali n-kpamsi u sufu ni yedda, ni, Naawunni ŋɔn basi u nangbambasiri maa seem la, di siri nin niŋi lala. ²² Ka dinŋɔna, ŋɔn Ibrahim yedda maa zugu ka 'Naawunni daa yeli, ni, u nye la yelimaŋni daana'. ²³ Ni, u 'yetti, ni, u nye la yelimaŋni daana' - ba daa bu sɔbi lala ŋɔn Ibrahim zugu kɔkɔa. ²⁴ Ay! - ba daa sɔbi di lala maa n-ti la tirima, dama ba nin yeli ti gba lala, ti seeba ban niŋi yedda n-tiri Naawunni, ni, u daa yisigi ti Dugma Yisa kum ni la. ²⁵ Ti tumbeeri zugu ka ba daa zanŋi ŋɔn Yisa n-tisi ni u kpi; ka u mun yisigi kum ni, ni ti ti yi na hoo yelimaŋni dima.

5 Tɔ; ka dizugu tin niŋi yedda la zugu kye ka Naawunni deaai ti, ni, yelimaŋni dima. Ka lala kye ka nangbanyinni be ni tin ni Naawunni sunsukkuni, ti Dugma Yisa Kirisita Masiya zugu. ² Dama ŋɔn Yisa zugu daa kye ka ti nya yedda niŋbu soori nti kpe n-ze tin be zaasisunseaa wa ni. Di nye la Naawunni ŋɔn daa tum lala tunsuma n-ti ti maa. Dizugu ka ti mari sufupeelli, dama ti mari tama, ni, ti nin nya Naawunni gyirima veelim. ³ Din paasi maa, ti mari sufupeelli halli ti wahala diibu puuni gba, dama ti mi, ni, wahala diibu paasiri ti sugru ni sufukpeemni. ⁴ Sugru mun paasiri ti beesisunŋu, ka beesisunŋu mun paasiri ti tama. ⁵ Ka tama maa paasigu ku kye ka ti di vi, dama Naawunni zanŋi u Siya n-ti ti ka ti banŋi u wurilim ŋɔn zoai seem di zugu. ⁶ Kirisita muna - sahanseaa ti daa na ka

yaa la, lala saha maa deede ka u daa kpi n-ti tirim tumbeeri dima maa. ⁷ Ya bu nya? - Di tɔ pam ni sɔ sakki n-kpi n-ti ninvugsɔa - halli n-ti yelimaŋni daansɔ gba. Amaa di bu ya'ai ka nira yi mari sufukpeemni n-sakki n-kpi ninvugsunŋu zugu. ⁸ Amaa Naawunni ŋɔna - ŋɔn daa niŋi seem n-wulisi ti, ni, u wuri ti pam nŋɔa#:- tin daa na be tumbeeri ni sahanseaa la, Kirisita daa kpi n-ti ti. ⁹ Tɔ, ka di yi be lala maa, ka Naawunni pun deaai ti, ni, yelimaŋni dima, Yisa Masiya ziim maa zugu, dinŋɔna ti mi halli, ni, ŋɔn Yisa zugu ka ti nin laa n-yi Naawunni sugyaaa ni gba. ¹⁰ Dama tin daa nye Naawunni dindaandima sahanseaa la, u Bii Yisa kum maa zugu daa kye ka Naawunni deaai ti taalli sindaani maa. Di zugu ti mi halli, ni, Yisa nyɔvuri zugu nin kye ka ti nya tuliginsim. ¹¹ Amaa pa dinŋɔ kɔkɔ gba. See ka ti mari sufupeelli pam Naawunni saani, ka gyeemni u ti Dugma Yisa Kirisita zugu dama ŋɔn Yisa n daa zɔ sindaani n-ti ti ka u Ba deaai.

¹² Dinzugu ya teesima Adam yela: ŋɔn nira yinni zugu ka tumbeoo ni ala'akyi daa kpe duniya wa na, ka tumbeoo zugu muna ka kum be ni. Lala zugu ka kum daa pun laai m-paai sɔkam, dama sɔkam zaa tum la tumbeoo. ¹³ Tumbeoo siri daa pun be la duniya wa puuni pɔi, ka Musa na bu deaai zaaligu maa yela Naawunni saani. Amaa di zaa yɔri, ba daa bu nyaanŋi n-tɔ'asiri tumbeoo galinsi yela, zaaligu la ŋɔn daa na ka ni la zugu. ¹⁴ Amaa kum daa pun su ba zaa fukumsi n-yi Adam saha halli nti paai Musa. Sɔkam daa kpi, halli ban daa bu tum tumbeseelli kan ŋmanni Adam dinni la nti za'asi Naawunni noori zaaligu. ŋɔn Adam muna - u nye la sɔ ŋɔn danŋi tooni n-wulisiri sɔ ŋɔn nin naayi kye na la yela ŋɔn ti ya be seem.

¹⁵ Amaa Naawunni piini yiiko bu ŋmanni tumbeoo dinni. Ay! - di gaari lala zugu pam. Ti mi halli, ni, ninvugyinni taalli zugu ka niriba pam daa kpi; amaa Naawunni piini zoaari m-paasiri n-sunŋni niriba pam, ka lala gba yiiri la ninvugyinni zugu ni na - di nye la: Yisa Kirisita Masiya zugu. ¹⁶ Din laa m-paasi: Naawunni piini siri bu ŋmanni la ninvugyinni maa tumbeoo la yela: dama tumbeoo yinni kɔkɔ zugu ka Naawunni daa kari sɔkam sariya n-lusi ba, amaa Naawunni piini zugu daa kye ka tumbeeri pam yela daa kpiisi, ka ba yiisi niriba maa, ni, ba mari yelimaŋni. ¹⁷ Ya bu nya? - Tumbeoo yinni taalli zugu daa kye ka kum su sɔkam fukumsi, ka di daa yi lala tumbedaana yinni maa saani na. Tɔ, ka dinŋɔna ti mi halli, ni, seeba ban deaai Naawunni yelimaŋni u piinisunŋu pam zugu la nin ti su nyɔvuri naam fukumsi, ka di mun nye la tunsunŋu daana yinni zugu, ŋɔn nye Yisa Kirisita. ¹⁸ Dinŋɔ zaa kye ka ti banŋi, ni, nira yinni tumbeoo zugu kye ka niriba zaa yettɔ'a lu Naawunni saani, ka ba zaa nya taalli u saani. Lala yaasa ka nira yinni maa tunsunŋu zugu kye ka niriba zaa yi taalli ni, ka ba mari yelimaŋni Naawunni saani nti nya nyɔvuri. ¹⁹ Ninvugyinni maa daa za'asi Naawunni noori, ka di zugu niriba pam daa nya taalli, ni, ala'akyi dima n nye ba. Lala yaasa ka ninvugyinni ŋɔnla daa sakki Naawunni noori, ka di zugu niriba pam daa yi taalli ni, ni, yelimaŋni dima n nye ba. ²⁰ Zaaligu

muna - ba daa mari ka na ni ba ti kye ka taalli tumpu maali m-paasira. Amaa taalli n̄n̄n̄ maali m-paasiri seem la, Naawunni piini gba daa paasi n-gaari lala zugu.

²¹ Tumbeoo zugu n-daa la, dama tumbeoo daa mari kum yiiko n-su niriba fukumsi, amaa lala ka Naawunni piinisun̄n̄n̄u mari yelimaṅni yiiko n-su ba fukumsi, halli ka ba ti nya nyɔvuri kan ka t̄r̄r̄r̄ga, Yisa Kirisita Masiya zugu.

6 T̄; din̄n̄n̄na ti ya yeli la wula? Ni, ti kpalimma n-tumni tumbeeri ni ti ti kye ka Naawunni piin- isuma zoaari m-paasira? ² Ay! - di pa lala. Ti nye la nin-vugseeba ban pun kpi zan̄n̄n̄i n-kyan̄n̄i Tumbeoo yiiko yela ni. Ka wula zugu ka ti nin laa m-be tumbeeri tumpu ni? ³ Bee, ya bu mi k̄suubu gbinni n̄n̄n̄ nye seem? Tirim ban daa deaai Naawunni k̄suubu la zaa, dina n wulisi, ni, ti be la Yisa Kirisita ni. Ka di laa n-wulisi, ni, ti paasi la u zugu n-kpi gba. ⁴ Din laa m-paasi, ban daa su ti koom ni ti ti paasi Yisa zugu n-kpi maa, ba daa zan̄n̄n̄i ti m-paasi u zugu n-s̄'āi. Ka di gbinni nye la n̄n̄n̄a: ni, ti Ba Naawunni gyirima yiiko daa kye ka Yisa doaa kum ni; ka di zugu lala kye ka ti gba doaa nti be beesipaalli. ⁵ Dama ti yi n̄man̄ni la ti Dugma Yisa n-kpi u kum wa taabu, di kpa, ni, ti nin n̄man̄ni hoo n̄n̄n̄a u kum doaa ni gba. ⁶ Ka ti mi, ni, ti beesikura la ka ba daa zan̄n̄n̄i n-la'am m-paasi Masiya zugu n-kpaasi n-tabli d̄p̄pulli zugu, ni lala kye ka ti beesikura ningbina nin sa'am m-basi, Tumbeoo n̄n̄n̄ su a yela zaa maa zugu. Din̄n̄n̄na ti ningbina ku laa n-nye seesi Ala'akyi n̄n̄n̄ su hoo ban su daaba seem maa. ⁷ Dama n̄n̄n̄ kpi zaa pun yi ala'akyi ni. ⁸ T̄, ka tirim n̄n̄n̄ pun paasi Kirisita zugu n-kpi maa, din̄n̄n̄na ti mari la yedda, ni, ti nin paasi u zugu m-mari nyɔvuri gba. ⁹ Ti mi, ni, Kirisita daa pun yisigi kum ni, ka di zugu u ku laa n-kpi, dama kum laa n-ka yiiko u saani. ¹⁰ N̄n̄n̄ daa kpi maa, u daa kpi yummu zan̄n̄n̄i n-kyan̄n̄i Tumbeoo yi- iko saani: ka n̄n̄n̄ mari nyɔvuri maa muna, u mari n-ti la Naawunni saani. ¹¹ T̄, ka dizugu ya gba teesima ya mansi yela lala. Ni, ya gba pun kpi zan̄n̄n̄i n-kyan̄n̄i Tum- beoo yiiko ni, ka mari nyɔvuri n-ti Naawunni, yan la'am m-be Kirisita Yisa saani zugu.

¹² Ya ningbina nye la seesi an kpiira, ka di zugu yan di kye ka Tumbeoo su a fukumsi nti kye ka a d̄li Tum- beoo k̄r̄ibeeri yela. ¹³ Ya di laa n-zan̄n̄n̄i ya ningbina lu- ga zaa n-tiri Tumbeoo, ka a ti leebi Tumbeoo tuma neema. Amaa ya zan̄n̄n̄i ya ningbina luga zaa n-tiri Naawunni ka a ti leebi u yelimaṅni tuma neema, dama ya nye la seeba ban pun neaai kum ni. ¹⁴ Din̄n̄n̄na Ala'akyi ku laa n-nye ya dugma, dama zaaligu maa bu su ya yela, amaa ka Naawunni piinisuma tuma n su ya.

¹⁵ B̄ yaasa? Zaaligu bu su ti, na'ala Naawunni piini n su ti: ammi, ti tumma tumbeeri lala zugu? - Ay! pa lala.

¹⁶ Ya bu mi daaba yela n̄n̄n̄ be seem? Ya yi zan̄n̄n̄i ya mansi n-ti s̄ ni ya leebi u daaba ka wumni u noori, n̄n̄n̄n̄ n leebi ya dugma ka ya kur nye la yan deaai s̄ noori wa daaba. S̄ya ayi m be ni#: - bee, ya nin deaai Tumbeoo noori nti nya kum; bee, Naawunni noori wumpu soori ka ya nin deaai nti paai yelimaṅni zaazi- iya. ¹⁷ Amaa ti puusiri Naawunni barika! Dama ni ya

daa be Ala'akyi suulinsi ni n-wumni Tumbeoo yeligu hoo daaba maa zaa, ya daa wum yelimaṅni mooligu la ka doaa n-takki ya sufu ni teesa ka sakki n-deaai wulisigu maa. ¹⁸ Ka ya daa laa n-yi Ala'akyi suulinsi ni na, ka leebi Yelimaṅni n̄n̄n̄ su seeba. ¹⁹ T̄, n t̄'asiri la ninsaala duniya wa puuni beesigu yela n-tiri ya, dama a gbinni bamsim bu t̄a; ka yan be la duniya wa puuni la zugu n kye ka ya na ka yaa zan̄n̄n̄i n-kyan̄n̄i yelizulima yela. Ya daa kye ka ya ningbina luga zaa leebi hoo daa- ba n-ti da'ari tuma ni zaaligu za'asigu. Amaa pam- paṅn̄n̄i ya zan̄n̄n̄i ya ningbina n-leebi la daaba n-ti Naawunni yelimaṅni la, n-tumni tunsuma kasikasi.

²⁰ Yan daa be Ala'akyi suulinsi ni hoo daaba sahanseaa la, Yelimaṅni maa daa bu su ya fukumsi. ²¹ Ka anfaani b̄ ka ya daa nya di zugu? Ay, zaalim! Lala tumbeeri maa zugu daa kur kye ka ya di vi, ka yela wa zaa naari nye la kum. ²² Amaa pampaṅn̄n̄i ba fa ya m-basi n-yiisi Ala'akyi fukumsi ni na, ni ya leebi Naawunni suulinsi niriba. Din̄n̄n̄ zugu ka ya nyari anfaani pam ka leebi la Naawunni dinni, din mun naari nye la nyɔvuri kan ka t̄r̄r̄r̄ga. ²³ Dama Ala'akyi yoori yoori n-tiri ka tuntumni- ba, ka lala yoori nye la kum. Amaa Naawunni mun tiri la u piini ȳr̄ȳr̄i, ka lala piini nye la nyɔvuri kan ka t̄r̄r̄r̄ga, Kirisita Yisa ti Dugma saani.

7 T̄. M mabiisi, ya kye ka n t̄'asi n-ti yaseeba ban ban̄n̄n̄i zaaligu la. Ya na zi zaaligu yela n̄n̄n̄ nye seem deede, bee? Ni, nira n̄n̄n̄ na kpalim m-be u nyɔvuri ni sahanseaa maa k̄k̄ ka zaaligu maa d̄li u: bee b̄a? ²⁻³ Ya bu nya? - Zaaligu wulisiya, ni, p̄'a yi kuli doo, di kpa ni, ni, u sira maa su u yela sahanseaa lala doo maa yi na be u nyɔvuri ni. Amaa u sira maa kum nyaan̄n̄a, zaaligu basi p̄'a maa taalli ka u su u maṅn̄a, halli ni u nin toaa n-kuli siripaalli. P̄'a wa yi b̄ d̄s̄, ka u sira na be u nyɔvuri ni, ba boonni u, ni, p̄'agoorli; amaa u sira maa yi kpi, zaaligu maa bu laa n-d̄li u, ka u pa p̄'agoorli, ni n̄n̄n̄ kuli siripaalli maa zaa. ⁴ T̄, ka di daa nye la lala n-ti ya, m mabiisi. Ba daa kye ka ya paasi Kirisita ningbina zugu ka ku ya, di zugu ya laa n-ka ni n-ti zaaligu yela. Ka dizugu ya nya soori ni ya ti leebi s̄ dinni, n̄n̄n̄ yisigi kum ni - di nye la Yisa; ni di niṅi anfaani n-ti Naawunni. ⁵ Sahanseaa la, ti beesigu daa d̄li ti ningbink̄risi yela. Di saha ka tumbeeri tumpu boorimma daa d̄li zaaligu maa n-nya yaa n-tumni ti ningbina luga zaa ni; ka ti daa bu nya an- faani di zugu - ay! kum k̄k̄ ka ti daa nya. ⁶ Amaa pam- paṅn̄n̄i ti kpiya ni n-ti zaaligu maa, ka di zugu zaaligu wa bu laa n-su ti yela. Lala yi kye ka ti bu laa n-d̄li s̄kurigu kan nye zaaligu s̄ppu maa dinni la, amaa s̄- paalli kan nye Sii maa dinni.

⁷ Din̄n̄n̄ zugu, ti ya yeli la wula? - ni, Naawunni zaaligu maa nye la ala'akyi, bee? Ay! pa lala. Amaa di yi da pa la zaaligu la zugu, n naa n-ku ban̄n̄n̄i ala'akyi n̄n̄n̄ nye seelli. Dama zaaligu maa yi da bu yeli, ni, "Di kye ka i sufu k̄risi kpe i kpeaa buna zugu.", n naa n-ku ban̄n̄n̄i niriba neema boobu yela. ⁸ Ala'akyi daa d̄li zaaligu la n-nya zaasisun̄n̄n̄u p̄i, ka naayi kye ka neema boobu teesibeeri balibu pam kpe n sufu ni. Amaa zaaligu yi ka ni, Ala'akyi mun gba kpi ni. ⁹ Sahanseaa la, n daa mari

nyɔvuri, ka na zi zaaligu yela maa. Amaa zaaligu la nɔn daa ti paai ma na, ka daa kye ka Ala'akyi neaai ni, ¹⁰ ka man kpi. Zaaligu la gbinni nye la nyɔvuri, amaa man saani ka daa zi la kum na. ¹¹ Zaaligu maa zugu ka Ala'akyi daa nya soori n-yɔmsi ma, n-zanɔni zaaligu maa yela n-kye ka n kpi. ¹² Ka di zaa wulisiri, ni, Naawunni zaalikpana maa nye la kasi, ka zaaligu kam zaa yin-yiyinni nye la bunveelli; a zaa mari la yelimaɔni kasikasi.

¹³ Ka bunsunɔɔu dinɔɔ n kye ka kum paai ma la, bee wula? - Ay, pa lala! Ala'akyi n nye din ziiri kum na, ka ka daa dɔlisi bunsunɔɔu wa n-tum lala maa; ka di zugu ka ti banɔni ala'akyi beeri nɔn nye seem la. Lala zugu ka zaaligu la kye ka tumbeeri zaa yiiri paalu. ¹⁴ Ti mi halli, ni, zaaligu la nye la seaa kan dɔlisi ni siya; amaa man mun nye duniya wa ni ninsaala, ka ba koosiri ma ni hoo daabri n-ti Ala'akyi. ¹⁵ Halli n ku toaai m-banɔni man tumni seelli. Dama m bu tumni man boori tunseesi. Ay! - tunseesi man bu boori la zaa ka n tumna. ¹⁶ Lala zugu, n yi tum taaliseaa ka yeli, ni, m bu boori lala, n yettɔ'a wa wulisiri, ni, zaaligu la veela, ka n sakki lala. ¹⁷ Ka dinɔɔ pa la mani n tumni taalli maa, amaa Ala'akyi m be n saani n-tumna. ¹⁸ M mi, ni, bunsunseelli ka m beesigu ni, halli beela - di nye la n duniya wa ni ningbina la ni beesigu ni. M boori tunsuma tumpu, amaa n kɔnɔni la a tumpu. ¹⁹ M boori la tunsunɔɔu tumpu n-kɔnɔni, ka laa n-tumni tumbeseelli man bu boori maa. ²⁰ N yi tum taaliseaa ka yeli, ni, m bu boori lala, dinɔɔ pa la mani n tumni taalli maa, amaa Ala'akyi m be n saani n-tumna. ²¹ N yi banɔni yelimaɔni nɔɔa: ni, n yi kur boori ni n ti tumni din veela, lala saha maa ka tumbeoo tumpu be n saani. ²² Dama n sufu ni teesa zaa kur sakkri ni n-tiri Naawunni zaaligu tuma, ²³ amaa m banɔniya, ni, zaaliseaa n be n ningbinɔɔu luga ni. Ka lala zaalibeoo tuusiri tɔppu n-niɔni n sufu ni teesa zalisunɔɔu la, ka nyanɔni ma n-gbaai ma nti kpari n ningbinɔɔu luga ni teesibeoo ziiya. ²⁴ Waay, waay, waay! Man wahala daana wa! Nɔni n lee n-ya fa ma m-basi, n-yiisi ma duniya wa ni ningbina beesigu wa ni, din taasiri ma kum ni? ²⁵ Ay! M pe'ari Naawunni ka puusiri u barika, dama nɔn pun fa ma m-basi, Yisa Kirisita Masiya ti Dugma zugu.

Ah, tɔ! M mammaɔna sufu ni teesa puuni ka n dɔli la Naawunni zaaligu sɔsunɔɔu, amaa n duniya wa ni ningbina beesigu puuni ka n na dɔli la Ala'akyi sɔbeoo.

8 Dinɔɔna ba ku laa n-toaai n-kari Kirisita Yisa niri-ba sariya n-lusi ba, halli beela. ² Dama zaalipaalli be la Yisa Kirisita saani; Naawunni Sii maa zaaligu n nye ka, ka ka tiri nyɔvuri. Zaaligu wa n kye ka i yi zaalikurigu la suulinsi ni na - Ala'akyi nɔn su zaaliseaa maa nla, kan tiri kum. ³ Ban daa sɔbi zaaligu seaa n-dooli la muna, di daa kɔnɔni yiiko, duniya wa ni ninsaalidima ningbina nɔn boori tumbeoo maa zugu. Amaa Naawunni mammaɔna daa zanɔni u yiiko n-tumna. U daa kye ka u toori Biiya kye ti saani na nti leebi nɔn mari duniya wa ni ningbina, hoo tumbeeri dima nɔn mari seem la - halli tumbeeri zugu ka u daa kye na gba. Lala ka Naawunni daa nyanɔni n-kari sariya n-lusi

Ala'akyi; dama duniya wa ni ningbina maa ni ka tumbeeri be ni n-tumna. ⁴ Di zaa gbinni nye la nɔɔa: ni, Naawunni zaaligu nɔn ya zaali ti yelimaɔni maa, lala yelimaɔni naayi be ti beesigu ni zaa - tiseeba ban bu dɔli ningbina kɔribeeri sɔkura la, amaa sii maa sɔsunɔɔu, bumpaalli, ka ti dɔla. ⁵ Dama seeba ban be duniya wa ningbinkɔrisi ni la, ba zikki zaa be ningbinkɔrisi yela ni; amaa seeba ban be sii maa beesisunɔɔu ni la, ban mun zikki kur be sisunɔɔu yela ni. ⁶ Ningbinkɔrisi teesa tiri la kum, amaa sii maa beesigu teesa tisiri la nyɔvuri ni sufudoaa. ⁷ Duniya wa ni ningbinkɔrisi teesa kur zanɔni la Naawunni dimni; a bu sakkri n-tiri Naawunni zaaligu - ka mun pun ku toaai n-sakki lala. ⁸ Lala zugu ka ninvugseeba ban beesigu dɔli ningbinkɔrisi soori la ku toaai n-tigi Naawunni nini.

⁹ Yarima muna - duniya wa ningbinkɔrisi bu su ya, amaa Sii maa beesisunɔɔu ni ka ya be ni. Halli sɔ yi ka Kirisita Siiya, u pa la Yisa dinni gba. ¹⁰ Ya duniya wa ni ningbina muna - kum su a, tumbeeri zugu. Amaa di zaa yɔri, Kirisita yi be ya ni, ya siisi mari la nyɔvuri, Naawunni nɔn deaai ya hoo yelimaɔni dima maa zugu. ¹¹ Naawunni siri daa yisigi Yisa kum ni. Dizugu nɔn Naawunni Sii maa yi be ya ni, u nin kye ka ya gba ningbina nin ti yisigi kum ni - halli ni a kpiiri ni gba - hoo nɔn daa yisigi Yisa seem la; ka di nye la u Sii maa nɔn be ya ni la zugu.

¹² Dizugu, m mabiisi, di nɔmanni la hoo ti diri samni seem la. Amaa pa duniya wa ningbinɔɔu samni ka ti di, ni ti ti dɔli ningbinkɔrisi beesigu yelibeeri; ¹³ dama ya yi ti dɔli ningbina beesibeoo soori ya nin kpi. Amaa ya beesigu yi dɔli la Sii maa soori, lala yi kye ka ningbinkɔrisi kpi, ka yarima mun nin neaai. ¹⁴ Dama sɔkam nɔn dɔli Sii maa beesigu la nye la Naawunni biiya. ¹⁵ Yan daa deaai Sii maa fukumsi maa, di pa la sisɔ nɔn nin kye ka ya laa n-leebe daaba, ni ya zɔri dabeem di zugu. Amaa yan daa deaai Sii la zugu, lala yi kye ka ya leebri Naawunni biisi: ka nɔn Sii Kasi maa zugu ka ti tasiri n-yetti, "**Abba!**" - ka di gbinni nye la, "M Ba!" ¹⁶ Halli Sii maa mammaɔna paasiri la ti toori siisi zugu n-wulisiri, ni, ti siri nye la Naawunni biisi. ¹⁷ Tɔ, ka ti yi nye la Naawunni biisi, ti laa n-nye la u faari dittiba. Ti nin di faari Naawunni saani, halli tin ni Kirisita nin la'am n-di ka. Tin ni nɔn yi siri ti la'am n-di u wahala, dinɔɔna ti ya la'amni n-nya u gyirima gba.

¹⁸ Man nɔn nya seem maa nɔɔa#: - pampaɔnɔ nam-sigu wa ku toaai m-ma'asi ni gyirima veelim seaa ban nin kasigi n-ti ti la. ¹⁹ Dama Naawunni daa naam duniya zaa, ka ka na be ni n-guusiri sahanseaa nɔn ya yiisi u biisi paalu ni na maa. ²⁰ Dama duniya wa zaa ka ba daa zanɔni n-kpeesi yettɔ'ayɔnɔni ni, ka di pa la duniya yuubu zugu, amaa Naawunni nɔn daa zaali lala maa zugu. Dama u daa mari tama, ²¹ ni, duniya wa zaa nin nya fa-m-basi ka ku laa m-be sa'arɔu suulinsi ni; di saha ka ka nin paai mansuulinsi ni gyirima ziiya, hoo Naawunni biisi zaa nɔn nin ti mari seem la. ²² Dama ti mi halli, ni, duniya wa zaa nyuusiri ni ka diri la wahala hoo kɔ'asɔ nɔn be dɔ'am wahala maa ni nɔn nyuusiri seem la. Ka di be la lala halli ni zuna. ²³ Ka di pa la

duniya wa ƙƙƙa, amaa ti mammansi gba, tirim ban danƙi n-deaai Sii maa, ti gba nyuusiri ni ti sufu ni n-gu-usiri sahanseaa Naawunni ƙƙƙ nin deaai ti hoo u biisi, ka fa ti ningbina m-basi la. ²⁴ Dama ti pun deaai tuli-ginsim, ka di nye la tin mari lala tama maa ziiya. To, ka ti nini yi pun nya bunseelli, lala pa la tama marigu; dama sƙƙ ku laa n-yeli, ni, u mari tama, ka mun pun nya. ²⁵ Amaa ti yi mari tama zanƙi n-ƙyanƙi ti nini ƙƙƙ bu nyari bunseaa, ti nin guri di la ni sugru.

²⁶ Lala ka Sii maa sunƙi ti, tin ka yaa maa zugu. Dama ti bu mi din da sum ni ti susi Naawunni seela, amaa Sii maa zƙri ti sindaani n-tiri ti ni nimmoaa, halli ka sƙ ku toaai n-yeli u nyuusigu gbinni zaa ƙƙƙ nye seem gba. ²⁷ Naawunni mun viisiri m-banƙi din be nin-saalidima sufu ni, ka laa m-banƙi din be Sii maa teesa ni, dama Sii maa zƙri la Naawunni niriba sindaani n-tiri ba, ka ƙƙƙ niƙi seem maa doli la Naawunni yuubu soori. ²⁸ Ti mi halli, ni, seelli kam zaa ni, Naawunni sunƙi la ninvugseeba ban wuri u maa - di nye la: baseeba ƙƙƙ Naawunni ƙƙƙ daa danƙi m-pii maa, u yuubu la zugu. ²⁹ Dama u siri daa danƙi m-mi u niriba, ka laa n-zaali ba, ni ba ti ƙmanni u Bii la. Ka lala kye ka u Bii maa nin nye Zuuwa u babiisi pam saani. ³⁰ Ka Naawunni ƙƙƙ daa danƙi n-zaali seeba lala maa, ban ka u daa yiisi; ka daa yiisi ba, n-deaai ba, ni, yelimaƙi dima. Ka ƙƙƙ daa deaai ba lala maa, u daa laa n-ti ba gyirima.

³¹ To, ka dinƙƙa wula ka ti ya yeli di zugu? Naawunni yi be ti saani, ƙƙƙ n nin toaai n-zabri ti? Ay! sƙ ka ni.

³² Ƙƙƙ ƙƙƙ daa bu za'asi, ni, u toori Bii ku kpi, amaa u daa zanƙi u n-tisi ti zaa zugu; ka dinƙƙa, wula zugu ka u ku ti ti bunsuma kam zaa m-paasi u zugu? - U ku toaai m-mƙƙi. ³³ Ƙƙƙ n lee n-nya galinsi ni u ti to'asi n-galim Naawunni ninvuggamsa maa? - ay! sƙ ka ni. Dama Naawunni pun deaai ba, ni, yelimaƙi dima.

³⁴ Bee, ƙƙƙ n nin lee n-kari ba sariya n-lusi ba? Dama di nye la Kirisita ƙƙƙ daa kpi, ka din gaari lala, u nye la ƙƙƙ yisigi kum ni. Ka ƙƙƙ mun ziya Naawunni nudirigu ya'ari la, ka laa n-zƙri ti sindaani Naawunni saani. ³⁵ Ka ƙƙƙ n nin toaai n-woligi tin ni Kirisita wurilim? Daanƙu bee? - bee mugsigu? Ban tumni ti putoo nin niƙi? Kƙƙ ƙƙƙ ti lu, bee, ti ti ƙƙƙ kyinkyina? Dabeem yela nin niƙi, bee toƙƙu? ³⁶ - Hoo din pun sƙbi n-dooli, ni#:-

"Nyin, Naawunni, zugu ka ba kuuri ti,

Beoo kam zaa ka ba kuuri ti.

Dizugu ti ƙmanni la peesi -

Peesi ban ya ƙƙri seeba."

³⁷ - Ay! Anƙƙ zaa puuni ti nin nya nyanƙi, Yisa ƙƙƙ wuri ti maa zugu. ³⁸⁻³⁹ Dama n niƙi yedda, ni, seelli ku toaai n-woligi tin ni Naawunni wurilim#:- kum ku toaai n-niƙi, ka nyƙvuri mun bu ya niƙi. Pa malaakadima, pa yiiko daandima. Bunseesi an be duniya wa ni pam-panƙƙ ku toaai n-niƙi lala, halli an naayi ya kye na gba. Bunseesi an be saazugu, bee, bunseesi an be bo'azulifƙu ni ku toaai. Halli bunseelli kam zaa kan be la duniya wa ni m-paasi - seelli ku toaai n-woligi tin ni Naawunni wurilim din be ti Dugma Kirisita Yisa Masiya saani maa.

⁹ Man ƙƙƙ ya to'asiri n-tiri ya wa nye la yelimaƙi, man ƙƙƙ be Kirisita saani maa zugu; m bu ma'ari ziri, halli Naawunni Sii Kasi kur kye ka n sufu ni teesa wulisiri lala gba. ²³ Ni, m mari la sufusa'anƙu pam, ni beerim din bu naara; ka di zaa nye la m mabiisi, Yehudiyadima maa, zugu. Dama di yi naa n-sunƙi ba-na, man naa n-sakki, ni, Naawunni ti za'asi ma, ka kari ma Kirisita saani. ⁴ Ba nye la Izraeli dima: Naawunni daa deaai ba hoo u biisi ka wulisi ba u gyirima veelim; u daa ƙƙ noori n-ti ba nangbanyinni zugu, ka daa zaali ba u zaaligu, ni ba wungyeenƙu soori yela; ka u daa ti ba noori zanƙi n-ƙyanƙi bunsuma tisibu. ⁵ Ban su kurimni sa yaadima yela; halli ba butiri maa ni, zanƙi n-ƙyanƙi u ninsaala ningbina yela maa, ka Kirisita Masiya daa yi na. Ka ƙƙƙ mun nye la Naawunni, ka u gaari bunseelli kam zaa, ka ba pe'ari u ka gyeemni u saha din ka to'riga. *Ammi.*

⁶ Amaa di pa la kaman Naawunni yetto'a luya. Dama di pa la ban nya ba do'am Izraeli ni la zaa n nye Izraeli niriba ni yelimaƙi. ⁷ Pa ba zaa n nye Ibrahim biisi, kul-la ban yi u butiri la ni zugu. Ay! - ni, "Yisahaaku saani ka i biisi nin yi na." ⁸ Dinƙƙ n wulisi, ni, di pa la ban do'ai seeba zaa n nye Naawunni biisi maa, amaa ban doli la Naawunni nangbambasiri soori n-do'ai seeba la n nye biisi ni yelimaƙi. ⁹ Dama nƙƙ ka Naawunni nangbambasiri maa daa yeli#:- "Nyama! Di yi ti paai yuumni n nin labi na, ka lala saha maa ka Zaraatu ti ya mari u bi-ya." - Naawunni yeligu deede nla. ¹⁰ Ka di pa la lala ƙƙƙa, amaa Rebekka mun daa mari doo yinni puuwa - di nye la: ti yaaba Yisahaaku dinni. ¹¹⁻¹² Amaa u daa na bu do'ai u gyeesi maa, ka di zugu u biisi wa na bu tum tunseelli zaa - bunsunƙu, bee, bumbeoo - ka lala saha ka Naawunni daa yeli, ni, "Bikpeema la nin ti gyeemni u tunƙƙ." U daa niƙi lala ni u ti kye ka ƙƙƙ Naawunni yuubu ti ze sunƙa, dama u boori ni u ninvuggamsa yiiri na, pa ba tuma zugu, amaa ƙƙƙ Naawunni ƙƙƙ boonni ba la zugu. ¹³ Hoo din pun sƙbi n-dooli, ni#:-

"Yaakubu ka n daa wura,

Iisƙ mun ka n daa yaai."

¹⁴ Wula ka ti ya yeli yaasa? Ni, Naawunni daa bu niƙi din tuusi, bee? - Ay! di ku toaai m-be lala. ¹⁵ Dama u daa yeli Musa, ni#:-

"Mani n mari namboo

n-tiri man ya zƙri seeba namboo la;

Ka niƙi sufubaalli

n-tiri n sufu ƙƙ baali n-tiri seeba la."

¹⁶ Dizugu di zaa pa la ninsaala yuubu, bee, ninsaala ƙƙƙ moori n-tumni seem la zugu, amaa di be la Naawunni nambƙzoaa maa zugu. ¹⁷ Dama Litaafi maa yeli n-ti NaaFirawuna, ni, "Mani n kye ka i do'aa ni ni n ti zanƙi i n-wulisi n yiiko ƙƙƙ nye seelli maa, ka kye ka n yuuri du duniya wa zaa ni." ¹⁸ Dinƙƙ u siri mari namboo n-tiri ninvugseeba, hoo u yuubu ƙƙƙ be seem la; ka laa n-kye ka seeba mari tuppuwumni, ka di gba doli la u yuubu.

¹⁹ To: di pa seem ya ninvugƙƙ nin ti yeli ma, ni, "Ka dinƙƙa, di niƙi la wula ka Naawunni kƙƙ n-nyari ti galinsi? Dama sƙƙ ku toaai n-ta'ai ƙƙƙ Naawunni yu-

ubu ḥan boori seem." ²⁰ Tɔ, ka n ya labasi u, ni, "Eeh, n zɔa! Ka nyini n nye ḥani? Nyin ninsaala nin boosiri Naawunni boosa, bee wula? Dukku ku toaai n-doaai m-boosi ḥan me ka la, ni, 'Bɔ zugu ka i me ma lala?': bee m ma'ai ni?" ²¹ Ammi, dugmeera ka soori ni u za-ḥi ya'ari m-me ḥan boori a seem, bee? Ay! - u nin toaai n-gbeaai ya'ari maa m-me laveelli, ka laa n-gbeaai beni m-me laseaa ban zaḥi n-tumni da'ari tuma. ²² Di bu ya'ai ka Naawunni yi boori u ti wulisi u yiiko, ni u sugyaaa, ḥan be seem. Ka dizugu u daa niḥi sugru pam n-tiri ninvugseeba ban ḥmanni la da'ari tuma laasi, seesi ban daa maali ni a ti sa'am m-basi, ḥan Naawunni sugyaaa zugu. ²³ Ka di bu laa n-ya'ai ka u boori u ti wulisi u gyirima ḥan veeli pam seem. Ka dizugu u daa niḥi lala n-tiri ninvugseeba ban ḥmanni la veelim tuma laasi la, ka u zɔ ba namboo, dama u daa danḥi m-maali ba ni ba ti nya gyirima. ²⁴ Halli tiri-ma gba ka u daa booli ti, ni ti nya lala gyirima; pa Yehudiyadima la kɔkɔa, amaa ka ban nye buriseesi niri-ba la m-paasi. ²⁵ Hoo din sɔbi Hɔseaa bukku maa ni, ni#:-

"Ban daa pa n niriba la,
N nin booli ba n niriba.
Man daa bu wuri sɔ la,
N nin booli u, ni, n wurilim nira.

²⁶ Ka ya'aseaa ban daa yeli ba,
Ni, 'Ya pa la n niriba.' la,
Beni ka ba nin boonni ba,

Ni, 'Naawunni Nyɔvuri Daana biisi'."

²⁷ Ka Aizaaya mun daa kaasi n-yeli zaḥi n-kyanḥi Izraeli dima yela, ni, "Halli Izraeli niriba yi ti zoaai hoo teekuduuri mɔ'abisigu gba, di zaa yɔri, ba beela nin ti kpalim n-nya tuliginsim. ²⁸ Dama ti Dugma maa nin kari u sariya m-basi duniya ni na, ka din ya naai la yooma." ²⁹ Hoo Aizaaya ḥan daa danḥi n-yeli seem la, ni#:-

"Naawunni Ḇan Ka Kpeaa yi daa bu kye biisi wa
Ni ba kpalim n-ti ti,
Di daa naa n-niḥi ti hoo Sɔdoom ni Gɔmɔra -
Tinseesi Naawunni ḥan daa sa'am maa."

³⁰ Ka ti ya yeli la wula yaasa? Ni, ban pa Yehudiyadima maa daa bu boori Naawunni yelimaḥni ziiya, amaa ba daa nya ka. Yedda zugu yelimaḥni beebu ziiya ka ba daa paai. ³¹ Ka Izraeli dima mun daa dɔli zaaligu soori m-bɔa, nti gyaa. ³² Wula zugu n-daa la? - Dama ba daa bu dɔli yedda soori, amaa zaaligu tuma tumpu dinni ka ba daa dɔla. Ba daa tuui n-lu kugri maa zugu, ³³ hoo din pun sɔbi n-dooli seem, ni#:-

"Ya nyama! N doonni la kugri,
Buntitaari, n-niḥi Zayɔn tinḥa ni.
Kugseaa kan nin kye ka niriba tuui n nye ka,
Ni tampiiya kan kye ka ba lu tinḥa.
Amaa ḥan niḥi u yedda muna -
Ḇana n ku di vi, halli beela."

10 M mabiisi, di nye la n sufu yuubu ni n Yehudiy-ataaba ti nya tuliginsim; lala zugu ka m puusiri Naawunni n-tiri ba sahakam. ² M mi halli, ka yetti ya la yelimaḥni, ni, ba boori la Naawunni yela ni nimmoosi,

amaa ba boobu maa mun bu dɔli bamsim soori.

³ Dama ba bu mi Naawunni yelimaḥni soori, ka di zugu ba boori la ba zaali ba mammaḥna yelimaḥni soori. Lala zugu ka ba daa za'asi Naawunni soori ka bu paai ya'aseaa Naawunni ḥan naa n-deaai ba, ni, yelimaḥni dima. ⁴ Kirisita Masiiya nye la zaaligu la gbinni, ni kan wa saala gba. U kye ka seeba ban niḥi u yedda maa zaa yi paalu ni, ni, yelimaḥni dima.

⁵ Musa daa sɔbi zaaligu la yelimaḥni soori yela n-yeli, ni, ḥankam tumni zaaligu tuma maa zaasa nin nya nyɔvuri di zugu. ⁶ Amaa zaḥi n-kyanḥi yelimaḥni din yi yedda niḥbu ni na, ni, "Di birisiri i sufu ni, ni, 'Ḇani n nin toaai n-du saazugu m-paai arizana ni?', " - di nye la: ni, u du m-paai beni nti zaḥi Kirisita n-sigi na - ⁷ "bee, 'Ḇani n nin toaai n-sigi n-kpe bɔ'azulihḥu maa ni?';" - di nye la: n-zaḥi Kirisita n-duusi n-yi kum ni na. ⁸ Ka di yeli la wula? - ni#:-

"Yeligu maa bu wɔ'a ya saani,
Halli ka be la ya nyɔa ni,
Ka be la ya sufu ni gba."

- di nye la yeligu zaḥi n-kyanḥi yedda niḥbu, yeliseaa tirima ḥan moonni maa. ⁹ Ni, 'ya nyɔa', dama i yaari la i noori n-sakki, ni, Yisa nye la i Dugma; ni, 'ya sufu', dama i niḥni i sufu ni yedda, ni, Naawunni daa neaai Yisa kum ni. Ka anḥ abayi zaa zugu ka ya nin nya tuliginsim. ¹⁰ Dama nira niḥni yedda u sufu ni, ka di zugu Naawunni deaai u, ni, yelimaḥni daana. Ka u laa n-yaai u noori n-sakki n-wulisi paalu ni, ka nya tuliginsim di zugu. ¹¹ Dama di sɔbi n-dooli, ni, "Ḇan niḥi u yedda la muna - ḥana n ku di vi halli beela." ¹² Kpa wa ka wɔligri ka ni - Yehudiyadima ku be ba kɔkɔa ka kye Griika dima. Naawunni nye la ba zaa Dugma, ka ḥan mun zaḥi bunsunseelli kam n-tiri baseeba ban mi u yuuri n-susiri u maa. ¹³ Ni, "Ḇankam mi ti Dugma yuuri ka susiri u la nin nya tuliginsim."

¹⁴ Tɔ, ka dinḥana ba ya niḥi la wula n-toaai n-susiri u, ka bu danḥi n-niḥi u yedda? Bee, ba ya niḥi la wula n-toaai n-niḥi u yedda, ka na bu wum u yela? Ka ba ya niḥi la wula n-toaai n-wum u yela, ka di pa la sɔ pun mooli u lahabaari maa n-ti ba? ¹⁵ Ban moonni maa muna - ba ku toaai m-mooli, see ka sɔ yi tum ba ni ba ti niḥi lala. Hoo din sɔbi n-dooli seem la, ni, "Di kur niḥni i la nya'asim ni i ti nya seeba ban mari lahabasunḥu maa n-kyenni na." ¹⁶ Amaa pa sɔkam zaa n daa sakki n-ti lahabasunḥu maa; hoo Aizaaya ḥan daa yeli seem la, ni, "Ti Dugma, ḥani n niḥi ti kukɔri la yedda? - Ay, sɔ zaa bu niḥi!" ¹⁷ Dinḥana yedda niḥbu yiiri la mooligu maa wumpu ni, ka mooligu wumpu mun yiiri la Kirisita yeligu ni. ¹⁸ Amaa zaḥi n-kyanḥi Yehudiyadima maa yela ka m boosiyaa, ni, "Ba siri daa bu wum, bee bɔa?" - Ay! Dama Litaafi yeliya, ni#:-

"Ba kukɔya gyili duniya lugri kam zaa,
Ka ba yeligu paai tingbanḥu zaa tɔriga."

¹⁹ Dizugu n laa n-ya m-boosi, ni, Izraeli dima siri daa bu banḥi? Ay! - Halli Musa daa danḥi n-yeli, ni, ti Dugma yeliya, ni#:-

"N nin zaḥi ban pa butiri ni yelimaḥni
n-kye ka ya zabi ba nyuuri:

Ka laa n-zan̄nji ninvugseeba ban k̄n̄nji yem n-kye ka ya suuri yisigi.”

²⁰ Ka Aizaaya mun daa nin̄ji sufukpeemni n-gaari lala, halli ka u daa ti yeli, ni, ti Dugma yeliya, ni#:-

“Seeba ban daa bu boori n zii la -

Ban ka n daa kye ka ba nya ma:

Ka daa zan̄nji m man̄ḡa n-wulisi

n-ti seeba ban bu boosi n yela la.”

²¹ Ka tin na kpalim n-viisiri anabi Aizaaya yela maa, u daa laa n-tɔ'asi n-ti Izraeli dima, ni, “Beoo kam ka n daa teaai n nuusi n-ti n niriba, amaa ba daa nye tup-puwumni dima ni zabooriba.”

11 Ka din̄ḡna m boosiri ya, ni, ammi Naawunni za'asi u niriba m-basi, bee? - Ay! di pa lala. M mamman̄ḡa nye la Izraeli nira, Ibrahim tun̄ḡu ni ka n yi na, halli Bengyamin za'an̄cri bii n nye ma. ² Naawunni bu za'asi u niriba, seeba ḡn̄n daa dan̄ḡi m-ban̄ḡi la. Ammi, ya bu mi Litaafi ḡn̄n yeli Ilaygya yela seem la? - Ni, ḡn̄n Ilaygya daa susiri Naawunni n-tuusiri Izraeli di-ma seem maa, ³ ni, “N Dugma, ba daa ku i anabidima la, ba mun daa sa'am i gyeen̄ḡu ziisi la, ka man k̄k̄o n kpalim, halli ka ba boori ni ba ku ma gba!” ⁴ Ka Naawunni daa labsi u la wula? - ni, “N pun kye ka niriba tusa ayɔɔɔi n kpalim m-be ni, baseeba na zi n-gbaanni Ba'ali maa.” ⁵ Tɔ - ka lala gba zugu ka pampan̄ḡo ninvugyiisa kpalimiya - kye-m-peḡḡi piini maa ḡn̄n yiisi ninvugseeba la nla. ⁶ Ka di yi nye la piini maa zugu ḡna, di bu laa n-d̄bli la tunsuma tumpu. Di yi pa lala, kye-m-peḡḡi piini maa naa n-ku nye piini. ⁷ Bɔ yaasa? Izraeli dima daa bu nya ban daa boori bunseelli nimmoaa la, amaa ninvugyiisa maa daa nya di. Ban kpalim maa mun daa mari tuppuwumni, ⁸ hoo din daa s̄obi seem la, ni#:-

“Naawunni daa ti ba sibugsiga -

U kye ka ba nini ku nya,

U kye ka ba tuba ku wum,

Halli nti paai zuna.”

⁹ Ka NaaDauda gba daa yeli, ni#:-

“Ba la'amni n-diri diibu pam -

Kye ka di leebi la beriga n-gbaasi ba!

Di leebi la kye'ariga n-gba ba,

Ni bɔ'azuliḡḡu ka ba lu n-sigi ka puuni.

- Lala nin yɔ ba samni n-ti ba.

¹⁰ Kye ka ba nini zibgi

Ka ba ku toaai n-nyari, halli beela!

Kye ka ba kuntiri ni

n-ziiri zitibsa halli saha kan ka t̄riga!”

¹¹ Dizugu m boosiri ya, ni: ammi, ba tuya ni ba ti lu tin̄ḡa? - Ay! di pa lala. Amaa di nye la ban burigri la zugu ka fa-m-basi paai ban pa Yehudiyadima la saani na, ka lala nin kye ka ban Yehudiyadima maa ti zabri nyuuri. ¹² Dizugu, ba burigri maa kye ka bunsuma paari la duniya wa dima maa zaa, halli ba p̄sigri zugu ka ban pa Yehudiyadima leebi hoo bundaandima. Tɔ, ka di yi be lala, Yehudiyadima zaa ḡn̄n ti la'am m-paasi maa, di ya nin̄ji la wula? - di siri nin veela n-gaari zaa!

¹³ Tɔ: ka pampan̄ḡo n ya tɔ'asiri n-tiri yaseeba ban pa Yehudiyadima la. Ka man ḡn̄n nye la tuumu n-ti yan

ban pa Yehudiyadima maa, n nin tum n tuma maa zaa ni nimbirimoaa. ¹⁴ N teesiri, ni, di pa seem n Yehudiy-ataaba nin ti zabi nyuuri, ka lala nin kye ka ba ninvugseeba ti nya fa-m-basi. ¹⁵ Dama sahanseaa ka Naawunni daa za'asi ba la, lala zugu daa kye ka u ti la'asi duniya dima zaa na. Ka di yi be lala, u yi laa n-deaari ba na, di ya be la wula? - Pa nyɔvuri n-yi kum ni na nla? ¹⁶ Ba yi dan̄ḡi n-gbeaai maasibeeri beela nti zan̄ḡi n-tisi Naawunni, lala zugu yi kye ka maasa maa zaa nye la Naawunni dinni. Ba yi zan̄ḡi tinya'ari n-tisi Naawunni, lala zugu yi kye ka timunni maa nye la u dinni.

¹⁷ Di ḡmanni la hoo ban ḡmaai tiseaa kan wanni wula m-basi ka zan̄ḡi moo ni tiwulli n-tugi n-tabli. Lala ka ba zan̄ḡi i n-kpeesi n-tabli Naawunni niriba sunsukkuni. Ka tiwulipaalli wa deaari la sum ni bunsuma zaa an yi-iri tii maa nya'a ni na. ¹⁸ Ka di yi be lala, nyin bumpaalli ku toaai n-nyu bara n-zeemni bunkura la. I yi boori i nyu bara, kur teaama, ni, di pa la nyini m-mari tii la nya'a maa, amaa nya'a maa n mari i. ¹⁹ Di pa seem i ya yeli, ni, ba daa ḡmaai wulikura maa m-basi ni ba ti tugi i n-tabli. ²⁰ Tɔ, yeliman̄ḡi nla. Lala wula maa ka ba daa ḡmaai m-basi a yedda kaalinsi maa zugu; ka nyini ka ba daa tugi n-tabli, i yedda nin̄bu zugu. Dizugu nyin di mari karimbaani, see ka i z̄cri dabeem, ²¹ dama Naawunni daa bu nin̄ji sugru n-ti wuliman̄ḡa la, ka u ku ti di sugru n-ti nyini gba. ²² I bu nya Naawunni ḡn̄n zri namboo seem? - ka laa n-darigri tuba gba. U darigri ban lu la tuba, amaa ka z̄ nyini namboo, i yi ti kpalim m-be u nambɔzoaa maa ni. Di yi pa lala, u nin ḡmaai i gba m-basi. ²³ Ka banla gba yi ti kye ba yedda za'asigu, ba nin laa n-tugi n-kpeesi yaasa, dama Naawunni mari la yiiko ni u ti nin̄ji lala. ²⁴ I bu nya? U daa pun zan̄ḡi nyi-ni, sɔ ḡn̄n nye moo ni tii maa wulli, ni u ti takki i n-tugi n-kpe tisuḡḡu ni n-tabli. Tɔ: lala n nye di; ka din̄ḡna labsim ma: ammi, i teesiri, ni, u ku toaai n-zan̄ḡi tisuḡḡu wuliman̄ḡa la ka laa n-tugi n-tabli? U nin toaai, walla!

²⁵ M mabiisi, yeliso'ara ḡḡa, amaa m bu boori ni ya k̄n̄nji a bamsim, ka naayi zan̄ḡi ya toori yem m-boori a gbinni. Kulla Izraeli dimseeba daa mari zugkpeḡḡu ni tuppuwumni, see ka ban pa Izraeli dima ti kpe na ka ba kaalli maa ti paai. ²⁶ Ka di naayi kye ka Izraeli dima zaa ti nya tuliginsim hoo din daa s̄obi n-dooli, ni#:-

“Tuligra maa nin yi Zayɔn na;

U nin yiisi din bu tuusi zaa m-basi,

Ka kye ka Yaakubu dima ti leebi kasi zaa.

²⁷ Lala ka n ti ba noori,

n-zaali nangbanyinni zaaligu n-ti ba:

Di saha ka n nin kye ba tumbeeri m-peḡḡi ba.”

²⁸ Ban saani ka di kur be la lala: zan̄ḡi n-kyan̄ḡi lahabsun̄ḡu maa yela, ban ni Naawunni mari la dimni, ka di nye la yarima zugu. Zan̄ḡi n-kyan̄ḡi Naawunni yiisigu piini zugu muna, ba mari la wurilim, ka di nye la ba yaadima zugu. ²⁹ Dama Naawunni yi ti ya zan̄ḡi u fa-m-basi piini n-tisi seeba, bee, u yi ti booli seeba u saani na, u bu ya takki u lala teesa maa. ³⁰ Yarima daa bu wum n-ti Naawunni, amaa ka yi nya u namboo pam-

panjɔka, ka di nye la ban ɔɔn bu sakkri Naawunni wumpu zugu. ³¹ Tɔ, ka dizugu ban bu wumni n-tiri Naawunni pampaɔɔka ka di nye la namboo din kye ya saani na zugu. Ka dinɔɔka di gbinni nye la: ba gba nin naayi nya nambɔzoaa. ³² Dama Naawunni kpeesi sɔkam tuppuwumni zii ni, hoo ban kpatti la tumbeeri dima dansarika duu ni seem la. Ka u ninji lala ni u ti kye ka sɔkam zaa naayi nya u nambɔzoaa.

³³ Naawunni bunsuma n zulima, yee! U katti la sariya ka di gbinni sɔ'aya; u sɔya zaa mun ka banɔɔni! Ni#:-

³⁴ "Ka ɔɔni n na mi m-banɔɔni Naawunni teesa gbinni? Bee, ɔɔni n na mi n-kpaam u?"

³⁵ Ni#:-

"Halli ɔɔni n-danɔɔni n-ti Naawunni piini,

Ni Naawunni ti labsi n-ti u yaasa?"

³⁶ Dama bunseelikam zaa yi la u saani na, ka ɔɔn zugu ka a be ni, ka a laa m-paari u saani. Nɔɔna n sum ni pe'abu saha din ka tɔriga. *Ammi.*

12 Dizugu n susiri ya ni, m mabiisi, Naawunni nambɔzoaa zugu, ni, ya zaɔɔɔma ya mansi m-maali sara n-ti Naawunni ka u nini tigi. Di nye la: yan na ne wa, ya nin leebi Naawunni dinni, dama dina n nye gyeeɔɔni maɔɔni n-tiri u. ² Yan di kye ka duniya wa dima beesigu mugsu ya, ni ya gba be la lala; amaa ya kye ka ya beesigu takki n-dɔli ya nini ɔɔn neaai n-nya sɔpaalli la. Ya tumma Naawunni yuubu tuma nti banɔɔni a gbinni, ni, a veela ka laa n-nye bunsuma zaa ka Naawunni nini n tigi a.

³ Tɔ; Naawunni ɔɔn pun zaɔɔni u suɔɔsim piini n-ti ma la zugu, n kpaamni ya zaa yinniyinni nɔɔka: ni, yan di gɔsi ya mammansi yela n-teesi, ni, a veela, halli ka ya lala teesa gaari din siri nye yelimaɔɔni maa. Ay! - Ya kye ka ya teesa dɔli la yam maɔɔni, hoo Naawunni ɔɔn zaɔɔni yedda n-ti ya sɔkam yinniyinni seem. ⁴ Ya nyama - ningbiɔɔni maa nye la bummunni yinni, amaa tuga pam be ka ni, ka a seelikam zaa mari la ka tumni, ka tumni. ⁵ Di nye la lala n-ti ti zaa: ti zoaaya halli, amaa ti nye la hoo ningbimmunni, tin ɔɔn be Yisa Kirisita ni la zugu. Ka ti zaa ɔɔmanni la u ningbiɔɔni tuga n-sunɔɔni taaba. ⁶ Ya bu nya? Naawunni pun zaɔɔni u piini n-ti ti zaa, ka a nye la kookooba. Sɔ yi nye anabi, Naawunni piini maa zugu, ɔɔn tɔ'asima u yedda ɔɔn yi ti ti u, ni u ti yeli seem la. ⁷ Sɔ mun yi gyeemni la niriba, Naawunni piini zugu, ɔɔn ze yummu u lala tuma maa: ka sɔ mun yi tumni karimba tuma, ɔɔn gba tumma ni nimmoaa. ⁸ Yaasa, sɔ yi kpamsiri niriba, di sum ni u kpamsiri ba sunɔɔni; sɔ mun yi tɔtti tɔra, ɔɔn tumma ni u sufu zaa; sɔ mun yi su toondaana fukumsi, nimmoosi ka u tumni u tuma; halli sɔ yi ya sunɔɔni faradima, ɔɔn mari sufupeelli n-sunɔɔni ba.

⁹ Kye ka ya siri wuri la niriba yelimaɔɔni ni, ka di yɔm-sira. Ya yaama Sintaani yela, ka gyi din nye bunsunɔɔni.

¹⁰ Zaɔɔni n-kyanɔɔni mabitirigu wurilim, see ka ya wuri taaba sunɔɔni. Zaɔɔni n-kyanɔɔni gyirima mun tisibu, see ka ya gyeemni taaba nimmoosi. ¹¹ Zaɔɔni n-kyanɔɔni ya tuma ni, yan di mari zinnya'ari; zaɔɔni n-kyanɔɔni ya sufu ni yela, ya kye ka ya nini moaai; ti Dugma ka ya gyeemni sahakam. ¹² Yan mari tama maa zugu, ya kye ka ya

sufu maai; yan mun nya namsigu sahanseaa maa, ya kur mari sugru di puuni; ka yan susiri Naawunni maa, ya susima nimbirimoaa. ¹³ Ya sunɔɔni ya nyaandɔlitaaba ban be wahala ni la, ka se'asi n-deaari saamma n-kpeesiri ya yiya ni. ¹⁴ Ya susim bunsuma Naawunni saani n-tiri seeba ban mugsiri ya: ii! - ya susim bunsuma, ka pa la bumbeoo n-tiri ba. ¹⁵ Baseeba ban mari sufupeelli maa, ya paasima ba zugu m-mari sufupeelli; ban mun sufu sa'am, ya paasima ba zugu sufusa'ɔɔni ni. ¹⁶ Ya la'amma m-be ni taaba ni sugru. Yan di duusi ya mansi amaa ka sakki n-tabli tarimma saani. Yan di boori ya mansi, bee, n-yetti ni, yem daandima n nye ya. ¹⁷ Yan di tum tumbeeri n-labsi sɔa, ɔɔn tum tumbeoo n-ninji ya la zugu. Ay! - ya kpanɔɔni ya mansi n-tumni tunseesi niriba zaa ɔɔn gɔsiri n-yetti, ni, a veela. ¹⁸ Ya kye ka yan ni sɔkam mari la nangbanyinni, halli ya yi ti nyanɔɔni lala. ¹⁹ M mabiwutta, yan di yɔ sɔ tumbeeri samni, amaa ya kye u yoobu yela n-ti la Naawunni, dama ɔɔna n su tubdarigri yela zaa. Dama di sɔbi n-dooli, ni, ti Dugma yeliya, ni, labsigu n nye u dinni, ni, ɔɔna nin labsi n-yɔa. ²⁰ N-laa m-paasi, ni, "Kɔm yi mari i dindaana, nyin tim u diibu ka u di; kɔnyuuri mun yi mari u, nyin tim u koom: i yi ninji nɔɔni di nin ɔɔmanni la i moaari la bugunsaala n-ziinni u zugu." ²¹ Di kye ka tumbeoo nyanɔɔni i; see ka i mari tunsunɔɔni n-nyanɔɔni tumbeoo.

13 Ya kye ka sɔkam zaa sakki n-ti tinkpamma, ni ban su fukumsi la zaa. Dama kpamni ni fukumsi n ka ni m-bu yi Naawunni saani na. Nɔɔn Naawunni pun zaali naam fukumsi dima an be ni zaa. ² Ka ɔɔnkam za'asi fukumsi dima, di daama za'asi la Naawunni ɔɔn zaali seela. Ka seeba ban za'asi ba la muna - ba sumsi la tubdarigri. ³ Yelimaɔɔni, ɔɔni n zɔri fukumsi dima dabeem? - Di pa la seeba ban tumni tunsuma la, amaa ban tumni tumbeeri la. I yi boori ni i be ni ka ku zɔri fukumsi dima dabeem, nyin tumma tunsuma ka ba nin pe'ai i. ⁴ Nɔɔn su naam fukumsi la nye la Naawunni tuntumna, i sunɔɔsim zugu. Amaa i yi ti tum din bu tusu, nyin zɔma u, dama u bu mari naam yiiko maa yɔri; dama u nye la Naawunni ɔɔn zaali sɔ ni u ti zaɔɔni ɔɔn Naawunni sufuyisigri n-darigri tumbeeri dima tuba. ⁵ Dizugu di sum ni ti sakkri n-tiri naam fukumsi dima, pa dabeem zugu kɔkɔa, amaa ti sufu ni teesa ɔɔn mi, ni, lala veela maa zugu. ⁶ Lala zugu gba ka ya yoori lampoo ni faarigu, dama ban deaari maa tumni n-tiri Naawunni ni nimbirimoaa. ⁷ Halli ya tima sɔkam zaa din sum ni u deaai seem. Di yi zaani toosigu, ya toosi-ma; ka di yi kpa ya ni ya yɔ lampoo bee faarigu, ya yooma; halli ɔɔnkam sum gyirima tisibu, yan tim u gyirima ni tibsiri.

⁸ Yan di di sɔ zaa samni. Sanseaa bu dɔli ya, di yi pa la, ni, ya wuri taaba; dama ɔɔnkam wuri u taraana pun dɔli la zaaligu zaa. ⁹ Ya mi zaaligudima la yela: ni, "Di tum zina.", ni, "Di ku ninsaala.", "Di zu.", ni, "Di kye ka i sufu kɔrisi kpe i kpeaa buna zugu." - halli ni an kpalim zaa m-paasi: tɔ, a zaa be la yelli yinni wa puuni, ni, "Wuri i taraana hoo nyin wuri i mammannɔɔni seem la."

¹⁰Wurilim daana ku toaai n-sa'am u taraana yela, lala zugu ka wurilim lu n-ti zaaligudima la zaa.

¹¹Tɔ, ya tumma anɔɔa, dama ya mi saha maa ɔɔn paai seem la. Saha paaya: yan neaam goom ni, dama ti tuliginsim saha maa ku laa n-yuui hoo din daa yuui seem tin daa daɔɔni n-niɔi Naawunni yedda sahanseaa la. ¹²Yuɔɔni kyenni n-gatta, ka beoo ya neaai. Dizugu ya kye ka ti za'asi tunseesi an tumni zibsims ni la zaa, ka zaɔɔni la neesim ni tuma hoo tɔbbiisi ɔɔn zaɔɔni ba neema ni ba ti tuusi tɔppu seem la. ¹³Wuntaɔɔni ni ka ti be ni, dizugu ya kye ka ti beebu dɔli la soori, ka pa la dimaɔɔni ni daam nyuubu, bee, pɔ'agoorilim ni dɔgoorilim ni tumbeeri zaa, bee, zaba ni nyuuri zappu. Ay, ya kye anɔɔ zaa m-basi, ¹⁴ka zaɔɔni ti Dugma Yisa Kirisita Masiya n-niɔi ya beesigu ni, hoo nira ɔɔn yi ye u sutura seem la. Ka yan di dɔli ya ningbinkɔrisi yuubu tumbeeri maa, halli beela.

14 Ninvugɔ yi be ni ka u yedda bu kpeem Naawunni dɔligu ni, yan deaam u ya saani, amaa yan di ɔɔmɛ u nangbankpeemni zaɔɔni n-kyanɔi u kyisigu yela. ²Dama seeba mari la yedda din kye ka ba diri bunseelikam zaa; seeba mun yedda bu kpeem, ka ba diri la zevaari kɔkɔ di zugu. ³Ninvugɔ ɔɔn nin toaai n-di bunseelikam zaa la di galim ɔɔn bu diri la, ka ninvugɔ ɔɔn diri zevaari kɔkɔ la gba di galim ɔɔnla, dama Naawunni deaai di daama gba. ⁴I nye la ɔɔni n-katti sɔ daabri sariya? Di ti nye la ɔɔn su u maa n nin banɔi u nyanɔi, bee, u luya. Halli u nin nyanɔi n-ze yummu, dama u dugma nin toaai n-kye ka u nyanɔi. ⁵M-paasi yaasa, seeba saani dabsiseesi veela n-gaari taaba, ka seeba mun saani ka a zaa nye la yimmu. Sɔkam zaa zaanma sunɔa u toori teesa puuni. ⁶Sɔ yi gamsiri dabsa, Naawunni yuuri zugu ka u niɔni lala; sɔ mun yi diri seelli zaa, Naawunni yuuri zugu ka u dira, dama u puusiri la Naawunni bundirigu zugu; halli sɔ yi bu sakki n-diri bundiriseesi, Naawunni yuuri ka ɔɔn gba niɔni lala, ka ɔɔn gba puusiri la Naawunni u bundirigu zugu. ⁷Dama ti sɔ ka ni m-be u toori zugu, sɔ mun ka ni n-kpiiri u kɔkɔ zugu. ⁸Ti yi be ni, ti Dugma zugu ka ti be ni; ti mun yi kpi, ti kpi la ti Dugma zugu. Dinzugu ti yi be ni, bee, ti kpi ni, ti Dugma n su ti yela zaa. ⁹Dinɔ zugu ka Kirisita daa kpi ka laa n-yisigi kum ni: ni, u leebi ban pun kpi, ni ban na be ni maa zaa, Dugma. ¹⁰I nye la ɔɔni? - nyin ɔɔn galimni i mabiya n-zeemni u lala? Ti zaa nin ti zaani Naawunni maa tooni ka u kari ti sariya. ¹¹Dama di sɔbi n-dooli, ni#:-

“Mani m be ni, ’

- Lala ka ti Dugma yeli -

‘Ka m pɔ la noori di zugu, ni,

Sɔkam zaa nin gbaani n tooni,

Sɔkam zaa nin banɔi ka sakki, ni,

Mani n nye Naawunni.’”

¹²Dinzugu ti sɔkam zaa nin tɔ'asi u toori beebu yettɔ'a n-ti Naawunni.

¹³Dinzugu ti di laa n-galimni taaba, amaa ya kye ka ti gɔsi tin nin niɔi seem ka ti mabiisi di burigi, bee, n-lu tumbeeri ni. ¹⁴Man ɔɔn be Kirisita ni maa kye ka man bu nya ka bundiriseaa kyisiri ka toori; amaa sɔ yi teesi

u sufu ni, ni, ka kyisira, dinɔɔni ka siri kyisiri n-ti di daama. ¹⁵I yi daamni i mabiya nyin diri seelli zugu, dinɔɔni i bu tumni la wurilim zugu. Kirisita daa kpi u zugu, ka nyin di kye ka i bundirigu diibu zugu ti sa'am u yela. ¹⁶Yan di kye ka bunsunseaa yan mari maa ti nya yubeoo. ¹⁷Dama Naawunni naam maa pa la diibu, ni nyuubu; amaa naam maa nye la yelimaɔni, ni sufudoaa, ni nya'asim piiniseaa Naawunni Sii maa ɔɔn tisira. ¹⁸Ka sɔ yi dɔli la soori wa n-gyeemni Kirisita, Naawunni nini tigi di daama, ka u yuuri du ninsaalidima saani. ¹⁹Lala zugu, ya kye ka ti gɔsiri la bunseesi an nin mari sufudoaa ka kye ka ti sunɔni taaba ka kyenni tooni. ²⁰Yan di kye ka bundirigu zugu ti sa'am Naawunni ɔɔn maali seelli. Bundiriseelli bu kyisira, amaa di bu veeli ni i di seelli ka di nin kye ka i mabi maa lu tumbeoo ni. ²¹Ti yi ɔɔbi numni, bee, n-nyu daam, bee, anɔ taabu zaa, ka lala zugu kye ka ti mabi lu tumbeeri ni, dinɔɔni ti di ɔɔbi, bee, n-nyu a, halli fiɔni. Lala n sɔa. ²²Kur mari i yedda wa yela sunɔa, nyin ni Naawunni saani. Zugsunɔni nin be ni n-ti ɔɔn banɔi u sufu ni, ni, ɔɔn niɔni seem wa ka galinsi. ²³Amaa ɔɔn birisiri ɔɔn di seelli maa zugu, ka naayi di, Naawunni nin galim di daama di zugu, dama u bu dɔli la u yedda soori. Ka seelli zaa din bu dɔli yedda nye la tumbeoo.

15 Tɔ; ka dizugu di sumsi ni tirima ban mari yaa ti yedda zugu la ti mari sugru n-tiri ban ka yaa la: see ka ti maari ba sufu, ka ti di boori ti maari ti mamansi sufu. ²Sɔkam niɔni din nin kye ka u taraana sufu maai ka u tumni tunsuma, ka kyenni tooni Naawunni saani. ³Halli Kirisita gba daa bu maai la u mamanaɔni sufu, amaa di daa be la hoo din daa sɔbi n-dooli seem, ni, “Ban n daa boori la Naawunni tuubu la daa tu la mani.” ⁴Dama an daa pun sɔbi maa zaa daa sɔbi la ni di wulisi tirima, ni lala zugu ti kye ka ti diri sugru, ka nya kpamsima Litaafi maa ziiya zugu nti mari tama. ⁵Dama Naawunni siri su sugru ni kpamsigu yela, ka u nin kye ka ya dɔli Yisa Kirisita ka kpalim m-mari nangbanyinni ni taaba. ⁶Ka ya nin la'am n-zaɔni nangbanyinni m-pe'ai Naawunni ɔɔn nye ti Dugma Yisa Kirisita Ba la.

⁷Dinzugu ya deaama taaba hoo Kirisita ɔɔn pun deaai ya seem la, Naawunni pe'abu zugu. ⁸Dama n yetti ya, ni, Kirisita daa leebi la Yehudiyadima maa daabri ni u ti wulisi Naawunni yelimaɔni ɔɔn nye seem, ni u ti zaali nangbambasiri maa deede - nangbambasiseesi ɔɔn Naawunni ɔɔn daa pun basi n-ti ti yaadima la. ⁹Ka laa n-kye ka ban pa Yehudiyadima la mun pe'ari Naawunni u nambɔzoaa zugu, hoo din sɔbi n-dooli seem, ni#:-

“Dinzugu n nin pe'ai nyin Naawunni,

N nin pe'ai i ban pa Yehudiyadima la saani.

N nin yuumni n-tiri i yuuri.”

¹⁰Ka di laa n-sɔbi yaasa, ni#:-

“Ya mari sufupeelli, yan pa Yehudiyadima wa,

Ya paasim u niriba zugu m-mara.”

¹¹Yaasa, ni#:-

“Ya pe'ama ti Dugma, yan pa Yehudiyadima wa,

Ka kye ka sɔkam zaa tiri u gyirima.”

¹² Ka Aizaaya gba daa yeli, ni#:-

“Gyesi tunḡḡu ni dɔɔ nin ti bɛ ni
n-doaai na n-su ban pa Yehudiyadima la naam;
Nɔna zugu ka ba nin ti nya tama.”

¹³ Naawunni siri su tama yela, ka n susiri u, ni, u kye ka sufumaasim ni sufudoaa ti paali ya sufu, yan ninḡni yed-da maa zugu. Ka Sii Kasi la yiiko nin kye ka ya mari tama pam halli nti yakki.

¹⁴ M mabiisi, m mi halli, ni, ya mari yelisuma zaa, ka bamsim kur paali ya ni, ka ya nyanḡḡi n-kpaamni taaba.

¹⁵ Amaa yettɔ'aseesi ziiya ka n ninḡi sufukpeemni n-sɔbi n-ti ya na beela n-teaari ya. Di yi la n yelimaḡḡi piini maa ni na, piiniseaa Naawunni ḡɔn zanḡi n-ti ma la.

¹⁶ U ti ma, ni, n ninḡi Yisa Kirisita tuntumna ban pa Yehudiyadima maa saani. N tuma mun nye la Naawunni lahabasunḡu tuma, nti kye ka ban pa Yehudiyadima la ti la'asi na ka Naawunni Sii Kasi kye ka Naawunni deaai ba la kasikasi. Ka tuma wa ḡmanni la ḡn maan-ni sara tuma, hoo ban la'asi la puri ni antaam na, m-maali n-ti Naawunni seem la. ¹⁷ Dizugu Yisa Kirisita zugu ka m mari soori ni n nyu bara zanḡi n-kyanḡi Naawunni yela. ¹⁸ Dama n ku ma'asi ni n tɔ'asi seelli di yi pa la Kirisita ḡn zanḡi ma n-tum tunseesi la; ka laa n-yeli yettɔ'aseesi la, ni di kye ka ban pa Yehudiyadima maa ti sakki n-ti Naawunni. ¹⁹ U zanḡi lala tunkara ni alahazibu tuma yiiko n-tum tuma wa n nuu ni, ni Sii Kasi yiiko. Ka di nye la Gyerusalem zanḡi n-gyiligi wa'aligu sa, halli nti paai Illirikum tingbanḡu ni, ka n mooli Naawunni lahabasunḡu maa yela zaa. ²⁰ Ya bu nya? - M ba'a kur bɛ la timpaala ni, ni n ti mooli lahabasunḡu maa luginseaa niriba ban na bu wum Kirisita yuuri la ni. Lala ka n ku meeri n-tɔmni sɔ nyeebri zugu.

²¹ Amaa di bɛ la hoo din pun sɔbi n-dooli seem la, ni#:-

“Ban na zi n-wum u lahabaari la,

Ban nin nya ka banḡi:

Ban na zi n-wum u yela maa,

Ban nin banḡi di gbinni.”

²² Dinḡ zugu ka di yuui ka m boori soori ni n ti kye ya saani na n-guui. ²³ Amaa pampanḡḡ n laa n-ka tunseelli luga wa puuni, ka n yi boori ni n kye ya saani na yuuma seem nḡɔa, ²⁴ m mari tama, ni, n yi ya gaari n-kyanḡi Sipeen tingbanḡu ni, n nin nya ya. Ka n yi ti kaai ya n-ninḡi daba ayi pɔi, ka ti la'am m-maai taaba sufu, ya nin naayi toaai n-zaali ma soori ni ka n kyanḡi n kyenni la. ²⁵ Pampanḡḡ ḡɔna, n wa la Gyerusalem tinḡa, ni n ti sunḡi Naawunni niriba beni. ²⁶ Dama Masidoonya dima ni Akaaya dima daa gbaai toosigu ni sufupeelli, ni, ba ti toosi n-sunḡi fara dimseeba ban bɛ Naawunni niriba sunsukkuni, Gyerusalem timpuuni la.

²⁷ Ba daa gbaai lala ni sufupeelli, halli Gyerusalem dima samni n dɔli ba gba. Dama Gyerusalem dima daa zanḡi ba Naawunni bunsuma n-tɔri n-ti ban pa Yehudiyadima maa nti sunḡi ba siisi, ka lala zugu kye ka di sumsi ni ban ti zanḡi ba duniya wa bunsuma n-tɔri n-ti Yehudiyadima wa n-sunḡi ba ningbina.

²⁸ Dizugu n yi tum dinḡ maa, n-zanḡi ban bɔ seelli maa nti ti Gyerusalem dima maa n-naai, n nin dɔli ya saani n-gaari n-kyanḡi n Sipeen la. ²⁹ M mi halli, ni, n yi

kye ya saani na, n ya mari Kirisita bunsuma zaa n-kye na.

³⁰ N susiri ya ni, m mabiisi, ti Dugma Yisa Kirisita zugu, ni Sii Kasi wurilim zugu gba, ni, ya sunḡi ma ka ti susi Naawunni nimmoosi man yela zugu. ³¹ Ya susima, ni, n nin yi Gyuudii dimseeba ban bu ninḡi yedda la nusi ni na, ka Gyerusalem puuni Naawunni niriba la nini nin tigi n sunḡsim maa. ³² Ka lala zugu Naawunni nin ti ma soori ni n kye ya saani na ni sufupeelli, ka man ni yarima nin la'am taaba m-maai taaba sufu. ³³ Naawunni siri su sufudoaa yela; ḡɔn Naawunni bɛ ya zaa saani. *Ammi.*

16 Tɔ, ka m boori ni ya ti deaai ti tunzɔpɔ'a wa ḡn yuuri boonni Fiibi. U nye la sɔ ḡn tumni

Naawunni tuma n-tiri u niriba ban la'amni Kyenkyiriya tinḡa puuni. ² Ya deaam u hoo din sumsi ni ya deaai ya mabii seem la, ti Dugma yuuri zugu. U yi ti boori seelli ya saani, ya sunḡma u yan nin toaai seem zaa, dama ḡn gba sunḡi niriba pam halli ni man gba.

³ Ya puusima Prisila ni Akwila n-ti ma, dama ba n nye n tuntuntaaba la, Kirisita Yisa saani. ⁴ Ba daa zanḡi ba nyɔvuya m-pa talima man zugu, ka di pa la man kɔkɔ m pɛ'ari ba, see ninvugseeba ban pa Yehudiyadima ka la'amni ti Dugma yuuri zugu la gba - ban zaa paasi man zugu m-pɛ'ara. ⁵ Ya puusima ban mun la'amni ban Akwila ni Prisila yiri maa puuni n-gyeemni Naawunni maa. Ka puusi n zɔsunḡu Epeenetus; ḡɔna n nye Eseea tingbanḡu ni ninvugɔ ḡn daa danḡi ba zaa n-leebe Yisa nyaandɔla la. ⁶ Ka puusi Mariama, dama u tum pam n-ti ya. ⁷ Ni Andirɔnikusi ni Gyuniyasi: n dɔ'ariba n nye ba, ka man ni ban n daa la'am m-be dansarika ni. Yisa tuumudima maa tiri ba gyirima, halli ni ba daa danḡi ma n-leebe Yisa nyaandɔliba gba. ⁸ Ka laa m-puusi Ampiliyatusi n-ti ma, dama n wuri u hoo Naawunni biiya: ⁹ ni Yuribanusi ti tuntunkpeaa Kirisita Masiya zugu, ni Siteekyusi n zɔsunḡu. ¹⁰ Apeliisi gba n nye gyirima daana Kirisita yuuri zugu, ya puusima u n-ti ma; ḡɔn ni Arisitɔbulusi yiri dima la zaa. ¹¹ Ka puusi n dɔ'ara Heroodiyɔni n-ti ma, ni Naasisusi yiri dima, ban nye ti Dugma niriba la, m-paasi. ¹² Tirifeena ni Tiri-foosa n nye pɔ'aseeba ban tum tunkara n-ti ti Dugma, ya puusima ba n-ti ma; ka puusi Perisisi man wuri sɔ la - ḡn gba tum tunkara n-ti ti Dugma. ¹³ Ka puusi Ruufusi dama ti Dugma pun yiisi u: ka laa m-puusi u ma la, ḡn nye man gba ma. ¹⁴ Ka puusi Asinkyiratusi, ni Fileḡɔni, ni Herimiisi, ni Patirɔbaasi, ni Herimaasi, ni ti mabiisi ban bɛ ba saani maa zaa. ¹⁵ Ka laa m-puusi Filɔḡgusi, ni Gyuliya, ni Neeriyusi ni u tunzɔpɔ'a la, ni Olimpaasi ni Yisa nyaandɔliba ban bɛ ba saani zaa. ¹⁶ Ya puusima taaba sunḡasunḡa ti wurilim puusigu ni. Kirisita Masiya nyaandɔliba la zaa puusiri ya na.

¹⁷ N kpaamni ya ni, ni, ya banḡma seeba ban wulisiri wulisiseesi an sa'amni yan pun bamsi wulisigu la; ba kur taasiri la nangbankpeemni na, ni ba ti lusi ya. Ya yim lala niriba maa yela ni. ¹⁸ Dama lala niriba bu gyeemni ti Dugma Kirisita, amaa ba manḡoori kɔrisi yela ka ba gyeemna. Ka ba zanḡi ba yettɔ'anya'asa ni nangbammalisim la n-yɔmsiri ninvugseeba ban teesa bu

zulima. ¹⁹ Yarim muna - sɔkam mi, ni, ya deaari Naawunni noori, ka dizugu n sufu maasi ya yela zugu. M boori ni ya teesa ti zulima zaŋŋi n-kyanŋi bunsuma, amaa ka laa m-boori ni a ti kɔŋŋi bumbeeri bamsim, halli fiiŋ. ²⁰ Naawunni n su sufudoaa yela zaa, ka di ku yuui ka u nin kye ka ya n-ɔm Sintaani zugu n-ŋmirigi u. Ti Dugma Kirisita Masiya wurilim kpalim m-be ya ni.

²¹ Timɔti, n tuntunkpeaa la, puusiri ya sunŋa, ni n dɔ'ariba m-paasi - Luusiyusi, ni Gyeesɔni ni Soosipata nla. ²² (Man Teritiyusi, ŋɔn sɔbri gbanŋu wa n-tiri Pɔla la, man gba puusiri ya sunŋa ti Dugma yuuri ni.) ²³⁻²⁴ Gayusi gba puusiri ya ni; n yirikpedaana n nye u, ka laa n-kye ka Yisa niriba la'amni u yiri maa ni. Erasitusi

gba puusira - ŋɔn su ti tiŋŋa wa ligri yela fukumsi la - ni ti mabii Kuwaatusi m-paasi.

²⁵ Ya kye ka ti pe'ari Naawunni! Ŋɔna nin toaai n-kye ka ya nya yaa, ka di yi la man wulisiri lahabasunŋu maa ni na, ni Yisa Kirisita yela mooligu ni na. Di nye la din wulisi yeliso'ara gbinni n-tiri ya la. Ba daa sɔ'ai yela wa, piiligu ni halli ni zuna, ²⁶ amaa pampaŋŋɔ ba kasigi a gbinni n-wulisi ti. Hoo anabidima ŋɔn daa pun sɔbi n-dooli seem la, lala lahabaari maa ka Naawunni, saha din ka naari la Daana, yetti, ni, ba yiisima na n-wulisiri ya'ari kam, ni duniya zaa niriba ti deaai u noori n-niŋi Yisa yedda. ²⁷ Naawunni siri be la u kɔkɔ m-mari yem; gyirima zaa nye la u dinni halli ni saha din ka tɔriga. Ti pe'ama u, Yisa Kirisita Masiya zugu! *Ammi.*

KORINTI DIMA

1 Man Pɔla n-sɔbri gbarɔu wa n-ti ya, man ni ti mabii Sɔsiteniisi. Man nye sɔ Naawunni n̄n booli ma ni n ti leebi u tuumu, dama lala ka u sufu yuubu daa wulisi. ² N sɔbri n-tiri yarima, yaseeba ban la'amni Korinti tiɲa maa ni n-gyeemni Naawunni: yan be Yisa Kirisita Masiya saani maa zugu n kye ka ya nye la Naawunni man̄toori niriba. Lala zugu ka u boonni ya u saani, ka laa m-paasiri ya zugu ninvugseeba ban leebi Naawunni dinni tiɲa kam zaa ni, ka ba zan̄ɲi la Yisa Kirisita yuuri m-puri ba, dama u nye la ba Dugma, ni ti gba Dugma. ³ Ti Ba Naawunni, ni ti Dugma Yisa Kirisita, zan̄ɲa u piinisuma ni alaafe zaa n-tisi ya.

⁴ M puusiri Naawunni barika ya zugu sahakam, n̄n daa zan̄ɲi u piinisuma n-ti ya la zugu, ka di nye la Kirisita Yisa saani. ⁵ Dama n̄n saani ka ya pun deaai bunsuma pam gba - di nye la yettɔ'a zaa, ni bamsim zaa, ziiya. ⁶ Lala zugu ka ya beebu kur wulisiri, ni, lahabsun̄ɲu zan̄ɲi n-kyan̄ɲi Kirisita yela maa nye la yeliman̄ɲi deede. ⁷ Dinzugu ya bu kɔɲɲi Naawunni piinisuma, halli yinni gba, ka kpalim n-guusiri ti Dugma Yisa Kirisita Masiya yiibu na saha. ⁸ U siri nin mari ya sun̄ɲa halli nti paai di tɔriga, ka ya nin ze yummu ti Dugma Yisa dabsiri daari maa ni, galinseelli ka ni. ⁹ Naawunni nye la yedda daana, ka n̄n zugu ka ba daa booli ya, ni ya yi na n-la'amni m-be u Bii Yisa Kirisita ti Dugma saani.

¹⁰ Tɔ: ka n susiri ya, m mabiisi, ti Dugma Yisa Kirisita zugu, ni, ya zaa mari nangbanyinni ni taaba; yan di n̄meeri nangbankpeemni n-wɔligri ka kyeri taaba. See ka ya kpamsiri taaba ka mari sufu yinni ni teesiyinni.

¹¹ M mabiisi wumma! N wumni ya yela Kloowi yiri dima maa saani, ni, zaba m be ya saani. ¹² Man tɔ'asiri seem maa nye la: ni, ya ninvugɔ n yetti, ni, u dɔli la man Pɔla, ka sɔ yetti, ni, u dɔli la Apɔloosi, sɔ mun gba yetti, ni, Siifasi Piita ka u dɔla, halli ka sɔ yetti yaasa, ni, "Man mun dɔli la Kirisita!" ¹³ Ammi, ba purigi Kirisita zii bunaasi? Ba daa kpaasi Pɔla n-tabli dɔpulli zugu ni ya ti nya tuliginsim, bee? - Ay! pa lala. Bee, ba daa su ya Pɔla koom? - Ay, halli fiɲ gba! ¹⁴ Di niɲi ma nya'asim Naawunni zugu, ni, n daa bu su ya ninvugɔ koom, na'ala Krispusi ni Gayusi kɔkɔa. ¹⁵ Dama lala zugu ya ku toaai n-yeli, ni, n daa su ya koom m mammantoori yuuri zugu. ¹⁶ (Ay, n tamna: Sitefanasi ni u yiri dima gba ka n daa su Naawunni koom. M bu laa n-teaari sun̄ɲa: ni, n daa su ninvugɔ m-paasi ba zugu, bee, n daa bu su.) ¹⁷ Ya bu nya? - di daa pa la koom suubu yela zugu ka Kirisita daa tum ma ya saani na, amaa lahabsun̄ɲu mooligu zugu; ka m bu zan̄ɲi ninsaala yem m-moonna, dama lala kye ka Kirisita dɔpulli zugu kum yela ti basi yɔri.

¹⁸ Dama dɔpulli maa lahabaari muna - ninvugseeba ban be baasiyɔri soori ni maa yi ti wum di, ba yetti, ni, gyerilim; amaa tirima mun ban be tuliginsim soori maa ni la saani ka di mari la Naawunni yiiko. ¹⁹ Dama di sɔbi n-dooli, ni#:-

"N nin sa'am yem dima bamsim maa;

N nin gbarigi ba miilinsi."

²⁰ Tɔ, ka yem daana la lee? Bamsim daana la lee? N̄n viisiri m-ban̄ɲi pampan̄ɲi duniya beesigu yela la be la yani? Naawunni n zan̄ɲi duniya wa yem n-leebi gyerilim, bee, m ma'ari ni? ²¹ Naawunni mamman̄ɲa yem zugu daa kye ka duniya wa dima daa zan̄ɲi ba toori yem ni ba ti ban̄ɲi u yela n-kɔɲɲi. Ka u sufu yuubu zugu ka baseeba ban wum lahabaari mooligu din n̄mani hoo gyerilim la n-niɲi yedda la muna - ban nyari fa-m-basi. ²² Tɔ: Yehudiya dima maa boori la alahazibu tuma nyaabu, ka Griika dima maa mun boori yem yela wumpu; ²³ amaa tirima n̄n moonni lahabaseaa maa nye la Yisa Kirisita Masiya yela: ni, ba daa kpaasi u n-tabli dɔpulli zugu. Ka Yehudiya dima maa yetti, ni, din kyisiri nla; ka Griika dima maa mun yetti, ni, gyerilim n nye di. ²⁴ Amaa Naawunni n̄n booli seeba la n̄n, u siri nye la Masiya n-ti ba, ka laa n-nye Naawunni yem ni u yiiko gba - halli ba yi nye Yehudiya dima, ni Griika dima zaa. ²⁵ Dama Naawunni gyerilim mari yem n-gaari saalidima yem, ka Naawunni bugsim mari yaa n-gaari saalidima yaa.

²⁶ M mabiisi, ya teesima yan daa be seem ka ba daa booli ya. Ya sunsukkuni ya ka niriba pam ban mari duniya wa yem; ya ka niriba pam ban mari yiiko, bee, n-yi naam zuliya ni. ²⁷ Amaa Naawunni yiisi la bunseesi an mari gyerilim duniya wa dima saani, ka mari a n-diisiri yem dima maa vi: Naawunni yiisi la an nye bumbugsa duniya wa dima saani, ka mari a n-diisiri yaa dima maa vi. ²⁸ U yiisi la tarimma, ni niriba n̄n zeemni bunseesi, halli bunseesi an ka ni gba, ka mari a n-kye ka bunseesi an be ni maa ti basi yɔri. ²⁹ Ka lala kye ka sɔ ku toaai n-nyu bara n̄n Naawunni saani. ³⁰ N̄n Naawunni zugu ka ya be Yisa Kirisita ni; n̄n ka Naawunni kye ka u leebi yem n-ti ti, ni yeliman̄ɲi, ka u laa n-kye ka ti leebi Naawunni mamman̄ɲa niriba kasi kasi, ka laa n-nya fa-m-basi. ³¹ Dizugu - hoo din pun sɔbi n-dooli - "N̄n ya n-nyu bara zaa, kye ka u nyuuri a ni Naawunni yuuri zugu kɔkɔa."

2 Tɔ: m mabiisi, man daa kye ya saani na maa, ni n ti tɔ'asiri Naawunni yeligu n-tiri ya, ni ya ti ban̄ɲi Naawunni yeliso'ara - lala saha n daa bu kye na ni n ti zan̄ɲi yelinya'asa an mari bamsim n-tɔ'asira. ² Ay! - n daa yeli, ni, man n̄n be ya saani la m bu ya sakki

m-ban̄nji seelli na'ala Yisa Kirisita Masiya yela kɔkɔ ka n nin ban̄nji - halli ban daa kpaasi u n-tabli dɔpulli zugu gba. ³ N daa be ya saani ka daa kɔn̄nji yaa ni yiiko, ka n daa zɔri dabeem halli nti gyigi di zugu. ⁴ N yeligu maa, ni man daa mooli lahabaari la gba, daa pa la yem yet-tɔ'anya'asa, amaa a daa wulisiri la Naawunni Sii maa yiiko yela, ⁵ ni lala ti kye ka ya yedda nin̄bu ku be saalidima yem zugu, amaa Naawunni yiiko zugu.

⁶ Yem yela ka ti siri yi tɔ'asiri n-tiri ban gbaai kpaami la saani, amaa di pa la pampañ̄n̄ saha yem maa, pa din yi ban su pampañ̄n̄ duniya fukumsi la saani na - ban kur naari yɔri. ⁷ Ay! Naawunni yem ka ti tɔ'asira - bunsɔ'arigu din daa bu yi paalu na. Lala yem ka Naawunni daa zaali pɔi ka naayi naam pampañ̄n̄ duniya wa; ka nin̄ji lala ni u ti kye ka tirima nin nya gyirima. ⁸ Yem wa muna - ban su pampañ̄n̄ duniya fukumsi la sɔsɔ daa bu ban̄nji di gbinni; halli ba yi daa ban̄nji, ba naa n-ku kpaasi ti Dugma gyirima daana n-tabli dɔpulli zugu. ⁹ Ba siri daa bu ban̄nji, hoo din pun sɔbi n-dooli, ni#:-

"Bunseesi sɔ nimbiri n̄n̄ na bu nya,
Bunseesi sɔ tubri n̄n̄ na bu wum,
Bunseesi ninsaalisɔ sufu n̄n̄ na bu teesi a yela -
An̄n̄ ka Naawunni pun maali siri,
U nin zan̄nji a n-ti ban wuri u maa."

¹⁰ Tirim muna - n̄n̄ Naawunni zan̄nji an̄n̄ taabu n-wulisiri ti; u Sii maa zugu ka u wulisiri a ni, dama Sii maa viisiri la seelikam, halli Naawunni yelizulima gba.

¹¹ Ka saalidima saani, n̄n̄ni m mi u saalitaraana yela deede? - Ay, sɔsɔ bu mi, na'ala di daama man̄toori sufu ni sii maa m mi u yela. Lala ka sɔ na zi Naawunni yela deede, na'ala Naawunni Siiya. ¹² Pa duniya wa siiya ka ti daa deaai; amaa Siso n̄n̄ yi Naawunni saani na. Ka lala n kye ka ti ban̄nji Naawunni n̄n̄ ti ti piiniseesi la zaa. ¹³ Tɔ: lala ka ti wulisira. Di bu yi la duniya wa yem wulisigu ni na, amaa hoo Sii maa n̄n̄ wulisiri ti seem; ka ti mari n-sun̄n̄ni Sii maa niriba, ni ba ti ban̄nji u yela.

¹⁴ Ninvugseeba ban ka Sii maa bu deaari yeliseesi an yiiri Naawunni Sii maa ni na, dama a nye la gyirilim ba saani. Ba bu ban̄nji a gbinni, dama sɔ ku toaai m-ban̄nji, di yi pa la u dɔli Sii maa soori n-viisiri a. ¹⁵ Nira n̄n̄ mari Sii maa viisiri la seelikam, amaa sɔ mun bu viisiri n̄n̄na. ¹⁶ Ni#:-

"Dama ti Dugma sufu ni teesa muna -
N̄n̄ni n na mi m-ban̄nji a?
N̄n̄ni mun n̄meeri u saawara?"

Tirima mun mari la Kirisita Masiya sufu ni teesa.

3 M mabiisi, n ku toaai n-tɔ'asi n-ti ya hoo ban mi Sii maa yela la, amaa hoo ban mi ninsaala yela la kɔkɔ, dama ya na nye la bileesi zan̄nji n-kyan̄nji Kirisita yela. ² Dizugu n daa mɔ'asiri ya la bisim, pa dikpeema; dama ya daa bu sa'ai ditibsa diibu. Halli ni zuna ya na ku toaai n-deaai ninvugkura diibu, ³ dama ya na zi Sii maa yela. Nyuuri zappu ni suuri yisigri n̄n̄ na be ya saani, pa duniya wa saalidima yela ka ya dɔla? ⁴ Ya bu nya? - sɔ yetti, ni, Pɔla ka u dɔla; ka sɔ mun yetti, ni, Apɔloosi ka u boora: pa duniya wa ninsaalidima yettɔ'v n̄n̄ka? ⁵ Apɔloosi nye la n̄n̄ni? Bee, Pɔla nye la n̄n̄ni? Ti

zaa nye la Naawunni tuntumniba, ka di kye ka yarima nin̄ni yedda dima, amaa bunseelikam yi la Naawunni saani na n-ti ti. ⁶ Zan̄nji n-kyan̄nji ya yedda yela, mani n daa buri bumbura la, ka Apɔloosi mun daa yɔ'ai bum-bula la koom, amaa Naawunni yiiko zugu ka a zoaai na n-nīn̄na. ⁷ Lala zugu ka n̄n̄n̄ butti la pa seela, ka n̄n̄n̄ yɔ'ari koom la gba pa seela; din kpa la talasi nye la Naawunni tuma, dama n̄n̄na n kye ka di zoaari na n-nīn̄na. ⁸ N̄n̄n̄ butti ni n̄n̄n̄ yɔ'ari koom la zaa tumni la tumni yinni, ka ti Dugma nin yɔ ba zaa hoo ban tumni seem la. ⁹ Tirima zaa la'am n-tumni Naawunni tuma: yan mun nye la Naawunni puu ka ti kooro, ka laa n-nye u yiri ka ti meera.

¹⁰ Mani n nye tammeera ni yelimañ̄ni, hoo man deaai piiniseesi Naawunni saani la, ka n daa nyeebi nyeebri maa; ka sɔ mun deaai m-meeri n-tɔmna: tɔ! see ka sɔkam mari u man̄n̄a ka ban̄nji n̄n̄n̄ tumni u meebu tumma seem. ¹¹ Ba daa pun nyeebi nyeebri la sun̄n̄a, ka sɔsɔ ku toaai n-nyeebi sea m-paasi ka zugu - Yisa Kirisita yela ka n tɔ'asiri wa. ¹² Amaa sɔ zan̄nji salima m-mɛ m-pa nyeebri wa zugu, ka sɔ mun zan̄nji anzulifa m-pa, bee kugveela; ka seeba gba zan̄nji daari, bee moori ni kika'a m-pa. ¹³ Amaa sariya karibu daari yi paai na, di nin yiisi sɔkam tuma paalu ni na, n-wulisiri an be seem, dama bugum n ya zamsi sɔkam zaa tuma.

¹⁴ Tɔ; ka bugum yi bu ti nyan̄nji sɔ tuma, di daama nin deaai u laara sanyoaa. ¹⁵ Amaa bugum yi di sɔ tuma zaa, di daama nin kɔn̄nji marigu; u mammañ̄n̄a ku baasi yɔri, amaa u nin n̄manni la hoo n̄n̄n̄ kpeeri bugum ni n-gatta. ¹⁶ Ya bu ban̄nji, ni, yarima n nye Naawunni Gyeen̄n̄u Duu, bee? Halli Naawunni Siiya be ya ni gba. ¹⁷ Ninvugɔ yi sa'am Naawunni gyeen̄n̄u zi-iyi, Naawunni gba nin sa'am di daama. Naawunni Gyeen̄n̄u Duu nye la u dinni, kan nye bunkasikasi: ka yarim n nye u Gyeen̄n̄u Duu wa.

¹⁸ Tɔ: yan di kye ka ya sɔ yɔmsi u man̄n̄a; ninvugɔ yi be ya saani ka teesi, ni, u nye la yem daana duniya wa saani, kye ka di daama leebi gyerigu; ka lala zugu nin kye ka u leebi yem daana ni yelimañ̄ni. ¹⁹ Dama duniya wa yem nye la gyirilim Naawunni saani. Lala zugu ka di pun sɔbi n-dooli, ni, "Yem daandima maa muna - Naawunni zan̄nji ba toori yemgɔl̄n̄n̄a m-betti n-gbaari ba." ²⁰ Ka di laa n-sɔbi, ni, "Ti Dugma m mi yem dima teesa zaa, ka a nye la yɔri." ²¹ Din̄n̄ zugu, di kye ka ya sɔ nyuuri bara ninsaalidima yela zugu. Dama bunseelikam zaa nye la ya dinni. ²² Ii! - Pɔla nye la ya dinni, ni Apɔloosi, ni Siifasi Piita; yarima n su beesigu ni kum fukumsi; din be ni pampañ̄n̄ ni din nin nin̄ji zaa - an̄n̄ zaa nye la ya dinni. ²³ Ka ya mun nye la Kirisita Masiya n̄n̄n̄ su ninvugseeba, ka n̄n̄n̄ Kirisita nye la Naawunni dinni.

4 Tɔ, ka din̄n̄na see ka ba nyari ti, ni, Kirisita tuntumniba, ni seeba Naawunni n̄n̄n̄ zan̄nji u yelisɔ'ara fukumsi n-nīn̄ ba nuu ni. ² Din kpalim ka ba boori tuntumniba saani nye la, ni, ba ze yummu n-tumna. ³ Man mun ba'a ka ni, ni, yarima yi katti n sariya, bee ninsaalidima kootu seseelli yi katta; halli m mammañ̄n̄a gba - man bu katti n yela sariya. ⁴ M bu nya teesibeeri n sufu

ni, amaa lala ku toaai n-kye ka n ninji yelimaŋni daana; ti Dugma kɔkɔ nin ti kari ma sariya. ⁵ Lala zugu yan di danŋi n-kari sariya ka saha maa na bu paai na; halli ni ti Dugma kyenni na. Nɔna nin kye ka din so'ai zibsim ni zaa nin ti yi paalu na, ka wulisi saalidima sufu ni teesa an be seem. Di saha ka so'kam zaa nin ti nya pe'abu din sumsi u, Naawunni saani.

⁶ M mabiisi, yarima zugu ka n zanŋi man ni Apɔloosi yela wa n-wulisiri ya, ni ya banŋi yeligu wa gbinni nɔn nye seem, ni#: - "See ka ya ti dɔli din so'bi n-dooli seem, ka ku yakki Naawunni nɔn zaali seem." Ni, yan di gyeemni so ka laa n-zeemni u taraana. ⁷ Bɔ n wulisi, ni, ya wɔligiya ni ka kye ya taaba? Bɔ ka ya mara, di yi pa la ya daa deaai ka la piini? Ka ya yi deaai piini maa, bɔ n kye ka ya nyuuri bara, hoo yan bu deaai di zaa? ⁸ Ni, bundaandima n nye ya, fa! Ni, ya tigiya ka bu kɔŋji seela. Ni, ya pun di naam ka kye ti. Tɔ: ya yi siri di naam. ⁹ N teesi, ni, Naawunni zanŋi tirima, u tuumudima maa, ka labi ti yela nyaanŋa. Ti nɔmanni la hoo ninvugseeba ban kari ti sariya n-lusi ti, ni, ti sum la kum; ka ti diri lala wahala ni so'kam ti gɔsira - halli malaakadima ni ninsaalidima zaa gba. ¹⁰ Tirima siri nye la gyera, Kirisita zugu; ka yarima mun wulisiri ninneesim Kirisita saani, fa! Bumbugsa n nye ti, ka ya mun mari kpeenŋu. Ya nyari gyirima, ka ti mun nyari fiil-ŋŋu. ¹¹ Halli ni zuna ti kpiiri la kɔm ni konyuuri, n-ka bunyeera, ka laa n-nyari mugsigu ti gyilŋŋu la puuni. ¹² Ti namsiri n-tumni tuma ni ti nuusi. Ka niriba tuuri ti, ka ti mun kaari kasuma n-tiri ba; ba namsiri ti ni, ka ti mun bu za'asiri ba yuubu. ¹³ Ba to'asiri yetto'abeeri n-ninŋi ti, amaa ti kpanŋi ti manŋa n-sakki n-ti ba baalimm. Ti nɔmanni la duniya zaa sa'ari, hoo ninsaalidima maa sa'atampuuri, halli ni zuna.

¹⁴ M bu so'bi wa ni n ti diisi ya la vi, amaa n kpaamni ya ni hoo m biwutta. ¹⁵ Dama halli ya yi mari ya karimbadima tusa tusa zanŋi n-kpa Kirisita ziiya gba, ya ka badima pam, see yinni kɔkɔa. Yelimaŋni, mani n nye so nɔn daa do'ai ya zanŋi n-kpa lahabasunŋu beesigu zi-iyi ka di nye la Kirisita Yisa saani. ¹⁶ Lala zugu ka n susiri ya, ni, ya dɔli n beesigu soori. ¹⁷ Dinŋɔ zugu ka n tum Timɔti ya saani na; u nye la m biwuttigu ni yelimaŋni, ka laa n-nye so nɔn ze yummu ti Dugma yela zugu. Nɔna nin toaai n-teaari ya man Kirisita beesigu so'ya yela, hoo man nɔn wulisi seem lugri kam man la'amni ni Naawunni niriba zaa. ¹⁸ Man na bu kye ya saani na zugu ka ya seeba mari karimbaani. ¹⁹ Amaa di siri ku yuui ka n nin kaai ya na, Naawunni yi ti ti ma lala soori. Di saha n nin banŋi karimbaani dima maa gbinni, pa ba yetto'a yela kɔkɔa, amaa ni ba yiiko nɔn be seem. ²⁰ Dama Naawunni naam pa la yetto'a kɔkɔa, amaa yiiko ni gba. ²¹ Bɔ ka ya boora? - N kyem na nti darigi ya tuba? - bee, n zanŋi Sii maa wurilim ni nirilim n-kye ya saani na?

⁵ Lahabaari siri yi na, ni, zina m be ya saani - ka ka taabu ka ni, halli ban bu dɔli Naawunni soori la saani gba: ni, dɔso n di u ba so'a. ² Ka ya mun nyuuri la bara, fa! Di da bu sum ni ya sufu sa'am di zugu? - ka ya

yi da zanŋi nɔn tumni lala maa n-yiisi ya la'anŋu ni, di da so'a. ³ Tɔ, halli ni man ka ya saani maa zaa, n siiya be la ya saani, ka m pun kari di daama sariya hoo man be ya saani n-wumni lala doo wa yetto'a seem. ⁴ Ya yi ti la'am taaba ti Dugma Yisa yuuri zugu, ka n gba sii be la ya saani, ti Dugma Yisa yiiko kur be la beni. ⁵ Di saha ya zanŋma lala doo maa n-ti Sintaani ka u sa'am u ningbina, ka di yi pa seem lala nin kye ka u sii maa nin nya tuliginsim, ti Dugma dabsiri daari. ⁶ Ay! ya bara nyuubu wa bu veela! Ya bu mi paanu dabina yela - ni, ba zanŋi a beela n-ninji boroboro zum puuni, ka a nin nyaŋŋi n-tum m-pitti paanu n-fuusiri a zaa gba. ⁷ Tɔ, ka dinŋɔna ya yiisim dabinkura la m-basi, ka ya leebi boroboropaalli, an ka dabina. Halli, ya siri pun be la lala, dama ba pun kɔrigi Kirisita, hoo ti Yakki-n-Gaari pebila maaligu la - pa paanu kan ka dabina n nye Yakki-n-Gaari dinni? ⁸ Dizugu ya kye ka ti maali Kyuu wa sunŋa: ti di mari dabinkura paanu an kysisira, bee, tumbeeri ni putoo buna; amaa bumpaala, an ka dabina, an nye la yedda ni yelimaŋni dina.

⁹ N daa pun so'bi n-ti ya n gbanŋu la ni, ni, yan di la'am m-be ni ni zina dima. ¹⁰ Tɔ - pa la duniya wa niriba ban tumni zina la yela ka n daa to'asi, bee, beem di-ma, bee, ban yɔmsiri n-faari niriba, halli baseeba ban gyeemni buga la gba: di yi da nye la lala, ya naa n-yi la duniya wa ni zaa. ¹¹ Amaa man yi so'bi n-tiri ya wa, ni, ninvugso yi be ni ka boonni u manŋa, ni, ya mabiya Yisa yuuri zugu, ka tumni zina m-mari beem, halli n-gyeemni buga gba, bee, n-zuuri niriba nyaanŋa, bee n-nyuuri daam m-bugra, bee, n-yɔmsiri n-faari niriba - lala tataabu daana ka n yetti ya, ni, yan di la'amni ni u n-diri diibu. ¹² Ammi, m ba'a be la ban pa ti niriba yela ni, bee? - ni n ti kari ba sariya. Ay, pa lala! Yan mun katti la ti toori niriba yela, bee m ma'ari ni? ¹³ Seeba ban pa ti niriba muna - Naawunni nin kari ba sariya. Ni, "Ya karima putoo daana n-yiisi ya puuni."

⁶ Ya so yi mari yetto'a ni u taraana, ka u zanŋi lala yetto'a maa n-kyanŋi ban bu gyeemni Naawunni la saani ka kye Naawunni niriba maa - lala mari soori? - Ay! lala ka soori. ² Ammi, ya bu mi, ni, Naawunni niriba maa nin ti kari duniya wa zaa sariya? Ka ya yi ya kari duniya wa sariya, ya ku toaai n-kari sarabisi? ³ Bee, ya bu mi, ni, ti nin kari halli malaakadima sariya gba? Ka ku toaai n-kari saalidima maa yela, fa? ⁴ Amaa yarima yi mari yetto'a anŋɔ taabu, ya kyenni seeba saani ni ba kari n-ti ya, ka ba pa la ninvugseeba Naawunni niriba nɔn tiri gyirima. ⁵ N yetti dinŋɔ la, ni n ti diisi ya vi. Ammi, so ka ya saani nɔn mari yem n nin toaai m-maali ya yela maa? - halli ninvugu yinni gba? ⁶ Ka ya ziiri taaba n-kyenni kootu ni, halli seeba ban ka yedda saani. ⁷ Yan zanŋni taaba n-kyenni kootu ni maa kur wulisi, ni, ya pun lu. Ni, ba tum la taalli ya saani; tɔ, ka wula zugu ka ya ku kye taalli maa m-peŋŋi ba? Ni, ba fa ya buna yɔri; tɔ, ka wula zugu ka ya ku kye di yela m-basi? ⁸ Amaa yarima n tumni taalli ka faari buna - halli ya taaba saani la gba! ⁹ Ammi, ya bu mi, ni, ban tumni taalli la ku nya Naawunni naam maa? Yan di yɔmsi ya mansi: see ka ya banŋi, ni, zina dima ku nya Naawunni naam,

ka ba'amaanniba gba ku nya, bee gye'amiru dima ni dɔppa ban tumni lala, bee ban zaŋŋni ba dɔtaaba n-doontira; ¹⁰ ni na'ayigsi, ni beem dima, ni danyuuri-ba, ni minaafigsi, ni ban yɔmsiri niriba - banŋɔ sɔsɔ ku nya Naawunni naam; ba nuu ka lala faari maa yela ni, halli beela. ¹¹ Ya seeba mun daa be la lala. Amaa ya daa nya koom suubu; ba daa kye ka ya leebi Naawunni niriba kasikasi; ba daa deaai ya, ni, yelimaŋni dima, ti Dugma Yisa Kirisita Masiya yuuri zugu, ni ti Ba Naawunni Vuusim Kasi la saani.

¹² Ni, 'M mari la seelikam yiiko.' - tɔ, amaa pa seelikam zaa m paasiri sunŋsim. Ni, 'M mari la seelikam yiiko' - tɔ, amaa di kye ka seelikam zaa nyaŋŋi ma. ¹³ Ni, 'Diibu nye la puuri dinni, ka puuri mun su diibu yela.' - tɔ, amaa Naawunni nin kye ka abayi wa zaa ti baasi yɔri. Pa zina n su ningbina fukumsi, amaa ti Dugma n su a; ningbina maa Dugma n nye u. ¹⁴ Naawunni yiiko ka u daa zaŋŋi n-yisigi ti Dugma kum ni, ka u nin yisigi ti gba lala. ¹⁵ Ya bu mi, ni, ya ningbina nye la Kirisita ningbinluga? Ka n ya niŋi la wula n-zaŋŋi Kirisita ningbinlugri n-la'am n-leebe gye'amiru ningbinŋu lugri? Ay! - lala ka soori. ¹⁶ Bee, ya bu mi, ni, ŋɔn la'am n-tabli ni gye'amiru, ni, babayi maa zaa leebi la yummu? Dama di yeliya, ni, "Babayi maa zaa nin la'am m-be ni kaman bunni yinni." ¹⁷ ŋɔn mun la'am u maŋŋa ni ti Dugma, ba leebi la sii yinni. ¹⁸ Ya zɔma n-yi zina tuma ni; dama tumbeeri zaa pa la nira ningbinŋu puuni yettɔ'a, na'ala zina tuma nye lala; amaa ŋɔn niŋi zina tuma zaa niŋni lala tumbeeri u toori ningbinŋu ni. ¹⁹ Bee, ya bu mi, ni, ya ningbina maa nye la Sii Kasi gbееbu ziiya? - u Gy-eerŋu Duu. Dama ya daa deaai Sii Kasi maa Naawunni nuu ni, ka u be la ya saani. Ya bu su ya maŋtoori yela; ²⁰ ay! - ba daa da ya ni. Dizugu ya zaŋŋma ya ningbina n-tiri Naawunni gyirima.

7 Tɔ: ka zaŋŋi n-kyarŋi yettɔ'aseesi yan daa sɔbi a yela la: di veela ni doo be ni ka bu di pɔ'a. ² Amaa zina kɔrisi zugu, ya kye ka doo zaa mari u pɔ'a, ka pɔ'a zaa mari u sira. ³ Kye ka doo maa tiri u pɔ'a din sumsi u, ka pɔ'a maa gba tiri u sira, hoo din tuusi seem. ⁴ Dama pɔ'a maa ningbinŋu pa la u toori dinni kɔkɔa, amaa u sira gba dinni; ka lala doo maa ningbinŋu pa la u toori dinni kɔkɔa, amaa u pɔ'a gba dinni. ⁵ Yan di za'asi taaba, ka di yi pa la ya niŋi la nangbanyinni, ni, ya zaŋŋi lala saha maa n-susiri Naawunni; ka laa n-la'am taaba yaasa. Ka di kye ka Sintaani zamsi ya n-nyarŋi, yan ku toaai m-mari ya mansi zugu. ⁶ Man yetti la ŋɔa, di pa la n zaali ya lala zaaligu, amaa ya yi tumni lala, n nin sakki. ⁷ Man saani, n da boori la sɔkam dɔli la n toori soori. Amaa sɔkam mari la u toori soori Naawunni piini zugu: yinni mari la piini kanŋa, ka sɔ mari la seaa.

⁸ Tɔ: ka n yetti n-tiri seeba ban na bu di pɔ'a, bee, n-kuli doowa, ni pukɔya gba, ni, ba yi kpalim m-be hoo man be seem wa, di sɔa. ⁹ Amaa ba yi ku toaai n-gbaai ba mansi, ba dim pɔ'aba, bee, n-kuli dɔppa. Ya yi niŋi lala di veela n-gaari ya kye ka pɔ'aba bee dɔppa yela ti mugsu ya. ¹⁰ Ban mun mari pɔ'aba, bee, siridima ka n yetti wa - amaa pa mani n-yetta, amaa ti Dugma za-

aligu ŋɔa - ni, pɔ'a di yi u sira yiri: ¹¹ amaa u yi yi, ŋɔn di laa n-kuli dɔsɔa, bee, ŋɔn labma u sira maa yiri. Ka doo mun di yiisi u pɔ'a. ¹² Ban kpalim muna ka n yetti wa - mani n-yetta, pa ti Dugma zaaligu ŋɔa - ni, Kirisita bisɔ yi mari u pɔ'a ka pɔ'a maa pa la yedda nira amaa u sakki ni u kpalim m-be u saani, tɔ, ŋɔn di yiisi u pɔ'a maa. ¹³ Ka pɔ'a mun yi mari u sira ka sira maa pa la yedda nira amaa u sakki ni u kpalim m-be u saani, tɔ, ŋɔn di yi. ¹⁴ Dama doo ŋɔn ka yedda maa leebi la Naawunni dinni u pɔ'a la zugu, ka pɔ'a sɔ ŋɔn ka yedda la gba leebi la Naawunni dinni u sira la zugu: di yi pa lala, ya biisi naa m-pa la Naawunni dinni, amaa ka ba siri nye la u dinni. ¹⁵ Amaa ŋɔn ka yedda la yi ya bakki, kye ka u bakki. Yedda daana la ka taalli dinŋɔ ni: Naawunni m booli ti ni ti be sufudoaa ni. ¹⁶ I bu nya, pɔ'a? - di bu ta'ai ni i fa i sira m-basi. Bee nyini bu nya, doowa? - di bu ta'ai ni i fa i pɔ'a m-basi.

¹⁷ Di zaa yɔri, ya kye ka sɔkam kpalim m-be beesiseaa ti Dugma ŋɔn daa zaali u, sahanseaa Naawunni ŋɔn daa booli u maa. N zaaligu n-kur la, man yi be Naawunni niriba la'arŋu kam zaa ni. ¹⁸ Dɔsɔ m be ni ka ba daa guni u pɔi ka Naawunni naayi booli u? - Tɔ, u di kpiisi gunibu maa. Sɔ mun be ni ka ba daa bu guni u ka Naawunni booli u? - Tɔ, u di laa n-kye ka ba guni u.

¹⁹ Gunibu bee bu guni zaa nye la yɔri: din kpa talasi nye la Naawunni zaaligu zaa dɔligu. ²⁰ Kye ka sɔkam kpalim m-be ŋɔn daa be seem sahanseaa Naawunni ŋɔn daa booli u. ²¹ I yi daa nye la daabri i booligu saha maa, nyin di kye ka di mugsu i - amaa i yi ti nya soori ni i ti yi daabtiri maa na, kur dɔla ka n-yi. ²² Yelimaŋni, ŋɔn daa nye daabri u booligu maa saha zaa mari la yɔlisim ti Dugma saani, ka ŋɔn mun daa su u maŋŋa u booligu maa saha leebi la daabri n-ti Kirisita. ²³ Ba daa da ya ni n-ɔa; dizugu yan di leebi daaba n-ti saalidima.

²⁴ Dizugu sɔkam ŋɔn daa be seem zaa ka Naawunni daa booli u, u kpalim m-be lala, Naawunni zugu.

²⁵ Tɔ; ka ban na bu di pɔ'aba muna, ni pɔ'aseeba ban na bu kuli dɔppa gba - n ka ti Dugma zaaligu zaŋŋi n-kyarŋi ba yela; amaa man ŋɔn nye sɔ Naawunni ŋɔn zɔ namboo n-ti ma la, ka u kye ka n niŋi yedda daana di zugu, m mari la saawara n-ti ba. ²⁶ Ni, n teesiya, ni, zuna mugsu ŋɔn be seem zugu, ba yi kpalim m-be lala, di sɔa. ²⁷ Ni, i pun di pɔ'a? - tɔ, di yiisi u. I na ka pɔ'a - tɔ, di kɔ pɔ'a. ²⁸ Amaa i yi di pɔ'a, i bu tum taalli; ka pɔ'asariga yi kuli doowa, u gba bu tum taalli. Amaa ban mari pɔ'aba, bee siridima, nin di wahala duniya wa puuni, ka m boori ni n kye ka ya ku di lala wahala.

²⁹ Man wulisiri seelli maa ŋɔa, m mabiisi: saha maa ku yuui. Pampaŋŋa zaŋŋi n-wa, see ka ban mari pɔ'aba gba be hoo ban ka. ³⁰ Lala yaasa, kye ka ban kumni la be hoo ban bu kumna, ka ban mari sufumaasim be hoo ban mari sufusa'arŋu, halli ban daari neema gba be hoo ban bu su marigu. ³¹ M-paasi lala, ban mari duniya buna n-tumna, ba di kye ka ba ba'a zaa be a ni. Dama duniya kanŋa gatti ni maa. ³² M bu boori ni seelli ti mugsu ya. Dakoori ba'a zaa be la ti Dugma yela ni; ni u banŋi ŋɔn nin niŋi seem ka ti Dugma sufu maai.

³³ Pɔ'adaana mun ba'a be la duniya yela ni; ni u banŋi

ɲɔn nin ninji seem ka u pɔ'a sufu maai; ³⁴ ka u ba'a puri buyi. Lala ka pukoori, bee, pɔ'asariga ba'a zaa be la ti Dugma yela ni; ni u banɲi ɲɔn nin ninji seem ka be kasi n-ti ti Dugma, u ningbinɲu ni, ni u sii ni gba. Pɔ'a sɔ ɲɔn mari u sira muna - u ba'a be la duniya yela ni; ni u banɲi ɲɔn nin ninji seem ka u sira sufu maai. ³⁵ N yetti dinɲɔ la ya sunɲsim zugu; pa la man ya ta'ari ya yela. N ya wulisiya ya ya nin ninji seem ka ya teesa ku puri, amaa ka ya tumni din tuusi, ka kur gyeemni ti Dugma la sunɲasunɲa.

³⁶ Tɔ: ka zanɲi n-kyanɲi dɔsɔ ɲɔn su pɔ'asariga yela maa: pɔ'a maa yuuma yi paai doo kulibu ka dɔsɔ ɲɔn su u yela maa teesi, ni, u bu tumni din tu seem n-tiri u, kye ka u ninji u sufu ɲɔn boori seem: ba yi ti ninji amriya di ka taalli. ³⁷ Amaa lala doo maa yi ninji u sufu ni yedda, ka sɔ bu mugsiri u, u yi nyanɲi u manɲa ka gbaai gbaari kirikiri - tɔ, u yi kye ka pɔ'a maa kpalim la pɔ'asariga, lala gba veela. ³⁸ Dinɲɔna pɔ'a maa yi ti kuli doowa, lala dɔli la soori amaa u yi bu kuli doowa, di sɔa.

³⁹ Pɔ'a sɔ yi kuli doowa, di sum ni u be la u sira maa saani, halli ni doo maa nyɔvuri tɔriga. Amaa u sira maa yi ti kpi, u mari soori ni u kuli dɔsɔ ɲɔn boora; amaa see ka doo maa nye la ti Dugma nira. ⁴⁰ Di zaa yɔri, u yi kpalim la pukoori u nin mari sufumaasim n-gaari lala - man teesi seem nɲa, ka m mi, ni, n gba mari Naawunni Siiya.

8 Tɔ; ka zanɲi n-kyanɲi bunseesi ban zanɲi m-maali ba'a la yela: ni, 'Ti zaa mari la bamsim.' - tɔ, ti siri mi lala halli, amaa bamsim lala taabu zugu ka niriba kur duusiri ba mansi; wurilim mun nye la din paasiri niriba beesisunɲu. ² Ka nira ɲɔn teesi, ni, ɲɔn mi la seelli la - di daama na ka miilinsi din dɔli soori. ³ Amaa nira ɲɔn wuri Naawunni, Naawunni mi u yela. ⁴ Tɔ: zanɲi n-kpa ba'a bundira diibu ziiya, ti mi, ni, ba'ari pa la bunseelli kam duniya wa ni, ka wunni ka ni di yi pa la Naawunni kɔkɔa. ⁵ Ba yi tɔ'asi ba'a ni wuna yela duniya wa puuni, saazugu bee tingbanɲu ni - halli ka ba siri tɔ'asiri la wuna ni dugmadima pam yela - ⁶ di zaa yɔri, dama tirima saani ka Naawunni yinni be ni. Ti Ba Naawunni n nye u, ka bunseelli kam yi la u saani na, ka ti gba be ni n-tiri u. Ka ti Dugma yinni gba be ni: Yisa Kirisita n nye u, ka bunseelli kam be ni ɲɔn Yisa zugu, halli ɲɔn zugu ka ti gba be ni.

⁷ Yelimaɲni nla: amaa pa sɔkam zaa m mari bamsim wa. Seeba na kpalim m-miili la ba'a yela, halli ka ba yi ti di lala diibu ba teesiri, ni, ba diri a ni n-tiri ba'ari maa. Lala ka ban bu mi taalli ni din tu la yela galimiya ni.

⁸ Pa diibu zugu ka ti pɔtti Naawunni saani na: ti yi bu di, ti ku pɔsigi seelli; ti mun yi di, lala ku paasiri ti seelli.

⁹ Amaa ya banɲma ka ya yuubu ninbu di kye ka ban yedda bu ze deede la ti burigi n-lu. ¹⁰ Ya bu nya? - ɲɔn bu mi taalli ni din tu la yi ti nya ka nyini bamsim daana wa be la ba'a duri ni n-diri diibu, ammi, lala ku kye ka u di ba'a diibu? - Ii, u nin di. ¹¹ Ka lala nin kye ka ɲɔn na zi yela sunɲa wa baasi yɔri nyin bamsim maa zugu - halli ni u nye la i mabiya, ka ɲɔn gba zugu ka Kirisita daa kpi. ¹² Ya yi tum taalli wa taabu n-ninji ya mabiisi, ka kye

ka ba burigi ban na zi soori deede zugu, ya tumni la taalli n-ninji Kirisita. ¹³ Dizugu n numni wa ɲɔppu yi nin kye ka n taraana burigi, dinɲɔna n ku laa n-ɲɔbi numni yaasa, dama di nin kye ka n taraana burigi n-lu.

9 Man bu su m mammanɲa? Pa tuumu n nye ma?

Bee, m pun bu nya ti Dugma Yisa? Ay! - n daa nya u ka leebi u tuumu, ka ɲɔna n ti ma yɔlisimma: halli n tuma zugu ka yarim gba leebi Naawunni niriba.

² Dizugu n yi pa la tuumu n-ti seeba, n nye la tuumu n-ti yarima - man zugu ka ya nye la Naawunni niriba, ka lala zugu kye ka ba banɲi, ni, tuumu n nye ma.

³ N labsigu nɲa, n-tiri ban ya boosi ma boosa. ⁴ Ammi, tirima ka soori ni ti nya ti bundira ni bunnyuura?

⁵ Halli tirima kɔkɔ n ka soori ni ti di pɔ'a ɲɔn nye yed-daniɲa, ka kye ka u dɔli ti ti gyilinɲu ni, bee? - hoo tumuseeba la ɲɔn tumni seem, ni ti Dugma tunzɔppa

la, ni Siifasi gba. ⁶ Bee, kulla man ni Baanabasi kɔkɔ n ka soori ni ti ku ti bukaata, see ka ti tumni ti toori nuusi tuma? ⁷ Sɔ m be ni m-mari u toori samni n-tumni soogya tuma? - Ay, ba yoori ba zaa! Bee, sɔ be ni n-sa tiisi ka ku di a wala? - Ay, ɲɔn saari zaa n deaari wala!

Yaasa, sɔ m be ni n-guri bunkɔbri ka ku nyu ba bisim? - Ay, ba zaa nyuura! ⁸ M bu tɔ'asiri lala n toori ninsaala teesa zugu, amaa Naawunni zaaligu gba yetti la lala. - Bee, m ma'ari ni? ⁹ Dama di sɔbi n-dooli Musa zaaligu sɔppu ni, ni, "Nigi yi tumni kyi buubu tuma, yan di lɔ ba nɔya." - Tɔ, nigi yela m mugsi Naawunni, bee? ¹⁰ Ay! - U yetti dinɲɔ zaa n-ti la tirima, bee wula? Ii! - tirima zugu

ka ba daa sɔbi a zaa, ni lala kye ka ɲɔn koori ni ɲɔn bu-ururi kyi zaa nin la'am m-mari tama, ni, ba nin deaai ba tɔra. ¹¹ Tɔ; ka tin daa tum ya saani seem la nmanni la

hoo kyi koobu tuma ka di be la ya siisi ziiya; ka di yi be lala, ammi, ti ka soori ni ti nya anfaani ya saani duniya wa ziiya? ¹² Soori mun yi be ni ka baseeba nyari lala anfaani ya saani ka di bu sum ni tirima gba nya?

Amaa di zaa yɔri, ti daa bu zanɲi lala soori maa. Ti daa yɔ ti toori samni zaa, dama ti daa bu boori ni Kirisita lahabsunɲu tuma labi nyaanɲa. ¹³ M-paasi lala, ya bu mi, ni, ban tumni Naawunni Gyeenɲu Yiri ni maa nyari ba diibu la lala tuma zugu? Ii! - ban deaari

bunkɔbri niriba saani m-maanni n-tiri ba kur mari ba tɔra. ¹⁴ Lala taabu ka ti Dugma zaali, ni, ban tumni u lahabsunɲu tuma maa nin nya lala tuma maa yoori.

¹⁵ Soori be ni, amaa man mun daa bu deaai lala anfaani. M bu sɔbri yela wa ni ya ti ninji lala n-ti ma. Ay! - n yi da kpi di naa n-sɔa! M bu boori ni ba ta'ari m bara nyuubu. ¹⁶ Ya bu nya? - n yi mooli lahabsunɲu maa yela, lala bu ti ma soori ni n ti nyuuri bara. Yelimaɲni, di nye ma la talasi - halli n yi bu moonna, n nin di waha.

¹⁷ N yi tumni lala tuma maa m mammanɲa sufu yuubu zugu, n nyari anfaani di ni; amaa di yi pa la n yuubu zugu, n kur kpalim n-tumni tunseesi ban zaali ma la. ¹⁸ Ka n yoori anfaani nye la kɔa? Dinɲɔ kɔkɔa: ni, n yi moonni lahabsunɲu maa ka ba deaari yɔri, man ɲɔn bu boori ligri zugu, anfaani nla n-ti ma.

¹⁹ Tɔ: ni man su n toori maa zaa, n sakki, ni, n leebi la daabri n-ti sɔkam, ni lala ti kye ka n nya niriba pam ka ba ti tuligi. ²⁰ Yehudiya dima maa saani ka n daa leebi

hoo Yehudiya doowa, ni lala nin kye ka n nya ba ka ba ti tuligi; n siri pa la zaaligu n̄on su s̄o fukum̄si, amaa n leebi la hoo lala nira n-tiri zaaligu n̄on su seeba fukum̄si la, ka lala ti kye ka zaaligu niriba wa ti nya tuliginsim. ²¹ Ban mun ka zaaligu la saani ka n yi leebi ba taraana n-gba k̄on̄ji zaaligu: n siri pa la s̄o n̄on bu d̄oli Naawunni n̄on zaali soori la, dama Kirisita zaaligu su n yela zaa, amaa lala kye ka n nya ban ka zaaligu la ka ba ti tuligi. ²² Halli ban ka yaa la saani n daa sakki n-leebi n̄on gba ka yaa; yelimañni, saalidima zaa n̄on be seem man gba daa sakki, ni, n ti leebi lala; ka lala ti kye ka n nyaññi n-fa seeba m-basi. ²³ An̄n̄ zaa ka n niñna, Naawunni lahabasun̄n̄u zugu, ni man gba nin toaai n-la'am n-di ka bunsuma.

²⁴ M-paasi, ya bu mi zoaa yela? - ni, ban z̄ori zoaa ni la saani, z̄oz̄ottiba maa zaa z̄ora, amaa yinni k̄ok̄o n yi z̄o n-di. Dizugu ya kpaññma ya mansi n-z̄o sun̄n̄a din nin kye ka ya z̄o n-di. ²⁵ N̄on ya z̄o zoaa ni, bee, n-ñme b̄ola muna - ba zaa yi mugsiri la ba mansi ni nimmoaa m-bamsiri deema maa. Ba niñni la lala ni ba ti di n-deaai yaanni kan bu yuura; tirima mun ya di sea kan bu naara. ²⁶ Dizugu man mun bu z̄ori zoaa la ni hoo n̄on z̄ori ȳoriȳori; m bu zabri hoo n̄on buuri p̄esigu. ²⁷ Ay! - n mari n toori ningbin̄n̄u ka gbaari ka ni nimmoaa, ni lala zugu kye ka m pa la s̄o n̄on yiisi wa'azu n-ti seeba, ka m mamman̄n̄a k̄on̄ji nyaabu.

10 M mabiisi, m bu boori ya kpalim ziilinsi ni, see ka ya ban̄ji, ni, ti badima zaa daa la'am m-be sangban̄n̄u la l̄on̄ni, ka ba zaa daa la'am n-kpe teeku maa puuni n-l̄on̄ji. ² T̄o, lala n daa nye di: ka di ñmanni la hoo ban daa su ba zaa koom n-ti Musa, sangban̄n̄u ni teeku la puuni. ³ Ba zaa daa la'am n-di diseebu din daa pa duniya wa diibu, ⁴ ka daa nyu bunnyuriseebu bun daa pa duniya wa dinni. Ni, tampii maa daa d̄oli ba - pa duniya wa tampii n-daa la - ka koom daa yi ka ni na; ka lala tampii maa daa nye Kirisita Masiya. ⁵ Di zaa ȳori, ba pam n daa nye seeba Naawunni sufu n̄on daa bu maai ba zugu; ka ba daa kpi n-kpalim n-d̄oya yoo maa ni. ⁶ T̄o, ka an̄n̄ n nye an kpaamni tirima n-wulisiri ti, ni, ti di d̄oli k̄oribeeri hoo ban daa d̄oli seem. ⁷ Halli yan di leebi ban maanni ba'a, hoo ban seeba daa maanni la - hoo din pun s̄obi n-dooli seem, ni, "Niriba maa daa zinni ni ba ti di ka nyu, ka naayi doaa na nti deemna." ⁸ Ti di laa n-niñi zina tuma, hoo ban seeba n̄on daa niñi seem, ka ba niriba tusa pisi ni ata daa kpi dahinyinni la. ⁹ Ka ti di zamsiri ti Dugma, hoo ban seeba n̄on daa zamsira ka wigi daa ku ba. ¹⁰ Yaasa, ti di nyurimna, hoo ban seeba n̄on daa nyurimni maa ka malaaka kum daana daa kye ka ba baasi ȳori. ¹¹ T̄o: an̄n̄ zaa daa paai ba na, ka a wulisiri ti yela, ka ba daa s̄obi a n-dooli ni ba ti kpaamni ti a zugu - tirima ban kpalim nti nya duniya naari saha paari na. ¹² Dizugu, i yi teesi, ni, i ze la deede, nyin ban̄n̄ma ka di lu! ¹³ Yan nya zamsigu seem, di bu yakki n-gaari ninsaalidima n̄on nyari sea. Yedda daana n nye Naawunni, u ku kye ka zamsigu sea kan gaari ya paai ya. Halli zamsigu yi ti paai ya na, u nin b̄o s̄osea kan nin kye ka ya nyaññi.

¹⁴ Din̄n̄na, m mabiwutta, ya z̄om ka yi ba'a ni buga gyeeñ̄n̄u ni. ¹⁵ Ya nini n neaai, ka di zugu ka n t̄o'asiri lala n-tiri ya. Ya mamansi kur ban̄n̄ma n yett̄o'a maa gbinni n̄on nye seem. ¹⁶ Ti yi mari bunnyuura k̄obeaa la m-puusi Naawunni barika, pa la tin la'amni n-t̄otti Kirisita ziim la zugu? Ti mun yi zan̄ji diibu la n-ñmaari n-tiri taaba, pa la tin la'amni n-t̄otti Kirisita ningbina zugu? ¹⁷ T̄o, ka diibu yinni m be ni, ka tirim ban zoaai la'amni n-ñ̄bra, ka ti ti leebi ninvugyinni ningbina, dama ti zaa la'am n-diri diibu yinni. ¹⁸ Ya bu ya teesi Izraeli dima maa yela? Ban nye Izraeli dima duniya wa soori zugu la, niriba zaa ban la'amni m-maanni sara la, ba laa n-la'amni n-t̄otti numni maa n-ñ̄bra. ¹⁹ B̄o ka n wulisiri wa? - Ni, ba'ari numni nye seelli? bee, ni, ba'ari nye seelli? ²⁰ Ay! - amaa ba'amaanniba bu maanni Naawunni, arizimbeeri ka ba maanna. Ka m bu boori ni ya la'amni n-deaari arizimbeeri yela t̄ora. ²¹ Yeli-mañni, ya ku toaai n-nyu ti Dugma bunnyuura k̄obeaa ni, ka laa n-nyu arizimbeeri dinni m-paasi - lala ka soori. Ya ku toaai n-di ti Dugma laa ni, ka laa n-di arizimbeeri dinni ni - lala gba ka soori. ²² Bee, ti ya kye ka ti Dugma nyuuri yisigi? Ammi, ti mari yaa n-gaari u? Ay - ti ka, walla!

²³ Ni, 'M mari la seelikam yiiko.' - t̄o, amaa pa seelikam zaa m paasiri sun̄nsim. Ni, 'M mari la seelikam yiiko.' - t̄o, amaa pa seelikam zaa m paasiri niriba beesisun̄n̄u. ²⁴ Yan di kye ka s̄okam b̄o u mamman̄n̄a yela, amaa u taraana yela ka u boora. ²⁵ Ya ñ̄bma nakoosidima numkoosa zaa, amaa di boosiri numseesi yela ni ya ti nya galinsi a zugu. ²⁶ Dama di s̄obiya, ni, "Duniya wa, ni din be ka ni maa - a zaa nye la ti Dugma dinni." ²⁷ T̄o. S̄o n̄on bu niñi yedda yi ti zuusi ya u bundirigu ka ya boori kyenni, yan dima ban zaali seelli na zaa; yan di boosiri a yela ni ya ti nya galinsi a zugu. ²⁸ Amaa s̄o yi ti yeli ya, ni, "Ba'ari numni n̄n̄a.", din̄n̄na yan di di, ninvuḡs̄o n̄on yeli ya lala maa zugu, ni yan ku ti galim s̄o sufu ni teesa zugu. ²⁹ - T̄o, lala nira maa sufu ni teesa yela ka n t̄o'asiri maa, pa ya mamman̄n̄a dina. Mani n su m mamman̄n̄a yela, ka dizugu n ku kye ka s̄o zan̄ji u sufu ni teesa n-galim ma ka di mugs̄i ma. ³⁰ N yi puusi Naawunni ka di diibu maa, ba ya niñi la wula n-galim ma, diibu wa zugu? - dama m pun puusi Naawunni di zugu. ³¹ Dizugu ya yi diri diibu, bee, n-nyuuri bunnyuura, bee, ya yi niñi seelli zaa, ya kye ka ya tumni lala n-tiri Naawunni gyirima. ³² Yan di kye ka s̄o s̄o burigi n-lu ya yela zugu - pa Izraeli dima, bee ban pa Izraeli niriba, halli Naawunni niriba gba. ³³ Lala ka man moora, ni n kye ka s̄okam sufu maai n yela zugu. M bu boori m mamman̄n̄a anfaani yela, see din mari anfaani n-tiri s̄okam - di nye la: ni, ba nya tuliginsim.

11 Ya d̄oli n soori maa, hoo man gba d̄oli Kirisita Masiya soori seem la.

² T̄o: ka m pe'ari ya, dama ya teaari n yela sahakam ka kpalim n-d̄oli wulisigu maa zaa, hoo man daa zaali ya seem la. ³ Amaa m boori ni ya ban̄ji, ni, d̄oppa saani s̄okam zaa zuguraana n nye Kirisita Masiya, p̄'a mun zuguraana nye la u sira, hoo Kirisita zuguraana n̄on

nye Naawunni. ⁴ Ɔɔɔ ɔɔ ɔɔ pili u zugu ka susiri Naawunni, bee, n-t'asiri anabitiri yettɔ'a, di daama diisiri u maŋɔ vi. ⁵ Amaa pɔ'asɔ ɔɔ ɔɔ mun bu pili u zugu ka susiri Naawunni, bee, n-t'asiri anabitiri yettɔ'a, lala pɔ'a diisiri u maŋɔ vi. U yi ti ninji lala, di ɔmanni la hoo ɔɔ laa m-puni u zugu ka doaa ni zugkoaa n-t'asira. ⁶ Dama pɔ'a yi ku sakki, ni, u ɔɔɔ u zugu, dinɔɔna ɔɔ kyeema, bee, m-puni ka doaa n-zaani zugkoaa. Ka lala mun yi nye la vi, dinɔɔna see ka u ɔɔɔ u zugu. ⁷ Doo bu sum ni u pili u zugu, dama Naawunni ɔmaari n nye u, n-tisiri Naawunni gyirima; pɔ'a mun tisiri doo maa gyirima. ⁸ Dama ba daa bu zaŋɔ pɔ'a m-maali doowa, amaa ba daa naam doowa pɔi ka naayi yiisi pɔ'a u saani na. ⁹ Dizugu pa pɔ'a zugu ka doo daa be ni, amaa doo maa zugu ka ba daa maali pɔ'a maa. ¹⁰ Dinɔɔna see ka pɔ'a maa ɔɔɔ u zugu suŋɔ, ban su u fukumsi zugu, ni malaakadima la zugu. ¹¹ Ni dinɔɔ zaa, ti Dugma saani pɔ'a pa u ɔɔɔ ka kye doowa, ka doo gba pa u ɔɔɔ ka kye pɔ'a. ¹² Ba daa naam doo ka yiisi pɔ'a u saani na, ka pɔ'a mun yi laa n-dɔ'ari doowa. Ka seelikam yi la Naawunni saani. ¹³ Ya mammalsi teesim din sumsi ni: pɔ'a yi bu pili u zugu ka susiri Naawunni - di mari soori? ¹⁴ Duniya wa beesigu kaari wulisiri ti lala - ni, doo yi mari ɔɔɔɔ'ala, di mari la vi. ¹⁵ Pɔ'a mun yi mari u ɔɔɔɔ'ala, di mari la gyirima n-ti u. Ba ti u lala ɔɔɔri ni a ti leebi ɔɔɔsuŋɔ n-ti u. ¹⁶ Ɔɔ yi ya laa n-ɔme nangbankpeemni dinɔɔ zugu, kye ka n yeli ya, ni, tiri-ma bu ɔɔli lala soori, halli ya'aseelikam Naawunni niri-ba ɔɔn la'amni n-gyeemna.

¹⁷ Ɔɔ: ka man ɔɔn ya tɔ'asi yeliseesi n-ti ya wa, di pa la pe'abu zugu ka n nin tɔ'asi. Dama yan la'am taaba sahanseaa la, di bu kye ka ya yela maa kyenni tooni: ay! - amaa a labri la nyaŋɔ. ¹⁸ Dama, daŋɔni, n wum ya lahabaari, ni, ya yi la'am taaba ni ya gyeem Naawunni, ya mari la nangbanwala - ka n sakki n sufu ni, ni, di bu ta'ari ni ya be lala. ¹⁹ Dama see ka nangbanwala be ya ni, ka lala nin kye ka Naawunni nini ɔɔn tigi seeba la yela ti yi paalu ni. ²⁰ Ɔɔ, ka dizugu ya yi la'am taaba, di pa la ti Dugma diibu ka ya dira. ²¹ Dama ya yi diri ni, ɔɔkam diri la u mammalsi diibu n-daŋɔni u taraana; ka ɔɔm mari seeba, halli ka seeba mun nyuuri nti bugra. ²² Wula? Ya ka yiya n-nin toaai n-di ka nyu a puuni, bee? Bee, Naawunni niriba gyeenɔ la'ɔŋɔ maa ka ya ɔɔsi yɔri, halli nti zeemni ban ka, ka diisiri ba vi? Ammi, n nin pe'ai ya di zugu? - Ay! n ku pe'ai ya, walla!

²³ Dama man daa deaai seelli ti Dugma saani la ka n daa zaŋɔ n-wulisiri ya: ni, yunseaa ban daa figsi ti Dugma Yisa maa, u daa daŋɔ n-zaŋɔ diibu la ²⁴ m-puusi Naawunni pe'abu n-yeli, ni, "N ningbina nɔɔ n-ti yari-ma; ya ninma lala ka teaari n yela." ²⁵ Ka ban daa di n-naai maa, u daa zaŋɔ kɔbeaa gba lala, ni, "Naawunni nangbanyinni zaalipaalli maa nɔɔ; n ziim nin maali lala zaaligu maa n-ti ya. Ya yi kur ti nyu kanɔ sahanseaa zaa, yan teaama n yela." ²⁶ Ɔɔ, ka sahanseaa kam ya yi ti di bundira wa ka nyu kɔbeaa wa bunnyuura, ya moonni la ti Dugma kum yela, halli ni u lappu na.

²⁷ Dizugu ɔɔn mi, ni, u bu ɔɔli soori, ka laa n-di bundira wa, bee, n-nyu bunnyuura wa, u galimni la ti Dugma

ningbina ni u ziim maa. ²⁸ See ka nira viisi u maŋɔ suŋɔ pɔi ka naayi di bundira maa ka nyu kɔbeaa maa bunnyuura. ²⁹ Dama nɔnkam di ka nyu ka bu baŋɔ di gbinni, ni, ti Dugma ningbina ni u ziim maa nɔɔ, di daama ɔɔ la sariya karibu m-basi u maŋɔ zugu.

³⁰ Lala zugu kye ka ya niriba pam ɔɔɔ yaa ka beera; halli ya seeba mun pun ka ni. ³¹ Amaa ti yi viisi ti mansi ka kari ti toori sariya, ba ku ti laa n-kari ti sariya n-lusi ti. ³² Amaa ti Dugma yi viisiri ti yela ka kari ti sariya, u wubsiri ti n-zaanni ti soori ni, ni lala ti kye ka ba ku la'am ti ni duniya wa dima n-kari ti sariya n-lusi ti. ³³ Ka dinɔɔna, m mabiisi, ya yi la'am taaba ni ya ti di, see ka ya guri taaba. ³⁴ Ɔɔm yi mari ɔɔ, ɔɔn dima u yiri ni pɔi, ka lala nin kye ka ya yi la'am taaba ya ku nya galinsi di zugu. Ɔɔ: n yi ti kye ya saani na, n nin laa n-wulisiri ya din kpalim la zaa.

12 Ɔɔ; ka n ya tɔ'asi Sii Kasi piini yela n-tiri ya: m mabiisi, m bu boori ni seelli ti kpalim ka ya bu baŋɔ di. ² Ya mi halli, ni, yan daa na bu ninji tuuba la, ba daa yɔmsi ya ka ya ɔɔli ba'a an bu nyaŋɔ n-t'asira. ³ Dizugu n yetti ya, ni, Naawunni Sii ɔɔn be ɔɔ saani zaa, di daama ku toaai n-yeli "Yisa baasima yɔri!" Ka di yi pa Sii Kasi maa zugu, ɔɔ mun ku toaai n-yeli, ni, "Yisa nye la ti Dugma!"

⁴ Ɔɔ: ka piini balibubalibu m be ni, amaa Sii yinni maa be ni n-tisira. ⁵ Gyeenɔ ɔɔya balibubalibu m be ni, amaa ti Dugma yinni ka ti gyeemna. ⁶ Tuma balibubalibu gba be ni, amaa Naawunni yinni maa n tumni a zaa ɔɔkam puuni. ⁷ Sii maa wulisiri u maŋɔ n-tiri ɔɔkam zaa, ni di zaa ti maali ka kyanɔ tooni. ⁸ Sii maa zugu ka ninvugɔ mari yem yettɔ'a; ka ɔɔ mun mari bamsim, lala Sii yinni maa zugu. ⁹ Ɔɔ yaasa mari la yedda lala Sii maa zugu, ka ɔɔ mun be ni ka u deaai baaridima tippu, Sii yinni maa zugu. ¹⁰ Seeba yaasa deaari la alahazibu tuma yiiko, bee, anabitiri yettɔ'a, bee, m-baŋɔ siisi yela viisigu, bee, n-t'asiri yettɔ'a balibubalibu, bee, m-baŋɔ lala yettɔ'a maa gbinni n-wulisira. ¹¹ Anɔ zaa nye la Sii yinni maa tuma, ka u mari n-tisiri u sufu ɔɔn boori seem.

¹² Di ɔmani la hoo ninsaala ningbini ɔɔn nye seem: ka nye la bunyinni, amaa ka mari la luga pam; ka luga mun zaa, halli ni an zoaai seem maa zaa, a la'amni n-ninji ningbini yinni. Ɔɔ: ka Kirisita Masiya be la lala.

¹³ Sii yinni maa zugu ka ti zaa daa su Naawunni koom, ka di daa kye ka ti la'am n-ninji ningbini yinni; halli ni ti seeba daa nye Yehudiyadima ka seeba mun daa nye Griikadima gba; ka seeba daa nye daaba, seeba mun daa su ba mansi; ti zaa daa la'am n-nyu Sii yinni maa.

¹⁴ Ɔɔ, ka ningbini muna - pa lugri yinni ɔɔɔ nla, amaa luga pam. ¹⁵ Ya bu nya? - Ɔɔ ɔɔɔri yi ti yeli, ni, "Ɔɔ, m pa la nuu, dizugu m pa ningbini maa lugri, halli fi-ij gba!", lala maa ku kye ka ka siri pa ningbini maa luginseaa. ¹⁶ Bee, ɔɔ tubri yi ti yeli, ni, "Ɔɔ, m pa la nimbiri, dizugu m pa ningbini lugri ɔɔta!", lala maa ku kye ka ka siri pa ningbini maa luginseaa. ¹⁷ Ya bu nya? - ningbini zaa yi da nye la nimbiri, ba ya ninji la wula n-wumna? Bee, ka zaa yi da nye la tubri, ba ya ninji la wula n-wumni nyuu? ¹⁸ Amaa din nye seem maa,

Naawunni daa ninji luga maa zaa la a lugri a lugri, hoo ስጋጋ Naawunni ስጋጋ boori seem. ¹⁹ Yelimaገni, a zaa yi da nya lugri yinni ኦኦኦ, yani ka ningbiገገu da ya be ni? ²⁰ Din nye seem maa, luga maa zaa ni, amaa a la'am-ni n-ninji ningbimmunni. ²¹ Nimbiri ku toaai n-yeli nuu, ni, "I ka bukaata man saani!", bee, zugu yeli ኦኦኦ, ni, "Ya ka ma bukaata!" ²² Ay! - halli luginseesi an ka yaa mari la bukaata gba. ²³ Ka luginseesi tin yetti, ni, an ka gyirima la n nye a, ana ka ti ገገsiri sunገa; ka a seesi an bu veela la, ana ka ti mari sunገa vi zugu ²⁴ - halli ka a bunveela la bu boori lala sunገsim. Amaa Naawunni ስጋጋ maali ningbiገገu seem maa, u zaገገi la gyirima n-ti luginseesi an yela bu mugsu pam la. ²⁵ Naawunni tum lala ni u ti kye ka nangbankpeemni ni walgri ka ningbiገገu maa ni, amaa ka luga maa zaa ti sunገገni m-mari taaba. ²⁶ Lugri yinni yi ti namsi, a zaa yi la'am n-namsi ni; lugri yinni mun yi nya pe'abu, sufu maari n nye di n-tiri a zaa.

²⁷ Tɔ: yarima mun n la'am n-nye Kirisita ningbiገገu, ka ya zaa yinni yinni n nye u ningbinluga. ²⁸ Ka Naawunni daa yiisi u niriba ka ba tumni tuma balibubalibu n-tiri taaba: u daa danገi n-zaali seeba ni ba ti ninji u tumudima maa; ka laa n-zaali seeba m-pa anabidima; nta karimbadima, m-paasi ban tumni alahazibu tuma, ban tibri baaridima, ban sunገገni niriba, ni Naawunni niriba toondaandima, ni ban t'asiri yetto'a balibubalibu. ²⁹ Sɔkam zaa nye la tuumu? - Ay! Sɔkam nye la anabi, bee, karimba? Sɔkam n toaai n-tumni alahazibu tuma? - Ay! di pa lala. ³⁰ M-paasi yaasa: sɔkam tibri la baaridima? Sɔkam n toaai n-t'asiri yetto'a balibu? Bee, m-banገi lala yetto'a gbinni? - Ay! ³¹ Tɔ: ka dinገገna ya booma piiniseesi an tibsala.

Halli ya kye ka n wulisi ya sɔseaa kan veeli n-gaari zaa#:-

13 N yi nyanገi n-t'asiri ninsaaliidima yetto'a kam zaa, halli ni malaakadima yetto'a gba, ka mun ka wurilim, dinገገna n ገገmanni la gbiገገa bee feerገa n-kumni yori. ² N yi ninji anabitiri, ka laa m-mari buns'ara zaa bamsim, m-mari yedda halli nti kye ka zɔya vuui m-paai seela, ka mun ka wurilim, dinገገna m pa seelli. ³ Halli n yi zaገገi n ligri ni n neema zaa n-t'ari faradima, ka laa n-zaገገi n ningbiገገu n-kye ka ba nyc ka bugum, ka mun ka wurilim, n ka anfaani anገገ zaa zugu.

⁴ Wurilim mari la sugru ni nambɔzoaa; wurilim bu zabri nyuuri; ka mun bu nyuuri bara, bee, m-mari karimbaani. ⁵ Wurilim bu tumni gyirilim; di bu boori di mammaገገa yuubu, bee, n-gye suuri yooma: wurilim bu teaari taalli n-guri ni di ti boosi. ⁶ Wurilim sufu bu maara ninvugseeba tumbeeri zugu; amaa ka mari la sufumaasim yelimaገni zaa zugu. ⁷ Wurilim ta'ari ni, m-mari yedda seelikam puuni, ka laa m-mari tama ka diri sugru seelikam puuni.

⁸ Wurilim bu naara: amaa anabitiri yela yi be ni, a nin paai a tɔriga; ka ba yi ti t'asiri yetto'a balibubalibu, ba nin naa n-sini ba noori; bamsim gba nin paai di naari. ⁹ Dama ti bamsim maa pa la bamsimunni, ka ti anabitiri gba pa la bummunni. ¹⁰ Ka din nye bummunni

deede la yi ti paai na, lala saha ka an pa bummuna la nin gaari n-naai. ¹¹ Ya bu nya? man daa nye bibila sahanseaa la, n daa mari la biilim n yetto'a puuni, ni n teesa ni n yem yela zaa ni. Amaa man daa leebi bunkurigu maa, n daa zaገገi biilim yela maa zaa m-basi. ¹² Dama pampaገገi ti nyari liisaliisa hoo mans'asi ni, amaa ka ti nin nya kasi hoo nini ስጋጋ kpa taaba, din daari maa. Pampaገገi n na bu mi yela zaa sunገa, a seesi ኦኦኦ ka m mi; amaa din daari maa n nin ti banገi di zaa kasi, hoo ban banገi ma seem la. ¹³ Dizugu an kpalim m-be ni n nye yedda, ni tama, ni wurilim, abata wa; amaa din gaari a zaa nye la wurilim.

14 Ka dinገገna ya dɔli wurilim sɔya, ka bɔ Sii maa piini; ka kan danገi tooni la nye la anabitiri yela piini. ² Dama ስጋጋ t'asiri yetto'a balibubalibu maa bu t'asiri n-tiri saaliidima, amaa Naawunni ka u t'asira. Halli sɔsɔ bu banገi a gbinni, ka u kpalim n-yetti yeliso'ara u siiya puuni. ³ ስጋጋ mun t'asiri anabitiri yetto'a maa yi t'asiri n-tiri niriba, di paasiri ba beesigu ka kpamsiri ba. ⁴ Ii - ስጋጋ t'asiri yetto'a balibu maa paasiri u maገtoori beesigu, ስጋጋ mun yetti anabitiri yela la paasiri Naawunni niriba zaa beesigu. ⁵ Tɔ, n da boori la ni ya zaa toaai n-t'asiri yetto'a balibubalibu, ka laa m-boori ni ya yetti anabitiri yela, ka lala yi sɔa. Anabi gaari ስጋጋ t'asiri yetto'a balibu, di yi pa la sɔ be ni n-wulisiri yetto'a balibu maa gbinni ka lala nin paasi Naawunni niriba beesigu.

⁶ Tɔ, m mabiisi: n yi kye ya saani na n-t'asiri yetto'a balibubalibu, n sunገገni ya la wula? Ay, zaalim! - ka di yi pa la n laa m-mari yeliso'ara kasigri, bee, bamsim yela, bee, anabitiri yela, bee, wulisigu n-ti ya na. ⁷ Halli bunseesi an ka nyɔvuri saani di kur be la lala: ya bu nya? - bunገmeera hoo yiiya bee goongyi yi bu ገገme n-gɔligi sunገa, wula ka nira ya banገi ገገmebu maa gbinni? ⁸ Ka bunseaa ban ገገmeeri m-moonni tɔppu yela la muna - ka yi bu ገገme n-gɔligi, wula ka ba ya banገi n-ninji tɔppu siri? ⁹ Ya mammansi yetto'a ni gba, ya yi bu kye ka ya yela yiiri sunገa, wula ka sɔ ya ninji m-banገi yan yetti seelli maa gbinni? Ay! - lala kur ገገmanni la yan t'asiri n-tiri pesigu. ¹⁰ Yetto'a balibu pam siri be duniya wa puuni, ka a seelikam zaa mari ka gbinni. ¹¹ Amaa sɔ yi ti t'asi n-ti ma ka m bu wum u yetto'a maa, u nin ገገsi ma, ni, tizunnira, ka man mun ገገsiri u gba lala. ¹² Tɔ: dizugu ya mansi ስጋጋ boori Sii maa piini la, ya kpaገገma n-nya an paasiri la Naawunni niriba beesigu, ka ya zaa ti kyanገi tooni. ¹³ Dinገገna, kye ka ስጋጋ t'asiri yetto'a balibu zaa la ti susiri Naawunni ni u kye ka u toaai n-wulisiri di gbinni gba. ¹⁴ Dama n yi t'asi yetto'a balibubalibu m-puusi Naawunni, n sii maa puusiri ni, amaa n yem ka anfaani di puuni. ¹⁵ Dinገገna - n ya ninji la wula? N nin zaገገi n sii maa m-puusi Naawunni, ka laa n-zaገገi n yem m-puusi u; n nin zaገገi n sii maa n-yuum yuuma n-ti Naawunni, ka zaገገi n yem n-yuumni m-paasi. ¹⁶ Bee, i yi puusiri Naawunni i sii puuni, wula ka ninvugɔ ስጋጋ be beni nin ninji m-banገi n-ninji "Am-mi!" n-ti i puusigu maa? - dama ስጋጋ bu wumni nyin yetti seelli wa. ¹⁷ Nyin ስጋጋ puusiri sunገa maa zaa yori, di ku toaai m-paasi i taraana beesigu. ¹⁸ Halli man t'asiri

yetto'a balibubalibu n-gaari ya zaa, ka m puusi Naawunni di zugu. ¹⁹ Ni di zaa yori, n yi be la Naawunni niriba sunsukkuni, m boori ni n zanji n yem n-t'asi beela ni n ti wulisi n taaba, ka di gaari n yi t'asi pam yetto'azuna ni ka ba bu wumna.

²⁰ To, m mabiisi: yan di teesiri hoo bibisi: yelibeeri zi-iyi ka ya siri nin be ni hoo bileesi, amaa yem ziiya see ka ya nin be ni hoo ninvugkura. ²¹ Di sobiya, Naawunni zaaligu maa ni, ni#:-

"N nin zanji yetto'azuna

Ni yan bu mi seeba maa yeligu

N-t'asi n-ti butiri wa niriba,

Ni di zaa ba ku wum n-ti ma.

- Lala ka ti Dugma yeli."

²² Dinjona yetto'azuna bulisiri yela n-tiri ban ka yedda la, pa ban mara; anabitiri yela mun bulisiri yela n-tiri ban mari yedda, pa ban ka. ²³ Ya bu nya? - Naawunni niriba yi la'am n-gyeemna, ka ba zaa t'asiri yetto'a balibubalibu, ka saamma bee ban ka yedda dima kpe na, ba ku yeli, ni, ya kpe la yinyaari? ²⁴ Amaa ya zaa yi t'asiri anabitiri yela ka lala nira ti kpe na, ya zaa zugu ka u nin ti banji u taalli n n-be seem, ni, ba kari u sariya ka lusi u. ²⁵ Di saha ka u nin yeli u sufu yeliso'ara an be seem zaa, ka gbaani tinja n-gyeem Naawunni ka yeli, ni, "Naawunni siri be ya saani."

²⁶ Bo n yi kpalim, m mabiisi? - Ya yi la'am taaba, sokam mari u yuumni, bee, u yeliwulisira, bee, u bunso'ara kasigri yela, bee, u t'asiri yetto'a balibu bee n-wulisiri lala yetto'a gbinni. To - ya kpanjama ya mansi n-kye ka anja zaa nin paasi Naawunni niriba beesigu. ²⁷ Seeba yi ya t'asi yetto'a balibu yela, kye ka di nye la babayi-ata koka, ka ba t'asi yinniyinni n-deaai taaba; ka laa n-kye ka so be ni n-wulisiri a gbinni n n-nye seem. ²⁸ Amaa so yi ka ni n-wulisiri a gbinni, kye ka yetto'a balibu daana sini Naawunni niriba la'anju ni, ka naayi t'asi n-tiri u manja ni Naawunni. ²⁹ Anabidima maa muna - ya kye ka ba gba ti t'asi ba niriba ayi-ata, ka ban kpalim la kpaasi ba yetto'a maa. ³⁰ Ka yetto'a yi kye so n n-ziya saani na, kye ka n n-pun t'asiri la ti t'asi n-naai pki, ka njala naayi deaai yetto'a. ³¹ Dama ya zaa nin toaai n-t'asi ya anabitiri yela n-deaari taaba yinniyinni, ka sokam bamsi ka di kpamsi ba. ³² Anabidima maa n su ba mammanja anabitiri yela fukumsi, ³³ dama Naawunni pa la n n-burimna, amaa n n-maanna.

See ka ya doli ban la'amni n-gyeemni Naawunni la zaa kaari, ³⁴ ka kye ka p'aba kpalim m-be surimm ya la'anju maa ni. Ba ka soori ni ba t'asira, see ka ba doli soori hoo zaaligu maa n n-yeli seem la. ³⁵ P'a yi boori ni u banji yetto'asea gbinni, see ka ba naayi kuli yiri ni ka u ti boosi u sira. P'a yi ti t'asiri Naawunni niriba la'anju ni, di mari la vi. ³⁶ Wula! Naawunni yeligu daa piili yarima saani, bee? Bee, ya koka saani ka di paai?

³⁷ So yi yeli, ni, u nye la anabi, bee, n n-mi Sii maa yela, di daama nin sakki, ni, man n n-sabri seelli n-tiri ya wa nye la ti Dugma zaaligu. ³⁸ So mun yi bu wumni n-tiri yeligu wa, yan di wumni n-tiri di daama gba. ³⁹ To, ka dinjona, m mabiisi, ya boom sunja anabitiri yela,

amaa ka di ta'ari yetto'a balibubalibu yela. ⁴⁰ See ka bunseelikam nin sunja ka doli soori deede.

15 To, m mabiisi, n ya teaai ya la man n n-daa mooli lahbasunju maa n-ti ya seem. Lahabaari wa ka ya daa deaai, ka lahabaari maa zugu ka ya kpalim n-ze yummu. ² Halli lala lahbasunju zugu ka ya nya tuliginsim, ya yi kpalim n-dola wulisisea man daa mooli n-ti ya la sunja. Di yi pa lala, ya yedda be la yori. ³ Lahabaari wa ka n daa deaai seeba saani ka laa n-zanji n-ti ya, ka di yetto'akpanni njaja: ni, Kirisita Masiya daa kpi ti tumbeeri zugu, hoo Litaafi maa n n-daa pun wulisi seem. ⁴ Ka di laa n-wulisi, ni, ba daa so'ai u, ni, dabsa ata daari ka u daa neaai kum ni, hoo Litaafi maa n n-daa pun wulisi seem. ⁵ Ni, u daa kye ka Siifasi Piita nya u pki, ka u nyaandoliba pii ni ayi gba daa naayi nya u. ⁶ Di nyaanja ka u daa kye ka ti mabiisi bobgu daa nya u, ka ba daa zoaai n-gaari ninvugkobsinu. Niriba wa pam na be ba nyovuya ni, amaa baseba laa n-ka ni. ⁷ Ka u daa laa n-kye ka Gyeemsi nya u, ka u tumudima zaa gba daa nya u. ⁸ Anja zaa nyaanja, u daa naayi kye ka n gba nya u, hoo ban gbirigi n-d'ai soa. ⁹ Dama mani n kpalim tumudima maa zaa nyaanja, halli m bu sum ni ba booli ma Naawunni tumu gba, dama n daa katti Naawunni niriba n-namsiri ba. ¹⁰ Amaa Naawunni piini zugu kye ka m be la man be seem; ka lala piini maa bu basi yori, dama n daa tum tuma n-gaari ba zaa - halli di pa la mani n-tumna, amaa Naawunni piini n n-mari ma n-tumna. ¹¹ To, di yi nye la mani bee bana, lala ka ti moonna, ka lala ka ya daa ninji yedda.

¹² To: ti moonni n-yetti, ni, Kirisita daa neaai kum ni; ka wula ka ya seeba yetti, ni, kum neaari ka ni? ¹³ Kum neaari yi ka ni, dinjona Kirisita daa bu neaai. ¹⁴ Kirisita mun yi daa bu neaai kum ni, dinjona ti moonni la lahabaari maa yori, ka ya yedda ninbu gba nye la yori. ¹⁵ M-paasi lala, ba nin nya ti la, ni, zirima'ariba zanji n-kyanji Naawunni yela. Dama ti yetti, ni, Naawunni n daa neaai Kirisita kum ni: amaa ban kpi la yi ku toaai n-neaaai kum ni, dinjona u daa bu neaai u. ¹⁶ Ii! - ban kpi yi ku toaai n-neaaai kum ni, dinjona Kirisita gba daa bu neaai. ¹⁷ Kirisita mun yi bu neaai kum ni, dinjona ya yedda ka gbinni ka ya na kpalim m-be ya tumbeeri ni. ¹⁸ Ka lala naa n-kye ka Kirisita niriba ban ka ni la gba baasi yori. ¹⁹ Di yi nye la: ni, ti ka tama Kirisita ni, di yi pa la duniya wa ni koka, dinjona ti wahala gaari sokam zaa dinni.

²⁰ Amaa yelimanja ka Kirisita daa siri neaai n-yisigi kum ni; u pun danji ban kpi la zaa lala - hoo ban danji n-kye naara pki ka naayi nya puri antaam maa zaa seem la. ²¹ Ya bu nya? - ninsaaliso zugu ka kum daa paai ti zaa na, ka dizugu kum ni neaari gba daa paai ti na ninsaaliso zugu. ²² Ii! - Adam zugu ka sokam kpiira; Kirisita mun zugu ka sokam nin neaai kum ni. ²³ Amaa sokam ni u saha: Kirisita danji hoo naara n n-danja seem la, ka ban pa nye la Kirisita niriba - ba saha nye la u lappu na dabsiri daari. ²⁴ Di nyaanja ka di nin naai: Kirisita nin sa'am yiiko dima ni fukumsi dima zaa yela ka kye ka ba baasi yori pki, ka naayi zanji naam maa

yela n-ninji u Ba Naawunni nuusi ni. ²⁵ Dama see ka u di naam halli nti nyanji u dindaandima zaa. ²⁶ Ka u din-daanso nti ti ya kpalim nyaanji ka u sa'am u yela nye la kum. ²⁷ Ni, "U zanji bunseelikam n-kye ka u nyanji ka su a fukumsi." To, ka nti Naawunni yi ti zanji 'bunseelikam' n-ti u, di wulisi, ni, di pa la nti Naawunni fukumsi ka u su. ²⁸ Ka Naawunni Bii maa muna - u yi ti nyanji n-naai, u mammanta gba nin kpe u Ba maasim ni, so nti zanji seelikam n-ti u ni u ti nyanji; ka lala nin kye ka Naawunni naayi leebi seelikam sokam saani.

²⁹ To: ka ba yi yetti, ni, kum ni neaari ka ni, ka ban su- uri Naawunni koom n-tiri ban pun kpi la ya ninji la wu- la? Ban kpi maa yi bu neaari fass, wula zugu ka ba su- uri koom n-tiri ba? ³⁰ Tirima muna - wula zugu ka ti diri wahala sahakam? ³¹ N kpiiri ni beoo kam - lala n siri nye di, m mabiisi - hoo man mari sufumaasim n-du- usiri m manja ya zaa yela zugu seem la, ti Dugma Yisa Kirisita saani la. ³² Halli n daa be la Efesusi timpuuni n-zabri ni mooni bunkobbeeri. To, di yi nye la kulla nin- saala beesigu wa yela zugu kaka, n ku nya anfaani di zugu. Ban kpi yi bu neaara, ni,

"Ya kye ka ti diri ka nyuura,

Dama beoo ti sa nin kpi."

³³ Yan di kye ka ba yomsa ya: ni,

"Zobeoo sa'amni la halli beesinji gba soori."

³⁴ Ya maalima n-teesi yelimanji yela, ka di laa n-tumni tumbeeri. Yaseeba be ni m-bu mi Naawunni yela. Ya vi yetto'a ka n yetti wa.

³⁵ To: di yi pa seem so nin boosi n-yeli, ni, "Kpiirma neaari la wula n-doaari na? Wula, ningbimbo ka ba ya zanji n-yisigi?" ³⁶ Nyin gyerigu wa! I yi buri bum- buriseelli, ka ku toaai m-buli na n-ninji di yi pa la ka danji n-kpi. ³⁷ I yi buri, pa kan ya buli n-yi na la ka i butta, kulla bumburli hoo kawanni, bee, kyi bum- buriseaa. ³⁸ Amaa Naawunni n yi tiri ka ningbinseaa nti boori maa; bumbutiri zaa ni ka u tisiri ka ning- binji. ³⁹ Ningbina zaa pa yummu: ninsaala ningbinji m be ni, ni bunkobri dina nti be ni, niinsi gba dina be a kaka, ni zimi gba dina. ⁴⁰ Saazugu ningbina be ni, ka kye duniya wa ni ningbina, ka a zaa mari a veelim, ka a nye la a kookooba. ⁴¹ Wuntanji mari ka veelim, ka namboaa mun mari ka dinni, ni sanjariwuusi gba mara; ka sanjariwuseaa veelim bu nmanni la ka taraana dinni.

⁴² To: ka kum ni neaari nin nye la lala. Ba zanji bun- seesi an sa'amni ni la n-s'ai, ka bunseesi an nin be ni sahakam la nin doaai na. ⁴³ Ban zeemni seelli la ka ba sa'ara, ka ka nin doaai na n-nya gyirima. Bumbursiri m butti tinji, bunkpeenji mun nin buli n-doaai na. ⁴⁴ Ba zanji duniya wa ni ningbina n-s'ara; ka ka nin neaai na hoo ningbinseaa Sii maa nti zanji nyovuri n-tiri ka maa. Duniya wa ni ninsaala ningbina siri be ni, ka ningbina laa m-be ni seesi Sii maa nti zanji nyovuri n-tisiri maa. ⁴⁵ Di sobi n-dooli, ni, "Danji nira la, Adam, daa leebi la ninsaala.", so nti vu la: halli ka Adam so naayi kye na nti leebi siiya n-tiri sokam nyovurimanji. ⁴⁶ Amaa sii maa daana daa bu danji na: ay! - duniya dinni la n daa danji n-kye na ka sii maa

daana la naayi pa. ⁴⁷ Ba daa zanji tanni m-maali danji ninsaala maa, amaa nti mun pa buyi la nti, u yi la arizana ni na. ⁴⁸ Hoo tanni daana nti daa be seem la, lala ka u duniya wa taaba gba be ni; ka arizana niriba mun be la hoo ba mun toondaana, arizana ni doo la. ⁴⁹ Dizugu ti pun mi tanni doo wa beesigu beebu, n-nmanni hoo nti nti be seem; ka lala yaasa ti nin nmanni hoo arizana doowa nti be u gba beesigu.

⁵⁰ M mabiisi, n yetti ya wa, ni, duniya wa ningbina kur nye la numni ni ziim, a ku toaai n-nya Naawunni naam beebu; halli ka kan sa'amni ni la ku toaai n-di faari kan bu naara. ⁵¹ Ya wumma! N yetti ya la yeliso'ara yela: pa ti zaasa n nin kpi, amaa ba nin takki ti zaa. ⁵² Ba nin takki ti yoomyooma, hoo nimbiri kamsigu saha. Lala saha ka ba nin kye ka kika ti kum n-wulisi duniya naari saha paari na. Dama ba nin peebi, ka ban kpi la zaa nin doaai ka ku laa n-kpi; ka tirima mun nin takki. ⁵³ See ka kan sa'amni la ti deaai beesigu din bu naara, hoo ban deaari sutura n-yeeri seem la. Ka kan kpiiri la nin deaai beesigu din bu kpiira n-yea. ⁵⁴ Lala saha maa ka kan sa'amna ka kpiiri la ti deaai kan bu laa n-kpiira n-ye, ka di siri nin ninji hoo ban daa pun sobi n-dooli seem la, ni#:-

"Ba voli kum n-nyanji."

⁵⁵ ni#:-

"Ha! Kum, i nyanjsim be la yani?

Ha! Kum, i dumpu yiiko lee?"

⁵⁶ Dama dumpu seaa kum nti mari n-dummi ti la nye la tumbeeri taalli; ka taalli maa yiiko be la zaaligu la ni.

⁵⁷ Dinnti ti puusiri Naawunni barika! Dama nti nti kye ka ti nyanji, ti Dugma Yisa Kirisita Masiiya zugu.

⁵⁸ Lala zugu, m mabiwutta, see ka ya be yummu deede; yan di be kpa, ka be kpa. Ya zanji maa ya mansi zaa n-ti ti Dugma tuma maa sahakam, dama ya mi hal- li, ni, ya yi tumni pam n-tiri ti Dugma, ya bu tumni la yori.

16 To: zanji n-kyanji toosigu n-ti Naawunni niriba la yela: man daa wulisi Galeseaa dima maa seem la, ya gba ninji maa. ² Di nye la: ni, bakwai piiligu dab- siri daari zaa, see ka ya sokam yinniyinni yiisiri beela n-zaali m-mara, hoo Naawunni nti lorigi u yela seem maa; lala nin kye ka man yi ti kye na sahanseaa la, toosigu yela ku laa m-be ni yaasa. ³ N yi ti paai na, n nin sobi gbana n-zanji a n-ti yan yiisi seeba la, ni ya pi- ini la m-paasi, ka tum ba ni ba ti zi a n-kyanji Gyerusalem. ⁴ Di mun yi sum ni man gba kyanji, ba nin beeli ma ka ti kyanji.

⁵ N yi voli Masidoonya tingbanji n-gaari, n nin kye ya saani na. Ii, n siri ya n-doli Masidoonya pi, ⁶ ka di bu ya'ai ka n ninji dabsa ayi ya saani, bee, n nin kpalim ya saani halli ni waari saha ti naai. Lala ka ya nin nyanji n-zaali ma soori ni, ni n ti kyanji n kyenni maa, di yi nye Gyerusalem bee seela zaa. ⁷ Dama m bu boori ni n nye ya ka n nba n ze saazugu ka gaari yooma; m boori ni Naawunni yi sakki, ni, n ninji la dabsa ayi ya saani. ⁸ Amaa n nin kpalim m-be Efesusi halli ni DaPis- inu Daari Pentikoosi Kyuu la saha. ⁹ Dama ba lorigi

soori n-ti ma ni n tum tunsuma pam, amaa ka niriba pam ta'ari ma di ni.

¹⁰ Timoti yi ti paai ya na, yan kye ka u be ya saani ka dabeem ka u, dama u tumni la ti Dugma tuma maa hoo man gba n̄n tumni seem la. ¹¹ Ya s̄ di zeem u. Ya zaalima u soori zugu ni sufu maasim, ka u ti labi n saani na. Dama n guri la u kyenni na, n̄n ni ti mabiisi zaa.

¹² Ti mabii Ap̄loosi n̄na - n daa susi u nimbirimoaa, ni, u kpan̄nma u man̄na n-d̄li ti mabiisi wa n-kye ya saani na; amaa u daa bu boori ni u kye na pamp̄n̄n̄, halli fiin̄: ni, u yi ti nya sahasun̄n̄, u nin kye na.

¹³ T̄: ka din̄n̄na ya ban̄n̄ma sun̄n̄! Ka z̄ deede ya yedda ni, m-mari sufukpeemni ka kpamsiri ya mansi.

¹⁴ See ka ya nin̄i bunseelli kam wurilim zugu.

¹⁵ Ma mabiisi, ya pun mi Sitefanasi yela: ni, n̄n ni u yiri dima maa daa nin̄i Yisa yedda n-dan̄n̄i Akaaya dima zaa; ka ba zikki zaa be la yedda dima la sun̄sim ni.

Dizugu ya kpan̄n̄ma ya mansi, m mabiisi, ¹⁶ ni ya wumni n-tiri lala niriba, ni ba nimmoosi tuntuntaaba zaa.

¹⁷ Sitefanasi n̄n daa paai ma na, n̄n ni F̄tunaatusi ni Akaayakusi, n sufu daa maai, dama ba nin z̄ ya zaazii maa ni, yan ka n saani maa zugu. ¹⁸ Dama ba daa labsi n sii na, ni ya gba siisi m-paasi. Yan di tam lala niriba yela.

¹⁹ Ti kpa wa mabiisi m puusiri ya ni - Naawunni niriba ban la'amni m-be ni Eseea tingban̄n̄u tinsi ni zaa. Akwila gba puusiri ya na, ni u p̄'a Prisila, ni ban la'amni ba yiri maa ni n-gyeemni Naawunni la. ²⁰ Halli ti mabiisi zaa puusira. Ya puusima taaba sun̄nasun̄n̄a ti wurilim puusigu ni.

²¹ Ya nyam s̄ppu wa - man s̄bri m-puusiri ya n toori nuu ni s̄ppu: *P̄la*. ²² S̄ yi bu wuri ti Dugma, mbusu be di daama zugu. *Marana ta!*, ni, Kyem na, ti Dugma! ²³ Ti Dugma Yisa piinisuma be ya saani. ²⁴ N wurilim be ya saani, Kirisita Yisa Masiya saani.

KORINTI DIMA

1 Man Pɔla n-sɔbri gbanɔu wa - man nɔn nyɛ Yisa Kirisita Masiya tuumu, Naawunni yuubu zugu - man ni ti mabii Timoti: ti sɔbri n-tiri ya, yan bɛ Korinti tingɔa n-la'amni n-gyeemni ti Dugma la, ni Naawunni niriba zaa ban bɛ Akaaya tingbanɔu ni. ² Ti Ba Naawunni, ni ti Dugma Yisa Kirisita, zanɔɔma u piin-isuma ni alaafɛ zaa n-ti ya.

³ Kyɛ ka ti pɛ'ai Naawunni, nɔn nyɛ ti Dugma Yisa Kirisita Ba la, ti Ba Nambɔzoaa Daana, ka nɔn Naawunni n su sufumaasim n-kpamsiri sɔkam. ⁴ Nɔna n siri kpamsiri ti sufu ti yelibɛeri zaa puuni, ka lala nin kyɛ ka ti gba nin toaai n-kpamsi ban mari yelimugsa zaa sufu, hoo tin gba nɔn daa deaai sufumaasim Naawunni saani seem la. ⁵ Hoo tin kur la'am n-diri Kirisita wahala wa, lala ka ti nin la'am n-diri u sufumaasim kpamsigu gba, halli nti yakki. ⁶ Ti yi nya toom, di nyɛ la ya sufumaasim ni ya fa-m-basi zugu; ti mun yi ti nya ti sufu kpamsigu, di bɛ la lala ka di nin kyɛ ka ya gba sufu kpamsi, halli ka ya nin bamsi sugru di zugu n-zɛ yummu, sahanseaa yan nya namsi hoo ti dina wa la. ⁷ Dizugu ti mari tama ya zugu ka ka birisigu, dama ti mi halli, ni, yan la'am n-diri ti wahala wa seem la, lala ka ya nin la'am n-nya ti sufumaasim gba.

⁸ Dama ti bu boori ni ya kpalim n-zi ti yɛla, ti mabiisi, tin nɔn daa di wahala Eseea tingbanɔu wa ni seem: ti siri daa namsi ni halli nti yakki, ka ti daa kɔnɔɔni tama zaa zanɔɔni n-kyanɔɔni ti beebu gba. ⁹ Ti daa teesiya, ni, kum kɔkɔ n kpalim ti. Amaa dinɔn daa ninɔɔni, ni di ti wulisi ti, ni, ti di ninɔɔni ti mammansi yɛdda, amaa Naawunni nɔn toaai n-neari ban kpi la. ¹⁰ U daa fa ti m-basi yelibɛeri anɔn taabu ni, ka u nin laa n-fa ti m-basi yaasa. Halli ti ninɔɔni tama, ni, u nin laa n-yiisi ti yelibɛeri ni, ¹¹ yan nɔn sunɔnɔni ti ya wunsusigu zugu la. Lala nin kyɛ ka niriba pam ti puusi Naawunni tirima zugu, dama ba nin nya Naawunni nɔn wum niriba pam wunsusigu seem la ka sunɔɔni ti di zugu.

¹² Tɔ: ka dinɔnɔna tin nyuuri bara yɛtto'aseaa zugu la nyɛ la: ni, ti sufu ni bamsim wulisi ti, ni, ti bɛ la beesisunɔnɔni duniya wa ni. Ni, di pa la duniya wa yangɔlinɔnɔni soori ka ti dɔla, amaa sɔsunɔnɔni ka ti dɔli n-tiri Naawunni kasikasi. Naawunni nɔn daa sunɔɔni ti seem la, lala ka ti bɛ ni, halli yarima saani ka ti beesigu siri daa pun bɛ lala. ¹³ Ti bu sɔbri bunseelli yan ku toaai n-karim ka banɔɔni di gbinni. Ka m mari tama, ni, ya nin banɔɔni di zaa halli ni di tɔriga, ¹⁴ dama ya pun banɔɔni ti yeliseesi gbinni. Ka lala nin kyɛ ka ya nin toaai n-nyu bara tirima zugu, hoo tin ya n-nyu bara yarima zugu seem wa, ti Dugma Yisa dabsiri daari maa.

¹⁵ N daa pun ninɔɔni yɛdda, ni, di bɛ la lala: ka dizugu n daa gbaai gbaari, ni, n ya n-danɔni n-kyɛ ya saani na pɔi, ka lala ti kyɛ ka ya nya sufumaasim buyi. ¹⁶ N daa yeli, ni, n ya n-dɔli ya saani na n-gaari n-kyanɔɔni Masi-doonya tingbanɔu ni, ka laa n-yi beni n-labi ya saani na yaasa, ka ya zaali ma soori ka n kyanɔɔni Gyuudiiya. ¹⁷ Tɔ: man nɔn daa yɛtti lala maa, n daa birisiri n-yɔmsira, bee? Bee, n daa gbaai n yɛla hoo duniya wa nira, n-yeli 'Ii!' ka labi n-yeli, 'Ay!' ¹⁸ Ay! - Naawunni nɔn nyɛ yɛdda daana zugu ka ti na zi n-yeli ya, 'Ii!' ka labi n-yeli, 'Ay!' ¹⁹ Dama Naawunni Bii Yisa Kirisita yɛla ka ti daa mooli n-ti ya - man ni Sailivanisi ni Timoti - ka nɔn mun Yisa pa la 'Ii!' ni 'Ay!' daana, amaa ka u seelikam kur sakki, ni, 'Ii!' ²⁰ Dama nangbambasiseesi Naawunni nɔn daa basi la zaa ka nɔn Yisa sakki, ni, 'Ii!' n-zaali a ni. Dizugu nɔn Yisa zugu ka ti ninɔɔni 'Ammi!' la, n-tiri Naawunni gyirima. ²¹ Tɔ: ka Naawunni n zanɔɔni tirima ni yarima gba n-zaali deede n-ti Kirisita; nɔna n daa diisi ti naam gba, ²² ka laa n-zanɔɔni u daalimni m-pa ti; ka kyɛ ka u Sii la bɛ ti sufu ni, ni di ti wulisi, ni, di zaaniya ka di siri ya kyɛ na.

²³ Ay! - di daa pa la birisigu zugu ka n daa bu kyɛ ya saani na. M boonni Naawunni ni u ti di sehara n-ti n sufu yelimanɔni yɛla: namboo zugu ka n daa bu kyɛ Korinti na, dama n daa bu boori ni ya nya yɛla. ²⁴ Pa la ti su la ya yɛdda yɛla m-mugsira, amaa tin ni yarima la'amni n-sunɔnɔni la taaba ya sufumaasim zugu; dama yɛdda zugu ka ya zɛ deede maa.

2 Dinzugu n daa teesi n-gbaai n sufu ni, ni, n bu ya kyɛ ya saani na n-laa n-nya sufusa'anɔnɔni yaasa. ² Dama man yi ti sa'am ya sufu, nɔnɔni m bɛ ni n-ya kyɛ ka man mun sufu maai? - ka di pa la man sa'am seeba sufu maa, di nyɛ la yarima. ³ N daa sɔbi lala maa, ni n ti kyɛ ka man yi kyɛ ya saani na maa, ya ku sa'am n sufu maa; dama yarima n nyɛ ban sum ni ya kyɛ ka n sufu maai. Ay! - n siri daa mari yɛdda, ni, ya zaa nin la'am n-nya n sufumaasim maa. ⁴ Dama sufusa'anɔnɔni ni beerim ni nintam zugu n daa kyɛ ka n sɔbi n-ti ya maa. Ka di pa la ni n kyɛ ka ya sufu ti sa'am, amaa ni ya ti banɔɔni man wuri ya pam seem.

⁵ Ninvugɔ nɔn daa taasi sufusa'anɔnɔni na maa, pa man sufu ka u daa sa'am amaa ya zaa sufu - bee, n tɔ'asiri lala n-yakkri sɔsunɔnɔni? ⁶ Ya daadam bɔbɔgu nɔn pun darigi u tubri seem la - tɔ di sakkiya! ⁷ Dinzugu ya kyɛri u taalli m-pɛnɔni u, ka sunɔɔni u ka u ti nya sufumaasim: di yi pa lala, di pa seem sufusa'anɔnɔni nin nyanɔni u. ⁸ Di zugu n kpamsiri ya ni, ni, ya kur kyɛ ka u banɔɔni, ni, ya wuri u ni. ⁹ Halli din daa kyɛ ka n daa sɔbi n-ti ya daa nyɛ la: ni, n ti zamsi ya yɛdda yɛla, m-banɔni

ya nin deaai n noori seelikam puuni deede, bee, ya bu ya deaai? ¹⁰ Ya yi pun kye so taalli m-ɛɛɛɛ u, man gba kye di daama taalli m-ɛɛɛɛ u: man mun daa kye taaliseaa m-ɛɛɛɛ u la - taalli yi siri daa be ni - n daa kye m-ɛɛɛɛ yarima zugu, Kirisita Masiya tooni. ¹¹ Ka di nin kye ka Sintaani ku nyanɛɛ ti. Dama ti pa la seeba ban zi u teesibeeri yela an nye seem la.

¹² To, man nɛɛɛɛ daa kyanɛɛ Tirɔ'asi tinɛɛ, ni n ti mooli Kirisita lahabasunɛɛ yela maa, n daa nya ka ti Dugma pun yoaa soori n-ti ma. ¹³ Amaa n daa na kpalim n-ka sufudoaa dama n daa bu nya m mabii Taituusi la beni. Lala zugu ka n daa kyeoosi ba ka gaari n-kyanɛɛ Masi-doonya.

¹⁴ Amaa ti puusiri Naawunni dama u sunɛɛɛ ti sa-hakam. Ka Kirisita nɛɛɛɛ nyanɛɛ zaa ka kyenni u gyirima gyingaari ni kyenni sahanseaa la, nɛɛɛɛ Naawunni n kye ka ti dɔli la Kirisita nyaanɛɛ. Halli u kye ka tirima zugu ka ba banɛɛ u bamsim maa seela zaa, hoo nyunya'asiri nɛɛɛ kpeeri yiri ya'akam zaa puuni la ka niriba zaa wumna. ¹⁵ Ii, ti siri nɛɛɛɛ la hoo Kirisita turaali n-tiri Naawunni, ka di nye la ban nyari tuliginsim maa saani, ni ban bɔrigri la gba saani. ¹⁶ Ban mun saani ti nɛɛɛɛ la kum nyupoosiri, banla saani muna ti nɛɛɛɛ la nyɔvuri nyunya'asiri. Ka nɛɛɛɛ n nin nyanɛɛ lala tumni maa? ¹⁷ Tirim bu nɛɛɛɛ daa biisi, ti bu zanɛɛ Naawunni yeligu n-diri daa n-koosiri m-boori ligri di zugu. Ay - ti tɔ'asiri yedda ni yelimaɛɛ yela: ti tɔ'asiri hoo Naawunni nɛɛɛɛ tum seeba la, ka di nye la nɛɛɛɛ Naawunni ni Kirisita tooni ka ti tɔ'asira.

3 Ammi, dinɛɛ wulisi la, ni, ti maali n-tibgri ti mansi, bee? Ti nye la seeba ban boori ni ba sɔbi gbana n-kye ka ya banɛɛ ti, fa? Bee, ya sɔbri lala gbana n-ti ti gba? - hoo seeba nɛɛɛ boori a seem la. ² Ay! Ti gbana maa n siri nye yarima: ban sɔbi gbansesi n-ninɛɛ ti sufu ni n nye ya. Sɔkam nin toaai n-karim ti lala gbana maa m-banɛɛ a gbinni nɛɛɛ seem. ³ Di kasigi n-wulisi, ni, Yisa Kirisita mammanɛɛ n sɔbi lala gbannɛɛ maa, di nye la yarima; ka tirima muna - ba tum ti ni ti mari ka na. Ba bu zanɛɛ inki n-sɔbi ka, amaa Naawunni Nyɔvuri Daana Sii Kasi la ka ba zanɛɛ n-sɔbra. Halli ba bu boaai n-sɔbi ka kuglama ni, hoo Musa zaaligu nɛɛɛ daa sɔbi seem la, amaa ninsaalidima sufu ni.

⁴ Ti yetti dinɛɛ, dama ti ninɛɛ yedda ka bu birisiri Naawunni tooni, ka di be la Kirisita zugu. ⁵ Seelli ka ti ni din nin wulisi, ni, tirim mammanɛɛ nin toaai n-tumni tuma maa. Din kye ka ti nin toaai n-tumni a maa yi la Naawunni saani na. ⁶ Nɛɛɛ Naawunni n kye ka ti sa'ai ni ti tum u nangbanyinni zaaligu sɔpaalli tuma wa. Ka ka pa la sɔseaa kan dɔli sɔppu la, amaa Sii maa soori n nye ka. Sɔppu zaaligu soori mari la kum, amaa Sii maa soori tisiri la nyɔvuri.

⁷ To; amaa zaaligurigu la muna - ba daa boaai ka n-sɔbi n-ninɛɛ kuga ni, ka ka daa mari kum na; amaa ka tuma soori daa mari gyirima pam. Halli di daa kye ka Musa nindaa la daa nya'ari nyain, ka Izraeli dima daa bu nyanɛɛ n-gɔsira. U nindaa neesim daa baligri ni; amaa di zaa yɔri, gyirima n-daa siri la. ⁸ Ka di yi be lala, gyirima pam nin ti dɔli Sii maa zaaligu soori tuma, halli

nti yakki: bee, m ma'ai ni? ⁹ Danɛɛɛ soori wa n daa kari niriba sariya n-lusi ba; halli ni di zaa yɔri, ka daa mari gyirima. Ka sɔpaalli la muna - sɔseaa kan deaai ba, ni, yelimaɛɛ dima - lala soori bu ya mari gyirima pam n-gaari ka? Ay, ka nin mara! ¹⁰ Sɔkurigu gyirima bu laa n-nɛɛɛ la gyirimamaɛɛ, dama sɔpaalli gyirima gaari ka halli nti yakki. ¹¹ Danɛɛɛ soori neesim daa baligri m-basira, halli ka di daa piili ni gyirima; dizugu sɔseaa kan kpalim m-be gyirima ni ka bu naari la mari la gyirima n-gaari ka.

¹² Lala zugu tin mari tama kanɛɛ maa zugu, ti gbaari ti mansi n-tumna, ka vi ka ni. ¹³ Tirima bu nɛɛɛɛ la hoo Musa, dama nɛɛɛɛ n daa zanɛɛ saariga n-ligi u nindaa, ni Izraeli niriba di ti nya gyirima neesim la nɛɛɛ daa baligri n-naari seem maa. ¹⁴ Amaa di zaa yɔri, Izraeli dima maa yem na kpalim n-ligi ni; ba yi kur karimni gbankurigu la, saariga maa na kpalim m-pili la ba yem. Ka bu piligi m-basi, dama Yisa kɔkɔ n nye ka piligra.

¹⁵ Halli ni zuna, ba yi ti karimni Musa zaaligu gbannɛɛ la, saariga maa na kpalim m-pili la ba yem. ¹⁶ Amaa ba nin toaai m-basi ka, hoo Litaafi la nɛɛɛ yeli Musa yela seem la, ni, "Nɛɛɛ daa ti nɛɛɛɛ n-kpa Naawunni saani maa, di saha ka saariga maa daa piligi." ¹⁷ To: ti Dugma n nye Sii maa, ka ti Dugma Sii yi be seelli zaa, beni ka sumanɛɛ nin be ni. ¹⁸ Tirima muna - ti ka saariga kan ligi ti nini: ti kur gɔsiri ti Dugma gyirima maa ka nya'asiri n-labsiri na. Di yiiri la ti Dugma, nɛɛɛ n nye Sii maa, saani na, ka takkri ti ni ti kyanɛɛ tooni n-nɛɛɛ hoo nɛɛɛ mammanɛɛ nɛɛɛ seem; ti siri yiiri la gyirima zii ni, m-paari gyirima din zoaai n-gaari lala.

4 Ka di nye la Naawunni namboo zugu ka ti tumni wa, ti ku toaai n-kye tama. ² Ay! - di pa lala. Ti za'asi yeliso'ara seesi m mari vi la, ka bu goori n-yɔm-sira, ti mun bu sa'amni Naawunni yeligu la. Amaa tin yetti yelimaɛɛ maa paalu ni maa zugu kye ka sɔkam banɛɛ ti yela sunɛɛ u sufu teesa ni, zanɛɛ n-kpa Naawunni saani. ³ Halli ni ti lahabasunɛɛ maa nɛɛɛ ligi la saariga seeba saani maa zaa yɔri, ban baasiri yɔri la saani ka ka ligi. ⁴ Dama Sintaani n kye ka duniya wa di-ma nya u n-gyeemni u, ni, ba Naawunni. U siri kye ka ban ka yedda la sufu zoomna, ka bu nyari neesimaɛɛ: lala neesim maa mun yi la lahabasunɛɛ mooligu ni na - lahabaari zanɛɛ n-kyanɛɛ Kirisita gyirima, ka nɛɛɛ Kirisita mun nɛɛɛ la Naawunni deede. ⁵ Pa ti mam-mansi yela ka ti moonna, amaa Yisa Kirisita Masiya yela, ni, u nye la ti Dugma: ka laa m-moonni, ni, tirima n nye ban gyeemni ya zaa, nɛɛɛ Yisa zugu. ⁶ Naawunni daa yeli, ni, "Kye ka neesim neaai zibsimsim ni!": to, nɛɛɛ Naawunni kye ka u neesim neaai ti sufu ni gba, ni di ti ti ti bamsim zanɛɛ n-kyanɛɛ Naawunni gyirima din be Yisa Kirisita nindaa ni la.

⁷ Ti siri mari arizikki anɛɛ zaa, amaa ti saani a be la hoo buna nɛɛɛ be sinsi puuni seem. Ka lala zugu nin wulisi yaa din zoaai pam la yela - ni, pa tirima saani ka di yi na, amaa di yi la Naawunni saani m-paai ti na. ⁸ Di mugsi ti ya'ari kam, amaa ti bu nɛɛɛ. Ti burimna, amaa ka bu basi tama. ⁹ Ba ninɛɛ ti putoo, amaa ti bu basi yɔri; ba nɛɛ ti n-lusi, amaa ti bu sa'am zaa. ¹⁰ Tin

kyenni n-goorti seem wa, sahakam ka Yisa kum yela kpalim m-be ti ningbina ni, ni lala ti kye ka Yisa nyovuri beesigu gba be ti ningbina ni, ka niriba ti nya. ¹¹ Ii - tiri-ma ban ne wa, ba kur zaŋŋi ti n-niŋi kum ziiya, Yisa yela zugu; dama lala nin kye ka ŋon Yisa nyovuri beesigu ti yi paalu, halli ti ningbina an kpiiri la puuni gba. ¹² Tɔ, ka dizugu kum tumni ti puuni, amaa yarima muna - nyovuri tumni ya puuni. ¹³ Di sɔbi n-dooli, ni, "N daa niŋi yedda; dizugu ka n daa tɔ'asi." Tɔ, ka tirima gba niŋi yedda, ka lala zugu ka ti tɔ'asira. ¹⁴ Dama ti mi halli, ni, Naawunni daa neaai ti Dugma Yisa kum ni. Ka laa m-mi, ni, ŋona n nye sɔ ŋon nin kye ka ti gba neaai, tin ni Yisa ŋon la'am m-be ni maa, ka nin taasi tin ni yarima zaa m-paai u saani na. ¹⁵ Anŋɔ zaa nye la yarima anfaani zugu; di gbinni nye la: ni, niriba pam ŋon deaari Naawunni piinisuma an zaaai nti yakki la, ba nin puusi Naawunni pampam di zugu, ka Naawunni gyirima ti paasira.

¹⁶ Ka dinŋona ti ku basi tama. Halli ni ti ningbina dɔŋŋi maa zaa yɔri, ti mun sufu ni ti maanni n-leeabri bumpaala beoo kam. ¹⁷ Yelimugsa mari ti, amaa a bu tibsaa ka a mun ku yuui. Ka anŋɔ zaa nin kye ka ti nya tibsaa ni gyirima an gaari zaa ka laa n-ka naari. ¹⁸ Ti siri bu zaŋŋi ti nini n-kpa la bunseesi an nyari la, amaa an bu nyari maa ka ti gɔsira. Dama bunseesi an nyari ni nini bu ya n-yuui, amaa an bu nyari muna - anŋɔ nin ti kpalim m-be ni sahakam.

5 Tɔ: ka ti baŋŋi ti duniya wa ningbina yela: ni, a ŋmani la hoo suga, bee, tanti leensi; ni, a yi ti wurim m-basi, sɔkam mari u dusuŋu, Naawunni ŋon mɛ seaa n-ti ti, pa ninsaala; ka lala duu maa ze la arizana ni, ka ka nin ti yuui halli saha kan ka naari. ² Tin ŋon kpalim m-be kpa wa, ti na nyuusiri ni, dama ti sufu kur boori la ti paai dupaala wa n-kpe a ni, bee, ti nya suturipaala Naawunni saani n-ye a. ³ Ya bu nya? - ti yi nya sutura n-yea, dinŋɔ wulisiri, ni, ti ku laa n-kyenni yɔri. ⁴ Tin mun na kpalim n-gbeeri kpa wa sugri la ni, ti kur nyuusiri ni ka fabinna; di pa la tin boori la ni ti kyenni yɔri, amaa tin boori ni ti ye suturiveela, bee, n-kpe ti duseesi an ze arizana ni la. Di saha ka ti bunseesi an kpiiri la nin ti basi zaa, ka nyovuri nin nyaŋŋi a zaa. ⁵ Halli lala zugu ka Naawunni daa naam ti m-maali ti siri; ka u wulisi ti lala, dama u pun daŋŋi n-zaŋŋi u Si-iyaa n-ti ti.

⁶ Tɔ: ka dinŋona ti kpamsiri ti sufu, dama ti mi halli, ni, ti yi na kpalim m-be ningbina wa puuni, di wulisi, ni, ti na ka Naawunni saani. ⁷ Pampaŋŋɔ saha ti mari yedda n-kyenna: pa ti nini ka ti mari n-nyari deede. ⁸ Ii, ti siri kpamsiri ti sufu: tin ŋon mun boori ni ti yi ningbina wa ni, ni ti ti be Naawunni saani. ⁹ Ka dinzugu ti kpaŋŋi ti mansi n-tumni din kye ka ŋon Naawunni nini tigra, halli tin be duniya wa ningbina puuni maa, bee, ti ka a ni. ¹⁰ Dama Kirisita nin ti zi u sariya karibu bimbinni zugu, ni u ti boosi ti zaa boosa zaŋŋi n-kyanŋi ti ningbina wa ni tuma, a yi ti nye bunsuma, bee, bumpoosa. Soori ka ni ni sɔ za'asi: ti sɔkam zaa nin ze u tooni n-deaai ti laara sanyoaa hoo ti tuma wa ŋon sumsi seem.

¹¹ Ka dinŋona ti mi Naawunni yela ŋon mari dabeem seem: lala zugu ka ti kpaŋŋi ti maŋŋa ni ti moonni Naawunni lahabaari n-kye ka niriba ti sakki. Ti beebu bu sɔ'ai Naawunni saani, ka ti laa m-mari tama, ni, di bu sɔ'ai ya gba sufu teesa saani. ¹² Di pa la ti maali m-boori ti tibgi ti maŋŋa ya saani yaasa; ay! - ti ya n-ti ya la soori ni ya ti nyuuri bara ti yela zugu. Ka dinŋona, ninvugseeba yi ya nyu bara zaŋŋi n-kyanŋi bunseesi an nyari wa yela, ka pa sufu ni yelimaŋŋi yela, ni ba ti zeem ya - tɔ! yan mun nin nyaŋŋi n-labsi ba lab-sisuŋu. ¹³ Ni, yinyaari mari ti - tɔ, di yi be la lala, di nye la Naawunni zugu ka ti kɔŋŋi yem. Tin mun yi nye ninvugmaŋa, di nye la yarima zugu ka ti mari ninneesim. ¹⁴ Yisa Kirisita Masiyya wurilim be ni m-mugsiri ti: ti ku toaai n-yeli seela, na'ala, ninvugyinni ŋon daa kpi n-ti sɔkam la zugu, lala wulisi, ni, sɔkam mun kpiya. ¹⁵ Ka ŋon daa kpi maa gbinni nye la: ni, ban kpalim m-be ni la, pa ba mammaŋŋa zugu ka ba be ni, amaa ŋon Kirisita zugu ka ba be ni, dama u daa kpi n-ti ba ka laa n-yisigi.

¹⁶ Ka di zugu pampaŋŋɔ zaŋŋi n-kyenna ti ku laa n-gɔsiri niriba hoo duniya wa ninsaadima maa ŋon gɔsiri ba seem m-bugsiri ba yela: halli ti yi daa gɔsiri Kirisita mammaŋŋa gɔsibu wa, ti ku laa n-niŋi lala. ¹⁷ Dinŋona ninvugsa yi be Kirisita saani, ba naam u la bumpaalli: u beesikurigu la gaariya, ka bunseelikam leebi la beesipaalli. ¹⁸ Ka anŋɔ zaa yi la Naawunni saani. U daa kye ka Kirisita zɔ ti sindaani u saani m-maali yettɔ'a zaa, ka daa laa n-zaŋŋi sindaani zoobu tuma wa n-ti ti ni ti ti tumna. ¹⁹ Ni, ŋon Naawunni daa be la Kirisita saani n-zɔri sindaani, ni u ti maali u yettɔ'a zaa n-ti duniya wa dima, ni u ku laa n-teesi ba tum-beeri yela halli beela. Ka u zaŋŋi sindaani zoobu wa yela n-ti ti ni ti ti moonna. ²⁰ Dama Naawunni tum ma, hoo ŋon tum bisɔ ni u ti mari ŋon Naawunni kukɔri n-kye na n-susira. Lala ka u tum ti zaa gba. Ti susiri niriba nimmoosi Kirisita zugu, ni, ba labi Naawunni saani na n-niŋi nangbanyinni. ²¹ Nɔn Kirisita mun daa ka bumbeseelli u ni, ka Naawunni daa zaŋŋi u n-kye ka u ti leebi bumbeoo, ka di daa nye la tirima zugu. Lala ka u daa kye ka tirim tumbeeri dima wa ti leebi yelimaŋŋi dima n-ti ŋon Naawunni.

6 Naawunni tuntuntaaba n nye ti, ka Naawunni pun zaŋŋi u piini n-ti ti, halli ka ti bu sumsi lala; tɔ, ka di zugu ti kpamsiri ya, ni, yan di kye ka Naawunni piini wa basi yɔri. ² Dama u yeliya, ni#: - "Sahasuŋu maa deede ka n daa wum n-ti ya, Halli tuliginsim dabsiri daari ka n daa suŋŋi ya." ka mani n yetti ya wa, ni, pampaŋŋɔ n nye Naawunni 'sahasuŋu' wa, ka 'tuliginsim daari' wa n nye zuna. ³ Ti bu ta'ari sɔ soori, ka lala nin kye ka ba ku galim ti tuma soori wa. ⁴ Amaa bunseelikam zaa puuni ti ya n-wulisiri, ni, Naawunni tuntumniba n nye ti. Halli di yi nye wahala diibu puuni gba, ti be la lala n-diri sugru, ni toom ni yelimugsa puuni gba. ⁵ Ba bu ti, ka kpari ti sarika duri ni; niriba mun daa zabri ti yela zugu; ti daa tumni tunkpeema, ka ganni gɔgala, ka kpalim m-be kɔm ni. A zaa puuni ka ti tumni la Naawunni tuma. ⁶ Ti

kur ze yummu Naawunni saani, m-mari yem, ni sugru, ni nirilim; ti kpalim m-be Naawunni Vuusim Kasi saani, ka wuri niriba ni yelimaṅni. ⁷ Ti mari la yelimaṅni yeligu n-tumna, ni Naawunni yiiko; ti mari ti tɔppu neema an nye la yelimaṅni dina, ka a be la ti nudirigu ni ti nuzaa ni zaa. ⁸ Anṅɔ zaa puuni ka ba pe'ari ti, ka laa n-fiilim ti; ba gyeemni ti ka laa n-zeemni ti; ba yetti, ni, ti yɔmsira, ka laa n-yetti, ni, ti tɔ'asiri yelimaṅni. ⁹ Sɔɔ bu mi ti yela, amaa ti yuuri duya; ti nye la hoo ban kpiira, ka kpalim n-neā; ba namsiri ti, amaa ti bu kpi zaa. ¹⁰ Halli ti be la sufusa'ṅṅu ni, amaa ka mari sufupeelli sa-hakam; ti be la fara ni, amaa ka kye ka daadam pam leebi la bundaandima; ti ka seela, amaa ka mari bun-seelikam.

¹¹ Ya bu nya, ti zɔdima? - ti tɔ'asi n-ti ya Kɔrinti dima wa ka bu mɔṅṅi ya, halli ti yoaai la ti sufu ni teesa n-ti ya. ¹² Di pa la ni tirima n mɔṅṅi ya ti wurilim; ay! - amaa yarima n mɔṅṅi ti ya wurilim. ¹³ Dinṅɔna see ka ya dɔli soori n-labsi n-ti ma hoo man pun tisi seem - n tɔ'asiri n-tiri ya hoo m biisi la - ka ya gba yoaai ya sufu ni teesa n-ti ma.

¹⁴ Yan di kye ka yan ni ban ka yedda la ti la'amni n-tumni hoo na'akoora ṅɔn tumni seem. Ammi, yelimaṅni ni tuppuwumni la'amni n-sunṅni taaba? - Ay! Bee, neesim ni zibsim ya ninji la wula n-la'amna? - a ku toaai, halli beela! ¹⁵ Kirisita siri ku toaai n-lɔ nang-banyinni ni Sintaani; bee, yedda daana ku toaai n-nye ṅɔn za'asi yedda ninbu la taraana. ¹⁶ Naawunni Gy-eṅṅu Yiri siri bu ṅmanni ba'ari bee bugri ṅɔn be seela. Amaa tirima n nye gyeṅṅu yiri n-ti Naawunni Nyɔvuri Daana maa. Hoo ṅɔn Naawunni daa yeliya#:-

"N nin kpe ba saani n-gbea;
Man ni ban nin kyenni n-gyinna;
N nin nye Naawunni n-ti ba
Ka ba mun nin nye n niriba."

¹⁷ Dinzugu, ni#:-

"Ya yim na ka kye ba,
n-wɔligi ya mansi m-be ya kɔkɔa.'
- Lala ka ti Dugma yetta."

Ni#:-

"Ya di siisi bunda'ariga kan kyisira,
Ka n nin deaai ya.

¹⁸ Ka n nin leebi ya Ba,
Ka yan mun nin leebi m biisi.
- Lala ka ti Dugma Yiiko Zaa Daana yetta."

7 Tɔ, m mabiwutta, ba pun basi nangbambasiri wa n-ti ti na, ka di zugu ya kye ka ti leebi Naawunni niriba kasikasi. Ka kye ka da'ari ka ti ni, ti ningbina ni ti siisi zaa; ka laa n-zɔri Naawunni, ni u ti su ti beesigu yela zaa.

² Ya ku deaai ti sunṅa? Ti bu tum sɔ taalli, ti bu sa'am sɔ soori, ti mun bu yɔmsi sɔ n-fa u. ³ Man ṅɔn yetti lala, di pa la ni n ya n-wulisi, ni, ya pa la niriba: ya siri be la ti sufu ni, halli ni tin ni yan yi la'am n-kpi, bee, ti la'am n-ne gba - ti pun yeli ya lala - bee, ti daa bu yeli? ⁴ N siri ninji ya yedda ka tɔ'asiri pam n-nyuuri bara ya zugu. N nya n sufu maasim zaa di zugu; ni ti wahala diibu zaa yɔri, n sufu peligiya pam.

⁵ Dama tin daa paai Masidoonya sahanseaa maa, ti daa bu nya vuusim, ka daa nyari yela pam ya'ari kam zaa. Daadam saani ka ti daa mari zaba, ka ti sufu puuni ka dabeem daa kur be ni. ⁶ Amaa ni di zaa yɔri, Naawunni n nye sɔ ṅɔn ṅɔsiri ban ka yaa yela n-tiri ba maasim, ka u daa maai ti sufu, ka kye ka Taituusi kye ti saani na. ⁷ Ka di pa la u kyenni na maa kɔkɔa, amaa yan ni ṅɔna ṅɔn daa mari sufumaasim ni taaba seem la zugu. U daa yetti yan boori ti yela seem la, ni yan nyari sufusa'ṅṅu seem, taalli maa zugu; m-paasi yan zanṅi ya sufu zaa n-ninji na: ka lala daa kye ka n sufu maai halli nti yakki. ⁸ Ni man daa sɔbi gbanṅu ka ya sufu sa'am maa zaa, m bu ya takki n-labi nyaṅṅa. Halli n siri daa boori ni n takki, dama n daa nya ka gbanṅu kana daa ninji ya sufusa'ṅṅu, halli ni di daa bu yuui pam gba. ⁹ Pampṅṅu muna n yi mari la sufupeelli, pa la ya sufusa'ṅṅu la zugu, amaa, ni, ya sufusa'ṅṅu daa kye ka ya takki ya sɔbeeri, ka taasi ya tooni. Naawunni zugu sufusa'ṅṅu n-daa la, ka dizugu ya daa bu labi nyaṅṅa ti tuma zugu. ¹⁰ Naawunni zugu sufusa'ṅṅu wa zugu siri kye ka ti takkri ti sɔbeeri nti nya tuliginsim, ni ti sufu ku laa m-miligi; duniya wa sufusa'ṅṅu mun taasiri ti kum ni. ¹¹ Ya bu nya Naawunni zugu sufusa'ṅṅu wa ṅɔn sunṅi ya seem? - ya boori yooma m-maali yettɔ'a maa, ka bu boori galinṅu di zugu. Ya gye la suuri n-ninji tumbetumna la, ka zɔri tumbeoo la yela dabeem; ya boori nimmoosi ni ya maai yelli maa, ni ya kari yettɔ'a maa sariya ni yelimaṅni. Bunseelli kam puuni ya daa wulisi, ni, ya yi yela wa ni, ka ka taalli di zugu. ¹² Man daa sɔbi n-ti ya na maa gbinni muna, di pa la ṅɔn daa ninji taalli la zugu, bee, ban daa tum sɔ taalli la zugu gba. Ay! - n daa sɔbi ni, ni n ti kye ka ya banṅi yan boori ti yela nimmoosi maa seem, ka di yi paalu ni, Naawunni tooni. ¹³ Dinṅɔ zaa zugu ti sufu kpamsiya.

Ka n-zanṅi m-paasi ti mammanṅa kpamsigu zugu, ti mari sufupeelli Taituusi yela zugu, dama u sufu daa maaya, yan daa ti u sufudoaa la zugu. ¹⁴ N daa pun tɔ'asi n-ti u n-nyuuri bara zanṅi n-kyanṅi ya yela, ka ya mun daa bu diisi ma vi. Tin daa yeli seelli zaa n-ti ya la daa nye la yelimaṅni, ka lala ka tin daa nyu bara seesi n-ti Taituusi ya zugu la gba siri daa ninji yelimaṅni. ¹⁵ Din paasiri u wurilim n-ti ya nye la: ni, u teaari la ya zaa ṅɔn daa wum n-ti u seem la, ni, ya daa deaai u ka zɔri dabeem pam tumbeeri la zugu. ¹⁶ N nin toaai n-ninji ya yedda zaa seelikam puuni, ka di ninji ma nya'asim pam.

8 Tɔ, m mabiisi, m boori la ya banṅi Naawunni ṅɔn daa zanṅi piiniseaa n-sunṅi Masidoonya dima maa. ² Ni, u daa kye ka ba ti zoaai zanṅi n-kyanṅi ba tisibu ziiya halli nti yakki: ni ba yelimugsa zamsigu maa zaa, ni ban be fara puuni zaa yɔri, ba pun wulisi ba sufumaasim ni ba nirilim ṅɔn nye seem. ³ Dama mani ṅṅu n-diri sehara, ni, ba daa tisi ban daa nyaṅṅi seem - halli n-yakki ba kpeṅṅu tɔriga. Ba mammanṅa yuubu ni ⁴ ka ba daa belim ti pam, ni, ti kye ka ba la'am n-tumni tunsunṅu wa. ⁵ Ba mun daa bu ninji tin daa teesi seem la, amaa ba daa danṅi n-zanṅi ba mansi n-ti la

Naawunni, ka naayi ti ti gba, Naawunni yuubu zugu. ⁶Tɔ: Taituusi daa pun danɗi m-piili lala tuma maa, ka dizugu ti daa susi u, ni, u tumma tunveelli wa n-naai yarima gba saani. ⁷Ka dinɗɗa yarima ɗɗɗɗ kur niɗni seelikam sunɗa la zugu - di yi nye yedda ni, bee yettɔ'a ni, bee yem, bee nimmoosi tumpu ni, bee wurilim ni, yan wuri ti sunɗasunɗa seem la - kur kpaɗɗa ya mansi m-moori n-niɗi sunɗa n-gba tisiri lala piini maa.

⁸Di pa la n tiri ya la wadda, amaa m boori la n zamsi ya wurilim ɗɗɗɗ paai seem n-nya, din nin kye ka n zanɗi seeba ban wuri nimmoosi maa wurilim m-ma'asiri ya dinni. ⁹Dama ya mi ti Dugma Yisa Kirisita tunsunɗu veelim ɗɗɗɗ nye seem maa: ni, u daa su arizikki zaa, amaa yarim zugu ka u daa leebi fara daana, ni lala ti kye ka ya mun leebi bundaandima. ¹⁰Ka dinɗɗa n saawara maa nɗa: ni, yarima n nye seeba ban daa piili lala yettɔ'a maa yuumni la sa; ka di daa pa la yan daa danɗi n-tum la kɔkɔa, amaa ya daa danɗi m-piili n-teesi lala tuma maa yela. ¹¹Tɔ, ka pampaɗɗɗ see ka ya tum tuma maa halli nti naai; ka lala nin kye ka ya sufu ni teesa zanɗi n-kyanɗi tuma maa, ni ya tuma maa gba, nin dɔli la taaba halli nti naai; ka ya nin tum ya marigu tɔriga. ¹²Ya bu nya? - ninvugɗɗ yi ti boori ni u tisi, piini maa deaari dɔli la ɗɗɗɗ mari seem, pa ɗɗɗɗ ka seelli la. ¹³Di pa la ni ti kye ka seeba vuusiri ka yarim mun nya mugsigu; ay! amaa ni di ti sa'asi n-ti sɔkam. ¹⁴Pampaɗɗɗ ya mara, ka seeba mun ka; ka ya nin sunɗi ba ban pɔsigi seela maa. Ban mun yi ti mara, ka ya ka, ba gba nin sunɗi ya: lala ka ya nin sa'asi taaba. ¹⁵Hoo din pun sɔbi n-dooli seem la, ni#: "Ban daa va pam la dina daa bu zoaai n-yakki, ka ban mun daa va beela maa dina n daa bu pɔsigi ba."

¹⁶M puusiri Naawunni ɗɗɗɗ daa kye ka Taituusi gba nini moaai zanɗi n-kyanɗi ya yela zugu. ¹⁷Dama ɗɗɗɗ Taituusi daa wum ti susigu maa ni sufumaasim pam, ka laa n-gbaai u kyenni ya saani na la ni u toori zigizigi boorimma nimmoosi. ¹⁸M-paasi u zugu, ti ya kye ka ti mabisɔ gba ti kye ya saani na. Nɗɗa n nye sɔ ɗɗɗɗ tumni lahabasunɗu maa tuma, ka Naawunni niriba ban la'amni lugri kam zaa ni kur pe'ari u di zugu. ¹⁹M-paasi lala, ɗɗɗa ka ba daa yiisi ni u ti dɔli ti n-sunɗi ti, tin taasi piini maa sahanseaa la; piini mun tisibu wa wulisiri ti Dugma gyirima paalu ni, ka laa n-wulisi tin boori ti sunɗi niriba nimbirimoaa seem la. ²⁰Dama ti bu boori ni sɔ galim ti zanɗi n-kyanɗi ligri pam wa yela. ²¹Dizugu ti kpaɗɗi la ti mansi n-niɗni din tu, pa la Naawunni tooni kɔkɔa, amaa saalidima tooni gba. ²²Ti laa n-ya tum la ti mabisɔ m-paasi ba zugu; ti daa pun nya ka doo wa tumni nimmoosi sahakam, ka pampaɗɗɗ u niɗi ya yedda pam, ka dizugu u ya tum n-gaari lala. ²³Taituusi muna - u nye la n tuntuntaraana ya saani. Ka ti mabiisi wa mun ze la ba taaba zaaziya, ba taaba mun n nye baseeba ban la'amni n-gyeemni Naawunni tinsi zaa puuni; ka ban laa n-nye seeba ban kye ka Naawunni nya pe'abu. ²⁴Dinzugu ya kye ka niriba wa ti banɗi ya wurilim ɗɗɗɗ nye seem, ka laa m-banɗi din kye ka ti nyuuri bara ya zugu, ka Naawunni niriba zaa ti nya.

⁹Tɔ: ka ligri toosigu n-tiri Naawunni niriba la yela muna - di pa la yelimugsa man saani ni n sɔbi di yela n-ti ya. ²Dama m pun mi halli yan boori ni ya sunɗi lala seem. Halli n pun tibgi ya yuuri Masidoonya dima saani, ni, ya Akaaya tingbanɗu dima wa n pun maali ya siri ni ya tisi ka di yuui, halli yuumni la sa. Ka ya zigizigi la yela daa kye ka ba niriba pam gbaai tuma wa m-paasi. ³Tɔ, ka dinɗɗa n tumni la ti mabiisi wa ni ba danɗi n tooni n-kye ya saani na, ni tin nyu bariseesi ya yela wa zugu ku basi yɔri. Ti daa yeli ba, ni, ya daa pun maali ya siri, ⁴ka m bu boori Masidoonya niriba ti dɔli ma na n-nya ka ya bu niɗi siri zaa. Lala nin diisi tiri-ma vi, ka laa n-diisi ya gba vi, tin daa niɗi ya yedda seem wa zugu. ⁵Lala zugu ka n daa teesi, ni, di kpa la talasi ni n kpamsi ti mabiisi wa ka ba danɗi ma na n-sunɗi ya ni ya ti se'asi ya piiniseesi yan daa pun yeli, ni, ya nin tisi la. Lala nin kye ka a siri nye la wurilim piini, pa ban mugsu ya seesi zugu.

⁶Ya teaama dinɗa: ɗɗɗɗ butti n-ya'ara ti ya n-ɗmaari ni n-ya'ara; ka ɗɗɗɗ mun n butti n-zoaara ti ya n-ɗmaari ni n-zoaara. ⁷Amaa see ka sɔkam ti tisi u sufu ɗɗɗɗ teesi, ni, u tisima seem, pa la mugsigu zugu, dama Naawunni wuri la ɗɗɗɗ tisiri sufupeelim zugu. ⁸Ka ɗɗɗɗ Naawunni nin kye ka u piini zaa paari ya saani na, ni ya ti mari yan boori seelli zaa sahakam, ka laa m-mari m-paasi ni ya ti zanɗi n-sunɗi niriba. ⁹Hoo din pun sɔbi n-dooli seem zanɗi n-kyanɗi ninvugɗɗ ɗɗɗɗ tisiri la, ni#:-

"U zanɗi piini n-wurim n-tisi fara dima,
Ka kpalim la yelimaɗni daana sahakam."

¹⁰Ka Naawunni n nye sɔ ɗɗɗɗ zanɗi bumbura n-tiri ban butti la, ka laa n-tiri bundira ni ba ti di. Ka u siri nin zanɗi bumbura n-tisi yarima, ka laa m-paasi ya antaam zaa - di nye la: yelimaɗni puuni beesigu. ¹¹Ya nin be ni hoo seeba bam mara, bunseelikam zaa puuni; ka di nin kye ka ya tisiri ya yuubu sahakam: ka lala nin kye ka ba puusi Naawunni ya tuma wa zugu, tirim mun saani. ¹²Tɔ, ka dizugu yan tumni sunɗsim wa gbinni pa la, ni, ya nin sunɗi Naawunni niriba ban pɔsigi bunseesi zii kɔkɔa, amaa ka di laa m-mari la wulisigu pam ka naayi paasiri Naawunni puusigu. ¹³Ya yi tum sunɗsim tuma wa n-naai, di nin wulisi ya beesisunɗu beebu yela. Ka niriba nin ti nya; ka pe'ai Naawunni, ni, ya deaari ɗɗɗɗ Naawunni noori n-tɔ'asiri n-wulisiri Kirisita lahabasunɗu yela yelimaɗni ɗɗɗɗ be seem. Ka din paasi lala zugu, ni, ya yiisiri ya sufu yuubu piini n-tiri ba, ni sɔkam. ¹⁴Ka ba nin laa n-susiri Naawunni n-tiri ya, ka nin boori ya yela ni nimbirimoaa, dama Naawunni ti ya u piinisuma pam gba, halli nti yakki. ¹⁵Pe'abu siri be ni n-ti Naawunni u piini tisibu zugu, halli ni tin ku toaai n-wulisi u piini wa zaa ɗɗɗɗ nye seem la.

¹⁰Man, Pɔla, n-sɔbri wa: ka n susiri ya, Kirisita sugru zugu, ni u nirilim zugu. Halli ban yetti n yela seem maa yɔri ka n susiri ya - dama ba yetti, ni, n yi be ya saani n nye la sɔ ɗɗɗɗ zɔri vi ni dabeem, amaa n yi ka ya saani muna m mari la sufukpeemni ni dablum. ²N susigu wa gbinni nye la: ni, n di kye ya saani na nti niɗi

sufukpeemni, dama n teesiri, ni, di nin kpa la talasi ni n zanji n sufukpeemni m-boosi ninvugseeba boosa; dama ba yetti, ni, man nye la so n n tuusi la toppu hoo duniya wa dima n tuusiri seem maa. ³ Ni ti be la duniya wa ni maa zaa yori, ti bu zabri hoo duniya wa toppu n tuusiri seem. ⁴ Neenseesi tin mari n-zabra maa pa la duniya wa toppu neema: ay! - a mari la Naawunni yiiko, n-nyanji n-sa'amni kpeehju ziziisi. Ti sa'amni la nangbankpeemni yela gba, ⁵ m-paasi bunseelikam zaa kan duusiri kama nja ka za'asiri Naawunni yela bamsim. Ti mun zabri ni ti ti gbaasi sufu ni teesa zaa, n-kye ka a zaa ti wum n-ti Kirisita. ⁶ Ka ya yi ti sakki wumpu n-naai, ti nin maali siri ni ti darigi ban ku wum la zaa tuba.

⁷ Ya nini n gcsiri yela ka ya teesiri, ni, a gcsibu siri wulisiri la a gbinni zaa n n be seem. Ay! - njnkam ninji yedda, ni, u nye la Kirisita nira, see ka u maali n-teesi, ni, tirim gba nye la Kirisita niriba lala. ⁸ Di yi pa seem n nin nyu bara zanji n-kyanji ti Dugma n n zanji yi-ikoseaa n-ti ti la, halli nti yakki scsunju gba; n n Naawunni siri daa zanji n-ti ti, ni ti ti duusi ya beesigu, pa ti sigsi ka. Amaa yi ku mari ma bara nyuubu wa zugu. ⁹ M bu boori di njmanni hoo man scbri n gbana wa ni n ti vclisiri ya. ¹⁰ Dama ninvugseeba ban yetti n yela, ni, n gbana n nye buntibsa ka mugsira, amaa m mammanja yi ti be ya saani sahanseaa la n nye la ninvugyori, ningbimbaliga daana; ni, "Ka u yetto'a wa muna - a ka yaa halli beela!" ¹¹ See ka lala niriba banja ma, ni, tin nye seem ti gbana scppu maa ni, sahanseaa tin ka ya saani la, lala ka ti nin nye ti tuma maa ni, sahanseaa tin be ni maa.

¹² Niriba wa n nyari ba mansi kaka, amaa tirima ku toaai n-zanji ba yela m-ma'asi ti mansi, bee n-la'am m-be ba saani. Ba zanji ba mansi yela n-zamsiri taaba; ba zanji ba mansi m-ma'asiri la taaba. Ba siri ka yem halli fiij gba! ¹³ Tirim mun ku ma'asi ti mansi n-nyu bara n-yakki din mari soori. Ti nin se'ali ti ma'asigu ni zamsigu yela ni ya'aseaa Naawunni n n zaali ti - halli nti paai ya saani na gba. ¹⁴ Ti yi daa bu paai ya na, ti barinyuubu naa n-ku doli soori; amaa di pa lala, dama ti siri daa pun danji ya saani na n-taasi Kirisita lahabsunju n-ti ya. ¹⁵ Ti mun bu yakkri n-gatti ti toriga n-nyuuri bara zanji n-kyanji ninvugseeba tuma m-paasi ti mantoori dina zugu. Amaa ti mari tama, ni, ya yedda nin zoaara, ka lala ka ti tuma zii gba nin yeligi ya saani. ¹⁶ Halli ni ti nin toaai m-mooli lahabsunju maa n-ti ya tooni sa tingbanseesi niriba. Ti bu boori ti kpe so tuma ya'ari ni n-nyuuri bara tunseesi n n pun tum n-naai la zugu. ¹⁷ Ni, "Kye ka n n ya nyu bara zaa nyuuri a ti Dugma yela zugu." ¹⁸ Di siri pa la n n pe'ari u manja la yuuri ka ba duusira, amaa ti Dugma n n pe'ai so la.

11 Ay! - Man n n to'asiri seem wa nye la gyerilim, amaa n susi ya, ni, ya di sugru n-sakki n-wum. Halli ya pun sakki lala gba. ² N gcsiri ya yela sunjan-sunja, ka a doli la Naawunni soori. Di njmani la hoo m bii n nye ya, p'asariga, ka m pun basi noori, ni, ya nin kuli sira yinni - di nye la Kirisita. Lala zugu ka m boori la

ni ba taasi ya u yiri hoo p'asarisunju n n ka galinsi.

³ Amaa dabeem mari ma, dama n teari Hawa yela, ni, waafu daa zanji u putyam n-yomsu u n-nyanji u; man mun n zori, ni, di yi pa seem ya nin burigi n-yi yelimanja scseaa yan nin mari n-doli Kirisita wa ni. ⁴ Dama so yi kye na m-moonni Yisa so yela, ka di pa la tirim Yisa wa, ya nin sakki n-deaai lala; bee, yan deaai la sis n n pa yan pun deaai Sis wa, bee, lahabsunju kan pa yan deaai sea wa, anja zaa ka ya nin sakki n-deaai lala ni nimbirimooa. ⁵ Ba yenni, ni, tuumudima tibsims daandima n nye ba, amaa m bu teesi man yela, ni, m psigi ka bu paai ban sa'ai seem maa na. ⁶ Halli ni n yetto'a pa la yetto'azulima maa zaa, man lee m-mari la bamsim. Ti daa pun wulisi anja zaa kasi n-ti ya, ka di doli la soya zaa.

⁷ Ya bu nya? - n daa sigsi m manja ni n ti duusi ya, dama n daa mooli Naawunni lahabsunju n-ti ya la yori, samni ka ni: to, taalli ka n daa tum maa? ⁸ N daa la Naawunni niriba ban be tinseesi la ni, dama n daa deaai la sunjsim ba saani ni n ti sunji ya. ⁹ Ka man n n daa be ya saani nti psigi seelli maa, n daa bu zanji n yela m-mugsi ya so; dama ti mabiseeba ban daa yi Masidoonya na la n daa tiri ma man daa psigi seelli zaa. N daa bu sakki n-kye ka n yela mugsi ya so, ka n ya kpalim m-be lala. ¹⁰ Kirisita yelimanja n n saligi m-be n saani wa n n, ya Akaaya tingbanju ni so ku toaai n-ta'ai ma bara wa nyuubu ni. ¹¹ Ka bczugu? - ni, man bu wuri ya zugu, bee? Ay! - Naawunni m mi, ni, n wuri ya!

¹² Ka dinjana n ya kpalim n-tumni la man tumni seem wa. Dama ninvugseeba m be ni ban boori ba nya soori n-zanji ba mansi n-wulisi, ni, tin ni ban sa'ai taaba: to, n tuma gbinni nye la: ni, n ti nyanji n-ta'ai ba, ba barinyuubu ziiya. ¹³ Lala niriba nye la ziri tuumudima. Ba tuma zii la muna, yelimanja ka di ni. Ba gyinni m-ma'ari ziri, ni, ba nye la Kirisita tuumudima. ¹⁴ Ka lala ka alahazibu, dama Sintaani mammanja gba ma'ari ziri, ni, u nye la malaaka neesim daana. ¹⁵ Dizugu di ka alahazibu, ni, u nyaandoliba gba yi ma'ari ziri, ni, ba doli la yelimanja nyaanja. Amaa ba naari nin nye din doli la ba tuma maa.

¹⁶ N laa n-yetti ya, ni, yan di kye ka ya so nya ma la gyerigu. Di yi pa lala, see ka ya di sugru n-deaai ma hoo gyerigu, ka dinjana n nin nyu bara beela. ¹⁷ Nyamanja bara wa ziiya, m bu to'asiri an doli la soori ti Dugma saani; n to'asiri gyerilim yetto'a. ¹⁸ Ni, niriba pam n nyuuri bara ba duniya wa yela zugu: to, lala ka man gba ya n-nyu bara. ¹⁹ Ya bu nya? - ya diri sugru n-tiri ban kchgni yem, yan mari yem pam maa zugu. ²⁰ Ninvugso yi ti zanji ya hoo u daaba n nye ya, to - ya nin di sugru n-sakki lala: so yi diri ya gba, ya nin sakki, bee, so yi fa ya, bee, so yi ti zaali u manja ya tooni, bee, so yi lobi ya tampekka - anja zaa puuni ya nin di sugru n-sakki lala. ²¹ Man muna, n daa ka yaa ni n ti tum anja zaa n-ninji ya - di yi pa seem n yaa psigri wa nin diisi ma vi. Amaa nira n n nyanji n-nyu bara see-likam zaa zugu la muna - to, man gba nin toaai n-nyu di bara: ya nyama, n siri to'asiri la gyerilim; bee m ma'ai

ni? ²² Ni, ba nye la Hibruu niriba? - tɔ, man gba. Ni, ba nye la Izraeli dima? - man gba n nyea. Ni, ba nye la Ibrahim ya'ansi? Lala ka man gba n nyea. ²³ Ni, ba tumni la Kirisita tuma? - ay! mani n gaari lala. Dama man daa tum n-gaari ba, n-kpe sarika n-gaari; ba daa bu ma, halli ka n daa ti ya kpi, ka di daa maali m-maali n-ninji ma n-gaari ba zaa. Tɔ, pa sɔ nɔn zugu n labgi yettɔ'a nɔɔa? - Ay, gyerilim n siri nye di! ²⁴ Napɔmbunu ka Yehudiyadima maa daa feebi ma kpaasa pisinaasi yinni ka ni. ²⁵ Napɔmbuta muna ka ba daa bu ma daari, ka zanji kuga n-lɔbi ma yimmu: napɔmbuta ka n daa be nyarintitaari ni ka ka sa'am n-sim teeku koom ni, halli n daa kpalim m-be teekuzulijɔni ni, n-yuui yunju n-neaa beoo nti paai zaanoori yaasa ka n naayi nya fa-m-basi. ²⁶ M be la kyenni zugu sahakam. Bunseelikam zaa ziiya ka yettɔ'abeeri yela daa ya mugi ma - n daa lɔnɔni mɔ'a ka di daa be la lala; ni fafaariba nuusi ni ka n daa nya lala, ni n toori butiri niriba nuusi ni, ni tinzundima gba nuusi ni; halli n daa be la timpuuni, bee, mooni, bee, teeku zugu gba ka di daa mugi ma; ninvugseeba daa ma'ai ziri, ni, ba n nye ti Kirisita nyaandɔlitaaba, ka daa vɔlisi ma lala gba. ²⁷ N tumni tunkara n-namsira, halli sahaseaa m bu gbisira; kɔm m mari ma, ni kɔnyuuri, ni nangbantoo; waari gba mari ma, ka n kyenni n-gyinni yɔri. ²⁸ Kan paasi anɔɔ zaasa, din mugsiri ma pam dabsa zaa la nye la: ni, n teesiri Naawunni niriba zaa yela yettɔ'a maa. ²⁹ Sɔ nin toaai m-bugsi ka man mun bu la'am m-bugsi? - ay, sɔ ka ni! Bunseelli mun nin toaai n-lusi Naawunni nira n-kpeesi u tumbeeri ni ka m bu gye suuri di zugu? - ay! di ku toaai n-ninji!

³⁰ Tɔ, ka dinɔɔna n yi ya nyu bara, see ka n nyu a man nɔn bugsi seem la zugu. ³¹ Naawunni m mi, ni, m bu ma'ari la ziri, ka u nye la ti Dugma Yisa Ba la, ka su pe'abu sahakam zaa. ³² M-paasi n namsigu la zaa zugu, man nɔn daa be Damasikusi tinja la ka Gɔmna sɔ n daa be ni, ka NaaAretasi daa zanji tinja maa fukumsi n-ti u; ka lala Gɔmna maa daa kye ka ba guri tinja maa sɔya, ni ba gbaai ma. ³³ Amaa ba daa zanji ma n-kpeesi kpangyɔkku ni, n-lɔ ka la miisi, n-dɔlisi takoro n-sigsi ma hoo guuga, tinja maa goomni nyaanja. Lala ka ba daa fa ma m-basi Gɔmna wa nuu ni, ka u daa bu nya ma, bee, n-gbaai ma.

12 See ka n kpalim n-nyuuri n bara wa. Ni anfaani seaa ka di ni maa zaa yɔri, n nin tugi m-paai zii nyaabu yela, ni ti Dugma nɔn kasigi bunseesi n-ti ma la. ² Kirisita ninvugɔ m be ni ka m mi u yela: di daama ka ba daa taasi n-duusi nti paai arizana zii buta daana ziiya. Di yuuma pii ni anaasi an gaari n-daa la; tɔ - di daa nye la u manɔoori ningbinju n daa kyanji, bee, u daa yi u ningbinju m-bakki n-kyanji, n ku toaai m-banji, kulla Naawunni m mi. ³ Ka n laa m-mi di daama yela - di daa nye la u manɔoori ningbinju n-daa la, bee, u daa yi u ningbinju m-basi maa, n ku toaai m-banji, kulla Naawunni m mi - ⁴ ni, ba daa gbaai u nti du n-kpe Naawunni zisunju, nti wum yeliseesi an ku toaai n-yeli; soori ka ni ni ninsaala ti tɔ'asi a taabu, halli beela. ⁵ Tɔ: lala doo taabu yela zugu ka n nin nyu bara;

n ku nyu bara m mammanna yela zugu, ka di yi pa la n nyu a man nɔn bugsa seem la zugu. ⁶ Halli n yi ya nyu bara, n ku tumni gyerilim di zugu, dama n ya n-tɔ'asiri la yelimanji. Amaa n nin kye ni, ni sɔ di teesi n yela pam, n-gaari ba n nin toaai m-banji a seem, ban gɔsiri n tuma ka wumni n yeligu la sahanseaa la. ⁷ Zii ni kasi-gri yela wa daa nye la alahazibu n-ti ma; dinzugu Naawunni bu boori ni karimbaani mari ma a zugu. Ka di zugu n daa nya Sintaani tuumu tuma n ningbina wa ni nti mugi ma hoo goaa nɔn yi be ni n-kusiri ma. ⁸ Napɔmbuta ka n daa susi ti Dugma, ni, u nin kye ka ka yi ka kye ma. ⁹ Amaa u daa yeli ma, ni, "M piini la be ni, halli nyin bu sumni di la, ka di nin sa'asi n-ti i. Dama n yiiko zoaari m-paari ka tɔriga n-tiri bugsim daandima maa." Dinzugu n nin maali n-nyu bara man bugsa seem la zugu. Lala nin kye ka Kirisita yiiko nin kpalim m-be n saani sahakam. ¹⁰ Dinɔɔ zugu n nin nya sufudoaa man yi bugsa sahanseaa la, ni ban tuuri ma sahanseaa, ni wahala diibu saha gba; ka laa n-nya sufudoaa namsa ni yelimugsa ni, di yi nye Kirisita zugu. Man bukki ni maa, dina ka m mari la yaa.

¹¹ Tɔ: n leebi la gyerigu ka tɔ'asi gyerilim n-naai. Yarim mun kye ka n ninji lala: yan daa yi ze n nyaanja di naa n-sɔa. Ban boonni seeba, ni, 'tumudima ban gaari zaa' la muna - halli ni man pa seelli maa zaa, m bu pɔsigi ba ni. ¹² Bunseesi an wulisiri tuumanna yela la ka n daa tumni ya saani, ana ni sugru diibu zaa: an mari alahazibu la, ni makkri yela, ni yiiko tuma nla. ¹³ Bumbo saani ka ya daa fiilim m-bu paai Naawunni niriba ban be tinseesi la zaa maa ziiya? - ni, man daa bu zanji n yela m-mugi ya la zugu? Eeh, m badima, ya kye n taal-li kanɔ m-peɔni ma! ¹⁴ Pampanɔ n laa n-ninji siri ni n ti kye ya saani na, din paasiri n kyenni buta zugu; ka kyenni wa saha gba n ku zanji n yela m-mugsiri ya. Dama di pa la m boori ya neema, bee, ya ligri, amaa ya mammansi ka m boora. Ya bu nya? - di pa la biisi n ya m-bɔ n-zaali n-ti ba badima ni ba madima, amaa ba badima ni ba madima nin bɔ n-zaali n-ti ba. ¹⁵ Dizugu n nin di man mari seelli maa zaa, halli ka seelli laa n-kpalim n saani gba, ni n ti sunji ya ya beebu ni; lala m mari sufupeelli n-ti ma. Ammi, man nɔn wuri ya pam la zugu ka yan mun wuri ma beela? - ay, lala ka soori! ¹⁶ Ni, tɔ! halli m bu zanji n yela m-mugi ya gba, amaa ni dinɔɔ zaa yɔri, man nɔn nye yɔmsa zaa daana wa, n daa yɔmsi ya n-gbaai ya. ¹⁷ Ni, ka dinɔɔna n daa tum ninvugseeba ya saani na. Tɔ! - ba sɔ n daa fa ya n-ti ma? Nɔni n-daa la? - Ay, ba sɔ zaa daa bu fa ya! ¹⁸ N daa belim la Taituusi, ni, u kye ya saani na, ka daa tum ti mabisɔ ni u dɔli u na m-paasi. Tɔ, Taituusi daa fa ya neema? - Ay! u daa bu fa. Pa Sii yinni ni soori yinni maa ka ti dɔla la - m mammanna ni ban zaa?

¹⁹ Ka dinɔɔna ya yi teesiri, ni, ti tɔ'asiri ti yettɔ'a wa ni yarima ti kari ti yelli sariya? Ay, di pa lala, n zɔsuma! Ti be la Kirisita saani ka ti tɔ'asiri Naawunni tooni. Ka tin ninji seelli zaa nye la din nin kpamsi ya. ²⁰ Dama n zɔri la dabeem, man nɔn teesi, ni, di yi pa seem n nin kye na ka ku paai ya hoo man boori yan nye seem la. Ka ya gba ku nya ma yan boori m be seem maa. Ii, dabeem

mari ma, ni, nangbankpeemni nin be ni, ni nyuuri zap-pu, ni nyigbu, ni suuri, ni wɔligri, ni nyaanzum, ni gala-gala, ni karimbaani, ni basabasa zaa tuma an bu dɔli soori. ²¹ Dabeem m mari ma yaasa, ni, n yi kye na ka Naawunni nin laa n-sigsi ma ya nini ni yaasa, ka n nin nya sufusa'anɔɔ pam ban pun tum tumbeeri la zugu, ka ba ku sakki n-takki n-yi lala yela ni. Ba tumbeeri wa be la hoo da'ari tuma la, ni zina, ni koribeeri tuma an bu dɔli soori halli zaa.

13 N kyenni kanɔɔ nin paasi buta: ni, "Yelli kam zaa nin zaani sunɔɔ, niriba ayi-ata yi di di sehara n-dɔli la taaba." ² N buyi kyenni maa saha ka n daa pun be ya saani nti danɔɔ n-yeli n yetto'a wa, ka man nɔɔ ka ya saani pampanɔɔ n ya maali n-yeli yaasa. Ni, n yi labi na n ku kye ban daa pun tum tumbeeri la, ka ku laa n-kye baseeba ban paasi ba zugu la pampanɔɔ. ³ Di gbinni nye la: ya daa boori la n wulisi ya ka ya banɔɔ, ni, Kirisita tɔ'asiri man yetto'a wa puuni. Tɔ: ya banɔɔ, ni, u pa la bumbusiga n-ti ya: ay! - u siri mari la yiiko ya saani. ⁴ U siri daa bukki ni ka ba daa kpaasi u n-tabli dɔpulli zugu; amaa ni lala maa zaa yɔri, pampanɔɔ u mari la nyɔvuri m-be ni Naawunni yiiko zugu. Lala taabu ti gba la'am u saani m-bukki, amaa Naawunni yi-iko zugu ti nin be u ni n-tumni n-tiri ya.

⁵ Ya viisim ya mansi n-nya yan be la yedda niɔbu maa ni, bee? - Ya zamsima ya mansi. Bee, ya na bu mi, ni,

Yisa Kirisita be la ya saani? Ya yi pa la seeba ban lu zamsigu ni, u be ni. ⁶ M mari tama, ni, ya nin ti banɔɔ, ni, tirima bu lu zamsigu ni. ⁷ Tɔ: ti susiri Naawunni, ni, ya ku tum din bu tu. Pa la ni niriba ti nya tirima, ni, ti nyaɔɔ zamsigu maa ni. Ay! - tin boori seem nye la: ni, yarima nin tumni din tu, halli ni tirim be la hoo ban lu zamsigu ni gba. ⁸ Dama ti ku toaai n-niɔ seelli n-galim yelimaɔni maa, see ka ti dɔli la yelimaɔni soori n-tum-na. ⁹ Ti yi ti bukki ka yan mun kpeem, ti mari sufupeel-im di zugu. Ti kur susiri Naawunni, ni, ya nin nyaɔɔ seelikam sunɔɔ. ¹⁰ Lala zugu ka n sobri anɔɔ man na ka ya saani maa, ni n yi ti kye na n ku mari kukɔri nyiim n-zanɔɔ n yiiko m-mugsiri ya. Ti Dugma zanɔɔ yiiko wa n-ti ma, ni m maali ya yela ka a kyanɔɔ tooni ka ku labi nyaanɔɔ.

¹¹ Yetto'a maa naari, m mabiisi, nye la: ni, ya kpalim sunɔɔ. Ya kye ka ya kpanɔɔ ya mansi, kye ka ya sufu kpamsi, ka mari nangbanyinni n-ti taaba, ni sufudoaa zaa. Naawunni siri nye la Sufudoaa ni Wurilim Daana, ka u nin be ya saani. ¹² Ya puusima taaba sunɔɔsunɔɔ ti wurilim puusigu ni. Tiɔɔ wa Naawunni niriba pu-usiri ya zaa na.

¹³⁻¹⁴ Ti Dugma Yisa Kirisita Masiya piinisuma be ya zaa saani, ni Naawunni wurilim, ni Sii Kasi la sunɔɔsim zaa.

GALESEAA DIMA

1 Man Pɔla n sɔbri gbarɔɔ wa n-tiri ya: mani ka ba booli ma nti leebi tuumu la, ka di daa bu yi nin-saala saani, bee, ninsaala kpaɔmantiri puuni, amaa ka yi la Yisa Kirisita Masiya saani, ni ti Ba Naawunni ɔɔn daa deaai u kum ni saani na. ² Man ni ti mabiseeba ban be kpa m-paasi n zugu n-sɔbri n-tiri yarima - ya Naawunni la'arɔɔ dima zaa ban be la Galeseaa tingbarɔɔ ni. ³ Ti Ba Naawunni ni ti Dugma Yisa Masiya nin ti ya piinisuma ni alaafɛa zaa. ⁴ Din ye n-kye ka ti tuligi n-yi zuna tumbeeri sahabeoo puuni nɔɔa#:- ɔɔn Yisa Kirisita daa zarɔɔ u marɔɔ n-tisi, ti tumbeeri zugu; ka di daa dɔli ti Ba Naawunni ɔɔn daa boori seem. ⁵ Tibgri be la ɔɔn Naawunni saani halli saha din ka tɔri-ga! *Ammi.*

⁶ Di gyeri ma pam ya yela zugu! Dama di na bu yuui ka ya zaa daa ɔmaligi n-za'asi ninvugɔɔ ɔɔn daa booli ya u saani na, u piinisuma la zugu, ka ya daa dee n-sakki n-tiri lahabasunseaa. ⁷ Yelimaɔɔni, 'lahabasunseaa' laa n-ka ni, amaa n dee n-yetti la lala, dama ninvugseeba be ni n-gyetti ya yem ka kpaɔɔni ba mansi ni ba takki Yisa Kirisita lahabasunɔɔni maa. ⁸ Amaa di yi ti nye tirima - bee, halli malaaka ɔɔn yi arizana ni na gba - n yi mooli lahabasunɔɔni n-ti ya ka ka be ka kɔkɔ ka kye tin daa mooli lahabasunseaa n-ti ya la, ɔɔn sa'amma m-basi bugum puuni halli saha kan ka naari. ⁹ Ti daa pun yeli lala, ka n laa n-yetti ya wa yaasa: nira kam yi mooli lahabaseaa n-ti ya ka ka be ka kɔkɔ ka kye yan daa pun deaai seaa maa, di daama ɔɔn sa'amma m-basi halli saha kan ka naari!

¹⁰ Kala, dinɔɔ ɔmani kaman n boori la ni ninsaalidima nini tigi ma? Bee, Naawunni nintigri ka m boora? Ni, n kpaɔɔni n marɔɔ la ni sɔkam ti barɔɔni n yela, fa! Ay! - N da naa m-boori n ninji lala, n da naa n-ku ninji Kirisita tuntumna, walla!

¹¹ Ya kye ka n yeli ya, m mabiisi, ni, lahabasunseaa man daa mooli n-ti ya maa pa la ninsaala dinni. ¹² N daa bu deaai ka sɔsɔ saani, bee, sɔ n daa zarɔɔni ka n-wulisi ma. Di daa nye la Yisa Masiya mammarɔɔni ɔɔn daa kasigi ka n-ti ma.

¹³ Ya daa pun wum sahanseaa man daa na dɔli la Yehudiyadima addiini soori la yela. Ni, n daa kur namsiri la Naawunni la'arɔɔni dima ka daa bu zɔri ba namboo, ka daa laa n-kpaɔɔni m marɔɔni n sa'am ba yela zaa. ¹⁴ N daa be la Yehudiyadima addiini soori ni nimbirimooa n-gaari n taaba maa, ka kur zarɔɔni saha n-dɔla ti yaadima addiini kaya deede. ¹⁵ Amaa Naawunni piinisuma zugu, u daa pun yiisi mani pɔi ka ba daa naayi dɔ'ai ma, ka daa ti booli ma ni n tum n-ti u. Ka sahanseaa ɔɔn daa yi ti boori maa, ¹⁶ u daa kasigi u Bii

n-wulisi ma, din ye n-kye ka n moonni yetto'amaɔa maa lahabaari n-tisi ban pa Yehudiyadima maa. Lala saha maa n daa bu kyaɔɔni ninsaalisɔ saani nti deaai noori kpaɔɔni, ¹⁷ n mun daa bu kyaɔɔni Gyerusalem nti nya tuumudima ban daa be ni n-darɔɔni n tooni tuumu tuma puuni la. Amaa n daa na'a kyaɔɔni la Arabii tingbarɔɔni la ni, ka naayi labi Damasikusi timpuuni na.

¹⁸ Tɔ: ka di daa ninji yuuma ata nyaarɔɔni pɔi ka n daa kyaɔɔni Gyerusalem nti nya Piita ni ti ti barɔɔni taaba; ka man ni ɔɔn daa be ni hoo dapii ni anu saha. ¹⁹ N daa bu nya tuumuso yaasa ka di pa ni Gyeemsi kɔkɔa, ti Dugma tunzo la. ²⁰ Man sɔbi seelli wa nye la yelimaɔɔni. Naawunni gba mi, ni, n bu ma'ari ziri! ²¹ Di nyaarɔɔni n daa kyaɔɔni la Siriiya ni Silisii tingbana ya'aseesi. ²² Lala saha maa ka Kirisita la'arɔɔni ninvugseeba ban daa be Gyuudiiya tingbarɔɔni ni la daa na zi n-nya ma. ²³ Ba daa na'a kur wumni la lahabaari, ni, "Dɔsɔ ɔɔn daa namsiri ti saha din gaari la - ɔɔna yi moonni la yedda yela pamparɔɔni, halli ɔɔn daa kur kpaɔɔni u marɔɔni ni u sa'am a m-basi la!" ²⁴ Ka dizugu daa kye ka ba daa pe'ai ka tibgi Naawunni man zugu.

2 Yuumpii ni anaasi nyaarɔɔni, man ni Baanabasi daa laa n-labi Gyerusalem, ka n daa zarɔɔni Taituusi m-paasi ka ti daa kyaɔɔni. ² Din daa kye ka n kyaɔɔni daa nye la Naawunni ɔɔn daa kasigi n-ti ma, ni, n kyema. N daa zarɔɔni n lahabasunɔɔni maa yela n-wulisi ba, Naawunni lahabasunseaa man daa moonni n-tiri ninvugseeba ban pa Yehudiyadima la. N daa wulisi lala lahabaari m mammarɔɔni, n-ti baseeba ban daa nye ninvugtibs la'arɔɔni dima puuni la kɔkɔa, dama n daa bu boori man daa pun tum tunseesi la, bee, man daa na tumni tunseesi maa, daa yi leebi tunyɔɔya. ³ Amaa n dɔlinkpeaa Taituusi, halli ni ɔɔn daa nye Griika doo maa zaa yɔri, u daa bu nya mugsi gunibu zugu. ⁴ Ay! - di daa nye la yɔmsigu dima maa zugu, baseeba ban daa ma'ai ziri, ni, ba nye la ban ninji yedda: niriba wa daa kpe ti saani na, ni ba ti sɔ'ai m-barɔɔni ti yɔlisimma yela maa - tin mari yɔlisinseaa Yisa Masiya dɔligu zugu la - dama ba daa boori la ba zarɔɔni ti n-leebi daaba. ⁵ Amaa ti daa bu kye nini n-ti ba, halli beela, ni ti ti kye ka Naawunni yelimaɔɔni lahabasunɔɔni maa kpalim m-be ya saani n-ti ya. ⁶ Amaa ninvugseeba ban daa be ni kaman zuguraandima la muna - man mun ba'a ka ba zuguraantiri yela ni, zarɔɔni n-kyaɔɔni ban daa nye seem; dama Naawunni bu gamsiri n-tibgri niriba - zugu-raandima wa daa bu zarɔɔni yelipaalseaa m-paasi ma. ⁷ Amaa ba daa barɔɔniya, ni, Naawunni daa zarɔɔni la lahabasunɔɔni mooligu n-ti ma, ni n deaai n-zarɔɔni m-moonni n-tiri ban pa Yehudiyadima maa, kaman

n-ti taaba, so ku toaai n-kpiisi ka, bee, m-paasi ka seela. ¹⁶ Tɔ; ka Naawunni daa basi nangbambasiri n-tisi, ni, 'Ibrahim nyaanɔɔ'. Litaafi bu tɔ'asiri la nyaanɔɔ dima pam yela amaa, ni, 'nyaanɔɔ' - ninvugyinni kɔkɔa. Di nye la: ni, Kirisita Masiya maa. ¹⁷ Man nɔɔ boori n yeli seem la nye la nɔɔa#: - Naawunni daa pun la la nangbanyinni yeliseaa n-ti Ibrahim ka daa basi nangbambasiri n-zaali ka. Di nyaanɔɔ di daa yuui m-paai yuunkɔbsinaasi ni pisita pɔi, ka zaaligu daa yi na. Tɔ! Lala zaaligu ku toaai n-nyanɔɔ n-sa'am danɔɔni yelli maa ka kpiisi Naawunni nangbambasiri la. ¹⁸ Dama Naawunni piini yi da dɔli fukumsi zaaligudima maa, dinɔɔna di daa bu naa n-dɔli u nangbambasiri maa yaasa. Amaa u nangbambasiri basibu zugu ka Naawunni daa zanɔɔni piini maa n-tisi Ibrahim. ¹⁹ Tɔ, ka fukumsi zaaligu maa gbinni? Ka daa paasiya, ni ka ye n-wulisi tumbeeri nɔɔni nye seela, ka laa n-wulisi, ni, ka ye m-be ni n-guusira, halli ka Ibrahim 'nyaanɔɔ' la ti yi na, ban daa basi nangbambasiri maa n-ti so la. Malaakadima saani ka lala fukumsi zaaligu maa daa paai na ka di be la sindaanzɔtta nuu ni. ²⁰ Tɔ: ka sindaani daana yettɔ'a pa la ninvugyinni kɔkɔ saani; Naawunni mun n nye yinni.

²¹ Kala, di wulisiya, ni, lala fukumsi zaaligudima maa galim la Naawunni nangbambasiri maa? Ay, halli beela! Dama ninsaala yi daa nyaanɔɔni n-deaai zaaligu seaa kan mari nyɔvuri, dinɔɔna sɔkam siri da naa n-ninɔɔni yelimaɔɔni daana, zaaligu maa zugu. ²² Amaa Litaafi yeliya, ni, duniya wa zaa be la ala'akyi tumbeeri yiiko suulinsi puuni; ka dizugu kye ka piiniseesi an be nangbambasiri maa puuni, zanɔɔni n-kpa yedda zugu la, nin nye la ninvugseeba ban mari yedda la dina.

²³ Amaa yedda saha maa nɔɔni daa na bu paai na, fukumsi zaalikpana maa daa kur guri ti kaman dansarika dima, halli ka yedda yela kyenni na ti yi paalu. ²⁴ Dinzugu zaaligu maa daa su ti yela zaa kyapi, halli ka Kirisita ti paai na, din ti ye kye ka ti yi Naawunni taalli puuni hoo yelimaɔɔni dima, ti yedda ninbu zugu. ²⁵ Pampaɔɔni yedda saha nɔɔni yi paai na wa, ti bu laa m-boori fukumsi nti su ti n-gura.

²⁶ Di nye la Kirisita Yisa yedda la zugu ka yarima zaa n nye Naawunni biisi. ²⁷ Ya ninvugseeba zaa ban daa su Naawunni koom la Yisa Masiya puuni, ya daa zanɔɔni u n-ye hoo ban yeeri sutura la. ²⁸ Ka dinzugu Yisa saani ka Yehudiyadima ni ban pa Yehudiyadima yela laa n-ka ni, bee, daaba ni ban su ba mansi yela, bee, dappa ni pɔ'aba yela - anɔɔni zaa laa n-ka ni. Ya zaasa nye la bunyinni Kirisita Yisa Masiya puuni. ²⁹ Ya yi nye la Kirisita nɔɔni su seeba, tɔ, ka dinzugu ya nye la Ibrahim nyaanɔɔni dima, ka ya nin ti deaai Naawunni nɔɔni daa basi nangbambasiseesi maa.

4 Amaa n yetti ya wa, ni, bisɔ yi di u ba faari ka na nye bipɔlli, lala saha maa u yi be la kaman daabri nɔɔni be seem la, halli nɔɔni kur su bunseelli kam maa zaa yɔri. ² Nɔɔni yi na nye bipɔlli sahaseaa maa, seeba n yi su u fukumsi ka maanni u yela kam zaa n-tiri u, halli ka u ba maa nɔɔni daa zaali sahaseelli maa yi ti paai. ³ Lala maa taabu n daa nye di n-tiri tirima, ka ti gba daa be

hoo daaba n-tisi siseeba ban su duniya wa fukumsi pɔi, ka ti daa ti zoaai na n-sa'ai m-paai niriba ni yelimaɔɔni. ⁴ Amaa nimbirimooa saha nɔɔni daa ti paai, Naawunni daa tum la u Bii na. U daa kye na kaman ninsaala ka u ma daa dɔ'ai u ni u ti be Yehudiyadima zaalikpana la suulinsi ni. ⁵ U daa ninɔɔni lala ni u ti sunɔɔni ban daa be zaalikpana maa suulinsi puuni la, ni di kye ka tirima ti leebi Naawunni biisi. ⁶ Dinɔɔni n wulisi, ni, ya siri nye la u biisi, ni, Naawunni daa tum u Biiya Sii Kasi na n-kpeesi ti sufu ni. Nɔɔni n nye Siso nɔɔni kaasiri m-boonna, ni, "**Abba!**", bee 'M Ba, m Ba!' ⁷ Ka dinzugu pampaɔɔni i laa m-pa la u daabri amaa u biiya. Ka nyin nɔɔni nye u bii maa zugu, Naawunni nin zanɔɔni nɔɔni mari bunseela ni u tisi u biisi la n-ti i.

⁸ Daadaa la ya daa na bu mi Naawunni, ka dizugu ya daa nye la daaba, halli ka ban daa su ya daa pa la Naawummaɔɔni. ⁹ Amaa pampaɔɔni, yan yipa banɔɔni Naawunni wa - bee, nɔɔni Naawunni nɔɔni banɔɔni ya yela maa - ka di kyanɔɔni la wula ka ya laa m-boori ya maali n-leebe daaba? Ammi, ya ye laa n-labi duniya fukumsi siisi wa saani? - siseeba an ka kpeenɔɔni wa, bumbugsa wa, fa! Bumbɔni taasi ka ya laa m-boori lala? ¹⁰ Ya kur dɔli la kaari sɔkurigu, zanɔɔni n-kyanɔɔni kyuusi yela, ka ya tibgri dabseesi, di gɔriseesi, ni yuunseesi, ni sahaseesi. ¹¹ Di mugsu ma pam ya zugu! Ni, ammi, di pa seem man nɔɔni daa tum tunseesi zaa n-ti ya maa basi la yɔri?

¹² M mabiisi, n belimni ya ni, ni, ya be ni hoo man be seem wa, dama man gba daa be la hoo yan be seem maa. Ya bu tum ma taaliseaa zaa. ¹³ Ya teaama man nɔɔni daa danɔɔni m-mooli lahabasunɔɔni maa n-ti ya sahanseaa la; di daa kur nye la dooru nɔɔni daa mari ma la zugu. ¹⁴ Halli ni n ningbina yela nɔɔni daa mugsu ya pam maa zaa yɔri, ya daa bu yi n nyaanɔɔni, bee, n-kari ma. Amaa ya daa deaai mani kaman yan nin deaai arizana ni malaakasɔ seem, bee, hoo yan daa deaai Yisa Masiya seem la. ¹⁵ Ya daa mari sufupeelli pam! Ka bɔni ninɔɔni? Man mammanɔɔni nin toaai n-yeli, ni, ya yi daa naa n-toaai n-fugsi ya toori nimbiya n-ti ma gba, ya daa naa n-ninɔɔni lala. ¹⁶ Tɔ, ka man yi leebi la ya dindaana, man daa tɔ'asi yelimaɔɔni maa zugu? ¹⁷ Ninvugseeba wulisi la ba wurilim n-ti ya nimmoosi, amaa ka ba sufu ni teesa bea. Ban boori ba ninɔɔni ya seem kur nye la, ni, ba wɔligi ya ka kye ma, din nin kye ka ya gba wurilim nimmoa ti leebi ba dinni. ¹⁸ Tɔ, di sumsi ni ya mari wurilim ni nimbirimooa, kan nin mari gbinni din veela: ka mari lala saha kam zaa, ka pa la man nɔɔni yi ti be ya saani maa kɔkɔa. ¹⁹ M bisuma! Kaman pɔ'a nɔɔni yi be dɔ'am beerima puuni seem la, lala taataabu beerima ni ka m be ni n-tiri ya, ka n guusiri halli ni Kirisita Masiya ti kye ya saani na nti be ya ni. ²⁰ N daa kur boori la n da be ya saani pampaɔɔni, din da naa n-kye ka n takki man nɔɔni tɔ'asiri seem n-tiri ya. Di mugsu ma pam ya zugu!

²¹ Kye ka n boosi yarim ninvugseeba ban boori ba be zaaligu suulinsi ni la: ya daa bu wum fukumsi zaaligudima maa nɔɔni wulisi seem, bee? ²² Dama di sɔbi n-dooli, ni, Ibrahim daa mari la bidibsi ayi; ka yinni daa nye daabpɔ'a biiya, ka nɔɔni mun daa nye birikyimpɔ'a

biya. ²³ Ba daa kur dɔ'ai u biso ŋɔn daa nye pɔ'adaabri bii maa la hoo pɔ'a ŋɔn kur dɔ'ari bii kam zaa seem maa; amaa u biso ŋɔn daa nye birikyimpɔ'a la bii maa ŋɔna, ba daa dɔ'ai ŋɔnla Naawunni nangbambasiri basibu puuni. ²⁴ Yetto'a wa nye la hoo yetto'anyesa, ka a mari la gbinni n-tiri ya: pɔ'aba ayi wa zɛ la nangbanyin-ni loobu yetto'a ayi zaani. Pɔ'aso ŋɔn daa dɔ'ai biisi daabtiri puuni la nye la Hagaara, ŋɔna n zɛ Sainayi zoori la zaani. ²⁵ Tɔ: Sainayi zoori wa zɛ la Arabii tingbanŋu la ni - Hagaara nla. Ka ka mun zɛ la Gyerusalem tinŋa zaani - pampaŋŋ Gyerusalem la - dama ŋɔn Hagaara daa nye la daabri, ka Gyerusalem wa niriba kur bɛ la daabtiri ni. ²⁶ Amaa arizana ni Gyerusalem la su ka maŋŋa; ti ma maa nla. ²⁷ Dama Litaafi yeliya, ni#:-

"Nyin pɔ'akundɔ'ara wa,

Na kur mari sufupeelim!

Kaasima ka tasiri ni sufumaasim,

Nyin ŋɔn na zi n-nya bidɔ'am beerim!

Pɔ'aziilingŋa nin ti mari biisi pam

n-gaari pɔ'aso ŋɔn bɛ doo yiri."

²⁸ Yarim muna, m mabiisi - ya yi nye la Naawunni biisi nangbambasiri basibu zugu, kaman Yisahaaku gba ŋɔn daa nye Ibrahim biya seem la. ²⁹ Lala saha maa ka biso ban daa dɔ'ai kaman pɔ'a ŋɔn kur dɔ'ari seem maa daa ninji la alaka n-ninji biso ban daa dɔ'ai Naawunni Sii nangbambasiri puuni la; ka pampaŋŋ di kur nye la lala taataabu maa. ³⁰ Amaa wula ka Litaafi yetta? - Ka yeliya, ni, "Karim pɔ'adaabri maa ni u bii la m-basi kpaŋŋa; dama pɔ'adaabri bii maa bu ti ye la'am birikyimpɔ'a bii maa saani n-di ba ba maa faari." ³¹ Ka dinzugu, m mabiisi, tirim pa la pɔ'adaabri la biisi amaa ti lee n-nye la birikyimpɔ'a maa biisi.

5 Yɔlisimma nye la ti dinni, Kirisita Masiya ŋɔn daa yɔlisi ti ni! Dinzugu ya zaanma kaman birikyindima ban su ba mansi, ka di laa n-zanŋi ya mansi n-leebi daaba yaasa.

² Ya wumma! Man Pɔla n yetti ya wa, ni, ya yi sakki ka kye ka ba guni ya, dinŋɔna Kirisita ka bukya n-ti ya halli beela. ³ M-paasi yaasa, man laa n-yetti ya, ni, dɔso ŋɔn sakki ka kye ka ba guni u, see ka u dɔli la fukumsi zaalikpana la zaa. ⁴ Yarima ban boori ya yiisi ya taalli Naawunni saani zanŋi n-kyanŋi fukumsi zaaligudima dɔligu zugu la, ya wɔligri ya mansi ka kye Masiya. Ya ku laa n-nya anfaani Naawunni saani. ⁵ Amaa tirim ŋɔna, ti mari tama, ni, Naawunni nin yiisi ti taalli u saani; dinŋɔ ka ti guusira ti yedda ninbu zugu, Naawunni Vuusim Kasi la puuni. ⁶ Ka tin ni Yisa yi la'am n-ninji yinni, so yi guni, bee, u bu guni, a zaa ka yaa halli beela; kulla yedda mara, din mun tumni wurilim zugu.

⁷ Ya daa tumni la din tuusi! ŋɔni n ta'ai ya ni ya di laa n-wum n-ti yelimaŋni maa? ⁸ Di siri pa Naawunni ŋɔn daa booli ya la n-ta'ai ya lala! ⁹ Ni, "Di kur nye la dabina beela kɔkɔ zugu ka boroboro pitta." ¹⁰ Amaa man ninji ya yedda ti Dugma zugu, ni, ya gba nin sakki lala. Tɔ: ninvugso ŋɔn kyirimni ya wa muna - di daama yi nye la so zaa, u tumbeeri taalli nin kpalim n-dɔli u. ¹¹ M mabiisi, amaa man ŋɔna - ni, n na kur kpalim n-gyinni

m-moonni, ni, gunibu nye la bunseela din kpa talasi: tɔ, ka di yi bɛ la lala, wula zugu ka n laa m-bɛ galinsi ni wahala puuni? Dama man yi siri moonni lala, Yisa kum dɔpulli yela ku laa m-bɛ n saani ni ba ti yaai ma di zugu. ¹² Ban kyirimni ya muna - man teesa puuni, ba yi boori lala taabu yela, see ka ba foaai ba lana m-basi!

¹³ M mabiisi, yarima ŋɔna - ba daa booli ya yɔlisimma zii na, ka mugsigu zaa ka ya saani. Amaa yan di kye ka mugsigu kaalinsi din bɛ ya saani wa leebi soori n-ti ya, ka ningbina ni kɔribeeri ti deaai ya beebu zaasa. Amaa ya lee n-kye ka di nye la wurilim zugu ka ya tumni n-tiri taaba. ¹⁴ Dama fukumsi zaaligudima maa la'am n-ninji zaalikpanni yinni, ni#:- "Wuri i taraana hoo nyin wuri i mammaŋŋa seem la." ¹⁵ Amaa ya bɛ ni hoo mooni bunkɔbri, ka dumni taaba m-paari taaba dansi; ya banŋma, miri ka ya ti sa'am taaba n-naai zaa zaa.

¹⁶ Man ŋɔn yetti seem nŋa#:- ya kye ka Sii Kasi maa wulisiri ya ya beebu zaa soori, ka ya ku tum la ninsaala kɔribeeri boorimma tuma. ¹⁷ Dama ninsaala kɔribeeri ŋɔn za'asiri bunseela ka Siiya Kasi boora, ka Siiya Kasi mun ŋɔn bu boori bunseelli la ka kɔrisi gba boora. Soya ayi wa mari taaba dimni, ka dinŋɔ wulisira, ni, ya ku toaai n-ninji yan boori seem. ¹⁸ Ka ya mun yi dɔli la Sii Kasi maa wulisigu la, dinŋɔna ya ku laa m-bɛ fukumsi zaaligudima maa suulinsi ni. ¹⁹ Ninsaala kɔrisi tuma ŋɔn bɛ seem kur yi paalu ni. Zina da'ari tuma n nye a, ni kyɔ'ansi beebu, ni ban bu mari ba mansi sunŋa tuma zaa: ²⁰ m-paasi buga gyeenŋu, ni soo, ni ti-ima tuma. Niriba leebri la dindaandima ka zabri taaba; ba zabri zinyuu, ka kye ka ba suuri yisigra, ka mari tumbeeri teesa ni ba ti duusi ba mansi. Ba laa m-boori wɔliginsim. ²¹ Halli ba zabri nyuuri; ka laa n-nyuuri daam m-bugra; ka tumni tunkya'ama, ni tumbeeri wa taabu baligu kam zaa. N yetti ya ni, kaman man daa pun danŋi n-yeli ya seem la: ni, ban kam zaa bɛ anŋɔ taataabu beesigu maa ni ku ti di Naawunni naam faari.

²² Amaa Siiya Kasi beebu ni bɛ la hoo tiseaa kan wanni walisuma: wurilim, ni sufupeelim, ni sufudoaa n-nye a, m-paasi sugru, ni nirilim, ni tunsuma tumpu, ni yedda ninbu. ²³ Niriba sigsiri ba mansi, ka mari ba mansi sunŋa. Zaaliseseaa ka ni n-galimni yela wa taataabu.

²⁴ Ka ban kam zaa nye la Kirisita Yisa dina pun zanŋi ninsaatiri teesa n-kpaasi n-tabli dɔpulli zugu n-ku - ana ni kɔribeeri boorimma zaa. ²⁵ Siiya Vuusim Kasi maa tiri ti la nyɔvuri; see ka u laa n-su ti nyɔvuya maa soya zaa gba. ²⁶ Faasee ka ti kye ti karimbaani m-basi; ka ti di laa n-yisigri taaba sufu, n-zabri nyuuri ni taaba m-paasi.

6 M mabiisi, so yi tumni taalli ka ya banŋi lala, see ka yarima ban mari Siiya Kasi maa nin zanŋi u n-zaali n-wulisi u din tu; amaa faasee ka ya ninji lala maa baalimm baalimm. Nyin gɔsim i mammaŋŋa sunŋa, din nin kye ka nyin gba di kpe zamsigu puuni. ² Ya sunŋma n-zi taaba zitibsa, ka ya yi tumni lala, ya nin dɔlisi Kirisita Masiya zaaligudima zaa. ³ So yi teesi, ni, u nye la bunseelli ka mun siri pa bunseelli, di daama kur yɔmsiri la u mammaŋŋa. ⁴ Kye ka sokam zaa zamsi m-banŋi u mammaŋŋa tuma an nye seem; an dee n-yi nye la bunsuma, dinŋɔna u nin toaai n-nyu

bara di zugu: ka mun ku zaŋŋi u yela n-ŋmamsi u taraansɔ gba ŋɔn tum seela. ⁵ Dama sɔkam zaa ziiri la u mammantoori ziiri. ⁶ Ba yi zaŋŋni Naawunni lahaba-suŋŋu maa n-wulisiri sɔa, ŋɔn purigma u bunsuma n-tisi u karimba maa. ⁷ Yan di yɔmsiri ya mammansi, ka Naawunni pa la ban niŋni sɔ ansarisi; ka nira yi buri bunseela, ana ka u nin ti kyɛa. ⁸ Sɔ yi buri ningbina kɔrisi beesigu bumbura, u nin ti nya sa'aŋŋu antaam di zugu; u mun yi buri la Siiya Kasi bumbura, lala nin kyɛ ka u ti nya nyɔvuriseaa kan ka naari. ⁹ Dizugu ti di kyɛ ka ti gyɛ tunsuma tumpu zugu; ka ti yi bu kyɛ tuma maa m-basi, saha kyɛnni na ka ti nin nya ti antaam. ¹⁰ Ka dinzugu, soori ŋɔn kur yoaa n-ti ti maa zugu, faasee ka ti tumni suŋŋa n-tiri sɔkam zaa, ka di mun di tam la ti yiri dima maa ban nye yɛdda niŋniba la.

¹¹ Kur gɔsima man ŋɔn zaŋŋi n mammantaŋŋa nuu n-sɔbri bakyi kɔbkarakara seem n-ti ya na#:-

¹² Ninvugseeba ban kur mugsiri ya ya gunibu zugu maa n nye ban kur boori ni ba wulisi ba mansi ka nyu kafuga zaŋŋi n-kyanŋi ningbina yela. Ban niŋi seem

gbinni kur nye la, ni, din nin kyɛ ka niriba ku namsi ba Kirisita dɔpulli maa zugu. ¹³ Halli ninvugseeba ban guni maa bu wumni n-tiri fukumsi zaaligudima maa; ba boori la ya guni ka ba yi nyu bara, ni, ya daa wum n-ti ba zaŋŋi n-kyanŋi ningbina yettɔ'a wa yela. ¹⁴ Amaa man ŋɔna, m bu boori n nyu la bara bunseelli kam zugu, di yi pa la ti Dugma Yisa Masiya dɔpulli la zugu kɔkɔa. U dɔpulli wa zugu ka duniya wa nye la bunkpi-iŋŋu n-ti ma, ka man gba nye bunkpi-iŋŋu n-ti duniya. ¹⁵ Di pa la mugsigu kaman nira guni, bee, u bu guni; din kur mugsiri nye la i kur maali n-niŋi bumpaalli.

¹⁶ Ninvugseeba ban kur dɔli soori wa, alaafɛ ni sufudoaa nin bɛ ba saani: halli ka laa m-bɛ niriba zaa saani ban nye Izraeli dima halaali n-ti Naawunni la!

¹⁷ Din baasi nyaanŋa: sɔ di laa n-ti ma yelimugsa m-paasi, dama kyisiseesi an bɛ n ningbina ni wa wulisiya, ni, n nye la Yisa Kirisita nira.

¹⁸ M mabiisi, ti Dugma Yisa Kirisita Masiya zaŋŋma u piinisuma n-niŋi ya zaa sufu ni! *Ammi.*

EFESUSI DIMA

1 Man Pɔla n sobri gbarɔu wa n-tiri ya. Mani n nye Yisa Kirisita Masiya tuumu, Naawunni wurilim zugu. N sobri n-tiri yarima, Naawunni niriba, yaseeba ban be Efesusi tiɔɔa n-ninji Kirisita Yisa yedda. ² Ti Ba Naawunni ni ti Dugma Yisa Kirisita nin ti ti ya piin-ísima, ni sufudoaa zaa.

³ Pe'abu be ni n-ti Naawunni, sɔ ɔn nye ti Dugma Yisa Kirisita Ba la: ɔn Naawunni tiri ti u bunsuma zaa an yi u Sii maa saani arizana puuni na, tirim ɔn be Yisa saani maa zugu. ⁴ U daa yiisi ti ni, n-ninji ti u maɔtoori dina pɔi, ka naayi naam duniya wa. U daa yiisi ti lala, ni ti ti leebi u dina, m-be kasi, ka laa n-ka taalli u saani. U wurilim zugu ⁵ ka u daa pun daɔɔi n-ninji din nin kye ka ti leebi u biisi, Yisa Masiya zugu, ka di dɔli la u yuubu maa ɔn boori seem la. ⁶ Lala zugu ka pe'abu zaa sum la ni ɔnka, ɔn daa zaɔɔi u gyirima piini n-ti ti la zugu, ka daa ninji lala u Bii maa saani, dama u wuri la u Bii maa pam. ⁷ Nɔn Naawunni biwuttigu puuni ka ti mari fa-m-basi u ziim la zugu; tumbeeri kye-m-peɔɔi ka ti mara, ka di zaa nye la Naawunni piiniseaa tin bu sum ni ka la, ka u ti ti. ⁸ Halli u daa ti ti lala piini maa zaa, ka laa n-ti ti bamsim ni miilinsi zaa. ⁹ U daa laa n-wulisi u yuubu yela m-paasi, nti kye ka ti banɔi a yeliso'ara zaɔɔi n-kyanɔi u beesisuɔɔi la. Yela wa zaa ka u daɔɔi n-zaɔɔi n-dɔlisi Kirisita, ¹⁰ ka daa maali anɔi zaa siri, ni a ti naayi tum n-naai. Lala nin ninji, a saha yi ti paai la. Ka laa m-maali siri, ni arizana ni tingbanɔi buna zaa ti la'am taaba, ka Yisa naayi su a zaa fukumsi. ¹¹ Tɔ: ɔn Yisa saani ka ba daa yiisi ti gba, hoo Naawunni ɔn daa pun zaali di seem la. Dama u maanni la bunseelikam ni di dɔli u sufu yuubu ɔn boori seem. ¹² Ka di nin kye ka tirima nin leebi hoo pe'abu ni gyirima n-ti u - tirim ban daɔɔi m-mari tama Kirisita saani la. ¹³ Ka yarima gba daa wum yelimaɔi yetto'a, Naawunni yeligu tuliginsim lahabasuɔɔi la. Ka yan daa ninji yedda la, ya daa deaai Naawunni Sii Kasi la hoo daalimni din wulisiri, ni, Yisa su ya yela. Halli Naawunni daa pun basi noori, ni, u nin ninji lala. ¹⁴ Lala Sii Kasi maa be la ti saani n-wulisiri, ni, u nin kye ka ti di faari; ni, u nin kye ka ba yɔ ti samni n-fa ti m-basi; ni, u nin kye ka ti yela kye ka pe'abu be ni n-tiri Naawunni.

¹⁵⁻¹⁶ Dinɔi zugu man gba bu kye pe'abu ya zugu, man ɔn daa wum, ni, ya ninji ti Dugma Yisa yedda sahanseaa la, halli ni zuna. Ka n laa n-wum yan wuri Naawunni niriba zaa seem la. Dinzugu n puusiri Naawunni n-tiri ya saha kam, ka teari ya yela n wunsusigu ni. ¹⁷ Ti Ba Gyirima Zaa Daana! - Naawunni n nye u n-ti ti Dugma Yisa Kirisita; ti mun susiri u, ni, u tim ya u Siiya, ka u wulisi ya yem ka kasigi u yelitibsa

n-ti ya, ka kye ka ya maali m-banɔi u yela m-paasi. ¹⁸ Ka n laa n-susiri, ni, ya sufu nin nya ninneesim ka ya banɔi tama sea zugu ɔn booli ya la, ka ya laa m-banɔi ya faari ɔn ya zaaai seem m-mari gyirima la, n-tiri yaseeba ban nye ɔn Naawunni dina maa.

¹⁹ M-paasi, ya nin banɔi u yiiko ɔn kpeem seem halli n-ti yakki, n-tiri tiseeba ban ninji u yedda la. ²⁰ U lala yiiko wa ka u daa zaɔɔi n-tumni tunkpeema n-tiri Kirisita, ka neaai u kum ni. Ka daa laa n-zaɔɔi u n-ziili ɔn Naawunni nudirigu zizii maa ni, arizana naam gyirima puuni. ²¹ Ka di gaari naam zaa, ni yiiko zaa, ni kpamma ni gɔmnanti zaa fukumsi marigu. Yuseaa ka ni ka ba putti sɔ n-gaari ɔn Yisa yuuri; ka di pa la beesigu kanɔi ni kɔkɔ, amaa ni kan na ya kye na la ni gba.

²² Naawunni siri zaɔɔi bunseelikam n-ninji ɔn Yisa napɔna ni, ni u ti noora; ka yiisi u, ni u leebi zuguraana nti su yetto'a zaa fukumsi n-ti baseeba ban la'am n-dɔli Naawunni la. ²³ Ba lala la'anɔi maa nye la u ningbiɔi; ɔn Yisa paali la seelikam, ya'ari kam, ka u niriba la'anɔi maa puuni ka u be ni, ka paali ka zaa.

2 Yarim muna - ya galinsi ni ya tumbeeri taalli daa ku ya. ² Anɔi zaa puuni ka ya daa be ni, yan daa dɔli duniya wa yela soori maa, n-gyeemni Sibeso ɔn su saazugu ni pesigu fukumsi. Pampaɔi ka ɔnka na tumni ban bu wumni Naawunni noori la sufu ni. ³ Halli tirim zaa gba daa be la ban puuni sahanseaa, n-tumni la ti tumbeeri beesigu ɔn daa boori seem, n-dɔli ka boorimma ni ka teesa. Hoo banla, duniya wa ala'akyi dima n daa nye ti gba. Seseelli daa bu sumni ti, na'ala Naawunni sugyaaa ni tubdarigri. ⁴ Amaa Naawunni wurilim daa galisi ka u nambɔɔi zugu daa zaaai, ka u mari n-ti ti. ⁵ Ka lala zugu u daa kye ka ti la'am Masiya saani n-neai kum ni, halli ni ti tumbeeri daa ku ti maa zaa yɔi. Piiniseaa tin bu sumni ka la zugu ka ya nya tuliginsim. ⁶ Ka ɔn Naawunni daa kye ka tin ni Kirisita Yisa yisigi, n-zaɔɔi ti n-ziili ti, ni tirim ni ɔn zaa zi ɔn Naawunni saani u naam zizii maa ni saazugu. ⁷ U ninji lala ni di ti kye ka yuuma an kyenni na la dima nin ti banɔi u piiniseesi an ka taabu la yela, ni, ɔn zɔ ti namboo seem, Kirisita Yisa zugu. ⁸ Dama piiniseaa tin bu sumni ka la zugu ka ya nya tuliginsim, ya yedda ninbu zugu. Ka di pa la ya mammantoori yiiko zugu: piini maa yi la Naawunni saani n-ti ya na. ⁹ Pa ya tuma zugu; dinɔi sɔ di nyu bara dizugu. ¹⁰ Dama Naawunni nuusi tuma n nye ti, ka u maali ti la Kirisita Yisa saani. U maali ti, ni ti tumni la tunsuma - tunseesi Naawunni ɔn pun daɔɔi n-zaali ni ti ti tumni maa.

¹¹ Ya teaama, ni, sahanseaa sa ya daa pa la Naawunni niriba, ka ninvugseeba ban booni ba mansi, ni, 'gu-

nibu dima' daa tuuri ya, ni, 'yokola dima'. Ya ningbinjnu yela n-daa la, hoo ba gunibu la gba nye la ninsaala nu-usi njn guni ba seem la. ¹² Ka laa n-teaai, ni, lala saha maa ya daa ka Masiya, ya daa pa Izraeli butiri niriba, ka pa seeba ban daa su faari diibu yela. Faari wa ka Naawunni daa basi noori, ni, u ti ti bana. Ay! - ya daa be la duniya wa ni hoo seeba ban ka tama, ka laa n-konji Naawunni. ¹³ Ya siri daa wa'a ni Naawunni, amaa pampanjn ya be la Kirisita Yisa puuni, pampanjn ya yi potti Naawunni saani na, njn Masiya ziim maa zugu.

¹⁴ Zanji n-kyanji Izraeli dima ni ban pa Izraeli niriba yela muna - njn Yisa mammanna nye la ti sufumaasim ni ti alaafa, njna la'asi babayi maa taaba n-nin nangbanyinni. U daa sa'am din daa waligi ba ni taaba hoo goomni m-be ba sunsukkuni la, ka zanji u manjooi ningbinjnu m-maai dimni la. ¹⁵ U daa zanji u ningbina n-tum lala ni u ti baasi zaalikurigu maa yori, dama ka daa doli la zaalikpana ni kaya soya. U daa laa n-tum lala ni u ti la'am zuliya buyi wa u saani na, m-maali n-naam ninvugyinni, bumpaalli, ka lala daa zi sufudoaa ni alaafa na. ¹⁶ Ka lala ningbinjnu yinni wa ni ka u daa kpaasi n-tabli dcpulli maa zugu, ka daa z babayi la sindaani Naawunni saani, dama u daa zanji u mammanna n-kpiisi dimni maa. ¹⁷ U siri daa kye na m-mooli lahabasunju, ni, sufudoaa be ni n-tiri yaseeba ban daa wa'a la, ni ban daa bu wa'a la gba. ¹⁸ Njona n nye sseaa ti bayi zaa njn la'amni n-dola m-paari ti Ba Naawunni saani la, ka njn Naawunni Siiya nye la Sii yinni ka sunjini ti. ¹⁹ Dizugu ya laa m-pa tinzundima, bee, tin-seaa saamma: ay! - ya yi la'am n-nye la Naawunni niriba, halli u yiri dima n nye ya gba. ²⁰ U yiri wa mun me n-tom nyeebsunju zugu, di nye la u tuumudima ni anabidima maa; ka ka sunsukkugri kan gbaari ka zaa la nye la Kirisita Yisa mammanna. ²¹ Njn Yisa zugu ka yiri maa zaa gbaai taaba n-du n-leebe gyeenju yiri kasikasi, n-tiri ti Dugma. ²² Ka njn saani yaasa ka yari-ma gba la'amni n-leebe la ya'aseaa Naawunni njn nin kpe m-be ni, u Sii Kasi maa zugu.

3 Dinjo zaa zugu ka man Pola gbaantiri n-susira - man njn be dansarika duu ni Kirisita Yisa zugu. Ka di nye la yaseeba ban pa Yehudiya dima sunjsim maa zugu ka n susira.

² - N siri mi halli, ni, ya pun wum Naawunni njn zanji tunseaa n-zaali ma, ni, yarima zugu ka u doli la u wurilim soori ka kye ka n sunjini ya. ³ Ka laa m-mi, ni, kana n nye yelis'ariseaa kan yi paalu n-ti ma, dama m pun sobi lala beela n-ti ya. ⁴ Dinjo nin kye ka ya karim man njn daa sobi gbanseaa la, nti banji man njn mari bamsim seem zanji n-kpa Kirisita yelis'ara maa. ⁵ Yela wa daa bu yi paalu n-ti ninsaalidima saha din gaari la ni; ay! - di daa pa la hoo Naawunni Sii maa njn zanji a pampanjn n-wulisiri n-tiri Naawunni tuumudima ni anabidima seem la. ⁶ Yela wa gbinni muna - di nye la: ni, lahabasunju maa zugu nin kye ka ban pa Yehudiya dima maa ni Yehudiya dima maa zaa nin la'am n-di faari maa. Ba nin la'am n-labgi ningbinjnu yinni, ba nin la'am n-nyari bunsuma, bunseesi Naawunni njn basi

noori, ni, u nin tisi la zaa. ⁷ Lala lahabasunju tuma ka man tumna: Naawunni wurilim piini zugu ka n deaai tuma wa ka leebi u tuntumna, pa m mammanna zugu; njn Naawunni n daa zanji u yiiko n-kpeesi ma, ni n ti tumni lala. ⁸ Man muna - halli ni Naawunni niriba zaa njn gaari ma zaa yori, u daa zanji piini wa n-ti ma na, ni n ti moonni lahabasunju n-tiri ban pa Yehudiya dima la. Ka lala ka ba ti banji Kirisita nya'asim njn tibsaa seem, halli ni so ku toaai m-banji di gbinni zaa yori. ⁹ Naawunni n daa naam duniya maa zaa, ka yela wa soori daa so'ai u saani sahakam: ka yelis'ara wa ka n yetti paalu ni, ni ya nini ti neaai. ¹⁰ Naawunni daa ninji lala, ni u ti kye ka pampanjn u yem nin ti doli la u nyaandoliba ban la'amni n-gyeemni u la, m-paai saazugu naama ni yiiko dima. ¹¹ Di zaa nye la hoo njn Naawunni njn daa pun gbaai seem, ka ti Dugma Yisa Kirisita puuni ka u lala sufuyubu yela yiiri paalu na. ¹² Njn Yisa zugu, ni ti yedda njn be u ni la zugu, ka ti nya soori ni ti nin toaai m-paai Naawunni saani na ka bu zori dabeem, ka vi ka ti. ¹³ Anjo zaa zugu ka n yetti ya, ni, yan di gbarigri beesigu ni, man njn namsiri ya zugu la zugu, dama lala nye la duusigu n-ti ya.

¹⁴ - To, ka di nye la anjo zaa zugu ka n gbaantiri n-susiri ti Ba Naawunni. ¹⁵ Ti Ba n siri nye u, ka di zugu ba booni njn Naawunni njn su sokam zaa maa lala: arizana ni, ni tingbanju ni gba, ka ba booni ba, ni, 'db'am yinni babiitiri'. ¹⁶ N susiri u ni, ni, u nin kye ka u Sii Kasi maa ti kpamsi ya ya sufu ni, hoo u manjooi gyirima njn tibsaa n-veela seem. ¹⁷ Ka n laa n-susiri, ni, Kirisita nin be ya sufu ni la, ya yedda ninbu zugu; ka lala nin kye ka wurilim nin kye ka ya ze yummu, hoo ti-ya kan mari nya'asuma, bee duu kan mari nyee-bkpeema. ¹⁸⁻¹⁹ Ni, ya nin mari yiiko, yan ni Naawunni niriba zaa, n nin nyanji m-banji Yisa wurilim njn yelima seem, n-wa'a seem, n-du seem, n-zulim seem zaa, halli ni di siri yakki n-gaari ti bamsim zaa zugu gba. Lala bamsim nin kye ka Naawunni beesigu zaa paali ya, ka ya mun beesigu nin wulisi Naawunni yela zaasa.

²⁰ To: ka dinjo Naawunni mari yiiko din nin toaai n-tumni n-gaari tin susi seem, bee, tin teesi seem maa zaa, ka u lala yiiko m be ti ni n-tumna. ²¹ Lala gyirima ni duusigu ka u nyaandoliba la'amni n-tiri u, Yisa Kirisita Masiya puuni, beoo kam, yuumni kam, halli ni saha din ka toriga. *Ammi.*

4 Man be sarika ni ti Dugma yela zugu, ka n belimni ya ni, ni, ya mari beesiseaa din sumsi ya, dama njn Naawunni booli ya u saani na. ² Ya be baalimm n-sigsi ya mansi, m-mari sugru ni taaba, ka kyeri taaba taalli wurilim zugu. ³ Ya kpanjma ya mansi m-mari nangbanyinni, hoo Naawunni Sii maa njn yi zanji u bansi m-ba ya ni taaba. ⁴ Ti zaa nye la ningbinjnu yinni niriba, sii yinni dima, hoo ban daa booli ya na la ni ya ti mari tama yinni. ⁵ Ya Dugma yinni ka ya gyeemna, yedda yinni ka ya ninna, Naawunni ksuubu yinni ka ba daa su ya. ⁶ Naawunni yinni mun n nye ti zaa Ba, ka u gaari sokam, ka tumni sokam ni, ka be sokam zaa ni.

⁷ Amaa ti sɔkam deaari u piini u piini, hoo Kirisita n̄n putti a n-tisiri seem la. ⁸ Lala zugu ka di sɔbi n-dooli, ni#:-

“N̄nna n daa du saazugu;

Di saha ka u daa gbaasi niriba pam,

Ka daa zaŋŋi piini n-tisi niriba.”

⁹ Tɔ. Daŋŋni, ni, ‘U daa du saazugu’: di gbinni nye la bɔa? - di pa la, ni, u daa daŋŋi n-sigi la duniya wa tiŋni na gba? ¹⁰ Ninvugɔ n̄n daa sigi na maa, di daama n daa nye sɔ n̄n daa laa n-du saazugu n-gaari halli nti kpe arizana puuni la, ni u ti paali ya'ari kam zaa. ¹¹ Din pa, ni, ‘u daa zaŋŋi piini n-tisi’: di mun gbinni nye la bɔa? - ni, n̄nna n daa ti seeba tuumudima tuma, ka laa n-ti seeba anabi tuma, seeba mun moonni la lahaba-sunŋu maa, seeba yaasa n niŋi kamma ni karimbadi-ma. ¹² Ba deaari la piini wa, ni ba ti se'asi Naawunni niriba ni ba tumna, ka Kirisita ningbiŋŋu maa nin ti meɔ. ¹³ Halli nti paai sahanseaa ti zaa n̄n ti ya niŋi nangbanyinni ti yedda niŋbu maa ni, ka naayi banŋi Naawunni Bii maa yela. Lala ka ti nin kye biilim n-la'am n-leebe ninvugkurigu m-be hoo Naawunni n̄n boori zaa, ka naayi n̄manni la Kirisita n̄n be seem la zaa. ¹⁴ Ka ti ku laa n-nye bileesi, ti ku laa n-dɔli wulisigu bal-ibubalibu hoo p̄sigu n̄n ze ti yɔriyɔri seem; ti ku laa n-kye ka yɔsimyɔmsiriba nin ma'ai ti ziri n-yɔmsiri ti. ¹⁵ Ay! - Ti nin lee n-yetti yelimaŋni, wurilim zugu. Ti nin zoaai na m-paai n̄n Kirisita n̄n sa'ai seem, dama u nye la ti zaa zuguraana. ¹⁶ N̄n siri nye zugu maa, ka tir-im mun nye la u ningbiŋŋu tuga. N̄n zugu ka ti zaa la'am n-nye yimmu, dama u siri nye la ti zugu. N̄n saani ka ti zoaari m-meeri taaba ka nyari yaa ni kpeŋŋu di zugu. Ningbiŋŋu wa ya'ari ni tugri kam zaa mari yiiko n-tumni ka tuma n̄n nye seem. Ka di zaa nye la lala wurilim zugu.

¹⁷ N yetti ya la n̄nɔa#:- n kukɔri ka n yetti ni, Naawunni zugu, ni, yan di kye ka ya beesigu na be la hoo ban bu mi Naawunni la n̄n be seem, ba sufu ni teesiyɔya ziilinsi zugu. ¹⁸ Dama ban bu mi din m be ni; ba be la yela ni, ka na zi Naawunni nyɔvuri n̄n nye seem, ba zi-ilinsi ni ba tuppuwumni zugu. ¹⁹ Ba ba'a laa n-ka ba soori ni, ka yi tuusi, bee, ka bu tuusi? Ba zaŋŋi ba mansi n-ti yelibeeri balibu kam n-kpalim m-boori m-paasi, dama ba sufu boorimma nla. ²⁰ Amaa pa lala ka yarima n daa bamsi Kirisita soori maa! ²¹ Ay! - Yan daa wum u yela ka daa deaai u wulisigu maa, yelimaŋni din be Yisa saani la zugu n-daa la. ²² Ba daa wulisi ya, ni, yan daa nye ninvugseeba sahanseaa la, lala niriba daa be la baasiyɔri soori ni, kɔribeeri ni yɔmsa zugu; ni, ya zaŋŋi ma lala ninvugkura beesigu maa m-basi. ²³ Ni, ka kye ka ya teesa leebi teesipaala. ²⁴ Ni, ka lala ya nin maali n-naam n-leebe ninvugpaala Naawunni zugu. Halli ya nin leebi ninvugveela, yelimaŋni dima kasikasi.

²⁵ Dinzugu see ka ya kyeli ziri; ni, “sɔkam yetti yelimaŋni n-tiri u taraana”, dama ti zaa nye la ningbiŋŋu yinni tuga. ²⁶ Ni, “Halli ni ya sufu yi yisigi, yan di tum putoo.”; yan di kye ka ya sugyeeaa yuui halli ka wun-taŋŋa ti lu. ²⁷ Yan di tiili dariga n-ti Sintaani. ²⁸ N̄n yi zuuri zaa kyeli zuubu ka zaŋŋi u nuusi n-tumni tun-

suma: di nin kye ka u mari bunseesi ka u nin toaai n-zaŋŋi n-sunŋi ban kɔŋŋni la. ²⁹ Yan di tɔ'asiri yet-tɔ'abeeri; ya tɔ'asim yettɔ'asuma an nin sunŋi yan tɔ'asiri n-tiri seeba maa, ni seelli din nin niŋi ba an-faani. ³⁰ Yan di kye ka Naawunni Sii Kasi maa sufu sa'am ya beesiyɔri zugu, dama n̄n daa daalim ya n-wulisi, ni, ya nye la Naawunni dinni, ni, ya maali la siri nti fa-m-basi dabsiri daari. ³¹ Ya yim putoo ni, ni su-fu yisigri ni sufugyeeaa zaa ni, ni yettɔ'abeeri ni nyaanzum ni; halli ya kyeli yelibeeri zaa yela. ³² Amaa ka ya wuri taaba, ka mari nirilim ni taaba, n-zɔri taaba namboo, ka kyeri taaba taalli hoo Naawunni n̄n kye ya taalli m-peŋŋi ya seem la, Kirisita zugu.

5 Dizugu ya kye ka ya beebu ma'asiri la Naawunni n̄n be seem la, dama u wuri ya hoo u biisi, ka bi-wuttigu kam ma'asiri la u ba. ² Ya kye ka ya beesigu zaa kur nye la wurilim, hoo Kirisita n̄n daa wuri ti ka zaŋŋi u maŋŋa m-maali n-tisi Naawunni, nti kye ka n̄n Naawunni daa wum u sara wa nya'asim. ³ Amaa yan di kye ka zina be ya ni, bee da'ari tuma bee zinyuu - halli yan di kye ka ba tɔ'asiri m-boonni anŋɔ taabu yuya ya saani, dama anŋɔ bu sumni Naawunni niriba. ⁴ Ya yet-tɔ'a muna - yan di kye ka gyirilim be a ni, bee yet-tɔ'abarima, bee deenyɔya - anŋɔ zaa gba bu sumsi ya, amaa pe'abu ni puusigu yela ka ya yetta. ⁵ Ya banŋma dinŋɔa: zinyuu daana n nye sɔ n̄n gyeemni la buga, ka n̄nna ni zina nira ni da'ari tuntumna - ba sɔkam ku la'am n-di faari n-kpe Naawunni naam ni, din nye Kiri-sita dinni la.

⁶ Tɔ: ka dinŋɔna yan di kye ka sɔsɔ zaŋŋi u yettɔ'ayɔya n-yɔmsi ya; dama lala zugu ka Naawunni sufuyisigri paari ban bu wumni u noori la. ⁷ Dinzugu yan di la'am-ni lala niriba saani. ⁸ Dama ya daa be la zibsim ni saha din gaari la, amaa pampanŋɔ ya yi be la ti Dugma neesim ni. Ya kye ka ya beesigu nye la neesim dima dinni. ⁹ Neesim din be ya ni zugu, ya tumni la din veela, ka din mari la yelimaŋni ka tu la. ¹⁰ Ka ya booma m-banŋi din peligri ti Dugma sufu. ¹¹ Yan di kye ka ya la'am banŋɔ saani n-tumni din taasiri zibsim yeliyɔya na la, amaa ya yiisim tuma wa paalu ni n-wulisi a beeri n̄n be seem. ¹² Dama tunseesi niriba wa n̄n sɔ'ari n-tumni la muna - halli sɔ yi tɔ'asi a yela, di nye la vi. ¹³ Amaa seelli zaa neesim n̄n neaai n-niŋi maa be la paalu ni, ¹⁴ dama neesim n kye ka ti nyari seelikam. Dizugu ka ba yetti, ni#:-

“Nyin gɔgbisira wa, doaama!

Neaam kum ni!

- Ka Kirisita nin ti neaai na n-ti i.”

¹⁵ Anŋɔ zaa zugu, ya banŋma yan be seem sunŋa-sunŋa; di tumni gyirilim, amaa ka ya tumni yem tuma. ¹⁶ Zuna muna - dabsibeeri saha nla, ka dizugu yan za-ŋŋma ya saha zaa n-niŋi sunŋa. ¹⁷ Dizugu yan di leebi gyera, amaa ya banŋma ti Dugma n̄n boori seem maa ka tumni lala. ¹⁸ Yan di nyuuri daam m-bugra, dama galagala yela n̄nɔa, amaa ya kye ka Naawunni Siiya paali ya. ¹⁹ Ya yuumni n-tɔ'asiri n-tiri taaba - Naawunni Litaafi la yuuma, ni pe'abu yuuma, ni yuunseesi Naawunni Siiya n̄n wulisi ya maa ka ya yuumna; ya

sufu ni ka ya yuumni lala n-tiri ti Dugma. ²⁰ Naawunni nye la ti Ba; ya puusim u 'taari' bunseelikam zugu, ni sahakam, ti Dugma Yisa Kirisita Masiya yuuri ni.

²¹ Ya tim Kirisita gyirima, ka wumni n-tiri taaba#:-

²² Pɔ'aba, ya wumni n-tiri ya siridima kpaanɔ la, hoo yan wum n-ti ti Dugma seem. ²³ Kirisita be la u niriba saani hoo zugu nɔn be ningbinɔ saani seem la, ka u nye la ningbinɔ maa tuligra: lala ka doowa n nye hoo zugu n-ti u pɔ'a. ²⁴ Hoo u niriba nɔn wumni n-ti Kirisita seem, lala ka di sumsi ni pɔ'aba gba wumni n-ti ba siridima seelikam puuni.

²⁵ Ya dɔppa muna - ya wuri ya pɔ'aba hoo Kirisita nɔn daa wuri u niriba seem, n-zanɔni u manɔa n-tisi ba zugu. ²⁶ U daa ninɔ lala ni u ti kye ka ba leebi Naawunni niriba kasikasi, ka su ba koom m-peaai ba, yeligu maa zugu. ²⁷ Yaasa, u daa ninɔ lala ni u ti zanɔni ba n-ti u manɔa: ba nye la hoo u manɔori pɔ'a, pɔ'aveelli nɔn ka lasim, bee da'ari, bee lala yelibeeo zaa, nti be u dinni ka ka galinɔ. ²⁸ Lala gba ka di sum ni dɔppa wuri ba toori pɔ'aba, hoo ba mammannɔ ningbina. Nɔnkam wuri u pɔ'a wuri la u manɔa. ²⁹ Ya bu nya? - sɔ n ka ni n-yaai u mammannɔ ningbinɔ: ay! - ba yi lee m-mari ka la sunɔa, hoo Kirisita nɔn mari u niriba sunɔa seem la. ³⁰ Dama tirima, u niriba maa, nye la u ningbinɔn tuga, ni ka ya'a. ³¹ Ni, "Dinɔ zugu ka doo nin kye u ba, ni u ma, ka di pɔ'a ka ba la'am m-be ni kaman bunni yinni." ³² Dinɔn banɔni tɔ ni; man mun yetti, ni, di wulisiri la Kirisita ni u niriba yela, ni, ba nye la bunni yinni. ³³ Amaa yarim gba, see ka ya sɔkam zaa wuri u pɔ'a hoo nɔn wuri u mammannɔa seem la, ka u pɔ'a maa mun nin ti u sira gyirima.

6 Biisi, ya wumni n-tiri ya ba ni ya ma dima, ti Dugma zugu; dama dinɔn n nye din tu. ² Ni, "Tim i ba ni i ma gyirima." - ya yi dɔlisi Litaafi zaalikpana n-ti paai kanla, kana n di toonni ka mari nangbambasiri zanɔni n-kyanɔni laara yela. ³ Dama di laa n-yetti, ni, "Lala ka i nin kpalim i nyɔvuri ni n-yuui tingbanɔn maa ni."

⁴ Yarim biisi badima muna - yan di galimni ka tuuri ya biisi ka ba ti gye suuri, amaa ya mari ba la sunɔa n-wulisi ba n-kpaamni ba ti Dugma zugu.

⁵ Daaba, ya wumni n-tiri ya duniya wa dugmadima maa, ni gyirima ni ninzoaa. Yan zanɔnɔa ya sufu zaa n-wumni n-tiri ba, hoo yan nin wum n-ti Kirisita seem la. ⁶ Ya gyeemni ba, pa la ban yi gɔsiri ya kɔkɔa, hoo ninvugseeba ban boori ni ba nya duusigu ninsaaidima saani, amaa yelimanɔni ni, hoo daaba ban nye Kirisita dinni; ya tumni la Naawunni tuma ya sufu ni. ⁷ Ya tumni nimmoosi, hoo yan tumni n-tiri ti Dugma, pa la saala. ⁸ Dama ya mi, ni, ti Dugma nin yɔ sɔkam u tunsuma zugu, di daama yi nye la daabri, bee, u pa daabri gba.

⁹ Yaseeba ban mari daaba la muna - hoo man yenni, ni, ba tumma n-tiri ya seem la, lala ka ya gba tumni ni n-tiri ba; ya kyeli tulisigu ni mugsigu. Ya banɔnɔa, ni, ya gba nye la Kirisita daaba; yan ni ban zaa mari ya dugma yinni: u be la arizana ni, ka nye sɔ nɔn bu ganɔni nira ni nira.

¹⁰ Di zaa nyaanɔa, ya kpamsim ya mansi ti Dugma saani, ka kye ka u yiiko titaari be ya saani. ¹¹ Ya yeema Naawunni gba'anu ka deaai u tɔppu neema zaa. Anɔn nin kye ka ya nyaanɔni Sintaani yɔmsigu putɔyam zaa.

¹² Dama ti bu moori ni ninsaaidima, amaa saazugu yiiko dima ka ti zabra, ni saazugu naam dima, ni seeba ban su duniya wa fukumsi ka be la zibsini ni la - halli siseeba ban be saazugu m-mari yelibeeeri yiiko la zaasa.

¹³ Dinɔnɔa ya deaam Naawunni tɔppu neema zaa, ka lala nin kye ka ya tuusi dabsibeoo daari tɔppu la n-zɛ deede; ka di zaa yi ti naai, ya nin nye la ban nin kpalim n-zɛ ya gbaya zugu. ¹⁴ Dizugu ya zɛ deede. Ya looma ya seaa sunɔa - yelimanɔni maa nye la ya lala selooriga; ka zanɔni gba'anu n-ta'ai ya nyaari - ya beesigu nɔn tuusi seem la nla. ¹⁵ Ya pirima mugrikpeema - di nye la: ya maalim siri ni ya mooli sufudoaa lahabasunɔn maa.

¹⁶ M-paasi, Sintaani nin tɔ ya bugum piima, see ka ya mari bunni n-ta'ai a n-kpiisi a - ya yedda ninbu mun nla. ¹⁷ Ka laa m-pili soogyadima kutti zupiliga - di nye la: tuliginsim din ta'ari ya; ka zanɔni takoobi n-kyeera - Naawunni yeligu maa nmanni la u Sii Kasi suu wa n-ti ya.

¹⁸ Ya mari wunsusigu sahakam, n-susiri m-belimni Naawunni yan boori seelikam, Sii Kasi maa soori ni. Halli ya galima gɔgala gba, ni ya ti susira; yan belimma u, ka teaai u u manɔori niriba zaa yela. ¹⁹ Ya laa n-susiri n-ti ma gba, n-yeli Naawunni ka u ti ma yettɔ'a, man nɔn tɔ'asi saha kam gba, ni n ti zanɔni n sufukpeemni n-wulisi lahabasunɔn maa yelisɔ'ara ka a ti yi paalu. ²⁰ Lahabasunɔn maa zugu ka n nye ti Dugma tuumu n-zɛ u zaani n-tiri niriba, ka ba la ma la kyɔrimi di zugu. Amaa ya susima n-ti ma, ni, n tɔ'asi paalu ni ka dabeem ka ma, hoo din sumsi ni n tɔ'asi seem.

²¹ Tikyikusi nye la m mabisunɔn, ka laa n-nye yedda daansɔ nɔn sunɔnɔni ma ti Dugma zugu, ka n wuri u pam. U yi ti paai ya na, u nin yeli ya din be ni maa zaa, ka ya gba banɔni n lahabaari - man nɔn nya seem la, ni man tumni seem maa zaa. ²² Lala zugu ka n tumni u ya saani na, ni u ti kye ka ya banɔni ti yela, ka kpamsi ya sufu.

²³ M puusiri ti mabiisi zaa: Naawunni paasim ba alaafɛa, ni wurilim ni yedda - anɔn zaa ka ti Ba Naawunni tisira, ni ti Dugma Yisa Kirisita Masiya.

²⁴ Naawunni paasim u piinisuma n-ti ya zaa ban wuri ti Dugma Yisa Kirisita Masiya ka ya wurilim bu kpiira.

FILIPAAI DIMA

1 Gbanɔɔ wa yi la man, Pɔla, saani na - man ni Timɔti gba: tirim mun nye Yisa Kirisita Masiya daaba, ka ti sɔbri n-tiri ya Naawunni niriba, yaseeba ban be Filipaai tiɔɔ ka be ni ni Yisa Kirisita taaba, yan ni ya gyeɔɔɔ kɔpamma ni ban sunɔɔni ba zaa. ² Ti Ba Naawunni tim ya sufudoaa ni alaafɛa, ɔɔn ni ti Dugma Yisa Kirisita.

³ N pe'ari la m Ba Naawunni saha kam zaa, n yi ti teaari ya yela sahanseaa maa. ⁴ Man yi puusi u saha kam, n susiri zaɔɔni n-kyanɔɔni ya zaa yela; ka n lala susigu be la ni sufumaasim, ⁵ yan daa la'am n-sunɔɔni ma zugu - ya sunɔɔni ma zaɔɔni n-kyanɔɔni Naawunni lahabasunɔɔni tuma ziiya, piiligu ni halli ni zuna. ⁶ Dama n niɔɔni yedda, ni, Naawunni ɔɔn pun piili tunsunseesi ya saani la, u nin kye ka a na kyenni tooni lala halli ni a naari, Kirisita Masiya Dabsiri daari saha. ⁷ Ya be la n sufu ni saha kam, ka di zugu di tuya, ni, n niɔɔni lala yedda zaɔɔni n-kyanɔɔni ya yela. Ya la'amni n-sunɔɔni ma n-nyari Naawunni piinisuma. Di nye la lala man ɔɔn la kyɔɔrimi seem ziiya, ni man ɔɔn gyerigi sarikatta maa tooni ka wulisiri lahabasunɔɔni maa yelimaɔɔni ɔɔn ze seem ziiya m-paasi. ⁸ Halli Naawunni mammanɔɔni nin sakki, ni, n sufu siri boori ya yela hoo Yisa Kirisita sufu ɔɔn boori ya yela nimmoosi seem la. ⁹ Ka man susiri Naawunni seem maa nɔɔni: ni, u kur kye ka ya na maali n-wuri sɔkam pam, ka di dɔli la ya yem ni ya sufu ni bamsim an zaaai seem maa. ¹⁰ Lala nin kye ka ya nin toaai m-banɔɔni din tu, halli nti paai Kirisita Dabsiri daari la; ka lala saha ya nin ti zaani, galinseseelli ka ni. ¹¹ Di saha ka yelimaɔɔni tuma zaa nin paali ya, ka a taabu yi la Yisa Kirisita kɔkɔ saani na: di nin kye ka pe'abu ni tibsim ti be ni n-tiri Naawunni.

¹² Tɔ: ka dinɔɔni, m mabiisi, m boori ya banɔɔni, ni, yet-tɔ'aseesi an paai ma na zaa - ay! a naari nye la: ni, lahabasunɔɔni yela kur kyenni tooni. ¹³ Dama dinɔɔni n kye ka sɔkam banɔɔni, ni, di nye la Yisa Kirisita zugu ka ba la ma kyɔɔrimi lala: halli Naaba Kambɔnsi maa ni ban kpalim zaa ti banɔɔni lala. ¹⁴ Ka ban daa la ma maa zugu n kye ka ti mabiisi pam maali m-mari sufukpeemni nti moonni Yeligu maa paalu ni, dabeem ka ni: baseeba ban niɔɔni Yisa yedda pam niɔɔni lala.

¹⁵ Tɔ, seeba m be ni n-niɔɔni lala karimbaani ni nyanmanɔɔni zugu, ni ba yuuri ti du n-gaari ba taaba; ka seeba mun moonni Kirisita yela ba sufu ni yelimaɔɔni ni yedda zugu. ¹⁶ Ii, lala niriba siri moonni ka la wurilim zugu, dama ba banɔɔni, ni, di nye la lahabasunɔɔni zugu ka n zeya wa, ni n ti wulisiri di yelimaɔɔni ɔɔn be seem la. ¹⁷ Banla muna moonni la Kirisita yela nyuuri zappu zugu; ba sufu ni teesa bu dɔli soori, ka ba yetti, ni, man

ɔɔn kpalim n-la zugu ba nin kye ka n sufu sa'am.

¹⁸ Amaa m ba'a ka ba yela maa ni: n nya ka Kirisita yela yi paalu, ni niriba ti wum, ka n sufu maai di zugu. Di yi nye ba sufu ni yɔmsigu zugu ka ba moonna, bee, ba sufu yelimaɔɔni zugu gba, di ka taalli. Ii, n sufu nin maai ¹⁹ dama m mi, ni, di zaa nin naayi kye ka n nya fa-m-basi, ka di nye la yarim wunsusigu zugu, ni Yisa Kirisita Sii la sunɔɔsim zugu gba. ²⁰ Ii! - m mari la tama ka bu birisira, ni, n bu ya di vi seelikam zaa puuni. Ni, n nin mari dablum n-tɔ'asi yeligu maa paalu ni pampanɔɔni, hoo man daa pun tɔ'asi ka sahakam. Ka lala nin kye ka Kirisita yuuri du n yela zugu, di yi ti nye la man na be ni maa zugu, bee, man ka ni la gba zugu.

²¹ Man saani, n yi ti be n nyɔvuri ni, Kirisita nla: man mun yi ti kpi, anfaani n nye di n-ti ma. ²² Tɔ - n yi ti kpalim m-be n duniya wa ningbina la ni, n nin toaai n-tumni n tuma m-paasi n-nyari tuma maa bukya. Ay! - n ku toaai m-banɔɔni man nin yiisi sɔseaa. ²³ Sɔya ayi wa n dɔya, ka di mugi ma ka n ku toaai n-yiisi yinni: m boori n bakki n-kyanɔɔni nti be Kirisita saani - lala n sɔa: bee, m ma'ai ni? ²⁴ Amaa di mun kpa la talasi ni n kpalim m-be kpa, ka di nye la yarima sunɔɔsim zugu. ²⁵ Tɔ: n siri mi halli, ni, lala n nye di. Ni, ka di zugu n nin kpalim n-na be ya saani, ni ya ti kyenni tooni n-nyari sufupeelim pam ya yedda niɔɔni zugu. ²⁶ Dama n nin laa m-be ya saani yaasa, ka lala zugu nin kye ka ya sufu maai zaa, ka ya tibgri Kirisita Yisa man yela zugu.

²⁷ Yet-tɔ'a seelikam zaa yɔri, ya na kpalimma m-be beesisunɔɔni din sumsi Kirisita lahabasunɔɔni niriba la. Di yi be lala, man yi kye ya saani na n-nya yan be seem, bee, n na be wa'aligu ka kur wumni ya damni, di zaa nye la yimmu. Dama n nin banɔɔni, ni, ya la'amni m-bari n-zaani Sii maa nangbanyinni ni, n-tumni lahabasunɔɔni yedda tuma ni nimbirimooa. ²⁸ Ninvugseeba m be ni m bu boori ya yela halli. Amaa yan di zɔri ba yela dabeem seelikam zaa zugu. Ba zabboobu wulisiri la ya zaa yela, ni, ban nin baasi yɔri, yarim mun nin nya tuliginsim, ka di yi la Naawunni saani na. ²⁹ Ya deaari la piini Kirisita yuuri zugu: di pa la yan niɔɔni u yedda seem la kɔkɔa, amaa halli yan di wahala u zugu gba n nye piinisunɔɔni n-ti ya. ³⁰ Ya bu nya? - yan moori seem la, di nye la yan pun nya ka wumni pampanɔɔni, ni, man gba moori lala.

2 M mabiisi, ya beebu ɔɔn be ni Yisa Kirisita zugu seem n kpamsiri ya sufu, ka u wurilim n tisiri ya sufudoaa; yan mun be ni ni taaba Naawunni Vuusim Kasi zugu, halli ya mari nirilim ni namboo n-tiri taaba. ² Tɔ: ka anɔɔni zaa yi siri be lala, dinɔɔni n susiri ya ni, ni, ya sakkri taaba, ka laa n-wuri taaba, ka ya sufu la'am n-leebe yummu, nti mari nangbanyinni ni taaba: lala

nin kye ka n sufu maai zaa. ³ Yan di kye ka beem bee fugbu be ya saani, amaa ya sigsima ya mansi n-tiri taa-ba, ka kye ka ya sokam gocsiri u taraana yela, ni, u tibi n-gaari u mammanja. ⁴ Ya kye ka ya sokam ba'a be la u taraana bukyi ni, pa la u mammanja dinni. ⁵ Ya laa n-kye ka ya sufu ni teesa doli la ya taaba beebu Kirisita Yisa Masiya saani. Dama njon Yisa muna#:-

⁶ U kur mari la Naawunni beesigu saha kam,
Ka di zugu u bu yeli, ni, u faama lala beesigu
Ni u ti sa'ai ni Naawunni beebu.

⁷ U daa sigsi u manja
n-kye u toori yuubu yela zaa;

U daa zanji u manja n-labgi daabri,
Ka laa n-njmanni hoo ninsaalidima.

Ka njon daa banji, ni, u njmanni hoo ninsaala,
⁸ U daa sigsi u manja ka daa sakki kum -
halli dɔpulli zugu kum gba.

⁹ Dinzugu Naawunni daa duusi u n-tibgi u zaa,
Ka ti u yuuri
Ka ka gaari yuya zaa.

¹⁰ Dinjon zugu ka sokam zaa nin ti gbaani u tooni:
Ban be saazugu nin gbaani u tooni,
Ban be duniya wa ni gba nin ti gbaani u,
Ni ban be tinlonjo ni gba m-paasi.

¹¹ Ka sokam zaa nin ti mooli u yuuri
Ka sakki, ni, Yisa Kirisita nye la ti Dugma,
Ka di kye ka u Ba Naawunni nya gyirima.

¹² M mabiisi, di veeli pam yan daa sakki n-ti ma, man njon daa be ya saani la, halli ni man laa n-ka ya saani wa gba. Amaa ya kur kpalimma n-kpanjni ni mansi n-tumna, ni ya ti paai ya tuliginsim zaa ni nimmoosi.

¹³ Dama Naawunni kur kpalim m-be ya saani, ka njon la'amni n-tumna, ni ya ti sakki njon boori seem ka laa n-nyanji n-tum. ¹⁴ To; ya kpalimma n-tumni lala ka di kye ka birisigu ni nangbankpeemni ti be ya saani. ¹⁵ Ka lala zugu nin kye ka galinsi seelli ku paai ya, ka ya nin nye la Naawunni bisuma m-be duniya wa dima sun-sukkuni, halli ni ba zaa n nye tumbeeri dima zaa yori. Ya nin njmanni hoo sanjariwuusi njon ne seem la, ka ba nin nya. ¹⁶ Ya nin njmani lala, yan zanjni nyovuri lahabaari n-tiri ba sahanseaa la. Ya yi niji lala, n sufu nin mari yaa Kirisita Dabsiri maa daari, dama din nin ti wulisi, ni, n kpanjanji ni n tuma maa zaa daa pa yori.

¹⁷ Di njmanni la yan maanni la sara ka man mun nye ka koom ka ba kpaara - di nye la: ya niji yedda n-kyenni tooni, halli n kum daari ti paai na. Ni di zaa yori, n sufu yi maai ka n sufumaasim wa nin paai ya. ¹⁸ Lala yaasa, ya gba sufu nin maai ka ya sufumaasim wa nin paai ma na.

¹⁹ To; di yi nye ti Dugma Yisa yiiko zugu, m mari tama, ni n nin tum ti mabii Timoti ya saani na pampanja, ka u nin tiri ma ya lahabaya ka n nin mari sufudoaa.

²⁰ Njon kaka n nye njon sunjni ma n yela kam puuni, ka laa n-nye njon gocsiri ya zugu ni nimbirimoaa. ²¹ Banla zaa ba'a be la ba mantoori yela ni, pa Yisa Kirisita yela ni. ²² Amaa njon Timoti muna, yan mi u beebu njon nye seem, ni, u sunjni ma zanji n-kyanji lahabsunji tuma hoo biya njon sunjni u ba seem la. ²³ Dinzugu m

mari tama, ni, n tum u ya saani na: ka n nin niji lala man njon mi din kyenni seem n-ti ma sahanseaa. ²⁴ Halli ni di zaa yori, n niji Yisa yedda, ni, di ku yuui ka n nin kye ya saani na m mammanja.

²⁵ M mabiisi, n nya ka di nye la talasi ni n tum ti mabii Epafroditi ni u labi ya saani na. U nye la so njon la'am ni ma n-tumna, hoo soogyadima ayi njon yi sunjni taa-ba seem la. Njon ka ya daa tum n saani na ni u ze ya zaani ni n-sunjni ma. ²⁶ N nin tum u lala, dama u sufu zaa be la ya yela ni; ka din paasi lala nye la: u banjiya, ni, ya daa wum u alaafe kaalinsi lahabaari, ka di daa niji u sufusa'anjo pam. ²⁷ U siri daa ka alaafa, ka di daa bu veeli gba - halli ni u ti ya n-kpi gba. Amaa Naawunni daa zo u namboo, halli pa la njon kaka amaa man gba daa nya lala namboo maa. Di yi pa lala n naa n-nya sufusa'anjo m-paasi n sufusa'anjo ni. ²⁸ Anjo zaa zugu ka n yeli, ni, see ka n tum u ya saani na yooma. Lala nin kye ka ya nin laa n-nya u ka ya sufu maai di zugu, ka man mun ku laa n-nya sufusa'anjo u yela zugu. ²⁹ Dinjon ya deaama u ti Dugma zugu, ka kye ka ya sufu maai u zugu. Halli lala taabu niriba zaa ka ya pun daari n-tiri ba gyirima. ³⁰ Dama njon Epafroditi daa tumni n-tiri Kirisita, halli nti poci kum; u daa zanji u nyovuri m-pa talima, ka u daa niji lala ni u ti ze ya zaani ni n-sunjni ma, sahanseaa yan daa bu nyanji n-kye n saani na la.

3 To, m mabiisi, din kpalim nye la: ni, ya mari sufupeelli ti Dugma zugu. M maali n-sabri man pun sobi seem n-ti ya, amaa lala bu to n saani, ka yarima mun nin nya sunjsim di zugu, ka yetto'abeoo ku ti paai ya na. ² Ya banjma ninvugseeba ban njmani la baasi la, tumbeeri zaa tumniba la, ban boori ningbina njmaari yela kaka! ³ Ya bu nya? Tirim njon mari seelli maa nye la gunibu ni yelimanji - ni, ti mari Naawunni Sii maa sunjsim n-gyeemna, ka zanji ti sufu zaa n-tibgi Kirisita ni sufumaasim: di pa la ningbina yetto'ari, yedda nijbu n nye di. ⁴ Halli man nye la so njon nin nyanji n-zanji yedda n-niji ningbina yela maa. So zaa yi yen-ni, ni, u mari yedda u ningbina yela zugu, man gaari u. ⁵ Ii! - Izraeli butiri nira n nye ma, ka ba daa doli la soori n-guni ma n do'am dabsa anii daari: Bengyamin za'anji bii gba n nye ma, Hibrudoowa halaali zaa, ka n daa doli la Farisii dima zaaligu bamsim soori la. ⁶ Lala soori nimbirimoaa yela zugu muna, n daa kari Yisa nyaandoliba n-namsi ba; ka Yehudiya dima zaaligu doligu beesigu ziiya ka n daa bu psigi seelikam. ⁷ Anjo zaa daa be la n saani hoo an mari bukyi; amaa di zaa yori, pampanja m ba'a ka anjo zaa ni, halli beela, Kirisita yela zugu. ⁸ M-paasi lala, m ba'a ka bunseelikam zaa ni, di yi pa la man mari bamsim seaa m-banji n Dugma Yisa Kirisita la - lala gaari a zaa halli nti yakki. Njon Kirisita zugu ka n gocsiri bunseelikam hoo sa'ari ni bunkyo'ama: m bukyi zaa nye la, ni, n nin nya njon Kirisita Yisa Masiya, ⁹ ka n laa n-kpalim m-be u saani. Ka di pa ni m mari m mantoori yelimanji din yi la n zaaligu soori doligu ni na; ay! - n yelimanji beebu ni kur yi la n Kirisita yedda nijbu ni na. Naawunni saani yelimanji n nye di, yedda nijbu zugu. ¹⁰ M boori

m banŋi u kum yisigri yiiko ŋɔn bɛ seem, ka laa n-la'am n-diri u wahala diibu, ka naayi leebi ŋɔn dɔli u soori, halli nti kpi. ¹¹ Ka dinŋɔna, di nin kye ka n paai kum yisigri zii la.

¹² Tɔ; ka di pa la m pun deaai a; bee, m pun paai anŋɔ zaa ni na; amaa n kpalim n-kyenni tooni n-katti a nɔba, ni n ti naayi deaai, hoo Kirisita Yisa ŋɔn pun deaai ma seem maa. ¹³ Ii, m mabiisi, m mammamŋa bu yetti, ni, m pun deaai a. N ka seela, di yi pa la: ni, n tamni la bunseelikam kan pun gaari, ka kye ka ka kpalim n nyaanŋa, man mun ŋɔn kyenni la tooni ni n ti paai bunsuma maa ziiya. ¹⁴ N ŋmani la hoo ninvugso ŋɔn zɔri zoaa: m moori n-kyenni tooni ni n ti danŋi m-paai tɔriga maa na n-deaai ŋɔn danŋi tooni piini maa. Ka di nye la: Naawunni ŋɔn booli ma ni m paai u saani saazugu na, Kirisita Yisa zugu. ¹⁵ Ti zaa yi ti kye biilim ni na'akyimni yela ka paai ninvugmanŋi ziiya, lala teesa ka ti zaa nin teesira. Ya so yi bu teesira lala, anŋɔ gba ka Naawunni nin kasigi n-wulisi n-ti u. ¹⁶ Amaa tin pun paai zaaziseaa ni, ya kye ka ti bari n-zaani beni.

¹⁷ Ka dinŋɔna ya la'am n-dɔli beesisunŋu soseaa man ŋɔn pun wulisi ya la, ka laa n-gɔsiri ninvugseeba ban dɔli lala taabu soori maa. ¹⁸ Dama m pun yeli ya, ni, niriba pam beebu pa lala: ka n labi n-yetti ya lala yaasa, halli ni sufusa'anŋu gba, ni, niriba wa leebi la Kirisita dɔpulli yela dindaandima. ¹⁹ Ban gyeemni wunso la nye la ba bundira kɔrisi, halli ka ban boonni seelli, ni, 'gyirima' la nye la vi yela, dama ba teesa zaa bɛ la duniya wa buna ni: ba naari nye la baasi yɔri zaa. ²⁰ Tir-im mun nye arizana timbiisi; ti guusi la ti Tuligra kyenni na, ka u nin yi arizana m-paai na - ti Dugma Yisa Kirisita Masiya nla. ²¹ Nɔn Yisa ti Tuligra mari la yiiko din nin kye ka u su bunseelikam zaa fukumsi, ka u nin zanŋi lala yiiko maa n-takki ti ningbinky'ama wa n-kye ka a leebi hoo u mammantoori gyirima ningbina taabu.

4 Lala maa zugu, m mabiisi, n wuri ya pampam, ka n sufu bu maai man bu nyari ya la zugu. Sufumaasim ka ya tiri ma, halli nti kye ka m mari la karimbaani ya zugu gba, hoo n pun di naam ya zugu. Dinzugu, m mabiisi, lala maa n sumni ni ya zɛ yummu ya beesigu puuni n-ti ti Dugma maa.

² Tɔ; ka nyin, Yuwɔdia, ka n susiri i ni, ni nyin, Sintikiyi, gba; n susiri ya ni, ni, ya mari nangbanyinni ni taaba, ti Dugma maa zugu. ³ Ka nyin gba, n zɔsunŋu, nyin ŋɔn daa bɛ n saani n-tumni la, n susiri i gba, ni, i sunŋi ba lala. Dama pɔ'aba ayi wa daa sunŋi ma pam zanŋi n-kyanŋi lahabasunŋu tuma, ban ni Klemensi ni n tuntuntaaba ban kpalim la m-paasi. Naawunni siri pun sobi ba yuya n-ninŋi nyɔvuri gbanŋu la ni. ⁴ Ya kye ka sufupeelli bɛ ya saani sahakam, ti Dugma zugu. Ii, m maali n-yetti ya, ni, ya mari sufupeelli. ⁵ Ya kye ka sokam banŋi ya nirilim ŋɔn nye seem. Ti Dugma pɔri ti

saani na. ⁶ Dinŋɔna yan di kye ka seelli mugsu ya, amaa ya puusim Naawunni ya susigu zaa ni, ka kye ka u banŋi yan boori seelikam zaa, ka laa m-puusi u taari.

⁷ Naawunni siri tisiri sugru ni sufudoaa ka di gaari ti nin toaai m-banŋi seem zaa. U nin kye ka lala sugru ni sufudoaa guri ya sufu yela, ni ya sufu ni teesa zaa, yan bɛ Kirisita Yisa saani zugu.

⁸ Di naari, m mabiisi, ya kye ka ya teesa zaa paali la ni bunseesi an nye bunsuma, ni an sumni pɛ'abu - di nye la: bunseesi an nye yelimaŋni, ni bunveela, ni seesi an dɔli soori, m-paasi niriba ŋɔn wuri bunseesi n-tibgri a, ni seesi an mari gyirima. ⁹ Ya zanŋma man wulisi ya seem maa n-tumni lala, ka dɔli yan nya ka wum zanŋi n-kyanŋi n tuma soori la. Ka Naawunni nin bɛ ya saani, ka ŋɔn mun nye ŋɔn tisiri sufumaasim maa.

¹⁰ Di daa ninŋi ma nya'asim pam ti Dugma zugu, man ŋɔn daa nya ka ya laa n-teari n yela maa: halli ya daa pun teaai n yela, amaa ya daa kɔŋŋi soori. ¹¹ Di pa la n yetti, ni, n kɔŋŋi seela, dama n pun bamsi man nin ninŋi seem n-kye ka man mari seesi la ti sakki ma. ¹² N na mi n-kɔŋŋi seela, ka laa m-mi m-mari halli nti yakki.

Ya'aseaa, bee, sahaseaa, m bamsi yem sunŋa, ka n nin nyanŋi bundira diibu, bee, nangbantoo beebu; n nin nyanŋi m-mari pam, bee, m-mari beela; a zaa sakki ma. ¹³ Yisa Kirisita ti ma yaa, ka di kye ka n nyanŋi yela zaa n beesigu puuni. ¹⁴ Amaa ya daa ninŋi sunŋa pam, yan daa sunŋi ma n yelimugsa puuni la.

¹⁵ Ya mi halli, ya Filipaai dima, man ŋɔn daa danŋi n-yi Masidoonya tingbanŋu sa m-moonni lahabasunŋu yela maa, yan daa sunŋi ma seem lala saha maa. Ka ya mi, ni, lala piiligu saha maa Yisa nyaandɔliba la'anŋu seelli daa bu sunŋi ma zanŋi n-kyanŋi tisibu ni deaari yela, na'ala yarima kɔkɔa. ¹⁶ Ya laa m-mi yaasa, ni, ya daa ti ma sunŋsim halli man ŋɔn daa bɛ Tesalɔnika tinŋa gba, ka di daa pa la yummu. ¹⁷ Di pa la m boori la piini, amaa n nya ka piini tisibu paasiri ya la nyoori.

¹⁸ Man mun daa pun deaaya, ka di gaari zaa. N nya man boori seelikam, dama Epafroditusi daa mari ya piini maa zaa na n-ti ma. Ka di ninŋi Naawunni nya'asim, hoo turaali nyoobu nyunya'asiri, bee, hoo ban maanni maaligu n-ti u ka u deaai ni sufumaasim. ¹⁹ M Ba Naawunni mari la buna ni arizikki zaa, ka a bɛ la Kirisita Yisa gyirima ziiya, ka u nin zanŋi yan boori seelikam zaa n-ti ya. ²⁰ Nɔn Naawunni ti Ba maa nin nya pɛ'abu, saha din ka tɔriga. *Ammi.*

²¹ Ya puusima Naawunni niriba la n-ti ma - ninvugseeba ban nye Yisa Kirisita suulinsi. Ti mabiseeba ban bɛ kpa zaa puusiri ya na. ²² Naawunni niriba zaa puusiri ya na, halli ban bɛ NaaTitaari yiri maa ni. ²³ Ti Dugma Yisa Kirisita Masiya piinisuma nin bɛ ya sufu ni sahakam. *Ammi.*

KŌLOOSIDIMA

1 ¹⁻² Man Pɔla n-sɔbri gbanɔɔ wa n-tiri ya KŌloosi dima, man ni m mabii Timɔti la; n daa di la Yisa Kirisita Masiya tuumu, Naawunni sufu yuubu zugu. Yarima mun nye la Naawunni niriba ka laa n-nye yedda dima ni ti mabiisi, Kirisita zugu.

³ Tin ɔɔn susiri Naawunni n-tiri ya sahanseaa zaa, ti teaari ya yela ni sufumaasim m-puusiri ɔɔn ti Dugma Yisa Kirisita Ba la ya yela zugu. ⁴ Dama ti wum ya yela, ni, ya ninji Yisa Kirisita yedda ka laa m-mari wurilim n-tiri Naawunni niriba zaa. ⁵ Ya be lala ya tama zugu, dama ya siri mari tama, ni, ya guusiri ya faari diibu saha, ka di be la arizana ni. Ya daa pun wum di lahabaari maa, yan daa wum yelimaɔni lahabasunɔɔ maa sahanseaa la. ⁶ Lahabasunɔɔ wa siri pun paai ya saani. Ka be la duniya wa lugrikam zaa ni, n-wanni ka wala ka zoaara; ka lala ka ka wanni wala yarim gba saani. Ka daa wanni la lala yan daa danɔɔ n-wum ka yela - dab-siseaa yan daa ti banɔɔ Naawunni piini ɔɔn siri nye seem la - halli ni zuna. ⁷ Lahabaari maa ka ya daa wum Epafraasi saani; ɔɔn Epafraasi nye la ti mabisunɔɔ ka ti la'amni n-tumni Naawunni tuma. Yedda daana n nye u, ka u tumni n-tiri Kirisita yarim zaa zugu. ⁸ Nɔɔna n daa teaai ma yan mari wurilim Naawunni Sii Kasi puuni seem.

⁹ Lala maa zugu, tin daa wum ya yela maa halli ni zuna, ti bu kye ti wunsusigu ya zugu. Ti susiri Naawunni, ni, u kye ka ya nya yem ni bamsim din nye Naawunni Sii maa dinni zaa, nti banɔɔ u sufuyuu bu yela zaa gbinni. ¹⁰ Ni, lala nin kye ka ya be beesisunɔɔ din sumsi ti Dugma niriba, ka kyenni tooni n-wanni wala - di nye la: yan tumni tunsuma zaa ka ya Naawunni bamsim gba zoaari sahakam. ¹¹ Ni, ɔɔn Naawunni nin kye ka ya mari kpeeɔɔ zaa, dama u gyirima mari la yiiko, ka di zugu u nin kpamsi ya kirikiri. Ni, u kye ka ya maali siri ni ya ze yummu bunseelikam puuni n-di sugru, ka laa m-mari sufupeelli ¹² m-puusiri ti Ba Naawunni taari, ɔɔn se'asi ti ni ti la'am ni u niriba zaa n-deaai ti tɔrli, neesim tinɔɔ maa ni sa. ¹³ Ii! - u siri daa pun yiisi ti zibsim yiiko ni na, ka zanɔɔ ti n-taasi u Biwuttigu naam ni na. ¹⁴ Ka ɔɔn Naawunni Bii maa saani ka ti nyari tulinginsim ka deaari ti tumbeeri kye-m-peɔɔni. ¹⁵ Naawunni Bii wa muna - sɔɔɔ bu nyari Naawunni, amaa u Bii wa nɔmanni u ni; ka ba daa danɔɔ n-dɔ'ai u pɔi ka naayi naam bunseelikam zaa, ka u nye la bikpeema. ¹⁶ Dama ɔɔn saani ka bunseelikam daa naam: aseesi an be arizana ni, ni an be duniya wa ni gba; aseesi an nyara, ni an bu nyari gba; naam ziziisi dima ni suulinsi dima ni zuguraandima ni yiiko dima - Naawunni Bii la zugu ka ba zaa daa naam, ni ba ti be u fukumsi ni. ¹⁷ Nɔɔna

siri danɔɔ a zaa tooni ka buna zaa tugi la taaba m-be ni u zugu. ¹⁸ U be la u niriba ban la'amni taaba n-dɔli u la saani hoo zugu ɔɔn be ningbinɔɔ saani seem la. Ba toondaana n nye u, sɔ ɔɔn daa danɔɔ ba zaa n-doaai kum ni; lala daa ninji nti kye ka u leebi ba toondaana bunseelikam puuni. ¹⁹ Di mun daa maai Naawunni sufu, ni u ti kye ka u bunseelikam kpalim m-be u Bii maa ni. ²⁰ Ka daa laa n-kye ka u Bii wa ti zɔ sindaani u saani, n-tiri bunseelikam zaa, ni u ti kye sɔkam taalli m-peɔɔni ba - baseeba ban be duniya wa ni, ni ban be arizana ni gba. Ba daa zanɔɔ ɔɔn Yisa n-kpaasi dɔpulli maa zugu ka u ziim daa yi na ka u kpi - lala ka u leebi sindaanzɔta.

²¹ Yarim muna, sahanseaa la ya gba daa za'asi Naawunni yela ka yaai u, ka di daa nye la ya teesibeeri ni ya tumbeeri zugu. ²² Amaa pampanɔɔ Naawunni Bii la daa zɔ ya sindaani Naawunni saani ka kye ka nang-banyinni maali n-ninji. U daa zanɔɔ u ninsaatiri ningbinɔɔ n-ninji lala, dama u daa mari ka halli nti kpi. Dinɔɔ zugu ka u mari ya n-taasi Naawunni saani ka kye ka ya ku mari taaliseaa, ka ya leebi Naawunni niriba kasi, ka ka galinɔɔ u saani. ²³ Ya siri nin kpalim m-be lala, ya yi bari n-zaani kpeeɔɔ ya yedda maa ni, ka bu birisira. Ya ze lala, ka kur kpalim m-mari tama. Ya teaama lahabasunɔɔ la yela, yan daa pun wum lahabaseaa maa - ya tama n-siri la. Ba daa tɔ'asi lahabasunɔɔ wa yela n-tisi bunvuya zaa duniya wa puuni, halli ka man, Pɔla, leebi la ɔɔn tumni lahabaari maa tuma.

²⁴ Tɔ: pampanɔɔ m mari sufumaasim pam man namsiri ya zugu la. Ii - di nye la Naawunni niriba zaa zugu ka n diri wahala n ningbina wa ni: halli Kirisita ɔɔn daa namsi ba zugu gba, man nin naai namsigu din kpalim n-ti ba, dama Naawunni niriba taaba la'anɔɔ nye la Kirisita ningbinɔɔ. ²⁵ Ka man daa deaai la'anɔɔ maa tuma, dama di nye la Naawunni ɔɔn ti ma tunseaa, u manɔtoori sufuyuu bu zugu. Yarim zugu ka u daa ti ma, ni n ti kye ka ɔɔn Naawunni yeligu zaa paai ya na. ²⁶ U yeligu yeliso'ara maa nla, ka a na bu yi paalu sahanseaa la, piiligu ni halli ni zuna - duniya wa bura zaa daa bu nya a. Ana ka u naayi yiisi paalu ni n-tiri u toori niriba la. ²⁷ Ban muna - ɔɔn Naawunni boori u wulisi yeliso'ara maa tibsini ni gyirima ɔɔn nye seem maa n-ti ba, ka a be la ban pa Yehudiyadima maa saani gba. Ka di gbinni nye la: ni, Kirisita be la ya saani, ka di nye la tama n-tiri ya, ni, ya nin nya gyirima. ²⁸ Tɔ, ɔɔn Yisa Kirisita nye la ti lahabaseaa tin moonni maa. Ti kpaamni sɔkam, ka zanɔɔni yem zaa n-wulisiri ba, ni ti ti zanɔɔ ba zaa n-taasi ɔɔn Kirisita saani na, ni ba ti leebi niriba

ni yelimaŋni. ²⁹ Dinŋɔ zugu ka n zaŋŋi yikoseaa ŋɔn Yisa ŋɔn zaŋŋi n-ti ma la n-tumni ni nimbirimooa zaa.

2 Dinŋɔna m boori la ya baŋŋi man kpaŋŋni m maŋŋa n-tumni n-tiri ya seem, yan ni Leoodisii di-ma, halli ni ya ninvugseeba ban na bu mi ma la zaa. ² N tumni lala ni di ti kye ka ba sufu ti kpamsi, ka ba mari la nangbanyinni ni wurilim ni taaba. Lala ka ba nin ti baŋŋi Naawunni bunsuma zaa, birisigu ka ni, halli nti baŋŋi Naawunni yelisɔ'ara maa gbinni - din nye Kirisita la. ³ Dama ŋɔn Kirisita saani ka yem ni miilinsi zaa sɔ'ai, hoo ninsaaidima ŋɔn sɔ'ari ba arizikki seem la. ⁴ N yetti ya lala, ni, sɔ di tɔ'asi yettɔ'anya'asa n-yɔmsi ya, dama a siri nye la yettɔ'ayɔya. ⁵ Ni n ziiya ŋɔn wa'a ni ya beebu zii maa zaa, n sufu ni teesa, ni n sii maa, be la ya saani. N sufu maaya pam, man nya yan dɔli soori maa suŋŋa seem, ka laa m-baŋŋi ya Kirisita yed-da niŋbu ŋɔn ze yummu seem la zaa.

⁶ Yan daa sakki n-ti Kirisita Yisa, ni, u nye la ya Dugma la - dinŋɔna, ya kye ka ya dɔli u soori maa. ⁷ Ya ŋmani la bumbula m-baari nya'a u tam maa ni; bee ya ŋmani la u duu, m-me suŋŋa n-tɔm u zugu. Dinŋɔna ya kyem tooni n-kye ka yelimaŋni ni yedda be ya ni, hoo ban daa wulisi ya seem la; ka ya puusiri Naawunni halli nti yakki. ⁸ Yan mari ya mansi ka di kye ka sɔ yɔmsi ya, ni, u yettɔ'a maa mari ninneesim: a zaa nye la yem yɔri bunkyɔ'ama an dɔli la ninsaaidima teesa ni ba yem kɔkɔa. A pa la Kirisita yem yela, amaa arizimbeseeba ban su duniya wa yela maa yem nla. ⁹ ŋɔn Kirisita saani ka Naawunni beebu ŋɔn nye seem zaa deede kpe ninsaala ningbiŋŋu ni m-be ni. ¹⁰ Ka yan mun nyari bunseelli kam u saani ka bu kɔŋŋi seela. ŋɔna n su yiiko ni suulinsi zaa fukumsi. ¹¹ ŋɔn Kirisita zugu ka ba daa gu-ni ya, pa la ninsaaidima gunibu soori ni, amaa yan daa yeaai ya duniya wa ningbina yelibeeeri m-basi - Kirisita gunimaŋni nla. ¹² N tɔ'asiri Naawunni koom suubu yela: ban daa su ya koom la, di gbinni nye la: ni, ba daa la'asi ya ŋɔn Kirisita saani n-sɔ'ai ya gballi ni; ka dinŋɔna ya nin laa n-la'am u saani n-yisigi, dama ya niŋi Naawunni yiiko maa yedda, ni, u daa neaai u kum ni. ¹³ Yan daa na bu guni gunibu wa sahanseaa la, ka daa kpalim m-be ya yelibeeeri ni la, lala saha ka Naawunni daa la'asi ya Kirisita saani n-ti ya nyɔvuri. U daa kye ti tumbeeri maa zaa taalli m-peŋŋi ti. ¹⁴ Ba daa sɔbi ti taalli sama yela n-dooli, ni zaaligu yela zaa an galimni ti: amaa ŋɔn mun daa kpiisi a zaa m-basi. U daa zaŋŋi ti galiŋŋu gbaŋŋu wa n-yiisi n-kpaasi n-tabli u dɔpulli zugu. ¹⁵ Dɔpulli maa zugu ka u daa nyaŋŋi: u daa gbaasi ban su fukumsi ni yiiko n-fa ba tɔppu neema, ka daa sigsi ba n-kye ka ba dɔli u nyaŋŋa ka sɔkam ni-ni nya, ka u daa be tooni n-kyenni u nyaŋŋi gyingaari ni la.

¹⁶ Tɔ: dinŋɔna yan di kye ka sɔ galimni ya zaŋŋi n-kyanŋi bundira yela, bee bunnyuura, bee Kyuusi gɔya ni Vuusim Dabsa yela. ¹⁷ Anŋɔ zaa daa be ni, ni a ŋmansiri n-wulisiri la din ti ya kye na; amaa a gbinni yelimaŋni nye la Kirisita mammaŋŋa. ¹⁸ Yan di kye ka ba bugsi ya yela n-yɔmsiri n-yetti, ni, ya lu ni. Ba sigsiri ba mansi n-gyeemni malaakadima; amaa di zaa yɔri,

yelimaŋni ba dɔli la ba suntoori teesa, ka wulisiri ban nya bunseesi la yela yinniyinni, ka di kpeesiri ba la karimbaani. ¹⁹ Ba mun bu kpalim n-tugi Kirisita, ŋɔn nye ningbiŋŋu maa zaa zugu. Dama ŋɔna n tiri ning-bimmunni zaa yaa, ka di dɔli la tuga ni gyiila maa zaa ka a zaa mari kpeeŋŋu n-tumni ni taaba suŋŋa, n-zoaari na hoo Naawunni ŋɔn boori seem.

²⁰ Yarima siri daa la'am Kirisita saani n-kpi. Ya kpiya m-bakki ka kye duniya wa yiiko dima fukumsi: ka wula zugu ka ya na boori ya dɔli la kaya ni kyisa sɔya? - hoo ban na be duniya wa beebu ni maa ŋɔn dɔli seem la. ²¹ Ni, "Yan di di dinŋɔa, ya din lam dinŋɔa, yan di siisi dinla!", fa! ²² Ay! - kyisa wa zaa nye la ninsaaidima za-aligu, ni ba wulisigu zaŋŋi n-kyanŋi duniya wa yela: amaa yela wa zaa baligri ni n-naara. ²³ Ban tɔ'asiri mangbaari yela, ni mansigsigu, ni ningbina mugsigu yela la, di ŋmani la yelisuma ka ba yetta. Amaa anŋɔ zaa ku toaai m-mari anfaani zaŋŋi n-kyanŋi ningbina kɔribeeri goaari bee za'asigu.

3 Ka dinŋɔna ya pun la'am Kirisita saani n-yisigi: ka di yi be la lala, see ka ya bɔ bunseesi an be saazugu, beni ka ŋɔn Kirisita zi u zizii ni, Naawunni nudirigu ziiya. ² Ya kye ka ya teesa be saazugu buna wa ni, pa duniya wa buna la ni. ³ Dama ya kpi ni, ka ya nyɔvuya yi la'amni Kirisita saani n-sɔ'ai Naawunni beebu zii la ni. ⁴ Halli ya nyɔvuri n nye Kirisita la, ka ŋɔn Kirisita yi ti yiisi u mammaŋŋa paalu ni, ya gba nin la'am m-be u saani n-yi paalu na ni gyirim.

⁵ Lala zugu, see ka ya ku ya duniya wa ni kɔrisi yela zaa - zina nla, ni tumpoosa boobu an mari da'ari, ni kɔribeeri, ni ligri ni neema boobu, ka di ŋmani la wuna gyeenŋu la, dama ya boori ana n-gaari ya Naawunni boobu: ya kye ka a zaa basi yɔri. ⁶ Dama anŋɔ taabu zaa zugu n kye ka Naawunni sufu yisigra. ⁷ Sahanseaa la ya daa be la beesikanŋɔ taabu, ka dɔli lala sɔya la. ⁸ Amaa pampanŋɔ see ka ya za'asi anŋɔ dima: suuri, ni teesibeeri, ni putoo tuma, halli yan di kye ka ya nɔya tɔ'asiri yettɔ'ayɔya n-tuuri Naawunni ni ninsaala gba. ⁹ Yan di laa m-ma'ari ziri n-tiri taaba: ya bu nya? - ba za-ŋŋi ya beesikurigu yela m-basi, ni ka tuma zaa, hoo nira ŋɔn yeaai kparibeoo m-basi seem la; ¹⁰ ka laa n-ye kparipaalli, bunveelli. Ka beesipaalli wa mari yempaalli ka di yi Naawunni ŋɔn naam ka maa saani na, ka kur ŋmanni la ŋɔna. ¹¹ Beesipaalli wa puuni ka wɔligri ka ka saani zaŋŋi n-kyanŋi Griikadima ni Yehudiyadima, bee ban guni ni ban bu guni saani: di yi ti nye tinzundi-ma ni Sitiya tingbaŋŋu moo ni niriba, bee daaba ni ban su ba mansi yela - ay! Kirisita nye la bunseelikam n-tiri ba sɔkam zaa.

¹² Naawunni siri yiisi ya, ni ya ti leebi u maŋŋa niriba; ka laa n-wuri ya. Ka lala zugu ya nin zaŋŋi beesipaalli wa kpariveelli n-yea - di nye la: nambɔzoaa ni kuŋŋa, nirilim, mansigsigu, mangbaari ni sugru. ¹³ Ya sakkma n-tisi taaba, ka ya sɔ yi ti nya u taraana taalli, see ka di daama kye u taalli maa m-peŋŋi u. Hoo ti Dugma ŋɔn kye ya taalli m-peŋŋi ya seem la, ya gba kye m-peŋŋi ya taaba. ¹⁴ Anŋɔ zaa n nye bunsuma, amaa see ka ya za-ŋŋi wurilim m-paasi a zugu, ni a zaa ti tɔŋŋi taaba ka

ninji sunɗa deede. ¹⁵ Ya kye ka Kirisita sufudoaa su ya sufu zaa fukumsi, dama di zugu ka ba daa booli ya, ni ya ti leebi hoo ningbinɗu yinni. Ka laa n-leebe seeba ban puusiri Naawunni sahakam. ¹⁶ M-paasi yaasa, ya kye ka Naawunni yeligu be ya ni, ni ka bunsuma zaasa. Ya zaɗɗi bamsim zaa n-wulisiri taaba Naawunni wurilim yela, ka kpamsiri taaba sufu. Ya kur yuumni Litaafi yuuma n-wulisira, ni wungyeenɗu yuuma, ni Sii Kasi yuuma gba; ya yuumni ya sufu ni m-puusiri Naawunni sahakam. ¹⁷ Ka ya yi ya tumni seelikam, bee, ya tɔ'asi seelikam zaa, ya kye ka ya ninɗi a zaa ti Dugma Yisa yuuri zugu. Ya tim ti Ba Naawunni pe'abu nɗon Yisa zugu sahakam.

¹⁸ Pɔ'aba, ya wumni n-tiri ya siridima kpaanɗu la; dama lala yi sumsi ban be ti Dugma saani maa.

¹⁹ Yan mun dɔppa, ya wuri ya pɔ'aba ka di yisigri ya suuri n-ninɗi ba.

²⁰ Ya biisi la muna - ya wumni n-tiri ya ba ni ya ma di-ma bunseelikam zaa puuni; dama lala m maari ti Dugma sufu.

²¹ Yan mun ninvugkura, yan di kye ka ya biisi beebu tɔ n-ti ba; ka di yi pa lala ya nin daam ba sufu.

²² Daaba, ya wumni n-tiri ya duniya wa dugmadima, ni gyirima ni ninzoaa. Ya gyeemma ba, pa la ban yi gɔsiri ya kɔkɔ, hoo ninvugseeba ban boori ni ba nya duusigu ninsaalidima saani, amaa ya zaɗɗi ya sufu zaa n-tumni n-tiri ba sahakam, ka zɔri Naawunni gba.

²³ Bunseelikam zaa yan ninɗa, ya ninɗa di ni ya sufu zaa n-tiri Naawunni, pa la ninsaalidima. ²⁴ Ya mi halli, ni, ya Dugma nin yiisi ya faari na n-yɔ ya. Ya tumma ya daaba tuma la n-tiri ya Dugma Kirisita. ²⁵ Nɗon yi tumni tumbeeri muna, ba nin ninɗi u hoo u tuma wa nɗon yi sumsi seem la, dama Naawunni bu gamsira.

4 Ya ban su daaba la muna, ya dɔli yelimaɗni n-tiri ba, ni an dɔli soori. Ka mi, ni, ya gba mari ya Dugma ka u be arizana ni.

² See ka ya kur pe'ari n-susiri Naawunni ni nimbiri-moaa; yan di gbisi ka kye puusigu. Ka laa m-puusiri Naawunni barika sahakam. ³ Ka ya puusigu wa ni, see ka ya susiri Naawunni n-tiri ti gba: ni, u ti maali soori n-ti ti ni ti tɔ'asi u yeligu maa n-tiri niriba, n-toaai n-kasigri u yeliso'ara an be Kirisita ni maa. Di nye la lala yeligu maa zugu ka ba la ma kyɔrimi ka n na kpalim

m-be lala. ⁴ Ni, Naawunni nin kye ka n nin yiisiri yeliso'ara wa zaa paalu, hoo din kpa la talasi seem la. ⁵ Ya mun kur mari ya mansi ka dɔli yem soori n-tiri ban pa ti niriba la. Yan di kye ka sahasunseaa ti gaari yɔri.

⁶ Ya mari azamsuma an nya'asa, hoo zeseesi an mari yaarim nɗon nya'asa seem la: ka mi yan sɔsiri seem ni niriba, n-labsiri sunɗa n-tiri sɔkam.

⁷ Tɔ. Tikyikusi nin yeli ya n lahabaya zaa. U nye la ti mabisunɗu n-sunɗni ti, ka ti la'amni taaba n-tumni n-tiri ti Dugma. ⁸ Lala zugu ka n tumni u ya saani na, ni u ti yeli ya ti lahabaya wa, ka lala ka u nin kpamsiri ya sufu. ⁹ Ka n kye ka ɔneesima gba ti dɔli u n-kye ya saani na: nɗon gba nye la ti mabisunɗu, tin mun ninɗi u yedda n-wuri u pam gba. Halli u nye la ya timbiya, ka u nin yeli ya ti kpa wa yettɔ'a zaa.

¹⁰ Arisitaakusi gba ka ba paasi n zugu n-kparsi sarika duu ni: nɗon gba puusiri ya ni. Maaki gba puusira - nɗon nye Baanabasi tunzɔ la. Nɗon Maaki yela ka ya pun wum, ni, u yi ti paai ya saani na, see ka ya deaai u sunɗa. ¹¹ Yisa sɔ, ban boonni sɔ 'Gyasitisi' la - nɗon gba puusiri ya. Ban n nye Yehudiyadima ka ba sunɗni ma Naawunni naam tuma maa ziiya; ba butiri sɔ zaa laa n-ka ni m-paasi ba zugu; ban mun kpamsiri ma ni sufudoaa. ¹² Ya timbisɔ gba be ni, Epafraasi, ka nɗon gba puusiri ya ni. U nye la Kirisita Yisa nyaandɔlisunɗu. U moori sahakam n-susiri Naawunni n-tiri ya, ni, ya nin ze yummu Naawunni soori maa ni n-dɔli Naawunni yu-ubu zaa sahakam. ¹³ N nin toaai n-yeli ya u tuma pam yela, ni, u tumni tunkara n-tiri yarima, ni Leoodisii dima, ni Heerapɔlisi dima gba. ¹⁴ Dɔ'ata Luuki gba puusira - ti wuri nɗona pam gba - nɗon ni Diimasi m puusira. ¹⁵ Ya puusima ti mabiisi ban be Leoodisiiya la, ka yan di tam Nimfa ni ninvugseeba ban la'amni u yiri maa ni n-gyeemna. ¹⁶ Ya yi karim gbanɗu wa n-naai, ya kpaɗɗi ya mansi n-kye ka Leoodisii dima ti deaai n-karim, ka yan mun deaai ba dinni n-karim. ¹⁷ Ya yelim Akyipusi, ni, u na teesim tunseaa ban daa zaɗɗi n-zaali u Naawunni zugu la, ni, u tumma n-naai.

¹⁸ Tɔ, ya nyam sɔppu wa - man sɔbri m-puusiri ya n toori nuu ni sɔppu: *Pɔla*.

Ya teaama man nɗon la la kyɔrimi seem. Naawunni piinisuma zaa be ya saani.

TESALONIKA DIMA

1 Man Pɔla, ni Sailivanisi, ni Timɔti n sɔbri gbanju wa n-tiri ya Tesalonika niriba ban la'amni n-gy-eemni Yisa, yan nye ti Ba Naawunni ni ti Dugma Yisa Kirisita Masiya nɔn su seeba la zugu.

Naawunni niɲma yelisuma n-niɲi ya, ka ti ya sufudoaa.

² Ti kur pe'ari Naawunni ya zugu, ka kur susiri Naawunni n-tiri ya zaa. ³ Ti Ba Naawunni tooni ka ti teaari ya yela sahakam, zaɲɲi n-kyanɲi ya yedda niɲbu la yela, ni ya wurilim tuma nimmoosi yela, ni yan mari tama seem n-ɛ yummu n-tiri ti Dugma Yisa Masiya. ⁴ Ti mabiisi, Naawunni n wuri ya pam. Ti mi, ni, ya nye la Naawunni nɔn yiisi seeba n-niɲi u mammanɲa niriba. ⁵ Dama lahbasunɲu wa'azu sea tin daa yiisi n-ti ya la daa pa la yetto'a kɔkɔa, amaa di daa nye la yiiko ni. Naawunni Sii Kasi siri daa be di ni, nti kye ka ya niɲi di yedda zaa. Ya pun mi tin daa be seem ya saani; ka laa m-mi, ni, ya sunɲsim zugu ka ti daa be lala. ⁶ Ka ya daa kye ka ya beesigu nmanni la hoo ti dinni - hoo ti Dugma beesigu nɔn be seem maa. Halli ni yan daa di wahala pam maa zaa yɔri, ya daa deaai yeligu la ni sufupeeliseaa din yiiri Vuusim Kasi saani na. ⁷ Dizugu ka ya wulisiri beesisunɲu nɔn be seem n-tiri yeddaniɲniba zaa ban be Masidoonya ni Akaaya tingbana maa ni. ⁸ Ti Dugma yeligu nɔn daa yi ya saani maa, pa Masidoonya ni Akaaya kɔkɔa ka di paai: amaa ya yedda niɲbu yela pun mooli n-gyili luginseelli kam zaa, dizugu di bu laa n-sum ni tirima yeli seelli m-paasi. ⁹ Dama niriba maa zaa pun mi ka to'asiri tin daa kye ya saani na ka ya deaai ti sunɲa seem, ni, yan daa nmaligi n-kyanɲi Naawunni saani ka kye buga, ni ya ti gyeem Naawummanɲi nɔn nye Nyɔvuri Daana wa. ¹⁰ Ni, ya laa n-kpalim n-guusiri nɔn Naawunni Bii la kyenni na, ni, u nin ti yi arizana ni sahanseaa n-labi na. Lala Bii maa nye Yisa, Naawunni nɔn daa neaai sɔ kum ni. U nye la nɔn fa ti n-yiisi Naawunni sufuyisigri kan ya n-kye na la ni m-basi.

2 Ti mabiisi, ya mammanɲa mi tin daa kye ya saani na seem la, ni, di daa pa la din kpalim yɔri. ² Ya pun mi ban daa feebe ti ka diisi ti vi Filipaai tinɲa seem maa pɔi, ka ti daa naayi ti kye ya saani na. Halli ni ban daa namsiri ti maa zaa yɔri, Naawunni daa ti ti sufukpeemni ka ti zaɲɲi lahbasunɲu m-moori n-wulisiri ya. ³ Tin to'asiri ya yetto'aseesi maa bu yi kyirinɲu bee kɔribeeri bee yɔmsigu ni na; ⁴ amaa ti kur to'asiri la Naawunni nɔn boori ni ti to'asi seem, dama Nɔna n nye nɔn ɛ ti nyaanɲa ka zaɲɲi lahbasunɲu wa n-niɲi ti nuu ni. Ti bu tumni ni ninsaalidima nini tigi ti, amaa ti boori la Naawunni nini tigi ti, dama Nɔna n nye nɔn mi

ti sufu ni teesa zaa. ⁵ Ya mi halli, ni, di pa la nangbam-malisim yetto'a ka ti daa mari n-kye ya saani na; ti mun daa bu zaɲɲi yetto'ayɔmsa n-to'asira, ni ti ti di nyoori ya saani - Naawunni mun ya n-wulisiri lala. ⁶ Ti daa bu boori pe'abu ninsaalisɔ saani, di yi daa nye la ya saani bee seeba saani. ⁷ Halli ti daa mari soori ni ti toaai n-susi bunseesi ya saani, tin nye Masiya tuumudima la zugu. Amaa ti daa nye la ban be baalimm ya saani, ka mari ya sunɲa hoo pɔ'a nɔn do'ai nɔn mari u bileaa seem la. ⁸ Tin boori ya yela pam zugu n kye ka ti daa la, ni, ti purigi tin mari seelli n-ti ya. Pa Naawunni lahbasunɲu la kɔkɔa, amaa zaɲɲi n-tabli ti mammanɲa nyɔvuya gba, ka di nye la tin kur wuri ya maa zugu. ⁹ Ti mabiisi, ya teaama tin daa tumni seem la yela, halli ni ti yaa to'riga, ni tin daa di wahala seem la. Ti daa kur tumni la wuntanɲa ni yunɲu, ni di kye ka ti yela ku mugsi ya, ka ti toaai n-yiisi lahbasunɲu kan yi Naawunni saani la n-ti ya na. ¹⁰ Ya nye la ti seharadima, ka Naawunni gba di ti sehara m-paasi, ti beesigu nɔn daa be seem n-tiri ya yeddaniɲniba wa: ni, ti daa do'i yelimanɲi soori ka tumni din tuusi, ka galinsi ka ni. ¹¹ Ya mi halli tin daa tumni seem n-tiri ya maa, ni, di daa nmanni hoo do'ɔ nɔn niɲni u mammanɲa bii seem la. ¹² Ti daa kpaam ya, ka kpamsi ya, ka zaali ya noori, ni, ya mari beesiseelli din kye ka Naawunni nini tigma, dama u booni ya ni, ni yan ni Nɔn ti la'am u naam puuni n-nya u gyirima.

¹³ Dinɲɔ zugu ka ti pe'ari Naawunni saha kam. Tin daa zaɲɲi Naawunni yeligu na n-ti ya la, ya daa deaai yeligu maa. Ya daa bu deaai ka hoo ninsaala yeligu, amaa hoo Naawunni dinni; ka di siri nye la lala, ka kur tumni ka tuma ya saani - yarima ban nye yeddaniɲniba wa. ¹⁴ Ti mabiisi, ya daa nya wahala hoo Naawunni niriba ban be Gyudiiya tingbanɲu ni la nɔn daa nya seem la - niriba ban nye Yisa Masiya nɔn su seeba la. Ya daa nya wahala ya mammanɲa timbiisi saani, hoo ban gba nɔn daa nya wahala ba Izraeli taaba saani seem la.

¹⁵ Ban Izraeli dima n daa zaɲɲi ti Dugma Yisa n-ku u, ni anabidima gba, ka daa kari ti n-yiisi. Ba kur tumni la din kye ka Naawunni nini bu tigma, ka kur nmeeri nangbankpeemni ninsaalidima zaa saani. ¹⁶ Halli ba daa kpanɲi ba manɲa ni ba ta'ai ti ka ti ku toaai m-mooli tuliginsim lahabaari n-ti ban pa Izraeli dima maa. Ba pun tum tumbeeri pam, ka ba ala'akyi tuma wa paasiri tumbeeri anla zugu, ka a paari a to'riga. Ka Naawunni sufuyisigri naayi paai ba n-naai.

¹⁷ Ti mabiisi, tin daa wɔligi ka kye ya daba ayi la puuni - kulla ti ningbina taaba wɔligri ka n yetti wa, pa ti sufu ni teesa wɔligri. Ti sufu zaa daa be la ya nyaabu ni, ni ti

teesa zaa, ni ti ba'aba zaa. ¹⁸ Ti siri daa boori ni ti laa n-labi ya saani na. Halli man Pɔla daa pun kpaŋŋi m maŋŋa ni n kye na - ka di pa la yimmu kɔkɔa - amaa ka Sintaani kur ta'ari ti soori. ¹⁹ Tama bɔ ka ti ya m-mari ti Dugma Yisa saani - pa yarima kɔkɔa? Bee, sufupeelli bɔ ka ti ya n-nya, u lappu na daari maa ni? - pa yarima kɔkɔa? lala saha yi ti paai, bumbɔ zugu ka ti nin baŋŋi, ni, ti nyaŋŋi n-naai? - ka laa n-nyuuri bara di zugu. Pa yarima zugu? Ay! - seelli ka ni m-paasi? ²⁰ Yelimaŋŋi yarima zugu ka ti siri nya ti gyirima ni ti sufupeelli.

3 Dinzugu tin daa nya ka ti ku toaai n-laa n-guusi yaasa, ti daa sakki ni ti kɔkɔ kpalim m-be Ateensi tinŋa ² ka tum ti mabii Timɔti ya saani na, dama u nye la Naawunni tuntumna, ka tin ni ŋɔna la'am n-tumni Kirisita lahabasuŋŋu mooligu tuma la. Ŋɔna ka ti daa tum ya saani, ni u ti kpaam ya, ka kpamsi ya yedda. ³ Ni, lala ti kye ka sɔ ku yɔmsi ya n-labsi ya nyaŋŋa, wahala wa nyaabu zugu. Ya mammanŋa mi halli, ni, di nye la Naawunni yuubu, ni, ti nya wahala wa tataabu. ⁴ Tin daa na be ya saani la, ti daa pun danŋi n-yeli ya, ni, ti nin nya wahala; ka ya zaa mi, ni, lala n daa siri niŋi. ⁵ Dinzugu man daa nya ka n ku toaai n-laa n-guusi m-paasi zugu ka n daa tum Timɔti ya saani na, ni di kye ka n baŋŋi ya yedda ŋɔn nye seem. Dama n kur teesiri, ni, di pa seem ka Sintaani nya sɔseaa ni u ti yɔmsi ya, ka lala zugu nin kye ka ti tuma la kpalim yɔri.

⁶ Timɔti mun ŋɔn daa labi na, u daa yeli ti ya yedda ni ya wurilim ŋɔn nye seem. U yeli ti, ni, ya na kur teesiri ti yela, ka boori ni ya nya ti, hoo ti gba sufu ŋɔn boori ya nyaabu seem. ⁷ Dizugu, ti mabiisi, ti namsigu ni ti wahala diibu puuni, ti nyari kpamsigu ya zugu. Ya yedda niŋbu n kpamsiri ti ⁸ dama ya yi ti bari n-zaani ya beebu ni, ti Dugma zugu, di nin kye ka ti leebi ban vu. ⁹ Ti ya niŋi la wula m-pe'ai Naawunni ya zugu hoo din sumsi ni ti pe'ai u seem la? Tin mari sufupeeliseaa ya zugu la - ka di nye la ti Dugma Naawunni saani - lala zugu ka ti pe'ari u. ¹⁰ Wuntanŋa ni yuŋŋu zaa ka ti zaŋŋi ti sufu zaa n-susiri u, ni, u kye ka ti laa n-la'am n-nya taaba yaasa; ka ya yedda yi ti pɔsigi ya'aseelli, ti nin toaai n-ti ya bunseelli din nin kpamsi ya yedda maa m-paasi di.

¹¹ Ti susiri Naawunni ŋɔn nya ti Ba la, ni ti Dugma Yisa, ni, u maalima soori n-ti ti, ka ti kye ya saani na.

¹² Ti laa n-susiri ti Dugma, ni, u kye ka ya wuri taaba, halli n-wuri niriba zaa; ka ya wurilim zoaai m-paasiri sahakam hoo tin gba ŋɔn wuri ya seem la. ¹³ Ka dinŋɔna u nin kpamsi ya, ka kye ka ya bari n-zaani, ni ya ti be kasi ka ka taalli ti Ba Naawunni saani. Ka di nin ti nye la lala, sahanseaa ti Dugma Yisa ŋɔn ti ya labi na la, ka u toori niriba zaa nin ti dɔli u na.

4 Ti mabiisi, din paasi nye la: ya teaama din sum ni ya be seem n-tigi Naawunni nini. Ya pun bamsi lala ti saani, halli lala ka ya daa kur niŋna; ka ti susiri ya ka kpaamni ya ti Dugma Yisa yuuri zugu, ni, ya kur niŋma lala m-paasira. ² Dama ya mi wulisigu sea tin daa zaŋŋi n-wulisi ya, hoo ti Dugma Yisa ŋɔn zaali ti seem la. ³ Naawunni yuubu ya saani nye la: ya maali n-leebi u niriba ka be kasi, ka di tum zina. ⁴ Ya zaasa mi yan

nin niŋi seem m-mari ya mansi m-be kasi ka dɔli gyirima soori, ⁵ ka di pa la ya dɔli ningbiŋŋu kɔri soori, hoo ban bu dɔli Naawunni zaaligu ŋɔn tumni seem la.

⁶ Dinŋɔ zugu, sɔ di tum u kpeaa din bu tuusi, bee, u fa u kpeaa. Ti Dugma nin ti darigi ban tumni din bu tuusi wa tuba, hoo tin daa pun kpaam ya seem la.

⁷ Naawunni daa bu booli ti, ni ti tum la ningbiŋŋu kɔri tuma; amaa u daa booli ti, ni ti dɔli kasitiri beesigu soori. ⁸ Dizugu ŋɔnkam za'asi wulisigu wa, pa ninsaala wulisigu ka u za'asi, amaa Naawunni ŋɔn ti ti u Sii Kasi la wulisigu ka u za'asi.

⁹ Di bu kpa talasi ni n-sɔbi n-wulisi ya yan nin wuri taaba seem, dama Naawunni pun wulisi ya yan nin wuri ya mabiisi seem, ka ya bamsi lala u saani sunŋa.

¹⁰ Ka lala ka ya siri wuri ya mabiisi ban be Masidoonya tingbaŋŋu zaa; amaa, ti mabiisi, ti kpaamni ya, ni, ya kur niŋma lala m-paasira. ¹¹ Ya kpaŋŋma ya maŋŋa m-be baalimm, ka kye ka ya teesa be ya mammanŋa yela ni, ka bɔ ya mammanŋa nuu tuma n-tumna, hoo tin daa pun wulisi ya seem la. ¹² Ya yi niŋni dinŋɔa, lala nin kye ka ban be kpaŋŋa nin ti ya gyirima, ka ya mun ku pɔsigi bunseelli kam.

¹³ Ti mabiisi, ti bu boori ni ya be ziilinsi ni zaŋŋi n-kyanŋi ninvugseeba ban gbisiri kum ni la yela, ka di nin kye ka ya ku fabinna ban kpi la zugu hoo ban ka tama ŋɔn niŋni seem la. ¹⁴ Dama ti yi niŋi yedda, ni, Yisa daa kpiya ka laa n-neaa yaasa, ti laa n-niŋi yedda, ni, Naawunni nin ti kye ka Yisa ninvugseeba ban gbisiri kum ni la ti dɔli Yisa n-labi na.

¹⁵ Ti Dugma yeligu ŋɔn wulisi seem ka ti yetti ya maa: tiseeba ban ya n-kpalim m-mari nyɔvuri halli nti paai ti Dugma lappu na saha la muna - ti ku ti danŋi ban pun gbisiri kum ni la tooni. ¹⁶ Dama ba nin tasi pampam, ka niriba nin ti wum malaakadima zuguraana kukori ni Naawunni kika kunkuma. Di saha ka ti Dugma mammanŋa nin ti yi saazugu n-sigi na; ka Kirisita Masiya ninvugseeba ban pun kpi la nin ti danŋi kum ni neaari.

¹⁷ Ka tiseeba ban kpalim m-mari nyɔvuri m-be duniya wa ni - tin ni ban nin ti la'am n-kyanŋi nti kpe sangbana ni, n-tuusi ti Dugma Yisa soori saazugu sa; lala ka ti nin ti kpalim m-be ti Dugma maa saani halli ni saha din ka tɔriga. ¹⁸ Dizugu ya zaŋŋma yettɔ'a wa m-maari taaba sufu.

5 Ti mabiisi, di bu laa n-kpa talasi ni ti laa n-sɔbi n-ti ya zaŋŋi n-kyanŋi dabsa ni saha seelli din ti ya n-niŋi. ² Dama ya mamansi mi halli, ni, ti Dugma lappu na saha dabsiri maa nin ti kye na hoo ta'ayiga ŋɔn yi kye na yuŋŋu seem la. ³ Ni, sahanseaa niriba yi ti yetti, ni, sufudoaa ni goom be ni, di saha ka basiyɔri ya m-paai ba na, ka ba ku toaai n-fa ba mansi m-basi. Di nin ti piili katiŋŋa, hoo pɔ'a ŋɔn yi wulisiri, ni, u dɔ'ai ka beerim seelli mari u la. ⁴ Amaa, ti mabiisi, ya pa la ninvugseeba ban be zibsim ni ka dabsiri maa nin ti libgi ya hoo ta'ayiga ŋɔn libgri niriba seem la. ⁵ Ya nye la neesim ni wuntanŋa ni niriba. Ti pa la yuŋŋu bee zibsim ni niriba. ⁶ Dizugu di bu sum ni ti gbisira, hoo ninvugseeba ŋɔn niŋni seem la, amaa ya kye ka ti neaa goom ni ka mari ti mansi sunŋa. ⁷ Dama yuŋŋu ka gɔg-

bisiriba gbisira, ka danyuuriba mun nyuuri m-bugri la yunḡu gba. ⁸ Amaa tirima n nye wuntaḡḡa ni niriba: di zugu ya kye ka ti mari ti maḡḡa. Ya kye ka ti zaḡḡi ye-da ni wurilim n-leebe ti nyota'arigu m-pa ti nyaari zugu, ka zaḡḡi ti tuliginsim tama n-leebe tɔbtuusira kutti zupiliga la m-pili. ⁹ Naawunni daa bu maali ti ni u sufuyisigri tubdarigri ti paai ti na, amaa u zaali ti ni ti nya tuliginsim ti Dugma Yisa Masiya zugu. ¹⁰ Nḡna n daa kpi ti zugu, ni di kye ka ti zaa ti la'am m-be u saani, di yi nye la ti be la ti nyɔvuri ni, bee, ti kpi ni. ¹¹ Dinḡ zugu ya kpamsima taaba sufu ka niḡni din nin suḡḡi ya taaba ka ba zaa Naawunni dɔligu ni: halli ya siri pun niḡni lala pampanḡḡ gba.

¹² Ti mabiisi, ti susiri ya, ni, ya tim ya toondaandima maa gyirima - ban nye ban tumni Naawunni tuma n-tiri ya, ka kpaamni ya suḡḡa. ¹³ Ya gyeemni ba ka tiri ba gyirima, ka laa n-wuri ba pam ban tumni seelli la zugu; ka mari nangbanyinni ni taaba. ¹⁴ Ti mabiisi, ya kpaamni gbinnya'a dima. Ka ban sufu miligi la muna - ya maari ba sufu n-tiri ba: halli ya suḡḡa ban gbarigi la, ka mari sugru ni sokam zaa. ¹⁵ So di boosiri u kpeaa beeri, amaa ya niḡma nirilim n-tiri taaba - halli n-tiri sokam zaa.

¹⁶ Ya mari sufupeelli sahakam; ¹⁷ ya susima Naawunni sahakam; ¹⁸ ka pe'ari Naawunni seelikam zaa puuni. Dama lala ka Naawunni boori ni ya niḡni ya beebu ni, Yisa Masiya zugu. ¹⁹ Yan di kpiisi Naawunni Sii Kasi yela hoo bugum ḡḡn kpiisiri seem la; ²⁰ yan di zeem anabitiri yettɔ'a yela. ²¹ Amaa ya bugsima bunseelikam m-baḡḡi di yelimaḡḡi ḡḡn nye seem; ka mari din veela suḡḡasunḡḡa; ²² ka naayi yi bunseelli kam din nye bumbeoo ni.

²³ Naawunni n tiri sufudoaa: kye ka u maali ya ka ya be kasi zaa, ka mari ya siisi ni ya sufu ni ya ningbina ka a ku ti mari taalli ti Dugma Yisa Kirisita lappu na saha. ²⁴ Nḡn booli ya maa nye la ḡḡn nin niḡni di, dama yedda daana n nye u, ka ze yummu.

²⁵ Ti mabiisi, ya susima Naawunni n-tiri ti gba.

²⁶ Ya puusima ti mabiisi la zaa mabiitiri puusigu suḡḡa n-ti ti. ²⁷ Ya wumma yaa! Ti yetti ya ti Dugma zugu, ni, ya kye ka ba karim gbaḡḡu wa n-ti ti mabiisi la zaa.

²⁸ Ti Dugma Yisa Kirisita Masiya piinisuma kpalim m-be ya saani.

TESALONIKA DIMA

1 Man Pɔla, ni Sailivanisi, ni Timɔti n sɔbri gbanju wa n-tiri ya Tesalɔnika niriba ban la'amni n-gy-eemni Yisa maa. Ya nye ti Ba Naawunni ni ti Dugma Yisa Kirisita Masiya nɔn su seeba la. ² Naawunni ninma yelisuma n-ninji ya, ka ti ya sufudoaa.

³ Ti mabiisi, ti kur pe'ari Naawunni ya zugu, ka di sum ni lala, dama ya yedda kur zoaari m-paasira, ka ya wurilim zanji n-kyanji ya taaba saani gba zoaari pam. ⁴ Dinzugu ti kur nyuuri la bara n-yetti Naawunni niriba zaa n-wulisiri ba yan ze yummu seem, ni ya yedda ninbu yela, halli ni ya nyari namsigu ka diri wahala zaa. ⁵ Dinjo n wulisi, ni, Naawunni sariya karibu tuusiya zaa, ni, ya nye la ban sum ni Naawunni naam, halli ni ya diri wahala u naam la zugu. ⁶ Naawunni nin ninji din tuusi. U nin kye ka ban namsiri ya la ti nya namsigu. ⁷ Ka yarima muna, yan nɔn nya namsigu la, u nin taasi yɔlisimma na nti ya, ka laa n-zanji n-ti tirima gba. U nin ninji lala ti Dugma Yisa ni u malaaka yikodaandima nɔn yi ti yi arizana ni na sahanseaa. ⁸ U nin zanji bugum din dira n-kye na, ni u ti darigi ban bu mi Naawunni maa tuba, ni ban za'asi ti Dugma Yisa lahabasunju maa tuba gba. ⁹ Ba nin ti yɔ ba ba taalli samni m-basi ba yɔri, saha kan ka naari; ka ba nin kpalim n-ze wa'aligu n-kɔnji ti Dugma gyirima ni u yi-iko ni beebu maa. ¹⁰ Ti Dugma Yisa nin labi na di daari maa, nti nya gyirima u niriba saani, ni tibgri ban pun ninji u yedda saani. Ya gba nin ti be niriba wa sun-sukkuni, yan daa deaai lahabaseelli tin daa tɔ'asi n-ti ya la zugu. ¹¹ Di zugu ka ti kur susiri Naawunni n-tiri ya. Ti susiri Naawunni, ni, u ti kye ka ya be beesisunju hoo nɔn booli ya ni ya be seem la, ka zanji u yiiko n-sunji ya ka ya tum ya sufu yuubu tuma, ni ya yedda tuma, n-naai; ka bu pɔsigi seela. ¹² Ka ti susiri Naawunni lala, ni, ti Dugma Yisa yuuri nin nya gyirima, ka ya gba nya gyirima u saani, ti Dugma Naawunni ni ti Dugma Yisa Masiya sunjsim la zugu.

2 N ya n-tɔ'asi n-ti ya zanji n-kyanji ti Dugma Yisa Masiya lappu na, ni tin ti ya la'am n-tuusi u soori la. Ti susiri ya ni, ti mabiisi, ² ni, yan di kye ka ya yem njaara, bee, n-gyigra, seeba nɔn yetti, ni, ti Dugma lappu na pun gaari la zugu, halli sɔ yi ti tɔ'asi anabitiri n-yeli lala, bee, sɔ yi tɔ'asi Yeligu maa yettɔ'a n-yeli lala, bee, ba yi ti sɔbi gbanju, ni, ka yiiri la tirima saani na, n-yeli lala ka puuni. ³ Yan di kye ka sɔ yɔmsi ya seelli ni, dama dabsiri maa ku toaai m-paai na, di yi pa la niriba pam danji n-la'am taaba n-za'asiri Naawunni noori pɔi, ka ninvugɔ nɔn nye Zaaliguza'asira ni Baasiyɔri Daana maa naayi yi paalu. ⁴ Nɔnjo nin ti za'asi bunseelikam din ze Naawunni zugu, ni Naawunni gyeenju, ka

duusi u manja n-gaari seelikam. U nin ti kpe Naawunni Gyeenju Duu n-yeli, ni, nɔna n-nye Naawunni. ⁵ Ya bu teaai man nɔn daa be ya saani ka yeli ya seem la? ⁶ Ka pampanjɔ ya pun mi din goaari u, ni, di kye ka u ku ti yi paalu see sahasunju maa deede. ⁷ Yeliso'ara an nye zaaligu za'asigu yela pun piili a tuma, amaa nɔn goaari a maa kur nin be ni, halli nti paai sahaseaa ban nin yiisi u soori ni. ⁸ Di saha ka Zaaliguza'asira maa nin yi paalu. Di saha ka ti Dugma Yisa nin ti zanji u vuusim pesinju din yiiri u noori ni na n-ku u, ka u lappu na gyirima nin ti sa'am u yela zaa. ⁹ Nɔn Zaaliguza'asira maa kyenni na nin ti dɔlisi la ni Sintaani yiiko soori, nti mari kpeenju ni alahazibu tuma balibu kam, ni sisa, ka a zaa nye la ziri. ¹⁰ Ka u nin ti zanji ala'akyi tuma n-yɔmsiri ninvugseeba ban baasiri yɔri. Ba nin baasi yɔri dama ba za'asiya, ni, ba ku wuri yelimanji maa ka nya tuliginsim. ¹¹ Dinjo zugu ka Naawunni tum la kyir-inju din mari yiiko nti ba, ka ba ninji ziri maa yedda. ¹² Ka di naari ti ya nye la: ba kari ba sariya n-lusi ba - ninvugseeba ban ku sakki, ni, ba ninji yelimanji maa yedda, ka ba sufu boorim nye la ba tum ala'akyi. ¹³ Amaa tirima muna - di kpa la talasi ni ti pe'ai Naawunni ya zugu, yaseeba ban nye ti mabiisi. Ka ti Dugma wuri ya, dama piiligu ni ka u daa pun yiisi ya, ni ya ti nya tuliginsim Naawunni Sii Kasi tuma puuni, ni yan ninji yelimanji maa yedda zugu. ¹⁴ U daa kye ka ti wulisi ya u lahabasunju, ka lala ka u daa booli ya ni ya ti nya lala tuliginsim; ni yan ni ti Dugma Yisa Kirisita nin ti la'am n-nya gyirima. ¹⁵ Dizugu, m mabiisi, ya ze yummu ka mari wulisigu seelli tin daa zanji n-wulisi ya la, di yi daa nye yettɔ'a maa ni, bee, ti daa sɔbi nti ya. ¹⁶⁻¹⁷ Ti Dugma Yisa Masiya mammanja kpamsima ya sufu, nɔn ni Naawunni ti Ba zaa, dama Naawunni wuri ti, halli nti tisi ti sufudoaa din ka naari, ni tama sunju wa. Ka ti Dugma Yisa ni ti Ba Naawunni nin laa n-kpanji ya, ya tunsuma ni ya yettɔ'asuma kam zaa ni.

3 Ti mabiisi, din kpalim nye la nja: ya susim Naawunni n-ti ti, ka lala nin kye ka ti Dugma yeligu moonni n-kyenni tooni yooma, ka ba deaai di ni gyirima, hoo yarima nɔn daa deaai seem la. ² Ka laa n-susiri Naawunni n-tiri ti, ni, u yiisi ti putoo dima ni ninvug-beeri nuusi ni, dama pa sɔkam zaa n-ninji ti lahabaari maa yedda. ³ Amaa ti Dugma nye la nɔn ze yummu, ka u nin ti ya yaa, ka ta'ai ya Yelibeeo Daana maa nuusi ni. ⁴ Halli ti siri ninji ti Dugma maa yedda zaa, ni, ya tumni hoo tin daa wulisi ya seem la, ka kur nin ninji lala sahakam. ⁵ Ti Dugma kye ka ya banji u wurilim nɔn nye seem, ka ya diri sugru hoo Kirisita Masiya nɔn diri di seem la zaa.

⁶Ti mabiisi, ti kpaamni ya ni, ti Dugma Yisa Masiya zugu, ni, ya gbaam ya manɗa ka kye ya mabiseeba ban nye gbinnya'ari dima, baseeba ban bu dɔli wulisigu seelli tin daa wulisi ba la. ⁷Ya mammanɗa mi, ni, di sum ni ya niɗi hoo tin daa niɗi seem la. Ti daa pa gbinnya'a dima, tin daa be ya saani sahanseaa la. ⁸Ti daa bu di diseelli so saani ka bu yo di samni. Amaa ti daa yi tumni ti tuma halli ka di wum ti; ti daa tumni la sahakam zaa, ni ti di ziili ya zitibsiri. ⁹Pa la ti daa ka la soori ni ti deaai sunɗsim ya saani zugu ka ti daa tumni lala maa, amaa ti daa niɗi lala ni ya nya, ka dɔli ti soori maa. ¹⁰Tin daa be ya saani, ti daa yi yetti ya ni, ni, "Nɗon za'asi, ni, u ku tum, ba di kye ka u di!" ¹¹Ti wumiya, ni, ninvugseeba ban be ya saani n-nye gbinnya'a dima: ba bu boori ni ba tum seelli, ka na'a gyinni n-kpeeri la niri-

ba yela ni. ¹²Lala taabu niriba ka ti kpaamni ka susiri ba ti Dugma Yisa Masiya zugu, ni, ba zinnma baalimm ka tum ba tuma n-gɔsi ba manɗa. ¹³Ti mabiisi, yan di gye ya tunsuma tumpu ni. ¹⁴Ka so yi bu deaai ti wulisigu seelli tin soɓi wa, yan kpasim u ka di laa m-pu-usiri u; lala nin kye ka vi gbaai u. ¹⁵Yan di zanɗi u ka u leebi ya dindaana, amaa ya kpaam u hoo ya mabiya.

¹⁶Ti Dugma nye la sufudoaa daana: nɗon mammanɗa tim ya sufudoaa sahakam zaa, ni yelikam puuni. Ti Dugma nin be ya zaa saani.

¹⁷Tɔ, nyama soɓpu wa - man soɓri m-puusiri ya n toori nuu ni soɓpu: *Pɔla*. Lala ka n daalim n gbanɗu kam. N nuu soɓpu n-siri la. ¹⁸Ti Dugma Yisa Kirisita Masiya wurilim nin be ya zaa saani.

TIMOTI

1 Man Pōla n sōbri gbaŋŋu ŋɔa: Yisa Kirisita Masiya tuumu n nye ma, ka Naawunni ŋɔn nye ti tuligra wa daa zaali ma lala tuma, ŋɔn ni Yisa Masiya ŋɔn nye ti tama la. ² N sōbri ka n-tiri nyini, Timoti, m bimaŋni ti yedda niŋbu soori maa ni. Ti Ba Naawunni ni ti Dugma Yisa Kirisita nin zɔ i namboo ka niŋi bunsuma n-niŋi i ni, ka ti i sufudoaa.

³ Tɔ, teaama man daa gatti n-kyanŋi Masidoonya ka yeli i seem la. Ni, see ka i kpalim m-be Efesusi timpuuni sa: ni, ninvugseeba m be beni n-wulisiri ziri wulisigu. Ka dizugu m boori ni i yeli ba, ka ba kye lala wulisigu maa. ⁴ Ni, ba kyeli daadaa yela bamsigu - lahabaseesi an ka yelimaŋni, ni d'am kamma yuya kaaligu din ka tɔriga la. Dama a kur taasiri la nangbankpeemni kɔkɔ na, ka bu wulisiri Naawunni yuubu soori, dama dinŋɔ nye la yedda niŋbu puuni. ⁵ Naawunni yuubu wa daliiri nye la, ni, di kpamsi wurilim; wurilim mun yiiri sufu kasi ni na, ni sufu ni teesa an ka galiŋŋu, ni yed-damaŋni niŋbu ni na. ⁶ Ninvugseeba mun ŋmaligi ni, ka kye anŋɔa zaa; ka bɔrigi n-kpalim la yettɔ'akyɔ'ama tɔ'asigu ni. ⁷ Ba sufu kur yenni, ni, ba leebi Naawunni zaaligu karimbadima, amaa ka bu baŋŋi ban mari yet-tɔ'aseesi n-tɔ'asiri maa gbina: halli ni bunseesi ban tɔ'asiri a yela maa ni nimmoaa - ba bu mi a gba gbina.

⁸ Ti mi halli, ni, Naawunni zaaligu maa veela, nira yi dɔli ka, n-tumni kan wulisiri seem. ⁹ Ka di kpa la talasi ni ti baŋŋi, ni, Naawunni bu zaali u zaaligu dima maa ninvugsuma zugu, amaa u zaali a la zaaligu za'asiriba zugu, ni tuppuwumni dima, ni ban bu gyeemni Naawunni, ni ala'akyi dima zugu. U laa n-zaali a la ban beebu bu be kasi ka ba ba'a ka Naawunni yela ni la zugu, ni ban nye ninvugkuuriba n-kuuri ba badima ni ba madima la. ¹⁰ Zaŋŋi n-tabli ban tumni ningbiŋŋu kɔrisi tuma, ni dɔppa ban doontiri dɔppa bee pɔ'aba ban doontiri pɔ'aba, ni ban zaŋŋi mugsigu n-gbaasiri niriba, ni ziri ma'ariba, ni ban diri ziri sehara - banŋɔ zaa zugu ka Naawunni na zaali u zaaligu dima wa. A nye la bankam niŋni din kyisiri wulisimaŋni la zugu. ¹¹ Wulisigu wa mun be la lahabasunŋu ni ka mari gyiri-ma, lahabaseelli Naawunni ŋɔn nye Alibarika Daana wa ŋɔn zaŋŋi n-niŋi man nuusi ni, ni m moonni ka.

¹² M puusiri ti Dugma Yisa Kirisita ŋɔn tiri ma yaa ni n tum tuma wa. M puusiri u ŋɔn nya ka yedda daana n nye ma, ka dizugu di sumni ni u gaŋŋi ma ka zaali ma u tuma wa ni maa. ¹³ Halli ni man daa daŋŋi n-yetti u zulima, ka katti u niriba m-mugsiri ba, ka tuuri u la zaa yɔri, ŋɔn Naawunni daa zɔ ma namboo, dama n daa niŋni di la ziilinsi zugu, ni man daa na bu niŋi yedda la zugu. ¹⁴ Di saha maa ka ti Dugma daa zaŋŋi u wurilim

piinisuma, an galisi nti yakki la, n-ti ma; ka ti ma yedda ni wurilim din be Yisa Masiya ni la. ¹⁵ Yettɔkku wa nye la yelimaŋni, ka sumni ni nira deaai ka zaa; ni, Yisa Kirisita daa kye duniya wa na ni u ti tuligi tumbeeri di-ma. Man muna n nye ŋɔn tum tumbeeri wa n-gaari sɔkam. ¹⁶ Amaa lala zugu daa kye ka Naawunni daa zɔ ma namboo, ni Yisa Masiya ŋɔn yi ti kye n taalli m-peŋŋi ma, halli ni man ŋɔn tum tumbeeri n-gaari sɔkam zaa yɔri. Ka lala nin kye ka niriba zaa ti nya u sugrudiibu zaa ŋɔn nye seem. Ka di ti daŋŋi n-leebe sɔseaa din nin kye ka ninvugseeba ban na ye n-niŋi u yedda nin naayi dɔli ka, ka ba nya nyɔvuri kan ka tɔriga la. ¹⁷ Naawunni n nye saha kam zaa naaba, ka ŋɔn kɔkɔ n nye ŋɔn kur be saha zaa ka bu kpiira, ka sɔkɔ ku toaai n-nya u: ti tim u tibsini ni gyirima, saha din ka naari. *Ammi!*

¹⁸ M bii Timoti, n zaŋŋi zaaligu wa n-niŋi i nuusi ni ka di mun dɔli la anabitiri yettɔ'a ŋɔn daa yeli seem zaŋŋi n-kyanŋi i yela: ni, lala ti kye ka i zaŋŋi ana, ni a ti leebi hoo i tɔppu neema ka i mari a n-tuusi tɔppu sunŋa. ¹⁹ Mari i yedda niŋbu ni i sufu ni teesa kasi, ka galiŋŋu ka ni. Ninvugseeba mun pun za'asi sufu ni teesa wa taabu ŋɔn wulisiri seem, ka ba yedda niŋbu zaa baasi yɔri di zugu. ²⁰ Ba puuni seeba n nye Haameneesi ni Alekzanda. Ban ka n zaŋŋi n-niŋi Sintaani nuusi ni, ni di kye ka ba baŋŋi, ni, di bu sum ni ba mɔ Naawunni.

2 Din daŋŋi tooni ka n kpamsiri sɔkam nye la ŋɔa#:- Yan susim Naawunni n-tiri ninsaalidima zaa, ka puusiri u ba zugu, ka zɔri ba sindaani u saani. ² Ka ya laa m-puusiri u lala n-tiri nadima ni bankam su fukumsi la. Dina nin kye ka ti be baalimm ka yet-tɔ'aseaa ka ti, ka ti kpalim n-dɔli la Naawunni soori n-gyeemni u sunŋasunŋa. ³ Dinŋɔ n veela ka Naawunni nini n tigri di. Ka ŋɔn Naawunni n nye ti tuligra, ⁴ ka boori ni sɔkam zaa ti tuligi ka baŋŋi yelimaŋni ŋɔn nye seelli. ⁵ Dama Naawunni yinni m be ni, ka sindaantum-na yinni kɔkɔ mun be Naawunni ni ninsaalidima sun-sukkuni; ŋɔna n nye Yisa Kirisita, ka u gba nye la ninsaala. ⁶ ŋɔn Yisa daa zaŋŋi u maŋŋa m-pa talima sɔkam zaa zugu, ni u yɔlisi ba. Dinŋɔ n daa niŋi sahasunŋu maa deede nti wulisi, ni, di zaa nye la yelimaŋni. ⁷ Ka lala zugu ka Naawunni daa gaŋŋi ma ka n leebi u tuumu sɔ ŋɔn tum ni m moonni di lahabaari n-wulisiri n-tiri ban pa Yehudiyadima maa. U daa niŋi lala ni ba ti baŋŋi yedda ni yelimaŋni soori maa. Yelimaŋni ka n yetti i maa; m bu ma'ari la ziri!

⁸ M boori la dɔppa ban be lugri kam zaa n nye Naawunni niriba maa ti wukki ba nuusi saazugu m-puusiri Naawunni, ka sufugyeeba bee nangbankpeemni

ɲmeebu ka di puuni. ⁹ N laa m-boori la pɔ'aba gba yeeri suturiveela an sumni ba, seesi an ka galinsi, bee, vi - pa la zugri paanɲu, bee salima ni anzulifa nangɔkɔrisi yeebu, bee, kyinkyina an mari ligri pam soobu. ¹⁰ Ay! See ka ba zanɲi tunsuma m-maanni ba mansi: lala ka di sum ni pɔ'aba ban gyeemni Naawunni be ni. ¹¹ Ya kye ka pɔ'aba maa sini baalimm n-sigsi ba mansi ka bamsira. ¹² M bu ti pɔ'aba soori ni ba leebi karimbadiima, bee, ba su dɔppa fukumsi. Di kpa la talasi ni ba sini la baalimm. ¹³ Dama Adam ka Naawunni daa danɲi n-naam, ka naayi naam Hawa. ¹⁴ Ka di pa la Adam ka Sintaani daa yɔmsi, amaa Hawa ka u daa yɔmsi ka u leebi ɲɔn burigi Naawunni zaaligu. ¹⁵ Amaa pɔ'aba yi kur kpalim m-mari yedda, ni wurilim, ka be kasi, ka mari ba mansi sunɲa, ba nin nya tuliginsim, biisi dɔ'am puuni.

3 Yettɔkku wa nye la yelimaɲni. Ninvugɔ sufu yi boori nimmoaa, ni, u leebi Naawunni niriba toondaana, ɲɔn boori seelli maa nye la tunsunɲu. ² Ka di kpa la talasi ni Naawunni niriba toondaana be la beesisunɲu ka ka galinɲu. Di sumni ni u mari la u pɔ'a yinni, ka laa m-mari u maɲɲa sunɲa, m-mari mangbaari, ka niriba tiri u gyirima. Di sum ni u nye la ɔ ɲɔn deaari saamma ka niɲni ba saanni, ka nye ɲɔn nin toaai n-wulisiri niriba sunɲa m-paasi. ³ Di bu sumni ni u nye ɲɔn nyuuri daam m-bugra, bee ɲɔn nye zabboora; amaa di sumni ni u nye la ɲɔn be baalimm ka pa ɲɔn ɲmeeri nangbankpeemni, bee, ɲɔn sufu wuri ligri nti yakki. ⁴ Di kpa la talasi ni u nye la ɲɔn mari u maɲtoori yiri sunɲa, ka u biisi deaari u noori ka tiri u gyirima bunseelli kam zaa ni. ⁵ Dama nira yi bu nyanɲi m-mari u toori yiri maa, u ya niɲi la wula n-toaai m-mari Naawunni niriba maa n-ɔsiri ba yela? ⁶ Di mun bu sum ni di daama nye la ɲɔn na yooli n-niɲi tuuba; di yi pa lala u nin nyu bara n-duusi u maɲɲa ka lala zugu nin kye ka ba kari u sariya n-lusi u, hoo Sintaani ɲɔn daa lu seem la. ⁷ Ka din paasi dinɲɔ zaa zugu nye la, di kpa la talasi ni u nye la ɔ ɲɔn yuuri du ban be kpaɲɲa saani: di yi pa lala, u nin ti tum vi tuma, ka Sintaani kye'ariga gbaai u.

⁸ Di be la lala gba ban sunɲni ya toondaandima saani. Di kpa la talasi ka ba mari la beesisunɲu ka niriba tiri ba gyirima. Di laa n-sum ni ba ze la yummu ka tɔ'asiri yelimaɲni. Ba di nyuuri daam m-bugra, bee, ba sufu wuri ligri nti yakki. ⁹ Di laa n-kpa la talasi ni ba sufu ni teesa be deede, ka ba deaai yettɔ'azulima an be ti wulisigu puuni la m-mari sunɲa. ¹⁰ Dizugu ya kye ka ba ma'asi lala niriba pɔi, ka ba beesigu yi wulisi, ni, ba ka galinsi, yan naayi kye ka ba tum toondaandima sunɲniba tuma maa. ¹¹ Ka di laa m-be la lala pɔ'aba saani gba; di kpa la talasi ka ba mari beesisunɲu ka niriba tiri ba gyirima. Di bu sum ni ba nye seeba ban zuuri niriba nyanɲa, amaa ban gbaari ba mansi sunɲa ka ze yummu bunseelikam zaa ni. ¹² Di sum ni ɲɔn sunɲni ya toondaandima maa mari la pɔ'a yinni, ka nyanɲi m-mari u biisi ni u yiri dima sunɲa. ¹³ Ninvugseeba ban tumni tuma wa sunɲa nin nya yusuma,

ka nyanɲi m-mari sufukpeemni n-tɔ'asira, ban niɲi Yisa Masiya yedda seem la zugu.

¹⁴ M mari tama, ni, di bu ya n-yuui ka n ti kye i saani na nti kaai i. Amaa n ɔbri anɲɔ zaa n-tiri i, ¹⁵ ni lala kye ka, halli n kyenni na maa yi ti yuui gba n yela wa nin wulisi i Naawunni niriba ɲɔn sumni ni ba be seem, n-ɔsiri Naawunni yiri maa yela n-tiri u. ɲɔn Naawunni n nye nyɔvuri daana, ka u lala yiri nye la u toori niriba, ka laa n-nye zaantɔliga kan mari yelimaɲni maa, ka laa n-nye nyeebri ka ka tɔmni ka zugu n-ze yummu. ¹⁶ ɔ ku toaai n-kyiisi, ni, ti Naawunni soori yelisɔ'ara wa bu galisi. Dina n nye, ni#:-

“U daa leebi ninsaala n-yi paalu,

Naawunni Sii Kasi mun daa ze u nyanɲa:

Malaakadima gba daa nya u.

Ba daa mooli u yela n-tiri bura kam zaa,

Ka niriba daa niɲi u yedda duniya wa ni.

Naawunni daa ti duusi u saazugu

N-taasi gyirima zaa ziiya arizana ni.”

4 Naawunni Sii maa daa pun wulisi ti n-yeli, ni, sahanseesi an ti paari nyanɲa, ninvugseeba nin ti kye ba yedda niɲbu soori. Ni, ba nin ti dɔli siseeba ban yɔmsiri niriba, ni bunseesi arizimbeeri ɲɔn wulisiri maa. ² Lala wulisigu maa yiiri la ninvugyɔmsiriba saani na, baseeba ban nye ziri dima, ka ba sufu ni teesa bu laa n-teesiri bunsuma, hoo nira yi ti zanɲi kurituulli n-vuuli u ningbina seem. ³ Niriba wa taabu wulisigu yetti la, ni, di bu tuusi ka nira di pɔ'a, bee, pɔ'a kuli doowa. Ni, bundiriseesi kyisiri n-tiri niriba, ka ba di diri a. Amaa Naawunni mun daa naam bundira maa zaa n-tisi niriba, ni ba ti deaai m-puusi u a zugu, dama ba laa n-niɲi u yedda ka banɲi yelimaɲni maa. ⁴ Naawunni ɲɔn naam bunseelli kam zaa veela. Ka di bu sum ni ti za'asiri a ni; amaa ti puusima Naawunni ka deaari a ni; ⁵ dama Naawunni yeligu ni wunsusigu nin kye ka a be kasi Naawunni saani.

⁶ I yi zanɲi yela wa zaa n-wulisiri ti mabiisi maa, i nin leebi Kirisita Yisa tuntunsunɲu. Lala ɲmanni la hoo nyin diisiri i mammanɲa n-kpamsira; nyin ɲɔn daa pun wum yelisuma zanɲi n-kyanɲi yedda soori, ka laa n-wum yelimaɲni wulisigu ka dɔli ka. ⁷ Amaa zɔma n-yi ka kye lahabayɔya ni ɔlinseesi an bu sum ni Naawunni nyaandɔliba. Kur kpaɲɲa i maɲɲa m-bamsi Naawunni soori dɔligu. ⁸ Dama ɔ yi ti kpaɲɲi u maɲɲa n-kpamsi u ningbiɲɲu, di mari la anfaani beela n-tiri u; amaa u yi ti kpaɲɲi u maɲɲa Naawunni soori dɔligu zi-iyi, lala mari la anfaani zaa n-tiri u, dama dinɲɔ zugu n kye ka u mi, ni, u nin nya bunsuma pampaɲɲa, ka laa n-nya bunsuma sahanseaa din ti ya kye na m-paasi. ⁹ Yettɔkku wa nye la yelimaɲni, ka sum ni nira deaai ka zaa, ka niɲi ka yedda. ¹⁰ Dinɲa zugu ka ti diri wahala ka tumni ni ti yaa tɔriga, dama ti zanɲi ti tama zaa n-niɲi Naawunni Nyɔvuri Daana wa ni. ɲɔn Naawunni n nye ɔkam zaa tuligra, halli ni u tuligri ninvugseeba ban niɲi u yedda la zaa, halli nti yakki.

¹¹ Zanɲa anɲa zaa n-wulisi ba, ka zaali ba, ni, ba dɔli a. ¹² Di kye ka ɔ zeemni i, nyin ɲɔn bu kurigi zaa zugu. Amaa kye ka i yettɔ'a wulisi yeddaniɲniba maa

din sum ni ba be seem - i yetto'a, ni i beebu, ni i wurilim, ni i yedda ninbu, ni i tuma kasikasi tumpu la zaa. ¹³ Kur kpalimma n-karimni Naawunni yeligu maa n-tiri niriba ni nimbirimooa, ka kpamsiri ba sufu, ka wulisiri ba, halli ni n ti kye na. ¹⁴ Di tam nyin daa deaai Naawunni piiniseelli la, see ka i kye ka i ba'a be ka ni: ni, ba daa to'asi anabitiri yetto'a zanji n-kyanji i yela, ka toondaandima daa zanji ba nuusi m-pa i zugu ka i daa deaai ka. ¹⁵ Doli anjo zaa ka zanji i manja n-tiri a. Dina nin kye ka sokam nya ka banji, ni, i tuma maa kyenni tooni. ¹⁶ Kur mari i manja n-gosi i beebu ni i wulisigu sunja. Kpalimma n-ninji anjo dima, dama i yi ninji lala i nin tuligi i manja, ni ninvugseeba ban wumni i wulisigu maa gba.

5 Di tasi ninvugkurigu n-nyikki u; amaa kpamsim u kaman i ba. Ka laa n-deaai na'akyimbisi la hoo i tunzoppa, ² ka kye ka po'akura la leebi i madima, ka po'asara mun leebi i tunzopp'aba, halli ka i doli sasuunjo n-tiri ba.

³ Gosim pukoya ban siri boori sunjsim la sunja. ⁴ Amaa pukoso yi mari biisi bee ya'ansi, nyin kye ka ba banji, ni, see ka ba danji n-gosi ba toori yiri dima sunja. Ba yi ninji lala ba nin labi n-jo sanseaa ba badi-ma ni ba yaadima maa jo daa tum tunseelli zaa n-ti ba la. Lala n kye ka Naawunni nini tigr. ⁵ Amaa pukoso jo be u koka ka ka sunjana nye la jo siri boori sunjsim. Lala pukoori maa zanji la u tama zaa n-ninji Naawunni nuusi ni, ka kur puusiri Naawunni n-susiri u, yunjo ni wuntanja zaa. ⁶ Pukoso mun jo zanji u manja n-ti u ningbinkorisi tuma la, jo na pun kpi ni halli ni jo na ne maa zaa yori. ⁷ Dizugu zaalima yela wa gba n-tiri niriba, ka ba yi ti doli a, soso ku galim ba. ⁸ Ninvugso yi bu gosiri u do'ariba, halli m-bu gosiri u toori yiri dima gba, u kyisiri la u yedda ninbu soori, halli ni ninvugso jo pa Yisa nyaandola n nye bun-sunjo n-gaari u. ⁹ Di zanji pukoso n-sobi u yuuri m-paasi pukoya ni, di yi pa la u pun paai u yuuma pisiyoobu, ka kuli doo yinni koka. ¹⁰ See ka sokam mi u tunsuma yela - tunsuma wa nye la: u wulisi u biisi sunja, n-deaari saamma, n-tumni n-tiri Yisa nyaandoliba, n-sunjo ban be wahala ni, ka zanji u manja zaa n-tum la tunsuma balibu kam. ¹¹ Di bu laa n-sumni ni i zanji pukoya ban na bu kurigi la yuya n-sobi m-paasi pukoya maa ni. Dama ba korisi yi ti be doppa kulibu ni, ba nin njmaligi ka kye Kirisita yela; ¹² ka lala zugu nin kye ka Naawunni kari ba sariya n-lusi ba, dama ba za'asiri ban daa pun basi nangbambasiseela n-ti Naawunni la. ¹³ Din paasi dinjo zugu nye la#: - ba bamsiri la gbinnya'ari soya, ka sa'amni la ba saha n-gyinni n-kpeeri yiya, ka laa n-zuuri niriba nyaansi, ka kpeeri ba yela ni yori, ka to'asiri yetto'aseesi an bu sumni ni ba to'asi. ¹⁴ Dinzugu n kpamsiri pukoya ban na bu kurigi la, ni, ba kulima doppa, n-do'ai biisi, n-gosiri ba toori yiya. Dinjo nin kye ka ti dindaandima ku nya soori ni ba tuuri ti. ¹⁵ Halli seeba pun burigi n-doli Sintaani gba. ¹⁶ Ka po'aso jo nye Yisa nyaandola yi mari pukoya u yiri puuni, jo sunjama ba, ka di kye ka mugsigu be

Yisa niriba zugu; lala nin kye ka ba nin toaai n-sunjo pukoseeba ban siri boori sunjsim la.

¹⁷ Kpamseeba ban tumni toondaana tuma sunja sumni la ba nya yoori buyi, ka di siri be la lala n-tiri ban tumni sunja n-yiisiri wa'azu ka wulisiri Naawunni yeligu. ¹⁸ Dama Naawunni yeligu yeliya, ni, "Di lo na'akoorigu noori, u yi tumni puu tuma sahanseaa." Ni, "Tuntumna zaa sumni u deaai u tuma yoori." ¹⁹ So yi galim toondaanso i saani, nyin di deaai yetto'a maa, na'ala niriba ayi bee babata n la'am n-di di sehara. ²⁰ Kpaasima ban tumni ala'akyi la zugri paalu ni, ka lala nin kye ka dabeem gbaai ban kpalim la. ²¹ N to'asiri wa ni Naawunni ti wumna, ni Yisa Masiiya, ni malaaka seeba jo gamsi maa m-paasi. N ya zaali i, ni, i doli wulisigu wa ka di danji n-yeli, ni, ninvugso galimiya jo, ka naayi wum u yetto'a; bee, n-ganjo so n-wuri, ka kye soa. ²² Di boori yooma ni i zanji i nuusi m-pa so zugu ni u tum Naawunni tuma. I mun di kye ka i nuu be i taaba tumbeeri tumpu ni. Kur mari i manja m-be kasi. ²³ I puu jo beera, ka i ningbina bu tigi alaafe sa-haseesi la zugu, di laa n-nyuuri koom koka, amaa nyuuma daam beela m-paasira.

²⁴ Ninvugseeba tumbeeri yi yi paalu n-danji ba tooni m-paai sariya karibu ziya; amaa seeba mun dina doli la ba nyaanjo. ²⁵ Lala ka tunsuma gba yiiri paalu ni, ka halli tunsunseaa yi be ni kan bu yi paalu yooma, ka mun kur ku naayi n-kpalim n-so'ai.

6 Di kpa la talasi ka ninvugseeba ban nye daaba la tisiri ba duniya wa dugmadima gyirima, lala ka ya ku kye ka so to'asiri yetto'aseaa din be n-sa'amni Naawunni yuuri, bee, ti wulisigu wa yuuri. ² Halli daaba ban duniya wa dugmadima jo nye yeddanijniba maa gba - di sum ni ba tiri ba lala gyirima; ba di zeemni ba, ban nye mabiisi ni taaba zugu. Ay! see ka ba tumni n-tiri ba halli n-gaari ban dugmadima pa yeddanijniba maa jo gyeemni ba seem la; dama ban diri ba tuma maa anfaani nye la yeddanijniba ban wuri seeba.

Wulisima ba ka kpamsi ba ka ba ninji anjo dima zaa. ³ Ka jnkam wulisiri wulisigu din be di koka, ka bu doli ti Dugma Yisa Kirisita yeligu din mari alaafe la, bee, Naawunni soori wulisigu tin doli seaa la, ⁴ di daama nye la karimbaani daana ka na zi bunseela. U naa n-nye la koribeeri daana jo sufu kur be la nang-bankpeemni njmeebu ni, ni zabky'ama zappu zugu. Dinjo taasiri la nyuuri zappu na, ni taaba nyaanzum, ni wogrigi, ni zulisi. ⁵ Niriba wa taabu teesa sa'amiya zaa, ka ba daamni la taaba dizugu; ba korjo ni la yeli-manjo zaa gba, ka teesiri, ni, Naawunni soori zugu nin kye ka ba nya arizikki n-ninji bundaandima. ⁶ To: Naawunni soori siri nye la arizikki titaari n-tiri ninvugso jo nini tigi jo mari seela. ⁷ Dama ti daa bu zi bunseelli n-kye duniya wa ni na; ti mun ku laa n-zi bunseelli n-labi. ⁸ Ka ti yi mari bundirigu ni sutura, dinjo na di sakkia n-ti ti. ⁹ Ninvugseeba ban sufu kur boori ni ba leebi bundaandima maa pun zanji ba mansi n-kpeesi zamsigu ni, hoo kye'ariga ni. Ba laa n-zanjo ni ba mansi n-kpeesiri la gyirilim ni, ni koriseesi an lusiri daadam ka basiri ba yori. ¹⁰ Dama ligri boobu nye la bumbeeri

kam zaa nya'ari. Ka ninvugseeba ban sufu daa kur be ligri nyaabu zugu daa burigiya ni, ka kye ba yedda halli nti zaŋŋi sufusa'aŋŋu pam n-kusi ba mansi hoo piima la.

¹¹ Amaa nyin ŋɔn nye Naawunni nira wa, kur gbaam i maŋŋa ka kye aŋŋa zaa. Kpaŋŋma i maŋŋa n-dɔli yeli-maŋŋi soori maa; ka zaŋŋi yedda, ni wurilim, n-gyeem-ni Naawunni ka laa n-ze yummu m-be baalimm. ¹² Kur bari n-zaani m-mɔ suŋŋasunŋa. Gbaam nyɔvuri kan ka tɔriga yela gba kirikiri. Naawunni daa booli i, ni i ti mari lala nyɔvuri maa, ka nyin mun daa tɔ'asi n-wulisi lala paalu ni, ka niriba pam daa wum. ¹³ Naawunni zaŋŋi nyɔvuri n-tisiri bunseelli kam zaa; Yisa Masiya mun daa zaani Gɔmna Pɔntiyusi Pailiti tooni n-tɔ'asi n-wulisi Naawunni yela paalu ni: dizugu ka man zaantiri zaaligu wa n-tiri i, ¹⁴ ni, i dɔli soori maa ni beesikasi ka galinŋu ka ni, halli ka ti Dugma Yisa ti yi paalu na. ¹⁵ Naawunni nin wulisi u n-ti ti na, sahaseelli ŋɔn ti gbaai, ni, sahasunŋu deede nla. Ŋɔn kɔkɔ nye la Naawunni Alibarika Daana, ŋɔn su bunseelli kam; u nye la nadima zaa Naaba ni dugmadima zaa Dugma. ¹⁶ Ŋɔn kɔkɔ n laa n-nye ŋɔn bu kpiira, ka be la neesim ni, halli ka sɔsɔ ku toaai m-pɔri m-paai u na, neesim maa gyirima zugu. Nin-

saalisɔ na zi n-nya u, ka sɔ mun ku toaai nya u. Ŋɔna n sumni ni ba gyeemni u, ka u su yiiko halli ni saha din ka tɔriga. *Ammi.*

¹⁷ See ka i kpaam duniya wa bundaandima maa, ni, ba di mari karimbaani, bee, n-zaŋŋi ba tama n-niŋi arizikki din bu ya yuui saha zaa. Amaa ba zaŋŋma ba tama n-niŋi Naawunni ŋɔn tiri ti bunseelli kam din nin nya'asa n-ti ti. ¹⁸ See ka i kpaam ba yaasa, ni, ba tumma din veela; ka nye bundaandima tunsuma tumpu zi-ya. Di nye la: ba putti ban mari bunseela la n-tiri niri-ba. ¹⁹ Ba yi ti niŋi lala, ba la'amni la arizikki ni ba zaali ni di ti ku ba bukaata, sahaseaa kan kyenni na maa. Lala nin ŋmanni hoo ban dooli nyeesunŋu pɔi ka naayi me ka zugu seem la. Dinŋɔ nin kye ka ba nyaŋŋi n-nya nyɔvuri din nye nyɔvurimaŋŋi la.

²⁰ M bii Timɔti, mari Naawunni ŋɔn zaŋŋi bunseelli n-niŋi i nuu ni, ni i guri maa. Ŋmaligma ka kye yet-tɔ'akyo'ama an bu sum ni Naawunni yela ni, ka za'asi nangbankpeemni zaŋŋi n-kyanŋi yettɔ'aseesi nin-vugseeba ŋɔn kyirimni m-boonni 'bansim' la. ²¹ Dama, ninvugseeba ban yetti, ni, ba mari bamsim wa burigiya ka kye yedda niŋbu soori.

Naawunni piinisuma nin kpalim m-be ya saani.

TIMŌTI

1 Mani Pɔla n sɔbri gbaŋɔu wa n-ti i, man ɔɔn nye Kirisita Yisa tuumu, ka Naawunni daa yiisi ma ni u ti diisi ma lala kpamni maa. Nɔn Naawunni mun daa pun basi nangbambasiri zaŋɔi n-kyanɔi nyɔvuri din be Kirisita Yisa saani yela. ² N sɔbri n-tiri nyini, m biwuttigu Timŏti. Ti Ba Naawunni ni ti Dugma Kirisita Yisa nin zaŋɔi piinisuma n-ti i ka zɔ i namboo, ka ti i sufudoaa ni alaafɛa!

³ N gyeemni la Naawunni kaman n yaadima ɔɔn daa gyeemni u seem la, ka n sufu ni teesa be la u saani ka ka galinɔu: ka n pɛ'ari ɔɔn Naawunni ka laa n-teaari i yela n wunsusigu ni, yuŋɔu ni wuntaŋɔa zaa. ⁴ N yi ti teaai i yela, ni, nyin daa kum nintam seem la, n yi kur boori la n nya i, ka di kye ka n sufu maai. ⁵ Dinzugu n teaai nyin ɔɔn mari yedda seem maa, ka ziri ka di ni. Halli i yaapɔ'a Loosi daa danɔi m-mari yedda wa taabu, ni i ma Yuunisi la; ka m mi, ni, nyin gba mara. ⁶ Dinɔu zugu m boori la n teaai i, Naawunni ɔɔn daa ti i piiniseaa la yela, ni, i tigsima di n-ninji hoo nira ɔɔn yi tigsu bugum ka di ti diri seem la. Dama ka be i ni halli man daa zaŋɔi n nuusi m-pa i zugu sahaseelli la n-kyenna. ⁷ Dama Naawunni daa bu zaŋɔi la u Siiya n-ti ti, ni u ti kye ka ti zɔri dabeem; amaa u Sii maa nin kye ka ti mari yiiko ni wurilim, ka mari ti mansi sunɔa. ⁸ Dizugu di kye ka vi mari i, nyin tɔ'asiri ti Dugma yela zugu, bee, man zugu gba, man ɔɔn be dansarika duu wa ni maa. See ka Naawunni yiiko kye ka man ni nyin la'am n-di wahala lahabasunɔu maa zugu. ⁹ Nɔn Naawunni n daa tuligi ti ka booli ti, ni di kye ka ti be kasi. Di pa la ti tunsuma zugu, amaa di nye la u mammanɔa ɔɔn daa pun gbaai seem: dama u daa danɔi n-yiisi u bunsuma, ni u ya n-zaŋɔi n-ti ti Kirisita Yisa zugu pɔi, ka sahaseelli din daa pun gaari la daa na bu piili. ¹⁰ Halli nti paai zuna, ka pampaŋɔu di yi kasigi n-wulisiri ti, Kirisita Yisa Masiya, ɔɔn nye ti Tuligra, kyenni na la zugu. Nɔn n nye ɔɔn daa nyaŋɔi kum zaa, ka laa n-kye ka ti nini neaai. U lahabasunɔu puuni u wulisiri ti nyɔvuri yela, nyɔvuri seaa kum ɔɔn laa n-ka ni la. ¹¹ Lahabasunɔu wa zugu ka Naawunni daa yiisi ma n-leebi lahabaari maa tuumu, ni n ti moonni ka n-wulisiri n-tiri niriba. ¹² Ka lala zugu ka n diri wahala wa. Amaa vi bu mari ma, dama n mi man ɔɔn ninji sɔ yedda, ka mi, ni, u nin toaai mari bunseelli man ɔɔn zaŋɔi n-ninji u nuu ni la, halli nti paai Zaadaari. ¹³ I pun wum yettɔ'asuma man saani. Kur kye ka a wulisiri i bunseesi an mari alaafɛ ɔɔn be seem. Ka kpalim m-mari yedda ni wurilim, dama lala ka Kirisita Yisa boori ni ti tumna. ¹⁴ Naawunni Sii Kasi ɔɔn be ti ni la pun zaŋɔi

yelimanɔi bunsunɔu n-ninji i nuu ni; kur kpalimma n-gura sunɔasunɔa.

¹⁵ I mi halli, ni, Faagyilusi ni Hemɔgyiniisi daa bakki ka kye ma, ban ni ban be Eseea tingbaŋɔu zaa m-paasi ba zugu. ¹⁶ Amaa n susiri ti Dugma Naawunni, ni, u zɔma ɔneesifru ni u yiri dima namboo, dama u daa kur nye la ɔɔn kpamsiri n sufu sahakam; ka vi bu mari u ban kpari ma dansarika duu wa zugu. ¹⁷ Halli ɔɔn daa paai Room na sahanseaa la, u daa bɔ n ziiya ni nimmoaa, halli nti nya ma. ¹⁸ Ti Dugma kye ka u ti nya namboo ɔɔn ti Dugma saani Zaadaari maa! Ka nyin mun mi ɔɔn daa tum tunsunseesi Efesusi n-sunɔi ma.

2 Dinɔu zugu m biiya, piinisuma m be la Kirisita Yisa ni; kur kye ka a kpamsi i, ni kpeenɔu zaa. ² I pun wum Naawunni yettɔ'asuma man saani, ka niriba pam gba daa la'amni i saani n-wumna. Tɔ: ka dinɔona zaŋɔma anɔu n-wulisiri ninvugseeba ban ze yummu ka nye ban gba nin toaai n-zaŋɔi a n-wulisiri ba taaba. ³ Nyini n nye Kirisita Yisa tɔbbiiya ka ze yummu; dizugu kur paasima ti zugu nti diri wahala. ⁴ Tɔ, ka tɔbbisɔ ɔɔn be u tɔppu tuma ni bu zaŋɔi u nuu n-kpeesiri dabsa zaa yela ni, dama u ba'a ka la bunseelli ni, di yi pa la u tum din kye ka u tɔppu toondaana maa nini tigra. ⁵ Halli ninvugɔ ɔɔn zɔri zoaa gba ku deaai zoaa laara na'ala u dɔli la zoaa maa zaaligu soori ɔɔn wulisi seem la. ⁶ Ka pukpaara ɔɔn tumni sunɔa nye la ɔɔn sumni ni u danɔi n-deaai bundiripaala maa seesi n-di. ⁷ Teesima man yetti i seem wa yela, dama ti Dugma nin kye ka i baŋɔi seelikam zaa gbinni.

⁸ Teaama Yisa Masiya yela#: - ni, u daa yi NaaDauda za'anɔri ni na, ka daa kpi n-neaa kum ni. Lala ka n daa wulisi n-ti i, n lahabasunɔu mooligu la yela ni. ⁹ Lahabasunɔu wa zugu ka n diri wahala, ka ba ba ma bansi kaman tumbetumna n nye ma la. Amaa sɔ ku toaai m-ba Naawunni yeligu bansi, halli beela!

¹⁰ Dizugu ka n ninɔi sugru, wahala yela zaa puuni. N ninɔi lala ni n ti sunɔi ninvugseeba Naawunni ɔɔn daa gamsi la, ni di kye ka ba gba nin toaai n-nya tuliginsim din be Kirisita Yisa saani, ka mari gyirima din ku naai la. ¹¹ Yettɔ'a wa nye la yelimanɔi, ni#: -

“Tin ni ɔɔna yi daa la'am n-kpi,

Ti nin ti la'am m-be ni yaasa.

¹² Ti yi kpalim n-ninɔi sugru,

Tin ni ɔɔna nin ti la'am n-di naam.

Ti mun yi za'asi u,

Nɔn gba nin za'asi ti.

¹³ Ti yi bu ze yummu,

Nɔn kur ze la yummu,

Dama u ku toaai n-za'asi u mammanɔa.”

¹⁴ Tɔ'asima n-tiri i niriba la, n-teaari ba anɔɔ zaa yela. See ka i kpaam ba, Naawunni zugu, ni, ba zɔma n-yi yettɔ'ayɔya ni. A ka bukyi; a laa n-sa'amni la ninvugsee-ba ban wumni a maa. ¹⁵ Zañɔma i maɔɔa n-ti Naawunni n-wulisiri, ni, i nyɛ la tuntumnisɔ ɔɔn ku di vi u tuma ni, ka tumni sunɔa n-wulisiri Naawunni yelimaɔni ɔɔn nyɛ seem. ¹⁶ Zɔma ka kye yettɔ'akyo'ama wa seesi an bu tiri Naawunni gyirima la. A nyɛ la an kyeri ka niriba maali m-burigrri ka kyeri Naawunni soori. ¹⁷ Niriba wa wulisigu maa ɔmanni la nɔriseaa kan diri n-kpeeri ningbinɔɔ ni la. Ba seeba n-nyɛ Haameneesi ni Filitusi, ¹⁸ ban kye yelimaɔni soori m-burigi: ba yetti, ni, kpi-imma kum ni neaari saha pun gaari. Lala ka ba niɔni n-gbarigrri seeba yedda. ¹⁹ Amaa Naawunni pun zaali nyeebri, ka ka zaani sunɔa. Ba sɔbi yettɔ'asuma m-pa ka zugu, ka a nyɛ daalimni: ni, "Ti Dugma mi u niriba ɔɔn nyɛ seeba.", ni "Nɔnkam zaa yeli, ni, u dɔli la ti Dugma, ɔɔn zɔma ka kye tumbeeri." ²⁰ I bu nya? - Yiriti-taari puuni ka laasi balibubalibu be ni: pa salima ni anzulifa buna kɔkɔa, amaa a seesi be ni an nyɛ la ban zaɔni daari m-maali, ka seesi mun nyɛ ban zaɔni ya'ari m-mea. Aseesi ka ba mari n-tumni gyirima tuma, ka mari seesi mun n-tumni din pa gyirima tuma. ²¹ Ka ninvugɔ yi mari u sufu kasi, ka yi man pun yeli bumposiseesi zaa yela ni, dinɔɔna u nin leebi hoo laseaa kan mari gyirima, ka maali siri ni ka tum tunsuma. Kana n veela, ka ka yiridaana nin zaɔni ka n-tumni u tuma. ²² Dizugu gbaam i maɔɔa ni na'akyimbisi kɔribeeri tuma; ka kpaɔni i maɔɔa n-dɔli yelimaɔni soori, ni yedda, ni wurilim, ni sufudooa. Ka lala nin kye ka i paasi ban dɔli ti Dugma ka ba sufu ka da'ari la zugu. ²³ Kur yiisima i nuu ka kye gyirilim zaa, ni boosa boosigu zaɔni n-kyanɔni yettɔ'akyo'ama yela. I mi halli, ni, a yi taasiri la nangbankpeemni na. ²⁴ Ka ti Dugma tuntumna mun bu sum ni u ɔmeeri nangbankpeemni. Di laa n-sumni ni u mari nirilim zaɔni kyanɔni sɔkam zaa saani, ka mi wulisigu sunɔa, ka nyɛ la ɔɔn diri sugru halli bumbeeri puuni gba. ²⁵ Di laa n-sumni ni u be la baalimm n-wulisiri ban ɔmeeri nangbankpeemni, ni, ba ti banɔni din tuusi. Dama di pa seelli ka Naawunni ti kye ka ba takki ba teesibeeri ni ba ala'akyi soori nti banɔni yelimaɔni ɔɔn nyɛ seelli. ²⁶ Sintaani daa pun beri u kyɛ'ariga n-gbaai ba, ka kye ka ba tum u sufu yuubu zaa; amaa di yi pa seem Naawunni nin ti kye ka ba labi n-teesiri teesisuma yaasa.

3 M biya, kur banɔma, ni, duniya wa yi ti ya naai sahanseaa, wahala ni sufusa'arɔɔ pam nin be duniya wa ni. ² Niriba nin ti mari beem, ka wuri ligri n-gaari ninsaaliidima. Ba nin nyuuri bara n-duusiri ba mansi ka tuuri Naawunni ni niriba. Biisi nin ti za'asi ba badima ni ba madima yeligu ka ba bu ya puusi ban tum tunsuma n-ti ba. Ba nin za'asi Naawunni beesikasi yela. ³ Ba bu ti ya boori taaba, bee, n-kyɛ taaba taalli m-peɔni. Ba nin zuuri niriba nyaarɔa, amaa ka ku mari ba mansi. Ba nin tumni taaba putoo gba. Ba ku laa m-boori bunsuma halli beela. ⁴ Ba nin ti yi taaba nyaarɔa; ba nin luuri n-tumni basabasa; ba nin tibgri ba mansi ba yettɔ'a ni. Halli ka sɔkam boori la u su-

fuyyubu bunnya'asa ka za'asi Naawunni yela wumpu.

⁵ Niriba ti ya n-dɔli la addiini soori ka niriba ti nya, amaa ka bu dɔli Naawunni yiiko soori ni yelimaɔni. Zɔma lala niriba. ⁶ Niriba wa taabu yi kur yɔmsiri n-kpeeri yiya ni, ni ba ti la'ari pɔ'aseeba ban ka yaa n-gbaasiri ba ni ba ti leebi ba nyaandɔliba. Lala pɔ'aba mun dɔli ba, ba maɔtoori tumbeeri yela zugu, ni ba kɔribeeri yela zugu m-paasi. ⁷ Lala pɔ'aba maa yi kur wumni wulisigu, amaa ba bu ya nyaarɔni m-paai yelimaɔni yela bamsim. ⁸ Tɔ, ka niriba wa ɔmanni la Gyansi ni Gyambirisi, ban daa nyɛ Igyipti dɔseeba ban daa kyiisi Musa yela la; lala ka niriba wa yi kyiisiri yelimaɔni maa. Lala niriba zaa mari la teesibeeri, ka kɔni yedda soori dɔligu. ⁹ Amaa ba yela ku toaai n-kyanɔni tooni. Lala niriba daa kyiisi Musa, ka ba gyirilim daa yi paalu ka sɔkam nya, lala ka sɔkam nin ti nya niriba wa dinni paalu ni.

¹⁰ Nyin mun daa pun dɔli man ɔɔn daa wulisi sɔseelli. I daa pun bamsi n beebu soori, ka mi man ɔɔn daa gbaai gbaari seem la. I pun mi n yedda yela, ni n sugru diibu yela. I dɔli la n wurilim soori, ka laa n-ze yummu hoo man daa ze seem la. ¹¹ Halli i laa m-mi mugsigu ni wahala seesi an daa paai ma na: i mi n dindaandima ban daa niɔni ma seem Antiyo'aku tinɔa, ni Aikoonyum ni Lisitira tinsi ni gba. Amaa ka ti Dugma daa yiisi ma a zaa ni. ¹² Yelimaɔni, ninsaala kam ɔɔn boori ni u dɔli sɔsunɔu ka gyeemni Kirisita Yisa nin nya namsigu. ¹³ Halli ka teesibeeri dima ni ziri dima zaa nin maali n-gbarigi ba tumbeeri zugu. Ba yɔmsiri niriba, ka niriba mun yɔmsiri ba gba. ¹⁴ Amaa nyin muna - see ka i kur kpalim n-dɔli ban daa pun wulisi i bunseesi la, seesi nyin daa pun niɔni a yedda; dama i mi halli ban saani ka i daa bamsi a. ¹⁵ Ka laa m-mi, ni, i daa banɔni Naawunni yeligu, nyin daa pun nyɛ bibila sahanseaa la. Lala yeligu maa teesa zugu ka i nin ti nya bamsim, ka di zugu i nin niɔni Kirisita Yisa yedda nti nya tuliginsim u zugu. ¹⁶ Litaafi yeligu maa sɔppu zaa ka Naawunni vusim daa ti ti na; a zaa mari yiiko nti wulisi ti, ka kyiisi ziri, ni ti ti banɔni tumbeeri ni din bu dɔlisi yela; ka a laa n-wulisiri ti ɔɔn Naawunni yelimaɔni soori ɔɔn be seem. ¹⁷ Dizugu Naawunni nira nin toaai n-tumni ɔɔn Naawunni sufuyyubu ka laa m-mari yem ni yiiko ni u ti tum tunsuma zaa.

4 Naawunni zugu ka n ya n-tɔ'asi yettɔ'a wa n-kpaam i, Kirisita Yisa zugu; dama ɔɔn Yisa nin ti kari ban ne ni ban kpi zaa sariya. Nɔn Yisa Masiya lapu na zugu, ni u naam diibu la zugu, ka n ya n-yeli i ni, ni, i niɔma nɔɔa#:- ² Moolima Naawunni yeligu; kur yirigma di yela sahasunɔu, halli ni sahanseaa din pa sahasunɔu gba. Se'asim niriba, kpaasim ba zugri ni; kpaamni niriba sunɔa; kur dim sugru n-wulisiri n-wulisiri ba. ³ Dama saha kyenni na ka niriba ku ti laa n-deaari yelimaɔni wulisigu, amaa ka nin dɔli la ba mammaɔni kɔri soori. Ba nin bɔ m-bɔ karimbadima bɔbɔ, seeba ban nin wulisiri wulisiseesi an niɔni ba nya'asim m-paasira. ⁴ Ba nin za'asi yelimaɔni wumpu, ka zaɔni ba ba'aba zaa n-niɔni kurimbu ni sa lahabaya an ka yelimaɔni. ⁵ Amaa nyin muna - kur gbaama i

maḥḥa yelli kam zaa puuni, m-mari sugru wahala diibu ni; tumni lahabasunḡu mooligu tuma, ka laa n-tum Naawunni ḡon yiisi i, ni i tum tunseaa la.

⁶ Man muna - saha maa paaya ni n nyɔvuri leebi hoo sara maaligu: n duniya wa ni yiibu saha pɔtta. ⁷ N zabi zabsunḡu n-naai; n pun zɔ nti paai zoaa maa tɔriga; n daa mari n yedda ninḡbu sunḡa. ⁸ Seela bu laa n-kpalim n-ti ma, di yi pa la n yelimaḥḥi tuma wa laara deaari. Ti Dugma Yelimaḥḥi Daana nin ti kari sariya Zaadaari maa, ka ḡon saani ka n nin deaai ka. Laara n dɔya n-guri ma, ka di pa la man kɔkɔ ka u ti ya n-zanḡi ka n-tisi, amaa u nin ti zanḡi n-ti bankam zaa sufu boori u lappu na.

⁹ Tɔ: ka kpaḥḡma i maḥḥa n-kye n saani na yoomy-ooma. ¹⁰ Dama ba zaa bakki ka kye ma: Diimasi daa kyaḡḡi Tesalɔnika, ḡon wuri duniya wa buna zugu; Kareseensi mun daa kyaḡḡi Galeseaa, ka Taituusi kyaḡḡi Dalimeseaa. ¹¹ Luuki kɔkɔ n kur kpalim m-be n saani. Zanḡma Maaki m-paasi i maḥḥa zugu n-kye na, dama u nye la ḡon nin toaai n-sunḡni ma sunḡa.

¹² Man mun daa tum la Tikyikusi, ni u kyaḡḡi Efesusi.

¹³ Ka i yi ti kyenni na, kpaḥḡma i maḥḥa n-zanḡi m bun-yeerigu la - buntibsiseaa man daa kye m-basi Tirɔ'asi tinḡa maa ni la - ka be la Kaapusi saani: zanḡma ka m-mari na. Ka zanḡi litaafidima la gba m-paasi na, an

sɔbi gbansuma la zugu mari la anfaani n-gaari zaa.

¹⁴ Alekzanda ḡon nye mankyeeri la daa tum ma taalli pam: ti Dugma nin boosi u beeri, n-labsi ḡon tum seem maa zugu. ¹⁵ See ka nyini gba mari i maḥḥa u saani, dama u daa zabi n-kyiisi ti yeligu la nimbiri-moaa.

¹⁶ Man daa pun danḡi n-tɔ'asi n yettɔ'a la kootu ni, amaa sɔ daa bu zaani n nyaanḡa; sɔkam zaa daa zɔ ni ka kye ma. Naawunni di zanḡi di taalli n-ziili ba!

¹⁷ Amaa ti Dugma daa zaani n nyaanḡa, ka ti ma yaa, nti kye ka lahabasunḡu maa mooligu ti yi paalu, ka ban pa Yehudiyadima maa zaa wum di. Ti Dugma daa yiisi ma gbugimni noori ni na ni alaafɛa. ¹⁸ Ti Dugma nin yiisi ma yelibeeo kam zaa ni na, ka nin mari ma halli nti paai u arizana naam ni. Nḡna n sum ni tibgri halli ni saha kan ka tɔriga! *Amm!*

¹⁹ Puusima Prisila ni Akwila ni Onesifɔru yiri dima n-ti ma. ²⁰ Erasitusi daa kpalim m-be Kɔrinti. Ka n daa kye Tirɔfimusuni mun Miliitusi timpuuni, ḡon daa ka alaafɛ zugu. ²¹ Kpaḥḡma i maḥḥa n-kye na ka waari saha na bu piili. Yubulusi puusiri i ni, ḡon ni Pudensi ni Linusi ni Klɔdiya, zanḡi n-tabli ti mabiisi ban kpalim la zaa. ²² Ti Dugma kpamsim i sufu! Naawunni piinisuma nin kpalim m-be ya ni!

TAITUUSI

1 Gbarɔɔ wa yi la man Pɔla saani na. Man mun nye daabri n-ti Naawunni, ni tuumu n-ti ti Dugma Yisa Kirisita Masiya. Naawunni n daa garɔɔ ma ka tum ma ni n-kyarɔɔ nti kpamsi u ninvuggamsa la yedda. U daa laa n-tum ma ni n-kyarɔɔ nti kye ka ba barɔɔ yelimaɔɔni zarɔɔ n-kyarɔɔ Naawunni soori ni. ² Naawunni n daa darɔɔ m-basi ti nangbambasiri zarɔɔ n-kyarɔɔ nyɔvuri kan ka baasigu la pɔi ka duniya naayi piili. Ka lala nyɔvuri tama zugu ka ti mari ti yedda ni bamsim maa n-ze yummu. ³ Ka saha maa deede ɔɔn daa ti paai, u daa kasigi u yeligu maa n-tiri niriba. Naawunni ɔɔn nye ti tuligra la n daa zarɔɔ lahabasurɔɔ maa n-niɔɔ n nu-usi ni, ka m moonni ka: ka lala lahabaari puuni ka u wulisiri u yeligu yela. ⁴ N sɔbri n-tiri la nyini, Taituusi, dama i nye la m bimaɔɔni, ti zaa ɔɔn mari yedda yinni zugu. Ti Ba Naawunni ni Kirisita Yisa nin niɔɔ bunsuma zaa n-niɔɔ i, ka ti i alaafɛa.

⁵ Dinɔɔ zugu ka n daa kye i, ni i kpalim m-be Kyiriti tingbarɔɔ ni, ni i dɔlisi tin daa bu naai tunseesi la ka maali n-zaanni a. N daa laa m-boori la i yiisi niriba n-diisi toondaandima tinkam zaa ni, kaman man ɔɔn daa wulisi i seem maa. ⁶ I yi diisi sɔ toondaana, see ka di daama mari la beesisurɔɔni ka ka galiɔɔni. See ka u mari la pɔ'a yinni, ka u biisi n nye seeba ban niɔɔni yedda, ka niriba ku nya taalli ba saani, ni, ba bu gbaari ba mansi surɔɔni, bee, ba bu deaari ba badima maa noori. ⁷ Toondaana ɔɔn su Naawunni yiri dima tuma fukumsi zugu, di niɔɔni la kamaata ka u mari la beesisurɔɔni ka ka galiɔɔni. Di bu sumni ni u nyuuri bara, bee, u sufu yisigi yoomyooma. Di mun bu laa n-sumni ni u nye danyuura, bee, zabboora bee, ɔɔn ba'a zaa be la ligri boobu ni. ⁸ See ka u deaari la saamma u yiri ni, ka wuri din veela. Toondaana sumni la u nye yem daana ni yelimaɔɔni daana, ni ninvugɔɔ ɔɔn be kasi ka mari u maɔɔni surɔɔni. ⁹ Di laa n-niɔɔni kamaata ka u mari Naawunni yeligu din nye yelimaɔɔni maa kirikiri, hoo ban daa wulisi ti seem la. Lala zugu nin kye ka u nin toaai n-kpamsi u taaba ka wulisi ba yem ni alaafɛ sɔya ɔɔn be seem; ka dinɔɔni u nin wulisi ban kyisiri ti yela ba buriginsim ɔɔn nye seelli.

¹⁰ Dama niriba pam siri be ni ban mari tuppuwumni ka kur tɔ'asiri yettɔ'akyo'ama ni ba ti yɔmsiri niriba. Seeba ban na kur dɔli la Yehudiyadima addiini kaya soori maa be la lala halli. ¹¹ Ba yettɔ'a ka soori - see ka i kye ka ba sina, dama ba wulisiri la wuliseelli din da bu sumni ni ba wulisi. Lala wulisigu maa nmaari la yiya. Nyoori zugu ka ba niɔɔni lala maa. ¹² Kyiriti dima maa muna - halli ba maɔtoori anabisɔ gba daa yeli ba yela, ni#:-

“Kyiriti dima kur nye la ziri dima saha zaa; Ka nye ninvugbeeri, ka nye gbinnya'adima: Beem dima ban wuri bundirigu pam yɔri.”

¹³ Yelimaɔɔni n-kur la. Dinzugu kpaasim ba zugri ni surɔɔni. Dinɔɔni nin kye ka ba yedda maali n-kparɔɔni surɔɔni. ¹⁴ I yi niɔɔni lala, ba ku laa n-wumni sɔlinseesi Yehudiyadima maa ɔɔn sɔlimni n-tisiri ba maa; bee, ninsaalidima ban za'asi yelimaɔɔni soori la ɔɔn zaali za-aliseesi maa. ¹⁵ Bunseelli kam zaa nye la kasi n-ti ninvugseeba ban nye kasi; amaa ban tumni da'ari tuma ka bu niɔɔni yedda la, bunseelli n ka ni n-nye kasi n-ti ba. Ba sufu, ni ba sufu ni teesa zaa nye la da'ari. ¹⁶ Ba yeliya, ni, ba mi Naawunni, amaa ka ba tuma zaa kyisiri u ni. Ba tuma zaa nye la din kyisira, ni noori za'asigu. Dinzugu ba ku nyarɔɔni n-tum tunsurɔɔni zaa.

2 Amaa nyin mun kur wulisima wulisigu seelli din dɔlisi kan nye yelimaɔɔni. ² Wulisima ninvugkura la, ni, ba be baalimm, ka ba beebu maa nin sum ni gyirima tisibu. Wulisima ba ka ba mari yeddamaɔɔni ni wurilimmaɔɔni, ka kur kpalim n-ze yummu, dama anɔɔni zaa tisiri alaafɛa. ³ Wulisima pɔ'akura la gba ka ba beebu mari gyirima; amaa ka pa ni ba leebi ban zuuri niriba nyaarɔɔni, bee, daam ɔɔn su seeba. Kye ka ba wulisiri la din veela. ⁴ Ba yi niɔɔni lala, ba nin toaai n-wulisi pɔ'aseeba ban na bu kurigi la ka ba wuri ba siridima ni ba biisi. ⁵ Ni, m-paasi lala, ni ba mari mangbaari ka be kasi, n-tumni ba yiya tuma surɔɔni, ka sigsiri ba mansi n-tiri ba siridima. Dinɔɔni zaa nin kye ka sɔ ku maali Naawunni yeligu maa ansarisi. ⁶ Di sumni, ni, i kpamsi na'akyimbisi la gba ka ba mari mangbaari. ⁷ Bunseelli kam zaasa puuni i maɔtoori tunveela nin wulisi ba din sum ni ba be seem. I yi wulisiri ba, nyin zaanma deede; ka kye ka i nini m moaai ⁸ ni i yettɔ'a zaa be surɔɔni ka sɔ ku toaai n-galim i. Dinɔɔni nin kye ka ban bu sakkɔ i yeligu maa di vi, dama ba ku nya yettɔ'abeoo ni ba ti zarɔɔni n-galim ti beebu soori. ⁹ Wulisim daaba la gba ka ba sigsiri ba mansi n-tiri ba dugmadima bunseelikam zaa ni. Wulisim ba ka ba tumni din nin kye ka ba dugmadima nini tigrɔ, ka bu nmeeri ba nangbankpeemni. ¹⁰ Ka ba di zuuri ba dugmadima neema, amaa ba kye ka ba beebu kasigi n-wulisi, ni, ba nye la yedda dima ka ze yummu ni yelimaɔɔni. Dina nin kye ka Naawunni ɔɔn nye ti tuligra maa yela wulisigu la ti nya gyirima, ban n niɔɔni bunseelikam zaa zugu.

¹¹ Dama Naawunni n siri wulisi u wurilim paalu ni, ni, u piinisuma zugu ka sɔkam nin toaai n-nya tuliginsim. ¹² U wurilim piini wa lahabaari n wulisiri ti, ni, ti za'asima din bu dɔli Naawunni soori, ni din nye duniya wa kɔribeeri, amaa ka kur mari mangbaari, ka ze deede,

ka laa m-mari beebu seelli din dɔli la Naawunni soori, saha kanɔna. ¹³Ti niɔma dinɔ ka guusiri ti tama paalu yiibu na - Yisa Masiya ɔn ti ya zaɔɔni u gyirima n-yi paalu ni na nla, ka u nye la ti Naawuntitaari, ni ti Tuligra. ¹⁴Nɔn Yisa n daa zaɔɔni u nyɔvuri n-tisi, ni u yɔlisi tirima ni ti ti leebi u toori niriba maa. Ka u laa n-yiisi ti tumbeeri kam zaa ni, ka nyeesi ti ka ti leebi kasi, ka ti sufu kur nin boori la ti tumni din veela. ¹⁵Anɔ n nye bunseesi din sumni ni i wulisiri n-tiri ba. Mari yiiko zaa n-kpamsiri ba, ka kpaasiri ba zugri ni. Nyin mun di kye ka sɔ gɔsi i yɔri.

3 Teaama i niriba n-yetti ba, ni, ba kye ka ba sufu be nadima ni, ni ba tinkpamma ni, ka wumni ba noori yeligu ka tumni tunsuma saha kam zaa. ²Ka i laa n-yeli ba, ni, ba di sa'amni ba kpeaa yuuri, bee, m-boori zaba; amaa ba mari nangbanyinni ni sɔkam zaa ka sigsiri ba mansi niriba zaa saani. ³Tirima mun gba daa zi Naawunni yela. Ka ti daa niɔni gyirilim, ka daa dɔli ti mammaɔna sufu yuubu ni kɔribeeri, ka buri-gri n-yi sɔsuɔɔni ni. Ti daa za'asi ɔn Naawunni yeligu ka daa sa'amni ti taaba yuya ka laa n-zabri ba nyuuri. Ka niriba daa yaai ti, ka ti mun gba daa bu boori ba yela. ⁴Amaa Naawunni ti tuligra ɔn daa ti wulisi u sufupeelli maa soori, ni u wurilim, ⁵ti daa nya tuliginsim. Di daa pa la ti tunsuma zugu, amaa ɔn Naawunni daa zɔ ti namboo zugu. U daa zaɔɔni u Sii Kasi maa n-niɔni ti ni, ka zaɔɔni u kɔsuɔɔni n-su ti, nti peai ti tumbeeri m-basi, ni ti ti maali n-dɔ'ai n-nya nyɔvuri paalli. ⁶Ka Naawunni daa kye ka u Sii Kasi kye ti saani na n-suɔni

ti halli, ka daa niɔni lala, Yisa Kirisita ti Tuligra zugu. ⁷U daa niɔni lala ni u ti deaai ti hoo yelimaɔni dima u lala wurilim piini la zugu, ka kye ka ti nin mari tama, ni, ti siri nin di nyɔvuri kan ka tɔriga hoo ti faari tɔrli. ⁸Yeligu wa nye la yelimaɔni ka i nin toaai n-niɔni ka yedda.

M boori la i wulisiri yela wa zaa ni nimbirimooa. Ka lala zugu nin kye ka ninvugseeba ban pun niɔni Naawunni yedda la kur nin teesiri tunsuma tumpu yela saha kam. Dama lala nin suɔni niriba ka niɔni sɔkam zaa anfaani. ⁹Amaa di kye ka i ba'a be yettɔ'akyɔ'ama nangbankpeemni wa ni, bee, yaadima yuya dɔlisigu ni, bee zaba zaɔɔni n-kyanɔni zaaligu kaari sɔya. Anɔ zaa ka gbinni, ka be la yɔri. ¹⁰Ninvugɔ ɔn boori wɔligri muna - kur kpamsim u napɔmbuyi kɔi, ka u yi na za'asira, nyin naayi kyeli u ka di laa m-puusiri u. ¹¹Lala nira maa nye la bungɔliɔni ka kur tumni la tumbeeri: u katti la u mammaɔna sariya ka lusi u maɔna.

¹²Tɔ: ka n gbaai la gbaari, ni, n nin kpalim m-be Nikɔpɔlisi tiɔna see ka waari saha ti naai: dizugu n yi ti tum Aritimasi bee Tikyikusi i saani na, nyin kpaɔɔna i maɔna ka kyanɔni ni i ti paai ma beni. ¹³Kpaɔɔna i maɔna n-suɔni Looya Ziinasi ni Apɔloosi ka zaali ba soori, ka di kye ka ba bunseelli ti pɔsigi. ¹⁴Kur kye ka ti niriba maa ti bamsi tunsuma nimmoaa tumpu, ni ba ti ku ba dabsa zaa bukaata ka ku kpalim m-be yɔri.

¹⁵Baseeba ban be kpa maa puusiri i ni. Ka nyin mun puusima ti zɔdima ban niɔni yedda maa zaa n-ti ma. Naawunni piinsuma be ya zaa saani.

FAILIIMON

1 Man Pɔla, ɛn daa kpe sarika Kirisita Yisa Masiya yela zugu, ni ti mabii Timoti - ti puusiri i ni. Mani Pɔla n-sɔbri gbanɔɔ wa n-tiri nyini Failiimon, tin la'am n-tumni Kirisita Yisa tuma la zugu. ² Ti laa m-puusiri i pɔ'a Siisita Afiiya, ni i bii Akyipusi, ni Yisa nyaandɔliba ban la'amni i yiri puuni la. Akyipusi gba nye la ɛn moori n-dɔla Yisa sunɔɔ. ³ Ti Dugma Naawunni ni ti Dugma Yisa sunɔɔma i ka ti i sufumaasim.

⁴ Tɔ: m mabii Failiimon, man ɛn susiri wunsusigu sahanseaa zaa, n yi puusiri Naawunni pam i zugu.

⁵ Dama m mabiisi yetti ma, ni, i wuri ti Dugma Yisa pam, ka laa n-niɔni u yedda, ka boori ban nye Yisa nyaandɔliba zaa. ⁶ N laa n-susiri Naawunni, ni, u kye ka nyin ni ban niɔni yedda ka la'am n-gyeemni Naawunni maa zaa ti mari nangbanyinni. Lala maa nin kye ka i banɔɔ Naawunni ɛn zanɔɔ bunsunseesi zaa n-ti ti Kirisita zugu. ⁷ Nyini Failiimon n nye m mabisunɔɔ, ka i boori la Naawunni nyaandɔliba zaa yela ka kpamsiri ba sufu n-tiri ba. Lala zugu ka man gba nya sufupeelli ni sufudoaa.

⁸ Tɔ: ka man ɛn su fukumsi seelli Kirisita tuma zugu, m mari soori ni n ti zaali i noori, ni, i tumni din tuusi.

⁹ Amaa man ɛn wuri i la zugu ka n susiri i ni, ni, i sunɔɔ ma. Ii: man Pɔla, ɛn nye Kirisita Yisa kpambari la - halli ka pampanɔɔ ba gbaai ma n-kyanɔɔ nti kpari Yisa yela zugu - ¹⁰ man Pɔla yi susiri i n-tiri ɔneesima. Nɔn daa nye i daabri ka zɔ la zugu ka n sɔbri gbanɔɔ wa n-tiri i na. N ya yeli i, ni, u wum n yeligu, halli man be la dansarika ni zaa yɔri, ka yi niɔni Yisa yedda, di zugu u leebi la hoo m biiya. ¹¹ Nɔn ɔneesima yuuri maa gbinni nye la 'anfaani', amaa u daa ka anfaani n-ti i; ɛn mun yi niɔni tuuba wa, u mari la anfaani n-tiri mani ni nyini zaa. ¹² Di zugu ka man Pɔla tumni u, ni u

labi i saani na, halli ni n wuri u pampam. ¹³ Halli m boori u kpalim n saani n-tumni Naawunni tuma maa; lala ka u laa n-ze i zaazii ni n-sunɔɔni ma, ban daa kpari ma lahabasunɔɔ maa zugu la. ¹⁴ Amaa m bu boori ni n niɔni seelli, see ka nyin mampanɔɔ banɔɔ di gbinni. I yi ti banɔɔ, i nin tum din tuusi i toori sufu yuubu zugu, pa la man zaali i lala maa zugu. ¹⁵ Di yi pa seem ka lala zugu ka ɛn daa zɔ ka kye i beela maa: ni, u yi ti labi na, i nin mari u halli saha din ka tɔriga. ¹⁶ Pampanɔɔ u yi leebi la ti mabiwuttigu, u laa m-pa daabri, ka lala veela n-gaari zaa. U nye la m mabiya, amaa see ka nyin ni ɛn la mabiitiri. N-gaari lala, ti wuri u hoo dɔsunɔɔ, ka laa n-wuri u hoo ti Dugma biiya m-paasi.

¹⁷ Man ni nyin la'am n-tumni Naawunni tuma. Di zugu deaama u hoo nyin deaai ma seem maa. ¹⁸ U yi sa'am la i bunseelli kam, bee, u di la i samni, nyin yelima ma ka n yɔa. ¹⁹ I bu nya? - man Pɔla n sɔbri wa n toori nuu ni: man nin yɔ u samni. Halli man yeligu ɛn daa kye ka i niɔni Naawunni yedda maa, ka di zugu i pun di n samni i manɔtoori nyɔvuri zugu. ²⁰ Di zugu kpanɔɔma i manɔɔ n-kye ka n nya anfaani dinɔɔ zugu: kur kye ka n sufu maai, dama ti zaa nye la Yisa nyaandɔliba.

²¹ N sɔbri gbanɔɔ wa n-tiri i, dama m banɔɔni, ni, i nin wum n noori wa, halli ka tum n-gaari man yetti seem wa. ²² Din paasi, n susiri i ni, ni, i maalima duu siri n-zaali ma. Dama m mari tama, ni, Naawunni nin kye ka ba yiisi ma n-ti ya na, dama ya susiri Naawunni n-tiri ma.

²³ Epafraasi gba puusiri i ni. Nɔn gba ka ba daa kpari duu, Kirisita Yisa zugu. ²⁴ Maaki, Arisitaakusi, Diimasi, ni Luuki dima zaa puusiri i ni. Man ni ban n la'amni n-tumni Yisa tuma maa. ²⁵ Ti Dugma Yisa Kirisita Masiya piinisuma be ya sufu zaa ni.

HIBRUU DIMA

1 Sahanseaa din gaari la, Naawunni daa t'asiri n-tiri ti yaadima la; u daa ninji lala anabidima nya ni, dama ba niriba pam daa t'asiri ba saha ba saha, ni zii baligubaligu. ² Amaa zuna sahanseaa din baasi nyaanŋa wa ka u t'asiri n-tiri ti la u Bii maa noori ni. U Bii maa ka u daa gaŋŋi, ni duniya wa naari saha yi ti paai na, u nin ti leebi bunseelli kam faditta, dama ŋɔn kɔbri ni gba ka Naawunni daa naam duniya zaa. ³ Bii maa n wulisiri Naawunni gyirima ŋɔn ŋmanni seem la; ka na mari Naawunni mammanŋa beebu, halli ni Naawunni ŋɔn be seem la, ŋɔn gba be la lala. U yeligu kan mari yiiko pam maa ka u zanŋni m-mari bunseelli kam. Ŋɔn daa ti maali soori ni daadam nya ala'akyi kye-m-peŋŋi n-naai, u daa zinni la Naawunni Ŋɔn Galisi maa nudirigu zizii maa arizana ni. ⁴ Dinzugu Naawunni daa zaali u la zaazitaa ni, n-gaari malaakadima; kamman ŋɔn daa pun ti u yuuri kan gaari ba yuya seem la.

⁵ Naawunni daa yeli Yisa, ni#:-

"Nyini n nye m biiya;

Zuna n leebi i ba."

m-paasi yaasa: Naawunni daa yeli Yisa, ni#:-

"N nin leebi i ba,

Ka i mun leebi m biiya."

- U daa na mi n-yeli malaakasɔ lala? - Ay, halli beela!

⁶ Din paasi yaasa, Naawunni ŋɔn daa ti ye n-tum u bikpeema maa ni u kye duniya wa ni na, u daa yeliya, ni#:-

"Ya kye ka Naawunni malaakadima zaa ti gyeem u!"

⁷ Ka ŋɔn daa t'asiri malaakadima maa yela maa, u daa yeli la ŋɔa#:-

"U maali u malaakadima maa la hoo pesinŋu,

Ka kye ka u tuumudima be hoo bugum peelim."

⁸ Zanŋi n-kyanŋi u Bii maa yela muna ka u daa yeli, ni#:-

"Naawunni, i naam zizii la kpalimna,

Ka nin be ni halli ni saha kam.

I naam zangbeaa be la i nuu ni -

Sɔsunŋu ni yelimaŋni naam zangbeaal

⁹ Nyin wuri din tuusi

Ka yaai din bu tuusi.

Di zugu ka Naawunni pun diisi i naam -

Naawunni ŋɔn nye i Dugma maa -

Ka i sufupeelim gaari i taaba dinni zaa."

¹⁰ U naa n-yeli yaasa#:-

"Piiligu maa ni, n Dugma,

Ka nyini n daa nyeebi duniya wa;

Sangbana la gba nyin, Naawunni, daa maali.

¹¹ Anŋɔ zaa nin ti gaari,

Amaa nyin kur ya kpalim m-be ni;

A zaa nin ti kpi

Hoo sutura ŋɔn kpiiri seem la.

¹² Ka i nin ti kpabi a hoo kparikurigu la,

Ka a takki hoo kparigu ŋɔn takkri seem maa.

Amaa nyin kur nin kpalim m-be lala ka ka takkri,

I mun kur ka naari."

¹³ Tɔ: ka malaakadima maa ni bandima ka Naawunni daa yeli lala? Bee, n-yeli, ni#:-

"Ti Dugma daa yeli n-ti n Dugma maa,

Ni, 'Kyem n nudirigu zii na n-zinni,

Halli ka n zanŋi i dindaandima zaa

N-ninji i nuusi ni."

Ay! - ba sɔ ka u daa bu yeli lala!

¹⁴ Di zugu malaakadima maa yi dee nye la bɔa? - Ba nye la siseeba ban gyeemni Naawunni ka laa n-nye ŋɔn Naawunni ŋɔn tumni seeba ka ba ti sunŋni u niriba - ninvugseeba ban ti ya nya tiliginsim.

2 Dinzugu di kpa la talasi ka ti sufu kpalim m-be tin daa pun wum yelimanseelli la sunŋa; din nin kye ka bunseelli ku zanŋi ti m-miligi ka kye di. ² Dama yet-t'aseesi malaakadima ŋɔn daa t'asi la daa ze la deede ni yelimaŋni, ka ŋɔnkam daa bu dɔli a, bee, n-deaai zaligu la, di daama siri daa nya tubdarigri din sumni u.

³ Ka dinŋɔna wula ka tirima nin toaai n-zɔ n-yi tubdarigri maa ni, ti ba'a yi ka tiliginsim din galisi wa ni? Ti Dugma mammanŋa n daa danŋi m-mooli tiliginsim wa yela, ka baseeba ban daa wum lala daa wulisi ti, ni, di siri nye la yelimaŋni. ⁴ Ka Naawunni gba daa zanŋi makkri tuma ni alahazibu tuntumsa n-di lala sehara, ni alahazibu tuma baligu pam, ka daa tɔri Sii Kasi piini la, hoo u yuubu ŋɔn nye seem. ⁵ Pa malaakadima ka Naawunni daa zanŋi duniyaseaa kan ti ya kye na su-ubu fukumsi n-ninji ba nuusi ni: lala duniya la n nye tin t'asiri seaa yela wa. ⁶ Amaa sɔ n daa sɔbi Naawunni yeligu luginseaa ni, ka yeli, ni#:-

"Ti Dugma Naawunni, ninsaala nye la bɔa?

- Halli ka i teesiri u yela?

Bee, daadam bii dee n-nye la bɔa?

- Ka i ba'a be u ni?

⁷ I daa naam u ka u gyirima poaai malaakadima gyirima,

Ka di ninji lala saha beela:

Amaa ka daa kye ka u mari pe'abu ni gyirima pam,

⁸ Ka zanŋi bunseelli kam zaa fukumsi n-ninji u nuusi ni."

Ni, Naawunni 'zanŋni bunseelli kam zaa' n-ninji ninsaala 'fukumsi' ni maa; tɔ - u daa bu kye halli bunni yin-ni din wulisi, ni, ŋɔn ninsaala bu su di. Amaa di zaa yɔri, ti bu nya ka ninsaala su bunseelli kam zaa fukum-

si pampaḥḥa. ⁹ Kulla Yisa ka ti nya, ka u siri daa 'poaai malaakadima' saha beela, ni u ti di wahala n-kpi. Ka ti laa n-nya u, ka u mari gyirima pampaḥḥa. Dama Naawunni wurilim zugu ka u daa sakki, ni, u ti baḥḥi kum toom ḥḥn nye seem, n-niḥi lala daadam kam zugu.

¹⁰ Naawunni n nye sḥ ḥḥn daa naam bunseelli kam, ka u mari bunseelli kam: ka mun daa yenni, ni, u nin zaḥḥi biisi pam ni ba ti la'am n-nya gyirima. Di zugu di daa tuusiya ni u kye ka Yisa be beesikasi zaa ka ka gal-iḥḥu, wahala diibu puuni. Dama ḥḥn Yisa nye la biisi wa toondaana ḥḥn ziiri ba n-taasiri tiliginsim ziiya.

¹¹ Ninvugḥḥ ḥḥn kye ka niriba leebi la Naawunni niriba m-be kasi, ḥḥn ni ḥḥn sunḥḥi seeba lala maa - ba zaa la'am m-mari ba dḥ'am yinni. Di zugu ka Yisa bu zḥri vi ni u booli ba, ni, u mabiisi. ¹² Dama ḥḥn daa yeli n-ti Naawunni seem ḥḥḥa#:

"N nin mooli i yuuri maa n-ti m mabiisi maa;
Ka yuum yuuma m-pe'ai i, ti la'ḥḥḥu puuni."

¹³ Ka daa laa n-yeli,

"N nin zaḥḥi n yedda zaa n-niḥi u ni."

Ka laa n-yeli yaasa, ni,

"Nya ma! -

Man ni biseeba nyin zaḥḥi n-ti ma la."

¹⁴ Ka biisi maa ḥḥn nye saalidima m-mari ningbiḥḥu ni ziim la zugu, ḥḥn Yisa gba daa leebi ba taabu, ka ḥḥn ni ban la'am m-mari ningbiḥḥu yinni. U daa niḥi la lala ni u kum zugu ti kye ka u sa'am Sintaani ḥḥn mari kum yi-iko la. ¹⁵ Ka lala ka u daa yiisi daaba maa m-basi - baseeba ban daa kpalim m-be daabtiri ni ba beebu zaa, kum dabeem zugu la. ¹⁶ Di pa la malaakadima maa zugu ka u daa niḥi lala, ni u ti sunḥḥi bana, amaa Ibrahim ya'ansi ka u daa sunḥḥi. ¹⁷ Dinḥḥ zugu ka di daa kpa talasi ni u be kaman u mabiisi ḥḥn be seem see-likam puuni. Dina n nin kye ka u toaai n-leebe Gyeḥḥḥu Toondaansḥḥ ḥḥn zḥri niriba namboo, ka ze la yummu u tuma tumpu ni, zaḥḥi n-kyanḥḥi Naawunni saani; ka naa n-kye ka u zaḥḥi u maḥḥa n-zḥri sindaani n-kpiisiri niriba tumbeeri taalli ni ba ti nya ala'akyi kye-m-peḥḥi.

¹⁸ Ka ḥḥn mammanḥḥa ḥḥn daa di wahala u zamsigu nyaabu puuni zugu, u nin toaai n-sunḥḥi ninvugseeba ban nyari zamsigu pampaḥḥa.

3 M mabiisi, ya nye la Naawunni dinni ka nye kasi; ka ya gba ka Naawunni daa booli ka ya sakki. Tḥ! - ya teaama sḥ ḥḥn nye ti toondaana yela - di nye la: sḥ tin sakki u yela, ni, ti tuumu n nye u, ni ti gyeḥḥḥu toondaana - Yisa nla. ² U daa zaani yummu n-ti Nḥn yi-isi u n-zaali maa, kaman Musa gba ḥḥn daa zaani yummu u Naawunni gyeḥḥḥu duu puuni tuma ni seem la.

³ Amaa Masiiya nye la ḥḥn sumsni ni u mari gyirima n-gaari Musa, kaman tammeera ḥḥn mari gyirima n-gaari yiri seaa ḥḥn me seem la. ⁴ Yiri kam mari la ninvugḥḥ ḥḥn me ka, amaa Naawunni n nye ḥḥn me bunseelli kam zaa. ⁵ Nḥn Musa daa zaani yummu hoo kpambari Naawunni yiri maa zaa ni, bee, hoo wud-daana, ni u ti niḥi sehara zaḥḥi n-kyanḥḥi Naawunni ḥḥn ya n-tḥ'asi yeliseesi la. ⁶ Yisa Masiiya mun be la Naawunni yiri ni hoo yiddaana biya, ka tirima muna -

ti yi ti mari sufukpeemni ni nimbirimoaa - tirima mun nye la hoo yiri dima maa, see ka ti laa n-niḥi tin mari tamaseaa maa yedda, zaḥḥi n-kyanḥḥi di baasigu.

⁷ Dizugu ka Naawunni Sii Vuusim Kasi teaari n-yet-ta#:-

"Ya yi wum Naawunni kukḥri zuna dabsiri wa,

⁸ Ya miri ka ya mari tuppuwumni,
Kaman ya Izraeli dima ḥḥn daa mari seem,
n-nya galinsi yoo maa ni sahanseaa la,
Yan daa zamsi ma la zugu.

⁹ Beni ka ya yaadima daa zamsi ma,

Halli ni ba daa kur nya man Naawunni tuma maa zaa yḥri -

¹⁰ N tuma ḥḥn daa nye seem yuumpisinaasi puuni la.

Di zugu n daa gye suuri n-niḥi ba zamaani maa ni Halli nti yeli ba yela, ni,

'Ba sufu teesa ni ka ba kur burigri ni,
Ka za'asiri n sḥya dḥligu!'

¹¹ Lala zugu ka n sufu daa yisigi,

Ka n daa ḥḥ noori n-yeli#:

'Ba ku ti nya vuusim ziiya man saani!' "

¹² Tḥ: m mabiisi, yan di kye ka ya sḥ mari teesibeeri u sufu ni an birisira ka za'asiri yedda niḥbu; lala nin kye ka u yi Naawunni nyaanḥa - Naawunni sḥ ḥḥn nye Nyvuri Daana. ¹³ Amaa sahanseaa Naawunni Sii Kasi ḥḥn boonni, ni, 'zuna dabsiri wa' la, ya kpamsima taaba sufu dabsiri kam, ka di kye ka ya sḥḥ mari tuppuwumni ka dḥli tumbeeri yḥmsigu yela. - ¹⁴ Dama ti yi ti kpalim m-mari tin daa danḥi m-mari tamaseaa la halli nti paai seelikam baasigu maa, lala nin kye ka ti nye la baseeba ban la'am m-be Masiiya saani, ka ti zaa teesa nye yummu. - ¹⁵ Hoo tin na pun yeli seem la, ni#:-

"Ya yi wum Naawunni kukḥri zuna dabsiri wa,

Ya miri ka ya mari tuppuwumni,

Kaman ya Izraeli dima ḥḥn daa mari seem, "

¹⁶ Tḥ, ka bandima n-lee n-nye ban 'n daa wum Naawunni kukḥri' maa ka daa 'mari tuppuwumni'? - Pa Musa ḥḥn daa zaḥḥi ninvugseeba n-yi Igyipti tingbanḥu ni na zaa la nla? ¹⁷ Ka bandima zugu ka Naawunni daa gye suuri n-niḥi ba, yuumpisinaasi puuni la? - Pa ninvugseeba ban daa tum tumbeeri la nla? - halli ka ba daa kpi m-basi yḥri, yoo maa ni. ¹⁸ Ka bandima ka Naawunni daa ḥḥ noori n-yeli ba, ni, 'Ba ku ti nya vuusim ziiya man saani.'? - Pa ninvugseeba ban daa mari tuppuwumni maa nla? ¹⁹ Tḥ: ka dizugu ti nya ka di nye la ba yedda za'asigu zugu ka ba daa bu kpe lala vuusim zii maa ni.

4 Dizugu vuusim ziseaa Naawunni ḥḥn daa basi ka nangbambasiri maa, lala nangbambasiri maa na kpalim n-zeya: dinḥḥḥa ya kye ka ti mari ti mansi ka ti sḥ ku kḥḥḥi vuusim zii maa paari na. ² Naawunni la-habasunḥu maa daa paai tirim gba saani na, kaman di daa paai ban saani seem la. Tḥ, ban daa wum la-habaseaa daa bu ku ba bukya, dama ban ḥḥn daa wum maa, ba daa bu niḥi di yedda. ³ Amaa tirima ban pun niḥi yedda la kpe vuusim zii maa Naawunni saani. Lala zugu ka u yeliya, ni#:-

"Lala zugu ka n sufu daa yisigi,

Ka n daa pɔ noori n-yeli#:

'Ba ku ti nya vuusim ziiya n saani.'"

Naawunni n daa yeli lala, halli nɔn daa pun naam duniya wa, ka naai u tuma maa. ⁴ Dama dabsaayɔɔɔ daari yela ka Naawunni pun yeli, Litaafi puuni ya'aseaa, ni, Naawunni daa vuusi u tuma zaa puuni dabsaayɔɔɔ daari. ⁵ Ka daa laa n-yeli, ni, 'Ba ku ti nya vuusim ziiya n saani.' ⁶ Di zugu vuusim zii maa nyaabu na kpalim n-guri ninvugseeba ni ba ti vuusi, amaa ban daa tuui n-wum lala lahabasunɔn maa daa bu paai vuusim ziiya Naawunni saani, ban daa bu niɔi yedda zugu. ⁷ Ka Naawunni daa laa n-zaali dabsiseaa kan boonni, ni, 'zuna dabsiri wa'; ka di daa yuui pɔi, ka u daa kye ka NaaDaada daa yuum n-yeli - hoo tin na pun yeli seem la - ni#:-

"Ya yi wum Naawunni kukɔri zuna dabsiri wa,

Ya miri ka ya mari tuppuwumni."

⁸ Gyɔsuuwa yi siri daa kye ka Naawunni niriba nya vuusimaɔni, Naawunni naa n-ku laa n-tɔ'asi 'vuusim dabsiri' yela yaasa. ⁹ Lala zugu, vuusim dabsiri na kur ze ni n-guri Naawunni niriba ni ba vuusi. ¹⁰ Nɔnkam kpe vuusim ni Naawunni saani pun kye u tuma ka vuusira - hoo Naawunni mammannɔn nɔn daa tum u tuma n-naai ka vuusi seem la. ¹¹ Dizugu ya kye ka ti kpanɔi ti manɔn m-paai vuusim ziiya Naawunni saani, ka di kye ka sɔsɔ dɔli la banɔɔ tuppuwumni soori nti kɔnɔi lala vuusim maa, u yedda kɔnɔsim zugu.

¹² Naawunni yeligu mari la nyɔvuri, ka tumni ka tuma pam. Di nmani la suuwa, ka diri n-gaari takoobi kan mari nɔya ayi; ka nmaari ni n-wɔligri ninsaala sii ni u ningbiɔnɔ ziiya, ka laa m-paari u kɔbtuga ni kɔba kpaam. Lala ka Naawunni yeligu siri viisiri m-banɔnɔi ninsaala sufu boorim ni u sufu ni teesa zaa nɔn nye seem. ¹³ Bunseelli ka ni n-nin toaai n-sɔ'ai Naawunni saani, dama duniya yela ni buna kam zaa dɔ la u tooni, ka ti zaa nin ti vii ti beesigu m-bulisi u.

¹⁴ Tɔ: ka Naawunni Bii Yisa nɔn nye ti Gyeenɔn Toondaana la n ya kye ka ti gyi ti yedda tin sakki seaa maa nuusi ayi. Ti Toondaana wa n galisi, ka du arizana n-gaari n-kpɛa. ¹⁵ Ti Gyeenɔn Toondaana wa pa la sɔ nɔn zi ti tariɔnɔ ni ti kyɔ'ansi zaa - Ay! - u nin toaai n-zɔ ti namboo dama u nye la sɔ nɔn daa nya zamsigu balibu kam zaa, amaa u daa bu tum ala'akyi halli beela!

¹⁶ Dizugu ya kye ka ti niɔi sufukpeemni n-vuui m-pɔri Naawunni naam ziziiya, dama nɔn n nye alibarika daana ka tisiri u piinisuma yɔri. Lala nin kye ka u zɔ ti namboo. Ka laa n-niɔi ti alibarika din nin toaai n-sunɔi ti sahaseaa tin boori sunɔsim zaa.

5 Gyeenɔn Toondaana zaa nye la ban yiisi sɔ u ninsaaliidima ni n-diisi, ni u ti gyeemni Naawunni ka zɔri sindaani ba tumbeeri zugu, ka maanni sara n-kɔrigri bunkɔbri di zugu. ² U nin toaai m-mari ban bu mi soori, ni ban bɔrigri, la ni sugru, dama u gba nye la sɔ nɔn ka kpeenɔn. ³ Dinɔn zugu ka di mugsɔ ni u maanni la sara tumbeeri zugu n-tiri u niriba maa, ka laa m-maanni u manɔtoori tumbeeri zugu. ⁴ Sɔsɔ bu diisiri u manɔn lala tuma maa: Naawunni booligu kɔkɔ n nin

toaai n-kye ka nira leebi Gyeenɔn Toondaana - hoo nɔn Naawunni nɔn daa booli Aruuna n-diisi u seem la.

⁵ Lala zugu ka Yisa daa bu wukki u manɔn ni u leebi Gyeenɔn Toondaana. Amaa di daa nye la Naawunni nɔn daa yeli u, ni#:-

"I nye la m biiya:

Zuna ka n leebi i ba."

⁶ Ka laa n-yeli ya'aseaa yaasa, ni#:-

"I nin di Gyeenɔn Toondaana nti be ni saha kam,

Ka di dɔlisi Melikyizedekka zuliya soori nɔn nye seem."

⁷ Nɔn Yisa daa puusiri Naawunni: u duniya wa beebu saha u daa susiri wunsusigu ni kunkuma ni nintam. U daa yetti, ni, Naawunni n nye sɔ nɔn nin toaai n-tuligi u kum ni. Ka Naawunni daa wum n-ti u, dama u daa sigsi u manɔn n-ti Naawunni. ⁸ U daa nye la Naawunni biya, amaa di zaa yɔri, u daa di wahala ka lala daa kye ka u bamsi u Ba noori deaari. ⁹ Nɔn daa ti naai seelikam, u daa ti leebi la tiliginsim kan ka naari daana n-ti seeba ban sakki u yeligu la. ¹⁰ Naawunni mun daa yiisi u, ni u ti 'di Gyeenɔn Toondaana' n-dɔlisi Melikyizedekka zuliya soori nɔn nye seem' la.

¹¹ Yela pam ka ti mara ni ti ti tɔ'asi n-ti ya, zanɔi n-kyanɔi anɔɔ zaa yela; amaa di tɔ pam ni ti ti tɔ'asi di gbinni dama ya bu deaari yeligu yooma. ¹² Di yuuya ni: di da sum ka ya nye la karimbadima pamanɔnɔ, amaa ya na boori ka sɔ laa n-wulisi ya Naawunni yuubu yela piiligu, ni danɔni yettɔ'aseesi ban na pun niɔni tuuba la nɔn bamsiri maa. Ya boori la bisim, pa la diibu din tibsaa. ¹³ Ya bu nya? - ninvugɔ nɔn be bisim zugu na bu mi din tuusi, dama u nye la bileaa. ¹⁴ Amaa diibu din tibsaa nye la bunkura diibu, ka ban yam banɔi yelisuma ni yelibeeeri n-gamsiri la dinni.

6 Dizugu ti kyem tooni ka kye ban daa piili n-wulisi ti yeliseesi zanɔi n-kyanɔi Yisa Masiya yela maa, yeliseesi an bu tɔ la. Ya kye ka ti beebu nmani la bunkura dinni ka bu laa n-dɔli ti yedda piiligu yela, hoo ti beebu takkri, tin daa yi ti yeliyirima sahanseaa la, bee, tin daa danɔi n-niɔi Naawunni yedda seem la.

² Lala piiligu yela sunsukkuni be la kpaanɔn din wulisiri tin nin peaaɔ Naawunni koom seem, bee, ban zanɔi ba nuusi m-pa ninvugseeba ban niɔi tuuba la zugu seem, zanɔi n-kyanɔi niriba ban nin ti yisigi kum ni, ka Naawunni nin ti kari ba sariyaseaa kan ku naai halli saha kan ka naari. ³ Tɔ; Naawunni yi ti sakki, ti nin niɔi lala n-kye anɔɔ zaa. ⁴⁶ Dama ya teesima ninvugseeba ban pun wum lahabaari maa yela ka ba pun lam m-banɔi Naawunni yiri nya'asim din nye seem, ka yi leebi la seeba ban la'am n-deaai Vuusim Kasi maa Naawunni saani. Ba laa m-banɔi Naawunni yeligu maa nya'asim sunɔn, ni yikoseesi an yi la sahaseaa kan kyenni na ni gba. Lala niriba yi ti mi neesim yela wa zaa pɔi ka naayi za'asi Naawunni yedda m-basi, soori ka ni ni ba nin toaai m-maali n-niɔi tuuba yaasa. Ban za'asiri lala maa, ba laa m-maali n-kpaasiri Naawunni Bii n-tabinni dɔpulli zugu yaasa, ka diisiri u vi paalu ni. ⁷ Ya bu nya? - saa yi miiri tingbanseaa zugu saha kam, ka ba koori ka ka ba bumbula niɔni sunɔn n-tiri kukpaari-

ba maa, lala tingbanni nyari la kasuma Naawunni saani. ⁸ Amaa puseaa kan wali goosi bee wubligu an ka fa'ari, lala puu ka Naawunni kabeeri be ka ni, ka ka baasigu nye la: bugum di ka.

⁹ Ti t'asiri lala zaa y'ri, ti mabiisi, dama ti mi sur'ha, ni, di pa lala ya saani; amaa yarima n ni'ni yedda ni yeliseesi an mari tiliginsim. ¹⁰ Dama Naawunni ka putoo din nin kye ka u nini y'ali ya tuma ni ya wurilim r'kon nye seem, ni, ya daa gyeemni Naawunni niriba ka sur'ha ba, halli ka ya na kpalim n-sur'ha ba yaasa. ¹¹ Ti boori ni ya zaa yinniyinni nin kpalim n-tumni pu-peelim tuma lala ni nimbirimooa, ka laa m-ban'ha tamaseaa tin mara, ka ni'ni yedda z'ha n-wa saha naari. ¹² Ya yi ti ni'ni lala, ya ku tumni gbinnya'ari. Ay! - ti bu boori lala. Amaa ya nin d'li ninvugsuma soori, ninvugseeba ban daa ni'ni yedda ni sugru, halli nti di faariseaa Naawunni r'kon pun k' noori, ni, u nin z'ha n-ti ti la.

¹³ T'ka Naawunni r'kon daa boori ni u ti k' noori m-basi nangbambasiri n-ti Ibrahim, ni, 'u daa k' u mammah'ha yuuri' - dama s'ka ka ni ka u yuuri galisi n-gaari r'kon Naawunni dinni, ni u ti z'ha lala yuuri m-p'ka. ¹⁴ M-basi nangbambasiri n-yeli, ni, "N nin z'ha bunsuma zaa n-ti i, ka kye ka i niriba zaaari ni pam-pam." ¹⁵ Ka Ibrahim r'kon daa ni'ni sugru seem maa n daa kye ka u naayi di nangbamp'ri yela maa. ¹⁶ T'ka; nin-saalidima yi ti n'ne nangbankpeemni, ba ninvug'yi ti ya k' noori, bunseelli kan gaari u ka u nin ti k' n-wulisi u yedda, ka lala ka yett'a maa naaya. ¹⁷ Naawunni sufur'ha r'kon daa ti be ni, ni, u ti kye ka Ibrahim nya'ha dima maa ban'ha sur'hasur'ha, ni, u sufur'ha yuubu be la nangbambasiri maa ni, ka di yela ku ti takki halli saha kan ka tariga; dizugu u daa z'ha u nangbamp'ri m-p'ka. ¹⁸ Din'ha yela ayi wa m be ni, seesi an ku toaai n-takki, ka Naawunni daa z'ha a n-wulisi ti, yeliseesi Naawunni ku ma'ai ziri a zugu; lala nin kye ka ti mari sufur'ha ni ti tama puuni. Dama ti pun k' n-kye duniya yelibeeri maa nti deaai tama z'ha n-kyan'ha bunseesi Naawunni r'kon z'ha n-zaali ti tooni la. ¹⁹ Tama kan'ha n wulisiri ti ny'vuya r'kon ku baasi y'ri seem, ka ka mari yedda ka bu damni halli beela; hoo miseaa ban z'ha n-loori nyari'ha miri ka ka damna. Ti tama maa n'mani la hoo miseaa kan ku l'rigi, dama ba z'ha ka n-l' luginsur'ha ni, hoo dusunseaa kan nye Naawunni Beebu Zikasi la, ka ka ze Yehudiya dima Gye'ha Zii maa ni, pateesa maa nya'ha sa. ²⁰ Ti zugu ka Yisa daa d'ha ti n-k'pe lala dukasi maa ni. Soori ka ni ni s'ka ku ti k'pe, di yi pa la Gye'ha Toondaandima; amaa r'kon Yisa di la Gye'ha Toondaana ka ku naai, ka di d'lisi Melikyizedekka zuliya soori la.

7 Lala Melikyizedekka wa daa nye la Salem tin'ha naaba, ka laa n-gyeemni Naawunni n'kon Ka Kpeaa, ka maanni u maaligu m-paasi. Ka Ibrahim r'kon daa tu-usi t'ppu n-nyan'ha nadima maa n-naai ka kunna, r'kon Melikyizedekka daa yi na n-tuusi u soori ka daa susi Naawunni bunsuma n-ti Ibrahim. ² Din saha ka Ibrahim daa yiisi bunni pii kam zaa puuni bunyinni z'ka n-ti u. Melikyizedekka mun yuuri gbinni nye la buyi:

u mammah'ha yuuri gbinni nye la 'Yelimah'ni Naaba', amaa ba yenni m-paasi, ni, u nye la Salem Naaba, ka di gbinni nye la 'Sufudooa Naaba'. ³ Luginseaa ka ni n-wulisi, ni, r'kon Melikyizedekka daa mari u ba, bee u ma, bee u yaadima. Bunseelli mun ka ni n-wulisi u d'w'am bee u kum yela. Dinzugu u n'mani la Naawunni Bii maa. U kur ya kpalim n-gyeemni Naawunni ka maanni sara halli ni saha din ka tariga.

⁴ Ya kur g'osim n-nya r'kon daa nye ninvugtitaari seem! Halli ti yaaba Ibrahim daa z'ha r'kon daa deaai bunseelli kam zaa t'ppu la ni n-yiisi z'ka n-ti Melikyizedekka. ⁵ T'ka; zaaligu wulisiya, ni, Liivai za'an'ri biisi k'ka nin toaai n-leebe maaligu maanniba. Ban k'ka ka zaaligu wulisi, ni, ba deaari z'ka Izraeli dima saani. Izraeli dima mun nye ba mabiisi, amaa ba yiisiri z'ka n-ti ba, halli ni ba zaa yaaba n nye Ibrahim maa y'ri. ⁶ Melikyizedekka daa bu yi Liivai za'an'ri ni na, amaa u daa deaai z'ka Ibrahim saani. Ibrahim mun nye s' r'kon daa deaai Naawunni nangbambasiri, amaa r'kon Melikyizedekka daa susi Naawunni bunsuma n-ti u. ⁷ Di ka birisigu, ni, r'kon galisi n susiri Naawunni bunsuma n-tiri ninvug' r'kon poora. ⁸ Liivai za'an'ri ni maali-maanniba n nye seeba ban k'piira, ka ba deaari z'ka. Melikyizedekka mun kum lahabaari ka ni, din'ha u vu. Litaafi r'kon yeli seem la nla. ⁹ T'ka; Ibrahim r'kon daa y' z'ka n-ti Melikyizedekka la, di nye la kaman hoo u bii Liivai gba daa y'ka, halli ni r'kon ni u biisi n nye ban deaari z'ka. ¹⁰ Dama Ibrahim r'kon daa tuusi Melikyizedekka soori ni sahanseaa la, ba daa na bu d'w'ai u ya'ha Liivai.

¹¹ T'ka. Liivai maalimaantiri soori maa zugu ka Naawunni daa z'ha zaaligu n-tisi u niriba Izraeli dima. Amaa ba tuma maa yi daa toaai n-kye ka niriba zaani Naawunni tooni ka ka galimni, din'ha di daa bu kpa talasi ni maalimaanniso kye na yaasa. Maalimaanna wa nye la s' r'kon yi la Melikyizedekka zuliya ni na, pa Aruuna za'an'ri nira. ¹² Dama maalimaantiri soori yi ti takki, di kpa la talasi ni zaaligu gba takki. ¹³⁻¹⁴ Ban t'asi maalimaanniso yela maa n nye ti Dugma Yisa. Amaa u bu yi Liivai za'an'ri ni na, Gyuuda za'an'ri nira n nye u - s'kam zaa mi lala. Ka lala za'an'ri maa ni s' mun na zi n-leebe maalimaanna m-maanni sara Naawunni Gye'ha Yiri ni. Yelimah'ni Musa r'kon daa t'asiri maali-maanniba yela la u daa bu purigi Gyuuda yuuri. ¹⁵ Ka maalimaanniso hoo Melikyizedekka yi daa yi paalu na, din'ha tin t'asiri yett'aseelli maa nin yi kasi ka s'kam ban'ha. ¹⁶ Pa ninsaala zaaligu zugu ka lala maali-maanna daa di u maalimaantiri, bee, u yaadima za'an'ri tun'ha zugu, amaa ny'vuri seaa kan ka naari la yiiko zugu. ¹⁷ Dama Litaafi yeliya, ni#:-

"I nin di Gye'ha Toondaana nti be ni saha kam, Ka di d'lisi Melikyizedekka zuliya soori r'kon nye seem."

¹⁸ Zaalikurigu la daa ka yaa, ka ku toaai n-ku ninsaala bukyi. Lala zugu ka Naawunni daa kye ka m-basi. ¹⁹ B' zugu? - Musa zaaligu maa r'kon daa na ku toaai n-kye ka bunseelli leebe kasi ka ka galimni maa zugu. Dinzugu ka Naawunni daa z'ha tamapaalli n-zaali zaalikurigu

zaani maa ni. Lala tama maa n ya kye ka ti paari Naawunni saani.

²⁰ Din paasi dinḡ zugu, Naawunni daa pɔ la pɔri sɔ-paalli wa ni. Zaalikurigu soori ni, ba daa bu pɔ pɔri n-diisiri maalimaanniba. ²¹ Amaa Naawunni ḡḡn daa ya diisi Yisa maalimaanna, u daa danḡi m-pɔ pɔri. Dama di sɔbi n-dooli, ni#:-

“Ti Dugma n pɔ pɔri wa,

Ni, ‘I ya nye la maalimaanna

Sahaseaa din ka tɔriga.’

U ku laa n-takki u sufu yaasa.”

²² Naawunni ḡḡn daa pɔ pɔseaa wa zugu ka ti banḡi, ni, Yisa ḡḡn zaali nangbambasipaaliseaa la gaari zaa-likurigu la. ²³ Din paasi nḡḡa: maalimaanniba wa pam n daa be ni, dama ba daa kpiiri ni. Sɔ daa yi naai la u tuma ka sɔ daa deaai u. ²⁴ Yisa mun be la saha din ka tɔriga. Dizugu u pa la sɔ ḡḡn bakki ka sɔ zaani u zaanni ni m-maali sara. ²⁵ Lala zugu ka u mari yiiko ka di nin toaai n-tuligi bankam paai u ka u zi ba n-kyanḡi Naawunni saani la, pampañḡi ni saha zaa. U vu la saha din ka naari n-zɔri Naawunni sindaani ba zugu.

²⁶ Yisa ḡḡn yi leebi ti Gyeenḡu Toondaana wa - tɔ! lala kɔkɔ ka ti nin ku ti bukaata zaa. U nye la kasi. U ka taaliseaa bee ala'akyi. U beebu ni ka Naawunni wɔligi u n-zaali u kɔkɔ n-kye tumbeeri dima. Halli gba u daa dushi u saazugu n-yakki sangbana zugu. ²⁷ U bu ḡmani la Gyeenḡu Toondaandima wa. Dama dabsiri kam ba yi danḡni m-maanni la sara ba mammañḡa ala'akyi zugu, ka naayi maali niriba zugu. Amaa Yisa daa maali sara yinni, u daa maali yimmu n-ti ninsaalikam, ḡḡn daa zanḡi u maḡḡa n-tisi la. ²⁸ Musa zaaligu puuni ba daa ganḡni la ninsaala dima, baseeba gbarigi ka mari galimni, n-diisiri ba Gyeenḡu Toondaandima. Amaa di nyaanḡa Naawunni daa pɔ la pɔri ka diisi u Bii maa. Nḡna n ka galimni saha din ka baasigu.

8 Tin tɔ'asiri seem maa yelikpanni ka n ya n-yeli ya wa: ti mari la ti lala Gyeenḡu Toondaansa, ka u pun la'am n-zini Naam ziiya, arizana ni. ² Ka u tumni ti Dugma ziziiya Gyeenḡu Duu ni, Sugri maa puuni - sugseaa ti Dugma mammañḡa ḡḡn daa ti, ka di pa la saalisɔ ḡḡn daa ti la. ³ Dama Gyeenḡu Toondaana zaa tumni nye la: u zanḡni piini m-maali, ka lala zugu ka di sum ka ti Gyeenḡu Toondaana wa gba mari u bunseelli din nin tisi. ⁴ U yi da be duniya wa ni, u da naa n-ku nye halli maalimaanna gba, dama maalimaanniba pun be ni m-maanni maaligu hoo zaaligu maa ḡḡn wulisi seem la. ⁵ Ban daa mari gyeenḡu ziseaa kan daa kur ḡmani hoo bummañseaa Naawunni ḡḡn daa wulisi ba la. Lala gyeenḡu Sugri mun be la saazugu, Naawunni saani. Dama Musa ḡḡn daa ya n-ti Sugri maa, u daa nya kpaanḡu, ni, “Gɔsim sunḡa ka Sugri maa zaa ti hoo nyin daa nya seem zoori zugu la.” ⁶ Yisa yi deaai la gyeenḡu tunseesi an gaari banḡḡ dina. Ka lala maa zugu n kye ka ḡḡna n zɔri sindaani Naawunni saani ni u ti zali nangbanyinni zaalipaalli, ka u lala zaaligu maa gba gaari ba dinni, ni ka nangbampɔri la zaa.

⁷ Dama zaalikurigu la yi daa ka taalli, di naa n-ku mugsu ni seaa takki. ⁸ Naawunni mun daa nya ba taalli, ḡḡn daa yeli ba, ni#:-

“ ‘Dabsa maa kyenni na’

- Ti Dugma n yetti lala -

‘Ka n nin ti zaali nangbanyinni zaalipaalli,

Ka man ni Izraeli dima dɔli ka,

Ni Gyuuda yiri dima gba.

⁹ Ka ku ti ḡmani nangbanyinni zaaliseaa

Man daa mari ni ba yaadima maa.

Dabsiri seaa ka n daa gbaai ba nuu

n-yiisi ba Igyipti tingbanḡu na la,

Lala dabsiri maa ka n daa zaali ka.

Amaa ba na bu kpalim n-ninḡi ka yedda

Ka dizugu’

- ti Dugma daa yeliya -

‘n sufu daa ka ba ni.’ ”

¹⁰ Ni#:-

“ ‘Dinḡḡ ka n nin basi noori n-ti ba,

ni, n nin sunḡi ba dabsa an kyenni na:’

- lala ka ti Dugma daa yeli -

‘Ni, “N nin zanḡi n zaaligu yela

n-sɔ'ai ba sufu ni;

Di ya n-ninḡi hoo man zanḡi la bunny n-sɔbi

n-ninḡi a zaa ba sufu ni seem la.

N nin leebi ba Naawunni,

Ka ba gba leebi n niriba.”

¹¹ Ba ku laa n-wulisiri taaba,

bee, ba yetti taaba, ni, “Banḡma ti Dugma la.”,

Dama ba zaa nin ti mi ma,

Ba tarimma zanḡi m-paai zuguraandima.

¹² Dama n nin kye ba tumbeeri taalli m-pañḡi,

Ka ku teaai ba tumbeeri maa yaasa.’ ”

¹³ Nḡn tɔ'asiri nangbanyinni seaa, ni, ‘bumpaalli’ maa - tɔ, di wulisiya, ni, danḡan nangbanyinni la kurigiya ni, ka ku laa n-yuui.

9 Danḡan nangbanyinni zaaligu la muna - halli kan gba daa mari la kyisa zanḡi n-kyanḡi gyeenḡu soori, ka laa m-mari duniya wa ni wumpuusigu ziiya.

² Dama suga ka ba daa ti, ka ba daa vii pateesa n-kpe sugseaa: ka Sugri wa puuni bunny daa be ni ka ba daa zanḡi firila ayɔkɔ n-tɔm ka zugu; beni ka Naawunni boroboro gba daa be ni, ni a teebuli maa. Sugri wa ka ba daa boonni ‘ziseaa kan tabli Naawunni Beebu Ziiya’.

³ Ka pateesa ayi daana daa be ni, ka ba daa vii n-gaari ka nyaanḡa yaasa, n-kpe Sugseaa. Beni muna ka ba daa boonni ‘Ti Dugma Beebu Ziiya’. ⁴ Sugri wa daa mari salima teebuli, ban daa nɔ tikubsim turaali seaa zugu; ni nangbanyinni yela adakka gba, ka ba zanḡi salima n-tabli ka nyaanḡa zaa. Adakka wa puuni ka salima dukku kan mari ‘Manna’ diibu la daa be ni, ni Aruuna zangbeseaa kan daa pusi vaari la; m-paasi kuglama, nangbanyinni yela ḡḡn daa sɔbi m-pa seesi ni la - anḡḡ zaa daa be la adakka maa puuni. ⁵ Adakka wa zugu ka buna ayi daa tɔm, ban daa maali seesi ni a ti ḡmani bunvuseesi ban boonni ‘Kyeruppa’ la, ka a pe'abu gaari zaa; ka a wulisiri, ni, Naawunni gyirima be ba saani; Kyeruppa wa kpunkpama lɔḡni ka Naawunni namboo

zii daa be ni. Amaa ti ku toaai n-wulisi anho zaa gbina yinniyinni ho n-ye seem pampango.

⁶ Ban daa se'asi lala n-naai, di daa kye ka maalimaan-niba kpeeri dangango sugri la ni, n-tumni ba sahakam tuma. ⁷ Amaa sugseaa kan pa abayi la puuni ka Gye-eeho Toondaana kaka n daa naa n-toaai n-kpea; n-kpe beni yimmu yuumni ni. Ka daa ka soori ni u kpe ka bu mari ziim na; ka u yiisi lala ziim n-teaari tumbeeri yela - u mammango ni niriba ho bu mi ka tum tumbeseesi la. ⁸ Dinho zugu ka Vuusim Kasi maa daa wulisiya, ni, soori daa ka ni ka ba daa naa n-doli n-kpeeri ti Dugma maa saani, sahanseaa sugseesi ban daa dangi n-ti la ho daa na kpalam n-zeya maa. ⁹ Dinho wulisiri zuna yela ho be seem la, ni, ba lala maaligu ni ba piini tisi-bu zaa ku toaai n-kye ka gyeengeemniba maa sufu ni teesa di galimni ba. ¹⁰ Amaa di wulisiri la bundira, ni bunnyuura, ni koom suubu deaari: ningbango bunkyisira anho taabu daa zaani halli ka saha ti paai ka yelli kam niho suna n-naai.

¹¹ Amaa Yisa daa kye na hoo Gyeeho Toondaana, ka di nye la yelsuma la zugu - yeliseesi an pun be ni la. Dinzugu u daa dolisi Sugri kan gaari suga zaa; Sugri wa pa la ban zango nuusi n-ti seaa - halli ka pa la duniya wa dinni, halli beela. ¹² Sugri wa ka u daa doli n-kpe ti Dugma Beebu Ziya. U mun daa bu mari la busi bee na'abisi ziim n-kpea, amaa u daa mari la u toori ziim, dama u daa pun nya mansuulinsi n-ti niriba, ka ba ku laa n-leebe daaba yaasa. ¹³ Dama ba zango buusi ziim ni nigi ziim m-miisi n-niho ninvugseeba ban sa'am kyisigu la, ka lala zugu kye ka ba ningbina niho kasi. ¹⁴ Dinho Yisa Kirisita ho daa ka galimni ka zango u mango n-ti Naawunni hoo ban maanni bunkabri seem maa, u lala maaligu gaari ban dinni. Naawunni Siiya daa sakki, ni, u zango u mango n-tisi; ka u tuma wa kye ka ti sufu ni teesa bu laa n-galimni ti ti tumbeeri zugu, tunseesi an daa kuuri ti la. Ka ti naayi bango n-gyeemni Naawunni Nyovuri Daana.

¹⁵ Dinho zugu ka u leebi la nangbanyinni zaalipaalli la sindaanzotta, ni u ti kye ka ban booli seeba la nya nangbampori seaa kan faari m-basira, ka bu naara. Dama kum daa kuya, ka u daa da ba n-ti ba mansuulinsi, ni ba ku laa n-niho daaba n-ti tumbeeri an daa be dangango nangbanyinni zaaligu la ni. ¹⁶ Zango n-kyango faari diibu, see ka ba nya kum sehara po ka naayi tisi. ¹⁷ Kum nyaango ka ba diri faari; nira yi na bu kpi, faari diibu ku toaai m-be ni. ¹⁸ Nangbanyinni zaalikurigu la gba daa bu zaani deede, di yi pa la ba daa yiisi ziim. ¹⁹ Dama Musa ho daa ti yeli niriba maa nangbanyinni zaaligu maa yela, hoo Litaafi maa ho wulisi seem la, u daa zango la nigi ni buusi ziim, ni koom, ka zango hisoppu tivaari soo ni gaarizeaa, m-miisi gbanseaa kan m mari zaaligu dima la, ka miisi niriba maa gba. ²⁰ Ka yetta, "Ziim wa nye la ban yiisi seebu n-kye ka nangbanyinni zaalipaalli zaani - zaaliseaa Naawunni ho ti ya, ni, ya dola." ²¹ U daa laa n-zango ziim maa m-miisi n-niho Sugri la, ni bunseesi ka ba daa mari n-tumni ka tuma la gba. ²² Yelimoani, zaaligu maa zugu yela pam leebi yelsuma ziim maa zugu, ka ziim

maa yi daa bu yiisi, taalli kye-m-pengo daa ka ni Naawunni saani.

²³ Dama buna wa ka ba daa maali ni a ti ho mani arizana ni buna la. Ka di daa tu ni ba mari a m-maanni a zugu, ni ba ti kye ka a nye kasi. Ka dinho arizana buna mammansi boori la maaligu kan gaari anho.

²⁴ Dama Yisa ho daa kpe gyeeho ziya halli n-ti paai gyeeho nimbirimoaa zii maa, ka daa pa la ninsaalidima ho maali ya'aseaa, ka laa m-pa ban gosi bunseesi an nye la bumango n-zango ba nuusi m-maali buna an nin ti ho mani lala. Ninsaala ho maali bunseaa la n kur wulisiri bumango ho nye seem. Ay! - u daa kpe la arizana ni, ni u zango u mango n-wulisi Naawunni ti zugu. ²⁵ Di mun pa hoo Gyeeho Toondaana ho tumni seem la. Dama u kpeeri n-kpeeri Naawunni Beebu Ziya yuumni kam, ka kur mari ziim bun pa u toori ziim. Ay! ho Yisa bu kpeeri arizana ni n-zango u mango n-yiisiri sara sahakam. ²⁶ Dama di yi daa nye lala, u daa naa m-be ni n-kpiiri n-kpiira, duniya piiligu ni zango m-paai zuna. Amaa din nye seem pampango, u kye na yimmu, sahanseaa duniya wa naari ho n-potti na la: u kye na ni u zango u mango m-maali maaliseaa kan nin kye ka Naawunni di sugru n-ti ti, ti tumbeeri zugu.

²⁷ Ninsaala ho kpiiri yummu ka sariya karibu dolisiri seem la, ²⁸ lala ka Yisa zango u mango m-maali yummu maa. Ka u nin ti labi na yaasa: ka di pa la u kari tumbeeri sariya zugu, amaa ni u tiligi seeba ban ziya n-guusiri u ni nimbirimoaa la.

10 Izraeli dima zaaligu maa daa be la hoo ho mansigu, ka teaari ti yelsuma an kyenni na maa. Ka pa la bunsuma la mammansi. Dama yuumni kam ka ba maanni sara m-maanni sara, amaa ba ya n-niho la wula n-sungo ninvugseeba ban kyenni Naawunni saani na maa? Ay! - lala ku toaai n-kye ka ba leebi hoo din sumsi ni ba be seem deede. ² Ya bu nya? - di yi pa lala, ba naa n-ku laa m-maanni a, dama ba sufu da naa n-ku laa n-galim ba tumbeeri zugu. Ba ala'akyi taalli zaa yi siri daa kpiisi m-basi, maaligu balim kam zaa naa n-ku be ni. ³ Amaa din nye seem maa, ba maanni la maaligu yuumni kam, ka lala ka ba wulisiri niriba n-teaari ba ba tumbeeri taalli yela. ⁴ Dama nigi ni buusi ziim ku toaai n-ti ti tumbeeri taalli kye-m-pengo.

⁵ Dinho zugu, Yisa ho daa ya n-kye duniya wa ni na maa, u daa yeli, ni#:-

"Nyin, Naawunni, bu boori sara maaligu, I bu laa m-boori koom tisibu:

See ninsaala ningbina ka i maali n-ti ma:

⁶ Pa bunkabri ka ba maali ka bugum di a, Halli sara maaligu ala'akyi zugu gba:

- Anho zaasa zugu i nini bu tigra.

⁷ Di saha ka n yeli#:-

'Mani ho - ni n niho nyin boori seem:

Ii, mani ho, m Ba Naawunni -

Hoo n yela pun sobi n-dooli seem la,

Litaafi gbangoo maa puuni ka a sobi.' "

⁸ To: u dangi n-yeli, ni, 'pa bunkabri ka ba maali ka bugum di a', ni, 'halli sara maaligu ala'akyi zugu gba', ni, 'anho zaasa zugu' ka Naawunni 'nini bu tigra'. Amaa

anɔ taabu zaa dɔli la zaalikurigu soori. ⁹ Ka u naayi yeli, ni, 'Mani nɔɔa - ni n niɔni nyin boori seem, m Ba Naawunni.' Ka di gbinni nye la: ni, u basi an danɔi tooni la ka zanɔi bumpaala an pa nyaanɔa n-zaali a za-aziiya. ¹⁰ Tɔ, ka Naawunni 'ɔn boori seem' nye la, ni, tirima n yi ti tumbeeri maa ni, n-leebe ɔn Naawunni mammanɔa niriba, Yisa Masiya ɔn zanɔi u toori ningbiɔu n-tisi yimmu la zugu.

¹¹ Tɔ; ka dinɔna beoo kam zaa ka maalimaanniba kur ze la ba tuma tumpu ni, m-maanni ba sahakam bunkɔbmaaligu, amaa lala maaligu tuma zaa ku toaai n-taasi tumbeeri kye-m-peɔni na. ¹² Amaa Yisa Kirisita ɔna, u daa maali maaligu yinni kɔkɔ tumbeeri zaa taalli zugu: lala maaligu maa mari yiiko saha kam. U daa maali n-naai pɔi, ka naayi labi n-zinni Naawunni nudirigu ziziiya. ¹³ Beni ka u kpalim n-ziya, halli ni Naawunni ti zanɔi u dindaandima zaa n-dooli tiɔa ka u noora. ¹⁴ Yelimaɔni, u daa maali maaligu yinni ka tili-gi seeba ban be sɔsunɔu ni, ni ba ti paai Naawunni saani.

¹⁵ Naawunni Vuusim Kasi la gba wulisiri ti lala. U danɔi n-yeli, ni#:-

¹⁶ "Ti Dugma yeliya, ni,

'Lala ka n daa basi noori n-ti ba,
Ni, n nin sunɔi ba dabsa an kyenni na:
Ni, n nin zanɔi n zaaligu yela
n-sɔ'ai ba sufu ni;

Di ya n-niɔi hoo man zanɔi la bunni n-sɔbi
n-niɔi a zaa ba sufu ni seem la.'"

¹⁷ Ni#:-

"N ku laa n-teaai ba tumbeeri yela,
Bee, ba ala'akyi taalli yaasa."

¹⁸ Tɔ! dinɔna anɔ zaa ka Naawunni tam m-basi, ka dizugu sɔsɔ bu laa n-sum ni ba maali bunkɔbmaaligu u tumbeeri taalli zugu.

¹⁹ Dinɔ zugu, m mabiisi, ti mari soori ni ti kpe Dukasi maa, ya'aseela din kyisiri da'ari zaasa; n-kpe ka vi ka ti ni, Yisa kum wa zugu. ²⁰ U yoaai la sɔpaalli n-ti ti, kan nye la nyɔvuri soori ni yelimaɔni, ni ti ti gaari n-kpea. Ti gaari la pateesiseaa kan daa ta'ai ti ni ti ku paai ya'asunɔu wa, Dukasi la puuni. Soori maa mun nye la u manɔtoori ningbiɔu. ²¹ Yaasa m-paasi, ti mari la Gyeeɔu Toondaana, ka u su Naawunni Yiri maa yela.

²² Dizugu, ya kye ka ti pɔri na n-kpe Naawunni saani. Ti yi ya kpea, see ka ti sufu ze yummu, ka ti niɔi yedda ni yelimaɔni. Ya kye ka ti sufu nye sufuveela an bu gal-imni ti, dama ba pun zanɔi kɔsunɔu n-su ti ningbina zaa, ka di nmani la hoo ban zanɔi ziim n-niɔi ti, kaman zaalikurigu da'ari peari soori ɔn daa nye seem la.

²³ Ya kye ka ti mari tama wa ni nimbirimooa, dama ti nin toaai n-niɔi Naawunni ni u nangbampɔri la yedda.

²⁴ Ya kye ka ti sufu be taaba yela ni, n-sunɔni taaba ni ti zaa kyanɔi tooni n-wuri niriba ka tumni tunsuma.

²⁵ Yan di za'asi taaba la'anɔu, hoo seeba ɔn za'asiri seem la. Amaa ya kpamsiri taaba sufu. Ka niɔi anɔ zaa ni nimbirimooa, dama ya nya ka ti Dugma dabsiri kyenni na saha bu ya n-yuui.

²⁶ Tɔ, ka dizugu ya bu nya? Ti yi ti mi yelimaɔni seaa ban pun wulisi ti pɔi, ka laa n-kpalim n-tumni tum-beeri, dinɔna bunkɔbmaaligu zanɔi n-kyanɔi ala'akyi laa n-ka ni n-ti ti. ²⁷ Ay! - Din kpalim nye la dabeem zanɔi n-kyanɔi sariya karibu din kyenni na, ni bugum seelli bun nin di baseeba ban kyisiri Naawunni yela.

²⁸ Ninvugɔ ɔn daa za'asi Musa zaaligu yela, ka niriba ayi- ata di sehara, ni, ba wum lala - tɔ, lala nira daa yi kpi ni di zugu, ka ba daa bu zɔ u namboo halli beela.

²⁹ Tɔ, ka ninvugɔ yi ti za'asi Naawunni Biiya, bɔ n ya n-niɔi ɔna? U tu ɔn daa kpi u zugu, ka yenni ni, u Tiligra ziim pa seela - halli ni lala ziim maa kye ka Naawunni basi nangbanyinni nangbambasiri n-ti u gba: ka laa n-zeem Naawunni Sisunɔu. ³⁰ Dama ti mi Naawunni yela, ni, u yeliya#:-

"Mani n su labsigu,
N nin labsi n-yɔa."

Ka yeli m-paasi, ni#:-

"Ti Dugma nin ti kari u niriba sariya."

³¹ Di siri mari dabeem pam ni Naawunni Nyɔvuri Daana la ti kari i sariya n-lusi i!

³² Ya teaama din daa nye seem ya saani dabsa an gaari la. Din saha maa ya daa pun deaai Naawunni neesim maa, ka daa nya namsibalibu pam, amaa a daa bu nyanɔi ya. ³³ Lala saha maa ka ba daa yi namsiri ya ka zeemni ya niriba tooni; bee, ya daa yi ti sakki n-zanɔi ya mansi n-ze la ya taaba nyaanɔa, ban pun di namsi anɔ taabu sahanseaa la. ³⁴ Ya daa teesi dansarika dima yela n-sunɔi ba; halli niriba ban daa fa ya marigu zaa gba, di daa bu niɔi ya sufusa'anɔu; dama ya daa mi, ni, ya mari seelli din gaari lala ka mun ka naari. ³⁵ Dizugu yan di kye ya sufukpeemni m-basi, dama sufukpeemni nin ti ti ya yoori pam. ³⁶ See ka ya mari sugru. Lala nin kye ka ya nin toaai n-tum Naawunni ɔn boori seem ka naayi deaai bunsunseesi ɔn daa basi noori, ni, u nin ti ti seem maa. ³⁷ Dama di sɔbi n-dooli, ni#:-

"Di kpalim la beela,

Ni ɔn kyenni na maa ti kye na;
U bu ya n-yuui."

³⁸ Ni,

"Ninvugɔ ɔn ka galinɔu n saani,

U niɔi ma yedda,
Ka dizugu u nin nya nyɔvuri.

Amaa, u yi ti labi nyaanɔa,
N sufu ku maai di daama zugu."

³⁹ Tirima mun pa la ninvugseeba ban labri nyaanɔa nti baasi yɔri, amaa ban niɔi yedda nti nya tiliginsim.

11 Tɔ: zanɔi n-kyanɔi yedda niɔu wa muna - yedda nye la tin na mari seelli tama, ni, ti nin ti nya tin boori seelli maa. Yedda wa daana na bu nya, amaa u siri mi, ni, u nin nya. ² Yedda wa taabu zugu ka ti yaadima yelsuma yi paalu#:-

³ Yedda zugu ka ti banɔi, ni, Naawunni yeligu n daa kye ka duniya naam, ka tin nya seesi wa zaa an daa ti be ni maa, bunseesi an bu nyara saani ka a daa yi na.

⁴ Yedda zugu ka Eebli daa yiisi sara n-ti Naawunni, ka ka anfaani gaari u beeri Kyeen sara. Ka lala daa wulisi,

ni, u daa nye yelimaḡni daana, dama Naawunni daa deaai u piini. Eebli daa kpiya, amaa yedda zugu ka u kpalim n-t'asiri ni. ⁵ Yedda zugu ka kum daa bu paai Inḡkyi, dama "Naawunni n daa zaḡḡi u, ka ba daa bu laa n-nya u, duniya wa ni." Niriba daa pun daḡḡi n-t'asi u yelisuma, ni, ḡḡn daa "mi Naawunni suḡḡa-suḡḡa, ka dḡli u yuubu zaa", ka Naawunni na bu zaḡḡi u. ⁶ Tḡ: yedda yi ka ni, sḡ ku toaai m-mi Naawunni n-dḡli u yuubu; di yi pa la nira ḡḡn kye Naawunni saani na niḡi yedda, ni, Naawunni be ni, ka laa n-niḡi yedda, ni, ḡḡn Naawunni wumni n-tiri ban boori u ziiya. ⁷ Yedda zugu ka Nuhu daa sakki Naawunni kpaḡḡu halli u ni-ni daa na bu nya koom maa gba, ka daa kpaasi nyariḡḡu maa ka ka daa ti tiligi ḡḡn ni u yiri dima maa. Ka di zugu ba daa kari ninvugseeba ban daa bu niḡi yedda lala maa sariya yett'a n-lusi ba, ba yedda kaalin-si zugu. Ka ḡḡn Nuhu daa naayi di faari kan nye la yeli-maḡni yuuri kan yi yedda niḡbu ni na.

⁸ Yedda zugu ka Ibrahim daa sakki, sahaseaa Naawunni ḡḡn daa booli u n-wulisi tingbanseaa ḡḡn ya n-zaḡḡi n-ti u, ka ka ti leebi u faari la. U daa sakki, ka daa doaa n-kyariḡḡi, ka dinḡḡ zaa daa niḡni maa ka Ibrahim na bu mi ḡḡn wa luginseaa maa. ⁹ Yedda zugu yaasa ka u daa ḡḡ n-ḡḡ u faari tingbanḡḡu maa puuni, hoo saana bee sḡkyenna: u daa gbeeri la suga ni, ka Yisahaaku ni Yaakubu gba daa goori n-gbeeri lala, halli ni Naawunni daa la'am ba Ibrahim saani m-basi nang-bambasiri, ni, u nin ti ba faari maa. ¹⁰ Nḡḡn Ibrahim ba'a zaa daa be la tinseaa kan mari nyeebsuma ni, ka Naawunni su ka fukumsi ka laa n-nye ḡḡn meeri ka. ¹¹ Yedda zugu gba ka ḡḡn Ibrahim daa nya yaa ni u ti dḡ'ai biya, halli ḡḡn daa kurigi n-gaari dḡ'am maa zaa yḡri, ka u kḡ'a Zaraatu gba daa kḡḡḡi dḡ'am. Dama u daa niḡi yedda, ni, Naawunni daa basi noori lala n-ti u, ka u daa yenni, ni, ḡḡn Naawunni n nye yedda daana. ¹² Lala zugu ka doo yinni wa, ḡḡn daa yetti, ni, u kpiiri ni, ka u dḡ'am daa zoaai hoo saḡmariwuusi ḡḡn zoaai saazugu seem maa, bee, hoo teekuduuri mḡ'abisigu ḡḡn zoaari seem, nti kḡḡḡi kaaligu.

¹³ Tḡ: banḡḡ zaa daa niḡi la yedda, halli ni ba kum. Ba daa bu deaai Naawunni ḡḡn daa basi noori, ni, u nin ti ba seelli la; ba daa kur nye a ni ka a be la wa'aligu, amaa ba sufu daa gyaari a. Ba daa sakkiya, ni, ba na bu su tingbanḡḡu maa, amaa ba nye la saamma ni sḡkyenniba duniya wa puuni. ¹⁴ Niriba ban tḡ'asiri lala maa wulisiya, ni, ba boori la ba toori tiḡḡa. ¹⁵ Ya bu nya? - ba yi daa kpalim n-t'asiri ban daa yi tingbanseaa ni na la yela, ba daa naa n-nya soori n-labi beni. ¹⁶ Ay! - ba daa boori la tinseaa kan sḡa: saazugu tiḡḡa nla. Dizugu ka Naawunni bu nya vi ni ba ti boon-ni u, ni, ba Naawunni; dama u daa maanni tiḡḡa siri n-ti ba.

¹⁷ Yedda zugu yaasa ka Ibrahim daa sakki, sahanseaa Naawunni ḡḡn daa zamsi u la; u daa maali siri ni u maali u bii Yisahaaku. Nḡḡn Ibrahim ka Naawunni daa tḡ'asi m-basi noori, ka ḡḡn gba daa zaḡḡi u bigaḡḡa ni u ti maali, ¹⁸ halli ni ḡḡn Yisahaaku saani ka Naawunni daa kḡ noori ni, u nyaḡḡa ni u butiri zaa nin ti yi na.

¹⁹ Ibrahim mun daa yenni, ni, Naawunni nin toaai n-neaai kpiima kum ni ka ba vu, ka di siri daa ḡḡmanni la hoo Yisahaaku daa neaai kum ni n-labi vuya ni, ka Ibrahim daa deaai u lala. ²⁰ Nḡḡn Yisahaaku muna, yed-da zugu ka u daa ka n-niḡi u biisi Yaakubu ni Iisḡa, za-ḡḡi n-kyariḡḡi bunseesi an nin paai ba na. ²¹ Yedda zugu ka ḡḡn Yaakubu gba daa ka n-niḡi Yisifu biisi la, ḡḡn daa ya n-kpi sahanseaa la, ka daa danni u zangbeaa zugu ka gyeemni Naawunni. ²² Yedda zugu ka Yisifu kum saha ḡḡn daa ti kḡḡa, u daa tḡ'asi Izraeli dima maa ḡḡn nin ti yi Igyipti tingbanḡḡu ni seem, ka daa laa n-wulisi ba ban nin ti zaḡḡi u kḡba n-niḡi a seem.

²³ Yedda zugu ka Musa ba ni u ma ḡḡn daa dḡ'ai u maa, ba daa nya ka u veela pam ka daa sḡ'ai u ka di paai ḡḡya ata, ba mun daa bu zḡri Naaba zaaligu maa. ²⁴ Yedda zugu ka ḡḡn Musa, ḡḡn daa ti sa'ai nira maa, daa bu sakki, ni, ba boonni u, ni, NaaFirawuna bipuḡḡa biya. ²⁵ U daa sakkiya, ni, u ti la'am n-di namsi ni Naawunni niriba la, ka za'asi ala'akyi ḡḡn kye ka bee-bu nya'asa seem la, halli saha beela. ²⁶ Masiya zugu ka u daa sakki, ni, u yi di vi, di sḡa: u daa kye Igyipti bun-suma, dama u daa ḡḡsiri la u dahinseelli yoori. ²⁷ Yedda daa laa n-kye ka u daa bu zḡ NaaFirawuna sufuyisigri ka daa bakki ka kye Igyipti tingbanḡḡu. Dama u daa za-ḡḡi u nini n-kpa n-ḡḡsi Naawunni, halli ni Naawunni ḡḡn bu nyara gba. ²⁸ Yedda zugu muna ka u daa kye ka ba di Yakki-n-Gaari Kyuu la ka daa miisi ziim n-niḡi maa, ni ḡḡn kuuri Igyipti bikpamma la di siisi Izraeli di-ma maa biisi. ²⁹ U yedda niḡbu zugu ka TeekuZeoo koom daa nyuusi, ka Izraeli dima maa daa sigi n-nḡ tankuumni n-gaari; amaa Igyipti niriba la ḡḡn daa ma'asi n-sigi teeku maa ni, koom daa di ba. ³⁰ Niriba ḡḡn daa niḡi yedda zugu ka Gyirikoo gooma zaa daa lu: ba daa kyariḡḡi n-gyiligi dabsa ayḡḡḡi, ka a daa lu.

³¹ Halli Reehabu, gye'amiru la, daa niḡi yedda; ka di zugu ba daa bu ku u ban daa ka yedda la saani, dama ninvugseeba ban daa kye na ni ba ti ḡḡsi tiḡḡa la daa gbe kḡ'a maa saani ka u daa deaai ba suḡḡa. ³² Tḡ: ka n nin laa n-yeli la wula? N ka saha n nin tḡ'asi Gyidiyḡn yela, ni Barakku, ni Samsḡn, ni Gyefḡa, ni NaaDauda, ni Samuweli, ni anabidima yela maa. ³³ Ba zaa daa niḡi la Naawunni yedda, n-tuusi tḡḡḡu n-nyariḡḡi nti di naam, ba daa kari sariya ni yelimaḡni, ka deaai Naawunni ḡḡn daa kḡ noori, ni, u ti tisi seem la; halli n daa ti kpari gbigma nḡya, ³⁴ n-kpiisi bugum zilima yaa; niriba ḡḡn daa zaḡḡi takoobi ni ba ti kye ba, ba daa nya fa-m-basi. Ba daa nye la bumbuga ka laa n-leebe yaa daandima; ba daa nya kpeḡḡu tḡḡḡu ni, ka daa ta'ai tinzundima tḡḡbiisi n-labsi ba nyaḡḡa. ³⁵ Ba daa kye ka seeba neaai kum ni na, ka labsi ba n-ti ba madima, bee, ba kḡ'aba.

Ba mun daa namsi lala niriba seeba ni ba ti za'asi Naawunni, amaa ka ba daa bu sakki n-za'asi ni ba ti yi namsigu maa ni. Ay! - Ba daa boori ni ba ti yisigi kum ni n-nya bunsuma an gaari lala. ³⁶ Ba daa diisi baseeba vi, ka feebe ba; ba daa ba baseeba gba bansi n-kpari dansarika duu ni. ³⁷ Ba daa lobi seeba kuga n-ku, ka za-ḡḡi sooyadima ni takoobidima n-ḡḡmaai seeba n-ku ba.

Lala niriba seeba mun daa ye la peesi ni buusi gbara n-gyinna; fara daa mari ba, ba daa ka seela; niriba daa namsiri ba ka ba daa di wahala zaa. ³⁸ Halli ni duniya wa daa bu sum ni lala niriba be ka ni. Ba daa kyenni n-gyinni yoo ni, ni zoya ziisi ni, n-gbeeri tampifeeri ni, ni vɔya an be tiɲɲa.

³⁹ Banɲɲ zaa - yedda zugu ka ba tɔ'asi ba yelisuma yela, amaa ba sɔ daa bu nya nangbampɔri maa seela. ⁴⁰ Di gbinni nye la: ni, Naawunni daa pun danɲi n-gbaai gbaari din nye bunsunɲu n-ti tirima: ni, ban ku toaai n-nya ba bunsuma m-maali m-be deede ba kɔkɔa, see ka tirima gba la'am ba saani n-nya.

12 Tɔ, ka dinɲɔna, seharadima wa n zoaai, ka ba zɛya n-gyiligi ti. Ka di zugu ya kye ka ti yiisi yel-itibsa an vili n-tabli ti la zaasa, ni ala'akyi din kpe la yooma n-goaai ti kyenni maa. Ka lala nin kye ka ti nya sufukpeemni n-zɔri n-kyenni tooni n-dɔli sɔseaa ban zaali n-ti ti la. ² Ka di zugu ti wukkma ti zugu n-kye ka ti nini kpa la Yisa. Nɲna n nye ti yedda yela piiligu, ka laa n-nye a naari gba. Nɲna n daa di dɔpulli kum wahala ka bu zanɲi di ka di nye vi, dama u daa gɔsiri la sufupeelim seaa din dɔ lala wahala maa tooni la. Ka di zugu pampɲɲɔ ka u paai la u Naawunni nudirigu zizii maa n-ziya. ³ Ya siri teaama u yela, ɲɲn daa mɔrigi n-di wahalaseaa ala'akyi dima ɲɲn daa yaai u yela seem la. Lala nin kye ka ya yedda ku gbarigi, bee, ya sufu n-kyirim.

⁴ Yarima ɲɲn moori situusi moobu ni ya ti za'asiri ala'akyi yela la, ya na bu mɔ halli nti paai dansi ni kum nyaabu. ⁵ Ammi, ya pun tam Naawunni ɲɲn zanɲi yet-tɔ'aseesi n-tɔ'asiri n-tiri ya ni u ti kpamsiri ya sufu? U ya n-kye ka ya banɲi, ni, ya nye la u biisi maa, ka yetti, ni#:-

"M biiya, ti Dugma yi sa'asi i soori,
Di teesi, ni, di nye la gɔsiyɔri.
Halli u yi ti darigi i tubri gba,
Di kye ka i sufu miligi.
⁶ Dama ɲɲn wuri ninvugseeba la
ka ti Dugma sa'asiri maa,
Ka u feebri ɲɲn zanɲi ninvugsɔ
n-leebi u biiya."

⁷ Ya deaama lala sa'asigu maa kaman di yi la ya Ba saani na: lala nin bugsi, ni, ya nye la Naawunni biisi. Ka bii ɲɲni n lee m-be ni ka u ba bu sa'asiri u? Ay! - sɔ ka ni! ⁸ Ya yi bu nya Naawunni sa'asigu kaman u biisi zaa ɲɲn nyari seem maa, dinɲɔna di bugsiya, ni, ya pa la u biisi ni yelimaɲni, amaa seegyebisi n kur nye ya. ⁹ Zanɲi n-kyanɲi ti duniya wa beebu puuni ti badima n sa'asiri ti, ka ti tiri ba gyirima ka gyeemni ba. Amaa din gaari lala ka laa n-kpa talasi nye la: ni, ti deaai ti Ba Naawunni sa'asigu; dama u su ti siisi yela fukumsi, ka u nin kye ka ti nya nyɔvuri. ¹⁰ Ti duniya ni badima sa'asiri ti saha beela, ka di dɔli la ba sufu yuubu ɲɲn wulisiri ba seem. Naawunni mun sa'asiri ti la hoo din sumsi ti, ka di yuui m-paai saha din ka naari; ni tin ni ɲɲn ti la'am m-be u beebu kasikasi maa ni. ¹¹ Tubdarigri saha na mari la beerim, ka ba bu nya di anfaani ɲɲn nye seem; amaa

ka di nyaanɲa ban deaai lala sa'asigu maa nin nya di nyoori, ka di nye la sufudoaa ni yelimaɲni beesigu.

¹² Dizugu ya kpamsima ya nuusi ni ya duna, dama a ka yaa. ¹³ Ka kye ka sɔɔɔlima maa yi teaai m-maali sunɲa. Ka lala nin kye ka ban nye wɔbsi maa ku burigri soori ni, amaa ka laa n-nya tippu.

¹⁴ Tɔ: ya kpanɲma ya maɲɲa ka nangbanyinni be yan ni sɔkam zaa saani, ka galinsi ku be ni; amaa ya la'amni m-be beebu kasi n-tiri taaba, dama di yi pa lala sɔ ka ni n nin nya ti Dugma maa. ¹⁵ Ya mari ya mansi ka di kye ka sɔ kɔɲɲi Naawunni bunsuma, miri ka putoo yela kpe na ka taasi galinsi na n-sa'amni niriba pam yela. ¹⁶ Halli yan di kye ka sɔ tumni zina, bee, u be kaman Iisɔ ɲɲn ba'a daa ka Naawunni yettɔ'a ni, ka daa zanɲi u dɔ'am kpamni n-takki sa'anmanni yinni la. ¹⁷ Ka ya mi, ni, di nyaanɲa Iisɔ daa ti boori ni u ba ka kasuma n-ti u, ka daa bu nya sɔseelli ni u ti dɔli n-takki ɲɲn pun tum seem la, halli u daa yoolim n-kum nintam la yɔri, soori daa ka ni.

¹⁸ Tɔ; ka yarima bu paai la luginseelli ban nin toaai n-siisi na, hoo Izraeli dima ɲɲn daa paai zoori maa seem la, zɔseaa bugum ɲɲn daa dira, ka zibsim ni sangbansabla ni sanzeoo zeebu m be ni, ¹⁹ ni kikaa kan daa kumni pampam, ni kukɔri kan daa tasiri ka ka yet-tɔ'a mari dabeem, halli ka ban daa wumni maa daa belim Naawunni, ni, u di laa n-kye ka ba wumni ka taabu yaasa. ²⁰ Ba daa bu nyanɲi ban daa zaali ba za-aligu seaa maa, ni, "Halli bunkɔbgu gba yi siisi zoori maa, yan lɔbma u kuga n-ku." ²¹ Lala gɔsibu daa mari dabeem pam, halli ka Musa u mammɲɲa daa ti fabli, ni, dabeem mari u halli ka u daa gyigra. ²² Amaa yarima ɲɲn paai zɔseelli na nye la Zayɲn zoori; ya paai la Naawunni ɲɲn nye Nyɔvuri Daana la tiɲɲa na - di nye la arizana ni Gyerusalem la; ya paai la malaakadima maa saani ka ba tusatusa la'amni la taaba ni sufupeelim pam; ²³ halli ya paai la bikpamma la'anɲu maa na gba, baseeba yuya sɔbi m-be arizana ni bukku maa ni. Dinɲɔna ya paai la Naawunni saani na, ka u nye la sɔkam zaa sarikatta: ka naayi paai Naawunni niriba zi-iyi, ya'aseaa ba nin ti kpalimni m-be ni, dama ba daa dɔli u soori deede n-naai. ²⁴ Ya paai la Yisa saani na gba, ɲɲn nye sindaanzɔtta zanɲi n-kyanɲi nangbanyinni sɔpaalli yela, ka laa m-paai u ziim zii na, dama ba zanɲi u ziim m-miisi; ka di wulisiri yeliseesi an mari anfaani n-gaari Eebli yela maa.

²⁵ Tɔ, ka dizugu yan di za'asi ɲɲn tɔ'asiri ya yettɔ'a wa wumpu. Dama ban Izraeli dima maa daa za'asi ninvugsɔ ɲɲn be duniya wa puuni la noori, ka daa bu nyanɲi n-tiligi; ka tirima ya ninɲi la wula n-tiligi, ti yi ti za'asi ɲɲn be arizana ni maa noori wumpu? ²⁶ Lala saha maa ka Naawunni kukɔri daa kye ka tingbanɲu dam, amaa pampɲɲɔ u basi la noori, ni, "N ku laa n-kye ka tingbanɲu kɔkɔ n dam, amaa n nin laa m-paasi yummu n-damni saazugu ni sangbana gba." ²⁷ Tɔ, ka ɲɲn daa yeli, ni, 'n-laa m-paasi yummu' la, di wulisiri, ni, bunseesi an bu ze deede nin ti damni m-basi zaa - di nye la: ban daa naam seesi la. Ka bunseesi an ku toaai n-dam ka ze deede la mun nin ti kpalim m-be ni.

²⁸ Dizugu ya kye ka ti pe'ari Naawunni, dama u zaŋŋi la naam n-ti ti, ka di ku toaai n-dam. Ka ya laa n-kye ka ti zaŋŋi pe'abu din mari dabeem ni gyirima n-gyeemni u, ka lala nin kye ka u nini tigi, ²⁹ dama ti Naawunni siri nye la 'bugum din dira'.

13 Ya kye ka ya kpalim n-wuri taaba hoo mabiisi. ² Ya deaama saamma ya yiya ni, dama lala maa taabu zugu ka seeba daa ti deaai malaakadima ka bu mi. ³ Ya teaama ban kpari dansarika duu ni la yela, ka kye ka di ŋmanni hoo yarima ni ban ka ba la'am n-kpari; ka laa n-teaai ban be namsi ni la yela dama ya gba nye la ninsaalidima, ka di pa seem ya gba nin di wahala. ⁴ Ya kye ka doo ni u pɔ'a beebu mari gyirima, ka ba la'am m-be ni ni yedda, ka di veela; di kye ka ba goori hoo dɔgoora bee pɔ'agoora. Naawunni nin kari lala niriba sariya, ni zina zaa tumniba dinni, n-lusi ba. ⁵ Yan di kye ka ya sufu zaa ti be ligri ni, amaa ya kye ka ya nini nani yan mari bunseesi la; dama Naawunni yeliya, ni, "N ku bakki ka kye ya, n mun ku za'asi ya."

⁶ Dinzugu ti mari sufukpeemni ka yetti, ni#:-

"Ti Dugma n nye n suŋŋa -

Dabeem ku mari ma:

Bɔ ka ninsaala nin toaai n-niŋi ma?"

⁷ Ya teaama ya tooni dima yela, ban daa tɔ'asi Naawunni yeligu n-ti ya la. Ya teesima n-nya ba beebu ŋɔn daa naayi niŋi seem; ka ma'asiri ba, ya yedda niŋbu puuni. ⁸ Yisa Kirisita Masiya siri kpalim n-nye ŋɔn sa nye seem soosila, n-kpalim n-nye lala zuna, ka kur nin kpalim n-nye lala sahakam. ⁹ Yan di kye ka wulisipaala balibubalibu yɔmsi ya ka ya bɔrigi. Di tuya ni Naawunni piini kpamsi ti sufu, ka pa la bundira kyisigu yela, an ka bukaata n-ti ban dɔli a la. ¹⁰ Dama ti mari maaligu ni ti deaari, ka ban kpalim n-tumni Gyeeŋŋu Sugri tuma la ka soori ni ba la'am n-di diibu wa. ¹¹ Banŋɔ kaari maa ni ka Gyeerŋu Toondaana maa n yi mari bunkɔbri ziim n-kpe Naawunni Beebu Ziiya; ka di wulisi, ni, tumbeeri zugu maaligu nla. Amaa bunkɔbri wa muna - ba daa zaŋŋi a n-yiisi ba gbееbu ziiya kpaŋŋa sa n-nyoai bugum n-di a. ¹² Lala zugu ka Yisa

gba daa di namsi tiŋŋa maa za'anɔri kpaŋŋa sa, ni u toori ziim kye ka daadam ti leebi Naawunni niriba.

¹³ Dinŋɔna ya kye ka ti doaai tin gbɛ seela, n-yi kpaŋŋa sa m-paai u saani, ka tirima ni ŋɔna la'am n-di vi seesi ŋɔn daa di maa. ¹⁴ Dama ti ka tiŋŋa kan ze deede n-yuui duniya wa ni, na'ala ti boori tinseaa kan kyenni na la. ¹⁵ Ya kye ka ti maanni pe'abu sara n-tiri Naawunni sahakam, ŋɔn Yisa yuuri zugu - ti nangbana ŋɔn pe'ari u yuuri seem nla. ¹⁶ Yan di tam tunsuma tumpu yela, ka tɔtti ya marigu ni taaba, dama lala sara maaligu maari Naawunni sufu.

¹⁷ Ya sakkma n-tiri ya tooni dima, ka wumni ba noori. Ban gɔsiri ya zugu ni nimmoosi hoo ninvugseeba ban gali gɔgala, dama ba zuguraandima nin boosi ba boosa zaŋŋi n-kyarŋi ba tuma yela. Ya wumma n-tiri ba; ka ba sufu maasa ba tuma ni, ka yelimugsa ka ni, dama di yi pa lala di ku suŋŋi ya.

¹⁸ Ya susima Naawunni n-ti ti. Ti niŋi yedda ka zilisigu ka ni, ka mari tama, ni, ti beebu zaa nin sum ni gyirima tisibu. ¹⁹ Din gaari zaa, man kpamsiri ya ni, ni, ya susima Naawunni, ni, di ku yuui ka n nya soori n-labi ya saani na.

²⁰ Naawunni nye la Sufudoaa Daana: nangbanyinni zaaligu ziim zugu ka u daa yisigi ŋɔn nye PeguriZuguraana la kum ni - ŋɔn nye la ti Dugma Yisa. ²¹ ŋɔn Naawunni ti ya bunni kam zaa kan nin kye ka ya niŋni u sufu yuubu la, n-tumni tunsuma zaa. U nin be ya puuni n-tumni bunseelli kam din nin kye ka u nini tigi, Yisa Kirisita yuuri zugu. ŋɔna n su pe'abu saha kam. *Ammi.*

²² M mabiisi, n kpamsiri ya, ni, ya sakki n-wumni n kpaŋŋu wa, dama man ŋɔn sɔbi gbanseaa n-ti ya wa kur nye la bumbila fiŋ. ²³ M boori ni ya banŋi, ni, ba basi ti mabii Timɔti la. U yi paai na pampaŋŋɔ, man ni ŋɔn nin kye na nti nya ya.

²⁴ Ya puusima ya tooni dima maa, ni Naawunni niriba zaa. Italii dima maa puusiri ya na. ²⁵ Naawunni tim ya zaa u piinisuma ni alaafɛa.

GYEEMSI

1 Mani, Gyeemsi, n sɔbri wa m-puusiri ya. N sɔbri n-tiri ya Izraeli za'anɔya pii-ni-ayi niriba, yaseeba ban wurim m-be duniya tingbana la zaa. Man Gyeemsi mun nye Naawunni ni ti Dugma Yisa Kirisita daabri la.

² M mabiisi, sahaseaa zaa ya yi ti be zamsigu zaa puuni, ya kye ka ya kpalim m-mari sufupeelli; ³ ka banɔɔ, ni, ya yedda zamsigu maa kye ka ya nyari sufukpeemni. ⁴ Ka ya ze yummu n-kye ka ya sufukpeemni maa kpanɔɔ zaa n-naai, ka di zugu ka ya nin doaa na sunɔɔ ka ku kɔɔɔ bunseelli kam zaa. ⁵ Amaa ya sɔ yi ti kɔɔɔ yam, ɔɔɔ susim Naawunni ka u nin deaai. Dama Nɔɔn n tiri sɔkam ka bu za'asira. ⁶ Amaa see ka di daama mari yedda n-susira, ka di zulisira, dama ɔɔnkam zulisiri ɔɔmanni la mɔ'ari, pɔbsigu ɔɔɔ zeeri ka sahanseaa la, ka ka kɔmiisi laanni n-kyenni ka labri na. ⁷ Di daama di teesiri, ni, u nin nya bunseelli ti Dugma saani. ⁸ Teesa ayi daana n nye u, u ku ze yimmu, u laanni ni u yela zaa puuni.

⁹ Kye ka ya mabitariima mari sufupeelli, dama Naawunni kye ka u yuuri du. ¹⁰ Ka bundaana gba mari sufupeelli, ba yi ti sigsi u n-labsi u nyaanɔɔ, dama u nin ti kuui m-basi kaman mɔpuum. ¹¹ Wuntanɔɔ yi pusi nti bii pam, moori maa kuuri ni ka a puum suui, ka a veelim sa'am; lala ka bundaana gba nin ti suui n-lu u beesigu puuni.

¹² Zugsunɔɔ be ninvugɔɔ ɔɔɔ mari sufukpeemni n-ze yummu zamsigu puuni la, dama zamsigu nyaanɔɔ u nin deaai nyɔvuri piiniseaa ka ti Dugma basi nambambasiri, ni, u nin zanɔɔ n-ti seeba ban wuri u la. ¹³ Sɔ yi ti nya zamsigu, ɔɔɔ di yeli, ni, Naawunni n zamsiri u, dama bumbeoo ku toaai n-zamsi Naawunni, u gba mun ku zanɔɔ bumbeoo n-zamsi sɔ. ¹⁴ Ti mammansi ningbinkɔrisi n kye ka ti nyari zamsigu, sahaseaa ti ningbinkɔrisi yi ti yɔmsi ti n-kpeesi zamsigu ni maa. ¹⁵ Ningbinkɔrisi mun yi gbaai puuwa, ka dɔ'ari la ala'akyi; ka ala'akyi yi ti zoaai, ka mun dɔ'ari la kum.

¹⁶ Dinɔɔn yan di kye ka ba yɔmsi ya, m mabisuma! ¹⁷ Piinisunɔɔ kan veela zaa yi la saazugu na, n-yiiri ti Ba saani na, sɔ ɔɔɔ su bunseesi an neari saazugu zaa maa. Nɔɔn mun bu takkra, u bu ɔɔmanni la hoo sisiisi an ta'asira. ¹⁸ Nɔɔn n daa yeli, ni, u dɔ'ai ti ni, ni ti leebi u yelimaɔni yeligu biisi, ka ti niɔi hoo u puu antaam bundira piiligu.

¹⁹ M mabisuma, ya kpasim dinɔɔ: sɔkam gbaam wumpu yoomyooma, amaa u di gbaai yettɔ'a yooma, bee, u di kye ka u sufu yisigi yooma! ²⁰ Dama ninsaala sufuyisigri bu tiri yelimaɔni beesiseaa Naawunni ɔɔɔ boori maa. ²¹ Dizugu ya basima dɔɔoorilim ni pɔ'agoorilim, ni yelibeeeri an zoaari pam zuna wa, ka deaai yet-

ttɔ'aseaa ban pun buri i sufu ni la. Kana nin fa ya m-basi.

²² Yan di kye ka ya wumni la Naawunni yeligu ka bu tumni hoo din wulisi ya seem: lala maa ya kur yɔmsiri la ya mansi. Ya tumma din yeli seem maa! ²³ Nɔɔnkam wumni yeligu maa ka bu tumni din yeli seem maa ɔɔmanni la hoo dɔɔɔ ɔɔɔ mansi puuni, ni u nya u nindaa, ²⁴ ka yi ɔɔɔ ka bakki, u yi tam la yooma u nindaa ɔɔɔ be seem. ²⁵ Amaa dɔɔɔ ɔɔɔ zaalisunɔɔ bunsuma soori maa, ni sɔseaa kan tisiri mansuulinsi, ka kpalimni n-ninɔi lala - halli u bu tamni ɔɔɔ wum seelli maa amaa ka niɔi lala - di daama nin nya anfaani u tuma ni.

²⁶ Sɔ yi teesi, ni, u nye la zaaligu sɔɔɔ amaa ka bu gbaai u zulimni garige sunɔɔ, u yɔmsiri la u manɔɔ, ka sɔseaa ɔɔɔ dɔɔ maa ka anfaani. ²⁷ Ti Ba Naawunni ɔɔɔ sakki sɔseaa, ni, kana n nye bunkasi ka ka lasim nɔɔa#:- ni, ti ɔɔsim kpibisi ni pukɔya ba wahala ni n-sunɔɔ ba, ka kye ka ti duniya wa yela di sa'am ti.

2 M mabiisi, ti Dugma Yisa Kirisita Masiya nye la pɔ'abu zaa Daana, ka ti mun niɔi u yedda maa; dizugu yan di tibgri niriba n-gamsiri hoo ya nini ɔɔɔ nya ba seem maa. ² Di pa seem bundaana yi ti piri salima nuntuuwa m-bɔbi sunɔɔ n-kye ya la'anɔɔ ni na, ka nɔndaana gba bɔbi u neenkyera n-kye na. ³ Ya yi ti tisi ɔɔɔ bɔbi sunɔɔ la gyirima, n-yeli u, "M Ba, i ku zinni zizisunɔɔ wa ni?", ka yeli nɔndaana la, "Zaanma kpa sa!", bee, "Zinma tinɔɔ, n nɔba tooni!" ⁴ Dinɔɔn, ya tum taalli ya ninvuganɔɔni la zugu. Halli ya zanɔɔni ya teesibeeri n-katti la sariya ka di ka la yelimaɔni. Di pa lala?

⁵ N zɔsuma, ya wumma! Naawunni n daa yiisi duniya wa nɔndaandima ni ba ti niɔi u yedda, ka dizugu ba nye la bundaandima u saani. Ba nin di faari nti su Naawunni naam beebu, hoo ɔɔɔ daa basi nambambasiri n-zaali ban wuri u la seem maa. ⁶ Di zaa yɔri, ya na kur zeemni la nɔndaandima! Yaasa - bandima n namsiri ya ka mari ya n-yiiri sariya kattiba tooni la? Pa bundaandima nla? ⁷ Ban n tɔ'asiri yettɔ'ayɔya an sa'amni ya Dugma yusunɔɔ wa! ⁸ Naawunni Litaafi maa mari la Naaba zaaligu yela, ka di yeliya, ni, "Wura i taraana hoo nyin wuri i mammannɔɔ seem la!" Tɔ, ya yi niɔi lala maa, di veela. ⁹ Amaa ya yi tibgri niriba ba bɔbri zugu ya tumni la taalli, ka zaaligu maa wulisi, ni, ya galimiya. ¹⁰ Dama ninvugɔɔ ɔɔɔ dɔɔ zaaligudima zaa, amaa ka galim zaaligu yinni kɔka, lala nira galim la zaaligu zaa. ¹¹ Dama Naawunni daa yeli, ni, "Di tum zina!", ka daa laa n-yeli, ni, "Di ku ninsaala!" Dizugu i yi bu tum zina, amaa ka i ku nira, i bu tum la taalli ka gal-

im zaaligu? ¹² Ya kye ka ya yetto'a ni ya tuma njmanni la ninvugmanji dina - ninvugso ban nin ti zanji zaaligu seaa din tisiri la mansuulinsi la n-kari u sariya, ka u ka taalli kam zaa. ¹³ Sariya karibu daari, Naawunni ku ti zo namboo n-ti ninvugso rjon daa bu zori u kpeaa namboo; amaa ka nambozotta nin mari sufupeelli, lala dab-siri maa daari.

¹⁴ To, m mabiisi, ninvugso yi ti yeli, ni, u mari la yedda, ka mun bu tumni tunsuma, bo yedda nla? Lala taabu yedda nin toaai n-tiligi sja? - Ay! ¹⁵ Ya mabisja, doowa bee po'a, yi ti yeli, ni, u ka kparigu bee, bundirigu, ¹⁶ ka ya ninvugso yi ti yeli u, ni, "Be ni sunja ka diri n-tigra; waari mun di wum i!" ka bu ti u rjon boori seelli maa, sunjsim bo nla? ¹⁷ To: yedda nye la lala: tunsuma yi ka yedda ni, ka kpi ni.

¹⁸ Di yi pa seem ka ninvugso ya n-yeli, ni, "To; nyin mari la yedda, ka man mun mari tunsuma. Di zaa nla!" To! - man nin kye ka n tunsuma wulisi i n yedda maa rjon nye seem; ka nyin mun ya ninji la wula n-wulisi ma i yedda rjon nye seem, halli i yi ka tunsuma? ¹⁹ Ni, i ninji yedda, ni, Naawunni yinni m be ni? Di veela! Amaa banjma, ni, arizimbeeri gba mari lala yedda maa - ka di zugu ba gyigri ni, dabeem zugu. ²⁰ Nyin yam kaalinsi daana wa! Banjma, ni, yedda, ka tunsuma ka ni, nye la yori! ²¹ I banjiya, ni, ti Ba Ibrahim tunsuma zugu daa kye ka u leebi yelimañni daana, rjon daa zanji u bii Yisahaaku ni u maali n-tisi Naawunni zugu. ²² Beni ka i nin nya yedda ni tunsuma rjon tumni n-dola taaba seem. U tunsuma zugu daa kye ka u yedda maa daa paai di tariga. ²³ Litaafi maa ni ka di yeliya, ni, "Ibrahim daa sakki n-ninji ti Dugma yedda, ka u yedda maa zugu daa kye ka Naawunni daa yeli, ni, u nye la yelimañni daana." Lala n kye ka ba booli u, ni, 'Naawunni zja'. ²⁴ Ya bu nya? See ka tunsuma paasi ninsaala yedda ni, u ku toaai n-ninji yelimañni nira. ²⁵ Lala yaasa ka Reehabu, gye'amiru la, daa deaai saanseeba ban daa kpe na ni ba ti banji tinja maa kpeerju rjon daa be seem la. U daa wulisi ba sseaa ka ba yi Gyerikoo timpuuni n-kuli. Pa u tunsuma zugu ka ba yenni, ni, u nye la yelimañni daana? ²⁶ Ningbirju maa yi ti woligi ka kye siiya, ka kpi ni; ka di be la lala - yedda yi woligi ka kye tunsuma maa ka gba kpi ni.

3 M mabiisi, yan di kye ka ya niriba pam ti leebi karimbadima; dama ya mi, ni, tirima ban tumni lala tuma maa - ti sariya karibu nin ti kpeem pam. ² Yelimañni ti ninsaadima zaa burigri la sosunju ni ka galimna: amaa ka ninvugso yi be ni m-bu galim u yeligu maa ni, lala nira nye la ninvugsunju kasi, ka nye so rjon nyanji m-mari u manja. ³ Ya bu nya? Ti yi zanji garige n-ninji yoofu noori, ti nin nyanji u ka u sakki ti yuubu; ti nin mari u n-tumni hoo tin boori seem. ⁴ Yelimañni, nyarinkara an be teeku ni maa, a yi kur karigi pampam seem, pebsigu m mari a n-kyenni ni kpeerju. Amaa ba mari la bumbila fiir kan njmaligra, ka nyarintitaari wa doli la ninvugso rjon duusiri maa rjon gbaari soori seem maa. ⁵ Zulimni gba nye la dinja: ka n poora pam ningbina ni, ka mari yela pam.

M-paasi yaasa - daari yi zaaai pam n-dya, bugunsaalli yinni koka nin toaai n-kye ka a zaa di. ⁶ Yelimañni, ninsaala zulimni njmanni la bugum; ka be la u ningbina maa ni kaman duniya yelibeeo n nye ka - bumbeoo halli nti yakki. Ka sa'amni la u ningbina zaa, ka kye ka u be wahala ni sahakam zaa, hoo bugum puuni beesigu rjon nye seem; halli ka Sintaani bugum ziiya yiiko ni ka zulimni moaari ka dinni. ⁷ Bunkabri balibu zaa, ni niinsi balibu zaa, ni bunvuura ni koom ni bunni zaa, saala nyanji ba zaa, ka ba zaa yiiko be la u nuusi ni. ⁸ Amaa zulimni rjona, saala ka ka yiiko; ka nye la bumbeoo ka bu vuusira; kan mari loku seebu n kuura. ⁹ Ti zanji kana m-pe'ari ti Ba Naawunni, ka laa m-mari n-tuuri ka galimni ninsaala, halli ka Naawunni daa naam saala ka u njmanni la rjon Naawunni. ¹⁰ Nangbanni yinni maa ni ka yetto'asuma yiiri na, ni yetto'abeeri m-paasi. M mabiisi, lala ka soori halli beela. ¹¹ Kobuliga nimbiri yinni ka kosunju yiiri na, ka kobeoo nin laa n-yi ka ni na m-paasi, bee? - Ay! ¹² M mabiisi, kinkanja nin toaai n-wali taama? - bee, gaa nin toaai n-wali kinkama? Ay, a ku nyanji! Ka dinja kobuliga ku toaai n-yiisi kosunju ni kobeoo m-paasi saha yinni.

¹³ To; ka rjoni m be ya sunsukkuni n nye yamdaana ni banjma? - Kye ka di daama ti tumni tunsuma n-sigsiri u manja, lala nin kye ka ti nya u yam maa rjon be seem. ¹⁴ Amaa ya yi mari nyuuri bee putoo ni zinyuu din yiiri ya sufu ni na, yan di nyuuri bara di zugu ka leebi ban kyisiri yelimañni maa. ¹⁵ Dama dinja taabu pa la yam seelli din yiiri la arizana ni na, amaa di nye la duniya wa yam, din yi la daadam beesigu ni na; halli Sintaani n su di. ¹⁶ Yelimañni, nyuuri zappu ni zinyuu rjon be seela, beni ka kyisigu ni tumbeeri kam tuma gba be ni. ¹⁷ Amaa yam din yi arizana ni na nye la halaali; ka din pa dinja zugu nye la din kpamsiri sufudoaa ni baalimm beebu. Lala yam kye ka nira deaari wulisigu, ka laa n-nye din kye ka u zori la namboo zaa, ka tumni la tunsuma zaasa. U nin ze yummu n-ninji yedda daana, ka ka birikansi halli beela. ¹⁸ Ninvugso rjon be la sindaani zoobu tuma ni njmanni la hoo rjon butti bumbura sufudoaa zugu; lala nira nin ti njma u puu maa bundira, ka a nye la taalli kye-m-peerji Naawunni saani.

4 To; Buzugu ka zaba ni nangbankpeemni njmeebu be ya sunsukkuni? Pa la ya koribeeri zugu, ni teesi-beseesi an zabri taaba ya sufu ni? ² Ya boori m-boori ya sufu yuubu, n-gyea, ka dizugu ya kuuri niriba. Ya zabri niriba nyuuri, ka dizugu ya njmeeri taaba nangbankpeemni n-tuusiri toppu. Amaa ya bu susiri Naawunni ka lala zugu ka ya kankana. ³ Halli ya yi susiri gba, ya bu deaara, dama ya susigu bu doli soori; ya boori bunseesi yan nin zanji n-di ya mantoori korsi nya'asim. ⁴ Ya za'asiri Naawunni yedda njbu hoo po'agoorli rjon za'asiri u sira seem. Ammi, ya bu mi, ni, duniya wa zoori loobu nye la Naawunni dimni? N yeliya, ni, sokam zaa rjon boori duniya wa zoori, rjona n leebi Naawunni dindaana. ⁵ Bee, ya teesiya, ni, Naawunni Soppu la to'asi la yori? Ni, Naawunni kye ka u Siya be ti saani; ka u ku sakki, ni, ti za'asi u ka wuri sja.

⁶ Halli u tumni wurilim tuma n-tiri ti n-gaari lala gba, ka dizugu ba daa sɔbi n-dooli, ni#:-

“Naawunni za'asiri karimbaani dima,

Ka u tumni la wurilim n-sunŋŋi ban sigsi ba mansi.”

⁷ Dizugu, ya sakkma n-ti Naawunni. Ya za'asim Sintaani ka u nin zɔ ka kye ya. ⁸ Ya vuum m-pɔri Naawunni saani, ka u gba nin ti pɔri ya saani na. Yaseeba ban nye tumbeeri dima, ya peaam ya nuusi da'ari m-basi; yaseeba ban nye birikɔ'anu dima, ya kye ka ya sufu zɛ yimmu n-ninji kasi. ⁹ Ya kye ka ya sufu sa'am. Ya kumma ka kaasira: ya takkma ya laari maa ka di leebi kunkuma, ka ya sufumaasim wa leebi sufusa'anŋu!

¹⁰ Ya sigsim ya mansi ti Dugma saani, ka u nin wukka ya saazugu.

¹¹ M mabiisi, yan di terisiri taaba. Nira yi terisiri u taraansɔ ŋɔn nye Kirisita biiya, bee, u yi kari u sariya, u terisiri Naawunni zaaligu ka katti zaaligu sariya. Tɔ, ka dinŋɔna i yi ti katti zaaligu sariya, i laa m-pa ninvugɔ ŋɔn deaai zaaligu maa n-tumna, amaa i leebi la di sarikatta. ¹² Naawunni kɔkɔ n tisiri zaaligu, ka laa n-nye sariya katta. Ŋɔn kɔkɔ n nin toaai n-tuligi nira, bee, u sa'am u yela. Nyin mun teesiya, ni, i nye la ŋɔni, n nin toaai n-kari i ninsaalikpeaa sariya?

¹³ Pampanŋɔ, ya wumma man ya n-yeli ya seelli wa: yaseeba ban yetti, ni, “Zuna bee beoo ti ya gɔ ni n-kyanŋi tinyaakaza ni, m-be beni ka di paai yuumni, n-tumni dabiiligu tuma n-nya ligri pam.” ¹⁴ Halli ya bu mi yan sa ya nya yetto'aseaa beoo gba! Ya ŋmanni la pa'ari din be asuba saha; ka di ku yuui, ka di nin wurimni yooma ka sɔ ku laa n-nya di. ¹⁵ Ay! See ka ya yeli nŋɔa: ni, “Di yi siri nye ti Dugma sufuyuubu, ti nin kpalim m-be ni n-tumni nŋɔ, bee, nŋɔa.” ¹⁶ Amaa din be seem maa, ya mari la karimbaani, ka kuunna; kuula anŋɔ zaa bu veela. ¹⁷ Dizugu, ninvugɔ yi mi din tuusi ni u tum, ka bu ninji di, di daama tumni la tumbeoo.

5 Pampanŋɔ, ya wumma man ya n-yeli ya seelli wa, yaseeba ban nye bundaandima maa: ya kumma ka kaasira, dama wahala kyenni ya zugu na. ² Ya marigu maa zaa poaai, ka leelisi ŋɔbi ya neema maa zaa n-yoosi. ³ Ya salima ni ya anzulifa maa zaa nyamiya, ka a nyanŋu maa nin ti wulisi ya galinŋu ŋɔn be seem. Di nin kpɛ ya ningbina ni n-vuunni n-dira hoo bugum. Ya boori la buna ni nimmoaa n-zaanni a ni, amaa naari dabsa maa pun paai ti na. ⁴ Tuntumniba daa tum ya tuma, amaa ya daa nyeri ba; ya wumma! - ya lala tumbeeri damni ŋɔn paai saazugu seem! Ba daa la'asi ya puri antaam n-ti ya na, ka bu deaai seseela: ban kumni seem n-ninŋi ya, ya banŋma ka ba kunkuma maa lu la ti Dugma Naawunni Ŋɔn Ka Kpeaa tuba ni. ⁵ Duniya wa puuni ya daa be la beesisunŋu ka

daa diri ya sufu yuubu bundira. Ya diri n-karigri zanŋi n-kyanŋi ya kɔribu daari. ⁶ Halli ya daa kari ban ka galinŋu sariya n-lusi ba, ka ku ba, ka ba daa bu ta'ai ya sufu ni teesa.

⁷ Dizugu, m mabiisi, ya mari sugru ka gbaai ya mansi n-guri ti Dugma kyenni saha na. Ya teaam pukpaara tuma soori, ni, u mari sugru n-guri u puu bundira ŋɔn ya ninji seem. Ni, u mari saha n-guri siga saa maa, ni u ti buri; ka laa n-guri bundira ninŋbu saha saasi maa gba. ⁸ Lala zugu ya gba mari sugru ka di koaai tama, dama ti Dugma nin kye na, u bu ya yuui. ⁹ Dizugu yan di fabinni ni taaba zanŋi n-kyanŋi yetto'abisibisi. Ya banŋma, ni, ba nin kari ya sariya di zugu. Sariya Katta ni yelimaŋni la nin paai ti na - halli u pun be la za'anɔri ziiya! ¹⁰ M mabiisi, ya banŋma anabidima ban daa to'asi ti Dugma yuuri zugu la yela. Ba daa zɛ yummu wahala pam puuni. Lala nin ti wulisi ya sugru ŋɔn nye seem. ¹¹ Ya teaama, ni, di nye la seeba ban mari ba manŋa maa ka ti yetti, ni, ba nya zugsunŋu Naawunni saani. Ya pun wum Ayuuba ŋɔn daa gbaai u manŋa n-di sugru seem maa; ka ya mi halli, ti Dugma Naawunni ŋɔn daa naayi tum seem n-ti u. Dama ti Dugma Naawunni maa nye la wurilim zaa daana ka zɔri niriba namboo.

¹² Di zaa nyaanŋa, m mabiisi, yan di poori noori: di pɔ arizana, bee, tingbanŋu, bee, seelli kam zaa. Ya kye ka ya 'Ii' nye la 'Iii' ka ya 'Ay!' nye la 'Ay!': di yi pa lala, ba nin kari ya sariya n-lusi ya.

¹³ Ya sɔ be mugsima ni, bee? U susim Naawunni! Ya sɔ mari sufumaasim, bee? U yuumma pe'abu yuuma n-ti Naawunni! ¹⁴ Ya sɔ beera? U boolim Naawunni niri-ba kamma ka ba susi n-ti u, ka ninji kpaam n-soosi u zugu, ti Dugma yuuri maa ni. ¹⁵ Ka wunsusigu yi susi la ni yedda, di nin kye ka dooru daana maa nya alaafɛa; ti Dugma nin doaa u. Halli u yi tum la tumbeeri, u nin nya kye-m-peŋŋi. ¹⁶ Dizugu ya yelim yan tum taalli seem yela n-ti taaba, ka susi Naawunni n-ti taaba, ka di nin kye ka ya nya alaafɛa. Ninvugɔ ŋɔn ka taalli ka susi ni nimmoaa, u susigu mari yaa pam ka u nin nya. ¹⁷ Ilaygya daa kur nye la ninsaala hoo tirima. U daa susi ni sufu yinni, ni, saa di mi, ka saa siri daa bu mi tingbanŋu maa ni, ka di daa ninji yuuma ata ni purigri. ¹⁸ Ka u daa laa n-susi ka sangbana daa ti tisi saa na, ka tingbanŋu maa daa yiisi diibu na.

¹⁹ M mabiisi, di yi pa seem ya sɔ nin ti bɔrigi zanŋi n-kyanŋi yelimaŋni ziiya, ka u taraansɔ zi u n-labsi soori ni na. ²⁰ Ya kye ka lala nira banŋi dinŋɔa: ni, ŋɔnkam nyanŋi n-kye ka ala'akyi daana kye u tumbeeri maa m-basi, u yiisi tumbeeri daana wa kum yela puuni, ka sɔ'ai la tumbeeri pam taalli.

PIITA

1 Gban̄ṅu wa yi la man Piita saani n-tiri ninvugsee-
ba ban yi ba toori tiṅṅa n-wurigi m-be Pɔntusi
tingban̄ṅu, ni Galēseaa, ni Kappadɔsii, ni Eseea, ni Bi-
tinīi tingbana m-paasi la. ²Yarima ka Naawunni ti Ba
daa pun ban̄ṅi ya yela, ka yiisi ya, n-kye ka ya leebi u
dinni, m-be kasi u Sii Kasi zugu la, ni ya sakki n-ti Yisa
Kirisita, ka u ziim zugu ka ya nin niṅi kasi. M puusiri ya
zaa sun̄ṅa, ni, Naawunni ti ya alaafe ni sufudoaa zaa.

³Kye ka ti pe'ai Naawunni, ṅɔn nye ti Dugma Yisa
Kirisita Ba la, u namboo la zugu. ṅɔn daa yisigi Yisa
Kirisita kum ni la zugu, u daa yiisi nyɔvuri paalli na n-ti
ti. Ka lala zugu ti mari tama, ni, ti ti nya beesigu paalli
ti kum nyaṅṅa. ⁴Lala ka ti nin di faari. Faari wa mun
nye la ban zaali seaa arizana ni n-guri ti la. Ka ku toaai
n-sa'am, bee, m-baasi, bee, n-suui hoo moori ṅɔn suuri
seem. ⁵Dama ya yedda niṅbu nin kye ka Naawunni yi-
iko mari ya, halli ka tiliginsim din pun maali siri la ti
paai ya na, duniya wa naari saha. ⁶Di sumni ni ya mari
sufupeelli di zugu, halli ni ya yi na kpalim n-nyari nam-
sigu ni wahala beela - ay! di bu ya yuui. ⁷Wahala bal-
ibubalibu wa nin kye ka ya yedda nin nya zamsigu ka-
man ban yi zamsiri salima bugum ni seem la. Amaa
salima ṅɔn nin ti naai, ya yedda mun nin zamsi n-yi
bummaṅni, ka mari anfaani pam. Di nin ti ti ya pe'abu,
ni gyirima, ni tibsims, Yisa Kirisita yi ti yi paalu sa-
hanseaa la. ⁸Ya na bu nya u, ka wuri u; halli ni yan bu
nyari u zaa yɔri ya niṅi u yedda, ka nyari sufupeelli
pam ni sufumaasim zaa. ⁹Dama ya yi nyari la ya yedda
nyoori, di nye la ya siisi tiliginsim.

¹⁰Tiliginsim dinṅɔ ka anabidima daa guri la, saha an
gaari la ni, ban daa dan̄ṅi n-tɔ'asiri Naawunni ṅɔn ya
n-zan̄ṅi u wurilim piini n-ti yarima la yela; dizugu ba
daa viisi m-boori di gbinni sun̄ṅa. ¹¹Yisa Kirisita Sii Kasi
daa be ba ni n-dan̄ṅi n-wulisiri ba ṅɔn Yisa Kirisita wa-
hala yela - ni u gyirima din nin dɔli nyaṅṅa na yela
gba. Ka ba daa boori nimmoosi ni ba ti ban̄ṅi dinṅɔ sa-
ha, ni din ti ya n-nye seem. ¹²Amaa di daa kasigi n-ti
ba, ni, ba bu tumni n-tiri la ba mansi, amaa ba tumni
n-tiri la yarima. Lala zugu, pampaṅṅɔ saha wa ka ba
tum Sii Kasi ka u yi arizana n-sigi na ni u ti wulisi la-
habasun̄ṅu n-ti ya - alahazibu seesi malaakadima ṅɔn
guusiri ni ba nya maa.

¹³Anṅɔ zaa zugu, see ka ya maali siri ya sufu ni, ka
mari ya mansi. Ya zan̄ṅma ya sufu ni teesa ba'aba zaa
n-niṅi ya tama maa yela ni, zan̄ṅi n-kyan̄ṅi bunsun-
seesi Naawunni ṅɔn ya n-zan̄ṅi n-ti ya, Yisa Masiya
ṅɔn ti ya yi paalu na dahinseaa la. ¹⁴Ya n nye ban deaai
Naawunni noori la hoo u bisuma, ka di zugu yan di kye
ka kɔrisi su ya sufu yela, hoo din daa niṅi yan daa na zi

seseela sahanseaa la seem maa. ¹⁵Dizugu ya beebu
zaa puuni, see ka ya be kasi hoo Naawunni ṅɔn booli
ya maa ṅɔn be kasi seem la. ¹⁶Tɔ; di sɔbi n-dooli
Naawunni Bukku ni, ni, Naawunni yeliya, "Ya be kasi
dama m be la kasi."

¹⁷Ya puusiri Naawunni, ni, ya Ba: ka ṅɔn Naawunni
mun be la sɔ ṅɔn katti sɔkam sariya hoo nira maa tuma
ṅɔn nye seem, ka bu deaari sɔ nini. Di yi ti be lala, see
ka ya zɔ dabeem, yan na be duniya wa ni sahanseaa la
ka na bu kuli Naawunni saani maa. ¹⁸Dama ya mi halli,
ni, Naawunni ṅɔn daa tiligi ya n-yiisi ya ya badima yet-
tɔ'akyc'ama tuma maa ni, pa anzulifa ka u daa zan̄ṅi
m-pa talima n-yiisi ya, bee, salima, bee lala bunseelli
zaa kan sa'amna. ¹⁹Ay! - Yisa Masiya ziim ka u daa za-
ṅṅi n-niṅi, hoo ban zan̄ṅi pebilisɔ ṅɔn bu pɔrisi, bee,
m-mari da'ari zaa, m-maali seem. Ka lala ziim mari la
anfaani pam; din ka ba daa zan̄ṅi m-pa talima n-tiligi
ya. ²⁰Naawunni daa pun dan̄ṅi m-pii u pɔi, ka naayi
naam duniya wa. Halli ka ṅɔn Yisa daa ti yi paalu zɛ-
maana baasigu saha wa. Yarima zugu n-daa la.

²¹Naawunni daa neaai u kum ni, ka ti u gyirima. ṅɔnṅɔ
zugu ka ya niṅni Naawunni yedda, ka ya kur kye ka ya
yedda niṅbu ni ya tama zaa be la Naawunni saani.

²²Ya pun dɔli la yelimaṅni soori, ka deaai Naawunni
noori n-leebe u dinni. Ka lala yi kye ka ya siri wuri ya
mabiisi ka yɔmsa ka ni. Dizugu ya na wuri ba, ya sufu
ni, ni nimmoaa. ²³Naawunni yeligu kan mari nyɔvuri ka
ka naari la daa pun maali n-dɔ'ai ya buyi dɔ'am. Lala
dɔ'am maa pa la duniya wa dɔ'am, ka i dɔ'ai m-be ni
n-yuui beela ka naayi naai; di nye la dɔ'am seebu ka ba
dɔ'ai i n-kpe nyɔvuri kan ka naari. ²⁴Di nye la hoo din
daa pun sɔbi n-dooli seem la, ni#:-

"Ninsaala ṅmanni la moori,

Ba mun gyirima zaa ṅmanni la mɔpuum.

Moori kpiiri ni,

Ka a puum maa suui m-basi,

²⁵Amaa ya Dugma yeligu ku ti basi,

Amaa din nin be ni

Halli ni saha din ka naari."

Lala 'yeligu' maa nye la lahabasunseaa ban daa moon-
ni na n-ti ya la.

2 Ya yiisim din bu veela zaa m-basi - yɔmsa, ni ziri,
ni nyuuri, ni nangbammalisim. ²Ya nye la hoo
bileesi ka ba dɔ'ai ya Naawunni niriba maa ni. Dizugu
ya kye ka Naawunni Sii bisim kɔkɔ kɔm mari ya, dama
buna wa n nin sun̄ṅi ya ka ya zoaai na n-nya tiliginsim.
³Pampaṅṅɔ ya pun nyu bu, ka ban̄ṅi ti Dugma ṅɔn
veela seem. ⁴Ya vuum ya mansi m-pɔri u. ṅɔna n nye
hoo kugri, halli ni u ne ni maa - kugseaa niriba ṅɔn

za'asi, amaa kana ka Naawunni yiisi ka u nya ka ka veela. ⁵ Ka yarima gba ḡmani la u kuga, ka ya gba n nye seeba ban n̄ea. Ba zaḡḡni ya m-meeri Sii Kasi Gyeeḡḡu Yiri. Ka ya laa n-nye u gyeḡḡu toondaandima la, ka mari maaligu na - bunkasiseesi ban maali n-tiri Naawunni ka u sakki n-deaari a la, Yisa Kirisita zugu.

⁶ Litaafi yeliya#:-

“ḡsim man ḡḡn yiisi sunsukka kugri n-ti Zayḡḡn,
 Bunveelli ka n gamsi n-tisi:
 Ka sɔkam ḡḡn niḡi u yedda muna -
 ḡḡna n ku di vi, halli beela.”

⁷ Tɔ: ka dinḡḡ wulisiya, ni, ya yedda dima maa saani, di nin veeli n-ti ya; amaa ban ka yedda dima maa ḡḡna, u ye n-ḡmani la hoo din sɔbi seem, ni#:-

“Kugseaa tammeeriba ḡḡn daa za'asi la -
 Kana daa leebi kan gbaai nyeebri maa,
 N-gbaari ka zaa ni kpeeḡḡu.”

⁸ Ni#:-

“Kugseaa kan nin kye ka niriba tuui n nye ka,
 Ni tampiia ḡḡn kye ka ba lu tiḡḡa.”

Ba nin ḡm̄e ba nɔba n-tuui ka saani n-lu, dama ba daa bu niḡi yeligu maa yedda. Di daa pun be la lala n-guri ba.

⁹ Yarima gba ka ba daa sɔbi ya yela, ni, 'zuliyaasea ban yiisi maa, naam gyeḡḡu toondaandima, Naawunni niriba butiri, ban daa yiisi ninvugseeba n-zaali kpaḡḡa n-ti Naawunni ni ba ti mooli Naawunni gyirima yela' - dama ḡḡn Naawunni daa booli ya n-yiisi ya zib-sim ni, ni ya ti kpe u alahazibu neesim ni la.

¹⁰ Ya yela gba ka u daa tɔ'asi, ni#:-

“Sahanseaa sa la ya daa pa u niriba,
 Amaa pampanḡḡ ya yi nye la Naawunni niriba.
 Sahanseaa sa maa Naawunni sugru daa ka ya ni,
 Amaa pampanḡḡ u sugru maa paai ya na.”

¹¹ N kpaamni ya ni, m mabiisi, dama ya kur nye la saamma m-be ya kyenni ni, duniya wa puuni, ni, ya gbaam ya mansi ka kye ningbina kɔri kan zabri n-sa'amni ya siiya yela. ¹² Ka be beesisunḡḡu ban bu dɔli Naawunni maa saani. Ka halli ba yi daḡḡi n-tuuri ya m-boonni ya, ni, ninvugbeeri, lala nin kye ka ba nin laa n-nya ya tunsuma ka mari pe'abu n-tiri Naawunni, u kyenni na dabsiri daari maa.

¹³ Ya zaḡḡma ya mansi n-sakki n-ti fukumsi yiiko kam zaa an be saalidima saani, ti Dugma maa zugu. Di yi nye la Naaba, ¹⁴ bee, u tuumuseeba ḡḡn daa tum ni ba darigi ban niḡi taalli la tuba ka pe'ai ban niḡi sunḡḡa maa. ¹⁵ Dama lala n nye Naawunni yuubu: ni, ya ti niḡi sunḡḡa ka dizugu ya nin kye ka ban ka bamsim la kpalim la surimm, ka ku laa n-tɔ'asiri ba yettɔ'ayɔya la. ¹⁶ Ya be ni hoo ban su ba maḡḡa la, amaa yan di zaḡḡi ya mansuulinsi maa n-ligi ya mansi ka tumni tumbeeri. Kur kye ka ya be ni hoo Naawunni tuntumniba. ¹⁷ Ya tim sɔkam gyirima hoo din sum ni u seem. Ya yed-daniḡniba maa - ya wuri taaba; ya zɔm Naawunni; ya gyeemni NaaTitaari maa.

¹⁸ Ya seeba ban nye daaba, ya zaḡḡma ya mansi n-wumni n-tiri ya dugudima ni gyirima, pa la ban niḡi ya sunḡḡa la kɔkɔa, amaa halli ban mari ya ni putoo la

gba. ¹⁹ Dama di mari la pe'abu, ninsaala yi bu tum taalli ka deaai putoo tubdarigri ni sugru, ḡḡn mi Naawunni zugu. ²⁰ Ya bu nya? - ya yi tum taalli ka ba bu ya di zugu, ya yi deaai di ni sugru, ba nin pe'ai ya di zugu, bee? - Ay, pa lala! Amaa ya yi nya namsigu ya tunsuma zugu ka deaai di ni sugru, dina m mari pe'abu Naawunni saani. ²¹ Dinḡḡ zugu ka ba daa booli ya, dama Kirisita daa nya namsigu ya zugu, ka lala u daa kye n-zaali n-wulisiri, ni, ya gba dɔli u soori maa. ²² Ni#:-

“ḡḡna daa bu niḡi taaliseaa,

Ka ziri bee yɔmsa mun daa zi n-yi u noori ni na.”

²³ Ban daa tu u maa, u daa bu tu n-labsi; ban daa nam-si u la, u daa bu wɔlisi sɔa. Amaa u daa zaḡḡi u maḡḡa n-ti la ḡḡn katti sariya ni yelimaḡḡi maa. ²⁴ U daa deaai ti tumbeeri taalli n-niḡi u saani u kum dɔpulli maa zugu; ni di ti kye ka ti kpi zaḡḡi n-kyanḡḡi ala'akyi ni, ka laa n-doaai na nti be yelimaḡḡi soori ni. U dansi maa zugu kye ka ti nya alaafa. ²⁵ Ya daa ḡmanni la hoo peesi ban bɔrigi; amaa pampanḡḡ ya labi ya pegura saani na, pegurisɔ ḡḡn guri ya nyɔvuya sunḡḡa.

3 Ya pɔ'aba, di be la lala maa taabu ya saani gba: ya wumma n-ti ya siridima. Ka di yi nye la ba sɔ m bu niḡi Naawunni yeligu maa yedda, u pɔ'a beesigu nin kye ka u niḡi tuuba ka di nin nye la ya beesisunḡḡu zugu, amaa pa la ya yettɔ'a zugu. ² Dama ba nin nya ya beesisunḡḡu, ni, ya dɔli la sɔseesi an mari gyirima ni veelim n-tiri ba. ³ Yan di kye ka ya veelim yiiri la ya sutura bɔbri ni, hoo zugu paanḡḡu bee salima bansi ni nangɔkɔrisi ni kyinkyinveela soobu; ⁴ amaa di sum ni di nye la ya sufu ni beesigu bunsɔ'ara zugu, ka ya kpalim n-sigsiri ya maḡḡa baalimm. Lala sufuveelli maa ku toaai n-sa'am, ka nye la din mari gyirima Naawunni saani. ⁵ Dama lala taabu ka pɔ'aseeba daa be ni, sahanseaa din gaari la. Ba daa nye kasi ka zaḡḡi ba tama n-niḡi Naawunni ni, ka daa kpalim m-be lala n-wulisiri ba veelim ḡḡn daa nye seem. Ba daa wumni n-tiri ba toori siridima. ⁶ Hoo Zaraatu ḡḡn daa wum n-ti Ibrahim, ka boonni u 'n daana' la seem. Ya nin leebi la u bipunsi, ya yi ti tum din sumsi seem ka di kye ka dabeem mari ya.

⁷ Ya pɔ'a daandima, see ka ya gba be lala maa taabu: ya teesim pam zaḡḡi n-kyanḡḡi yan ni ya pɔ'aba beesigu ziiya. Ya niḡi ba hoo ya sunḡḡniba ban yaa bu paai, amaa ka yan ni ban nin la'am n-di nyɔvuri hoo ya faari - di nye la Naawunni piini zaa - ḡḡn tiri ya bunseaa u wurilim zugu. Ka lala nin kye ka seelli ku ta'ai ya wun-susigu.

⁸ Dinḡḡ zaa nyaanḡḡa, ya zaa la'am m-be ni taaba sunḡḡa. Ya zɔm taaba namboo. Ya wuri taaba hoo mabi-itiri. Ya mari namboo ni taaba ka di duusiri ya mansi.

⁹ Yan di zaḡḡi beeri n-ɔk beeri, bee, tuuri n-labsi tuuri; amaa kye ka ya labsigu nye la: ya susi bunsuma n-tiri ba. Dama dinḡḡ zugu ka ba daa booli ya, ni ya ti di Naawunni bunsuma maa faari. ¹⁰ Dama di sɔbi n-dooli, ni#:-

“Sɔkam ḡḡn nin wuri duniya wa beesigu

Ni u ti nya dabsisuma -

Di sumni u gbaai la u zilimni ka kye yetto'abeoo,
 Ka u noori mun di mi ziri yela.
¹¹ U yim tumbeeri ni
 Ka tumni la tunveela;
 U boom beesisunḡu
 n-dɔli ka.
¹² Dama Naawunni nini ḡsiri la yelimaḡni dima yela,
 Ka u tuba wumni la ba wunsusigu.
 Amaa u nindaa ḡmaligi ni
 Ka kye u kpaari m-basi tumbeeri dima la."
¹³ Ya nini yi moai tunsuma tumpu ni, ḡḡni nin daam
 ya? ¹⁴ Halli ya yi ti nya wahala ya tunsuma maa zugu,
 ya mari la zugsunḡu. Ni, "Ya di zɔ dabeem zanḡi
 n-kyanḡi ban ḡḡn zɔri bunseesi la zugu; di kye ka ba
 kpeesi ya dabeem." ¹⁵ Ya sufu ni teesa puuni ya tim
 Kirisita gyirima hoo ya Dugma. Sɔkam yi ti boosi ya za-
 ḡḡi n-kyanḡi yan mari tama seem maa, ya kye ka ya
 pun se'asi ni ya labi n-wulisi lala nira di ḡbinni ḡḡn nye
 seem. ¹⁶ Amaa ya tɔ'asim yetto'anya'asa n-ti u baalimm,
 ka ti u gyirima. Ka di kye ka ya tum taalli ka ya sufu
 daamni ya; lala nin kye ka ninvugseeba ban zanḡi ya
 Kirisita puuni beesisunḡu n-galimni ya la nin ti di vi
 dizugu. ¹⁷ Ya yi ti tum tunsuma ka ba namsi ya dizugu,
 Naawunni yuubu yi ti zaali ya lala, di sɔ ni ya tum tum-
 beeri ka nya namsigu dizugu. ¹⁸ Ya bu nya? Kirisita daa
 kpi yimmu ti tumbeeri zugu, ka a yela naai; ḡḡna yeli-
 maḡni zaa daana daa kpi tirim halibeoo dima zugu, ni
 u ti zanḡi ti n-taasi Naawunni saani. Ba daa ku u ning-
 biḡḡu, amaa u siiya daa doai n-na vu. ¹⁹ Ka lala ka u
 daa kyanḡi nti mooli yeligu n-ti ninvugseeba ban kpari
 dansarika ni la siisi. ²⁰ Ban n nye seeba ban daa za'asi
 Naawunni noori sahanseaa din gaari la, Nuhu saha
 maa; halli ni Naawunni daa di sugru n-yuui, Nuhu ḡḡn
 daa maanni nyarintitaari maa dahinseesi la. Ka lala
 nyariḡḡu puuni ka niriba beela kɔkɔa - di nye la babanii
 - daa nya fa m-basi, ka koom maa daa bu di ba. ²¹ Tɔ,
 ka lala koom wulisi ya ya Naawunni kɔsuubu yela, din
 fa ya m-basi seem. Di pa la ya su koom m-peaai ya
 ningbina da'ari m-basi, amaa ya ḡmaligi Naawunni
 saani ni u ti peaai ya sufu ni taalli m-basi. Ka u niḡi lala
 Yisa Kirisita kum yisigri zugu. ²² Nḡn Yisa daa pun paai
 arizana ni nti be Naawunni nudirigu ziiya, ka u su
 malaakadima fukumsi, ni naama ni kpamni zaa dinni
 m-paasi.

4 Ti sakkiya, ni, Yisa Kirisita daa namsiya pam, ḡḡn
 daa be ni hoo ninsaala sahaseaa la: dinḡḡna ya
 gba se'asim ya mansi n-di namsigu; dama ḡḡnkam sak-
 ki n-ti ningbiḡḡu namsigu pun yiisi u maḡḡa tumbeeri
 yela ni. ² Lala nin kye ka u tumni Naawunni yuubu halli
 ni u nyɔvuri naari saha, ka pa la ningbiḡḡu kɔrisi tuma.
³ Ya daa yuui pam, dabsa an gaari la, ka ya beesigu
 daa ḡmani la hoo ban bu mi Naawunni beesigu la,
 m-be ni ya yuubu zugu, m-mari ningbiḡḡu kɔribeeri,
 n-nyuuri daam, n-deemni deenyɔya, ka gyeemni
 ba'ayuya an bu dɔli soori. ⁴ Di yi niḡi ba alahazibu pam,
 yan bu laa n-la'amni ba saani m-be ban be beesiseaa ni
 maa, kan nye bumbeoo zaa maa zugu; ka ba tuuri ya
 di zugu. ⁵ Amaa ba nye la seeba ban nin ti wulisi ba

duniya wa beesigu yela ḡḡn daa nye seem n-ti
 Naawunni, dama u pun maali siri ni u ti kari nin-
 vugvuya ni kpiimma zaa sariya la. ⁶ Lala zugu ka ba
 daa yiisi lahabasunḡu wa'azu n-ti ninvugseeba ban
 pun kpi la gba. Ban daa be ninsaaidima beebu sa-
 hanseaa la, ba daa kari ba sɔkam duniya wa ni sariya
 maa, di nye la kum sariya. Amaa Sii Kasi yiiko zugu ba
 nin ti be nyɔvuri ni Naawunni saani.

⁷ Bunseelli kam zaa naari ni maa, dizugu ya mari ya
 mansi n-guri sunḡa, ka susiri Naawunni. ⁸ Din gaari a
 zaa nye la, ya zanḡḡma ya sufu zaa n-wuri taaba ni yeli-
 maḡni, dama wurilim sɔ'ai la tumbeeri pam taalli. ⁹ Ya
 deaam taaba ya yiya ni hoo saamma, ka di fabli di
 zugu m-mɔḡḡi taaba. ¹⁰ Dama Naawunni ḡḡn zanḡi pi-
 iniseesi n-ti ya la, ya sɔkam zanḡḡma ḡḡn deai pi-
 iniseaa n-tumni n-sunḡi u taaba - hoo yiri dima ḡḡn
 sunḡḡni taaba n-tumni ba yiri tuma zaa seem. ¹¹ Dinḡḡ-
 na ḡḡn tɔ'asiri yetto'a, ḡḡn tɔ'asim Naawunni ḡḡn zanḡi
 yetto'aseesi n-ti u la; ka ḡḡn tumni n-sunḡḡni niriba, ḡḡn
 zanḡḡma yaseaa Naawunni ḡḡn zanḡi n-ti u la n-tumna.
 Lala zugu ka Naawunni nin nya pe'abu Yisa Kirisita
 zugu, dama ḡḡn Yisa nye yiiko daana ni gyirima daana,
 n-su a ni, halli ni saha din ka naari. *Ammi.*

¹² M mabiwutta, ya yi nyari wahala hoo bugum ḡḡn
 vuuli ḡḡn paari ya seem la, yan di teesiri, ni, din na zi
 n-ninḡi sɔ n niḡi ya maa. ¹³ Amaa ya mari sufupeelli, yan
 ni Masiya maa ḡḡn la'am n-namsi la zugu, dama ya
 nin mari sufumaasim pam sahanseaa u gyirima ḡḡn ti
 yi paalu na la. ¹⁴ Ba yi galim ya ka tuuri ya Kirisita yuuri
 zugu, ya mari la zugsunḡu, dama Naawunni Sii Kasi ni
 u gyirima be ya ni. ¹⁵ Tɔ; amaa ya sɔ di leebi ḡḡn kuuri
 niriba, bee n-zuura, bee n-tumni tumbeeri zaa, halli
 yan di kpeeri niriba yela ni gba, ka nya namsigu lala
 taalli zugu. ¹⁶ Amaa nira yi nya namsigu ḡḡn nye Kirisi-
 ta dinni zugu, ḡḡn di kye ka vi mari u, amaa ḡḡn pe'am
 Naawunni ba n zanḡi Kirisita yuuri m-booni u la zugu.
¹⁷ Saha paaya ni sariya karibu piili. Naawunni niriba
 mun ya daḡḡi tooni sariya maa ni: tɔ - ka di yi piili ti
 saani, wula ka di ti ya n-naai ban bu sakki n-wum
 Naawunni yeligu lahabasunḡu la saani?

¹⁸ Di sɔbi n-dooli, ni#:-

"Di yi tɔa, ni ban dɔli Naawunni la n-nya tiliginsim:
 Tɔ, ka ban za'asi u yela, ni ala'akyi dima muna -
 Di ya n-ninḡi ba la wula?"

¹⁹ Dinzugu ninvugseeba ban nyari namsigu Naawunni
 yuubu la zugu. Tɔ - di sumni ni ba kur tumni din tuusi
 ka zanḡi ba nyɔvuri n-ninḡi ba Naamna nuusi ni, Sɔ ḡḡn
 kur ze u nangbambasiri nyaanḡa la.

5 N tɔ'asiri n-tiri yaseeba ban nye kpamma Yisa
 nyaandɔliba la'anḡu puuni, dama man gba nye la
 kpeema. N nini daa nya Yisa ḡḡn daa namsi seem, ka u
 gyirima maa yi ti yi paalu ni sahanseaa, man nin mari
 n tɔrli. ² Ya niḡi hoo bunkɔbguriba n-guri Naawunni
 peesi n-ti u: ba be la ya saani, dizugu see ka ya guri ba
 sunḡa hoo Naawunni ḡḡn boori seem, pa la sɔ ḡḡn
 mugsi ya zugu amaa ya sufu yuubu. Ya tumma ya tu-
 ma sunḡa, pa la ligri boobu zugu, amaa ya maḡḡa ḡḡn
 boori nimmoosi ka ya tumni zugu. ³ Yan di leebi ban

diisi ya mansi nadima n-su ba fukumsi, amaa ya kye ka ya beebu maa nye bunveelli, ka ba nin nya ka dɔla. ⁴ Ka Bunkɔbgura Zuguraana maa yi ti yi paalu na, u nin zaŋŋi ban nyanŋi la laara piini n-ti ya, ka a ku baasi sahakam.

⁵ Ya na'akyimbisi la, ya sakkma n-tisi ban gaari ya la. Ya zaa kye ka mansigsigu be ya saani, ka tumni n-tiri taaba, dama Litaafi ni ka di yeli#:-

“Naawunni za'asiri karimbaani dima,

Ka u tumni la wurilim n-sunŋni ban sigsi ba mansi.”

⁶ Lala zugu ya sigsim ya mansi Naawunni Yiikodaana tooni, ka u nin ti duusi ya u toori sahasunŋu. ⁷ Ya zaŋŋma ya yela zaa n-ninji u nuu ni, dama u ba'a zaa be la ya yela ni.

⁸ Ya gbaam ya mansi sunŋa sahakam, dama Sintaani ŋɔn nye ya dindaana maa kur goori hoo gbigimni la n-kaasiri m-boori sɔ ni u gbaai n-ŋɔbi. ⁹ Ya za'asim u yela, ka ze yimmu ya yedda maa puuni. Ya mi halli, ni,

di nye la lala n-ti ya nyaandɔlitaaba maa, duniya wa ni lugri kam zaa. ¹⁰ Ka ya yi sakki n-namsi beela, ti Dugma Naawunni nin mari ya sunŋa n-ti ya yaa, ka seelli ku daam ya. Nɔn Naawunni n nye sɔ ŋɔn tiri piinisuma zaa maa, ka u daa booli ya ni ya laa n-di u nya'asim din ku naai, Yisa Kirisita zugu. ¹¹ Yiiko zaa nye la u dinni sahakam, sahakam. *Ammi.*

¹² Mani n sɔbi gbambila wa n-zaŋŋni n-tiri Sailivanisi ni u mari na n-ti ya. U nye la m mabiiya, ka n ninji u yedda. N sɔbi ka, ni n ti sunŋi ya ka kpamsi ya, ka kye ka ya banŋi, ni, Naawunni wurilim yela siri be la lala, ka ana n nye an nin kye ka ya ze yummu. ¹³ Yisa nyaandɔliseeba ban la'amni la tinŋa wa puuni, ni, 'Babelɔn' la, - ba zaa puusiri ya: m bii Maaki gba puusiri ya. ¹⁴ Ya puusima taaba sunŋasunŋa, ti wurilim puusigu ni. Sufudoaa ni alaafe be ya saani, ya zaa ban be Yisa puuni.

PIITA

1 Mani Saimoon Piita, Yisa Kirisita Masiya tuumu, ni u daabri - mani n sobri n-tiri ya. Yarima ka Naawunni Yelimaḡni Daana ni ti Tiligra Yisa Kirisita, daa kye ka ya nya soori ni ya ninji yedda - yedda tibsiri din ḡmanni ti dinni wa. ² Naawunni wurilim piini ni u sufudoaa be ya saani, n-kye ka ya mi ti Dugma Naawunni ni ti Dugma Yisa Masiya yela wa, halli zaa. ³ Nḡn Naawunni yiiko tiri ti tin boori seelli zaa zaḡḡi n-kyanḡi ti beesigu ni ti gyeenḡu yela. Dama ti baḡḡi u, ni, u booli ti ni ti paai u maḡtoori gyirima ni u veelim saani na. ⁴ Ka dizugu ka ti deaai u nangbambasiri la an galisi ka tibsaa zaa. Anḡ zugu ka ya mari tḡrli u beesigu la ni, ka ya za'asi duniya wa kḡribeeri ni Sintaani yḡmsa an mari sa'aḡḡu la. ⁵ Lala zugu ya kpaḡḡma ya mansi ka ya zaḡḡi beesisuḡḡu m-paasi ya yedda zugu; ka laa n-zaḡḡi bamsim m-paasi ya beesisuḡḡu wa zugu; ⁶ ka mari ya mansi m-paasi bamsim zugu; ka laa m-paasi sugru ni Naawunni gyeenḡu sḡsuḡḡu anḡ zaa zugu. ⁷ M-paasi ya gyeenḡu zugu, ya mari nirilim n-tiri taaba, ka din paasi bunseelli kam zaa nye la wurilim. ⁸ Ya yi mari anḡ zaa ka a yi be ya saani n-zoaai, ya ku zi yḡri n-ka bukaata; ya nin mi ti Dugma Yisa Kirisita ni yeli-maḡḡni. ⁹ Nḡnkam zaa bu mi anḡḡa, u nye la zooma ka u nini bu neaai suḡḡa; ka u laa n-tam, ni, u daa su koom n-yi kasi u tumbeseesi ḡḡn daa pun tum la puuni. ¹⁰ Lala zugu, m mabiisi, ya kpaḡḡma ya mansi sa-hakam zaa n-sakkri ti Dugma Naawunni booligu, dama ḡḡna n yiisi ya. Ya kye ka u yela ze suḡḡa ya saani. Ya yi ninji lala ya ku laa n-labi nyaanḡa. ¹¹ Dinḡ nin kye ka ya nin nya soori n-kpe Naawunni yiri naam maa ni, Yisa Kirisita ḡḡn nye ti Dugma ni ti Tiligra zugu. Ka u mun naam ka naari. ¹² Lala zugu man na kpalim n-teaari ya anḡ yela - halli ni ya mun pun mi a ni, ka kpalim n-ze yummu n-kpamsi yelimaḡni zugu, yelimaḡni seaa yan mari pampaḡḡ la. ¹³ N teesiya, ni, di tuya, ni, sahanseaa man ḡḡn na kpalim m-be n nyḡvuri ni la, ka be n ning-biḡḡu wa puuni, n nin kpalim n-teaari ya sahakam zaa. ¹⁴ M mi halli, ni, di ku yuu ka n nin ti ka ni, hoo ti Dugma Yisa Masiya ḡḡn wulisi ma seem la. ¹⁵ Amaa n nin kpaḡḡi m maḡḡa n-kye ka ya na kur nin nyari teaari za-ḡḡi n-kyanḡi yela wa ni - halli n yi ti laa n-ka ni. ¹⁶ Ya bu nya? - Ti daa bu dḡli sḡlinseesi ninsaala ḡḡn zaḡḡi u putḡyam n-tḡ'asi, ni a ti yḡmsi niriba. Ay! Ti daa yeli ya yelimaḡni lahabaari zaḡḡi n-kyanḡi ti Dugma Yisa Masiya yiiko, ni u lappu na yela. U gyirima yela ka ti nini daa nya, ka ti mammansi diri la a zaa sehara. ¹⁷ Dama u daa deaai gyirima, ni naam tibsiri, ti Ba Naawunni saani; kukḡri la ḡḡn daa yi Naawunni Yiiko

Daana saani m-paai ti na n-yeli, ni, "M Bii nḡḡa; n wuri u ni. N nini n tigi u pam." ¹⁸ Ka lala kukḡri daa yi sang-bana ni na ka tirima mammaḡḡa daa wum ka, tin ni ḡḡna n daa la'am m-be Naawunni zoori zugu la. ¹⁹ Lala ka ti nin toaai m-paasi ti yedda ninḡbu zaḡḡi n-kyanḡi anabidima yettḡ'a maa yelimaḡni la. Dizugu ya nin kpaḡḡi ya mansi ka wum n-ti ba yela - hoo yan yi nya neesim ḡḡn yi neaai zibsiri ni seem la, halli ka beoo ti neaai ka beḡmariga maa ḡḡn ya pusi n-neaari ya sufu ni la. ²⁰ See ka ya daḡḡi m-baḡḡi dinḡḡa: Litaafi yet-tḡ'azaala gbinni bamsim pa la ninvugyinni kḡkḡ yettḡ'a - sḡ ku toaai n-su a. ²¹ Dama anabi sḡḡ bu zaḡḡi u maḡ-toori sufu yuubu n-yiisiri u yettḡ'azaala maa na; Naawunni saani ka ninsaalidima wa daa deaari yettḡ'a maa, sahanseaa Naawunni Sii Kasi yiiko ḡḡn daa wulisiri ba a yela.

2 Amaa ziri anabidima daa be Naawunni niriba maa ni lala saha maa. Dizugu di yi pa seem lala ziri karimbadima nin ti be ya gba sunsukkuni. Ba nin zi sa'aḡḡu na, ni ziri yettḡ'a an wḡligri niriba. Ka ba nin kyiisi, ni, ba bu mi ba Daana sḡ ḡḡn daa fa ba m-basi la, ka za'asi u yela maa. Dizugu ba nin sa'am ba maḡtoori yela m-basi yooma. ² Lala maa zugu, niriba pam gba nin ti dḡli ba tunyḡya maa, ka lala maa zugu nin kye ka seeba nya soori ka ba tḡ'asi yettḡ'abeeri n-tuuri yasee-ba ban dḡli yelimaḡni soori maa. ³ Ba zinyuu maa puu-ni ka ziri karimbadima wa nin sḡlim ziri sḡlima ni ba ti nya nyoori ya saani; amaa m-mari nti paai zuna, Nḡn ya kari ba sariya gba siri biyya; ka din sa'amni ba maa gba bu gbisira.

⁴ Naawunni daa bu kye halli malaakadima galinḡu n-ti ba - baseeba ban daa tum taalli maa - amaa u daa zaḡḡi ba n-ninji la mugsigu ni, ka ba ba ba zibsiri ni. Beni ka u guri ba halli ni ba sariya karibu daari.

⁵ M-paasi lala, Naawunni daa bu kye duniyakurigu di-ma taalli, amaa u daa zi saa koom na ka bu ti di ninvu-gyḡya wa zaa; ḡḡn daa kye sḡ maa mun daa nye la Nuhu, dḡḡ ḡḡn daa mooli Naawunni yelimaḡni soori la. Nuhu daa tiligi - ḡḡn ni niriba ayḡḡi kḡkḡ, seeba ban daa ze kasi. ⁶ Naawunni daa laa n-sa'am sḡdoom ni Gḡmḡra tinsi, ka daa zaḡḡi bugum n-nyḡ a zaa. Lala ka u daa wulisi bunseelli din nin ninji ninvugseeba ban za'asi u soori maa. ⁷ Amaa u daa fa Lḡti m-basi. Bḡ zugu? Lḡti daa nye la ninvugsuḡḡu. U daa nyari nin-vugseeba ban daa za'asi kaari ni sḡsuma zaa la, ka nya ba tumbeeri an daa nye seem, ka u sufu daa sa'am di zugu. ⁸ Dḡsuḡḡu wa daa kur be la ba saani dabsiri kam zaa. U daa be ni n-nyari ba tunkyḡ'ama ka wumni ba ala'akyi damni, ka di daa diisi u wahala pam. ⁹ Anḡḡ

zaa zugu ka ya ti banji, ni, ti Dugma siri mi n̄n nin niŋi seem n-fa ninvugsuma m-basi; ka laa m-mi sariya karibu yela, ka kye ka ninvugseeba ban bu d̄li soori la be wahala puuni halli ni ba sariya karibu daari. ¹⁰ Ka niriba wa seeba gaari ba zaa - di nye la: baseeba ban zaŋji ba zikki zaa n-niŋi ningbiŋŋu k̄risi ni, ka za'asi kpamma n̄ya wumpu.

Lala niriba ba'a ka s̄s̄ yela ni, saazugu gyirima daandima ka ba bu z̄ra, ka laa n-t̄'asiri yett̄'abeeri ka zaŋji ba sufukpeemni n-tuuri ba. ¹¹ Halli malaakadima gba - ka ba mari yaa ni kpeeŋŋu n-gaari ziri karimbadi-ma wa - malaakadima maa bu tuuri n-figsiri gyirima daandima wa, see ka ba boonni ba Naawunni sariya karibu zii na n-fabinni n-wulisiri ba taalli n̄n nye seem. ¹² Niriba wa tataabu kur ŋmanni la hoo moo ni bunk̄bri. Ba d̄'am ka anfaani see ka niriba nin ti gbaai ba n-k̄ri. Ba nye la ban zeemni n-tuuri bunseesi ban bu mi a gbinni la. Ba nin ti baasi ȳri. ¹³ Ba nin ti di wahala, ba n daa niŋi niriba wahala maa zugu. Ba nini ku ti tigi, di yi pa la ba tumni ba ningbiŋŋu k̄risi tum-beeri paalu ni. Ka halli ba yi paasi ya zugu, ya bundira diibu la'ŋŋu ni, ba laa n-kpalim n-nye da'ari dima ban tumni vi tuma: ka ba sufu maai, ban ȳmsiri ya la zugu. ¹⁴ Ba nini kur ḡsiri niriba p̄'aba ka boori ba; ba d̄li la tumbeeri nimbirimoaa. Ba betti ba yela hoo kye'ariga ni ba ti gbaasi ninvugseeba ban bu ze yumm. Ba moori ni ba ti bamsi tumbeeri s̄ya zaa an nye seem. Mbusu be ba zugu! ¹⁵ Lala niriba pun kye s̄sunŋu m-burigi, ka d̄li la Beelem soori. N̄n Beelem daa nye Beoori biiya. Anabi n daa nye u, amaa u daa boori la ligri yoori - bunseaa ka u ya n-deaai taalli tuma zugu. ¹⁶ Lala zugu ka Naawunni daa kye ka - halli ni buŋŋa bu t̄'asiri maa zaa ȳri - u buŋŋa maa daa t̄'asi n-ti u dirindaari maa. Buŋŋa daa t̄'asi hoo ninsaala n-ta'ai anabi maa yinyaari tuma.

¹⁷ Yaasa, lala niriba ŋmanni la hoo kuliseesi an ka koom, bee, hoo sangbanseesi sanzeoo n̄n zeeri ka a kyenni la. Ba gbeebu ziiya pun maali siri ni ka ti deaai ba, zibeseaa kan zibsa libilibi. ¹⁸ Ba t̄'asiri la karimbaani yett̄'aseesi an mari gyirilim. Ka ba zaŋŋi ba ningbink̄risi tuma n-ȳmsiri niriba - ninvugseeba ban na yi ziri yela ni n-niŋi tuuba ka di bu yuui. ¹⁹ Ba yetti, ni, ba nin wulisi lala niriba sumanŋa soori, halli ni ba mammansi bu su ba mansi. Ay! - ba nye la daaba n-tiri yelik̄y'ama. Yelimaŋni nla, dama bunseelli kam ninvuḡs̄ n̄n kye ka ka nyanŋi u, u nye la kanŋŋ daabri. ²⁰ Ka dinŋŋna, ba nye la seeba ban daa danŋi n-z̄ n-yi duniya wa yela ni, hoo s̄kyenniba n̄n yi pa'ari ni m-paai neesim zii seem maa. Ka ba daa banji ti Dugma Yisa Masiiya, ti Tiligra la, yela p̄i, amaa ka naayi labi nyaanŋa ka kye ka duniya yelibeeeri laa n-nyanŋi ba. Di yi be lala, ba naari nye la bumbeoo, ka gaari ba piiligu beeri n̄n daa nye seem la. ²¹ Ba yi daa bu mi Naawunni s̄seaa kan basiri la taalli ni galiŋŋu, di naa n-s̄a. Amaa pampanŋŋ ba pun mi soori p̄i, ka laa n-ŋmaligi n-labi ka za'asi zaalisunseaa ban daa deaai Naawunni nuusi ni la. ²² Yelimaŋni ka ti kpamma yeliya, ni#:-

“Baa tiira, ka laa n-ŋmaligi n-diri di.”

ka laa n-yetti, ni#:-

“I yi peaa kurikyuu, u nin labi n-sigi baya'ari ni.”

Niriba wa yela wulisiri ti lala nyesa yelimaŋni n̄n nye seem.

3 T̄, n z̄suma, gbanŋu kanŋŋ paasi la gbana ayi man pun s̄bi n-ti ya. Gbana maa zaa puuni ka n boori ni ya yam ti neaai yelisuma zaa puuni. ² M boori la ya teaai Naawunni anabisuma maa n̄n daa t̄'asi yett̄'aseesi sahanseaa sa la; ka laa n-teaai Naawunni tuumudima maa n̄n daa yeli yeliseesi n-ti ya zaŋŋi n-kyanŋi ti Dugma, ti Tiligra, zaaligu la. ³ T̄: man ya n-danŋi n-yeli ya seem n̄n: ni, n boori la ya banji, ni, naari dabsa yi ti paai na, ninvugseeba nin yi na ban nin d̄li ba sufu ni teesibeeri n-niŋi ansarisi ka fiilimni bunsuma. ⁴ Ka ba nin boosi, ni, “U daa basi noori, ni, u nin kye na. Ammi, u kye na? Ka u lee? Ti badima pun ka ni, ka seelli kam zaa na kpalim n-nye la hoo din daa pun nye seem duniya piiligu ni la.” ⁵ Ba mi halli, ka za'asiri di yelimaŋni maa, ni, sahanseaa sa la Naawunni daa yeli la u yeligu ka arizana ni duniya daa naam; koom ka u daa zaŋŋi m-maali lala duniya maa, ka ka yi koom ni na. ⁶ Di mun daa nye la koom ni ka lala duniyakurigu maa daa sa'am n-naai. ⁷ Amaa sangbana ni duniya seesi an be ni wa muna - Naawunni daa yeli u yeligu yaasa, ni, u ti mari a n-guri ni a ti n̄y bugum. Ba mari a n-guri la ninvugbeeri maa sariya karibu daari, ni ba kari ba sariya ka sa'am ba.

⁸ M mabiisi, yan di tam yelli yinni wa, ni, w̄ligri ka ni Naawunni saani: dabsiri yinni ni yuuma tusiri - N̄n saani a zaa nye la yumm. ⁹ Ti Dugma Naawunni bu maasi ni u nangbambasiri, hoo seeba n̄n teesiri seem maa. Ay! - u kur mari la sugru n-tiri ya, dama u bu boori s̄ sa'ŋŋu, amaa u boori la s̄kam zaa ti ŋmaligi ka kye u tumbeeri. ¹⁰ Amaa ti Dugma dabsiri maa siri ya s̄'ai ni n-kye na hoo na'ayiga n̄n yi s̄'ari n-tumni seem la. Lala dabsiri maa ka saazugu nin ti tasi n-niŋi vuuri pam ka gaari; saazugu ni tingbanŋu zaa tuga, ni a neema kam zaa, nin ti di bugum ka lakki m-basi. Tingŋa maa, ni bunsa'ara zaa an be ka ni la, nin ti yi paalu. ¹¹ Dizugu, m mabiisi, a zaa yi ya sa'am lala, n ya m-boosi ya n-nya#:- wula niriba ka di sumni ni ya n nya? Ay! - See ka ya beebu nye kasi ka ya zaŋŋi ya mansi n-ti Naawunni k̄k̄a! ¹² Yan guri ti Dugma Naawunni kyenni dabsiri na maa, ya kpanŋma ya mansi ka ka kye na yooma. Di daari maa ka sangbana nin di bugum n-sa'am, ka saazugu ni tingbanŋu tuga ni a neema zaa nin nyeligi m-basi. ¹³ Amaa tirima n guri la Naawunni n̄n basi noori, ni, u ti tisi bunseelli kam zaa maa: ni, sangbampaala ni duniyapaalli ka u nin ti tisi, beni ka yelimaŋni nin ti mari ka yiri n-gbeeri sahakam.

¹⁴ T̄; ka dinŋŋna, m mabiwutta, ya mi halli, ni, lala Naawunni dabsiri siri nin kye na. Ka di zugu ya kpanŋma ya mansi n-kye ka u nin nya ya yelimaŋni beesigu n̄n be seem, ni, di ka taalli bee da'aseesi; m-paasi yan ni n̄n Naawunni nangbanyinni ni beebu la. ¹⁵ Kur teaama, ni, di nye la ti Dugma n̄n di sugru zugu ka ninsaalidima nin nya tiliginsim. Lala ka ti z̄sunŋu P̄la

gba daa pun sobi n-wulisi ya. Ti Dugma zanji bamsim n-ti u, ka sunji u ni u ti wulisiri yelimaɗni yela. ¹⁶ U sobri anɗo taabu n-niɗi u gbana zaasa puuni. Amaa u gbana maa ni ka ya'aseesi m be ni an bamsim to ni: ninvugseeba ban ka yam ka ku toaai n-ze yummu be ni, ka lala niriba zanɗni Pɔla yela n-takkri n-gyetta - hoo ban takkri Naawunni yeliseesi zaa gba - ka dizugu ba sa'amni ba maɗtoori yela m-basira. ¹⁷ Yarima muna, m mabiisi - ya pun wum yela wa yelimaɗni ɗon nye seem.

Dizugu ya mari ya mansi ka di kye ka ninvugbeeri wa daamni ya. Ba za'asiri wumpu, yan di kye ka ba yomsi ya n-lusi ya, ka ya yi ya zaazisuɗu ni. ¹⁸ Ya kye ka ya kur kyenni tooni, yan be ni n-deaari piinisuma ti Dugma ni Tiligra Yisa Kirisita saani sahanseaa la, m-pasiri bamsim zanɗi n-kyanɗi u yela gba.

Ɗɗɗɗɗɗ nin mari gyirima

Zuna, ni saha din ka toriga. *Ammi.*

GYONI

1 Ti sobri n-tiri ya la nyovuri yeligu maa zugu. Yeligu maa daa be ni piiligu ni sa. Tin daa wum bunseesi maa ka ti ya n-sobi zanji n-kyanji u yela maa, ni tin daa gɔsi seesi, ka ti nini nya, ka ti daa zanji ti nuusi n-siisi. ² Nyovuri maa n daa yi paalu na, ka ti daa nya; di zugu ka ti tɔ'asiri m-moonni lahabaari n-tiri ya. Ti lahabaari nye la nyovuri kan ka naari wa yela, nyovuri-daansɔ ɔn daa be Naawunni ti Ba saani la, ka pampanji u yi paalu na ka ti nya. ³ Tin nya ka wum seelli maa ka ti moonni n-tiri ya gba, ni ti ti kye ka tin ni yan nin la'am m-be ni. Halli ti beebu nin ti be ti Ba saani, ni u Bii Yisa Kirisita Masiya saani. ⁴ Ti sobri kanji ni ti zaa sufumaasim leebi bummunni zaa.

⁵ Tɔ; lahabaseaa tin daa wum Naawunni Bii maa saani ka moonni n-tiri ya nɔɔa#: Naawunni nye la neesim, ka zibsim halli fiinj ka u saani. ⁶ Dinzugu, ti yi yetti, ni, ti be la u beesigu maa taabu amaa ka na kpalim m-be zibsim ni lala saha maa, ti ma'ari la ziri ti yet-tɔ'a maa ni, ni ti beesigu maa ni m-paasi. ⁷ Amaa ti yi be neesim ni - hoo Nɔn be neesim ni seem maa - dinɔɔna tin ni ɔn beesigu maa sakkri n-tiri taaba. Ka Naawunni Bii Yisa ɔn daa kpi n-ti ti maa zugu, u ziim nin ti peari ti n-yiisiri ti tumbeeri zaa taalli ni. ⁸ Ti yi ti yeli, ni, ti ka la tumbeeri, ti yɔmsiri la ti manja ka yelimaɔni ka ti ni. ⁹ Amaa ti yi ti yiisi ti tumbeeri yela n-yeli Naawunni, u nin ninji hoo ɔn daa pun yeli seem la, ka tum din nye deede; u nin kye ti tumbeeri taalli m-pɛnɔni ti, ka nyeesi ti galiɔɔu yela ni a da'ari zaa m-basi. ¹⁰ Amaa ti yi yetti, ni, ti bu tum tumbeeri, lala gbinni n nye, ni, Naawunni nye la ziri daana; dizugu ti yi yeli lala di wulisi, ni, u yeligu ka ti ni.

2 Tɔ, m biisi, dinɔɔ ka n sobri n-tiri ya na, ni ya di tum tumbeeri. Amaa sɔ yi ti tum tumbeeri, u mari la sɔ ɔn zɔri sindaani u zugu n-tiri Naawunni ti Ba maa - Yisa Kirisita nla, sɔ ɔn tumni yelimaɔni tuma deede. ² Ka ɔn Kirisita leebi la maaligu kan ti ti soori n-kye ka ti nya kye-m-pɛnɔni ti tumbeeri zugu. Ka di pa la tirima kɔkɔ tumbeeri, amaa sɔkam zaa dina. ³ Tin dɔli Naawunni zaaligu zugu nin wulisi, ni, ti siri mi u. ⁴ Ninvugɔ yi yeli, ni, "M mi u.", ka bu dɔli u zaaligu maa, lala nira nye la ziri daana ka yelimaɔni ka u ni. ⁵ Amaa ɔn dɔli u yeligu maa nye la sɔ Naawunni wurilim maa ɔn siri paali u zaa. Dinɔɔ nin kye ka ti ninji yeda, ni, ti la'am m-be Naawunni saani. ⁶ Nɔnkam yenni, ni, u la'am m-be la Yisa saani, di sumni ni di daama be la hoo Yisa ɔn daa be seem la.

⁷ N zɔdima: di pa la n sobri la zaalipaalseaa n-tiri ya na, amaa n teari ya la bunkurigu yela, seaa yan daa deaai piiligu ni la. Zaalikurigu wa kur nye la lahabaseaa

yan daa pun wum la. ⁸ Halli zaalipaalli n nye ka gba, ka n tiri ya; dama ka nye la yelimaɔni Yisa Masiya zugu, ni yelimaɔni yarima saani gba. Ka nin kpalim m-be lala n-tiri ya gba; dama zibsim la viiri ni, ka yelimaɔni neesim neaara. ⁹ Ninvugɔ yi ti yeli, ni, u be la neesim maa ni, ka yaai u mabiya, u na kpalim m-be zibsim ni. ¹⁰ Nɔn mun wuri u mabiya kpalim m-be la neesim maa ni, ka seelli ka u ni kan nin toaai n-kye ka u taraana ti tuui n-tum taalli. ¹¹ Amaa ɔn mun yaai u mabiya be la zibsim ni n-kyenna. U bu mi ɔn kyenni m-paari seela, dama zibsim maa kye ka u nini bu nyara.

¹² M biisi, man sobri n-tiri ya wa, yan pun deaai ya tumbeeri kye-m-pɛnɔni zugu - ya deaai di Yisa yuuri zugu.

¹³ M badima, n sobri n-tiri ya gba, Yan mi sɔ ɔn daa be ni zugu - duniya piiligu saha ka u daa be ni. Na'akyimbisi, n sobri n-tiri ya gba, yan pun zabi Sintaani n-nyanji u la zugu.

¹⁴ M-paasi yaasa#:-

M bibisi, n laa n-sobi n-ti ya, yan mi Naawunni ti Ba la zugu. M badima, n laa n-sobi n-ti ya gba, Yan mi sɔ Nɔn Daa Be ni la zugu - duniya piiligu saha ka u daa be ni. Na'akyimbisi, n laa n-sobi n-ti ya gba, yan mari yaa zugu; ka Naawunni yeligu ɔn be ya ni zugu, ka yan pun zabi Sintaani n-nyanji u la.

¹⁵ Ya wumma! Yan di wuri duniya wa, bee, bunseesi an be ka ni la. sɔ ɔn boori duniya wa yela, ti Ba Naawunni wurilim ka u ni. ¹⁶ Dama bunseelli kam kan be duniya wa ni, hoo ningbinkɔrisi ni bunveela zaa ti nini ɔn nya ka boora, ni saalidima ɔn gyeemni bunseelli zaa - anɔɔ zaa bu yi la ti Ba Naawunni saani na, amaa duniya buna n nye a, ka yi la duniya wa ni na. ¹⁷ Ka duniya wa paari ka naari ni, kan ni ka kɔrisi yela zaa. Amaa ban tumni Naawunni ɔn boori ni ba tum seem la - lala niriba nin kpalim m-be ni halli saha kan ka naari.

¹⁸ M biisi, saha maa nɔɔa. Ba daa pun yeli ya, ni, Masiya Dindaana maa nin ti kye na; tɔ, ka u dindaandi-ma pam pun kye na. Dinɔɔ nin kye ka ti banji, ni, saha maa nɔɔa. ¹⁹ Ba daa yi ti saani m-bakki, amaa ba daa pa la ti niriba ni yelimaɔni; ba yi siri daa nye ti niriba, ba naa n-kpalim ti saani. Ban yi m-bakki seem la zugu ka ba wulisiri, ni, ba zaa pa la ti niriba. ²⁰ Amaa yarim zaa pun deaai Naawunni kpaam soosigu, lala zugu ya zaa banjiya. ²¹ Din kye ka n sobri yela wa n-tiri ya maa,

di pa la n teesi, ni, yan ka bamsim zugu. Ay! - n sobri n-tiri ya yan pun mi la zugu, ka ziri ni yelimaŋni ku toaai n-kpe laa yinni ni. ²² Nɔni n nye ziri daana? - Pa ŋɔn kyisiri, ni, Yisa pa la Masiya maa? Di daama nye la Masiya Dindaana maa; u nye la ninvugso ŋɔn za'asiri ti Ba Naawunni ni u Bii Yisa zaa yela. ²³ Ninvugso ŋɔn za'asiri Naawunni Bii la, u Ba Naawunni gba ka u za'asira. ŋɔn mun sakkri n-ti Bii maa, u sakkri n-tiri u Ba maa gba. ²⁴ Ya kye ka yan daa danŋi n-wum seem la kpalim m-be ya saani. Yan daa danŋi n-wum seela la yi kpalim m-be ya saani, ya gba nin kpalim m-be Bii maa saani, ni u Ba maa gba saani. ²⁵ Tɔ, dinŋɔ ka Naawunni daa basi noori n-ti ti maa - nyɔvuri kan ka naari.

²⁶ Lala ka n sobri n-tiri ya, ka teesiri la seeba ban boori ba burigi ya la yela. ²⁷ Yarima muna - ya daa pun deaai Naawunni kpaam soosigu. Lala piini maa nin ti kpalim m-be ya saani. Di zugu di pa la ya boori ninsaalisɔ ni u ti wulisi ya yam yela, dama Naawunni Siiya soosigu wulisiri ya yela kam zaa bamsim ŋɔn nye seem; ka yetti ya yelimaŋni, ka bu ma'ari ziri. Dinzugu ya kpalimma m-be u saani, hoo ŋɔn daa wulisi ya seem maa.

²⁸ Tɔ; ka pampanŋɔ, m biisi, ya kpalimma m-be u saani; ka u yi ti labi n-yi paalu sahanseaa na, ti nin nya soori m-paai u saani na, ka ti ku ti di vi. ²⁹ Ya mi halli, ni, Nɔna n nye yelimaŋni daana. Lala zugu ya banŋma, ni, sɔkam zaa ŋɔn tumni yelimaŋni muna - Naawunni nye la u Ba.

3 Ya banŋma Naawunni ŋɔn zanŋi wurilim n-ti ti la, ni, din galisi seem! U kye ka ba booni ti, ni, Naawunni biisi. Ka u biisi n siri nye ti gba. Din kye ka duniya wa na zi ti la nye la: ka daa bu mi ŋɔn gba. ² N zɔsuma, pampanŋɔ ti nye la Naawunni biisi, ka ti na bu banŋi tin nin nye seem. Amaa tin mi bunseelli nŋɔa: ni, u yi ti yi paalu na, ti nin ti nya u hoo ŋɔn nye seem ni yelimaŋni, ka dizugu ti nin ŋmanni hoo ŋɔn be seem maa. ³ Nira kam ŋɔn mari lala tama maa maanni la u maŋŋa kasi hoo ŋɔn Naawunni ŋɔn nye kasi seem la.

⁴ Tɔ: ŋɔnkam zaa tumni tumbeeri tuma, u galimni zaaligu maa, dama tumbeeri tumpu ni zaaligu galinŋu nye la yummu. ⁵ Amaa ya mi halli, ni, Kirisita daa yi na nti zanŋi ti tumbeeri taalli m-basi. Ka u mammannŋa saani ka tumbeeri seseelli ka ni. ⁶ Sɔ ka ni n be u ni ka kpalim n-tumni taalli tuma; ŋɔn mun kpalim n-tumni taalli tuma zaa na zi n-nya u, bee, m-mi u. ⁷ M biisi, yan di kye ka sɔ kɔmsi ya ka ya burigi. ŋɔn tumni din tu zaa nye la yelimaŋni daana, hoo ŋɔn Naawunni ŋɔn nye seem maa. ⁸ ŋɔn mun kpalim n-tumni taalli tuma nye la Sintaani nira, dama ŋɔn Sintaani kur tumni la taalli zanŋi n-yi piiligu ni sa na. Lala zugu ka Naawunni Bii maa daa yi na; u daa kye na nti sa'am ŋɔn Sintaani tuma maa. ⁹ Sɔkam ŋɔn nye Naawunni biya ku kpalim n-tumni tumbeeri, dama Naawunni nyɔvuri be u ni; u ku toaai n-kpalim n-tumni taalli tuma, dama Naawunni soori ni ka ba d'ai u. ¹⁰ Dinŋɔ n kye ka ti banŋi ban nye Naawunni biisi ni Sintaani biisi: ni, ŋɔn tumni din bu tuusi zaa pa Naawunni biya, ka ŋɔn bu wuri u taraana gba pa Naawunni biya.

¹¹ Dama lahabaari kanŋɔ ka ba daa wulisi ya piiligu ni, ni, ti kye ka ti wuri taaba. ¹² Yan di dɔli Kyeen soori - Sintaani ŋɔn daa su sɔ sufu teesa la, ka u daa ku u sunzɔ maa. Wula zugu ka u daa ku u? - U toori tuma n daa nye tumbeeri, ka u sunzɔ mun dina daa nye bunsuma. ¹³ Ti gba, m mabiisi, ka duniya dima n yaai ti ni; dinŋɔna yan di kye ka di ninŋi ya alahazibu. ¹⁴ Ti wuri ti mabiisi, ka lala kye ka ti mi, ni, ti yisigi la kum ni n-lɔkki n-kpe nyɔvuripaalli puuni. Ninvugso ŋɔn za'asiri wurilim la mun kur kpalim m-be kum ni. ¹⁵ Nɔnkam yaai u mabiya zaa nye la ninvugkuura; ka ya mun mi halli, ni, nyɔvuri kan ka tariga ku kpalim m-be ninvugkuura saani. ¹⁶ Nŋɔ zugu ka ti banŋi wurilim ŋɔn nye seela: ni, tirima zugu ka ŋɔn Yisa daa bu za'asi ka ba ku u. Tirim gba, di sumni ti di za'asi kum ti mabiisi zugu. ¹⁷ Ninvugso yi mari bunseela duniya wa ni, ka u nya ka u mabiso be la fara ni, amaa u ku sakkri, ni, u zɔ faradaana wa namboo, ka mɔŋŋi, ni, u ku sunŋi u - wula ka Naawunni wurilim be di daama saani? Ay! - di ku be ni. ¹⁸ M biisi, yan di kye ka ti taaba wurilim be la noori ni yetto'a kɔkɔa. Ay! - ya kye ka ti wuri taaba n-tumni tunsuma n-tiri taaba ni yelimaŋni.

¹⁹ Tɔ; lala zugu nin kye ka ti banŋi, ni, ti nye la yelimaŋni maa niriba, ka ti teesa nya sufudoaa Naawunni saani. ²⁰ Dama sahaseaa ti sufu ni teesa ŋɔn yi ti galimni ti, ti banŋi, ni, Naawunni yiiko gaari ti teesa zaa, ka u mi bunseelli kam zaa. ²¹ Amaa ti teesa yi bu galimni ti, n zɔdima, dinŋɔna ti teesa zaa nin be la Naawunni saani, vi ka ni. ²² Di yi ti be lala, ti yi ti susiri seelli zaa u saani, ti nin nya; dama ti dɔli la u zaaligu yela ka tumni u sufu yuubu ŋɔn nye seem maa. ²³ U lala zaaligu maa nŋɔa: ni, ti ninŋi Naawunni Bii maa yedda, Yisa Kirisita, ka laa n-wuri taaba hoo ŋɔn Naawunni ŋɔn wulisi ti seem la. ²⁴ Nɔnkam dɔli u zaaligu yela zaa nye la ŋɔn be ŋɔn Naawunni saani, ka Naawunni mun gba be u saani. Din kye ka ti banŋi, ni, u kpalim m-be ti saani nye la: ni, ŋɔn daa zanŋi u Siiya n-ti ti maa zugu.

4 M mabiisi, yan di deaai sɔkam zaa ŋɔn yenni, ni, u mari Naawunni Sii maa, n-ninŋi u yeligu yedda; amaa ya zamsim di daama n-nya u yeligu yiiko yi la Naawunni Sii maa saani na, bee? - Dama ziri anabidima pam pun yi duniya wa na. ² Yan nin ninŋi seem m-banŋi yiikoseaa din yi la Naawunni Sii ni na, ni din pa Naawunni dinni, nŋɔa#: - ŋɔnkam zaa sakkri, ni, Yisa Masiya daa leebi ninsaala n-kye na, ŋɔna n nye sɔ ŋɔn mari Sisɔ ŋɔn yi Naawunni saani na. ³ Sɔ mun yi bu sakkri lala, di daama yeligu yiiko bu yi la Naawunni Siiya saani na. U sii maa yiiko yi la Masiya Dindaana la saani na. Ya daa pun wum, ni, lala Dindaana ya kye na; u mun pun be duniya wa puuni. ⁴ M biisi, yarima ŋɔna - Naawunni n su ya; ya mun nyanŋi ziri anabidima wa, dama ŋɔn be ya saani maa mari yiiko n-gaari ŋɔn be duniya wa dima saani maa. ⁵ Ban muna - duniya wa yiiko n su ba yela, ka ba tɔ'asiri la duniya wa yetto'a; di zugu duniya wa dima wumni n-tiri ba. ⁶ Tirima ŋɔna, Naawunni n su ti yela: ŋɔnkam mi Naawunni wumni n-tiri ti. ŋɔn mun pa Naawunni nira ku wum n-ti ti. Dinŋɔ nin kye ka ti banŋi yelimaŋni yiiko ni ziri dinni.

GYƆNI

1 Mani ƚƙn sɔbri gbanɗu wa - man kpeema maa nla: n sɔbri n-tiri nyini, m ma: Naawunni pun yiisi i n-ninɗi u dinni, ni i biisi maa m-paasi i zugu. N wuri ya ni n sufu zaa, yelimaɗni maa zugu - halli di pa la man kɔkɔ n wuri ya, amaa seeba zaa ban mi yelimaɗni la gba wuri ya ni. ²Ti wuri ya lala yelimaɗni maa zugu; yelimaɗni maa mun na kur kpalim m-be ti saani saha din ka tariga. ³M puusiri ya zaa, ni, ti Ba Naawunni, ƚƙn ni Yisa Kirisita u Bii maa zaa, nin sunɗi ti ka zɔ ti namboo, ka kye ka ti nya sufudoaa. Anɗɔ zaa ka ti nin nya, ka kpalim yelimaɗni ni wurilim puuni.

⁴Di daa ninɗi ma nya'asim pam, man ƚƙn daa nya ka i biisi la seeba dɔli la yelimaɗni soori maa, kaman ti Ba Naawunni ƚƙn daa zaali ti seem la. ⁵Tɔ, m ma, wumma! Pampaɗɗɔ n susiri i, ni, ti kye ka ti wuri taaba. Di pa la n sɔbri la zaalipaalli n-tiri i, amaa di nye la zaaliseaa tin daa deaai piiligu ni la maa. ⁶Ka wurilim wa nye la: ni, ti dɔli Naawunni zaaligu yela zaa. Ya daa pun wum lala n-yi piiligu ni, halli ni zuna - ni, zaaligu mun nye la: ni, ti dɔli wurilim soori. ⁷Dama pampaɗɗɔ ka ninvugseeba ban yɔmsiri niriba yiiri la duniya wa na, ba bɔbɔ gba. Ba nye la seeba ban ku sakki, ni, Yisa

Masiya daa leebi ninsaala n-kye duniya wa ni na. So ƚƙn yeli lala zaa nye la ƚƙn yɔmsira, halli n nye sɔ ƚƙn nye la Masiya Dindaana maa. ⁸Dizugu ya mari ya mansi sunɗa, ka di zaɗɗi yan pun tum tunseesi maa anfaani la m-basi ka ka yi ya nuusi ni; ay! - see ka ya nya a sanyoaa ka bu pɔsigi seela. ⁹Ninvugɔ ƚƙn bu dɔli Yisa wulisigu yela, amaa ka yakkri a maa, di daama ku kpalim m-be Naawunni saani; amaa ƚƙnkam sakki n-ti Yisa wulisigu ka kpalim m-be lala, di daama mari la ti Ba Naawunni u saani, ni Naawunni Bii maa m-paasi. ¹⁰Dizugu sɔ yi ti kye ya saani na ka bu mari wulisigu wa yela na, yan di sakki ka u kpe ya yiya ni, halli yan di puusi u gba. ¹¹Dama halli ninvugɔ ƚƙn gyaari di daama gba, di ɗmanni hoo ƚƙn paasi u zugu ka ba la'am n-tumni tumberi maa seem.

¹²Tɔ. N na mari yela pam ni n ya yeli n-ti ya, amaa ni lala zaa yɔri, n bu boori n sɔbi a m-pa gbanɗu zugu n-ti ya na. Dama m mari tama, ni, n nin kye ya saani na n-kaai ya, ka ti nini nya taaba ka ti di taaba azama, dinɗɔ nin kye ka ti nya sufupeelli pam. ¹³Tɔ: i sunzɔ be la n saani; ƚƙn gba ka Naawunni yiisi n-ninɗi u dinni ka ƚƙna ni u biisi gba puusiri i ni sunɗasunɗa.

GYONI

¹ Mani n̄n s̄bri gban̄n̄u wa - man kpeema maa n̄la: n̄ s̄bri n̄-tiri nyini, Gayusi. N wuri i ni n̄ sufu zaa, yelimān̄i maa zugu.

² N z̄s̄un̄n̄u, m puusiri i ni, ka susiri Naawunni, ni, bunseelli kam zaa nin̄i sun̄n̄a n̄-ti i, ka i mari alaaf̄e, hoo man mi sun̄n̄a, ni, i sii maa mari alaaf̄e zaa seem la. ³ Ti Kirisita mabitaaba n̄n̄ daa paai na ka yeli ma i yedda n̄n̄ nȳe seem, ni, i na d̄li la yelimān̄i s̄s̄un̄n̄u ni nimbirimoaa, ka di daa nin̄i ma nya'asim pam.

⁴ Dama seelli ka ni m-maari n̄ sufu n̄-gaari n̄ yi wum, ni, m biisi maa b̄e la yelimān̄i beesigu.

⁵ N z̄s̄un̄n̄u, i tumni yedda tuma n̄-sun̄n̄i ti Kirisita mabitaaba la, halli ni ba daa pa ya timbiisi gba. ⁶ Ba daa pun t̄'asi i wurilim yela n̄-wulisi n̄-ti ti kpa wa mabiisi maa. Kur kpan̄n̄ma i mān̄a n̄-sun̄n̄i ba ba kyenni maa ni, hoo Naawunni n̄n̄ boori seem. ⁷ Dama Yisa yuuri zugu ka ba yi soori, ka dizugu ba ku sakki ni ba deaai seseelli ninvugseeba ban bu d̄li Yisa maa saani. ⁸ Di sumni ni ti deaai niriba wa taabu ti yiya ni, ka lala nin̄i kye ka ti zaa la'amni taaba n̄-tumni yeli-mān̄i maa tuma.

⁹ T̄: n̄ daa pun s̄bi gban̄n̄u n̄-ti ya beni sa niriba ban la'amni n̄-gyeemni Naawunni la, amaa Diyotirifiisi n̄n̄

boori u su ba fukumsi maa ku sakki n̄-deaai n̄ noori.

¹⁰ N yi ti kye ya saani na, n̄ nin̄i kye ka u ban̄n̄i ma zan̄n̄i n̄-kyan̄n̄i n̄n̄ nin̄i seem maa zaa - halli yelibeseesi ni ziriseesi n̄n̄ ma'ari n̄-tiri ma la. Ni lala maa zaa di na bu sakki u: u ku sakki ni u deaai ti Kirisita mabitaaba ban yi kyenni ya saani na. Halli seeba yi boori ni ba deaai ba, u bu sakkra, ka katti lala niriba n̄-yiisiri gy-eemniba la'an̄n̄u maa ni.

¹¹ N z̄s̄un̄n̄u, di d̄li ban tumni din bu d̄li soori nyaan̄n̄a. Ay! - see ka i d̄li ban tumni din tuusi soori maa. Dama n̄nkam tumni din tuusi yi la Naawunni saani na, n̄n̄ mun tumni din bu tuusi maa na zi n̄-nya Naawunni. ¹² S̄kam zaa t̄'asiri Dimitiriyusi yela, ni, u nȳe la ninvugsun̄n̄u; yelimān̄i maa gba t̄'asiri u yela la sun̄n̄a. Tirima gba zan̄n̄i tin mi seem m-paasi n̄-wulisi u veelim n̄n̄ b̄e seem, ka i mi, ni, tin yetti seem maa nȳe la yelimān̄i.

¹³ T̄. N na mari yela pam ni n̄ ya n̄-yeli n̄-ti i, amaa di zaa ȳri, n̄ bu boori n̄ s̄bi a n̄-nin̄i gban̄n̄u ni n̄-ti i na.

¹⁴⁻¹⁵ Dama m mari tama, ni, di bu ya n̄-yuui ka n̄ nin̄i kye i saani na n̄-kaai i, ka ti nini nya taaba ka ti di taaba azama. Alaaf̄e ni sufudoaa b̄e i saani. I z̄dima m pu-usiri i ni. Puusima ti z̄dima zaa yinniyinni.

GYUUDA

1 Man Gyuuda, Gyeemsi sunzo la, n sobri gbanɔu wa n-tiri ya; man nɔn nye so nɔn tumni n-tiri Yisa Kirisita Masiya hoo u daabri la. Yarima ka n sobri gbanɔu maa n-tiri ya, dama n wuri ya ti Ba Naawunni yela zugu, ka ba pun booli ya Naawunni saani na ka Yisa Kirisita mari ya sunɔa. ² Ya nin nya namboo Naawunni saani, ni alaafe ni wurilim zaa.

³ M mabiisi, n wuri ya pam ka di zugu n da yi boori la n sobri gbanɔu n-ti ya zaɔɔi n-kyanɔi man ni yan zaa nɔn la'am n-nya tiliginsim seem maa; amaa di kpa la talasi ni n danɔi n-sobi yetto'a n-susiri ya, ni, ya kpanɔi ma ya mansi n-zaɔɔi ya kpeɔɔi zaa m-moora, ni ya ti ze yedda yela maa nyaanɔa - yedda yeliseesi Naawunni nɔn daa pun zaali n-ti u niriba la. ⁴ Dama ninvugseeba pun so'ai n-kpe ya saani na, ka za'asiri Naawunni gyeeɔɔi yela. Halli ba daa pun sobi lala niriba yela, ni, ba nin kari ba sariya n-lusi ba. Ninvugbeeri wa n kur zeemni ti Dugma Naawunni piinisuma, halli nti takki Naawunni yela ka a leebi la da'ari tuma an bu doli soori; ka ba za'asiri ti Dugma Yisa Masiya yela, halli ni nɔn kaɔa nɔn su ti yela zaa gba.

⁵ M boori ni n teaai ya zaɔɔi n-kyanɔi Naawunni nɔn daa pun tum seem, halli ni yan pun wum di lahabaari gba: ni, Naawunni daa danɔi n-tiligi u niriba n-yiisi ba Igyipti tingbanɔu ni na, amaa di zaa yori, u daa naayi kye ka baseeba ban daa za'asi yedda ninbu la daa ti baasi yori. ⁶ Halli malaakadima maa gba - baseeba ban daa bu sakki, ni, ba ti kpalim ba manɔori naam fukumsi yela ni, ka daa kye ba beebu ziiya m-bakki la - ban ka Naawunni daa lo la kyorimseesi an ku toaai n-lorigi sahakam, n-kpari zibsim zii maa ni, halli n-guri sariya karibu daari maa. ⁷ Lala gba ka Sodoom dima, ni Gomora dima, ni tinseesi an daa gyiligi beni niriba m-paasi daa be ni. Ba daa tumni la zina tuma ka doli la kɔrisi yeliseesi an bu doli soori; ka lala zugu ka Naawunni daa kye ka ba nya tubdarigri saha din ka naari, bugum maa ni; halli ka ba yela ti leebi la wulisigu n-kpamsiri sokam zaa.

⁸ To, ka lala deede ka niriba wa zaasiri zaasibeeri, ka di zugu ba sa'amni la ba manɔori ningbina, ka za'asiri la fukumsi ka tuuri la gyirima daandima. ⁹ Ya bu nya, halli malaakadima zuguraana maa, Maikyeli la, daa bu tu Sintaani gba, Musa nɔn daa kpi ka ba daa mari nangbankpeemni n-ti taaba zaɔɔi n-kyanɔi u ningbinɔu yela. Ay! - u daa kur yeli u, ni, "Ti Dugma nin boosi il!" ¹⁰ Amaa niriba wa muna - ba yi bu banɔi bunseelli gbinni, kana ka ba tuura. Halli ba yi ti banɔi bunseesi, ba mari la yam hoo bunkobri nɔn mari seem m-banɔi a, ka bamsim din bu tuusi wa mun kye ka ba

basi la yori. ¹¹ Waai, waai, waai! Ba yela basi la yori! Dama ba doli la Kyeen sobeoo la. Ba mun sufu kpe Beelem yomsigu yela ni, ka ba nin nya tubdarigri hoo nɔn Beelem nɔn daa nya seem la. Halli ba za'asiri yelimanɔi soori hoo Kooro nɔn daa za'asi seem, ka ba nin nya baasiyori hoo nɔn. ¹² Ya yi ti la'amni n-diri bundirigu wurilim zugu, lala niriba kpeeri na n-sa'amni ya yela, ka vi bu kpe ba di zugu. Ba nmanni la peguriseeba ban bu guri peesi maa, amaa ba manɔori yela ka ba gɔsira; bee, sangbana an ka saa ka pesinɔu kur zeeri a ka a kyenni kpa, n-labri kpa; bee, tiseesi an bu wannu wala halli ni waligu saha nɔn paai maa zaa yori - a pun kpi napombuyi, ka ba nin foaai a m-basi. ¹³ Ba laa n-nmanni la teeku kooma; a damni la komiisi n-tumni la toom n-yiisiri la fufukka - ba vi tuma nla; bee, sanmariwuusi n nye ba, seesi an goori n-gooro, halli ka zibsim din ka naari ti deaai ba m-mara.

¹⁴ Inokyi daa nye la Adam ya'anɔa, so nɔn daa yi badi-ma ayokki Adam nyaanɔa ni na: nɔn n daa to'asi anabitiri yetto'a zaɔɔi n-kyanɔi niriba wa yela, ni, "Ya nya-ma! Naawunni kye na, nɔn ni u nyaanɔa - u toori niriba tusatusa la; ¹⁵ u kye na ni u ti kari sokam sariya. U nin darigi ba zaa tubri ba tumbeeri zugu, ni ban daa to'asi yetto'abeeri n-za'asi nɔn Naawunni maa zugu - ala'akyi dima n nye ba ka ba za'asiri Naawunni noori." ¹⁶ Niriba wa nye la yetto'adɔ'asa daandima, ba kur fabinni la yoriyori; ba doli la ba kɔribeeri soya, n-to'asiri n-nyuuri bara; ba bu tiri niriba gyirima, amaa ba ya n-yomsiri ba n-kye ka ba nini tigi ba yela.

¹⁷ Yarima muna, m mabiseeba man wuri sunɔa wa, ya teaama yetto'aseesi yan daa pun wum la, aseesi ti Dugma Yisa Kirisita tuumudima nɔn daa danɔi n-to'asi n-ti ya la. ¹⁸ Ni, ba daa yeli, "Saha nin ti kye na din nye naari saha ka ninvugseeba nin ti be ni n-ninɔi ansarisi, n-doli la ba kɔribeeri, ka za'asiri Naawunni yela." ¹⁹ Lala niriba n nye baseeba ban purigi ya ka kye ka ya wɔligi taaba. Ba doli la ba duniya wa yam yela, ka kɔnɔi Naawunni Sii maa zaa. ²⁰ Yarima muna, m mabiisi, ya kpalimma n-ze yummu ya yedda maa ni, dama di zaa nye la Naawunni dinni. Ya puusima Sii Kasi maa yiiko ni, ²¹ ka kur kpalimma Naawunni wurilim la puuni. Ya dim sugru n-guusiri ti Dugma Yisa Kirisita nambɔzoaa saha la, dama lala saha maa ka ya nin ti nya nyovuri kan ka tariga. ²² Ya zom namboo n-ti ninvugseeba ban birisira. ²³ Ninvugseeba muna - ya faama ba m-basi bugum ni na. Seeba yaasa ya zom ba namboo, amaa ka zo ba dabeem gba, halli nti kyisi ba bunyeera da'ari siisigu gba, dama ba ningbinkɔrisi yela sa'amni a ni.

²⁴⁻²⁵ Naawunni kɔkɔ n nye ti tiligra, ka ɛɛn nin toaai n-guri ya n-kye ka ya kpalim m-be kasi. U nin zaali ya u gyirima zii tooni, ka da'ari ka ni, ka kye ka ya sufu peligi zaa di zugu. Ya kye ka ɛɛn Naawunni nya gyirima ti

Dugma Yisa Kirisita Masiya maa zugu, ka nya duusigu, ni kpeerɛnɛ, ni yaa. Ka di daa danɛi m-be la lala, ka na be la lala zuna, ka di nin kpalim m-be lala saha din ka naari. *Ammi.*

KASIGRI

1 Gban̄ṅu wa lahabaari wulisiri la Naawunni ṅṅn daa kye ka Yisa Kirisita Masiya ti kasigi n-wulisi n-ti u nyaandɔliba la. Di nye la lahabaari zan̄ṅi n-kyan̄ṅi duniya yeliseesi an ya n-nin̄ṅi pampan̄ṅi zan̄ṅi n-kyenna. Yela wa zugu ka Masiya maa daa tum u malaakasɔ man Gyɔni saani, man ṅṅn nye u daabri maa. ² Dizugu man Gyɔni nini ṅṅn daa nya yeliseesi maa zaa m-be gban̄ṅu wa puuni. A zaa nye la Naawunni yelimaṅni yela ka Yisa Masiya daa kasigi a n-dooli paalu ni. ³ Dizugu zugsun̄ṅu pam be nira zaa ṅṅn karim gban̄ṅu wa n-ti u taaba. Ninvugseeba ban nin wum gban̄ṅu wa yeligu ka sakki n-ti ka yela gba mari zugsun̄ṅu pam. Dama saha bu ya yuui ka gban̄ṅu wa puuni yela wa zaa nin yi paalu ka niriba nini nya.

⁴ Pampan̄ṅi man Gyɔni m puusiri yaseeba ban dɔli Yisa ka la'amni taaba gyeen̄ṅu ziisi ayɔkɔi seesi an be Eseea tingban̄ṅu ni la. Yetto'a wa ka n ya n-yeli ya: Naawunni daa be ni, ka na be ni, halli u nin be ni sahakam: u nin zo ya zaa namboo ka ti ya sufudoaa, yaseeba ban dɔli Yisa. Ka u siya buyɔkɔi be u naam zizii tooni maa, ka ṅṅn gba nin nin̄ṅi lala n-ti ya. ⁵ Yisa Kirisita n daa tuui n-neaai kum ni, ka nye yedda daana ni sheharaditta maa; ṅṅn gba nin zo ya namboo ka ti ya sufudoaa. Dama ṅṅna n nye duniya zaa nadima Naaba. ṅṅn Yisa wuri ti pam, ka lala zugu ka u daa kpi n-yiisi ti ti tumbeeri taalli ni. ⁶ Ka u laa n-kye ka ti leebi nabiisi ka gyeemni u Ba Naawunni hoo gyeen̄ṅu toondaandima. Gyirima ni yiiko pam be ṅṅn Yisa Kirisita Masiya saani, halli saha din ka tariga! *Ammi.*

⁷ Ya gɔsima n-nya!

U be sangbana ni n-kyenni na;

Di saha ya zaa nini nin nya u -

Halli ninvugseeba ban daa kusi u maa gba:

Dizugu ninsaala bura zaa niriba

Nin kum ka fabli u zugu.

Lala n nye di. *Ammi.*

⁸ Ti Dugma Naawunni yeliya: "Mani n nye piiligu, ka n mun nye naari. Mani n nye so ṅṅn na be ni, ka daa pun be ni, halli n nin ti kye na: Naawunni ṅṅn Gaari Zaa."

⁹ To: mani n nye ya mabii Gyɔni n-sɔbri wa; ka man ni yarima zaa la'amni n-diri wahala ni sugru, Yisa yuuri zugu, ni ti Dugma Naawunni naam la zugu. To, ka n daa be la Patimɔsi tingban̄ṅu ni, tingbanseaa kan be teeku kooma sunsukkuni. N daa be beni Naawunni yeligu zugu, man daa moonni u yela n-wulisiri niriba maa zugu. ¹⁰ Di daari maa daa nye la ti Dugma dabsiri maa, Alahari; ka n Dugma Sii maa daa paali ma ni, halli ka n ti wum kukɔri n nyaan̄ṅa, ka ka kumni pampam hoo kika ṅṅn kumni seem. ¹¹ Ni, "Sɔbma i nini ṅṅn nya

bunseesi ka i tuba gba wum yetto'aseesi maa zaa. Sɔbma a n-tɔlim n-ti Yisa niriba maa seeba ban la'amni taaba n-gyeemni Naawunni gyeen̄ṅu ziisi ayɔkɔi, tinsi ayɔkɔi puuni: ka lala tinsi yuya ṅṅna#: - Efesusi, Simeena, Peegamɔn, Tayatayira, Saadisi, Filadelifiya ni Leoodisiya."

¹² Di saha maa n daa gyeaai, ni n ti nya ninvugso ṅṅn to'asiri maa; ka daa nya ka salima buna ayɔkɔi n zeya, ka firiladima to'm n-to'm a zugu. ¹³ Ka n daa nya firiladima maa sunsukkuni, ka so n daa zeya n-ṅmanni hoo ninsaala, ka ye zalabia ka u selooriga nye salima bunnii. ¹⁴ U zugu ni u zo'bri daa peligi la hoo gumni, bee, hoo la'apeeliga, ka u nini nya'asiri ni hoo bugunsaala. ¹⁵ U nɔba nya'ari hoo wuntan̄ṅa, ka u kukɔri daa ṅmanni la hoo kɔkɔbra pam damni. ¹⁶ Di saha maa u daa gyi la san̄mariwuusi ayɔkɔi u nudirigu ni, ka takoobi dittigu yiiri u noori ni na. Ka u nindaa mun kur nya'ari hoo wuntan̄ṅa ṅṅn yi bii n-nya'ari seem la.

¹⁷ Man daa nya u sahanseaa la, n daa lu la tin̄ṅa m-kɔbri u toonni hoo man kpi ni la; ka u zan̄ṅi u nudirigu m-pa n zugu ka yeli ma, ni, "Di kye ka dabeem mari i, dama mani n nye ṅṅn nye piiligu ni naari!" ¹⁸ Di saha ka u laa n-yeli, "Mani n nye ṅṅn ne maa! N daa kpi ni, ka neaai nti kpalim saha din ka tariga; di zugu kum ni kpiimma tin̄ṅa fukumsi zaa be la n saani. ¹⁹ Dinzugu sɔbma yeliseesi i nini ṅṅn nyari wa zaasa, dama a nye la yeliseesi an nin̄ṅi pampan̄ṅi ni yeliseesi an nin kye na di nyaan̄ṅa. ²⁰ Nyin ṅṅn nyari san̄mariwuusi ayɔkɔi ni firila tompu ziisi wa - to, a zaa nye la yeliso'ara ka laa m-mari a gbinni, a gbinni: san̄mariwuusi ayɔkɔi maa nye la malaakaseeba ban guri Naawunni niriba ban la'amni n-gyeemni u, tinsi ayɔkɔi maa puuni la. Ka firiladima ayɔkɔi la gba nye la lala Naawunni niriba maa."

2 Ni, "Sɔbma din̄ṅi n-ti malaaka so ṅṅn su fukumsi zan̄ṅi n-kyan̄ṅi ban be Efesusi tin̄ṅa n-la'amni n-gyeemni ma#:-

'ṅṅn gyi la san̄mariwuusi ayɔkɔi u nudirigu ni la yeligu ṅṅna; ṅṅn kyenni salima firilatɔmna sunsukkuni maa. ṅṅna n yetti ya, ni#:-

² "M mi ya tuma ṅṅn be seem, ni, ya tumni tunkara ka diri sugru; ka ya bu boori tumbeeri tumniba, halli ninvugseeba ban ma'ari ziri n-yetti, ni, ba nye la Yisa tumudima: ban ka ya viisiri sun̄ṅa m-ban̄ṅi, ni, ba pa la lala. ³ Ka ya diri sugru, ka zan̄ṅi sufukpeemni n-tumni n-tiri ma, ka bu gyeera. ⁴ Amaa m mari yetto'aseaa n nin yeli n-galim ya, ni, ya daa dan̄ṅi n-wuri ma sun̄ṅa, amaa ya bu laa n-wuri ma lala. ⁵ Dizugu ya teaama yan daa du saazugu seem ka ban̄ṅi yan lu n-sigi seem; ka takki ya teesa ni ya beesigu, ka laa m-maali n-tumni

hoo yan daa danji n-tumni seem maa. Ya yi bu niŋi lala, n nin kye na n-yiisi ya firilatɔmnigu la ka zaazii maa ni m-basi. ⁶ Halli bunsurŋu na kpalim m-be ya saani. Dama ya ku sakki Nikɔlaati dima yela, hoo man gba ŋon ku sakki ba yela seem.” ⁷ Ŋon mari tuba n-wumna, kye ka u wum Sii Kasi maa ŋon yetti seela n-tiri ban la'amni tinsi tinsi puuni n-gyeemni Naawunni la:

“Sɔkam ŋon nyanŋi, n nin kye ka u di nyɔvuri tii maa wala, tiseaa kan ze Naawunni zisurŋu la puuni maa.” ’

⁸ Ni, “Sɔbma dinŋo n-ti malaaka sɔ ŋon su fukumsi zanŋi n-kyanŋi ban be Simeena tinŋa n-la'amni n-gyeemni ma#:-

‘Ŋon n nye piiligu ka laa n-nye naari yeligu nŋa: u daa kpiya, ka laa n-yisigi n-nea. Ŋona n yetti ya, ni#:-

⁹ “M mi ya wahala ni ya fara beesigu ŋon be seem: amaa - ya bu nya? - ya nye la bundaandima. M mi niri-ba wa ŋon tuuri ya seem maa - ninvugseeba ban yetti, ni, Izraeli dima n nye ba, halli ni ba pa la lala, amaa Sintaani la'anŋu duu niriba n nye ba. ¹⁰ Yan di zo dabeem yan ye n-nya namsigu seem zugu. Ya bu nya? - Sintaani nin kye ka ba gbaasi yaseeba n-kpari sarika duu ni n-namsi ya, ka ya nin nya wahala dabsipiiya. Ya kur ze yummu m-mari ya yedda niŋbu kirikiri, halli nti paai kum, ka mani nin zanŋi piinisuma n-ti ya - di nye la nyɔvuri.”

¹¹ Ŋon mari tuba n-wumna, kye ka u wum Sii Kasi maa ŋon yetti seela n-tiri ban la'amni tinsi tinsi puuni n-gyeemni Naawunni la:

“Sɔkam ŋon nyanŋi, kum din paasiri buyi maa ku tooai n-niŋi u seelli.” ’

¹² Ni, “Sɔbma dinŋo n-ti malaaka sɔ ŋon su fukumsi zanŋi n-kyanŋi ban be Peegamɔn tinŋa n-la'amni n-gyeemni ma#:-

‘Ŋon mari takoobi maa yeligu nŋa. Ŋona n-yetti ya, ni#:-

¹³ “M mi yan be seela maa, ni, Sintaani naam zizii be la beni. Ya bu nya? - ka halli ni dinŋo zaa, ya na mari n yuuri yela surŋa, ka bu za'asi yan niŋi ma yedda seem, halli Antipasi saha gba - Antipasi sɔ ŋon daa mooli n yela ka ba daa ku u ya tinŋa maa puuni, kan nye Sintaani ŋon be seela. ¹⁴ Amaa m mari yetto'aseesi ni n nin yeli n-galim ya, ni, ninvugseeba be ya saani ban doli la Beelem wulisigu yela. Dama ŋon Beelem daa nye dɔsɔ ŋon daa wulisi NaaBalakku ŋon nin niŋi seem n-kye ka Izraeli dima tum tumbeeri. Ka lala daa kye ka ba daa burigi soori, n-tɔtti maaligu numni n-dira, ka a daa yi la ziri wuna la sara ni na; ka u daa laa n-kye ka ba tumni zina m-paasi. ¹⁵ M-paasi yaasa, ya mari ninvugseeba ban doli Nikɔlaati dima wulisigu la. ¹⁶ Dizugu ya takkma ya teesa ni ya beesigu la! Di yi pa lala, n nin kye ya saani yooma na, n-zanŋi n noori ni takoobi maa n-tu-usi ya tɔppu.”

¹⁷ Ŋon mari tuba n-wumna, kye ka u wum Sii Kasi maa ŋon yetti seela n-tiri ban la'amni tinsi tinsi puuni n-gyeemni Naawunni la:

“Sɔkam ŋon nyanŋi, n nin zanŋi ‘manna’ disɔ'ara n-ti u, ka laa n-ti u kugpeelli, ka ba sɔbi yupaalli n-niŋi ka, ka sɔ ku mi lala yuuri maa na'ala ŋon deaai kugri maa.” ’

¹⁸ Ni, “Ka dinŋo ka i sɔbi n-ti malaaka sɔ ŋon su fukumsi zanŋi n-kyanŋi ban be Tayatayira tinŋa n-la'amni n-gyeemni ma#:-

‘Naawunni Bii yeligu nŋa; sɔ ŋon mari u nini hoo bungsala maa, ka u nɔba nya'ari hoo wuntanŋa. Ŋona n-yetti ya, ni#:-

¹⁹ “M mi ya tuma ŋon be seem, ni ya wurilim, ni ya yedda maa; m mi yan tumni n-sunŋi niriba seem, ka ya sufu ŋon laa n-kpeem seem maa. Halli ya naayi tumni tunkara ka a gaari yan daa danŋi n-tum seesi la.

²⁰ Amaa m mari yetto'aseaa n nin yeli n-galim ya, ni, ya kye ka pɔ'a wa, Gyezibela, wulisiri n-yɔmsiri n niriba la. U ma'ai la ziri n-yetti, ni, pɔ'a-anabi n nye u, ka yɔmsiri ba ni ba ti tumni zina, ka diri ziri wuna sara. ²¹ N pun ti u saha ni u takki u teesibeeri ni u beesigu la, amaa u bu sakki, ni, u kye u zina tuma la. ²² Dizugu n nin zanŋi u m-basi namsigu gadu zugu, ŋon ni ban tumni zina u saani la m-paasi, ka ba yi bu takki ba teesibeeri ni tumbeesi pɔ'a wa ŋon wulisi ba la zaa, ba nin di wahala pam. ²³ N nin kye ka u biisi maa ti kpi zaa. Lala saha maa ka ninvugseeba ban la'amni n-gyeemni ma tinsi tinsi puuni maa nin ti banŋi, ni, man nye la sɔ ŋon visiri niriba sufu ni teesa, ka nin ti tisi ya sɔkam hoo u manoori tuma ŋon sumsi ni u deaai seem maa.

²⁴ Amaa kye ka n tɔ'asi n-ti ya Tayatayira dimseeba ban kpalim la, yan bu deaai wulisigu wa zaa. Ya bu bamsi ban boonni ‘yelisɔ'ara, bunzulima’ la - Sintaani yelisɔ'ara n kur nye a! Tɔ, yarima muna - n ku ziili ya ziseaa m-paasi, ²⁵ di yi pa la ya kpalim n-gyi yan na mari bunseesi maa, halli ka n ti ya kye ya saani na.

²⁶ Sɔkam ŋon nyanŋi, sɔkam ŋon mari n tuma tumpu surŋa halli nti paai yela zaa naari maa#:-

‘N nin zanŋi fukumsi n-ti u

Ka u nin ti su niriba kam zaa.

²⁷ U nin guri ba hoo bunkɔbgura,

U nin zanŋi kutti damni n-guri ba.

U yi ti zanŋi ka n-nmeera,

Ba nin nŋa hoo dukku ŋon nŋaari seem la.’

²⁸ Tɔ: lala fukumsi ka m Ba pun zanŋi n-ti ma. Ka n nin zanŋi beŋmariga n-ti di daama.”

²⁹ Ŋon mari tuba n-wumna, kye ka u wum Sii Kasi maa ŋon yetti seela n-tiri ban la'amni tinsi tinsi puuni n-gyeemni Naawunni la.’ ”

3 Ni, “Sɔbma dinŋo n-ti malaaka sɔ ŋon su fukumsi zanŋi n-kyanŋi ban be Saadisi tinŋa n-la'amni n-gyeemni ma#:-

‘Ŋon su Naawunni siiya buyi yetto'a, ka u su la sanmariwuusi ayɔkɔ gba. Ŋona n yetti ya, ni#:-

“M mi ya tuma an be seem, ni, ba yetti ya yela, ni, ya neaai ni maa, amaa ya kpi ni. ² Ya neaama! ka kpamsi din kpalim ya saani, halli an ya n-kpi gba, dama m bu nya ya tuma maa ka a nya tummuna Naawunni saani.

³ Di zugu ya teaama yan daa deaai seelli, ni yan daa wum seelli maa; ya wumsima anŋo zaa ka kye ka ya su-

fu sa'am ya tumbeeri taalli zugu, ka takki ya beebu di zugu. Dama ya yi ku neaai, n nin kye na hoo na'ayiga n n kye na seem, ka ya ku banji sahaseaa man nin kye ya saani na. ⁴ Amaa ya Saadisi dima maa seeba bu sa'am ya situra ni da'ari tuma. Ban nin ti ye situripeela ka man ni ban nin la'am n-kyenna, dama ba sum la lala. ⁵ Sokam n n nyanji, n n gba nin ti ye situripeela ka man ku kye ka ba nyeesi u yuuri n-yiisi nyovuri bukku maa ni m-basi. N nin di u sehara n-ze u nyaanjam Ba Naawunni saani ni u malaakadima saani."

⁶ N n mari tuba n-wumna, kye ka u wum Sii Kasi maa n n yetti seela n-tiri ban la'amni tinsi tinsi puuni n-gyeemni Naawunni la.' "

⁷ Ni, "Sobma din n-ti malaaka s n n su fukumsi za n n n-kyanji ban be Filadelfiya tin n-la'amni n-gyeemni ma#:-

'N n n nye Naawunni dinni, yelimanji daana maa yetto'a n n n. N n n m mari la NaaDauda saafibii maa: ka u yi ti yoai seelli, s n n ku toai n-ya; ka u mun yi ti y seelli, s n n ku toai n-yoai. N n n n yetti ya, ni#:-

⁸ "M mi ya tuma n n n be seem: ya bu nya? - za'anri ka n yoai m-basi ya la, ka s n n ku toai n-yo ka. Dama m ni halli, ni, ya yaa bu zoai, amaa ya deaari n noori maa ka bu yi n nyaanjam. ⁹ Sintaani la'anjam duu dima maa muna - baseeba ban yetti, ni, ba nye la Izraeli dima maa, amaa ba ma'ari ni, ba pa lala - n nin kye ka ban nin kye ya saani na n-gbaani ya tooni ka banji, ni, n wuri ya. ¹⁰ Ya daa deai n noori ka di sugru n-dla, di zugu n nin deai ya n-guri ya sunjam, ka wahalasea kan ti ya kye na la ku ni n n ya seela - ka nin ti kye na sahasea n-zamsi duniya wa ni niriba zaa. ¹¹ Pampanjam ka n kyenni na. Ya gbaama yan mari seelli la kpeenjam, ka di kye ka s n n fa ya naam zupiliga ya saani. ¹² Sokam n n nyanji, n nin zanji u n-kye ka u leebi hoo zaantli-ga ka ba sa m Ba Naawunni Gyeenjam Yiri maa puuni, ka u ku laa n-yi beni na yaasa. N nin sobi m Ba Naawunni yuuri m-pa n-ni n u, ni n n Naawunni timpaalli la yuuri, di nye la Gyusalem bumpaalli la. Tinjam wa ya n-yi saazugu, m Ba saani, n-sigi na. Ka n nin sobi m mammantoori yupaalli m-pa di daama ni m-paasi."

¹³ N n mari tuba n-wumna, kye ka u wum Sii Kasi maa n n yetti seela n-tiri ban la'amni tinsi tinsi puuni n-gyeemni Naawunni la.' "

¹⁴ Ni, "Sobma din n-ti malaaka s n n su fukumsi zanji n-kyanji ban be Leodisiya tin n-la'amni n-gyeemni ma#:-

'N n yuuri booni, ni, 'Amm' yetto'a n n n: n n n n nye yedda ni yelimanji daana, s n n n diri sehara sunjam. N n n n daa piili Naawunni n n n daa naam bunseelli kam, ka su di zaa fukumsi. N n n n-yetti ya, ni#:-

¹⁵ "M mi ya tuma n n n be seem: ni, ya bu maasa, ya mun bu tuula - man da boori ka ya nye la a yinni.

¹⁶ Dinjam yan bu maasa ka mun bu tuula zugu, ka kur kpalim n-nye bunjam, n ya n-ti ya ni n-yiisi n noori ni m-basi. ¹⁷ Halli ya yetti, ni, 'Bundaandima n nye ti - ti mari la marigu pam ka bu k n n seelli!' - amaa ya bu banji, ni, ya siri nye la faradima, ka wahala mari ya, ka ya k n n bunseelli kam; ya laa n-zoom zaa ka kyenni

beelli, situra ka ni. ¹⁸ Mani n kpaamni ya, ni, ya kyem n saani na n-da salima - ban zanji bugum n-kuri seesi ka a ti leebi kasikasi maa - ka ya siri nin leebi bundaandi-ma: ya daama situripeela n-yea, ka lala nin ligi ya beelli kyenni vi maa: halli ka da nini mirigri gba, ka di nin kye ka ya nini neaara. ¹⁹ Ya bu nya? - Man n n wuri seeba zaa, ban ka n sa'asiri ka kpamsiri, ni ba ti bamsi yam. Dinjam ya kye ka ya nini moai ka takki ya teesibeeri ni ya tumbeeri soori. ²⁰ N nya ma! N ze la za'anri maa ni n-kpaasiri m-boonna; ka n n kam yi wum n kukri maa ka yoai n-ti ma, n nin kpe na n-di diibu u saani, halli man ni n n n nin ti la'am n-di. ²¹ Sokam n n nyanji, n nin ti u soori ni u zinni man saani n naam gbana zugu, hoo man gba daa pun nyanji ka zinni m Ba naam gbana zugu seem la."

²² N n mari tuba n-wumna, kye ka u wum Sii Kasi maa n n yetti seela n-tiri ban la'amni tinsi tinsi puuni n-gyeemni Naawunni la.' "

⁴ T: anjam nyaanjam ka n daa nya, ka arizana ziiya ka ba yoai hoo kyeburu: ka n daa wum man n n daa pun wum kukosea la, ka ka be hoo kika kunkuma maa. Kukri maa yetti n n n:- "Duuma kpa na, ka n nin wulisi i din ti ya ni n n n nyaanjam." ² Ka Naawunni Sii Kasi daa paali ma, ka n nya naam ziiya arizana puuni ka s n n ziya. ³ N n daa ziya maa g sibu daa veela hoo mans'asi kugveela ban booni 'gyasipa' ni 'Sadiisi kugri' la n n veela seem. Ka sasuu veelim daa gyligi naam zii maa hoo mans'asi veelim n n n be seem. ⁴ Ka zii pisi ni anaasi gba daa be ni n-gyligi naam zii maa, ka kpambaya pisi ni anaasi zi a ni: ba daa ye bunyeeripeela n-ziya, ka pili salima naam zupilisi ba zugri ni. ⁵ Ka saa daa nya'asiri ka tasiri m-mari vuuri pam naam zii maa ni na, ka bugum m kpalala ayokoi neari zii maa tooni - Naawunni siiya buyokoi n kur nye ana. ⁶ Ka bunseelli daa dooni naam zii maa tooni hoo m'ari, ka ka g sibu n n n la hoo mans'asi.

Ka bunvuya anaasi n daa ze n-gyligi naam zii maa sunsukkuni, ka ba lugri kam mari la nini n-g sira. ⁷ Ka bunvus n n n danji tooni maa daa n n n la gbigimni, ka n n n pa nyaanjam n n n la na'araa, ka n n n paasi bu-ta mari nindaa hoo ninsaala dinni, ka n n n paasi bunaasi mun n n n la wubga n-yikkra. ⁸ Ka babanaasi maa zaa daa mari kpunkpama ayoooyobu, ka ba lugri kam mari la nini n-g sira. Ba daa kur yuumni yuuma sahakam, wuntanjam ni yunjam, ni#:-

"Kasi! kasi! kasi!

Ti Dugma Naawunni N n n Ka Kpeaa

Nye la n n n be kasi maa!

N n n n nye n n n daa pun be ni,

Ka u kpalim m-be ni pampanjam,

Halli n n n ya kye na."

⁹ Ka bunvuya maa daa yi yuumni lala, n-tibgri N n n ni naam zii maa ni, ka tiri u gyirima, ni, u nin be saha din ka naari. Ka lala saha maa ¹⁰ ka kpambaya pisi ni anaasi maa gbaantiri la tinjam n-tiri N n n ni naam zii maa, ka be ni saha din ka naari; ka ba zanji ba naam zupilisi m-piligri m-basiri tinjam, naam zii maa tooni. Ka ba yetti, ni#:-

¹¹ "Nyini n nye ti Dugma,
Nyini n nye Naawunni,
I sumni tibgri ni gyirima,
I sumni yiiko marigu!
Dama nyini n daa naam bunseelli kam,
I yuubu zugu ka a zaa daa naam,
I yuubu zugu ka a zaa daa ti be ni."

⁵ Ka n daa gɔsi nti nya bukkubila, ka So ŋɔn daa zi naam zizii maa ni la daa mari ka u nudirigu ni. Ka sɔppu daa be ka puuni, ni ka nyaanŋa m-paasi; ka ba zaŋŋi ka n-kpabi, ka tabli buntabinna ayɔɔɔ. ² Ka n daa nya malaaka kpeenŋu daansa, ka u tasiri m-boonni pampam, ni, "Ŋɔni n sum ni u ti lakki buntabinna maa n-yoaaɪ bukku wa?" ³ Amaa sɔsɔ daa ka ni n-nin nyanŋi n-yoaaɪ bukku maa, halli n-gɔsi ka gba; saazugu sɔ ka ni, tingbanŋu gba sɔ ka ni, halli tingbanlɔŋu ni gba sɔ ka ni. ⁴ Man mun daa kum pam, dama sɔ daa ka ni n-sumsi ni u yoaaɪ bukku maa, halli n-gɔsi ka gba. ⁵ Amaa kpambaya pisi ni anaasi sɔ daa yeli ma, ni, "Di kumna! Dama Gbigimni maa nyanŋiya, Gyuuda za'anɔri Gbigimni la; NaaDauda dɔ'am tunŋu maa Nya'ari gba n nye u. Ŋɔna n nin toaaɪ n-lakki buntabinnayɔɔɔ n-yoaaɪ bukkubila maa."

⁶ Di saha ka n daa nya pɛbilisɔa. U daa zeya naam zizii la puuni, ka bunvuya anaasi ni kpambaya maa daa gyiligi u, ka di daa be la hoo ban pun kɔrigi u seem la. U daa mari yiila ayɔɔɔ ni nini ayɔɔɔ, an wulisi Naawunni siiya buyɔɔɔ la, ka u mari a n-tumni ni a kyanŋi duniya wa zaa puuni la. ⁷ Ka Pɛbila wa daa kye na n-deaai bukku maa, Ŋɔn daa zi naam zizii maa ni saani. ⁸ Ka ŋɔn daa deaai bukku la sahanseaa maa, bunvuya anaasi la daa gbaani tinŋa u tooni; ka kpambaya pisi ni anaasi gba daa ninji lala, ka daa mari sɔkam zaa yinniyinni u goongyi, ni u salima laa - laasi mun paali ni turaali, di nye la Naawunni niriba wunsusigu. ⁹ Ka ba daa yuumni n-yetti, ni#:-

"Nyin n sumsi ni i deaai bukku maa,
I mun sumsi ni i lakki ka buntabinna!
Dama nyini ka ba daa pun kɔrigi,
Ka i lala kum zugu daa yɔ sɔkam samni
N-da ba n-ti Naawunni na:

Zuliya pam, ni yetto'azuna pam dima,
Ni tinsi pam niriba, ni bura pam.

¹⁰ I daa kye ka ba di naam Naawunni saani,
Ka diisi ba Gyeenŋu Toondaandima n-ti u -
Ban mun nin ti di duniya wa ni naam."

¹¹ Di saha ka n daa nya, ka daa wum malaakadima pam damni - malaaka tusatusa, bee miiliyɔnmiiliyɔn. Ba daa ze n-gyiligi naam zizii maa, ni bunvuya ni kpambaya maa ziiya. ¹² M-boonni pampam n-yetta#:-
"Pɛbila maa sumni seelikam deaari!

Ba daa kɔrigi u, ka u sumni anŋɔ zaa#:
U sum ni u deaai kpeenŋu ni arizikki,
U sum ni u deaai yam ni yaa,
U sum ni u deaai pɛ'abu, ni gyirima, ni yelisuma!"

¹³ Di saha ka n daa wum, ka ban daa naam bunseelli kam zaa gba daa tɔ'asira - an be saazugu, ni an be

tingbanŋu ni, ni an be tingbanlɔŋu ni, halli an be teeku ni zaa - n-yetti, ni#:-

"Pɛ'abu ka ba zaŋŋi n-ti u:

Ba tisi Ŋɔn zi naam zizii maa ni,
Pɛbila maa gba ka ba tisira -
Pɛ'abu, ni gyirima, ni fukumsi
Halli ni saha din ka naari."

¹⁴ Ka bunvuya anaasi maa daa sakki, ni, "Ammi!"; ka kpambaya maa daa gbaani tinŋa n-gyeemna.

⁶ N daa nya, ka Pɛbila maa daa lakki buntabinna ayɔɔɔ la yinni; ka n daa ti wum bunvuya anaasi maa yinni ŋɔn tasiri kaman satasiŋa n-yetti, "Kyem na!" ² Ka n daa gɔsi n-nya wuripeelli, ka ŋɔn daa ba u maa mari taroo, ka ba zaŋŋi naam zupiliga n-ti u, ka u daa yi na ni u ti tuusi tɔppu n-nyanŋi.

³ N daa laa n-nya, ka Pɛbila maa daa lakki buntabinni kan paasiri buyi la; ka n daa wum bunvusɔ ŋɔn paasi buyi daana la ŋɔn gba n yetti, "Kyem na!" ⁴ Ka wurizeaa daa yi na, ka sɔ ŋɔn daa ba u maa, ka ba zaŋŋi yiiko n-ti u ni u ti fa duniya zaa sugru ni nangbanyinni ba saani, din nin kye ka daadam kuuri taaba. Ka ba zaŋŋi takoobi titaari n-ninji u nuu ni.

⁵ N daa laa n-nya, ka Pɛbila maa daa lakki buntabinni kan paasiri buta la; ka n daa wum bunvusɔ ŋɔn paasi buta la ŋɔn gba n yetti, "Kyem na!" Ka n daa gɔsi n-nya wurisabili, ka ŋɔn daa ba u maa daa mari gbarigbinni kan ma'asiri kyi u nuu ni. ⁶ Ka n daa wum hoo kukɔri n-tasiri pampam bunvuya anaasi la sunsukkuni, ni, "Kye ka ba tumni dabsimunni n-kur nyari kasuma gbarigbinni yinni, bee, kabeeri gbarigbina ata - a ligri nla! - amaa di sa'am kpaam maa, bee, daam maa!"

⁷ N daa laa n-nya, ka Pɛbila maa daa lakki buntabinni kan paasiri bunaasi la; ka n daa wum bunvusɔ ŋɔn paasi bunaasi la ŋɔn gba n yetti, "Kyem na!" ⁸ Ka n daa gɔsi n-nya wuripirisiri, ka ŋɔn daa ba u maa yuuri boonni la 'Kum', ka u taraana 'Kpiimma Tinŋa' daa dɔla. Ka ba daa zaŋŋi yiiko n-ti ba zaŋŋi n-kyanŋi duniya purigri bunaasi zugu yinni niriba, ni ba zaŋŋi takoobi fukumsi n-kuuri ba, ni kɔm fukumsi, ni dooru ni mooni bungbaara dinni m-paasi.

⁹ N daa laa n-nya, ka Pɛbila maa daa lakki buntabinni kan paasiri bunu la; ka n daa gɔsi nti nya ninvugseeba ka ba daa pun ku ba, ban daa mooli Naawunni yeligu la zugu, ni ban daa wulisi yeliseesi ban daa nya ka wum Naawunni saani la zugu; banŋɔ zaa siisi daa be la wungyeenŋu teebuli maa lɔŋni. ¹⁰ Ka ban zaa n daa tasiri kpeenŋakpeenŋa n-yetti, ni "Ti Dugma, nyin kur nye la Yelimaŋni Daana kasikasi! - ka bɔ saha ka i nin ti kari ti sariya n-ti ti, ka zaali duniya dima samni, ti kum zugu?" ¹¹ Di saha ka ba daa zaŋŋi bunyeeripeela n-ti ba zaa, ka daa yeli ba, ni, ba vuusima beela, halli ka ba taaba zaa saha gba ti paai, ba mabiseeba ban gba nye Naawunni daaba maa - seeba duniya niriba ya n-ku m-paasi ba zugu la.

¹² N daa laa n-nya, ka Pɛbila maa daa lakki buntabinni kan paasiri buyoobu la; ka n daa gɔsi nti nya ka tingbanŋu daa dam pampam. Ka wuntaŋa maa daa sɔbgi libilibi, ka namboaa daa moaai zimizimi zaa,

¹³ halli sanjariwuusi gba daa luri tingbanjju ni na, hoo sahanseaa sunzɔpiliŋŋa ŋɔn zeeri n-zɛ'asiri kinkanjja ka ka wala luri tinjja ni seem maa. ¹⁴ Ka sangbanjju maa daa kpabi hoo sɔŋŋu m-bakki, ka tingbanjju ni zɔya la daa yigsi a beesigu ziiya, ni tingbanseesi an bɛ teeku ni la gba. ¹⁵ Di saha ka n daa nya duniya nadima ni ninvugkara ni kpambaya, m-paasi bundaandima ni ban mari kpeenjju la, ni sɔkam zaa, daaba ni sumanjdima zaa: ka ba zaa daa zanŋi ba mansi n-sɔ'ari la zɔya ni feeri ni tampiisi lɔŋni. ¹⁶ Ka ba daa boonna n-yetti zɔya ni tampiisi maa, ni, "Ya luma ti zugri na n-sɔ'ai ti, ka Sɔ ŋɔn zi naam zizii la di nya ti, halli Pɛbila wa suuri di paai ti na! ¹⁷ Dama ba suuri yisigri dabsiri maa paai ti na, ka sɔsɔ ku toaai n-kpalim n-zɛ ba tooni."

7 Tɔ: dinŋɔ nyaanŋa ka n daa maali n-nya, ka malaakadima anaasi daa zɛya: duniya luga anaasi ka ba daa bɛ ni nti gyi pɛsigu zii bunaasi zaa n-ta'ari ni, ni pɛsigu zaa di zeeri tingbanjju maa ni, bee teeku ni; halli ni a di zeeri n-ninŋi tiisi gba. ² Di saha ka n daa nya, ka malaakasɔ daa doai wuntampusiri zii ni na, ka u daa mari bunseelli kan nyɛ Naawunni Nyɔvuri Daana dinni, ka ka daalimni ŋɔn Naawunni manjtoori buna. Malaaka wa daa tasi pampam n-tiri u taaba babanaasi seeba ban daa mari yiiko ni ba sa'amni tingbanjju ni teeku maa, ³ n-yetti ba, ni, "Ya di sa'am tingbanjju maa, bee teeku, bee tiisi la, see ka man daalim Naawunni niriba n-ninŋi ba gbeeri maa n-naai, ni, Naawunni n su ba." ⁴ Di saha ka n daa wum niriba maa kaaligu ŋɔn daa nyɛ seem: ni, ban daa daalim ninvugseeba zaa maa daa nyɛ niriba tusa kɔbga ni tusa pisinaasi ni tusa anaasi. Ba daa yi Izraeli za'anɔya zaa ni na#: ⁵ za'anɔri kam zaa niriba tusa pii-ni-ayiyi. Di nyɛ la#:-

Gyuuda za'anɔri niriba tusa pii-ni-ayiyi,
ni Ruuben za'anɔri lala,
ni Gaddi za'anɔri;

⁶ Aseeri za'anɔri tusa pii-ni-ayiyi,
ni Naftaali za'anɔri lala,
ni Manaasi gba;

⁷ Simiyɔn za'anɔri tusa pii-ni-ayiyi,
ni Liivai za'anɔri lala,
ni Isakaari gba;

⁸ Zebulun za'anɔri tusa pii-ni-ayiyi,
ni Yisifu za'anɔri lala,
ni Bengyamin gba.

Banŋɔ zaa ka ba daa daalim.

⁹ Anŋɔ nyaanŋa ka n daa gɔsi n-nya, ka ninvugbɔbɔgu daa bɛ naam zizii maa tooni n-zɛya, ni Pɛbila maa tooni. Niriba wa daa nyɛ la bura pam niriba, ni zuliya pam, ni tinsi pam niriba, ni yetts'azuna pam dima, ka ba daa yɛ situripeela n-zɛya, ka daa mari abe tiisi wula ba nuusi ni. ¹⁰ Ka ba daa kaasiri pampam n-yetti, ni#:-
"Naawunni ti Dugma kpalim n-ziya,
ka ŋɔn ni Pɛbila maa n su tiliginsim yela zaa."

¹¹ Di saha ka malaakadima zaa ban daa zɛ n-gyiligi naam zizii maa daa gbaani tinjja, ban ni kpambaya maa ni bunvuya anaasi la m-paasi, ka ba zaa daa gyeemni Naawunni ¹² n-yetta#:-

"Naawunni ti Dugma su la yelisuma,

ni gyirima, ni yam, ni puusigu,
ni gyeenjju, ni yiiko, ni yaa;
Ka di bɛ la lala halli ni saha din ka tariga.

- Ammi, ammi!"

¹³ Ka kpamma maa ninvugɔ daa boosi ma n-yeli, ni, "Ninvugseeba ban yeeri situripeela wa - bandima n nyɛ ba? Ni, yani ka ba yi na?" ¹⁴ Ka n daa labsi n-yeli u, ni, "M Ba, nyini m mi di." Ka u daa yeli ma, ni, "Tɔ; ba nyɛ la ninvugseeba ban yi wahala diibu toom ni na; Pɛ-bila maa ziim ka ba daa zanŋi m-peaai ba situra, ni a ti peligi nyain lala.

¹⁵ Lala zugu kye ka ba bɛ la Naawunni naam zizii maa tooni,

ka ba gyeemni u wuntanŋa ni yunŋu zaa,
Naawunni Gyeenjju Yiri puuni:

Ka Naawunni kpalim m-bɛ ba saani n-ziya;
U zi la naam zizii maa ni saha kam.

¹⁶ Kɔm ku laa m-mari ba,
kɔnyuuri mun ku laa m-mari ba gba:
Halli wuntanŋa ku laa m-bii n-ninŋi ba,
bee, n-kyɛ ka wɔligu wumni ba.

¹⁷ Dama Pɛbila maa bɛ la naam zizii puuni,
ka u nin guri ba sunjja
hoo pɛgura ŋɔn guri u peesi seem;
U nin kye ka ba dɔli kɔsunŋu bulisi n-nya nyɔvuri,
ka u laa n-nyeesiri ba nini nintam n-tiri ba sahakam."

8 Ka sahanseaa ka Pɛbila maa daa lakki buntabinni kan paasiri buyiɔni la, arizana puuni zaa ka di daa fɔ surimm n-yuui beela. ² Di nyaanŋa ka n daa nya malaakadima ayɔɔni seeba ban zɛ Naawunni tooni maa, ka ba daa zanŋi kikaasi ayɔɔni n-ti ba.

³ Ka malaakasɔ daa yi n-kyɛ na nti zaani gyeenjju teebuli maa tooni, m-mari salima turaalinyooriga. Ka ba daa zanŋi turaali zum pam n-ti u ni u ti nyɔa, ni, lala ka u nin ti maali Naawunni niriba wunsusigu zaa n-tisi, salima gyeenjju teebuli maa zugu - kan zɛ naam zizii maa tooni la. ⁴ Ka turaali la nyoobu nyoosi daa yi malaaka maa nuu ni n-du Naawunni tooni, ni Naawunni niriba maa wunsusigu zaa m-paasi. ⁵ Ka di nyaanŋa ka malaaka maa daa gbeaai bugum teebuli maa zugu m-paali u bunni, ka zanŋi n-lɔbi tingbanjju ni na; ka saa daa nya'asi ka tasi m-mari vuuri pam, ka tingbanjju mun daa dam.

⁶ Di saha ka malaakadima ayɔɔni, kikaasi daandima maa, daa ninŋi siri ni ba peebe#:

⁷ Malaaka tooni daana maa ŋɔn daa peebe, ka sakuga ni bugum daa gyeri ni ziim n-kpaari n-luri tingbanjju ni na. Ka duniya wa daa puri buta, ka purigri yinni daa di bugum, ni ka tiisi, ka duniya mɔmaasa zaa gba daa di bugum.

⁸ Ka malaaka ŋɔn pa buyi zugu daa peebe, ka bunseelli hoo zɔtitaari kan diri bugum daa lɔbi n-lu teeku koom ni na. Ka teeku maa yi puri buta, ka ka purigri yinni daa leebi ziim; ⁹ ka teeku koom ni bunvuya purigri buta gba daa kpi, ka nyarima purigri buta daa sa'am.

¹⁰⁻¹¹ Ka malaaka ŋɔn pa buta daa peebe, ka sanjari-wutitaari daa yi sangbana ni n-lu na, ka ka yuuri boon-

ni 'Toom'. Ka daa diri bugum hoo mɔkpalli ɔɔn di bugum seem. Ka kulisi ni kɔbulisi daa puri buta ka a purigri yinni ka 'Toom' daa lu a koom ni, ka bu ti leebi la bun tɔ pam, halli ka niriba pam daa nyu lala koom ka daa kpi di zugu.

¹² Ka malaaka ɔɔn pa bunaasi daa peebi, ka wuntaɔɔn purigri buta daa ɔɔmɛa, ni namboaa gba dinni, ka saɔmariwuusi gba daa puri buta ka a purigri yim-mu daa ɔɔmɛa. Ka wuntaɔɔn saha yi puri buta, ni yuɔɔn gba, ka a purigri buta yinni yinni daa kɔɔn ni neesim di zugu.

¹³ Tɔ: ka di saha maa ka n daa ɔɔsi n-nya, ka wubga daa yigri saazugu agbaa ziiya; ka n daa wum ka u tasiri pampam n-yetti, "Yela! Yela! Yela! Dabeem yela nin paai ban be duniya puuni, sahanseaa malaakadima ata ban kpalim la yi ti peebi ba kikaasi!"

9 Ka malaaka ɔɔn pa bunu zugu la daa peebi. Ka n daa nya saɔmariwuseaa: ka daa lu n-yi saazugu m-paai tingbanɔɔn ni na, ka daa deaai saafibii kan kparigri bɔ'azuliɔɔn maa noori la. ² Ka u daa yoai bɔ'azuliɔɔn noori maa, ka nyoosi pam daa yi na, halli n-ligi wuntaɔɔn ni saazugu zaa neesim, hoo bugum ɔɔn diri moo puuni n-yiisiri nyoosi seem. ³ Ka bunyigra hoo toori daa yi nyoosi maa ni n-sigi na, ka ba daa kye ka toori maa mari yiiko hoo naɔɔn dumpu taabu. ⁴ Ba daa yeli ba, ni, ba di niɔi moori, bee bumbula, bee tiisi seelli, amaa ninsaaliseeba ban ka Naawunni daalimni ba gbeeri ni la ka ba daamna. ⁵ Toori maa daa ka soori ni ba ku lala niriba maa, amaa ni ba namsi ba ɔɔya anu. Ba namsigu maa beerim ɔɔmanni la naɔɔn dumpu beerim. ⁶ Lala ɔɔya anu maa puuni ka ba nin bɔ kum ziiya n-kɔɔn: ba nin boori ni ba kpi, amaa kum nin zɔ ka kye ba.

⁷ Toori wa muna - ba daa ɔɔmanni la wuriseeba ban maanni siri ni ba kyanɔi tɔppu ni; ba zugri pili la bunseesi hoo salima naam zupilisi, ka ba nindaasi ɔɔmanni ninsaala ninda. ⁸ Ba zɔbri daa ɔɔmanni la pɔ'a zɔb-wɔ'ala la, ka ba nyina ɔɔmanni gbigma nyina. ⁹ Ba nyaari daa ligi la bunseesi an ɔɔmanni kutti dawɔ'ari, ka ba mari n-ta'ari piima ni kuga toobu ni; ka ba kpunkpama vuuri daa ɔɔmanni la wuri pam ɔɔn datti tarɔkudima n-zɔri n-wa tɔppu ni ka a mari vuuri seem la. ¹⁰ Ba zuya daa ɔɔmanni la nansi zuya, ka ba dumpu daa ɔɔmanni la nansi dumpu, halli ba zuya puuni ka ba yiiko daa be ni, ni ba ti daamna niriba maa ɔɔya anu maa.

¹¹ Ka ba daa mari la naaba ɔɔn ɔɔsiri ba: ɔɔna n nye malaakasɔ ɔɔn su bɔ'azuliɔɔn maa fukumsi la. U yuuri Hibruuli yettɔ'a ni boonna, ni, '*Abaddɔn*', ka Griiktiri yettɔ'a maa ni, ni, '*Apɔliyon*' (di gbinni nye la 'Sa'am-Sa'am-na').

¹² Tɔ: ka danɔni dabeem yelli maa gaariya; amaa ka nyaɔɔn ka dabeem yela ayi n ye n-dɔla.

¹³ Ka malaaka ɔɔn pa buyoobu daa peebi, ka n daa wum kukɔri ka ka tɔ'asiri n-yi gyeɔɔn teebuli maa lu-ga anaasi maa zaa ni na - salima bunseaa kan ze Naawunni tooni maa nla. ¹⁴ Ka kukɔri maa daa booli malaaka maa ɔɔn pa buyoobu zugu ka mari u kika maa; n-yeli u, ni, "Basim malaakadima anaasi ban daa

ba seeba n-dooli Yufreetisi mɔ'atitaari la ni la!" ¹⁵ Ka ba siri daa lɔrigi malaaka anaasi maa m-basi: dama saha kanɔa - zuna dabsiri wa, ɔɔri kanɔa, yuumni wa puuni - saha wa zugu ka ba daa zaali ba ni ba gura. Ba daa yiisi ba na ni ba ti ku duniya wa niriba - ba yi ti puri niriba zaa zii buta, ka malaakadima wa nin ku ba purigri yim-mu. ¹⁶ Ba daa mari ba tɔbbiisi, ban daa ba wuri n-tuusira: ba daa zoaai pampam, halli ka ba paai la mi-iliyɔna ayi - n daa wum ba kaalli, ni, di nye la lala. ¹⁷ Ka n zii nyaabu maa ni ka n daa nya wuri ni ban baari ba ɔɔn be seem maa. Niriba maa daa mari kutti buna n-ye n-ta'ari ba nyaari, ka a seesi daa moai la hoo bugum la, ka seesi sɔbgi hoo bulu din nya'ara, seesi mun ɔɔmanni la farinwuta. Wuri maa mun zugri daa ɔɔmanni la gbigma zugri, ka bugum nyoosi daa yiiri ba nɔya ni na, ni farinwuta m-paasi. ¹⁸ Bugum, ni nyoosi, ni farinwuta an daa yiiri wuri maa nɔya ni na maa - anɔ abata zaa n daa nye an daa ku niriba purigri buta la yim-mu. ¹⁹ Dama wuri maa yiiko daa be la ba nɔya ni ba zuya ni. Ba zuya maa ɔɔmanni la wugi, m-mari zugri: anɔ ka ba mari n-daamna niriba maa.

²⁰ Di saha maa ka ninsaaliseeba daa kpalim, baseeba yelibeeeri wa daa bu ku ba. Di zaa yɔri ba daa bu takki ba teesibeeri ni ba tumbeeri sɔya beebu, amaa ba daa kpalim n-gyeemni wunseesi ba mammansi ɔɔn maali la. Ba daa bu kye arizimbeeri gyeɔɔn, bee bugseesi ban zaɔni salima m-maali la, bee anzulifa, daanya, ku-ga, bee daari m-maali, halli ni anɔ zaa ku toaai n-nyara, bee n-wumna, bee n-kyenna. ²¹ Ba mun daa bu takki n-zɔ n-yi ba ninvugkuubu la ni, bee ba tiima ni, bee ba pɔ'agoorilim bee dɔgoorilim ni, bee ba na'ayiga tuma zaa ni.

10 Tɔ: ka di saha maa ka n daa nya malaaka kpeɔɔn daansa, ka u yi arizana ni n-sigi na. Ka u ɔɔbi la sangbanɔɔn hoo kyinkyiɔɔnrigu, ka sasuu daa pili u zugu; u ninda daa ɔɔmanni la wuntaɔɔn ka u gbaya ɔɔmanni langbindaari bugum. ² U daa zali litaafibila fiɔn, ka ka yoai ni m-pa'ai u nuu zugu. Ka u zaɔni u nɔba maa n-tɔm duniya wa ni: u nudirigu dinni mun noori teeku zugu, ka sea la noori tingbankuumni zugu. ³ Ka u tasi m-booli kukɔzuliɔɔn, kan zulim ɔɔmanni gbigimni nyuriɔɔn. Ka ɔɔn daa booli lala maa, satasinsi buyɔɔni daa zaɔni ba gba kunkuma n-tasi n-sakki. ⁴ Ban daa tasi n-naai, n daa ya sɔbi la ban yeli seem maa, amaa n daa wum kukɔri ɔɔn tɔ'asiri n-yiiri arizana ni na n-yetti, ni, "Satasinsi buyɔɔni maa ɔɔn yeli seesi maa - a nye la yelisɔ'ara. Di sɔbi a n-dooli!" ⁵ Ka malaaka sɔ man daa pun nya, sɔ ɔɔn daa ze n-tɔm teeku ni tingbanɔɔn maa zugu maa - ɔɔna daa 'zaɔni u nudirigu n-wukki saazugu ⁶ m-pɔ Naawunni, Naawunni ɔɔn ne m-be ni saha din ka tariga la', ka daa naam saazugu, ni tingbanɔɔn, ni teeku, ni bunseelli kam din be a ni zaa. U daa pɔ lala n-yeli, ni, "Guusigu laa n-ka ni!" ⁷ See ka malaaka ɔɔn pa buyɔɔni la yi peebi u kika maa: lala saha ka Naawunni nin tum u tunsɔ'arigu la n-naai hoo ɔɔn daa pun yeli n-ti anabidima maa seem, ban daa nye u tuntumniba maa."

⁸ Ka n daa laa n-wum kukɔseaa kan daa t'asi n-yi arizana ni na la, ka ka yetti n-tiri ma yaasa, ni, "Kyema n-zanɔɔni litaafiseaa kan yoaai m-be malaaka maa nuu ni - malaakasɔ ɔɔn tɔm teeku ni tingbanɔɔni zugu la." ⁹ Tɔ, ka n daa kyanɔɔni nti yeli malaaka maa, ni, u tim ma litaafibila maa. Ka u daa yeli ma, ni, "Deaam n-ɔɔɔbi! Ka nin leebi bunseaa kan tɔ i puuri ni, halli ni i noori ni ka ka ya m-malisa hoo siiri." ¹⁰ Dinɔɔɔna n daa deaai litaafibila maa u nuu ni n-ɔɔɔbi, ka ka siri daa malisa n noori ni hoo siiri, amaa man daa wɔli n-naai maa, ka daa leebi buntoori n puuri ni. ¹¹ Ka ba daa yeli ma, ni, "See ka i laa n-t'asiri anabitiri yela zanɔɔni n-kyanɔɔni tinsi pam niri-ba, ni bura pam, ni yettɔ'azuna pam dima, ni nadima pam."

11 Ka ba daa zanɔɔni kika'ari n-ti ma, ni n ti mari ka m-ma'asira; ni, "Doaama m-ma'asi Naawunni Gyeeɔɔni Duu wa, ni ka teebuli maa, ni baseeba ban puusiri beni la! ² Amaa di ma'asi dundɔɔɔni kan be Gyeeɔɔni Duu maa nyaanɔɔni la; kyeli ka kpanɔɔni sa! Dama ba zanɔɔni ka n-ti tinzuna dima, ka ba nin kpe tinkasi maa puuni na n-kyenni n-noori ka n-ninɔɔni gɔya pisinaasi ni ayi. ³ N sebara dima ayi la muna - n nin tum ba na n-ti ba soori ni ba ti t'asi m-moonni n anabitiri yela maa; ba nin ye la bootu kpari n-wulisi ba sufusa'anɔɔni ɔɔn be seem, ka nin t'asiri lala n-ninɔɔni dabsa tusiri ni kɔbsiyi ni pisiyoobu." ⁴ Ban n nye ɔlvii kpaam tiisi ayi maa, ni firilatɔmna ayi an zaantiri ti Dugma ɔɔn Su Duniya Wa Zaa tooni la. ⁵ Ka sɔ yi ti boori u namsi ba, bugum nin yi ba noori ni na n-di ba dindaandima wa; sɔ yi boori ni u namsi ba, di sumni ni di daama kpi lala. ⁶ Niriba ayi wa mari yiiko ni ba kpatti sangbana, ka saa ku mi dabsiseesi ban ya t'asiri ti Dugma yela maa. Ba laa m-mari yiiko kulisi zugu, n-nin toaai n-kye ka a koom leebi ziim. Ka ba laa n-toaai n-kye ka dabeem yela balibu kam ti ninɔɔni duniya maa, ka a maali n-ninɔɔni saha sehadima wa sufu yi boora. ⁷ Ka ba yi ti mooli ba anabitiri yela n-naai, bunkɔbsɔ nin yi bɔ'azulinɔɔni maa ni n-du na nti tuusi ba tɔppu n-nyanɔɔni ba n-ku ba. ⁸ Ba nin kpi n-kpalim n-dɔ tintitaari maa sɔroo la puuni, tinseaa ban daa zanɔɔni sehadima wa dugma maa n-kpaasi n-tabli dɔpulli zugu ka puuni maa. Tinɔɔni wa niriba tumbeeri zugu ka ba pa ka yupaasi, ni, 'Sɔdoom', bee, 'Igyipti'. ⁹ Ka tinsi pam niriba ti gɔsi, ni zuliya pam, ni yettɔ'azuna pam dima, ni bura pam. Ba gɔsiri ban kpalim n-dɔya seem n-ninɔɔni dabsa ata ni purigri, ka lala saha maa ba ku sakki ni ba sɔ'ai ba. ¹⁰ Ka duniya wa niriba sufu yi maai pam ba kum maa zugu. Ba diri la kyuu ka tiri taaba piini, dama anabidima ayi wa daa nye seeba ban daa diisi duniya dima wahala pam. ¹¹ Amaa daba ata ni purigri nyaanɔɔni, Naawunni nyɔɔvuri vuusim daa kpe ba na, ka ba daa ti doaai n-zaani ba gbaya zugu ka dabeem pam gbaai seeba ban nya ba maa. ¹² Di saha ka anabidima ayi maa daa wum kukɔri ka ka yi arizana ni na n-yeli ba, "Ya duuma kpa na!" ka ba siri daa kpe sangbanɔɔni ni n-du n-kyanɔɔni arizana ni; ka ba dindaandima nini daa nya. ¹³ Ka di nyaanɔɔni ka tingbanɔɔni daa dam, ka tintitaari maa purigri yinni piiya zugu daa lu. Niriba tusa

ayɔɔɔni daa kpi tingbanɔɔni dampu maa ni, ka dabeem gbaasi ban kpalim la, ka ba pe'ai Naawunni Arizana Daana maa.

¹⁴ Dabeem yelli buyi zugu gaariya, ka din pa buta zugu kyenni na ka bu ya n-yuui.

¹⁵ Ka malaaka ɔɔn paasiri buyɔɔɔni daa peebe u kika, ka kukɔya daa tasiri n-yiiri arizana ni na n-yetti, ni#:-

"Duniya zaa naam leebi ti Dugma naam,

Ni ɔɔn daa diisi sɔ Masiya, Yisa, dinni.

U naam ku ti mari baasigu

Halli saha din ka tariga."

¹⁶ Ka kpambaya pisi ni anaasi ban be Naawunni tooni n-zi ba gyirima ziziisi ni la - ba zaa daa dooni m-pibli tinɔɔni n-gyeemni Naawunni, ¹⁷ n-yetti, ni#:-

"Ti puusiri i ni, ti Dugma Naawunni,

Nyin Naawunni ɔɔn Gaari Zaa -

Nyin ɔɔn be ni, ka daa pun be ni.

I deaari la i yiiko din galisi;

Pampamɔɔni ka i di naam.

¹⁸ Tinsi niriba suuri yisigiya

Amaa nyin gba suuri saha paaya -

Sahaseaa nyin zanɔɔni ban kpi la

n-kari ba zaa sariya:

Sahaseaa nyin zanɔɔni laara ni piinisuma

n-tiri anabidima ban daa tum n-ti i la,

n-tiri i niriba, ni ban zɔri i yuuri la,

n-tiri ba zaa, birikyindima ni tarimma zaa.

Saha paaya ni i ti zanɔɔni ban daa sa'am duniya maa n-sa'am ba gba yela zaa."

¹⁹ Di saha ka Naawunni arizana puuni Gyeeɔɔni Duu daa yoaai, ka adakka maa be beni, Naawunni nangbanyinni yela bunni la. Ka saa daa nya'asi ka tasi m-mari vuuri pam, ka tingbanɔɔni mun daa dam, ka sakuga daa lu na, bunkara ni buntibsa pampam.

12 Tɔ: ka bunni kan mari alahazibu pam daa be arizana puuni n-yi na; ka di mari di gbinni, bun-sɔ'arigu#:- pɔ'a n daa be ni, ka u sɔ la wuntanɔɔni neesim, ka u gbaya tɔmni namboaa zugu, ka sanɔɔniwuusi pii ni ayi n daa gyiligi u zugu n-ɔɔmanni hoo kubibɔɔni.

² Pɔ'a maa daa mari la puuwa, ka u be la dɔ'am wahala ni - dɔ'am beerim n daa mari u, ka u kaasiri di zugu.

³ Ka alahazibu yeliseaa yaasa daa be arizana puuni n-yi na, ka bunseelli kan ɔɔmanni Nyebga m be ni, ka u daa galisi pam; bunzeoo n daa nye u, ka u mari zugri

ayɔɔɔni ni yiila piiya; ka ba daa zanɔɔni bunveela ayɔɔɔni

n-vili u zugu hoo kubibɔɔni la. ⁴ Ka u zuuri daa daari

sanɔɔniwuusi purigri yimmu buta zugu m-basiri

tingbanɔɔni maa na. Ka Nyebga wa ze pɔ'a maa tooni u

dɔ'am maa saha, ni, u yi ti dɔ'ai bii maa sahanseaa, ɔɔn

nin ɔɔɔni u. ⁵ Pɔ'a maa daa dɔ'aya: u dɔ'ai la doowa, ka u

bii maa n nye sɔ ɔɔn ti ya n-su duniya tinsi zaa naam,

ka zanɔɔni u kutti damni n-kari ba sariya. Ka ba daa fa u

ya'abi n-taasi Naawunni saani, ɔɔn Naawunni naam

zizii maa ya'ari sa. ⁶ Ka pɔ'a maa mun daa zɔ n-kpe yoo

ni, seela Naawunni ɔɔn daa pun maali u beebu ziiya

siri n-ti u. Beni ka ba nin guri u ka diri dabsa tusiri ni

kɔbsiyi ni pisiyoobu la.

⁷ Di saha ka tɔppu daa doaa arizana ni, ka Maikyeli ni u malaakadima tuusiri Nyebkarigu wa, ka ɗɔna ni u malaakadima gba daa tuusi ba. ⁸ Amaa Nyebga dima maa daa bu nyaŋɗi, halli ka ba daa bu laa n-nya beebu ziiya arizana ni. ⁹ Ba daa tɔ Nyebkarigu wa m-basi tinɗa; ɗɔna n nye kurilim ni sa Waafu la, ban boonna sɔ 'Yibrisi', bee 'Sintaani' la, ka u yɔmsiri la duniya wa zaa. Ba daa tɔ u m-basi na, ɗɔna ni u malaakadima zaa. ¹⁰ Ka n daa wum, ka kukɔri tɔ'asiri arizana puuni, n-yet-ti, ni#:-

"Pampaŋɗɗ tiliginsim nye la Naawunni dinni -
Yiiko ni naam nye la u dinni,
Fukumsi nye la u Masiya gba dinni!
Dama sɔ ɗɔn daa galim ti mabiisi la luya,
U daa galimni ba Naawunni saani,
Wuntaŋɗa ni yuŋɗu zaa ka u daa galimni ba!

¹¹ Pebila ziim la zugu ka ba nyaŋɗi u -
Ba nyaŋɗi u Naawunni yela la zugu;
Dama ba daa moonni Naawunni yela -
ban daa nya ka wum u saani yettɔ'aseesi la.
Ba pa la seeba ban boori ba nyɔvuya
Halli ni ba kum ni.

¹² Yan Arizana maa, ya mari sufupeelli,
Ya mari sufupeelli, yaseeba ban be beni!
Ya mun tingbaŋɗu, ni teeku, ya nya zugbeoo,
Dama Sintaani sigi ya saani na;
U suuri yi yisigi pampam;
Dama u mi, ni, u saha ku laa n-yuui!"

¹³ Tɔ; ka Nyebga wa ɗɔn daa ti baŋɗi, ni, ba zaŋɗi u m-basi la duniya ni na, u daa kari pɔ'a maa nɔba, pɔ'asɔ ɗɔn dɔ'ai bidibga maa. ¹⁴ Amaa ba daa zaŋɗi wubga kpunkpanyigra ayi n-ti pɔ'a maa, ni u ti yikki saazugu n-kpe yoo ni m-paai u maŋtoori ziiya; ka ba ti guri u beni n-ninji saha yinni, saha buyi ni purigri, ka Wa'abeoo maa ku ti paai u na. ¹⁵ Ka Nyebga wa daa tusiri koom pam n-yiiri u noori ni na hoo mɔ'ari, ka koom maa daa pɔbri n-dɔli pɔ'a maa nyaŋɗa ni bu ti di u. ¹⁶ Amaa tingbaŋɗu daa suŋɗi pɔ'a maa, ka daa yaai ka noori n-nyu koom maa, koom bun pɔbri n-yiiri Nyebga la noori ni na maa. ¹⁷ Di saha ka Nyebga maa daa gye suuri n-ninji pɔ'a maa ka daa kyaŋɗi ni u ti lɔ tɔppu n-tuusi u biseeba ban kpalim la zaa, ban dɔli Naawunni zaaligu zaa deede, ka ze yummu m-moonni Yisa yela maa.

¹⁸ Ka u daa ze teekuduuri mɔ'abisigu zugu.

13 Ka n daa nya bunkɔbɔsɔ yaasa, ka u daa yiiri teeku koom maa ni na. U daa mari yiila piiya ni zugri ayɔkɔi, ka bunveela daa vili u yiila maa yinni yinni zaa. Ka yubeeri m be u zugri ni n-tuuri Naawunni. ² Man daa nya bunkɔbɔsɔ wa daa ɗmanni la kaliya, amaa u nɔba ɗmanni la bunkɔbɔsɔ nɔbkara an nunyeesi wa'a pam; u noori mun ɗmanni la gbigimni dinni. Nyebkarigu maa daa zaŋɗi u maŋtoori yiiko ni u naam zizii maa n-ti bunkɔbbeoo wa, ka zaŋɗi fukumsi pam n-ti u. ³ Tɔ, ka bunkɔbɔgu wa zugri maa yinni daa be la hoo ban daa pun kɔrigi ka; amaa u kum daŋɗa maa daa gaari ni, ka lala daa gyeri duniya niriba zaa pam, ka ba daa dɔli bunkɔbbeoo maa nyaŋɗa. ⁴ Saalidima

daa gyeemni Nyebga maa, ɗɔn daa zaŋɗi lala yiiko n-ti bunkɔbbeoo maa zugu, ka ba daa laa n-gyeem bunkɔbɔgu maa, ni, "Nɔni n be ni n-ɗmani hoo bunkɔbɔgu wa? Sɔsɔ ku toaai n-zabi n-nyaŋɗi u!" ⁵ Ka ba daa kye ka bunkɔbɔgu wa mari la noori n-tɔ'asiri u sufu yuubu yelibeeri n-tuuri Naawunni. Ba daa ti u soori ni u ti su fukumsi n-ninji gɔya pisinaasi ni ayi. ⁶ Ka u daa yaai u noori n-tɔ'asiri yelibeeri n-tuuri Naawunni, ni u ti sa'am Naawunni yuuri, ka tuuri u beebu ziiya ni seeba ban be arizana ni maa. ⁷ Ba daa laa n-ti u soori ni u ti tuusi tɔppu n-nyaŋɗi Naawunni niriba, ka u su fukumsi m-mari zuliya pam, ni tinsi pam niriba, ni yettɔ'azuna pam dima, ni bura pam. ⁸ Ka sɔkam ɗɔn be duniya tingbaŋɗu zugu zaa nin gyeemni u, ɗɔnkam yuuri bu sɔbi n-dooli nyɔvuri bukku maa ni; lala bukku ka Pebila maa mara, Pebilisɔ ban daa kɔrigi duniya piiligu ni halli ni zuna.

⁹ Nɔn mari tuba n-wumna, ɗɔn wumma!

¹⁰ Ba yi ya n-gbaai sɔ daabri,

Ban gbaam di daama!

Ba yi ya n-zaŋɗi takoobi n-ku sɔ,

Ban kuum di daama!

Dizugu see ka Naawunni niriba mari sufukpeemni,

See ka ba ze yummu n-ninji yedda.

¹¹ Tɔ; ka n daa laa n-nya bunkɔbɔsɔ yaasa, ka u yi tingbantɗi n-du na. U daa mari la yiila ayi, kaman pe-bila, amaa u daa tɔ'asiri kaman Nyebkarigu la. ¹² Ka u daa deaai daŋɗni bunkɔbbeoo maa yiiko, halli nti su u fukumsi tuma zaa n-tumni n-tiri u. Ka ɗɔn daa deaai u yiiko maa, u daa kye ka duniya ni niriba zaa gyeemni daŋɗni bunkɔbɔgu maa, sɔ ɗɔn daa daŋɗi n-yi na ka u kum daŋɗa nya tippu maa. ¹³ U daa tum makkri tun-nyalima pam, halli nti kye ka bugum yi saazugu n-sigi tingbaŋɗu ni na, ka daadam nya. ¹⁴ Ka makkri seesi ɗɔn nya yiiko n-tumni n-tiri daŋɗni bunkɔbɔgu la, ana n daa yɔmsiri duniya dima. Ka u yeli ba, ni, ba maalim bunni ka ka ɗmanni bunkɔbɔgu la, bunkɔbɔsɔ ɗɔn daa nya takoobi daŋɗa ka laa n-neaa maa. ¹⁵ Ka ba daa ti u yiiko ni u kye ka ban daa maali bunseaa la ti ne ka vu-usira, ka laa n-toaai n-tɔ'asira. Ka kye ka ba ku nin-vugseeba ban ku sakki n-gyeem bummaannigu kan ɗmanni bunkɔbɔgu la zaa. ¹⁶ Ka laa n-kye ka sɔkam deaai la daalimni u nudirigu ni, bee, u gbeoo ni; ni, ba zaa deaama - tarimma ni birikyindima, bundaandima ni faradima, ban su ba mansi ni daaba zaa. ¹⁷ Ni, sɔ ku toaai n-daari neema, bee, n-koosira, na'ala u mari la daalimni maa, di nye la bunkɔbbeoo yuuri la, bee, u yuuri maa kaaligu namba la. ¹⁸ [Kpa wa n nye yam yelli; kye ka ɗɔn mari hankali baŋɗi bunkɔbɔgu kaaligu nam-ba gbinni: u kaaligu kɔbsiyoo bu ni pisiyoo bu ni ayoo bu - din wulisiri la ninsaalisɔa yela.]

14 Di saha ka n daa gɔsi n-nya, ka Pebila maa be ni, n-ze ya Zayɔn zoori zugu. Niriba tusa kɔbga ni tusa pisinaasi ni anaasi daa dɔli u, ka u yuuri daa sɔbi ba gbeeri ni, ni u Ba yuuri gba. ² Ka n daa wum kukɔri ɗɔn yi arizana ni na, din ɗmanni kɔkɔbrim pam damni, bee saa ɗɔn tasi pampam; halli man daa wum kukɔseaa la daa ɗmanni la hoo goongyidima ban

ηmeeri ba bunηmeera. ³ Ka ba daa yuumni yuumpaalli naam zizii maa tooni, ni bunvuya anaasi ni kpambaya maa tooni. So daa bu nyanηi m-bamsi lala yuumni maa, na'ala niriba tusa kɔbga ni pisinaasi ni anaasi la, ban daa pun yɔ seeba samni n-tiligi ba duniya wa ni la. ⁴ Ban n daa nye seeba ban mari ba mansi sunηa ka bu boori pɔ'aba, ka ba daa bu di pɔ'aba. Ba daa dɔli Pɛbila maa n-kyanηi ηɔn daa yi wa seelikam zaa. Ninsaali-dima zaa sunsukkuni, ban ka ba daa danηi n-yɔ ba samni n-tiligi n-ti Naawunni ni Pɛbila maa. ⁵ Ka ziri ka ba nɔya ni, dama galinsi ka ba saani halli beela.

⁶ Ka n daa laa n-nya malaakasɔ yaasa, ka u yigri sangbana zii ni, m-mari lahabasunηu ni u mooli n-ti ninvugseeba ban be duniya wa ni, halli n-tiri bura pam, ni zuliya pam, ni yettɔ'azuna pam dima, ni tinsi pam niriba. ⁷ Ka u daa tasi pampam n-yeli, ni, "Ya zɔma Naawunni! Ka ti u gyirima, dama u sariya karibu saha la paaya! Ya gyeemma u, dama u daa naam saazugu ni tingbanηu, ni teeku, ni kɔbulisi la zaa!"

⁸ Di saha ka malaakasɔ, ηɔn paasi buyi la, daa dɔli na n-yetta, "Luuwa! Babelɔn tintitaari wa luya! Dama duniya wa zaa daa nyu u daam maa - u pɔ'agootiri daam bun mari yaa la."

⁹ Di saha ka malaakasɔ, ηɔn paasi buta la, daa dɔli na n-tasiri n-yetta, "So yi gyeem bunkɔbbeoo bummaan-nigu la, u nin nyu Naawunni sugyeeaa daam maa; so yi deaai bunkɔbgu daalimni u gbeoo ni, bee, u nuu ni, ¹⁰ ηɔn gba nin nyu. Dama Naawunni maanni la u daam bun kpeem pam la, m-boaari n-ninηi u suyisigri ηman-ni maa puuni n-tiri ba ni ba nyu. Ba nin laa n-zanηi ba n-lɔsi farinwuta bugum ni, n-diisi ba wahala pam ka Naawunni malaakasuma nin nya, ni Pɛbila maa. ¹¹ Ka ba wahala bugum la nyoosi duuri la saazugu, zuna ni saha din ka tariga; ba ku mari vuusim, yunηu bee wuntanηa. Ban n nye ban gyeemni bunkɔbbeoo maa ni u bummaan-nigu la, ni ban deaai u yuuri daalimni la." ¹² Kpa wa ka ti nya Naawunni niriba ban ze yummu ka di sugru seem maa: ba kpalim n-dɔli Naawunni zaligu yela sunηa, ka ninηi yedda ni Yisa.

¹³ Ka n daa wum ka kukɔri yiiri arizana ni na n-yetta "Sɔbma dinηa: Zugsunηu be ni n-ti kpiimma ban kpi ti Dugma zugu pampanηu zanηi n-wa!" Ka Sii Kasi maa yeli, "Ii! Zugsunηu siri be ni n-tiri ba; dama ba vuusiri ba tunkpeema zugu, ka ba tunsuma laara dɔli ba!"

¹⁴ Di saha ka n daa gɔsi n-nya, ka sangbampeelli daa be ni, ka ninvugso zi ka zugu, ka u ηmanni la ninsaali-maηni; ka u pili la salima naam zupiliga, ka gɔriga kan diri pam be u nuu ni. ¹⁵ Ka malaakasɔ daa yi Gyeenηu Duu maa ni na, m-boonni pampam n-yetti n-tiri ηɔn zi sangbanηu ni la, ni "Zanηma i gɔriga maa m-piili n-ηma duniya wa kyi, dama a ηmaabu saha la yi paaya, ka duniya bunηmaara bi sunηa." ¹⁶ Di saha ka ηɔn zi sangbanηu ni maa daa gbaai u gɔriga maa m-piili duniya ni ηmaabu, ka u daa ηma duniya ni kyi maa zaa n-naai.

¹⁷ Ka malaakasɔ laa n-yi arizana Gyeenηu Duu maa ni na, ka ηɔna gba mari la gɔriga kan diri pam. ¹⁸ Ka malaaka so yaasa daa yi Gyeenηu Duu teebuli maa ni

na, ka u su bugum fukumsi. Ka u daa tasi m-booli pampam n-yeli ηɔn mari gɔriga maa, ni, "Zanηma i gɔriga maa m-piili tiwala la'asigu, tiwaliseesi an be duniya zaa ni, ka a gba saha paaya!" ¹⁹ Dizugu malaaka maa daa zanηi u gɔriga n-gbaai duniya ni tiwala la'asigu. U daa zanηi tiwala maa n-lɔbi bɔ'aseaa ban ninηi a ka puuni n-ηma'asiri n-yiisiri a koom la na ni ba ti maali daam - di nye la Naawunni sugyeeaa ziiya. ²⁰ Ka ba daa nɔ a n-ηma'asi tintitaari maa nyaanηa, ka ziim daa yi daam ηma'asigu bɔ'ari maa na m-pɔbra; halli ka i yi ti dɔli n-kyanηi maalisi kɔbsiyi, di na zulim pam; ka yoofu yi ti ya n-kpe, ziim maa nin paai u noori la ziiya.

15 N daa laa n-nya alahazibu yelikarigu yaasa, ka di be la arizana ni: n-nya ka malaakadima ayɔpɔi daa be ni, ka ba mari dabeem yela ayɔpɔi la, seesi an nye baasigu dina, dama Naawunni ya n-zanηi a m-baasi u sugyeeaa tuma zaa.

² N daa laa n-nya bunseelli ka di ηmanni mɔ'ari ka ka koom ni bugum la'amni m-be ni. Ka niriba n zeya n-tabii beni: ba nye la baseeba ban nyanηi bunkɔbbeoo la, ni u bummaan-nigu la, ni u yuuri kaaligu namba. Ba nyanηiya ka daa ze beni, m-mari goongyidima ba nuusi ni, ni ba ti gyeemni Naawunni. ³ Ka ba daa yuumni Musa yuumni la, dɔsɔ ηɔn daa tum Naawunni tuma la yuumni maa, ka laa n-yuumni Pɛbila maa yuumni la, ni#:-

"Alahazibu yelikara n nye i tuma maa,

Ti Dugma Naawunni Nɔn Gaari Zaa!

Yelimaηni n nye i soya,

An tuusi n nye a,

Bura bura zaa niriba Naaba!

⁴ Ti Dugma, so ka ni n ku zo dabeem

Ka pe'ai i yuuri maa.

Nyin kɔkɔ n nye kasi.

Bura kam dima nin kye na

Ni ba ti gyeemni i tooni.

Dama i sariya karibu mari yelimaηni

Ka so kam zaa nya ka banηi."

⁵ Di nyaanηa ka n daa gɔsi n-nya, ka ba daa yoai Gyeenηu Duu kan be arizana ni Gyeenηu Yiri puuni la, Sugri yiri kan daa wulisiri Naawunni yela la nla. ⁶ Ka n nya malaakadima ayɔpɔi maa, ban mari baasigu dabeem yela ayɔpɔi la. Ba daa ye neenpeela faratiti, ka ba zanηi la salima seloorisi n-lɔ ba seesi. ⁷ Di saha ka bunvuya anaasi maa yinni daa zanηi salima laasi ayɔpɔi n-ti malaakadima wa, ka a paali ni Naawunni sugyeeaa - ηɔn Naawunni so ηɔn be ni saha din ka tariga. ⁸ Ka Gyeenηu Duu maa zaa daa paali ni nyoosi, an be ni Naawunni gyirima ni u yiiko la zugu. Ka so n daa bu nyanηi n-kpe Gyeenηu Duu maa ni, halli ka dabeem yela ayɔpɔi ti ninηi n-naai, seesi malaakadima maa ηɔn mara.

16 Di saha ka n daa wum kukɔri kan tasiri n-yiiri Gyeenηu Duu maa ni na n-tɔ'asiri n-tiri malaakadima ayɔpɔi maa, n-yetta, "Ya kyema n-zanηi ya laasi n-kpaai Naawunni sugyeeaa m-basi duniya maa ni!"

² Ka dizugu malaakasɔ ɛnɛn danɛni tooni maa daa kyanɛni n-zanɛni u laa la n-kpaai m-basi duniya wa ni na. Ka nɔra daa ninɛni niriba, m-beera, n-wum ba pam; nin-vugseeba nɔra maa ɛnɛn daa ninɛni maa daa nyɛ ban daa deaai bunkɔbbeoo la daalimni ka gyeemni ban daa maali bunseelli n-ɛnmanni u la maa.

³ Ka malaakasɔ ɛnɛn pa buyi zugu maa daa zanɛni u laa la n-kpaai m-basi teeku maa ni, ka teeku kooma zaa leebi la ziim hoo kpiima ziim, ka bunvurikam ɛnɛn bɛ teeku koom maa ni daa kpi.

⁴ Ka malaakasɔ ɛnɛn pa buta zugu maa daa zanɛni u laa la n-kpaai m-basi kulisi ni kɔbulisi zaa ni, ka a gba kooma leebi ziim. ⁵ Di saha ka n daa wum malaakasɔ ɛnɛn su kooma maa fukumsi ka u yetta#:-

“Nyini n nyɛ ɛnɛn bɛ ni,

Ni ɛnɛn daa pun bɛ ni,

Ka nyɛ kasi zaa:

Nyin ɛnɛn kari sariya seem wa,

Di siri nyɛ la din tuusi.

⁶ Dama ba daa ku i ninvugsuma maa,

Ba daa ku anabidima maa,

Ka daa kye ka ba ziim yi na.

Dizugu i kye ka ba nyuuri la ziim -

Ba siri sum ni lala.”

⁷ Di saha ka n daa wum ka Gyeenɛnu Duu puuni teebuli la daa tɔ'asi n-yeli, ni#:-

“Ti, yelimaɛni, ti Dugma,

Naawunni Nɔn Gaari Zaa,

Nyin ɛnɛn katti sariya seem,

Din tuusi ni yelimaɛni n nyɛ di!”

⁸ Ka malaakasɔ ɛnɛn pa bunaasi zugu maa daa zanɛni u laa la n-kpaai m-basi wuntanɛna la ni, ka kye ka ka bi-isim diri niriba hoo bugum. ⁹ Halli ni wuntanɛna maa ɛnɛn daa bii n-diri niriba seem la zaa yɔri, ba daa bu takki ba teesibeeri ni ba ti ti Naawunni gyirima: ay! - ba daa tuuri u yuuri, ɛnɛn daa su dabeem yela wa fukumsi zugu.

¹⁰ Ka malaakasɔ ɛnɛn pa bunu zugu maa daa zanɛni u laa la n-kpaai m-basi bunkɔbbeoo la zizii maa ni. Ka bunkɔbgu maa naam tinɛna daa zibgi, zimm! Ka u niri-ba daa ɛnɛn ba zulima ba beerim la zugu. ¹¹ Ka ba daa tuuri Naawunni sɔ ɛnɛn bɛ arizana ni, n-tɔ'asiri u yet-tɔ'abeeri ba wahala zugu, ni ba nɔra zugu. Ba daa bu takki ba sufu ni teesa ka kye ba tumbeeri tuma.

¹² Ka malaakasɔ ɛnɛn pa buyoobu zugu maa daa zanɛni u laa la n-kpaai m-basi mɔ'atitaari koom maa ni, di nyɛ la Yufreetisi mɔ'ari. Ka koom la zaa daa nyuusi m-basi, m-maali soori siri n-ti naseeba ban ya yi wuntampusiri luga ni na. ¹³ Di saha ka n daa nya siisi ata ban nyɛ bumbeeri pam, ka ba daa ɛnmanni lɔna. Ba daa yiiri la Nyɛbga la noori ni na, ni bunkɔbbeoo la noori, ni ziri anabi la noori ni na. ¹⁴ Arizimbeeri siisi n nyɛ ba, ka ba tumni tunnyalima n-gyetti niriba. Ba yiiri n-gyinni duniya wa zaa, ni ba ti la'asi duniya nadima maa taaba. Ba la'asi ba, ni ba ti tuusi tɔppu di Dabsiri maa - din-dahinseaa ka Naawunni Nɔn Gaari Zaa zaali n-ti ba la.

¹⁵ Ni, “Ya bu nya? N nin kye na hoo na'ayiga ɛnɛn kpeeri na seem. Zugsunɛnu bɛ ni n-ti ninvugɔ ɛnɛn bu gbisiri

goom, ka kpalim n-ye u kyinkyina la - lala ka u ku kyen-ni yɔriyɔri ka ba gɔsiri u n-diisi u vi.” ¹⁶ Ka ba daa la'asi nadima maa taaba n-kyanɛni ya'aseaa ban boonni Hibruuli yettɔ'a maa ni, ni, ‘*Arimagyeddɔn*’ la.

¹⁷ Ka malaakasɔ ɛnɛn pa buyɔkɔ zugu maa daa zanɛni u laa la n-kpaai m-basi pesigu maa ni. Di saha ka kukɔri daa tasi pampam n-yiiri Gyeenɛnu Duu maa ni na, naam zizii la saani, n-yeli, ni, “Di naaya!” ¹⁸ Ka saa daa nya'asi ka tasi m-mari vuuri pam, ka tingbanɛnu mun daa dam pampam: tingbandampu wa daa gal-isiya pam, halli ka tingbanɛnu na bu dam lala, ninsaala ɛnɛn daa bɛ duniya wa ni sahaseelli halli ni zuna. ¹⁹ Ka tintitaari maa daa bɔkki m-puri buta, ka tinzundima tinsi lu la zaa. Di saha maa ka Babelɔn, tintitaari wa, yela daa nya teaari Naawunni saani, ka Naawunni daa kye ka Babelɔn ti nyu daam u kɔbeaa puuni, bun nyɛ u sugyeaa ni u sufu yisigri maa. ²⁰ Ka tingbanseesi an daa bɛ teeku kooma sunsukkuni maa zaa daa vuui m-bakki, halli zɔya daa bu laa n-nyari yaasa. ²¹ Ka sakugtibsaa pam daa lu na. A daa yiiri saazugu m-paari niriba zugu na. Ka niriba maa daa tuuri Naawunni, sakuga beerim zugu, dama di daa wum ba halli nti yakki.

17 Di saha ka malaakadima ayɔkɔ yinni - malaakaseeba ban daa mari laasi ayɔkɔ maa - malaaka yinni maa daa kye n saani na nti yeli ma, ni, n kyem na ka u nin wulisi ma pɔ'agoorli ɛnɛn galisi la yela, pɔ'asɔ ɛnɛn daa du n-zɔ n-tɔm kooma pam zugu la. Ni, u ti wulisi ma ban ya kari u sariya n-lusi u seem. ² Ni, ɛn-na n nyɛ sɔ duniya nadima zaa ɛnɛn daa doontiri u saani la, ka duniya zaa daa bugi u pɔ'agootiri maa zugu hoo ban nyuuri daam m-bugi seem maa. ³ Tɔ; ka Naawunni Sii daa na mari ma, ka malaaka maa daa zi ma n-kyanɛni yoo ni. Ka n ti nya pɔ'asɔ ka u zi bunkɔbzeaa zugu, ka Naawunni tuubu yuya daa sɔbi n-ninɛni bunkɔbgu wa lugri kam, ka u mari u zugri ayɔkɔ ni yiila piiya. ⁴ Ka pɔ'a maa daa ye situriveela an nyɛ bunzeesi wuyin ni bunzeesi zimizimi, ka ba paasi la sal-ima ni mansɔ'asi kugveeliseesi an ligri zoaai pam, halli bumpeela gba. U daa zali salima kɔbeaa u nuu ni, ka u tumbeeri daa paali ka, ni u pɔ'agootiri da'ari yela maa zaa. ⁵ Ka yuseaa daa sɔbi m-pa u gbeoo zugu - ka din daa sɔbi seem maa nɛna: ‘*BABELɔN TITAARI*’, ni, ‘*NɔN DO'ARI LA DUNIYA ZAA Pɔ'AGOOTIRI NI DA'ARI YELA ZAA.*’ - ka lala yuuri mari la ka gbinni, amaa ka sɔ'aya. ⁶ Ka n daa nya, ka pɔ'a maa nyuuri Naawunni niriba ziim m-bu-gra, ni ninvugseeba ban daa mooli Yisa yela ban daa nya ka wum seesi maa - ba gba ziim ka u nyuura.

Ka man daa nya lala maa ka di ninɛni ma alahazibu pam. ⁷ Ka malaaka maa daa boosi ma, ni, “Bɔ zugu ka i kye ka di ninɛni i alahazibu? N nin wulisi i yeliso'ara maa gbinni ɛnɛn nyɛ seem, zanɛni n-kyanɛni pɔ'a maa ni bunkɔbɔ ɛnɛn baara, ka u mari u zugri ayɔkɔ ni yiila piiya maa.” ⁸ Ni, “Nyin nya bunkɔbɔ maa nyɛ la ɛnɛn daa pun bɛ ni, ka laa n-ka ni pampantɛna, ka u ti ya n-du n-yi bɔ'azulɛnɛnu maa ni na. Amaa u kur wa la baasiyɔri ziiya. Ka duniya dimseeba ban yuya pa la an daa pun sɔbi nyɔvuri bukku maa puuni duniya piiligu saha maa

¹⁵ Daa biisi wa ban daa di Babelɔn daa maa n-nya arizikki dizugu, ba siri nin zaani wa'aligu, dama ba zɔri la u tubdarigri maa. Ba nin kum ka fabli, ¹⁶ ka yeli, ni#:-
 “Waay, waay, waay!

Yelibeer! Yelitoosi!
 - Zanɔi n-ti tintitaari wa!
 U daa yi bɔbi la bɔbsuma -

Situriveela zaa.
 U daa zanɔi salima nangɔkɔrisi n-yea,
 Ka kpa tukparinya'ara gba.

¹⁷ Saha beela puuni
 Ka u kɔɔɔ arizikki ana zaa!”

Duniya wa nyarima dima zaa - ban su a, ni sɔkam ɔɔn kpeeri a maa, ni ɔɔn duusiri maa, bee, n-tumni nyarima tuma teeku maa ni - ban gba daa zɛ wa'aligu
¹⁸ Ka daa nya nyoosi ɔɔn duuri saazugu maa, din yiiri bugum ɔɔn diri Babelɔn seela maa ni na. Di saha ka ba daa kaasi n-yeli, ni, “Tintitaari wa taabu na zi m-be ni!”

¹⁹ Ba daa gbeaai tankpoo n-ninɔi ba zugri, sufusa'anɔu zugu, ka ba kumni ka kaasiri ka fabinna; ni#:-

“Waay, waay, waay!
 Yelibeer! Yelitoosi!
 - m-paai tintitaari wa!

Nyarinɔu daandima zaa zugu -
 Dama ba daa nya arizikki i saani:
 Ban tumni teeku ni tuma la zaa,
 Ba daa leebi bundaandima
 I arizikki maa zugu.

Saha beela puuni
 Ka i kɔɔɔ bunseelli kam zaa!

²⁰ Saazugu arizana, ya wumma!
 Kye ka ya sufu maai
 Babelɔn sa'anɔu maa zugu.

Ya mari sufumaasim,
 Naawunni niriba, mari sufumaasim,
 Anabidima ni Naawunni tuumudima zaa!
 Dama Naawunni kari sariya n-ti ya -
 U kari Babelɔn sariya n-lusi u.”

²¹ Ka malaaka kpeerɔu daansɔ daa zanɔi kugtitaari hoo neeri taabu n-lɔbi teeku ni, ka yeli, ni#:-

“Nɔɔ taabu ka ba nin ti lɔbi u -
 Ba nin ti lɔbi tintitaari wa, Babelɔn.
 Sɔ ku laa n-nya u yaasa.

²² Yuuma ni bunɔmeera zaa -
 Ba ku laa n-wum anɔɔ i saani;
 Kikaasi ni yiisi peebgu -

Ba ku laa n-wum anɔɔ i saani;
 Ban mi tuma zaa sunɔa -
 Ba ku laa n-nya ba i saani;

Ban neemni zum damni -
 Ba ku laa n-wum dinɔɔ i saani;
²³ Halli firila bugum -

Ba ku laa n-nya di i saani;
 Doowa ni u pɔ'apaalli yettɔ'a -
 Ba ku laa n-wum anɔɔ gba i saani yaasa.

Ban daa kyenni i saani na
 Ni ba ti di daa -

Duniya wa zaa zuguraandima n daa nye ba;

Dama i daa zanɔi i tiima n-yɔmsi ba,
 Ka daa kye ka tinsi zaa niriba bɔrigra.

²⁴ Babelɔn wa nyari la wahala
 Dama beni ka ba daa yiisi ninvugsuma ziim;
 Beni ka ba daa ku anabidima,
 Ni Naawunni niriba,

Ni ban daa ku seeba zaa duniya wa puuni maa.”

19 Dinɔɔ nyaanɔa n daa wum vuuri pampam; di daa ɔɔmanni niriba pam ɔɔn tasiri n-kaasiri seem, ka daa be arizana ni n-yetti, ni#:-

“*Allɛluuya*, ya pe'ama Naawunni!
 Tiliginsim nye la Naawunni dinni,
 Naam gba nye la u dinni
 Ni yiiko yaasa m-paasi!

² U katti la sariya ni yelimaɔni,
 Ka lasim ka ni.

Dama u lusi pɔ'agoorli wa,
 Pɔ'agoora toondaana wa,
 Sɔ ɔɔn daa sa'amni duniya wa zaa
 m-basi zaa, u zina tuma zugu.
 Ka Naawunni lusi u n-darigi u tubri
 Nɔɔn daa ku u niriba la zugu.”

³ Ka ba daa laa n-tasi yaasa, ni#:-
 “*Allɛluuya*, ya pe'ama Naawunni!
 Bugum diri n-diri Babelɔn,
 Ka bu nyoosi duuri saazugu
 Zuna ni saha din ka tariga!”

⁴ Di saha ka kpambaya pisi ni anaasi maa, ni bunvuya anaasi maa gba, daa gbaani tinɔa n-gyeem Naawunni ɔɔn zi u naam zizii maa zugu. Ba daa yeliya, ni, “*Allɛluuya*, ya pe'ama Naawunni. *Ammi!*”

⁵ Tɔ: ka kukɔseaa yi naam zizii maa ni na n-yetti, ni#:-
 “Ya pe'ama Naawunni,
 Tin gyeemni sɔ maa!

Yaseeba ban gyeemni u la, pe'ama!
 Yaseeba ban zɔri u la, pe'ama!
 - Halli yan poora ni yan galisi maa zaa.”

⁶ Ka n daa wum vuuri din ɔɔmanni niriba pam kukɔya, bee kɔɔbrim pam damni, bee saa ɔɔn tasi pampam, n-yetti, ni#:-

“*Allɛluuya*, ya pe'ama Naawunni!
 Dama ti Dugma Naawunni di la naam -
 Tin gyeemni Naawunni maa, Nɔɔn Gaari Zaa.

⁷ Ya kye ka ti deem ni sufumaasim,
 Ya kye ka ti tiri u naam gyirima!
 Dama Pebila maa amriya saha paai na,
 Yisa Kirisita ya n-di u pɔ'a maa.
 U pɔ'a mun maali u siri.

⁸ Ba zanɔi siturisuma n-yeeli u,
 Kyinkyinveela an nya'ari nyain.”

(Situriveela gbinni nye la Naawunni niriba yelimaɔni tunsuma la.)

⁹ Ka malaaka maa yeli ma, ni, “Sɔbma: ‘Zugsunɔu daandima n nye ban booli seeba n-zuusi ni ba ti di Pe-bila amriya kyuu diibu maa!’ ” Ka u laa n-yeli m-paasi, ni, “Naawunni yettɔ'amaɔni nɔɔa.” ¹⁰ Dinɔɔ zugu n daa gbaani tinɔa u nɔba tooni, ni n gyeem u; amaa u daa yeli ma, “Gɔsima! Di ninɔi lala! N gba nye la i taraana.

Man ni nyini ni i taaba ban moonni ban nya ka wum bunseesi Yisa saani maa - ti zaa tumni Naawunni tuma. Gyeemni n̄ɔn Naawunni!" Ban moonni Yisa yeliseesi maa, ni anabidima yela, a nye la yummu.

¹¹ Tɔ; ka di saha maa n daa nya arizana ka a yoaai n-zeya. Ka wuripeelli daa be ni, ka n̄ɔn baari u maa yuuri boonni la 'Yedda Daana' ni 'Yelimaɔni Daana'; ka u zaɔn̄ni yelimaɔni n-katti sariya ka tuusiri tɔppu. ¹² U ni ni n̄manni la bugum bunnya'ara, ka u zugu vili la bunveela pam an n̄manni kubibɔbsi la. U mari yuuri ka ba sɔbi n-niɔni u ni, ka sɔsɔ na zi u yuuri wa, na'ala u mamman̄ɔna m mi. ¹³ N̄ɔn ye kpariseaa maa tari la ziim. Ka u yuuri boonni 'Naawunni Yeligu' maa. ¹⁴ Ban tuusiri tɔppu daa dɔli u nyaan̄ɔna, baseeba ban be arizana ni maa. Ba gba daa ba wuripeela ka ye situriveela bumpeeliseesi an nye kasi. ¹⁵ Ka takoobi kan dira yiiri u noori ni na: kana ka u ya n-zaɔn̄ni n-kye tinsi pam niriba; ni, "u nin zaɔn̄ni kutti damni n-guri ba", ni, u nin "tumni Naawunni N̄ɔn Gaari Zaa daam dugbu ziiya u kɔkɔa, daam maa mun wulisiri la Naawunni suuri yela." ¹⁶ Ba sɔbi yuseaa n-niɔni u kparigu, ni u kpiilligu ziiya, ni 'NADIMA NAABA, NI DUGMADIMA DUGMA'.

¹⁷ Di saha ka n daa nya malaaka ka u ze wuntaɔna puuni ka kaasi m-booli niinsi ban yigri m-be saazugu zaa, ni "Ya kyem na! Ya la'amma na n-di Naawunni bundirigu!" ¹⁸ Ya nin di nadima kpiima numni, ni soogyadima toondaandima ni ninvugtibsaa numni. Ya nin di wuri ni ban baari ba numni, ya nin di niriba kam zaa kpiima numni - ban su ba mansi ni daaba, tarimma ni birikyindima zaa." ¹⁹ Ka n daa nya ka bunkɔbbeoo maa, ni duniya wa nadima maa, daa la'am taaba, ban ni ba tɔbbiisi la, ni ba ti tuusi tɔppu n-zabi n̄ɔn ba yoofu maa ni u tɔbbiisi maa. ²⁰ Amaa ba daa gbaai bunkɔbbeoo maa, ni ziri anabi n̄ɔn daa tum alahazibu tuma bunkɔbgu wa yuuri ni maa. Lala alahazibu tuma maa ka u daa zaɔn̄ni n-ɔmsi ninvugseeba ban daa deaai bunkɔbgu maa daalimni la, ni ban daa gyeemni bunseelli ban daa maali n-n̄manni u la maa. Ba daa zaɔn̄ni babayi zaa, ka ba na be la ba nyɔvuri ni, n-lɔsi farinwuta bugum mɔ'ari maa ni. ²¹ Ka ban daa kpalim la muna - ba daa zaɔn̄ni takoobi maa n-ku ba, n̄ɔn baari yoofu maa takoobi maa, kan yi u noori ni na maa. Ka niinsi zaa daa di ba kpiima numni maa n-tigi.

20 Di saha ka n daa nya malaaka sɔa, ka u yi arizana ni n-sigri na. U daa mari saafibiiya, saafibiseaa kan kpatti la bɔ'azuliɔn̄ɔna maa noori, ka u zali kyrimtitaari u nuu ni. ² U daa gbaai Nyebga maa n-lɔ u, ni u yuuri lala n-niɔni yuuntusiri; kurilim ni sa Waafu nla, ban boonni sɔ 'Yibrisi', bee, 'Sintaani' la. ³ U daa zaɔn̄ni u n-lɔsi bɔ'azuliɔn̄ɔna maa puuni, ka ligi ka noori, n-kp̄ari u n-niɔni sa; ni lala nin kye ka u ku toaai n-ɔmsi duniya niriba halli ni yuuntusiri wa ti gaari. Yuuma wa nyaan̄ɔna, ba nin yoaai u m-basi ka u niɔni u yubu, amaa lala saha maa ku yuuri.

⁴ Di nyaan̄ɔna n daa nya naam ziziisi, ka ba daa zi a zugu n-deaai yiiko ni ba ti kari sariya. Ka n daa laa n-nya niriba siisi - ban daa pun fikki seeba zugri la n-ku ba, ban daa mooli Yisa tuma ni Naawunni yela la-

habaari la zugu. Ban daa bu gyeem bunkɔbbeoo maa, bee u bummaannigu maa, ka daa bu deaai u daalimni ba gbeeri bee ba nuusi ni. Ban̄ɔn zaa daa doai kum ni, ka ban ni Yisa daa di naam n-yuuri n-niɔni yuuntausiri. ⁵ Tɔ, ban daɔn̄ni n-doai kum ni la lahabaari nla. Ban daa kpalim la mun daa bu doai lala saha maa, amaa halli ni yuuntusiri nyaan̄ɔna. ⁶ Zugsun̄ɔna daana n nye ninvugɔsɔ n̄ɔn la'am m-be beni maa, Naawunni ninvugkasi n-nye u. U be la ban daɔn̄ni n-doai kum ni la sunsukkuni. Ka kum din paasiri buyi la ka yiiko lala niriba saani, amaa ba be la niriba tooni n-gyeemni Naawunni ni Kirisita, ka ban ni Yisa nin di naam yuuntusiri.

⁷ Tɔ, ka yuuntausiri wa nyaan̄ɔna ba nin kparigi n-yiisi Sintaani sarika bɔ'azuliɔn̄ɔna maa ni na. ⁸ Ka u nin kyan̄ni n-gyinni duniya wa luga anaasi la zaa n-ɔmsi niriba ni u ti la'asi ba zaa na - halli Gɔgyi ni Magɔgyi di-maa gba - ka ba la'am na n-kyan̄ni tɔppu ni. Ka ba zoaai pam, halli ka ba kaalli n̄manni la mɔ'abisigu kaalli maa n̄ɔn nye seem. ⁹ Ka ba kyenni n-kyenni na m-paanni tingban̄ɔna maa, halli nti gyiligi Naawunni niriba n̄ɔn daa gbe seela maa - ni ba tin̄ɔna maa gba, Naawunni n̄ɔn wuri tinseaa la. Amaa di saha maa ka bugum yi arizana ni n-sigi na n-di ba zaa. ¹⁰ Ka Yɔmsira maa, Yibrisi Sintaani la, sɔ n̄ɔn daa kye ka niriba maa bɔrigi la, n̄ɔna ka ba daa gbaai n-zaɔn̄ni n-lɔsi farinwuta bugum mɔ'ari maa ni, ya'aseaa ba daa pun lɔsi bunkɔbbeoo maa, ni u ziri anabi maa. Ka ba zaa be beni n-dirɔ waha-la wuntaɔna ni yun̄ɔna, saha din ka tariga.

¹¹ Tɔ: ka din̄ɔn zaa nyaan̄ɔna ka n daa laa n-nya naam ziziisi, bumpeelli, ka ka daa galisi pam. Ka Naaba zi beni. Tingban̄ɔna ni saazugu daa zɔ m-bakki u saani, ka a daa bu laa n-nya beebu ziiya yaasa. ¹² Ka n daa nya kpiimma, birikyindima ni tarimma zaa, ka ba zaa daa be la naam zizii maa tooni n-zeya. Di saha ka ba daa lakki buksi maa; ka daa laa n-lakki bukseea - kana n nye nyɔvuri bukku la. Niriba tuma yela daa sɔbi n-dooli buksi maa puuni, kpiimma wa ban daa tum tunseesi zaa la. Ka ba daa kari kpiimma maa sariya zaɔn̄ni m-pa ba tuma n̄ɔn sɔbi seem la. ¹³ Teeku ni mɔ'a maa daa yiisi niriba na - seeba an daa di maa. Ka kum ni kpiimma tin̄ɔna gba daa yiisi niriba na - seeba ban daa kpi m-be a fukumsi ni maa zaa. Ka ba daa kari sɔkam sariya n-dɔli ban daa tum seem. ¹⁴ Halli kum ni kpiimma tin̄ɔna gba ka ba daa zaɔn̄ni n-lɔsi farinwuta bugum mɔ'ari maa ni. Lala bugum mɔ'ari maa nye la kum din paasiri buyi maa. ¹⁵ N̄ɔn kam yuuri daa bu sɔbi n-dooli nyɔvuri bukku maa ni, ba daa zaɔn̄ni di daama n-lɔsi lala bugum mɔ'ari maa ni.

21 Ka n daa nya arizampaala, ni tingbampaalli; dama arizana ni tingban̄ɔna seesi an daa pun be ni la daa gaariya. Ka teeku mɔ'ari daa laa n-ka ni. ² Naawunni tinkasi maa gba ka n daa nya, Gyerusalem, ka ka daa yi arizana ni, Naawunni saani, n-sigri na. Ka maanni la siri hoo pɔ'apaalli n̄ɔn sɔbi n-guri u sira seem. ³ Ka n daa wum kukɔri arizana ni, ka ka tasi n-yeli pampam, ni, "Pampan̄ɔn̄ɔna Naawunni beebu zii paai niriba saani na, ka u nin ti be ba saani. Ba nin ti

nye u niriba, ka Naawunni mammanŋa nin be ba saani ka u nin nye Naawunni n-tiri ba. ⁴ U nin nyeesi ba nintam zaa; kum ku laa m-be ni, bee sufusa'anŋu bee kunkuma, bee toom; dama bunseesi kam an daa danŋi m-be ni la gaariya."

⁵ Di saha ka ŋɔn daa zi naam zizii maa ni la daa yeli, ni, "Gɔsima! M maanni la bunseela zaa bumpaala." Ka laa n-yeli, ni, "Sɔbma dinŋɔ n-dooli! Dama yetto'a anŋɔ mari yedda ka nye yelimaŋni." ⁶ Ka u daa laa n-yeli ma, ni, "Di ninŋiya. Mani n nye piiligu, ka man laa n-nye naari. Kɔnyuuri ŋɔn mari sɔkam - mani nin zanŋi kɔsee-bu bun yi nyɔvuri kɔbuliga la ni n-ti u yɔri, ka samni ka ni. ⁷ Sɔkam ŋɔn nyanŋi maa - anŋɔ zaa ka u nin ti di faari, ka man nin nye Naawunni n-tiri u, ka ŋɔn mun nin nye m biiya. ⁸ Amaa dabeem dima, ban ka yedda, ni putoo dima, ni ninvugkuuriba ni ban tumni zina, ni ban tumni tiima ka gyeemni buga ni ziri kam zaa dima - ban zaa ziiya nye la farinwuta bugum mɔ'ari maa ni. Lala bugum mɔ'ari maa nye la kum din paasiri buyi maa."

⁹ Tɔ; ka malaakasɔ daa paai ma na, ka u daa nye la babayɔɔɔi ban daa mari laasi maa yinni, laseesi an mari duniya naari wahala buyɔɔɔi maa m-paali zaa la. U daa kye n saani na nti yeli ma, ni, "Kyem na! N nin wulisi i pɔ'apaalli maa, Pebila maa pɔ'a la." ¹⁰ Di saha ka Naawunni Sii daa na mari ma, ka malaaka maa daa zi ma m-bakki n-kyanŋi m-paai zɔtitaari kan wɔ'a n-du pam zugu; ka n daa nya tinkasi maa, Gyerusalem, ka ka daa yi la arizana ni, Naawunni saani, n-sigri na. ¹¹ Tinŋa maa daa nya'ari Naawunni gyirima veelim zugu. Ka daa nyalisiri hoo gyasipa - mansɔ'asi kugveeliseaa kan ligri zoaai halli nti yakki nla. ¹² Ka daa mari la goonwa'alli kan daa ze n-gyiligi ka zaa, ka goomni maa za'anɔya daa paai za'anɔya pii ni ayi. N daa nya ka malaakadima pii ni ayi daa ze n-guri za'anɔya maa zaa yinniyinni. Izraeli dima dɔ'am za'anɔya pii ni ayi yuya daa sɔbi n-ninŋi tinŋa maa za'anɔya ni. ¹³ Za'anɔya ata n daa be ka wuntampusiri lugri ni, abata daa be nudirigu lugri ni, abata daa be wuntanluri lugri ni, ka abata anla daa be tinŋa nuzaa lugri ni. ¹⁴ Tinŋa maa goomni maa daa mari la ka nyeeba pii ni ayi. Ka ba daa sɔbi Pebila tuumudima pii ni ayi yuya m-pa a ni.

¹⁵ Malaakasɔ ŋɔn daa tɔ'asi n-ti ma la daa mari la salima kika'ari kan ma'asiri wa'alim. U daa zanŋi ka, ni u ti ma'asi tinŋa maa, ni ka za'anɔya ni ka gooma. ¹⁶ Ba daa boaa tinŋa maa bummɔkku - ka wa'alim ni ka yelisim daa sa'ai taaba. U daa ma'asi n-nya, ka ka wa'alim ni ka yelisim zaa daa paai maalsi tusiri ni kɔbsinu, ka ka saazugu wa'alim gba daa sa'ai lala. ¹⁷ U daa ma'asi ka goomni maa n-nya kan gyigsa seem, ni, nudula kɔbga ni pisinaasi ni anaasi - ninsaalidima ma'asa nla, dama lala ka malaaka maa daa ma'asira. ¹⁸ Gyasipa mansɔ'asi kugveela ka ba daa zanŋi m-me goomni la, ka tinŋa maa zaa mun nye la salima an veela hoo mansɔ'asi taabu. ¹⁹ Ba daa zanŋi mansɔ'asi kugveela an ligri zoaai pam m-maali gooma nyeeba maa. A zaa daa nye kookooba. Kan piili maa nye la gyasipapeelli, buyi

daana nye la lala kugseaa kan nye bulu, buta nye la bumpirisiri, bunaasi nye la beŋkoom, ²⁰ bunu nye la bunzepeelli, buyoobu nye la bunzeoo zimizimi, buyɔɔɔi nye la dɔzum, bunii nye la bunfaasiri, buwai nye la bumpupɔriga, kan pa piiya nye la vamaasa, pii ni yinni nye la zekamvoo, ka kan mun pa pii ni ayi nye la bunzeoo wulawula. ²¹ Za'anɔya pii ni ayi maa, seelli kam daa nye kugkpilli yinni, bummunni, kugseesi an peligi wain ka a ligri zoaai. Ka tinŋa maa puuni sɔroo la daa nye salima, ka ŋmanni mansɔ'asi kan gɔsiri m-punna.

²² Tɔ; ka n daa bu nya gyeenŋu yiri tinŋa maa puuni, dama Naawunni ŋɔn Gaari Zaa nye la ka gyeenŋu yiri, ni Pebila maa gba. ²³ Tinŋa maa bu boori wuntanŋa neesim, bee namboaa dinni, dama Naawunni gyirima neesim neaari beni, ka Pebila maa nye la ka firila. ²⁴ Tinsi zaa niriba be la ka neesim la ni, ka duniya wa nadima zanŋi la ba naam gyirima ni veelim m-mari na. ²⁵ Beoo kam tinŋa maa za'anɔya kpalim n-yoaaɔi sunŋa wuntanŋa ni, halli ka yunŋu laa n-ka beni. ²⁶ Ka tinsi zaa nya'asim, ni gyirima, ni veelim ka ba nin mari na n-zaali ka puuni. ²⁷ Da'ari halli fiinŋu ku kpe tinŋa maa puuni, bee ŋɔn tumni vi bee ziri tuma, na'ala ban yuya be Pebila ŋɔn su nyɔvuri bukku maa ni la.

22 Ka malaaka maa daa laa n-wulisi ma nyɔvuri koom kuliga, ka bu neaaɔi kasikasi m-pɔbri n-yiiri naam zizii maa ni na, kan nye Naawunni ni Pebila maa dinni. ² Kuliga koom maa daa pɔbri n-dɔla tinŋa maa sɔyeliŋŋu sunsukkuni. Ka nyɔvuri tiisi daa ze ksoori maa ya'a ayi zaa, n-wanni wala balim pii ni ayi, n-wanni gɔri gɔri. Ka tiisi maa vaari daa nye la an tibri tinsi zaa niriba. ³ Naawunni ŋɔn yeli yelibeeo n-ninŋi bunseelli kam ku laa m-be beni. Naam zizii maa kan nye Naawunni ni Pebila maa dinni nin be tinŋa maa puuni: ka ban gyeemni u maa nin pe'ari u ka tiri u gyirima. ⁴ Ka ba nin nya u nindaa, ka u mun yuuri nin pa ba gbeeri ni. ⁵ Yunŋu ku laa m-be ni. Ba ku laa m-boori firila, halli wuntanŋa neesim gba ka ba ku laa m-boora; dama ti Dugma Naawunni nin neaari n-tiri ba. Ka ba nin di naam, saha din ka tariga.

⁶ Di saha ka malaaka maa daa yeli ma, ni, "Yetto'a anŋɔ mari la yedda ka nye yelimaŋni. Ti Dugma Naawunni daa su anabidima siisi maa, ka ŋɔn Naawunni tum u malaaka na, ni u ti wulisi u tuntumni-ba maa bunseesi an nin ninŋi ka bu ya n-yuui la." ⁷ Ni, "Nyama! Pampanŋɔ ka n kyenni na." Ni, "Zugsunŋu be ni n-ti sɔkam zaa ŋɔn dɔli yetto'a wa, anabitiri yet-tɔ'aseesi an sɔbi bukku wa ni la."

⁸ Tɔ. Ka man, Gyɔni, muna - mani n daa wum ka nya anŋɔ zaa. Ka man ŋɔn daa wum ka nya a maa, n daa gbaani tinŋi, malaaka maa tooni - malaaka sɔ ŋɔn daa wulisiri yela wa maa - ni n ti gyeem u. ⁹ Amaa u daa yeli ma, ni, "Di ninŋi lala! Man gba nye la i taraana, sɔ ŋɔn gyeemni Naawunni, n-la'amni ni nyini ni i mabiisi, anabidima maa, ni baseeba ban dɔli bukku wa yetto'a maa. Naawunni ka i gyeemna!" ¹⁰ Ka u laa n-yeli ma, "Di kpabi bukku wa n-tabli, ni ka anabitiri yetto'a la! Dama a saha maa bu ya yuui. ¹¹ Kye ka tumbeeri daana kpalim n-tumni u tumbeeri, kye ka da'ari daana kpalim

n-tumni u tunda'arisi, ka kye ka yelimaṅni daana mun kpalim n-tumni din tu ni yelimaṅni, ka ḡḡn nye Naawunni nira kpalim n-nye bunkasi n-tiri u."

¹² Ni, "Nyama, pampaṅḡ ka n kyenni na! Man ḡḡn ya yḡ ba yoori maa muna, m mari ka n-kyenni na. Sokam nin deaai u tuma ḡḡn sumsi seem. ¹³ Mani n nye piiligu ka mun laa n-nye naari, man danḡi tooni ka laa n-dḡli nyaanḡa."

¹⁴ Ni, "Zugsunḡu be ni n-ti baseeba ban peaa ba situ-ra nyain; lala ka ba nin su soori ni ba ti paai nyḡvuri tii maa ni na, ka laa n-nyaḡḡi n-kpe za'anḡya maa ni m-paai tiḡḡa maa puuni. ¹⁵ Baasi mun kpalimni m-be kpaḡḡa sa. Ban niḡni tiima, ni zina, ka kuuri niriba nla; ba gyeemni la bunseesi an pa Naawunni."

¹⁶ Ti Dugma Yisa yeliya, "Mani, Yisa, tum n malaaka ni u ti ti ya lahabaari wa, ka ban la'amni tinsi tinsi n-gy-eemni ma la nin ti wum. Mani n nye NaaDauda dḡ'am tuḡḡu maa Nya'ari: u bii n nye ma gba. Mani n nye beḡ-

mariga ka neaari nyain." ¹⁷ Naawunni Sii maa gba, ni Pɛbila pḡ'apaalli maa m-paasi n yetti, ni, "Kyem na!" Kye ka ḡḡn wumni gba yeli, ni, "Kyem na!" Kḡnyuuri yi mari sḡ zaa, kye ka u kye na, ka sḡ zaa ḡḡn boora: ba nin ti nyu nyḡvuri koom maa yḡri, ka samni ka ni.

¹⁸ Tḡ: ka ya wumiya! N yetti sokam zaa ḡḡn wumni bukku wa anabitiri yettḡ'a maa, ni, yan di zanḡi seseelli m-paasi yettḡ'a wa zugu; sḡ yi ti paasi, Naawunni nin paasi u wahala seesi bukku wa ḡḡn yeli wa. ¹⁹ Ka sḡ mun yi yiisi bukku wa yettḡ'aseesi m-basi, Naawunni nin yiisi u tḡrli m-basi, ka u ku toaai n-nya nyḡvuri tii maa, ni tiḡḡa kasi la, ban sḡbi seesi yela bukku wa ni la.

²⁰ Sḡ ḡḡn niḡi anḡḡ zaa sehara la yetti, ni, "Ti pampaṅḡ ka n kyenni na."

Ammi: n Dugma Yisa kyem na!

²¹ Tḡ: Ti Dugma Yisa piinisuma be sokam saani.

Ammi.